Agendapunt voor de vergadering van Gedeputeerde Staten van Drenthe

GS-stuk

Algemene gegevens	
Opsteller	[redacted], tst. [redacted]
Team	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
Datum	dindag 29 september 2020
Uiterste behandeldatum in GS: 6 oktober 2020 *Toelichting: alle partijen hebben aangegeven nu haast te willen maken met het afronden van dit traject. Vandaar dat gekozen wordt voor de eerst volgende haalbare GS-vergadering.*	

Teammanager
Arnout Venekamp
Paraaf en advies *Akkoord:* *Bespreken:*

Verwijzing naar speerpunt coalitieakkoord/programma begroting
2. Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven 3. Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten

Akkoord portefeuillehouder
Hans Kuipers en Henk Jumelet

Intern voorbereid met
1. [redacted] (BC)
2. [redacted] (LG)
3. [redacted] (LG)

Akkoord provinciesecretaris
Wim Brenkman

Archivering	
Soort overeenkomst: *Looptijd overeenkomst:*	Privaatrechtelijke overeenkomst Datum van ondertekening totdat verplichtingen zijn gerealiseerd
Datum:	*Registratienummer:*
	nr.
	nr.

Communicatie
Openbaar: Ja, later. Openbaar vanaf het moment dat alle partijen hebben ondertekend
Persbericht: Nee
Bekendmaking: Niet van toepassing

Onderwerp

Privaatrechtelijke overeenkomst Kloosterveen/Fochteloërveen

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst,
2. Gedeputeerde Kuipers aan te wijzen de overeenkomst namens GS te ondertekenen.

Beslissing GS

Inleiding

a. Algemeen
Tegen de PAS-natuurvergunning die is afgegeven voor de realisatie van 500 woningen in de wijk Kloosterveen is in juli 2019 beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie (hierna: natuurpartijen). Om een langlopend juridisch gevecht te voorkomen hebben de natuurpartijen en de gemeente Assen ingestemd met een minnelijk traject. De beroepsprocedure is gelet hierop aangehouden. Op 28 augustus 2019 zijn de eerste ambtelijke gesprekken gestart met alle partijen. Na een jaar onderhandelen en enkele bestuurlijke overleggen verder ligt er nu een akkoord op tafel die de instemming van alle partijen kan dragen. Het akkoord komt in het kort neer op het volgende:
- Wij geven opdracht (mede gefinancierd door de gemeente) aan een onafhankelijk ecologisch bureau om te onderzoeken of er maatregelen nodig zijn en zo ja welke maatregelen dan vereist zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Fochteloërveen te halen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd overeenkomstig een gezamenlijk geformuleerde opdracht (hierna: opdracht).
- De opdracht wordt begeleid door een (door alle partijen samengestelde) begeleidingscommissie. Wij huren een onafhankelijk voorzitter in die deze begeleidingscommissie gaat ondersteunen.
- Als uit het onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn zullen wij die maatregelen ook uitvoeren.
- Wij passen de natuurvergunning voor het Kloosterveen (500 woningen) voor het onderdeel stikstof aan. Dit is overigens op 10 augustus 2020 al gebeurd met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
- De natuurpartijen trekken hun beroep in nadat de opdracht door GS is gegeven. Hierdoor wordt de natuurvergunning voor het Kloosterveen onherroepelijk.
- De natuurpartijen spreken de intentie uit dat zij ook geen beroep in zullen dienen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor Kloosterveen als wij de eventueel noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk uitvoeren. Daadwerkelijke afspraken hierover moeten echter later worden gemaakt.

b. Europese aspecten
Niet van toepassing.

c. Economie/werkgelegenheid
Niet van toepassing.

d. Participatie
De overeenkomst is tot stand gekomen na een minnelijk traject samen met de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en de gemeente Assen. Deze partijen zullen ook na het sluiten van de overeenkomst nauw betrokken blijven bij de uitwerking van hetgeen in de overeenkomst is afgesproken.

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst.

2. Gedeputeerde Kuipers aan te wijzen de overeenkomst namens GS te ondertekenen.

Doelstelling uit de begroting

• Uitvoering geven aan Wet natuurbescherming
• Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen

Argumenten

1.1 De uitkomst van de overeenkomst is dat er op relatief korte termijn 500 woningen gebouwd kunnen gaan worden in de woonwijk Kloosterveen.
De overeenkomst leidt ertoe dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning intrekken. Daarna kan de gemeente Assen overgaan tot het definitief vaststellen van het bestemmingsplan (dat al in ontwerp is gepubliceerd) en kan zij bouwvergunningen voor woningen afgeven.

1.2 Het is nooit met zekerheid te zeggen dat een beroepsprocedure gewonnen wordt.
Door de intrekking van de beroepen wordt de natuurvergunning direct onherroepelijk. Omdat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof reeds is aangepast is het echter niet langer juridisch wankel. Door middel van de aangepaste vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

1.3 Gezien de wettelijke verplichting van de provincie om de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen te halen is het zinvol de opdracht uit te laten voeren en eventuele noodzakelijke maatregelen uit te voeren.
Gelet op artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming moeten Gedeputeerde Staten zorg dragen dat in hun provincie de instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald. Het onafhankelijk onderzoek naar de opdracht zal duidelijkheid geven of er aanvullende maatregelen nodig zijn of niet. De vraag of er aanvullende maatregelen nodig zijn houdt de partijen nu nog verdeeld.

1.4 Meer dan een "intentie" om geen beroep aan te tekenen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen bleek in de onderhandelingen niet haalbaar.
Als uit het ecologische onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn dan zal er in het vervolg daarop een plan van aanpak worden opgesteld. Dat plan van aanpak zal bestaat uit een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, een tijdspad en een begroting. Dit zal dan aan uw college worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Pas als er definitief overeenstemming is over het plan van aanpak en dit plan van aanpak de natuurpartijen voldoende garantie biedt dat de maatregelen ook uitgevoerd gaan worden zullen er nadere afspraken worden gemaakt over het niet indienen van beroep tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor het uitbreidingsplan Kloosterveen.

Tijdsplanning

Op korte termijn de overeenkomst te ondertekenen zodat de verdere ontwikkeling van Kloosterveen kan starten.

Offertes te vragen voor het uit te voeren onderzoek en gelijktijdig zoeken naar een onafhankelijk voorzitter.

Financiën

Het onderzoek door het ecologische bureau zal naar verwachting € 50.000,- gaan kosten. 50% hiervan zal door de gemeente Assen worden betaald.
De benodigde € 25.000,- beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.
De kosten van de onafhankelijke voorzitter (naar schatting € 2.500,-) beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.

Bijlagen

1. Privaatrechtelijke overeenkomst
2. Opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen"

Risico's

1.1 De overeenkomst bindt uw college aan onzekere toekomstige verplichtingen ten aanzien van de noodzakelijke maatregelen. Dat risico is zo veel mogelijk beperkt door daar waar mogelijk er een inspanningsverplichting van te maken. Het kan echter zo zijn dat er maatregelen moeten worden genomen die bestuurlijk onwenselijk worden geacht. Verder kunnen de financiële consequenties hiervan niet worden overzien. De dekking zal uiteindelijk gevonden moeten worden binnen de ontvangen middelen binnen het Programma Natuur.

1.2 buiten reikwijdte Afhankelijk van de situering heeft dat fietspad mogelijk een aanvullende verstorende werking op de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen. Daarmee kan dat plan (als het doorgaat) mogelijk eventueel af te spreken maatregelen tegenwerken. Het heeft de voorkeur om te wachten met de ontwikkeling van het fietspad tot het ecologisch onderzoek voor het Kloosterveen is afgerond.

1.3 De privaatrechtelijke overeenkomst beperkt de natuurpartijen niet ten aanzien van de inzet van publiekrechtelijke rechtsmiddelen. Het levert slechts een contractbreuk op. Bij gebrek aan een boete clausule kunnen partijen ervoor kiezen dat risico te lopen.

Kanttekeningen vanuit de organisatie

Niet van toepassing.

Tekst openbare besluitenlijst

Onderwerp: Overeenkomst over bouw woningen Kloosterveen
Tekst: Gedeputeerde Staten hebben besloten om een akkoord te sluiten met de Vogelbescherming, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe en de gemeente Assen over de bouw van woningen in de woonwijk Kloosterveen. De overeenkomst garandeert dat de natuurpartijen hun beroep tegen de natuurvergunning zullen intrekken en dat de provincie onderzoek zal gaan doen en -als dat noodzakelijk blijkt- maatregelen zullen gaan uitvoeren voor het natura 2000 gebied Fochteloërveen.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlagen:
1) opdracht: "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" d.d. 29 september 2020
2) 6:19 Awb besluit van 10 augustus 2020 (aangepaste natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door* J.N. Kuipers

plaats : Assen
datum : 8 oktober 2020
handtekening :

Vogelbescherming Nederland, *vertegenwoordigd door* [redacted]
plaats : Zeist
datum : 8 oktober 2020
handtekening : [redacted]

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door* [redacted]
plaats : Assen
datum : 8 oktober 2020
handtekening : [redacted]

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door* [redacted]
plaats : 's-Graveland
datum : 8 oktober 2020
handtekening : [redacted]

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening : [redacted]

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van 6/10/2020, nummer ....., hierna te noemen "de gemeente"
BB001403/124463

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moest worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof is door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit is verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering uiterlijk maart 2021 krijgen.
e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor

voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie draagt zorg voor een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 voor het onderdeel foerageergebieden. Dit zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft conform de Structuurvisie en in de passende beoordeling(en) worden betrokken de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel:

- van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen;
- van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht);
- van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Definitieve afspraken worden gemaakt en gekoppeld aan de afronding van het onderzoek (zoals omschreven onder artikel 2 lid e) en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f van deze overeenkomst en gekoppeld aan het besluit van Gedeputeerde Staten dat ze het plan van aanpak gaan uitvoeren. Na het tekenen van deze overeenkomst eind september/begin oktober kan de gemeente Assen direct de bouw van de 500 woningen in gang zetten.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen “de gemeente”

tezamen te noemen ‘partijen’;

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen “stikstof” en “foerageergebieden”. Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moest worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag “welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden”. De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof is door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit is verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering uiterlijk maart 2021 krijgen.
e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor

voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie draagt zorg voor een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 voor het onderdeel foerageergebieden. Dit zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft conform de Structuurvisie en in de passende beoordeling(en) worden betrokken de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel:

- van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen;
- van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht);
- van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Definitieve afspraken worden gemaakt en gekoppeld aan de afronding van het onderzoek (zoals omschreven onder artikel 2 lid e) en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f van deze overeenkomst en gekoppeld aan het besluit van Gedeputeerde Staten dat ze het plan van aanpak gaan uitvoeren. Na het tekenen van deze overeenkomst eind september/begin oktober kan de gemeente Assen direct de bouw van de 500 woningen in gang zetten.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen

De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 29 september 2020
2) 6:19 Awb besluit van 10 augustus 2020 (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen

NATURA 2000

Van: [redacted] provincie Drenthe
Datum: 29-09-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de

opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.
Gedacht kan worden aan:

- ecologisch beste scenario,
- maatschappelijk verantwoorde scenario,
- meest economisch voordelige scenario.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen.

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. Om de begeleidingsgroep mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden.
Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen

- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk.
- SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

provinciehuis Westerbrink 1, Assen
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen

www.drenthe.nl
0592 - 36 55 55

provincie Drenthe

Aan:
mevrouw T. Potharst

(i.a.a. de overige Statenleden)

Assen, 9 februari 2021
Ons kenmerk 6/5.3/2021000028
Behandeld door team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
(0592) 36 55 55
Onderwerp: Beantwoording schriftelijke vragen ex artikel 41 Reglement van orde over de procedure van de natuurvergunning voor het Kloosterveen

Geachte mevrouw Potharst,

In uw brief van 8 januari 2021 stelde u een aantal vragen over procedure natuurvergunning Kloosterveen. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1
In de Wnb vergunning staat dat de uitbreiding van Kloosterveen geen negatieve effecten zal hebben op de instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels 1 en dat er ook geen negatieve invloed op het broedgebied van de kraanvogel 2 zullen zijn.

a. Als GS bovenstaande al in de Wnb vergunning stelt, waarom wordt er dan nog een (extra) onderzoek uitgevoerd over de verstoring voor de niet-broedvogels en de kraanvogel?
b. Twijfelt GS over de eigen conclusies in de Wnb vergunning dat er geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen zijn? Zo ja, waarom? Zo nee waarom niet?

Antwoord 1

a. Tegen de PAS-natuurvergunning die is afgegeven voor de realisatie van 500 woningen in de wijk Kloosterveen is in juli 2019 beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie (hierna: natuurpartijen). Om een langlopende juridische procedure te voorkomen hebben de natuurpartijen en de gemeente Assen ingestemd met een minnelijk traject. Het uit laten voeren van extra ecologisch onderzoek is een uitkomst van dit traject.

b. *Omdat de Wnb vergunning was verleend onder het PAS was duidelijk dat de vergunning voor het onderdeel stikstof aanpassing behoefde. De vergunning is hierop ook aangepast met gebruikmaking van het Stikstofregistratiesysteem (SSRS). Het onderwerp stikstof in de vergunning is hiermee hersteld. Ten aanzien van het onderdeel foerageergebieden hadden wij geen twijfel over de houdbaarheid van de vergunning. Bij de vergunning was namelijk een uitgebreide passende beoordeling gevoegd op basis waarvan wij de conclusie hebben kunnen trekken dat dit project geen significant negatieve effecten zal hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van de relevante Natura 2000-gebieden.*

Vraag 2

Waarom heeft GS alvast een Wnb vergunning afgegeven, terwijl er nog wordt gewacht op onderzoek naar de verstorende effecten?

Antwoord 2

Ten behoeve van de natuurvergunning voor het Kloosterveen is er door de gemeente Assen een uitgebreide passende beoordeling opgesteld (welke deel van de aanvraag voor de natuurvergunning uitmaakte). In de passende beoordeling is onderzocht of er als gevolg van dit project negatieve effecten worden verwacht. In de passende beoordeling is vastgesteld dat er, met uitzondering van het aspect stikstof, wat inmiddels is opgelost met gebruikmaking van het SSRS, geen negatieve effecten zullen optreden als gevolg van dit project. De vergunning kon zodoende door ons worden verleend.

Vraag 3

a. Waarom worden de kosten van het onderzoek voor 50% betaald door de provincie Drenthe en niet geheel door de initiatiefnemer (gemeente Assen)?
b. Wat zijn de totale kosten van het onderzoek?
c. 'Wie betaalt, bepaalt'. Waarom wordt het bureau 'onafhankelijk' genoemd, als deze betaald wordt door de provincie en de gemeente?
d. Kan GS de opdracht voor het onderzoek en de resultaten van het onderzoek met PS delen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

a. *De afspraken over de kostenverdeling is een uitkomst van het minnelijk traject. Het onderzoek draagt ook bij aan de kennis van het gebied in relatie tot de instandhoudingsdoelen. Het gebied is vele malen groter dan enkel het invloedsgebied van de gemeente Assen. Daarmee is de provincie genegen bij te dragen aan de kosten van het onderzoek.*
b. *De totale kosten van het onderzoek zijn nog niet bekend. Naar schatting zal het onderzoek € 50.000,- gaan kosten.*
c. *Het adagium 'Wie betaalt, bepaalt' gaat in dit geval niet op ten aanzien van de inhoud van het onderzoek. Er zijn namelijk afspraken gemaakt over de begeleiding van de opdracht. Dit gebeurt door een begeleidingsgroep die bestaat uit mensen van de provincie, gemeente, natuurmonumenten, Vogelbescherming en Natuur en Milieufederatie.*

Daarnaast wordt de commissie voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. Daarmee hebben wij de onafhankelijkheid geborgd.

d. *De opdracht voor het onderzoek hebben wij als bijlage 1 bij deze brief gevoegd.*

Vraag 4

Hoe heeft de uitkomst van het onderzoek door het ecologisch bureau precies gevolgen voor de Wnb procedure?

Antwoord 4

Dit heeft geen gevolgen voor de Wnb procedure. De Wnb vergunning voor het
Kloosterveen is onherroepelijk omdat de beroepsprocedures tegen die natuurvergunning zijn ingetrokken.

Vraag 5

a. Waarom heeft GS gekozen voor een minnelijk traject?
b. Had de provincie aanleiding te vermoeden dat de indieners gelijk zouden krijgen in hun beroep? Kunt u dit toelichten?
c. Bent u van plan om vaker tot een minnelijk traject te komen met indieners van beroepschriften op de Wet Natuurbescherming? Kunt u dit toelichten?

Antwoord 5

a. *Zie ons antwoord op vraag 1.*
b. *Wij hadden geen aanleiding om te veronderstellen dat de indieners van het beroep gelijk zouden krijgen (met uitzondering van het aspect stikstof inmiddels is hersteld met gebruikmaking van het SSRS).*
c. *In het algemeen kunnen wij stellen dat we de voorkeur geven aan een minnelijk traject boven een beroepsprocedure. Omdat wij met alle belangen rekening willen houden zoeken wij liever gezamenlijk naar oplossingen.*

Vraag 6

a. Hoe kan de gemeente Assen de bouw in gang zetten als de Wnb procedure nog niet is afgerond?
b. Wat gebeurt er als de bezwaarmakers hun beroepen niet intrekken?
c. Wie betaalt de mogelijke kosten die door een eventuele vertraging in de bouw ontstaan?

Antwoord 6

a, b en c. Als gevolg van het minnelijke traject zijn de beroepen tegen de natuurvergunning ingetrokken. De Wnb-vergunning is hierdoor onherroepelijk. De Wnb toestemming zal daarom niet leiden tot vertraging in de bouw.

Vraag 7

a. Wie betaalt deze maatregelen? Uit welk budget?
b. Wordt er een nulmeting gedaan? En gaat u monitoren of de verslechtering inderdaad wordt voorkomen?

Antwoord 7

a. Het is nu nog onduidelijk of er maatregelen nodig zijn. Er is zodoende nu nog geen budget voor gereserveerd. Na afronding van het onderzoek zullen wij dit gaan beoordelen.
b. Het verloop van de aantallen ganzen en kraanvogel worden via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en beheerders bijgehouden, zoals onder meer weergegeven op de website van SOVON. Een beoordeling van verslechtering van het leefgebied wordt bepaald aan de hand van het aantal individuen wat aanwezig is en foerageert, maar wordt geijkt ten opzichte van het instandhoudingsdoel van het gebied. Een nulmeting is daarvoor niet direct noodzakelijk. Wel wordt in het onderzoek gekeken naar de ontwikkeling van het foerageergebied over de jaren.

Vraag 8

Uit welk budget stelt GS hiervoor middelen ter beschikking? Wat zijn ´voldoende middelen´ in dit verband?

Antwoord 8

Het is nu nog onduidelijk of er maatregelen nodig zijn. Er is zodoende nu nog geen budget voor gereserveerd.

Vraag 9

a. Waarom is bovenstaande passage (over de intentie t.a.v. toekomstige beroepsprocedures) opgenomen in de overeenkomst?
b. Heeft het uitspreken van intentie enige juridische status?

Antwoord 9

a. De passage is opgenomen om te onderstrepen dat wij met elkaar in gesprek moeten blijven en daarin gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Dit heeft de voorkeur van alle partijen die verbonden zijn aan de overeenkomst.
b. Het uitspreken van een intentie is niet juridisch afdwingbaar maar het heeft wel degelijk nut. Het uitspreken van een intentie heeft als functie dat voor alle partijen helder is dat de voorkeur ligt bij het voeren van een gesprek boven een juridische procedure.

Vraag 10

Met betrekking tot de stikstofdepositie; Fochteloërveen is reeds zwaar overbelast door stikstof.

a. Wat gaat de provincie doen om deze depositie te verminderen?
b. Wordt de maximumsnelheid op de N373 Norgervaart verlaagt van 80km/uur naar 60 km/uur om de stikstofdepositie op het Fochteloërveen omlaag te brengen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 10

a. De algemene opgave om stikstof te verminderen ligt bij het Rijk. Hiervoor is door de Tweede Kamer het wetsvoorstel stikstofreductie en natuurverbetering aangenomen. Over de rol die wij als provincie in dit kader hebben (zoals de gebiedsgerichte aanpak) informeren wij u regelmatig. Kortheidshalve verwijzen wij u naar de communicatie in dat verband.

b. Nee dit is niet aan de orde. De provinciale weg N373 heeft in door PS vastgestelde netwerk van wegen een gebiedsontsluitende functie. De huidige weginrichting sluit aan bij deze functie van de weg: zo is de weg voldoende breed, is (brom)fietsverkeer gescheiden van het overige verkeer en geldt een snelheidslimiet van 80 km/u. Gelet op de (gemiddeld) af te leggen afstand over een gebiedsontsluitingsweg en de daarmee samenhangende ritduur, is een snelheid van 80 km/u passend.

Vraag 11

Er bestaan zorgen over de juridische houdbaarheid van de SSRS omdat deze mogelijk in strijd is met de Habitatrichtlijn. Maakt GS zich zorgen om de juridische houdbaarheid? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 11

De minister heeft aangegeven dat het SSRS juridisch voldoende onderbouwd is.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter , secretaris

Bijlage Opdracht; Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen d.d. 29 september 2020

[redacted]coll.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	17 augustus 2020
Poho datum	24 augustus 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Memo ter voorbereiding van BO inzake Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	1. Mail 9 juli 2020 van VB 2. laatste openstaande onderhandelingspunten 3. agenda voorstel groene partijen
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Kennis nemen van de laatste stavaza in relatie tot het BO over de natuurvergunning Kloosterveen.
2. Bij ongewijzigde omstandigheden in het BO vasthouden aan de basisafspraken.
3. Kennis te nemen van de laatste openstaande punten in bijlage 2.

Inleiding
Naar aanleiding van ingediende beroepen tegen de -onder het PAS afgegeven- natuurvergunning Kloosterveen loopt een langdurig minnelijk traject. Dit overleg leek de afgelopen maanden naar ons idee de goede kant op te gaan totdat wij op 9 juli 2020 een mail ontvingen van de VB. In die mail gaf de VB aan dat zij de concept overeenkomst voorgelegd had aan haar MT en dat het MT niet met de uitgangspunten van de overeenkomst in kan stemmen. Quote:
"Het MT vindt dat de eisen die in de overeenkomst aan VBN worden gesteld niet in verhouding staan tot wat provincie en gemeente ons bieden; nl. beroep intrekken op een moment dat er nog niks is uitgevoerd en we ook geen garantie hebben dat dat gaat gebeuren en vervolgens geen bezwaar/beroep mogen aantekenen in de toekomst bij verdere opschaling."

In dezelfde mail wordt aangegeven dat het MT de andere bestuurders een aantal scenario's voor wil leggen:
1. Onderzoek + maatregelen uitvoeren en daarna beroep intrekken
2. Opdracht onderzoek verlenen en met elkaar vastleggen dat maatregelen die daaruit volgen worden uitgevoerd voorafgaand aan de bouw
3. Geen overeenkomst, maar procedure hervatten
4. Scenario zoals voorgesteld in huidige concept overeenkomst (maar dit wil het MT zelf niet).

Basisafspraak
Dat het MT niet instemt en nu komt met een totale andere aanpak verrast ons. Het verrast ons omdat wij ambtelijk op 27 februari uitgebreid met elkaar gesproken hebben over de mogelijkheden om tot een oplossing te komen die voor alle partijen acceptabel is. Daar is de basisafspraak uit naar voren gekomen dat we een privaatrechtelijke overeenkomst opstellen waarin afgesproken wordt:
- hoe het stikstofvraagstuk gerepareerd gaat worden;
- dat we met elkaar een opdrachtformulering maken voor nader onderzoek naar de foerageergebieden en dat provincie/gemeente deze opdracht wegzetten bij een onafhankelijk adviesbureau;
- en dat de voorgaande twee punten de basis zijn voor het intrekken van het beroep van de natuurpartijen.

We hebben toen ook expliciet afgesproken dat alle partijen deze aanpak aan hun bestuurders zouden voorleggen en dat als alle partijen hiermee konden instemmen we e.e.a. nader zouden uitwerken. In het poho van 9 maart 2020 is deze basisafspraak door de provincie "geaccordeerd". De goedkeuring van de VB hebben wij op 17 maart 2020 gekregen. Door de mail van 9 juli 2020 komen ze hier op

terug. Juist vanwege die goedkeuring hebben wij de afgelopen maanden uitgebreid met elkaar gesproken over de teksten van zowel de opdrachtformulering als de overeenkomst.

De VB geeft aan dat ze op 17 maart heeft ingestemd met de voorgestelde aanpak, maar dat zij daarbij een voorbehoud hebben gemaakt dat de daadwerkelijke ondertekening van de overeenkomst afhankelijk is van wat erin staat. Dat de VB een voorbehoud heeft gemaakt is helder maar ze komen nu terug op de basisafspraak.

Het standpunt van de VB heeft ook de NMF en NM verrast. De reactie is niet afgestemd met NMF en NM en zij staan er ook niet achter. Om die reden hebben die bestuurders voor de vakantie al kort contact gehad. Hieruit is naar voren gekomen dat een BO met alle partijen wenselijk is. Voor het BO met alle partijen zullen NM, NMF en de VB een vooroverleg hebben. Het BO vindt op 8 september 2020 plaats.

Het overleg is gepland door de VB om “een impasse te voorkomen”. Feitelijk is de impasse er al en moet blijken of deze kan worden doorbroken. Er is gevraagd om een agenda voor het BO. Deze hebben wij op 3 september ontvangen (zie bijlage 3). De agenda heeft ons wel verrast omdat het net lijkt als dit de eerste bijeenkomst is over dit onderwerp. Ook de aanwezigheid van [redacted] namens de VB verrast ons. Dit is de wetlandwacht van het Fochteloerveen en tevens een belangrijk ecologisch adviseur van de VB. Dit zou kunnen betekenen dat men de “ecologisch inhoud” in zou willen. Uit veel zaken blijkt echter dat de VB met name geen vertrouwen heeft in ons als overheid (zie ook bijlage 2).

Argumenten
2.1 De basisafspraak zorgt ervoor dat er op relatief korte termijn woningen gebouwd kunnen worden.
De nu voorgestelde opties 1 en 2 van de VB zorgen ervoor dat de woningbouw pas kan starten nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Onduidelijk is of er maatregelen nodig zijn (dit moet nog blijken uit het ecologisch onderzoek van +/- € 50.000,- dat nog uitgevoerd moet gaan worden) maar als het nodig is kan dat mogelijk vele jaren duren (bijv. het aanwijzen van foerageergebieden). Dit maakt het zinloos om hieraan mee te werken. Het voordeel van deze overeenkomst (snelle woningbouw) is dan helemaal verdwenen.

2.2. Wij schatten onze kansen voor een rechtszaak goed in.
Wij hebben de natuurvergunning voor de ontwikkelruimte van stikstof reeds aangepast. Op 10 augustus 2020 is de eerste definitieve vergunning op grond van het Stikstof Registratie Systeem (SSRS) door de provincie Drenthe uitgegeven. Door middel van deze vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

Risico’s
Als de uitkomst is dat de rechtszaak moet worden voortgezet dan schatten wij onze kansen goed in. Maar het is natuurlijk niet uit te sluiten dat de vergunning -om wat voor reden- toch door de Rechtbank vernietigd gaat worden. Het is zodoende veiliger om er met de partijen uit te komen (waarmee het beroep wordt ingetrokken).

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Het BO aangaan.

Bijlage 2

Laatste openstaande punten

In de onderhandelingen waren wij al heel ver. Er waren echter nog enkele openstaande punten waar de VB ambtelijke nog geen definitief akkoord op heeft gegeven:

3.1
De basisafspraak
In de poho memo is uitgebreid omschreven waarom wij adviseren vast te houden aan de basisafspraak.

3.2
Wij hebben in het onderzoeksvoorstel (als onderdeel van de overeenkomst) opgenomen dat wij graag onderzocht willen hebben of het instandhoudingsdoel van enkele soorten nog correct is.
Reden Drenthe
Er zijn in Drenthe namelijk 2 andere gevallen bekend waarbij de instandhoudingsdoelen destijds volgens de provincie Drenthe niet juist waren vastgesteld (rivierdonderpad Drentsche Aa en geoorde fuut Dwingelderveld). Daarover vindt nu afstemming met LNV plaats. Drenthe wil voorkomen dat dit ook blijkt te gelden voor de doelen van de genoemde vogels nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Reden hiervoor is omdat er in het gesprek van 17 maart discussie was over de totstandkoming van de waarden voor de instandhoudingsdoelen. Om in de uitwerking van oplossingen met waarden te werken die zowel door de provincie als door de appelanten kunnen worden onderschreven vindt de provincie deze onderzoeksvraag relevant.
Standpunt VB
Volgens de VB zijn de instandhoudingsdoelen zoals vermeld in het onherroepelijke N2000-aanwijzingsbesluit een gegeven en moeten ook als zodanig gelden in het licht van de overeenkomst en de opdracht. Zo is dit ook in het overleg van 18 mei erkend.
Voorstel voor onderhandeling
De VB heeft gelijk dat dit nu een juridisch gegeven is. Als wij echter maatregelen moeten uitvoeren zien wij liever dat het doel correct is, temeer omdat momenteel landelijk een evaluatie van de doelen plaatsvindt door LNV. Vanuit de redeneerlijn van VB snappen wij echter deze wens en kunnen we dit punt eventueel los kunnen laten als dat onderhandelingsruimte geeft.

3.3
De VB ziet graag artikel 4 van de overeenkomst geschrapt
Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen."
Reden Drenthe
Het staat voorop dat GS (als ze instemmen met de ovk) de intentie heeft om de afspraken in de overeenkomst na te leven. Door de ondertekening van de overeenkomst zal ook gesproken kunnen worden van opgewekt vertrouwen hiertoe. Echter als men met de overheid een private overeenkomst afsluit over haar publiekrechtelijke taken kan de overheid niet anders dan een dergelijke bepaling op te nemen. Het is dan ook een standaard artikel in al onze overeenkomsten. Voor de gemeente Assen geldt overigens het zelfde. Wij zijn namelijk als overheid een publiekrechtelijk orgaan en zodoende gebonden aan democratische processen. In zo'n democratisch proces kunnen zaken toch anders lopen dan wij nu kunnen voorzien. Gelet hierop kunnen wij niet anders dan vasthouden aan het huidige artikel.
Standpunt VB
De advocaat van de VB geeft aan dat deze bepaling ertoe kan leiden dat de provincie (of gemeente) bepaalde publiekrechtelijke besluiten die nodig blijken te zijn ter uitvoering van de overeenkomst niet nemen. De VB stelt daarom voor dit artikel te schrappen.
Voorstel voor onderhandeling
Vasthouden aan deze eis. Het is een gegeven dat als men onderhandeld met de overheid dat de overheid gelet op haar publieke belangen hiervoor een uitzonderingsbepaling moet opnemen.

Bijlage 3

Agendavoorstel bestuurlijk overleg Kloosterveen / Fochteloërveen 8 september 2020

1. Opening

2. Kort voorstelrondje

3. Stand van zaken: waarom zitten we aan tafel (visie en toelichting overheden en groene organisaties)

4. Verkennen oplossingsrichtingen

5. Hoe komen we tot overeenstemming over een privaatrechtelijke overeenkomst teneinde Natura 2000-gebied Fochteloërveen beter te beschermen bij het realiseren van de woonwijk Kloosterveen

6. Vervolgafspraken

7.

Concept verslag 17 juli 2019

Woensdag 17 juli jl. hebben de provincie Drenthe, gemeente Assen, de Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten in een mondeling overleg gesproken over het (pro forma) beroep dat deze partijen ingediend hebben tegen de natuurvergunning van Kloosterakker.
De Vogelbescherming Nederland was vanwege vakantie helaas niet aanwezig. Dit werd door de andere partijen als erg jammer gevonden, omdat ons doel was om samen met alle partijen om tafel te gaan om te kijken of we tot afspraken kunnen komen.
We hebben afgesproken direct na de vakantieperiode (eind augustus) opnieuw een overleg te hebben met alle partijen, inclusief Vogelbescherming.

In het overleg is het volgende aan de orde gekomen.

Natuurmonumenten maakt zich zorgen over het steeds kleiner worden van het foerageergebied van beschermde vogelsoorten van het Fochteloerveen. Dit in combinatie met het feit dat er steeds minder rustige plekken zijn, waar de vogels niet verjaagd worden.
Het gaat dus zowel om kwantiteit als kwaliteit. Deze zorgen zijn niet alleen gebaseerd op de ontwikkeling van woningbouw in Kloosterveen, maar zijn een optelsom van diverse ontwikkelingen in en om het gebied (realisatie van zonneparken, omzetten van landbouwgrond naar bollenteelt, etc.).
Natuurmonumenten ziet graag dat er een goede analyse wordt gemaakt van alle ontwikkelingen in/rondom het beheergebied van het Fochteloerveen en dat er vervolgens gekeken wordt welke maatregelen er nodig zijn.
Deze analyse zou een plek kunnen/moeten krijgen in het beheerplan Fochteloerveen. Dit is iets wat bij de provincie ligt.
Natuurmonumenten heeft tenslotte de suggestie gedaan dat de gemeente (als geste) eventueel financiële middelen beschikbaar zou kunnen stellen voor het nemen van beheersmaatregelen.

Natuur- en Milieufederatie Drenthe maakt zich met name zorgen over de toename van stikstofuitstoot en de nadelige gevolgen daarvan voor het Fochteloerveen. Na de uitspraak van de Raad van State staan ze op het standpunt dat de uitbreiding van Kloosterveen niet mag leiden tot extra stikstofuitstoot. Het is de bedoeling de stikstofrechten/-uitstoot die de kippenboer in het plangebied (en opgekocht is door de gemeente) heeft, in te zetten voor de verdere uitbreiding van Kloosterveen. De gemeente heeft ook die insteek en is hier druk mee bezig.
Verder is in het gesprek de 80-60 km/uur snelheid op de Norgervaart aan de orde gekomen. Milieufederatie heeft de aanname gedaan dat dit in stikstofuitstoot scheelt. Er is afgesproken dat de gemeente onderzoekt of dit zo is. Het is wel zo dat het rekenmodel AERIUS hierin geen onderscheid maakt.

De Natuur- en Milieufederatie en Natuurmonumenten willen de afspraken/toezeggingen graag vastgelegd hebben in een civielrechtelijke juridische overeenkomst. Als er akkoord is over (de inhoud van) deze overeenkomst, zijn zij bereid om hun beroep in te trekken. Belangrijke vraag is of de Vogelbescherming hier ook in mee wil gaan.

Tot slot is in het gesprek bekend geworden dat partijen van de Rechtbank het verzoek hebben gehad om vóór 1 augustus a.s. hun inhoudelijke beroepsgronden aan te leveren. De Vogelbescherming heeft deze gronden inmiddels aangeleverd.
De Milieufederatie gaat vragen om deze termijn op te schorten vanwege de vakantieperiode en omdat we met elkaar in gesprek zijn.

Uitwerking methodiek draagkrachtanalyse Fochteloerveen

1. Uitgangspunten

De methodiek voor het bepalen van de opvangcapaciteit voor herbivore watervogels (in het bijzonder ganzen en zwanen) in het winterseizoen rond het Fochteloërveen volgt de gebruikelijke methodiek. Deze methodiek is toegepast in een reeks passende beoordelingen van plannen en projecten binnen en/of in de omgeving van Natura 2000-gebieden, zoals uitgevoerd door Altenburg & Wymenga en andere adviesbureaus, waaronder het Fochteloërveen. De opvangcapaciteit die nodig is wordt uitgedrukt in kolgansdagen en bepaald op basis van de instandhoudingsdoelen. De opvangcapaciteit die aanwezig is wordt berekend op basis van:

- aanwezig foerageergebied rond de slaapplaatsen;
- de afstand die de betrokken soorten afleggen tussen slaapplaats en foerageergebied;
- de verstoringsafstand tot bebouwing, wegen, bospercelen en andere relevante verstoringsbronnen.

Binnen het aanwezige, bereikbare en geschikte foerageergebied wordt de opvangcapaciteit berekend op basis van draagkrachtcijfers, beschikbaar voor verschillende gewas- en graslandtypen uit gepubliceerd onderzoek.

De draagkrachtanalyse houdt zo veel mogelijk rekening met de lokale situatie, waar het gaat om de betrokken soorten, het landschap, grondgebruik e.d. met als doel een zo realistisch mogelijke uitkomst. In het resultaat wordt een bandbreedte opgenomen, die rekening houdt met de variatie in de bekende draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen.

In dit project is nadrukkelijk het doel het effect van verschillende verstoringsbronnen op de opvangcapaciteit in beeld te brengen. Dit onderdeel is voor zover bekend nog niet, of in beperkte mate gekwantificeerd en betrokken in draagkrachtanalyses voor herbivore watervogels. Dit onderdeel kan gezien worden als een extra laag in de draagkrachtanalyse. De methode sluit aan bij onderzoek naar recreatie en broedvogels, waarbij het effect van de intensiteit (het aantal bezoekers of het aantal passanten) op de vogeldichtheid wordt bepaald. Voor dit onderdeel maken we gebruik van beschikbare kwantitatieve gegevens (zoals registraties van passerende fietsers en auto's, en vliegverkeer) en ervaringscijfers van gebiedsdeskundigen.

2. Benodigde opvangcapaciteit

De methodiek voor de bepaling van de benodigde opvangcapaciteit van het gebied voor de ganzen en zwanen is gelijkgesteld aan de methodiek gehanteerd in de PB (Buro Bakker 2020):

Om voor de ganzen en zwanen op de benodigde vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het seizoensverloop te komen is per maand waarin een doelsoort is vastgesteld het gemiddelde aantal vogels bepaald. Hiervoor zijn de meest recente telgegevens van SOVON in de provincie Drenthe gebruikt voor de periode 2014/15 - 2016/17 (Hornman et al., 2016, 2018 en 2019). Vervolgens is de maand met het grootste aantal vogels als maximum gesteld (100%) en is voor de overige maanden het percentage ten opzichte van dit maximum bepaald. Dit percentage is vermenigvuldigd met het instandhoudingsdoel en het aantal dagen van de betreffende maand. Hieruit volgt het benodigde aantal vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het gemiddelde seizoensverloop. Op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage grasland / bouwland in het dieet, zijn de vogeldagen vervolgens omgerekend naar kolgansdagen.

3. Huidige opvangcapaciteit: methode op hoofdlijnen en afbakening gebied

Voor de bepaling van de huidige opvangcapaciteit is gewerkt middels een stapsgewijze benadering:

1. Ten eerste is een *basisverstoringskaart* opgesteld gebaseerd op het landgebruik en de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen met een verstoringscontour. Deze uitgangskaart vormt de basis in een situatie met rustig regulier gebruik.

2. Daarnaast is een inventarisatie gemaakt van verstoring per km hok, om de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied in kaart te brengen.
3. Vervolgens is een *cumulatieve berekening* gemaakt van de verschillende verstoringsbronnen met als resultaat het totaal onverstoord oppervlakte potentieel foerageergebied omgerekend naar de beschikbare opvangcapaciteit (kolgansdagen) in het gebied.

In het plan van aanpak in de offerte is beschreven dat voor de draagkrachtanalyse een afstand tot maximaal 10 km tot het Fochteloërveen wordt aangehouden. In deze 'maximale afstand' is rekening gehouden met verschillen in vliegafstand tussen soorten en omstandigheden die van gebied tot gebied kunnen verschillen. Nagegaan is welke afstand voor ganzen en zwanen normaliter aangehouden worden in vergelijkbare draagkrachtstudies, welke keuzes gemaakt zijn in passende beoordelingen van Kloosterveen en welke vliegafstand blijkt uit veldstudies rond het Fochteloërveen. Een zone van 5 km rond slaapplaatsen wordt algemeen toegepast in draagkrachtanalyses voor ganzen; in een passende beoordeling voor Kloosterveen is uitgegaan van 5 km (Arcadis 2005). Uit veldonderzoek uitgevoerd in 2008/2009 door Buro Bakker bleek dat Rietganzen foerageren tot 2-7 km van de slaapplaatsen, wat neer komt op een zone van gemiddeld ca 4 km rond het Fochteloërveen. Tellingen van [redacted] wijzen uit dat de meeste ganzen foerageren binnen een zone van ca 2,5 km rond het veen en bij verstoring uitwijken tot een afstand van 3-8 km, gemiddeld ca 5 km rond het veen. De foerageergebieden van Wilde zwanen reiken eveneens tot een afstand van 5 km rond het Fochteloërveen (geg. [redacted]). Uit deze studies blijkt dat de zone van 5 km rond het Fochteloërveen realistisch is als gebied dat ganzen en zwanen afleggen; de buitengrens van deze zone ligt op 6,5-10 km van het centrum van het veen. Daarom is als uitgangssituatie voor de draagkrachtanalyse in de winterperiode uitgegaan van een omtrek van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen, maximaal 10 km vanaf het centrum (figuur 1). Deze zone is gemiddeld genomen groter dan die toegepast is in de draagkrachtstudie in 2020 (passende beoordeling Kloosterveen).

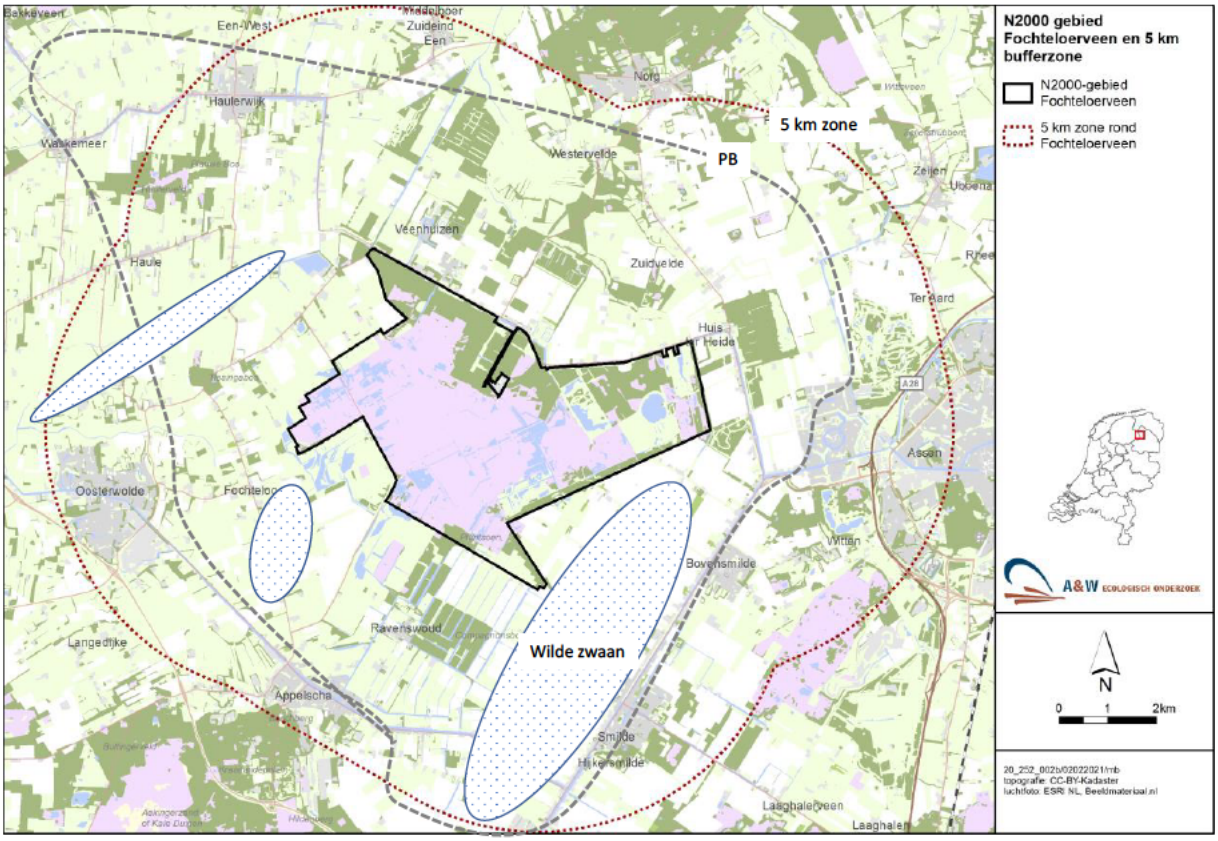

Figuur 1. Actieradius van zwanen (blauwe cirkels) op basis van gegevens van [redacted]; gehanteerde oppervlaktecontour voor huidige draagkrachtanalyse (rode stippellijn) en door Buro Bakker (passende beoordeling 2020, grijze onderbroken lijn).

Ganzen kunnen in principe 20-30 km vliegen van een slaapplaats naar foerageergebied, maar ze zoeken een optimale foerageerstrategie, die het minst energie kost. Als de ganzen verder moeten vliegen, stappen ze over op een andere slaapplaats en is de binding met het Fochteloërveen verloren. In Drenthe en aangrenzende delen

van Friesland, Groningen en Overijssel zijn voor de Rietgans een tiental ‘functionele eenheden’ aan te wijzen: slaapplaatsen en daarmee verbonden foerageergebieden. In de avifauna Vogels van Drenthe zijn slaapplaatsen en foerageergebieden in de jaren zeventig weergegeven (figuur 2). De afstand van slaapplaats tot foerageergebied varieert van ca 3 tot 8 km. De actuele situatie komt sterk overeen met die in de zeventig. Er zijn 8-10 concentratiegebieden te onderscheiden met foerageergebieden op 5-8 km afstand van de slaapplaatsen (figuur 3). De situatie rond het Fochteloërveen, met Rietganzen die foerageren tot ca 8 km van de slaapplaatsen (= maximaal 10 km vanaf het centrum en ca 5 km rond het veen) sluit aan bij het beeld elders in de provincie. Voor foerageergebieden van betekenis in de wijdere omgeving stappen de ganzen over op slaapplaatsen in het zandgat nabij Amerika, het Leekstermeer, Zuidlaardermeer, of Diependal / Dwingelderveld. Zij kunnen ook uitwijken naar slaapplaatsen op kortere afstand buiten het Fochteloërveen, zoals het zandgat nabij Veenhuizen en mogelijk ook de zandwinningsplas nabij Zeijen ten noorden van Assen.

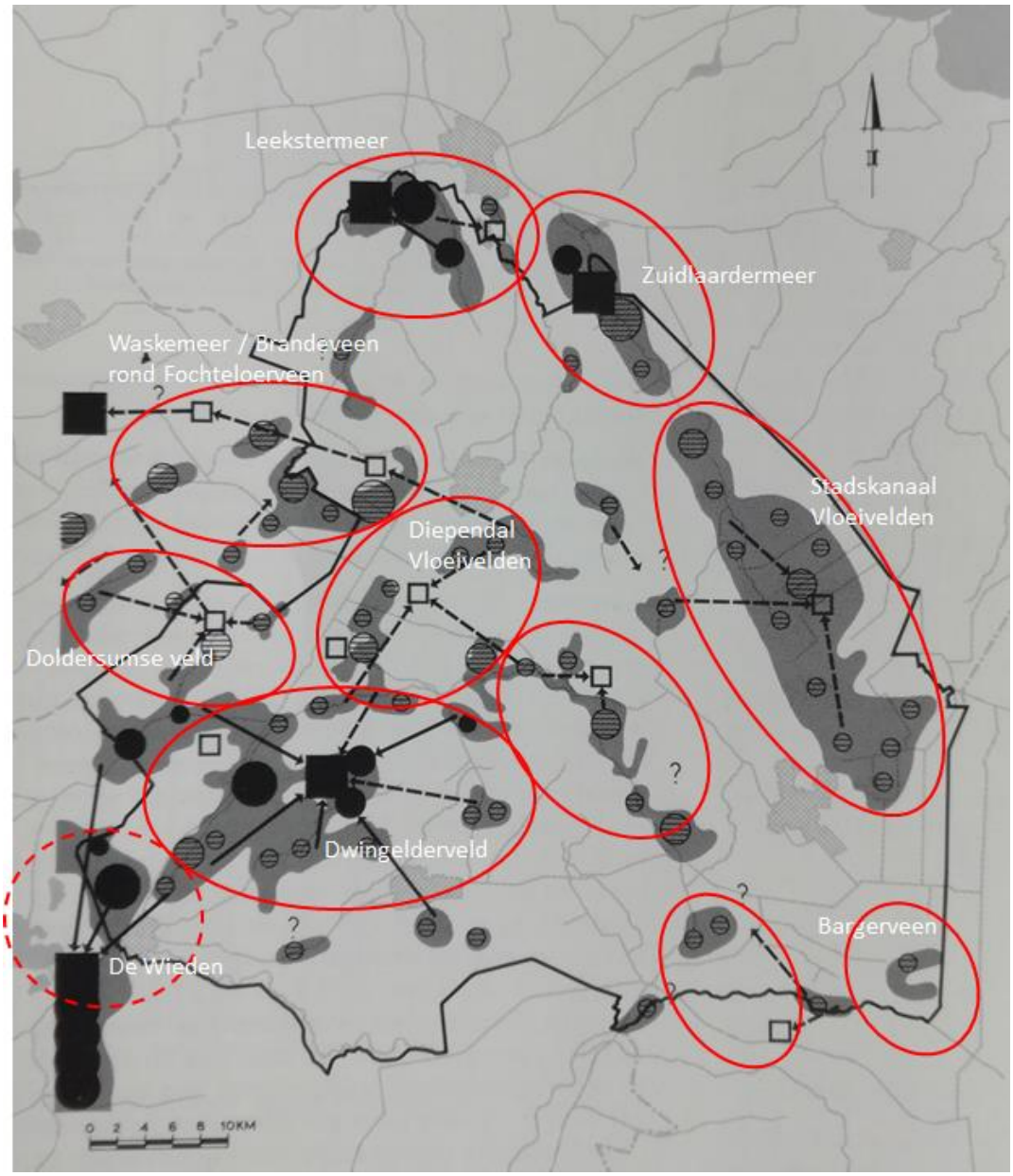

Figuur 2. Slaapplaatsen (vierkantjes) en foerageergebieden (rondjes) in Drenthe in de jaren zeventig. Met pijlen is de relatie tussen slaapplaatsen en foerageergebieden weergegeven (Van Dijk & Van Os 1982). De rode contouren zijn toegevoegd om functionele eenheden aan te geven.

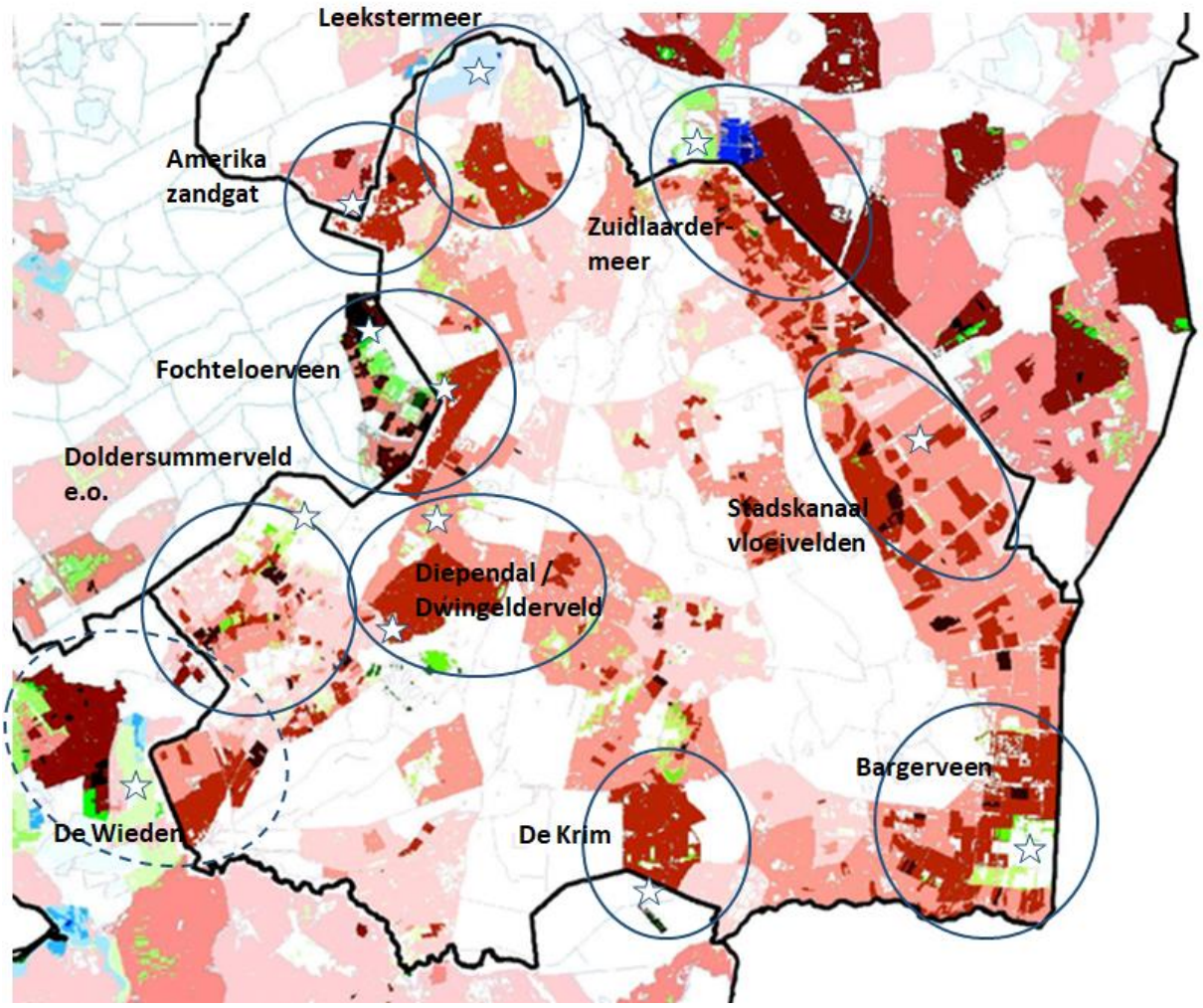

Figuur 3. Verspreiding van de Toendrarietgans in de jaren 2007-2011 in Drenthe. Weergegeven zijn dichtheden per telgebied (hogere dichtheden in donkerdere kleur; Atlas ganzen en zwanen, Hornman et al. 2013), belangrijke slaapplaatsen (sterren), de globale begrenzing van foerageergebied rond slaapplaatsen.

4. Basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit op basis van de basisverstoringskaart is bepaald in verschillende stappen die hieronder worden toegelicht.

1. <u>Bepaling van het landgebruik in 2020 en de kwaliteit van de landgebruiktypen</u>

Voor de bepaling van het landgebruik in het gebied zijn de kaarten van de vastgestelde natuurbeheertypen en Basisregistratie gewaspercelen 2020 gebruikt voor de wintersituatie (sept t/m maart). De laatste correcties en aanvullingen zijn doorgevoerd op basis van veldgegevens van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht. De landgebruiktypen zijn als gecategoriseerd als:

- Cultuurgrasland
- Natuurgrasland
- Mais
- Aardappelen
- Granen
- Bieten

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit zijn opgaven nodig van de voedingswaarde van het type gras- en bouwland, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. De draagkrachtcijfers per terreintype

gehanteerd in de huidige analyse zijn gebaseerd op de beschikbare data, inclusief de onderzoeken genoemd in de meest recente passende boordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020), waaronder veldonderzoek rond het Fochteloërveen in 2008/2009. Aangezien er een grote variatiebreedte in draagkrachtcijfers bestaat, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde en een minimum en maximum draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde).

2. Kwantificering van de opvangcapciteit

Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van menselijke verstoringsbronnen. Afhankelijk van de verstoringsbron kan de verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen variëren van enkele tientallen meters tot ca. 5 km (Krijgsveld *et al.* 2008). De verstoringsafstand is echter geen hard gegeven, maar is afhankelijk van verschillende factoren. De belangrijkste daarin zijn de aard van de verstoringsbron, de vogelsoort, de groepsgrootte en de omstandigheden.

De verstoringsbronnen in de basisverstoringskaart hebben betrekking op landschapselementen zoals wegen, gebouwen en bos. De locaties van deze elementen zijn afkomstig uit de Top10-kaart van Nederland voor het jaar 2020. Op basis van verschillende onderzoeken zijn de verstoringsafstanden vastgesteld. Voor deze evaluatie is voor wegen, losse gebouwen en bos- en bomenrijen 100 m gehanteerd en 250 m voor woonwijken (Van der Hut *et al.* 2003; 2005 2010). Vervolgens is in GIS berekend hoeveel hectare van de landgebruiktypen binnen verstoringsafstand valt en hoeveel daarbuiten. Voor de gehanteerde methode is aangesloten bij eerdere analyses van A&W. In de passende beoordeling Kloosterveen van 2020 is een verstoringsafstand van 150 m ten opzichte van wegen en paden gehanteerd. Deze is 'ruim' geïnterpreteerd, omdat hierin recreatief gebruik is meegewogen. Wij hebben landschap plus gangbaar gebruik (door bewoners en agrariërs) aan de ene kant en recreatief gebruik aan de andere kant uit elkaar gehaald en voor de basisverstoringskaart 100 m gekozen op basis van bovenvermeld onderzoek in rustige gebieden.

Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder (Van der Hut 2015). Voor de huidige berekening is daarom een afname in draagkracht van 33% binnen verstoringsafstand gehanteerd. Deze benadering sluit aan bij onderzoek naar benutting van rustige agrarische percelen grenzend aan wegen op basis van keuteltellingen nabij het Sneekermeer in Friesland (Van der Hut 2008).

De opvangcapaciteit is berekend op basis van de oppervlakte geschikt foerageergebied en draagkrachtcijfers voor afzonderlijke gewassen en graslandtypen. Hierbij is 100% van de oppervlakte buiten verstoringsafstand en 33% van de oppervlakte binnen verstoringsafstand meegenomen (figuur 4).

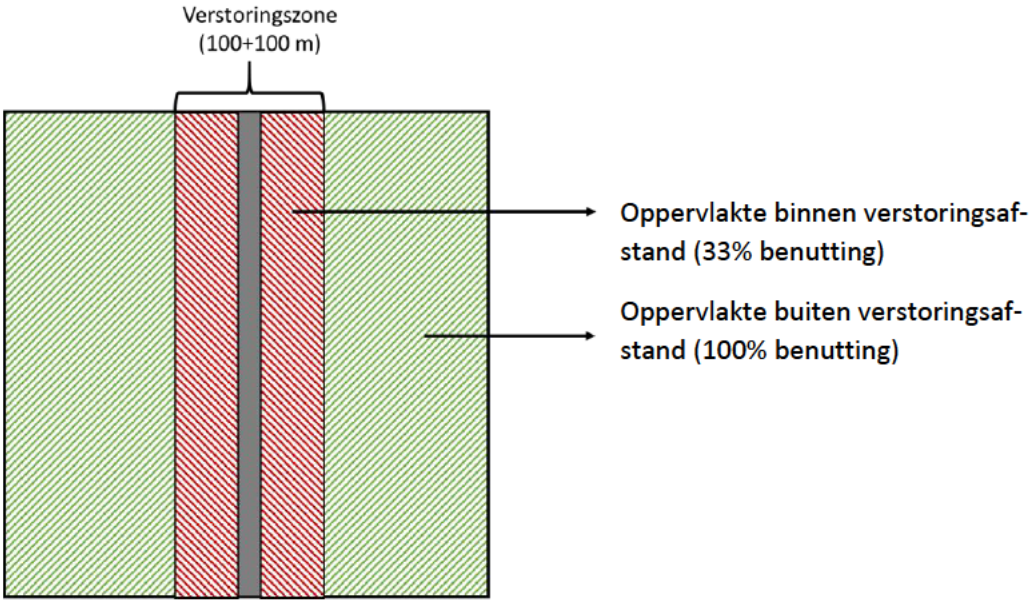

Figuur 4. Schematisch overzicht basisverstoringskaart

5. Additionele verstoring

De additionele verstoring is voor vliegverkeer binnen de zone van 5 km rond het Fochteloërveen als geheel geïnventariseerd, en voor de overige vormen per kilometerhok. Onderscheid is gemaakt in:

- Recreatief gebruik
  - Wandelaars
  - Fietsers
  - Overige recreatie (crossers / personen met metaaldetector)
- Jacht, verjaging en afschot
- Vliegverkeer

Omdat exacte gegevens voor verstoring door recreatie en jacht / verjaging / afschot ontbreken, is door gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de wetlandwacht per km hok de intensiteit van verstoring geschat. Hierbij is de mate van verstoring onderverdeeld in de volgende categorieën:

	effect door verstoringsincidenten	dagen verstoord	In %
geen	geen	0 dagen in de week	0%
klein	klein	1-2 dagen in de week ('weekendeffect')	25%
gemiddeld	gemiddeld	3-4 dagen in de week	50%
groot	groot	5-6 dagen in de week	75%
continu	continu	7 dagen in de week	100%

Kwantitatieve gegevens die beschikbaar zijn worden wel benut om de relatie tussen verstoringsfrequentie en intensiteit van gebruik te leggen. Het betreft registraties van het aantal bezoekers, fietsers en auto's op specifieke trajecten of locaties, en jacht- en afschotgegevens. Daarnaast worden kaarten met de relatieve intensiteit van landrecreatie van de app Strava gebruikt als basis voor de verstoringsdruk door wandelaars en fietsers. In de verstoringskaarten voor wandelaars en fietsers is rekening houden met de ligging en het aantal paden per kilometerhok en de intensiteit van het gebruik. Continue verstoring bevindt zich met name in de dichtbebouwde omgeving: hier ligt in de praktijk geen geschikt foerageergebied (zie figuur 5). De kaarten zijn nader beoordeeld door [redacted] (Prov. Drenthe) en [redacted] NM/SBB aan Friese kant); zij hebben met de kaartbeelden ingestemd.

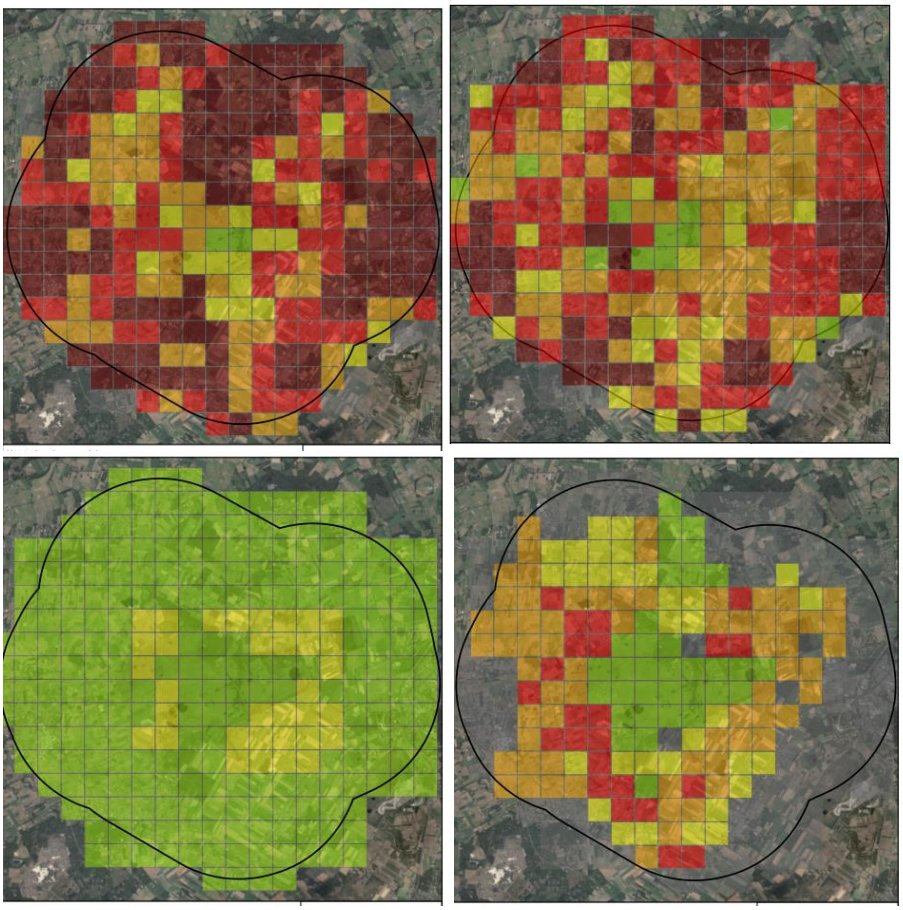

Figuur 5. Additionele verstoring in kilometer vakken. Met de klok mee: wandelaars, fietsers, verjaging en afschot, overige recreatie (crossers / metaaldetectie).

Vliegverkeer

Voor de analyse van vliegverkeer zijn gegevens binnen een straal van 5 km om het Fochteloërveen gebruikt van de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL). Deze dataset bevat informatie van het aantal vliegbewegingen met vliegtuigtype, tijdsduur, aantal motoren en vlieghoogte.

De vliegtuigtypen zijn samengenomen tot vier categorieën (tabel 1). Vervolgens is een selectie gemaakt op basis van vlieghoogte. Uitsluitend vliegtuigen met een gemiddelde vlieghoogte beneden *verstoringshoogte* zijn opgenomen. Deze hoogte is gebaseerd op literatuurgegevens (tabel 1). Daarnaast is per categorie de horizontale *verstoringsafstand* bepaald. Hierbij is uitgegaan van de opvliegafstand van ganzen en zwanen, zoals bekend uit de literatuur (o.a. Krijgsveld 2008). Vervolgens is het gemiddelde genomen van de in de literatuur gevonden waarden en de waarden uit het veld genoteerd door de wetlandwacht op basis van de app Flight Tracker (tabel 1). Eveneens op basis van literatuur is de *verstoringsduur* bepaald. Gezien het beperkt aantal onderzoeken, is gekozen voor een gemiddelde verstoringsduur gelijk voor alle categorieën.

Tabel 1. Indeling van vliegtuigen, verstoringshoogte en (horizontale) verstoringsafstand op basis van literatuurgegevens en gebiedsinformatie.

Type	Categorie
military fighter	Straaljager
ultralight plane	Klein vliegtuig
light plane	Klein vliegtuig
helicopter	Helikopter
private jet	Groot vliegtuig
medium plane	Groot vliegtuig
medium military plane	Groot vliegtuig
light airliner	Groot vliegtuig
heavy plane	Groot vliegtuig
heavy airliner	Groot vliegtuig
airliner	Groot vliegtuig

Type	Verstoringsafstand (horizontaal)
Vliegtuig (groot)	2000
Vliegtuig (klein)	1300
Helikopter	3000
Straaljager	3000
Type	**Verstoringshoogte**
Vliegtuig (groot)	1200
Vliegtuig (klein)	700
Helikopter	2000
Straaljager	1500

Het verstoringseffect (het extra effect, d.i. ten opzichte van de basisverstoringskaart) is het product van de oppervlakte foerageergebied dat op een dag verstoord wordt en de vliegduur boven het gebied per dag. De berekening is als volgt:

- De oppervlakte foerageergebied betreft geschikt foerageergebied volgens de basisverstoringskaart;
- De verstoringsoppervlakte is gelijk aan de het aantal vluchten per dag x gemiddelde vluchtpadlengte x verstoringsafstand x 2 (beide zijden van de vliegbaan); deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de totale oppervlakte binnen de 5 km zone;
- De verstoringsduur is gelijk aan het aantal vluchten per dag x gemiddelde verstoringsduur; deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de gemiddelde daglengte;
- Het verstoringspercentage = % verstoringsoppervlakte x % verstoringsduur. Voorbeeld: verstoringsoppervlakte 40% en verstoringsduur 60% = verstoringseffect 24%.

6. Cumulatie

De additionele verstoringsbronnen zijn gecombineerd met de basisverstoringskaart (cumulatie).

In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de 100m-contour van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour (zie figuur 6). De reden hiervoor is verschillende soorten van verstoring optreden over het hele oppervlak en andere beperkt zijn tot de directe omgeving van wegen en paden.

Verjaging, afschot en jacht vindt plaats op de kavels. Ook crossers en personen met metaaldetectoren bewegen zich over de kavels en vliegtuigen komen breed over; overal in het agrarische gebied kan dit verstoring geven.

Wandelaars en fietsers zijn actief via de paden en wegen. In eerste instantie hebben we wandelaars en fietsers behandeld als verjaging en afschot, en meegenomen over het gehele oppervlakte. Echter, in dat geval bleef er geen draagkracht meer over volgens de berekening. Vervolgens is gezocht naar een realistischer aanpak: verstoring vindt vooral plaats langs wegen en paden, binnen een afstand van 100 m. De extra verstoring door fietsers en wandelaars is daarom berekend over de onverstoorde oppervlakte (33%) binnen de 100 m-zone van de basisverstoringskaart.

De verstoringsfactoren zijn vervolgens behandeld als onafhankelijk. Verstoringsbronnen kunnen tegelijkertijd optreden (bijvoorbeeld een passerende fietser en een overvliegend vliegtuig), maar ook na elkaar. Wij gaan er hier van uit dat tegelijkertijd of afzonderlijk optreden toeval is. De verstoringskansen worden daarom niet opgeteld, maar vermenigvuldigd. Wij bekijken nog of het mogelijk is om weekenddagen en doordeweekse dagen afzonderlijk te behandelen, omdat vliegtuigen vaker door de week overvliegen, en fietsers en wandelaars vaker actief zijn in het weekend.

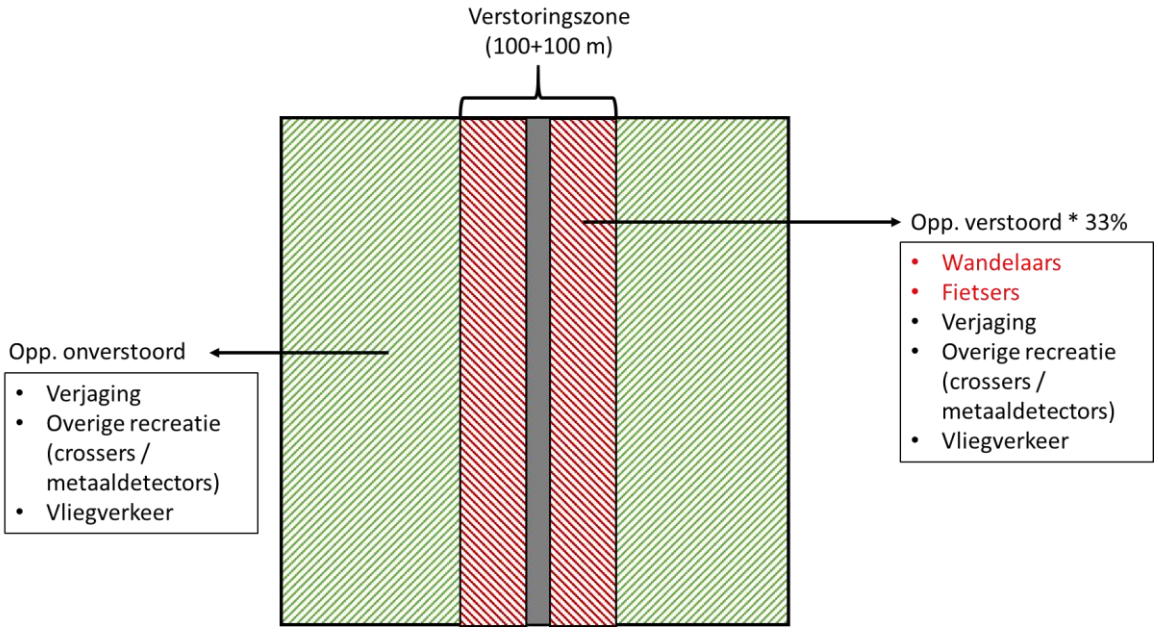

Figuur 6. Schematisch overzicht van een kilometerhok met de basisverstoringskaart (voorbeeld met één weg midden door het vak) en de verdeling van verstoringsbronnen voor de cumulatieve berekening. Wandelaars en fietsers worden alleen betrokken op het onverstoorde deel binnen 100 m van wegen en paden, andere vormen van verstoring over dit deel plus de gehele oppervlakte buiten de 100 m-zone.

Hieronder volgt een rekenvoorbeeld van de bepaling van het cumulatieve verstoringspercentage in een kilometervak. In de berekening worden de zones binnen en buiten 100 m afstand van wegen en paden afzonderlijk behandeld.

Binnen 100 m-zone
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- Wandelaars: onverstoord 25%
- Fietsers: onverstoord 50%
- **In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0.86 x 0,25 x 0,50 = 0,02; 2% is onverstoord, 98% verstoord**

Buiten 100 m-zone
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- **In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0.86 = 0,16; 16% is onverstoord, 84% verstoord**

Gecombineerd is in dit voorbeeld de totale (extra) oppervlakte die verstoord wordt: 98% van 33% van de oppervlakte binnen de 100 m-zone, plus 84% van de oppervlakte buiten de 100 m-zone. Deze oppervlakte wordt vergeleken met de totale beschikbare oppervlakte foerageergebied binnen het kilometervak volgens de basis verstoringskaart en uitgedrukt als % van het totaal.

De onverstoorde oppervlaktes foerageergebied van alle kilometervakken binnen de 5 km-zone worden gesommeerd en op basis van draagkrachtcijfers uitgedrukt in kolgansdagen; dit is de opvangcapaciteit, rekening houdend met alle verstoringsbronnen.

7. Gevoeligheidsanalyse

In de draagkrachtanalyse wordt een set variabelen gebruikt, die gebaseerd is op onderzoek en ervaringscijfers in verschillende gebieden, waaronder het Fochteloërveen en omgeving. In een gevoeligheidsanalyse wordt rekening gehouden met de variatie of bandbreedte in deze variabelen, zodat duidelijk wordt met welke marges

rekening gehouden moet worden in de berekende opvangcapaciteit. Het gaat om draagkrachtcijfers (ganzendichtheden in verschillende gewassen en graslandtypen), benutbaar gebied rond slaapplaatsen of broedplaatsen, verstoringsafstand, verstoringshoogte (m.b.t. vliegtuigen), vliegsnelheid en verstoringsduur (m.b.t. vliegtuigen) en de inschatting van verstoringspercentages door verschillende verstoringsbronnen. Een grote bron van variatie die doorwerkt in alle berekeningen is de bandbreedte in draagkrachtcijfers. Wij gebruiken daarom gemiddelde draagkrachtcijfers en maximumwaarde, die 50% hoger liggen. Ook voor andere factoren wordt de bandbreedte vermeld, en we maken zo veel mogelijk kwantitatief duidelijk welke marge in de berekende opvangcapaciteit deze bandbreedte tot gevolg heeft. Daarnaast gebruiken we – voor zover beschikbaar – recente telgegevens om de daadwerkelijke benutting te bepalen. Een vergelijking met de berekende draagkracht geeft goede aanwijzingen over het realiteitsgehalte van de berekeningen.

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Verstoring en draagkracht in en rond het Natura 2000-gebied Fochteloërveen

Analyse van effecten en perspectieven voor niet-broedvogels en Kraanvogel

A&W-rapport 20-252

in opdracht van

provincie Drenthe

Verstoring en draagkracht in en rond het Natura 2000-gebied Fochteloërveen

Analyse van effecten en perspectieven voor niet-broedvogels en Kraanvogel

A&W-rapport 20-252

Foto Voorplaat
Kraanvogel in vlucht, [redacted]

[redacted] **2021**
Verstoring en draagkracht in en rond het N2000-gebied Fochteloërveen. Analyse en perspectieven voor niet-broedvogels en Kraanvogel. A&W-rapport 20-252
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Westerbrink 1
9405 BJ Assen
Telefoon 0592 365 555

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	Projectleider	Status
20-252	[redacted]	Concept

Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	[redacted]	13 augustus 2021

[redacted]

Kwaliteitscontrole
[redacted]

[redacted]

Inhoud

1 Inleiding 1
1.1 Aanleiding 1
1.2 Doelstelling 1
1.3 Aanpak en inhoud 1
2 Gebied en doelstellingen 3
2.1 Gebiedsbeschrijving 3
2.2 N2000-instandhoudingsdoelstellingen 4
3 Verstoringsinvloeden 5
3.1 Verstoringsgevoeligheid 5
3.2 Huidige verstoringsdruk 8
3.3 Historische situatie en trends 11
3.4 Toekomstige situatie 16
4 Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen 19
4.1 Benodigde opvangcapaciteit 19
4.2 Berekeningswijze beschikbare opvangcapaciteit 20
4.3 Areaal foerageergebied 20
4.4 Huidige opvangcapaciteit 22
4.5 Ontwikkelingen in foerageerareaal en opvangcapaciteit 25
5 Ecologische analyse per soort 27
5.1 Kleine zwaan 27
5.2 Wilde zwaan 29
5.3 Toendrarietgans 32
5.4 Kolgans 34
5.5 Wintertaling 36
5.6 Slobeend 39
5.7 Kraanvogel 41
6 Draagkrachtscenario's 47
Scenario 1: Halveren verstoring wandelaars en fietsers 47
Scenario 2: Jacht, verjaging en afschot verbieden 47
Scenario 3: combinatie scenario 1 + 2 47
7 Conclusies en aanbevelingen 49
7.1 Verstoringsdruk in foerageergebieden en op slaapplaatsen 49
7.2 Effecten op draagkracht en instandhoudingsdoelen 49
7.3 Mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken 52
8 Literatuur 53

Bijlage 1 Werkwijze verstoringsinventarisatie en berekening opvangcapaciteit zwanen en ganzen 55
Bijlage 2 Tabel en figuren verstoringsinventarisatie 70
Bijlage 3 Figuren foerageergebied en opvangcapaciteit 76
Bijlage 4 Veranderingen overige landgebruiktypen 81
Bijlage 5 Overzicht (landelijke) vogeltrends 82

Dankwoord

Dank aan allen die zo bereidwillig waren bij te dragen aan dit onderzoek voor hun tijd, medewerking en adviezen, o.a. alle leden van de begeleidingscommissie te weten [redacted] en [redacted] (Prov. Drenthe), [redacted] (Wetland Wacht), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming), [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Gemeente Assen) en [redacted]. Veel dank aan de respondenten van het historisch panel voor hun tijd en het delen van hun ervaring en kennis van het gebied (te weten [redacted]). Dank aan de gemeentes Assen, Noordenveld, Ooststellingwerf, Midden Drenthe en Tynaarlo voor hun medewerking bij het vergaren van gegevens.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Fochteloërveen is in 2004 aangewezen als Natura 2000-gebied onder de Habitat- en Vogelrichtlijn. Het definitieve aanwijzingsbesluit is in 2013 gepubliceerd. Het gebied is onder andere aangewezen voor verschillende broed- en niet-broedvogels. Van de niet-broedvogels liggen de aantallen Kleine- en Wilde zwaan in het gebied over de afgelopen zes jaar onder de gestelde instandhoudingsdoelen. De oorzaken daarvan zijn niet precies in beeld. Er vinden verschillende ruimtelijke ontwikkelingen plaats rondom het Fochteloërveen en nieuwe ontwikkelingen zijn gepland. Ook zijn er aanwijzingen voor een toegenomen verstoring van foerageergebieden. Tevens speelt klimaatverandering een rol met toenemende droogte in het gebied tot gevolg.

Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren. Om dit goed te kunnen beoordelen is een grondige ecologische analyse nodig, ook om nieuwe ontwikkelen te kunnen spiegelen aan de ecologische eisen die in dat opzicht vanuit het Natura 2000-gebied worden gesteld.

1.2 Doelstelling

De provincie Drenthe heeft in samenwerking met de gemeente Assen en andere relevante partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) Altenburg & Wymenga gevraagd onderzoek uit te voeren naar:

- de verstoringsdruk in en rondom slaapplaatsen en foerageergebieden van kwalificerende niet-broedvogelsoorten;
- het effect op de beschikbare draagkracht en daarmee op de instandhoudingsdoelen en;
- mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken.

Kwalificerend zijn Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling. Ook de Kraanvogel is in het onderzoek betrokken gelet op het belang van het gebied voor deze soort in Nederland. Het onderzoek richt zich op aantal en verspreiding van de betrokken soorten, beschikbare draagkracht in de historische (rond de periode van aanwijzing), actuele en toekomstige situatie, rekening houdend met landgebruik en verstoringsdruk. Ook wordt klimaatverandering in het onderzoek betrokken.

1.3 Aanpak en inhoud

De aanpak voor de ecologische analyse naar verstoringsinvloeden en draagkracht is verder globaal onderverdeeld in de volgende onderdelen: *Gebied en doelstellingen*, *Inventarisatie verstoringsinvloeden, Draagkrachtanalyse ganzen en zwanen, Ecologische analyse per soort, Scenario's en advies.* De aanpak per onderdeel en hoofdstukindeling is hieronder op hoofdlijnen beschreven. Een gedetailleerde uitwerking van de methodiek voor de verschillende onderdelen van de analyse staat beschreven in Bijlage 1.

In onze aanpak heeft het overleg met de opdrachtgever en begeleidingscommissie centraal gestaan om te komen tot een gemeenschappelijk gedragen eindresultaat. Alle keuzes zijn in afstemming gemaakt.

Gebied en doelstellingen
Ter inleiding op de analyse en om de resultaten in perspectief tot de uitgangssituatie te kunnen plaatsen is ten eerste een korte beschrijving van het gebied gegeven en worden de doelsoorten met de betreffende Natura 2000-doelen geïntroduceerd in **hoofdstuk 2**.

Inventarisatie verstoringsinvloeden
Om mogelijke effecten van verstoring in het gebied te kunnen duiden is in **hoofdstuk 3** in de eerste plaats een overzicht gegeven van de verstoringsgevoeligheid en verstoringsafstanden van de doelsoorten. Tevens geeft dit hoofdstuk een overzicht van de geïnventariseerde verstoringsinvloeden in de huidige situatie. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de algemene trend en intensiteit van verschillende verstoringsbronnen in het gebied in historisch en toekomstige perspectief. De resultaten van de inventarisatie zijn vervolgens gebruikt als input voor de kwantitatieve draagkrachtanalyse (Hoofdstuk 4).

Draagkrachtanalyse ganzen en zwanen
In **hoofdstuk 4** wordt de draagkrachtanalyse uiteengezet voor de doelsoorten Kleine zwaan, Wilde zwaan, Kolgans en Toendrarietgans. Hiervoor is de berekende beschikbare opvangcapaciteit vergeleken met de benodigde opvangcapaciteit om aan de doelstellingen te voldoen. De beschikbare opvangcapaciteit is afhankelijk van het aanwezige foerageergebied en de mate waarin doelsoorten ongestoord kunnen foerageren. Voor dit onderzoek zijn daarom de geïnventariseerde verstoringsinvloeden in de berekeningen geïntegreerd. Tevens is een overzicht gegeven van de verandering in opvangcapaciteit in de historische en toekomstige situatie, rekening houdend met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

Ecologische analyse per soort
Om mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels en de Kraanvogel te kunnen bepalen is het van belang om inzicht te krijgen in de doelen en de aantalsontwikkelingen van de soorten. In **hoofdstuk 5** wordt per soort een overzicht gegeven van de aantalsontwikkelingen en trends, welke worden geduid in groter perspectief aan de hand van de verstoringsinvloeden in het gebied, in groter geografisch verband. Tevens is een inschatting gemaakt van de verwachte effecten van klimaatverandering in toekomstig perspectief.

Scenario's en advies
Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van verschillende draagkrachtscenario's, rekening houdend met vermindering van verstoringsinvloeden. In **Hoofdstuk 7** conclusies getrokken waaruit een advies volgt en mogelijke maatregelen gegeven worden op basis van de vergaarde informatie uit voorgaande hoofdstukken

2 Gebied en doelstellingen

2.1 Gebiedsbeschrijving

Het Natura 2000-gebied Fochteloërveen is gelegen in de gemeenten Noordenveld (Drenthe) en Ooststellingwerf (Fryslân) en ligt tussen Veenhuizen, Bovensmilde, Ravenswoud en Fochteloo direct ten westen van Assen (zie Figuur 2-1) en beslaat een oppervlakte van circa 2596 ha. Het bestaat naast het hoogveen in het centrale deel, uit droge en vochtige heide, vennen, ruige graslanden en het gebied wordt in het noorden begrensd door een bosgebied met naaldbomen. In het zuidoosten liggen enkele rietvelden met bos, die zijn ontstaan als vloeivelden. In het noordoosten van het gebied bevinden zich de Norgerpetgaten, een klein veenrestant, en het Esmeer, de grootste pingoruïne van Drenthe. Sinds 2001 broedt de Kraanvogel Buiten het broedseizoen is het gebied van belang als slaapplaats en foerageergebied voor ganzen, zwanen en eenden.

Een belangrijk deel van het gebied is eigendom van de natuurorganisaties Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het overige deel van het gebied is in eigendom van de Staat en particulieren (Beheerplan 2016).

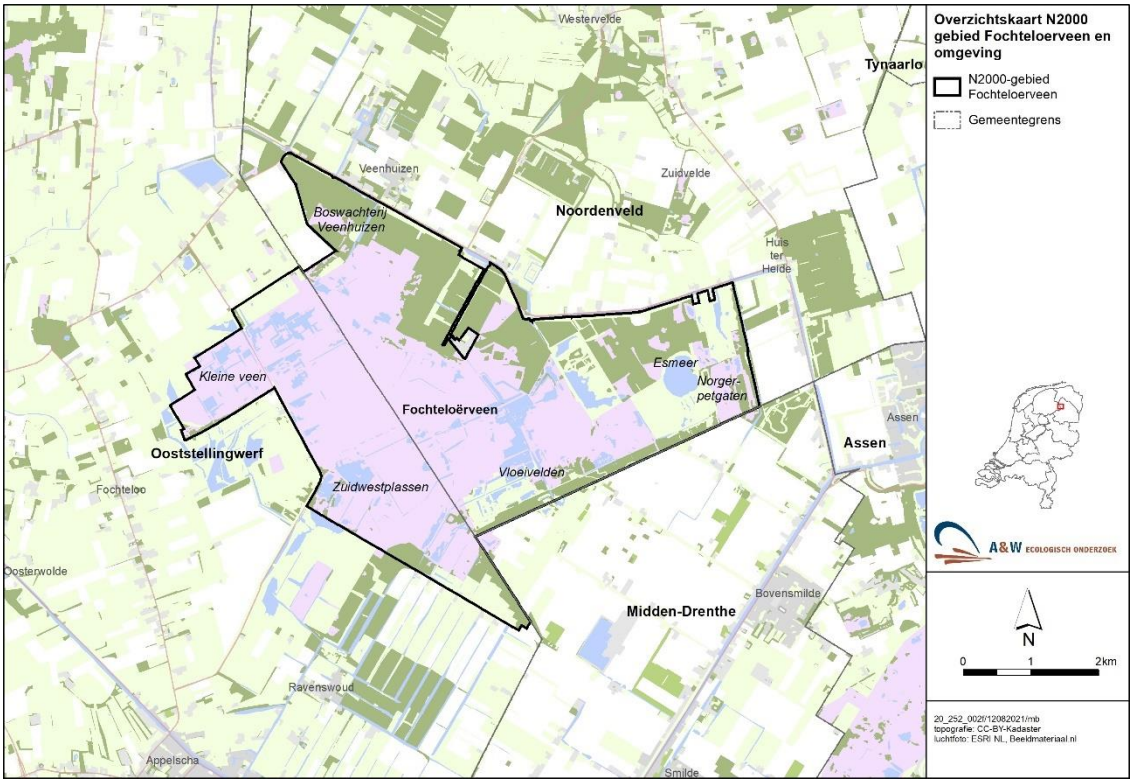

Figuur 2-1 Ligging Natura 2000-gebied Fochteloërveen ten opzichte van de gemeentegrenzen.

2.2 N2000-instandhoudingsdoelstellingen

Voor de realisatie van de landelijke Natura 2000-doelen zijn aan alle Natura 2000-gebieden kernopgaven toebedeeld om doelen voor Habitattypen en -soorten en Vogelrichtlijnsoorten per Natura 2000-gebied te focussen en concretiseren. Tabel 2-1 geeft de kernopgaven weer voor Natura 2000-gebied Fochteloërveen.

Tabel 2-1 Kernopgaven Natura 2000-gebied Fochteloërveen (Essentietabel, synbiosys.alterra.nl)

Kernopgave	Natura 2000-doel
7.01 Uitbreiding actieve kern	Uitbreiding kernen van **Actieve hoogvenen** (hoogveenlandschap) *H7110_A
7.02 Initiëren hoogveenvorming	Op gang brengen of continueren van hoogveenvorming in **Herstellende hoogvenen** H7120 in kansrijke situaties, met het oog op ontwikkeling van Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A (waar nodig uitbreiding oppervlakte H7120). Instandhouding van huidige relicten als bronpopulaties fauna. Herstel van grote veengebieden met voldoende rust onder andere voor de niet-broedvogel **Kraanvogel** A127.
7.03 Overgangszones grote venen	Ontwikkeling van overgangszones van **Actieve hoogvenen** (hoogveenlandschap) *H7110_A incl. laggzones (met onder andere **Hoogveenbossen**) *H91D0, **Zure vennen** H3160 en **Porseleinhoen** A119 en **Paapje** A275.

*De met een * aangegeven habitattypen betreffen zogenaamde prioritaire habitattypen die extra onder druk staan en waarvoor extra inspanning vereist is.*

Het gebied Fochteloërveen is in totaal aangewezen voor vijf habitattypen, vier broedvogelsoorten en zes niet-broedvogelsoorten te weten de Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Wintertaling en Slobeend. De instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels betreffen het behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een populatie met een gemiddeld seizoensmaximum[1] van 90 Kleine zwanen, 100 Wilde zwanen, 11.100 Toendrarietganzen en 2.300 Kolganzen. Voor de Wintertaling en de Slobeend is dit een gemiddeld seizoensgemiddelde[2] van 600 Wintertalingen en 40 Slobeenden (Zie Tabel 2-2). Hoewel er voor de Kraanvogel (*Grus grus*) geen instandhoudingsdoel bestaat, is het een unieke en kenmerkende soort van Actieve en Herstellende hoogvenen waarvoor de aanwezigheid van voldoende rust noodzakelijk is, zoals beschreven in kernopgave 7.03.

Tabel 2-2 Instandhoudingsdoelen (IHD) doelsoorten en gebiedsfunctie (foerageergebied (f), slaap- (s) en rustplaats (r)) voor Natura 2000-gebied Fochteloërveen (zie Aanwijzingsbesluit; Beheerplan Provincie Drenthe (2016).

Code	Soort	Doel Leefgebied		Functie	IHD gemiddeld seiz. max.	IHD gemiddeld seiz. gem.
		Omvang	Kwaliteit			
A037	Kleine zwaan	Behoud	Behoud	*s, r*	90	
A038	Wilde zwaan	Behoud	Behoud	*s, r*	100	
A039b	Toendrarietgans	Behoud	Behoud	*s, r*	11.100	
A041	Kolgans	Behoud	Behoud	*s, r*	2.300	
A052	Wintertaling	Behoud	Behoud	*f*		600
A056	Slobeend	Behoud	Behoud	*f*		40

[1] *Het gemiddelde van het piekaantal per seizoen, berekend over een reeks van achtereenvolgende seizoenen*
[2] *Het gemiddelde aantal in een gebied aanwezige vogels over het gehele seizoen (12 maanden), berekend aan de hand van maandelijks uitgevoerde tellingen*

3 Verstoringsinvloeden

Veel mensen bezoeken natuurgebieden voor rust, ruimte en natuurschoon. Ook het Fochteloërveen is een gebied dat door veel recreanten wordt bezocht, niet in de laatste plaats door de aanwezigheid van de unieke Kraanvogel. Echter, de aanwezigheid van recreanten, maar ook andere bezigheden en ontwikkelingen rondom het veen kunnen verstoring van de natuur en de doelsoorten tot gevolg hebben. Zo lopen er rondom, en beperkt door, het Fochteloërveen, diverse paden en wegen geschikt voor wandelaars, fietsers en gemotoriseerde voertuigen die het gebied bezoeken ter recreatie, maar tevens verstoring kunnen veroorzaken. Ook kan verstoring veroorzaakt worden door onder andere verjaging van vogels op agrarische percelen rondom het veen. Daarnaast is luchtvaart een mogelijke verstoringsbron, door vliegbewegingen over het gebied door grote vliegtuigen, straaljagers, helikopters en les- en sportvliegtuigen vanaf Eelde en Harderwijk.

Om mogelijke effecten van verstoring in het gebied te kunnen duiden is in dit hoofdstuk een overzicht gegeven van de verstoringsgevoeligheid en mogelijke effecten hiervan op de doelsoorten. Daarnaast is de verstoringsdruk geïnventariseerd om inzicht te krijgen in de *algemene trend* en de intensiteit van verschillende verstoringsbronnen in het gebied in de loop van de tijd en om effecten van verstoring in en rondom het Fochteloërveen in kaart te brengen als *input voor een kwantitatieve analyse* in hoofdstuk 4. De resultaten van de verstoringsinventarisatie worden in de volgende paragrafen behandeld.

3.1 Verstoringsgevoeligheid

Voldoende rust in een gebied is naast voedsel van voldoende omvang en kwaliteit een zeer belangrijke factor voor het voorkomen en behouden van (doel)soorten in een gebied (Krijgsveld et al. 2008). Verstoring kan op verschillende manieren van invloed zijn op vogelpopulaties. Zo kan directe verstoring fysiologische en gedragseffecten teweegbrengen met verlies van tijd en energie tot gevolg. Afhankelijk van de intensiteit en frequentie van verstoring kan dit mogelijk doorwerken op het reproductief succes of de overleving en uiteindelijk op de populatie (

Figuur *3-1*).

Indirecte gevolgen van verstoring hebben vooral betrekking op (kwaliteits-) verlies van leefgebied (Krijgsveld *et al.* 2008). Onderzoek van Krijgsveld *et al.* (2008) wijst uit dat ganzen en Smienten minder foerageren in gebieden nabij wegen en paden dan in onverstoord gebied. Verstoring door mensen en andere verstoringsbronnen kunnen daardoor resulteren in een lagere begrazingsdruk (Madsen 1995; Tombre *et al.* 2005; Bos *et al.* 2008).

Zoals behandeld in voorgaande hoofdstukken fungeert het Fochteloërveen voor de doelsoorten Kleine Zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling als slaap- rust, en foerageergebied en voor de Kraanvogel tevens als broedgebied. Effecten van verstoring zijn afhankelijk van verschillende factoren en kunnen verschillen per soort, verstoringsbron en intensiteit, activiteit van de vogels, terreintype en seizoen (Krijgsveld *et al*. 2008).

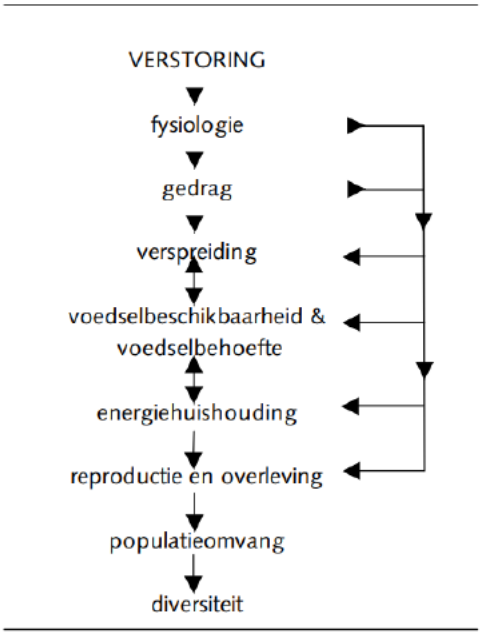

Figuur 3-1 Schematische weergave van verstoringseffecten en mogelijke interactie tussen verstoringsniveaus (uit Krijgsveld et al. 2008).

Tabel 3-1 geeft een overzicht van min en max waarden of gemiddeldes van gemeten verstoringsafstanden uit de literatuur (Krijgsveld et al. 2008). In de Tabel is de afstand weergegeven waarbij vogels opvliegen en vluchten (*vluchtafstand*), voor verstoring door recreatie en vliegverkeer en de gemiddeldes voor land, water en in de lucht. In sommige gevallen is de *alertafstand* weergegeven, wanneer de vluchtafstand niet beschikbaar was. De alertafstand, de afstand waarop vogels stoppen met hun activiteit en alert gedrag vertonen. Deze afstand is gemiddeld 2,3 keer groter dan de opvliegafstand en zou aangehouden moeten worden om verstoring te voorkomen (Krijgsveld et al. 2008).

Tabel 3-1 Overzicht van uit literatuur bekende verstoringsafstanden recreatieve verstoringsbronnen en vliegverkeer voor de doelsoorten en Kraanvogel. Bron:

	Gemiddelde of minimale – maximale verstoringsafstand (m)						Gemiddelde verstoringsafstand (m)		
Soort	**Voetganger**	**Jager/ Jacht**	**Fietser**	**Voertuig**	**Vaartuig**	**Vliegtuig**	**Land**	**Water**	**Lucht**
Kleine zwaan					142-700			492	
Wilde zwaan	155-211	325	116	168		1355*	206		1355*
Toendrarietgans	200	500		300-500		500-6550*	300		3525*
Kolgans	25-200	500				200-1000	124		583
Wintertaling	39-204				76-150		133	113	
Slobeend					50-430			232	
Kraanvogel	300-400						350		

**alertafstand*

Zwanen

De verstoringsgevoeligheid van Kleine- en Wilde zwaan is over het algemeen gemiddeld tot groot. Op water foeragerende en ook rustende wilde zwanen zijn gevoelig voor verstoring. In graslanden is de verstoringsafstand mogelijk kleiner (zie bronnen in Krijgsveld et al. 2008 en Livezey et al. 2016; Mayer et al. 2019). Zwanen met een activiteitengebied in agrarische omgeving, hebben vooral te maken met verstoring door landbouwwerkzaamheden en jacht, soms ook door laagvliegende vliegtuigen en helikopters. Zwanen mijden gebieden waar jacht plaatsvindt, waardoor ze geschikt foerageergebied mislopen (Schneider-Jacoby *et al*. 1991). Windmolenparken hebben een verstorende werking op afstanden tussen de 125-500 m (Profielendocument 2008; Fijn *et al*. 2012).

Ganzen

De Toendrarietgans is erg gevoelig voor verstoring. Met name landrecreatie kan een negatief effect veroorzaken (Spilling *et al.* 2008; Krijgsveld *et al.* 2008). Zo geven in de foerageergebieden landbouwwerkzaamheden, laagvliegende (sport)vliegtuigen, helikopters, jacht en recreatie de meeste verstoringsdruk. De soort is tevens gevoelig voor verdichting van het landschap door windmolens, wegen, bebouwing en beplantingen. Ook de Kolgans is gevoelig voor verstoring. De verstoringsafstand door windparken ligt tussen de 300-900 m en 400-600 m voor respectievelijk Toendrarietganzen en Kolganzen (Profielendocument 2008).

Onderzoek heeft daarnaast uitgewezen dat foerageergebieden nabij wegen met verkeer en wandelaars gemeden werden door Kolganzen. Tevens werden op verstoorde velden werden minder Kolganzen aangetroffen en vogels in verstoord gebied besteedden meer tijd aan vliegen. Het opvliegen van ganzen werd met name door luchtverkeer veroorzaakt (Venema 1988 in Krijgsveld et al. 2008). Daarnaast nam de vliegafstand toe na verstoring en was er meer foerageertijd nodig (bij verdubbeling vliegafstand, 3,7% meer foerageertijd noodzakelijk) (Nolet *et a*l. 2016).

Eenden

De verstoringsgevoeligheid van Wintertaling en Slobeend kan gecategoriseerd worden als respectievelijk gemiddeld en groot (Krijgsveld et al. 2008), waarbij het meest negatieve effect van verstoring wordt veroorzaakt door waterrecreatie of landrecreatie in de oeverzones. De Slobeend is daarnaast zeer gevoelig voor verstoring in de ruitijd (Krijgsveld et al. 2008). Bij windturbines zijn verstoringsafstanden van 100-250 m vastgesteld voor Wintertaling (Profielendocument 2008). Verstoring door jacht heeft als effect dat eenden zich verplaatsen naar andere deelgebieden (Bregnballe & Madsen 2004). Daarnaast maakt het voor eenden een groot verschil of er structuren aanwezig zijn die zichtbaarheid van verstoringsbronnen (recreanten) afschermen, zoals rietkragen of bosschages langs water. Ook is er een groot verschil samenhangend met groepsgrootte.

Kraanvogel

De Kraanvogel is zeer verstoringsgevoelig en vlucht al op grote afstand voor elke vorm van menselijke verstoring, waaronder agrarische activiteiten en recreatie of laagvliegende vliegtuigen en helikopters (Krijgsveld et al. 2008; Profielendocument 2008). Hoewel er weinig literatuur beschikbaar is over specifieke verstoringsafstanden van de Kraanvogel in Nederland, wordt de verstoringsafstand in het Fochteloërveen gemiddeld geschat rond de 300-400 m (Bijlsma 1999). Internationaal zijn verstoringsafstanden gevonden van 150 m in Scandinavië, 200-300 m in Duitsland en tot 1000 m in Spanje. De variatie hangt samen met de mate van rust in het gebied. Uit onderzoek in China naar effecten van verstoring door menselijke recreatie op de Monnikskraanvogel (*Grus monacha*), kwam naar voren dat de verstoringsafstand toenam met

geluidsintensiteit van de verstoringsbron. Zo liep de verstoringsafstand op van 250 m tot 700 m door het geluid van wandelaars, motorgeluid en fluitende en schreeuwende personen (Jinming Luo *et al.* 2012).

3.2 Huidige verstoringsdruk

Basisverstoring

Om de draagkracht van het Fochteloërveen voor de doelsoorten goed te kunnen bepalen is een kwantitatieve analyse van verstoringsbronnen en effecten van verstoring van belang. Om effecten van verstoring in de huidige situatie in en rondom het Fochteloërveen zo goed mogelijk in kaart te brengen voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen (zie hoofdstuk 4), is ten eerste een *basisverstoringskaart* opgesteld. Deze kaart is gebaseerd op het landgebruik en de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen met een verstoringscontour (o.a. paden, wegen, bomenrijen en bebouwing).

De gehanteerde afstanden van de verstoringscontour sluiten aan bij eerdere rapportages van A&W (zie ook Bijlage 1.3). Het resultaat geeft een kaart met het voor ganzen en zwanen geschikt foerageergebied buiten de verstoringscontour en vormt de basis in een situatie met rustig regulier gebruik (Figuur 3-2). Uit de basisverstoringskaart blijkt dat de verstoringscontour het grootste oppervlakte overlapt ten noorden en oosten van het Fochteloërveen bij Assen en Veenhuizen (Figuur 3-2).

Additionele verstoring

Naast de basisverstoringskaart is een inventarisatie gemaakt van verstoring per km hok in een straal van 5 km rondom het gebied, om de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied in kaart te brengen en te kwantificeren. Hiervoor is onderscheid gemaakt in de volgende vormen van verstoring welke per km hok in percentages zijn uitgedrukt:

- fietsers;
- wandelaars;
- overige vormen van recreatie (motorcross / metaaldetectie);
- verjaging (incl. jacht en afschot)

De inventarisatie is o.a. gemaakt op basis van gebiedskennis van gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht (Voor details zie Bijlage 1.3). Het resultaat is een km hok kaart per verstoringsbron waarbij de verstoringsdrukpercentages in kleur zijn weergegeven (Figuur 3-3). Verstoringsdruk door *vliegverkeer* is, anders dan bij de andere verstoringsbronnen, niet aan een specifieke locatie in het gebied te relateren. Om deze reden is het vliegverkeer niet in kaart weergegeven, maar is het verstoringseffect berekend voor de analyse in hoofdstuk 4 (voor details zie Bijlage 1.3).

Uit de verstoringsdrukkaarten blijkt dat er een grote tot vrijwel continue verstoring rondom het gebied bestaat van fietsers en wandelaars. De gebieden met de hoogste verstoringsdruk door wandelaars liggen ten noorden en oosten van het Fochteloërveen bij Assen en Veenhuizen. De verstoringsdruk door verjaging, jacht en afschot concentreert zich voornamelijk ten westen- en zuidwesten van het Fochteloërveen met een matige tot grote verstoringsdruk. Verstoring door overige vormen van recreatie zoals motorcrossers en metaaldetectoren is met name aanwezig ten westen en zuidwesten van het gebied, met een kleine verstoringsdruk.

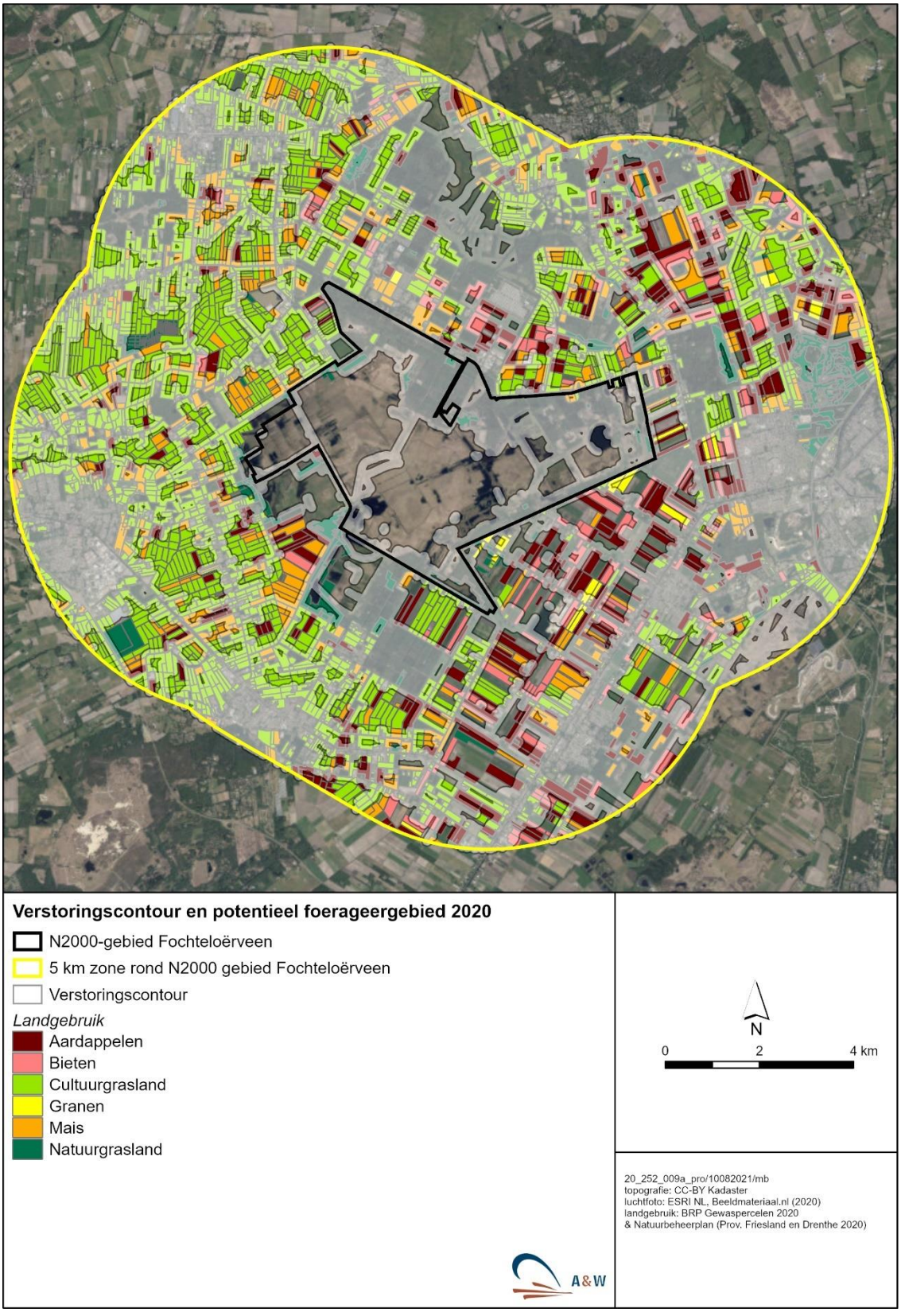

Figuur 3-2 Foerageergebied gecategoriseerd in landgebruiktypen inclusief verstoringscontour binnen een straal van ca. 5 km rondom het Fochteloërveen (uitgangskaart situatie 2020).

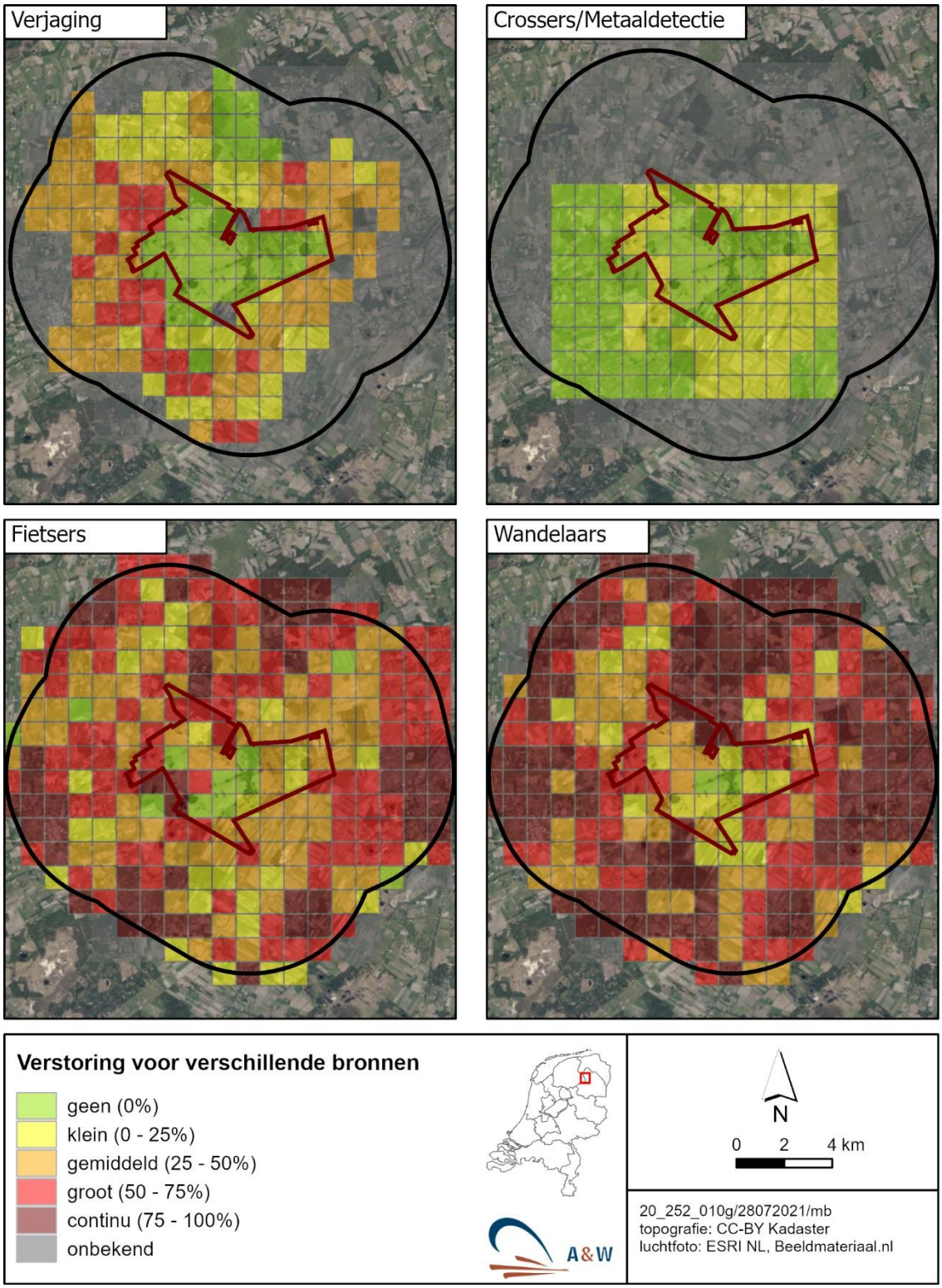

Figuur 3-3 Overzichtskaart inventarisatie verstoringsdruk per km hok voor fietsers, wandelaars, verjaging en crossers / metaaldetectoren binnen een straal van 5 km (zwarte contour) rondom het Fochteloërveen (donkerrode contour) (Bron input: Natuurmonumenten ( ) en Wetlandwacht ( )

3.3 Historische situatie en trends

Om tevens een indruk te krijgen van verstoringsdruk in *historisch perspectief* is verstoring geïnventariseerd middels consultatie van bewoners en gebiedskenners (historisch panel) over de variatie in verschillende verstoringsbronnen, de verandering in verstoringsbronnen en de intensiteit van de verstoring in de afgelopen vijf jaar (periode 2015-2019) ten opzichte van 10 jaar geleden (2009) en ca. 25 jaar geleden (periode 1995-2000). Hierbij is waar mogelijk per deelgebied (Figuur 3-4 Overzichtskaart deelgebieden voor (historische) verstoringsinventarisatie Figuur 3-4) de toe- of afname in percentages gescoord van de verschillende verstoringsbronnen via wegen en paden, via kavels en het vliegverkeer (Voor details over methodiek inventarisatie zie Bijlage 1.4).

In totaal hebben 8 respondenten hun ervaring gedeeld. In Tabel 3-3 staan de resultaten en kleurcodes weergegeven voor de vergelijking met 2009 (Zie Bijlage 2.1 voor de resultaten voor de periode 1995-2000). Zo betekent een donkerrode kleur in de Tabel een toename van 75-100% verstoring in de huidige situatie ten opzichte van het jaar 2009. De verstoringspercentages zijn later gebruikt voor de berekening van de historische opvangcapaciteit (zie hoofdstuk 4 en Bijlage 1.4).

Om de ervaring van gebiedskenners te kunnen duiden en staven is tevens kwantitatieve informatie opgevraagd over wandelaars, fietsbewegingen en verkeerstellingen van de gemeente Assen en Ooststellingwerf, bezoekers van de uitkijktoren in het Fochteloërveen en vliegbewegingen uit gegevens van de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL). De ervaring en uitwerking is beschreven in de volgende paragrafen.

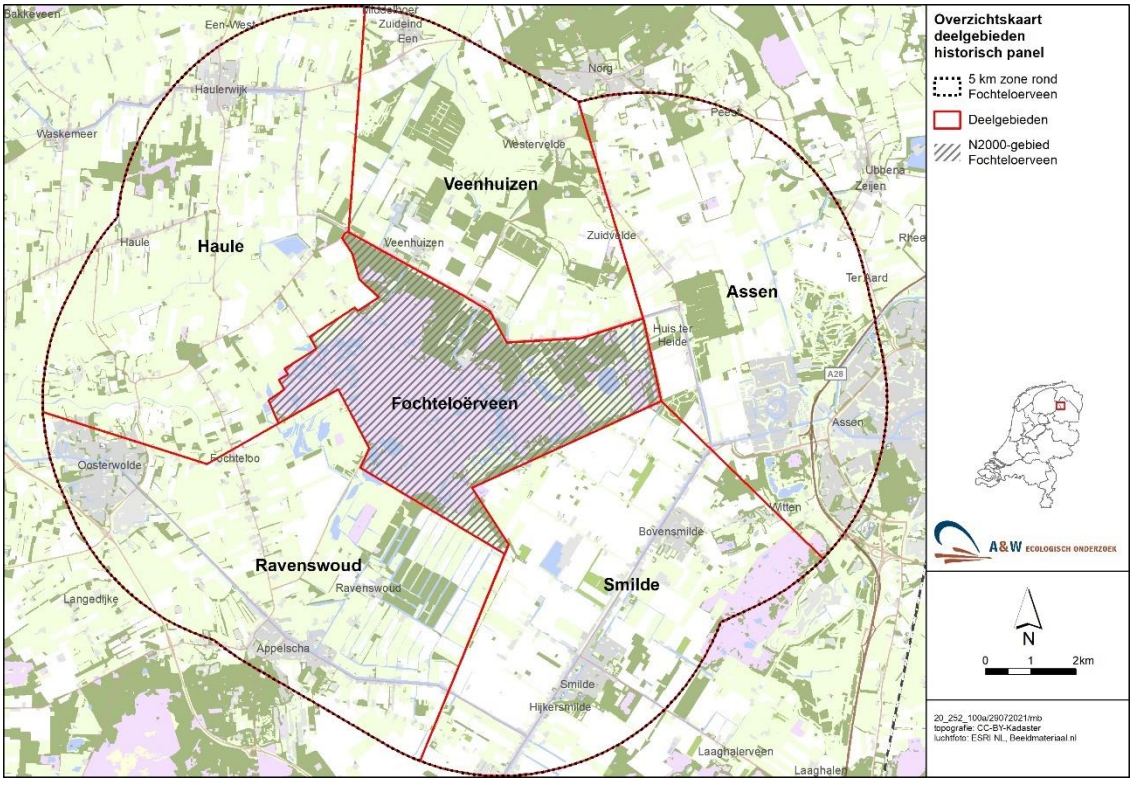

Figuur 3-4 Overzichtskaart deelgebieden voor (historische) verstoringsinventarisatie.

Tabel 3-2 Overzichtstabel gemiddelde scorepercentages verstoringsinventarisatie per deelgebied per verstoringsbron in de huidige situatie (afgelopen 5 jaar) ten opzichte van 2009.

	Assen	Smilde	Ravens-woud	Haule	Veen-huizen	Fochteloër-veen	Gemiddeld
Via paden / wegen	***67***	***50***	***63***	***38***	***47***	***66***	***55***
Fietser	83	63	67	50	56	67	64
Wandelaars	50	38	58	25	38	65	45
Op kavels	***50***	***34***	***32***	***-13***	***31***	***24***	***26***
Verjaging / afschot	75	38	12	-50	0	0	12
Crossers	50	50	33	?	75	31	48
Metaaldetectie	0	25	17	?	0	8	10
Honden (kavelranden)	75	25	67	25	50	55	49
Luchtverkeer	***25***	***27***	***20***	***44***	***38***	***35***	***31***
Kleine vliegtuigjes	0	25	42	25	50	46	31
Helikopters	50	25	42	75	50	38	47
Grote vliegtuigen	50	56	8	75	50	65	51
Straaljagers	0	0	-13	0	0	-7	-3
Gemiddeld	**38**	**30**	**26**	**25**	**34**	**29**	
# respondenten	N=3	N=2	N=3	N=1	N=2	N=6	

Kleurcodes verstoring	Afname	Gelijk	Lichte toename	Matige toename	Sterke toename	Zeer sterke toename	onbekend
		0%	1-24%	25-49%	50-74%	75-100%	?

Verstoring via wegen en paden

Fietsers en wandelaars

In de afgelopen jaren hebben verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden in- en rond het Fochteloërveen. Zo is het gebied toegankelijker geworden voor recreanten door aanpassing van paden en wegen en kunnen woningbouwontwikkelingen hier aan bijdragen door toename van bezoekers uit de omgeving (Grontmij 2011a). Echter, er zijn weinig kwantitatieve data beschikbaar over de actuele recreatieontwikkelingen. In de Natuurvisie (2010) van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is geschat dat het aantal fietsers en auto's op de Fochteloërveenweg in de periode 1995-2010 is verdrie- tot zesvoudigd. Door [redacted] zijn vanaf het jaar 2013 in het gebied tellingen gedaan van recreanten, verkeer en andersoortige verstoring. Uit de tellingen kwam naar voren dat wandelaars en fietsers zijn toegenomen. Gemiddeld over de jaren was het aantal bezoekers ca. 40% hoger in het weekend dan door de weeks (Zie figuren Bijlage 2.2).

De sterke toename in wandelaars en fietsers met name in het weekend en met feestdagen, komt overeen met de ervaringen van gebiedskenners. Nieuw aangelegde fietspaden naar Ravenswoud en naar Drentseweg hebben hier mogelijk aan bijgedragen. De Meesterswijk is druk tot zeer druk met fietsers. Specifiek wordt de afgelopen tien jaar gekenmerkt door toename in aantal elektrische fietsen, racefietsers en mountainbikers die routes volgen rond het Esmeer en zuidoostzijde van het Fochteloërveen in de bosrand na aanleg van het betonfietspad.

Ook het aantal honden dat hun baas vergezeld in het gebied is fors toegenomen, mede te wijten aan het ingestelde losloopgebied in de Compagnonsbossen. Het los laten lopen van honden gebeurt vrijwel overal, met name op de wandelroutes en in de randzones. Ook zorgt de toename van het aantal fotografen in het gebied voor veel verstoring en overlast van foeragerende en rustende Kraanvogels en ganzen, maar ook broedvogels en zelfs reptielen. Fotografen lijken zich weinig van regels aan te trekken.

Gemotoriseerd verkeer
Samen met de toename in wandelaars en fietsers lijkt ook het gemotoriseerd verkeer fors toegenomen in de afgelopen jaren, waaronder automobilisten en motorrijders die aan het toeren zijn. Daarnaast staan er veel meer auto's, (soms met draaiende motor) in de bermen om vanuit de auto vogels te observeren. De ervaren toename in intensiteit en variatie van gemotoriseerd verkeer komt overeen met de tellingen van . Uit de tellingen blijkt dat het aantal auto's en motoren dat de Fochteloërveenweg passeerden in 2020 is toegenomen ten opzichte van 2012 en zijn er meer verschillende voertuigen geobserveerd, waaronder campers, vrachtauto's, tractoren, een kraan en quads (Zie Bijlage 2.2). Uit tellingen voor de verkeersvisie door Roelofs Advies en Ontwerp (2018), bleek dat de verkeersintensiteiten van verkeer op zondagen piekt op de Fochteloërveenweg, wat duidt op recreatief verkeer dat bewust de route langs het veen kiest.

<u>Verstoring op kavels</u>

Verjaging, jacht en afschot
Er zijn geen kwantitatieve data beschikbaar over de intensiteit van jacht en verjaging in en rondom het gebied. De ervaring van verjaging en afschot wisselt per deelgebied. Hoewel jacht over het algemeen lijkt afgenomen, is verjaging een frequent fenomeen. In deelgebied Assen wordt de grootste toename ervaren. Verjaging en afschot van ganzen die van de foerageergebieden naar de slaapplaatsen migreren vindt nog steeds regelmatig plaats door jagers en boeren, waarbij ook Kraanvogels worden verjaagd van de akkers.

Crossers en metaaldetectie
In elk deelgebied wordt een toename van verstoring door crossers op de kavels ervaren. Hierbij worden plaatselijk incidenteel of frequent crossers waargenomen in het najaar met name op zaterdag en zondag. Hierbij wordt o.a. gecrost op kale kavels en het verboden pad naar het Esmeer. De grootste toename wordt ervaren in deelgebied Veenhuizen met daaropvolgend Assen en Smilde. Metaaldetectie wordt incidenteel waargenomen en lijkt geen significante bron van verstoring op te leveren.

<u>Vliegverkeer</u>
Voor de trends van de vliegbewegingen over het Fochteloërveen is zijn data opgevraagd bij de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL) met daarin informatie van het aantal vliegbewegingen per vliegtuigtype, het aantal motoren, de vlieghoogte en de tijdsduur dat het vliegtuig zich in een straal van 5 km rondom het gebied bevond. Voor de trendanalyse is zijn de vliegtuigtypes opgedeeld in vier categorieën: klein vliegtuig, groot vliegtuig, straaljager en helikopter (voor details zie Bijlage 1-3).

In de huidige situatie wordt ten opzichte van 25 jaar geleden veel overlast van vliegverkeer ervaren. Destijds kwam volgens de respondenten geen of incidenteel kleine- en grote vliegtuigen en helikopters over. Sinds 2009 ervaren de respondenten een gemiddeld matige toename van kleine vliegtuigjes en helikopters en een sterke toename van grote vliegtuigen. De ervaring van de matige toename van kleine vliegtuigjes en helikopters komt echter niet overeen met de LVNL data. In de volgende paragrafen worden de trends nader toegelicht.

Kleine vliegtuigjes en helikopters

In Figuur 3-5 en 3-6 is het gemiddelde aantal kleine vliegtuigjes en helikopters per dag weergegeven voor de jaren 2009 t/m 2020 voor de broed- en winterperiode. De algemene trend laat een afname zien van het aantal geregistreerde kleine vliegtuigjes over de jaren. Zo is het aantal vliegtuigjes in de winterperiode in 2019 met 45% afgenomen ten opzichte van 2009. Het aantal helikopters laat geen duidelijke trend zien.

Door de respondenten wordt een matig sterke toename van verstoring door kleine vliegtuigjes ervaren, met name in de weekenden. Het gaat dan om de kleine sportvliegtuigen en de kleine lesvliegtuigen die vanaf vliegveld Eelde en Lelystad vluchten maken over het gebied. Deze ervaring komt echter niet geheel overeen met de data van de LVNL (zie Figuur 3-5), waaruit blijkt dat het aantal kleine vliegtuigjes sinds 2009 is afgenomen[3]. Ook wordt een gemiddeld matige toename van verstoring door helikopters ervaren. Het gaat dan voornamelijk om vluchten van traumahelikopters. In de jaren 2007 t/m 2013 heeft een inventarisatie naar vliegbewegingen van kleine luchtvaart plaatsgevonden door de Wetlandwacht. Hieruit bleek dat er een toename is in de storing door de kleine luchtvaart in de periode 2011-2013 t.o.v. 2007-2010 voornamelijk door helikopters (in Molenaar 2019). Voor deze periode komt het beeld overeen met de gegevens van de LVNL waarbij een piek van helikopters in 2013 zichtbaar is. Hierna is volgens de LVNL geen toename aanwezig.

Grote vliegtuigen en straaljagers

In Figuur 3-7 en 3-8 is het gemiddelde aantal grote vliegtuigen en straaljagers per dag weergegeven voor de jaren 2009 t/m 2020 voor de broed- en winterperiode. Het aantal grote vliegtuigen dat over het gebied vliegt neemt toe over de jaren (Figuur 3-8). Zo is het aantal grote vliegtuigen in de winterperiode van 2019 ten opzichte van 2009 met 28% toegenomen. De toename van het aantal grote vliegtuigen wordt ook ervaren door de respondenten. Dit is onder andere te wijten aan de uitbreiding van vliegveld Eelde. Door straaljagers wordt gemiddeld minder verstoring ervaren, hoewel uit de data van de LVNL geen trend af te leiden valt.

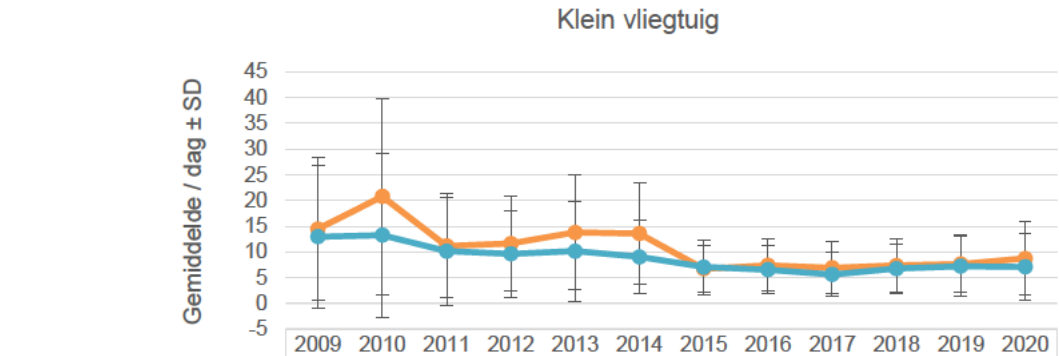

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	14,5	20,8	11,2	11,6	13,8	13,6	6,7	7,4	6,9	7,4	7,6	8,7
Winter_hoogteselectie	13,0	13,3	10,1	9,6	10,2	9,1	7,1	6,5	5,6	6,8	7,2	7,1

Figuur 3-5 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

[3] *In de dataset waren vluchten zonder ID nummer aanwezig, wat volgens de LVNL mogelijk zweefvliegtuigen en luchtballonnen zijn of kleinere vliegtuigen die op zicht vliegen. Het totaal aantal niet-geregistreerde vluchten in de database bleek echter slechts 0,8% van het totaal, wat niets verandert aan de afnemende trend.*

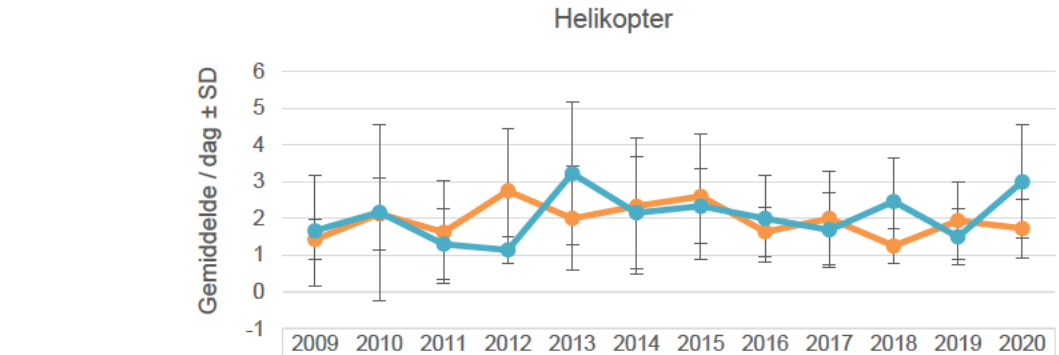

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	1,4	2,1	1,6	2,8	2,0	2,3	2,6	1,6	2,0	1,3	1,9	1,7
Winter_hoogteselectie	1,7	2,2	1,3	1,1	3,2	2,2	2,3	2,0	1,7	2,5	1,5	3,0

Figuur 3-6 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde helikopters per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

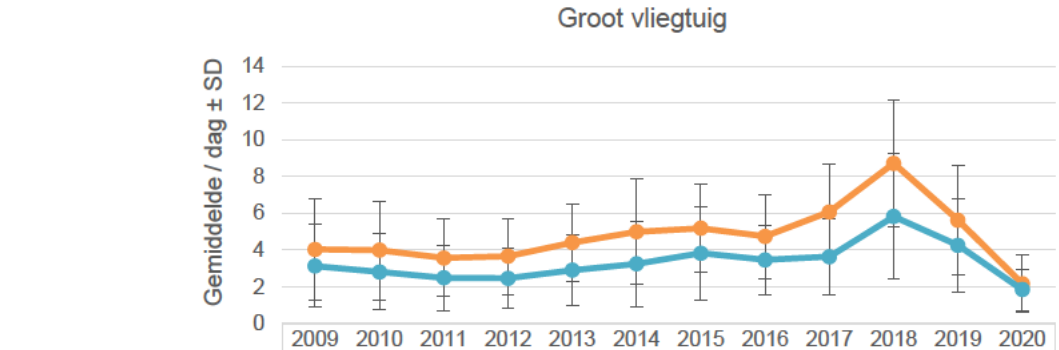

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	4,0	4,0	3,6	3,7	4,4	5,0	5,2	4,7	6,1	8,7	5,6	2,2
Winter_hoogteselectie	3,1	2,8	2,5	2,5	2,9	3,3	3,8	3,5	3,6	5,8	4,3	1,8

Figuur 3-7 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde grote vliegtuigen per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

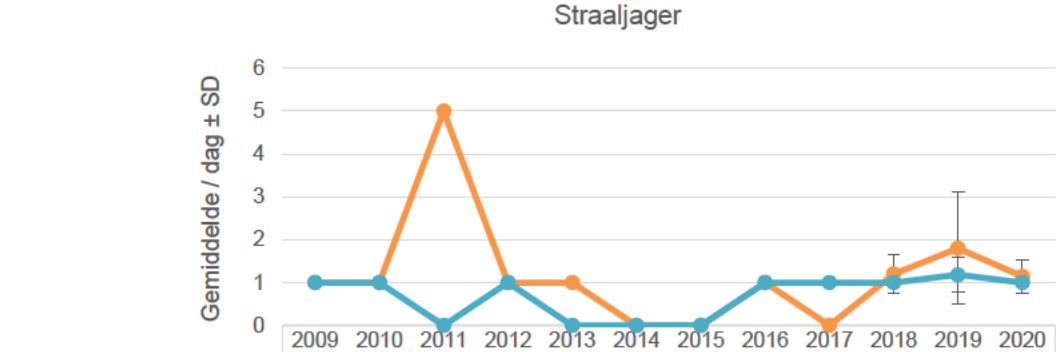

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	1,0	1,0	5,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,2	1,8	1,1
Winter_hoogteselectie	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0

Figuur 3-8 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde straaljagers per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

Luchtballonnen en drones
Ten opzichte van 25 en 10 jaar geleden worden incidenteel tot regelmatig luchtballonnen waargenomen, voornamelijk in het weekend. De luchtballonnen komen vaak laag over het Fochteloërveen waar ze met de gasbrander verstoring van vogels kunnen veroorzaken. De landing gebeurt vaak op de naastliggende landbouwgronden zoals in polder Ravenswoud. Een andere vliegende bron van verstoring die voorkomt in het Fochteloërveen is de aanwezigheid van drones. Hoewel de frequentie nog incidenteel is, is volgens de respondenten ook dit gebruik toegenomen. Er is geen kwantitatieve data beschikbaar voor deze typen luchtverkeer.

Verstoringsduur en vliegpad
Helikopters en kleine (sport) vliegtuigjes zijn volgens de literatuur meer verstorend dan straaljagers en grote vliegtuigen, gezien zij vaak lager vliegen en langer boven een gebied aanwezig zijn dan grote vliegtuigen en straaljagers (Krijgsveld et al. 2008). Om inzicht te krijgen in veranderingen in vliegduur en mogelijke verstoringseffecten hiervan is de gemiddelde tijdsduur in minuten per vlucht per dag uitgezet over de jaren (Bijlage 323 Figuur 3-7, 3-8). Hoewel voor kleine vliegtuigen de tijdsduur gelijk blijft over de jaren, lijkt voor helikopters de tijdsduur gemiddeld wat hoger te liggen in periode 2013 – 2020 dan in 2009 – 2012.

Om een beeld te krijgen van de vliegbewegingen van het gebied is een kaart opgesteld met daarin alle vliegpaden per type categorie voor het jaar 2019 (zie Bijlage 2.3). Hieruit blijkt dat kleine- en grote vliegtuigen praktisch het gehele gebied overvliegen. Straaljagers vliegen gemiddeld iets zuidelijker over en helikopters wat meer aan de westkant van het gebied.

3.4 Toekomstige situatie

De draagkracht van het gebied kan afwijken in de toekomstige draagkracht door nieuw geplande (ruimtelijke) ontwikkelingen die mogelijk een extra verstoringsdruk met zich meebrengen. Om inzicht te krijgen in de toekomstige verstoringsdruk en deze kwantitatief mee te kunnen nemen in de analyse, is informatie opgevraagd bij de omliggende gemeenten (Assen, Noordenveld, Ooststellingwerf, Midden-Drenthe en Tynaarlo). Specifiek is gevraagd naar ruimtelijke ontwikkelingen, waarvoor al een concrete locatie en bestemmingsplan bestaat, en potentiële ontwikkelingen, waarvoor zoeklocaties bestaan, die mogelijk van invloed kunnen zijn op het foerageergebied. Onder ontwikkelingen wordt verstaan: woningbouw, veranderingen in landgebruik en agrarische overeenkomsten aan de randen van dorpen en in het buitengebied binnen een straal van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen (Voor details zie Bijlage 1.5).

<u>Ruimtelijke ontwikkelingen</u>
De ruimtelijke ontwikkelingen binnen het gebied konden worden onderverdeeld in de volgende categorieën: recreatie, wind- of zonne-energie, bedrijventerrein, natuurontwikkeling, woonwijk en gebiedsontwikkeling. In Figuur 3-9 staan alle ontwikkelingen die door de gemeentes zijn doorgegeven weergegeven, waarbij is aangegeven of de ontwikkeling concreet of potentieel is. De grootste oppervlaktes van de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de 5 km straal vallen achtereenvolgens onder de categorieën woonwijk (Kloosterveen), recreatie (toeristische recreatieve zone Assen) en zonne-energie (Zuidvelde). Bijlage 2-2 geeft het kaartbeeld inclusief de nieuwe verstoringscontour rekening houdend met de ontwikkelingen.

Naast de ontwikkelingen waarvoor een locatie concreet of potentieel in kaart gebracht kon worden, is door sommige gemeenten een uitgebreider overzicht gegeven van ontwikkelingen buiten de 5 km zone of waarvoor een plan bestaat, dat nog niet is uitgewerkt. In Tabel 3-4 is globaal per gemeente aangegeven onder welke categorie de mogelijk toekomstige

ontwikkelingen vallen. Uitgaande van de bekende verstoringsafstanden en mogelijke effecten zullen (ruimtelijke) ontwikkelingen in de categorieën recreatie en woningbouw in potentie in de toekomst de meeste verstoring van natuurgebieden zoals het Fochteloërveen kunnen veroorzaken.

Tabel 3-3 Overige bekende ontwikkelingen buiten de 5 km zone of waarvoor nog geen concreet plan bestaat onderverdeeld per gemeente. Voor de gemeente Assen zijn geen extra ontwikkelingen bekend.

Categorie / Gemeente	Noordenveld	Ooststellingwerf	Midden Drenthe	Tynaarlo
Recreatie		X		X
Infrastructuur			X	
Wind- of zonne energie	X	X	X	
Uitbreiding bedrijven(terrein)		X		X
Agrarisch		X		
Natuurontwikkeling	X			X
Woningbouw / woonwijk	X	X		X
Economische zaken		X	X	
Gebiedsontwikkeling		X		

Vliegverkeer

Naast de ruimtelijke ontwikkelingen, is in de toekomst mogelijk ook een toename te verwachten van verstoringsdruk door vliegverkeer. Volgens de respondenten zal dit het geval zijn voor lesvliegtuigjes en straaljagers. Het is mogelijk dat de overlast door lesvliegtuigjes in de toekomst toe gaat nemen, omdat de Transavia vliegschool nu ook is gestationeerd op GEA. Daarnaast neemt volgens de respondenten van de verstoringsinventarisatie mogelijk de frequentie van straaljagers over het gebied toe in de toekomst aangezien het trainingsgebied voor de F35 praktisch over het gebied komt te lopen bij de komende beoogde herindeling van het luchtruim.

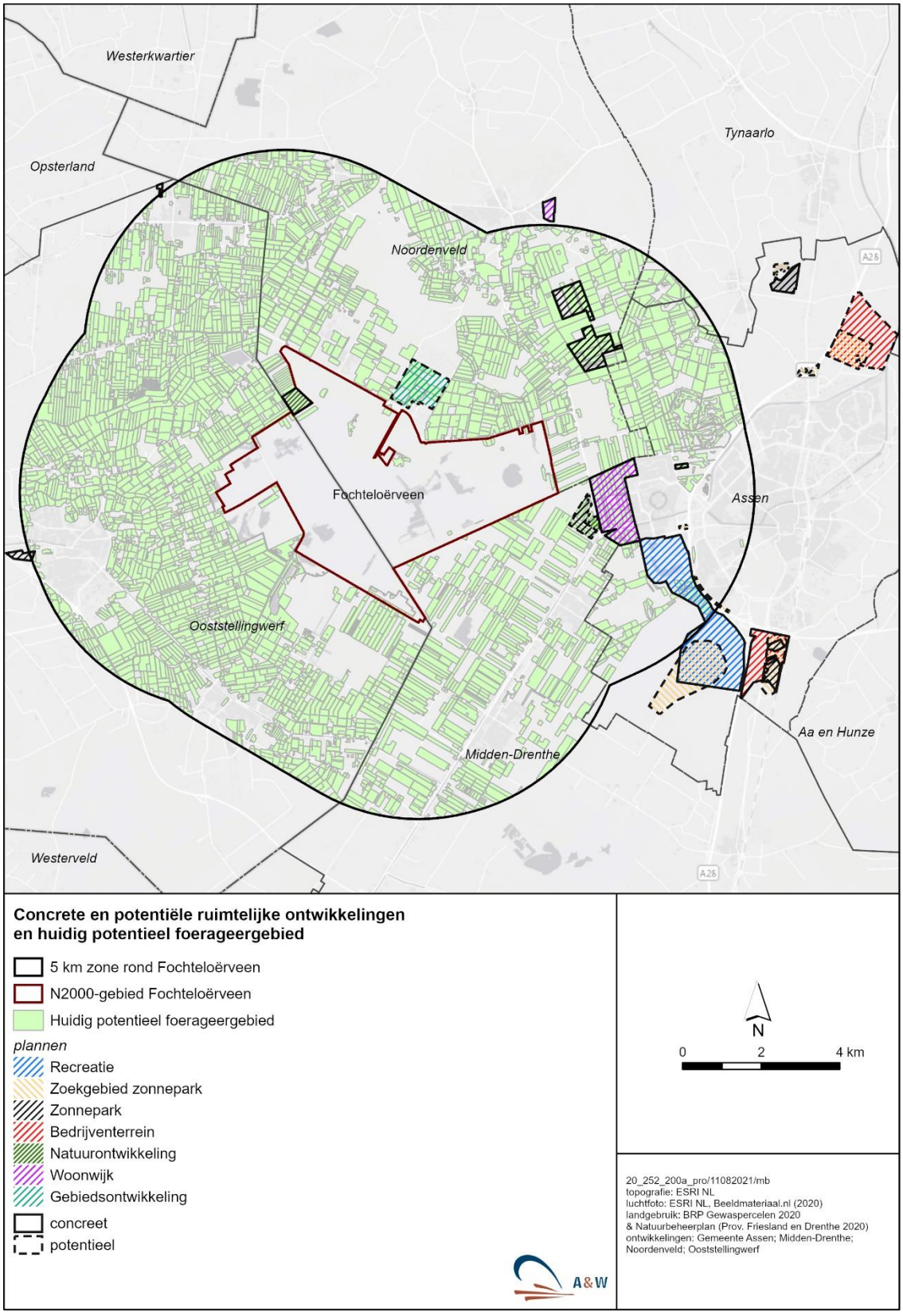

Figuur 3-9 Overzicht concrete en potentiële ruimtelijke ontwikkelingen en huidig potentieel foerageergebied.

4 Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen

Het uitgangspunt van het beheerplan van het Natura 2000-gebied Fochteloërveen is de omvang en kwaliteit van het leefgebied met voldoende draagkracht voor de aangewezen doelsoorten te behouden. De benodigde opvangcapaciteit is afhankelijk van het aantal vogels dat gedurende het winterseizoen moet kunnen foerageren. Voor de herbivore watervogels; de Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans is aan de hand van het instandhoudingsdoel berekend hoeveel voedsel er in een winterseizoen in het gebied beschikbaar moet zijn. De Slobeend, Wintertaling en Kraanvogel zijn voor deze analyse niet meegenomen. De beschikbare opvangcapaciteit is afhankelijk van het aanwezige foerageergebied (kwaliteit en kwantiteit) en de mate waarin de doelsoorten ongestoord kunnen foerageren. In dit onderzoek is de beschikbare opvangcapaciteit berekend voor de huidige situatie en de toekomstige situatie om te bepalen of de opvangcapaciteit door nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen mogelijk wordt beïnvloed. Tevens is op basis van ervaring van gebiedskenners een kwantitatieve inschatting gemaakt van de draagkracht in het gebied in de historische situatie. De resultaten van deze draagkrachtanalyses zijn uitgewerkt in de volgende paragrafen.

4.1 Benodigde opvangcapaciteit

Om te kunnen beoordelen of de huidige opvangcapaciteit van het Fochteloërveen voldoet, dient de berekende opvangcapaciteit vergeleken te worden met de benodigde capaciteit zoals gesteld op basis van de instandhoudingsdoelen. Voor de berekening van de benodigde opvangcapaciteit is eerst het aantal 'vogeldagen' berekend aan de hand van de instandhoudingsdoelen. Het aantal vogeldagen is kort gezegd het aantal getelde dieren maal de verblijfstijd. De vogeldagen zijn hierna omgerekend naar het aantal 'kolgansdagen' (kgd) per jaar met behulp van een omrekeningsfactor op basis van gewicht en het percentage gras / bouwland gewassen in het dieet (zie Tabel 4-1). De methodiek voor de bepaling van het aantal vogeldagen is gelijkgesteld aan de methodiek gehanteerd door Buro Bakker (2020). Het percentage gras en gewas in het dieet is afgeleid van schattingen door [redacted] (2020) (voor details zie Bijlage 1.3).

Uit de berekening blijkt dat het gebied opvang moet kunnen bieden voor in totaal 0,5 miljoen kolgansdagen per seizoen op grasland en 1,1 miljoen kolgansdagen op bouwland om de aangewezen soorten in termen van hun instandhoudingsdoel voldoende te kunnen faciliteren. De totaal benodigde opvangcapaciteit komt daarmee uit op 1,6 miljoen kolgansdagen.

Tabel 4-1 Vereiste opvangcapaciteit per kwalificerende soorten ganzen en zwanen in kolgansdagen, nodig voor de gestelde instandhoudingsdoelen. Onderscheid is gemaakt tussen bouwland en grasland, omdat de soorten verschillen in afhankelijkheid van bouwland dan wel grasland (toelichting: zie Bijlage 2.3).

soort	bouwland in dieet (%)	capaciteit op grasland	capaciteit op bouwland	capaciteit totaal
Kleine zwaan	20	12.087	3.022	15.109
Wilde zwaan	25	13.346	4.449	17.795
Toendrarietgans	75	344.207	1.032.621	1.376.828
Kolgans	35	176.727	95.161	271.888
Totaal		**546.368**	**1.135.253**	**1.681.621**

4.2 Berekeningswijze beschikbare opvangcapaciteit

De beschikbare opvangcapaciteit voor de zwanen en ganzen is berekend voor het gebied binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen aan de hand van een stapsgewijze benadering.

1. Ten eerste is een *basisverstoringskaart* opgesteld, gebaseerd op een verstoringscontour de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen (bebouwing, bosschages, wegen en paden) en het reguliere gebruik door bewoners en gebruikers. Hieruit volgt het areaal grasland en bouwland binnen en buiten de basisverstoringscontour. Deze kaart geeft de situatie weer voor rustig regulier gebruik (zie paragraaf 3.2).

2. Daarnaast is een inventarisatie gemaakt van *additionele verstoring* per kilometerhok, om de intensiteit van recreatief gebruik, jacht en verjaging in kaart te brengen; vliegverkeer is op gebiedsniveau geïnventariseerd (zie paragraaf 3.2).

3. Vervolgens is een *cumulatieve berekening* gemaakt van de basisverstoring en de verschillende additionele verstoringsbronnen met als resultaat de totale oppervlakte onverstoord foerageergebied (zie Bijlage 1.3).

4. Deze oppervlakte is vervolgens omgerekend naar de *beschikbare opvangcapaciteit* in kolgansdagen op basis van draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen in kolgansdagen / ha (zie Bijlage 1.3).

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit in de huidige situatie is als uitgangspunt voor de verstoring het jaar 2019 genomen, zodat extra verstoring in de Coronaperiode buiten beschouwing is gelaten. Voor de onderliggende basiskaarten en gewastypes is wel uitgegaan van de meest recente data, uit het jaar 2020. Details van de berekeningen zijn opgenomen in Bijlage 1.3.

4.3 Areaal foerageergebied

<u>Basisverstoring</u>
Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van infrastructuur, zoals wegen, bebouwing, bosschages en windturbines. De verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen varieert van 100-250 m (zie paragraaf 3.1, voor details zie Bijlage 1). Al het foerageergebied binnen deze verstoringscontour is geclassificeerd als gebied met basisverstoring (zie paragraaf 3.2, Figuur 3-2).

Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder (Van der Hut 2015). Voor de huidige berekening is er daarom van uitgegaan dat 67% van het oppervlakte foerageergebied binnen de verstoringscontour onverstoord is.

In totaal is er ca. 11.221 ha foerageergebied aanwezig, waarvan 64% binnen de verstoringscontour valt en 36% daarbuiten (zie Figuur 3-2). De totale oppervlakte onverstoord foerageergebied – binnen (33% van verstoringscontour) en buiten de verstoringscontouren samen – is 6.381 ha (Zie Tabel 4-2). Veruit het grootste deel van de oppervlakte onverstoord foerageergebied bestaat uit cultuurgrasland (53%), met daaropvolgend aardappelen (18%) en maïs (15%). Slechts 1% van het oppervlak foerageergebied bestaat uit granen. (Zie ook Figuur 3-2 en Bijlage 2.2).

Tabel 4-2 Onverstoord foerageerareaal per gras- en bouwlandtype volgens de basisverstoringskaart en afname onder invloed van verschillende verstoringsbronnen.

Landgebruiktype	Opp	Fietsers	Wandelaars	Verjaging	Crossers	Vlieg-	Na cumulatie	
	(ha)	%	%	%	%	verkeer %	ha	%
Grasland totaal	***3.685***	***-27***	***-33***	***-37***	***-3***	***-12***	***1.158***	***-69***
Cultuurgrasland	*3.403*	-27	-32	-38	-3	-12	1.079	-68
Natuurgrasland	*282*	-32	-39	-29	-6	-12	80	-72
Bouwland totaal	***2.697***	***-22***	***-26***	***-35***	***-9***	***-12***	***934***	***-65***
Aardappelen	*1155*	-21	-26	-34	-9	-12	405	-65
Bieten	*472*	-18	-22	-34	-12	-12	173	-63
Granen	*83*	-16	-19	-37	-15	-12	29	-64
Mais	*988*	-25	-30	-37	-6	-12	326	-67
Totaal	***6.381***	**-25**	**-30**	**-36**	**-5**	**-12**	**2.092**	

Additionele verstoring

De verstoringseffecten van verschillende bronnen zoals recreatie, verjaging en vliegverkeer op de beschikbare opvangcapaciteit zijn afzonderlijk berekend per kilometerhok (zie ook Figuur 3-3). De verstoringseffecten van de additionele verstoring zijn vervolgens gecumuleerd met de basisverstoringskaart. In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de contouren van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour. De reden hiervoor is dat verschillende soorten van verstoring, zoals verjaging en vliegverkeer, over het hele oppervlak van kavels plaatsvinden en andere, zoals fietsen en wandelen, beperkt zijn tot de directe omgeving van wegen en paden. Wandelaars en fietsers zijn daarom in de berekening enkel meegenomen binnen de contour, de overige verstoringsbronnen voor het gehele oppervlak binnen kilometerhokken. (zie Bijlage 1.3 voor details).

Tabel 4-2 geeft het overzicht van de percentuele afname van de verschillende verstoringsbronnen ten opzichte van de basisverstoring en het oppervlak dat overblijft na cumulatie van alle verstoringsbronnen. Hieruit blijkt dat de effecten van verjaging, jacht en afschot het grootst zijn, gevolgd door verstoring door wandelaars en fietsers. Na cumulatie is de grootste afname in oppervlak zichtbaar voor Natuurgrasland en Cultuurgrasland.

4.4 Huidige opvangcapaciteit

Om de opvangcapaciteit van het gebied te kunnen bepalen, zijn draagkrachtcijfers gebruikt voor gras- en bouwlandtypes uit gepubliceerd onderzoek. Deze cijfers geven de voedingswaarde van de landgebruiktypen weer, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. Aangezien er een grote variatiebreedte in draagkrachtcijfers bestaat, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde, een minimale en een maximale draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde). Tevens is een bandbreedte aangehouden voor de gehanteerde verstoringspercentages van de verschillende verstoringsbronnen. Deze bandbreedte is weergegeven als foutbalk in de grafiek (zie Bijlage 1.3 voor details).

Opvangcapaciteit in cijfers

Figuur 4-1 geeft een overzicht van de opvangcapaciteit voor zwanen en ganzen met basisverstoring onderverdeeld in bouwland en grasland met minimale, gemiddelde en maximale draagkrachtcijfers. Figuur 4-2 geeft de opvangcapaciteit rekening houdend met cumulatie van verschillende verstoringsbronnen. Uit de berekening blijkt dat de opvangcapaciteit met basisverstoring voor gras- en bouwland samen voldoende is (Figuur 4-1). Rekening houdend met de afhankelijkheid van bouwland, die vooral voor de Toendrarietgans geldt, is de gemiddelde opvangcapaciteit volgens de basiskaart voldoende, maar rekening houdend met de verschillende verstoringsbronnen te laag (zie Figuur 4-2). Dit geldt ook wanneer we rekening houden met een maximale bandbreedte in draagkrachtwaardes van landgebruiktypen en in verstoringspercentages (Figuur 4-1, Figuur 4-2). Ook ligt voor grasland en bouwland totaal de opvangcapaciteit lager dan de benodigde opvangcapaciteit, wanneer uit wordt gegaan van minimale draagkrachtcijfers (Figuur 4-2).

Figuur 4-3 geeft de opvangcapaciteit die overblijft na verstoring van de individuele verstoringsbronnen ten opzichte van de basisverstoring. Hieruit blijkt eveneens dat achtereenvolgens verjaging, wandelaars en fietsers het grootste effect hebben op de opvangcapaciteit.

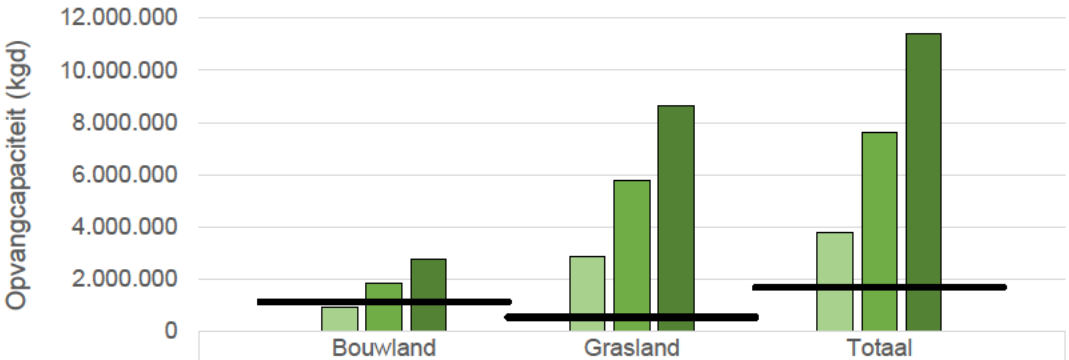

	Bouwland	Grasland	Totaal
Minimaal	919538	2877617	3797155
Gemiddeld	1839077	5755234	7594310
Maximaal	2758615	8632850	11391466

Figuur 4-1. Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen met basisverstoring in de huidige situatie ten opzichte van de benodigde opvangcapaciteit (zwarte lijn).

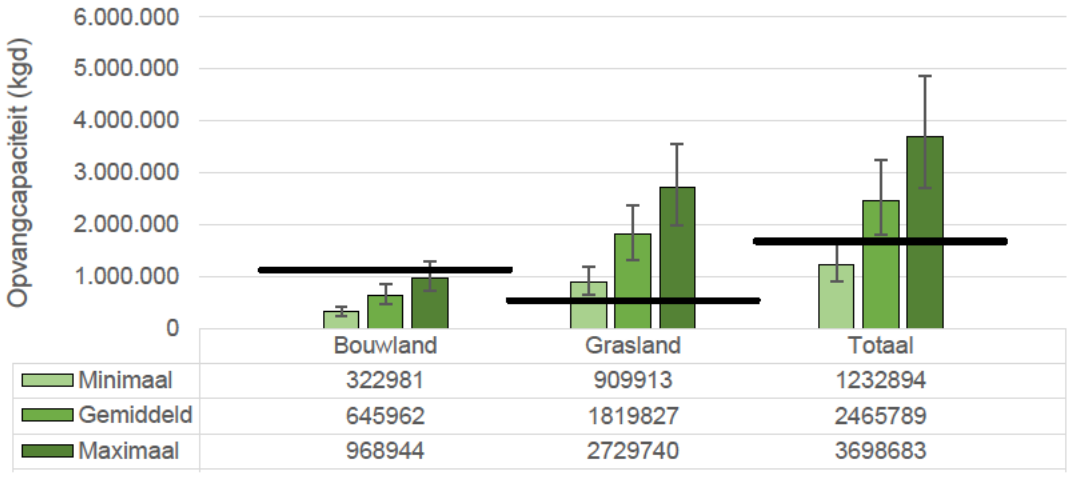

	Bouwland	Grasland	Totaal
Minimaal	322981	909913	1232894
Gemiddeld	645962	1819827	2465789
Maximaal	968944	2729740	3698683

Figuur 4-2. Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen cumulatieve verstoring in de huidige situatie ten opzichte van de benodigde opvangcapaciteit (zwarte lijn). De foutbalken geven de bandbreedte variatie voor de gehanteerde verstoringspercentages weer.

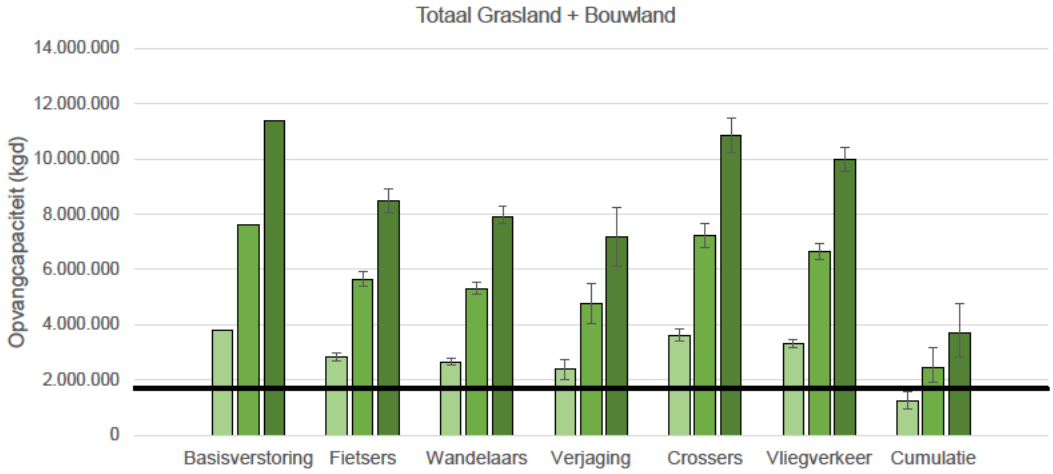

Figuur 4-3 Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen per individuele verstoringsbron en cumulatie ten opzichte van de basisverstoring in de huidige situatie. De zwarte lijn geeft de benodigde opvangcapaciteit weer. De foutbalken geven de bandbreedte variatie voor de gehanteerde verstoringspercentages weer.

Opvangcapaciteit in kaart

De ruimtelijke verdeling van de beschikbare opvangcapaciteit is weergegeven per kilometervak in Figuur 4-4. Vliegverkeer is hierin niet meegenomen, omdat de verstoringsafstand die van kilometervakken overschrijdt; effecten zijn berekend voor het oppervlak als geheel. Deelgebieden met de hoogste opvangcapaciteit liggen in de omgeving van Haulerwijk, Haule, Appelscha en Norg. Effecten van verstoring zijn buiten de woonkernen vooral zichtbaar rond Assen, Veenhuizen en Smilde.

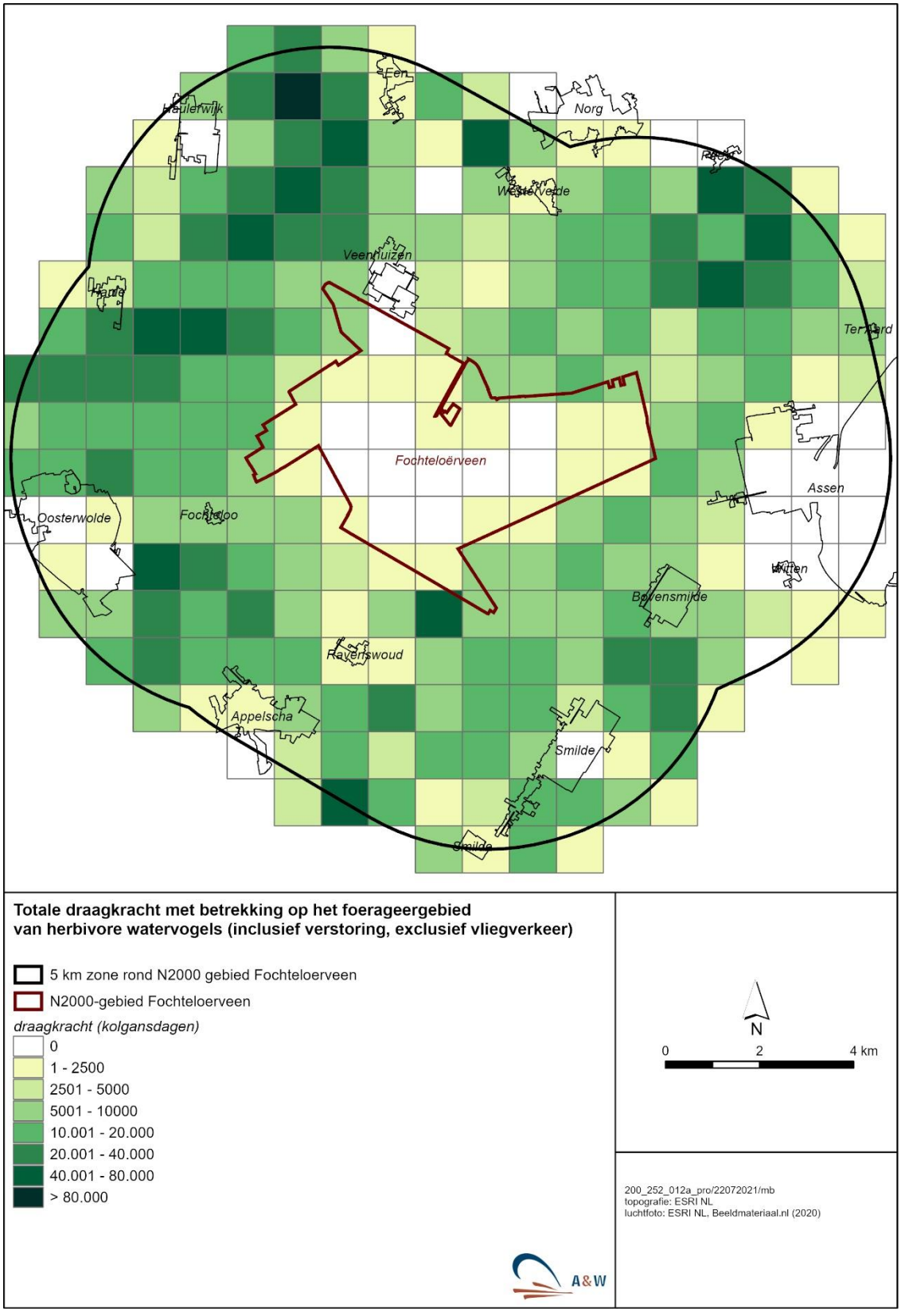

Figuur 4-4. Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen rond het Fochteloërveen per kilometervak rekening houdend met alle verstoringsbronnen exclusief vliegverkeer.

4.5 Ontwikkelingen in foerageerareaal en opvangcapaciteit

Areaal foerageergebied

Sinds 2009 is de totale oppervlakte aan bouwlandpercelen binnen 5 km rond het Fochteloërveen min of meer gelijk gebleven, rond 11.000 ha. De verdeling in gewasoppervlakten is wel veranderd (Figuur 4-5. Het aandeel bieten is met ca. 35% toegenomen, dat van maïs en granen afgenomen (ca -31% en -19%)). Het areaal aardappelen is niet noemenswaardig veranderd. Buiten de bouwlandpercelen is het areaal natuurgrasland in 2020 kleiner geworden, doordat een deel van het areaal (ca. 470 ha) in de huidige situatie verruigde natuur is, wat ongeschikt is geworden als foerageergebied. Het aandeel cultuurgrasland is slechts 1% afgenomen. (Voor veranderingen van overige landgebruiktypes zie figuur Bijlage 4).

Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen in de toekomst gerealiseerd worden, neemt het areaal van alle landbouwgewassen en grasland ten opzichte van de huidige situatie af. De arealen van granen en bieten nemen in de toekomstige situatie met ruimtelijke ontwikkelingen, het meeste af (resp. -10% en -9%).

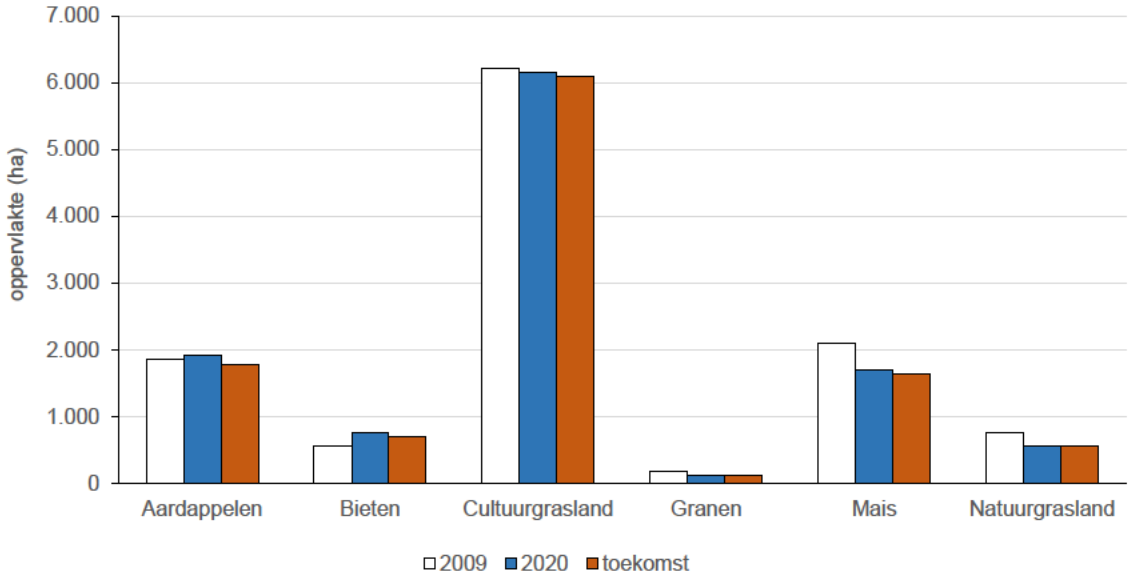

Figuur 4-5 Ontwikkeling in het areaal landbouwgewassen en grasland binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken.

Opvangcapaciteit

De opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland is tussen 2009 en de huidige situatie met ca. 17% afgenomen (Figuur 4-6). Voor de berekening van de beschikbare toekomstige opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen is de afname berekend van het oppervlakte onverstoord foerageergebied, wanneer zowel de concrete als potentiële ontwikkelingen gerealiseerd zouden zijn. Aan de hand hiervan wordt voor de toekomstige situatie een verdere afname met ca. 8% verwacht (zie ook paragraaf 3.4). In vergelijking met de situatie in 2009 gaat het in de toekomst om 25% verlies aan geschikt, verstoringsvrij areaal bouwland (voor details zie Bijlage 1-3 t/m 1-5).

Wanneer gekeken wordt naar de opvangcapaciteit van het totaal beschikbare foerageergebied voor ganzen en zwanen (Figuur 4-7), is de opvangcapaciteit met 18% afgenomen in de huidige situatie ten opzichte van 2009 en voor de toekomst wordt een verdere afname van totaal ca. 3% verwacht. Voor bouwland en grasland samen gaat het in de toekomst ten opzichte van de historische situatie om een verlies van 20% aan verstoringsvrij areaal foerageergebied. Het onderscheid tussen opvangcapaciteit op bouwland en grasland is belangrijk, omdat voldoende bouwland noodzakelijk is voor Toendrarietgans, Kleine zwaan en Wilde zwaan.

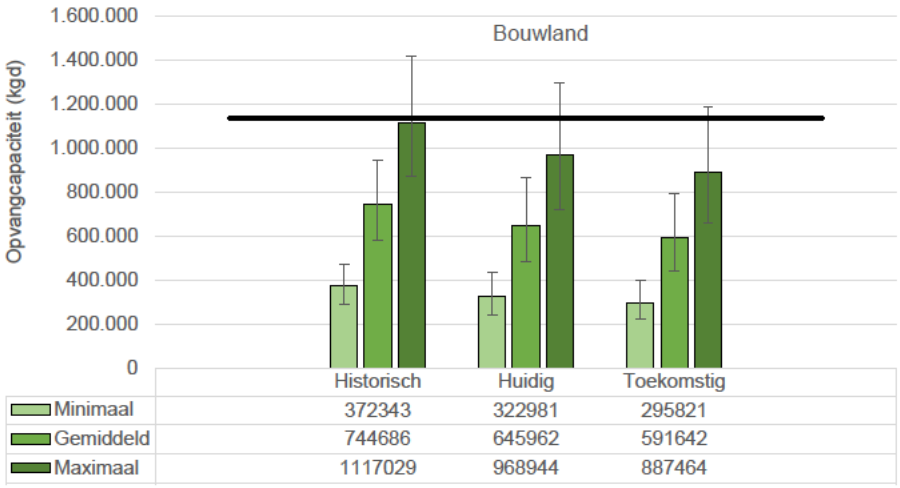

Figuur 4-6 Ontwikkeling in opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland, rekening houdend met cumulatieve verstoringsdruk, in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken. De zwarte lijn geeft de benodigde opvangcapaciteit weer.

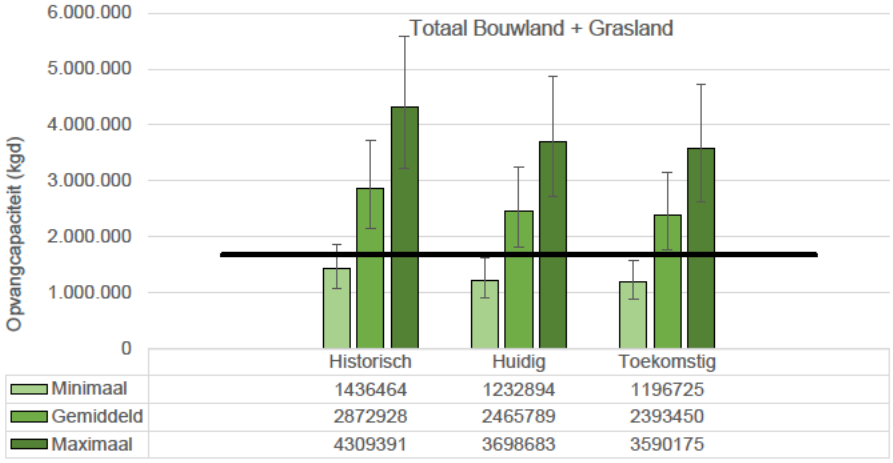

Figuur 4-7 Ontwikkeling in totale opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland en grasland, rekening houdend met cumulatieve verstoringsdruk, in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken.

5 Ecologische analyse per soort

In dit hoofdstuk wordt per soort de aantalsontwikkeling beschreven en in verband gebracht met veranderingen in verstoringsdruk en draagkracht. Na een beknopt bespreking van de landelijke situatie, met aandacht voor terreinkeus, seizoensdynamiek en trend in Nederland, volgt een analyse van veranderingen in aantal en verspreiding in en rond het Fochteloërveen. De informatie over verstoringsdruk en opvangcapaciteit, gepresenteerd in de voorgaande hoofdstukken, wordt benut voor een interpretatie van de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan en voor kunnen doen in de toekomst, rekening houdend met ruimtelijke plannen in de regio.

5.1 Kleine zwaan

Landelijke situatie

De Kleine zwaan arriveert in Nederland in oktober vanuit arctisch Rusland; de hoogste aantallen worden in november-januari aangetroffen, waarna de zwanen in februari-maart richting de broedgebieden trekken. Kleine zwanen foerageren in oktober op ondergedoken waterplanten, in de loop van de winter op bouwland (in afnemende mate, aanvankelijk ca 40%) en nabijgelegen grasland (in toenemende mate van ca 10% in november tot 90% of meer in februari-maart; Dirksen *et al.* 1981, Voslamber *et al.* 2004). De aantallen wisselen sterk in samenhang met winterstrengheid, broedsucces en de voedselsituatie. Na 1995 is de trend dalend.

Aantal en verspreiding

Kleine zwanen arriveren laat in de herfst, de meeste vogels zijn aanwezig in de wintermaanden december – februari (Figuur 5-1). De aantallen per winterhalfjaar verschillen sterk, sinds 2010/2011 tekent zich een negatieve trend af (Figuur 5-2). Bij koud weer verblijven er doorgaans meer Kleine Zwanen in het gebied en deze verblijven langer, waardoor de aantallen dan pieken (2009a). Het instandhoudingsdoel van gemiddeld 90 vogels (seizoensmaximum) wordt de laatste jaren niet meer gehaald.

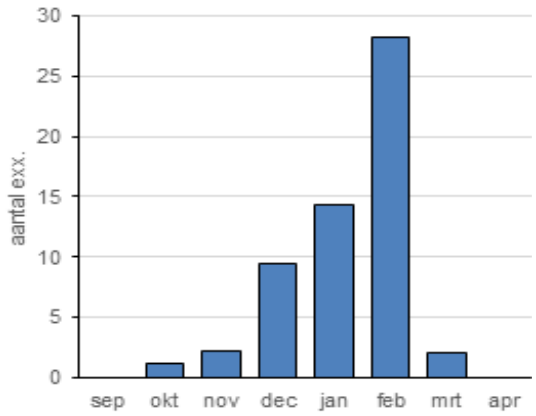

Figuur 5-1 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19). Bron:

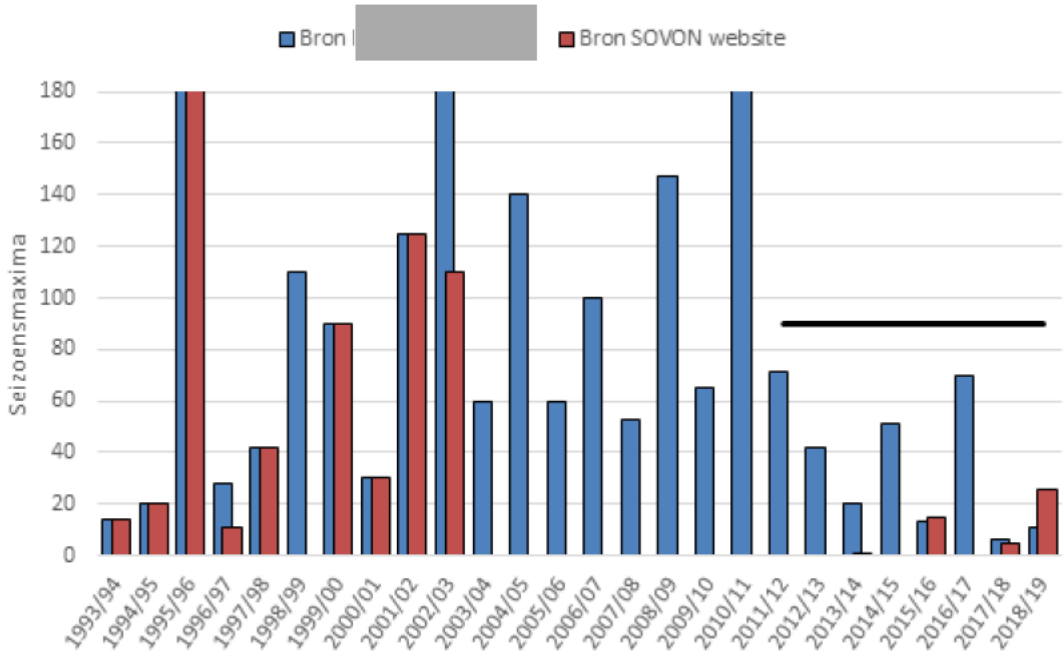

Figuur 5-2 . Aantalsontwikkeling (seizoensmaxima) van de Kleine zwaan in en rond het Fochteloërveen. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer. (De waardes voor seizoenen '95/96 (389), '02/03 (330) en '10/11 (335) vallen buiten de grafiek).

Kleine zwanen gebruiken plassen in het Fochteloërveen – tot ca 2011 voornamelijk het Esmeer – als slaapplaats. Ze vliegen tot ca 2-5 km van de slaapplaatsen naar de foerageergebieden rond het Fochteloërveen. Ze foerageren hoofdzakelijk op gras.

In 2019/2020 zijn Kleine zwanen alleen waargenomen ten noorden van Appelscha in gezelschap van Wilde zwaan en Knobbelzwaan (Figuur 5-3) op grasland; deze vogels rustten en sliepen in de daar aanwezige plassen in het Compagnonsveld. Ook in de vier daar aan voorafgaande winters verbleven Kleine zwanen in deze omgeving (NDFF). In de jaren 1993-1993 verbleven Kleine zwanen niet alleen in dit gebied, maar ook ten oosten van Oosterwolde (1996). In de jaren 2007-2011 pleisterden Kleine zwanen op akkers tussen Ravenswoud en Smilde (NDFF).

<u>Verstoring en draagkracht</u>
Het aantal Kleine zwanen varieert sterk van jaar op jaar in relatie tot winterstrengheid. Het laatste jaar met forse aantallen was 2010/2011 (max 335). Deze vogels foerageerden in februari-maart hoofdzakelijk op graslandpercelen tussen Ravenswoud en Smilde, en ten noorden van Appelscha; als slaapplaats werden plassen in het veen (o.m. Compagnonsveld) gebruikt (waarneming.nl, geg.). De verspreiding en aantallen worden niet zichtbaar gestuurd door variatie in voedselaanbod in ruimte en tijd (zie Figuur 5-3).

Uit waarnemingen blijkt dat Kleine zwanen verstoring ondervinden in de foerageergebieden door verjaging, vliegverkeer en recreatie. In het voorjaar van 2021 bijvoorbeeld, weken de vogels uit na verstoring naar een alternatieve foerageerlocatie nabij Ravenswoud. De slaapplaats in het Compagnonsveld was rustig door afsluiting van de wandelroute (waarnemingen). De combinatie met naastgelegen grasland, waar zwanen worden gedoogd is blijkbaar gunstig. Het is duidelijk dat voldoende rust een belangrijke voorwaarde is.

Effecten van veranderingen in de opvangcapaciteit op grasland en bouwland zijn niet aantoonbaar, omdat Kleine zwanen slechts een klein deel van het voedselaanbod aan oogstresten en grasland consumeren. Het is niet aannemelijk dat dit beperkend is voor de soort. Een laag populatieniveau, een verschuiving van het overwinteringskwartier naar gebieden ten oosten van Nederland en de winterstrengheid (zachte winters) spelen een rol. Onderzoek wijst uit dat Kleine zwanen de laatste jaren op andere locaties in Europa en zelfs in China overwinteren[4],[5]. Het instandhoudingsdoel van 90 Kleine zwanen (seizoensmaximum) werd voor het laatst behaald in 2010/11. Het is aannemelijk dat voldoende draagkracht voor dit aantal nog steeds beschikbaar is, mits voldoende rust op slaapplaatsen en nabijgelegen grasland aanwezig is. De situatie rond het Compagnonsveld in 2020/21 is daarvan een voorbeeld.

De nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in kaart zijn gebracht kunnen een negatief effect hebben op het aantal Kleine zwanen dat gebruik maakt van het Fochteloërveen. Bij aanhoudend vorst is de Weperplas, een zandwinplas aan de Weperpolder, een alternatieve slaapplaats. Het initiatief voor een drijvend zonnepark op deze plaats heeft als effect dat deze plas zijn functie als alternatieve slaapplaats verliest. Dit kan ertoe leiden dat Kleine zwanen uitwijken naar andere gebieden, zodat de binding met en het gebruik van het Fochteloërveen afneemt.

5.2 Wilde zwaan

Landelijke situatie

In Nederland komt de Wilde Zwaan vrijwel alleen in de winter voor. Het is een trekvogel die broedt in het noorden van Scandinavië en Rusland en arriveert rond oktober in de overwinteringsgebieden. Een relatief klein en in strengere winters iets groter deel bereikt Nederland. Wilde zwanen leven in gebieden met een combinatie van grote wateren (hun slaapplaats) en uitgestrekte akkers, graslandpolders of uiterwaarden (hun foerageergebied). Het voedselbiotoop bestaat bij voorkeur uit akkers en natte, vaak ondergelopen graslanden met een korte vegetatie. Vooral in het najaar en in de winter foerageert een klein deel van de wilde zwanen in het water en op akkers op graan en bietenresten. Hun rustbiotoop bestaat uit zoete of zoute wateren, ondergelopen boezemlanden en zomerpolders, zand- en modderbanken.

De Nederlandse winter populatie van de Wilde zwaan neemt de laatste jaren toe, met een duidelijk zwaartepunt van de verspreiding in het noorden en oosten van Nederland. De hoogste aantallen van Wilde Zwaan worden in januari waargenomen. Omdat Nederland aan de zuidwestgrens van het winterareaal ligt, fluctueren de aantallen sterk afhankelijk van de winter (Hornman *et al.* 2018, 2019).

Aantal en verspreiding

Wilde zwanen arriveren in het Fochteloërveen in oktober; in de herfst neemt het aantal toe tot enkele tientallen en tijdens de wintermaanden tot ca 100 of meer; in maart vindt wegtrek plaats (Figuur 5-4). In de jaren 1995 – 2012 varieerden de wintermaxima van ca 100 tot 200 exx, daarna tekent zich een negatieve trend af die afwijkt van de landelijke trend (zie Figuur 5-5 en Bijlage 5.2) (Venema & WAD 2001, Van Roomen *et al.* 2007, [redacted] 2009). Het instandhoudingsdoel, een seizoensmaximum van 100 vogels, wordt sinds 2011/12 in de meeste winterseizoenen niet gehaald.

[4] https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Sovon-Nieuws_2016-3-p24_Kleine-Zwaan-buigt-af.pdf
[5] https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/steeds-minder-kleine-zwanen-nederland

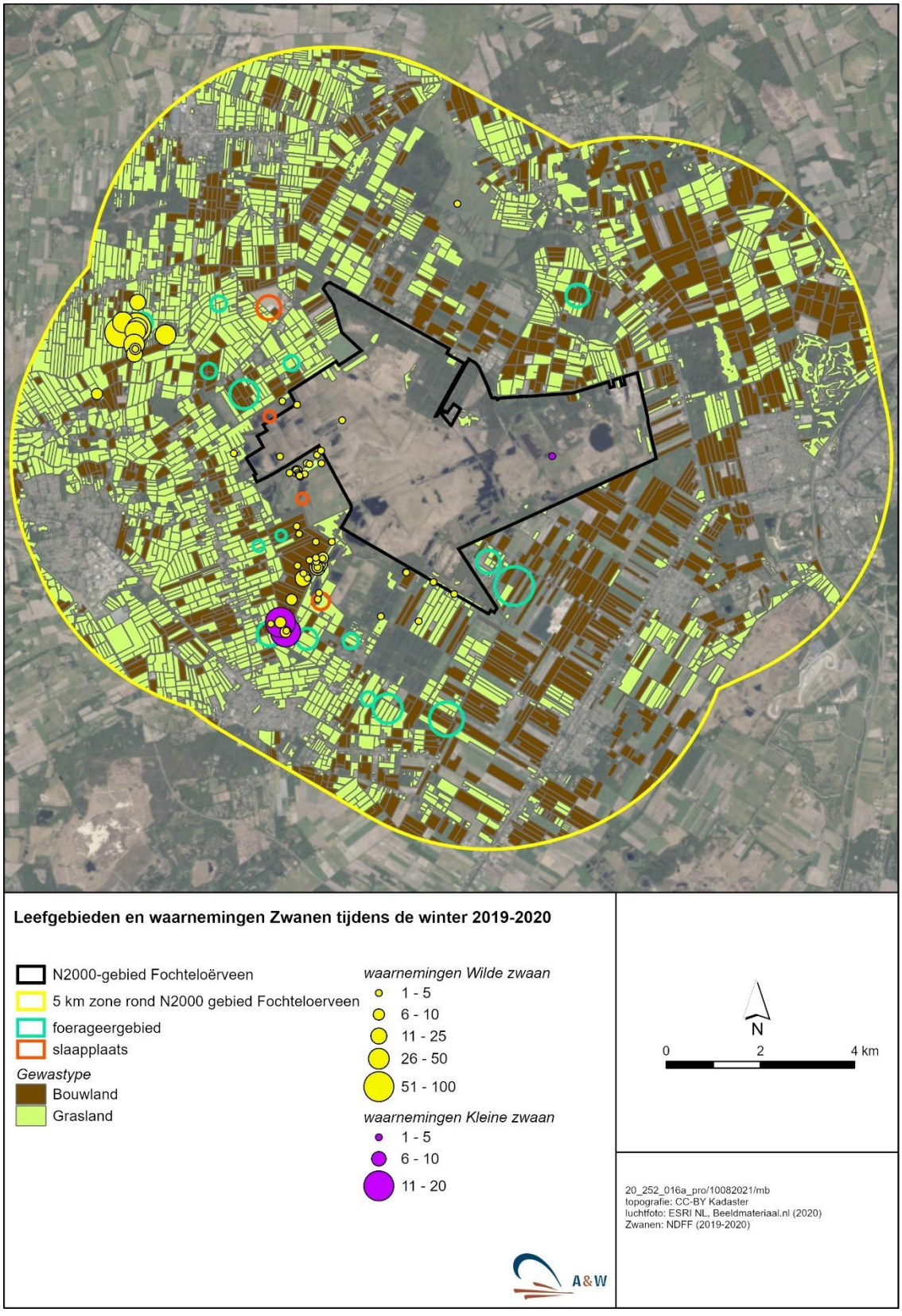

Figuur 5-3 Verspreiding van Kleine zwaan en Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen in de winter 2019/2020.

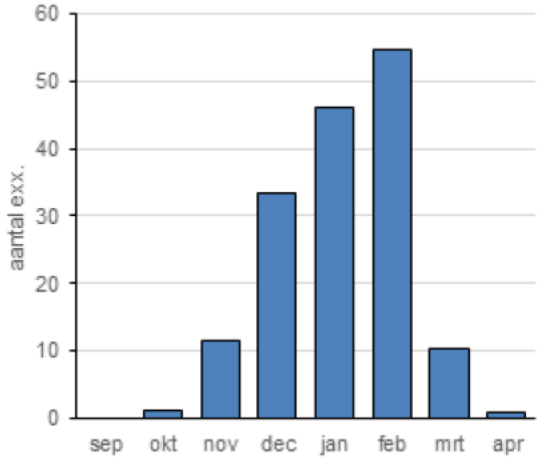

Figuur 5-4 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen. Bron: .

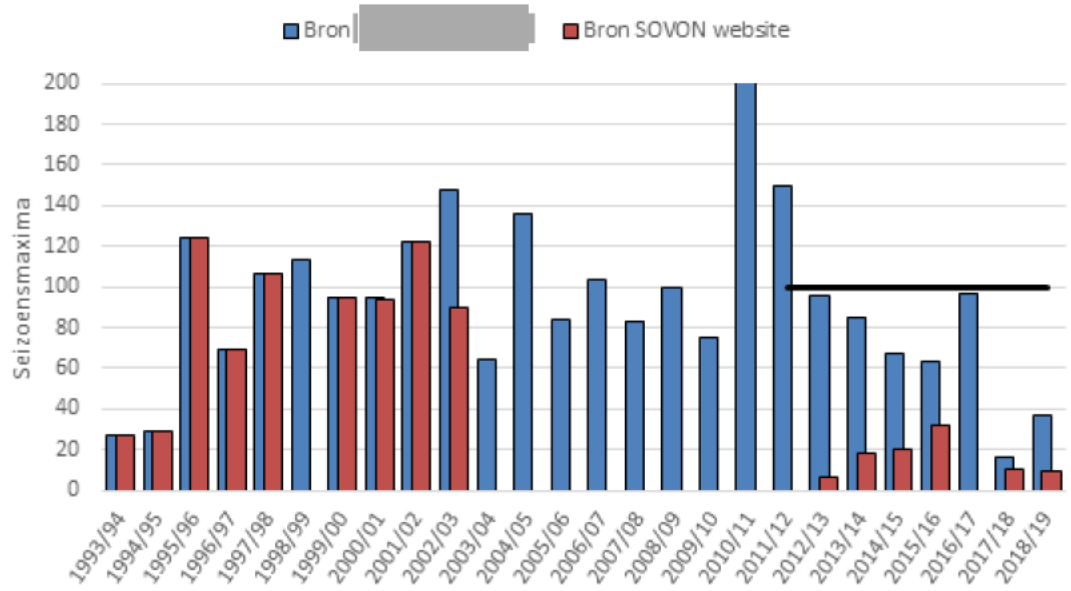

Figuur 5-5 Aantalsontwikkeling (seizoensmaxima) van de Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen. De waarden voor seizoen 2010/2011 (865) valt buiten de grafiek. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

In de winter van 2020/21 foerageerden Wilde zwanen ten noorden van Appelscha en nabij Haule op grasland; deze vogels sliepen op plassen in het Compagnonsveld. In de jaren '90 foerageerden ook relatief hoge aantallen verspreid op akkers nabij Assen, Bovensmilde, Smilde en Ravenswoud; deze vogels sliepen voornamelijk op plassen in het veen en tijdens matige vorst op het Esmeer en het zandwingat in Smilde (1996). Rond 2015 was de verspreiding hier sterk ingekrompen. De zwanen kunnen weken achtereen op een vaste locatie verblijven. Bij koud weer verblijven er doorgaans meer Wilde Zwanen in het gebied en deze verblijven hier ook langer , 2009a).

Verstoring en draagkracht

De afnemende trend van de Wilde zwaan wijkt af van de positieve landelijke trend (Bijlage 5.2). Dit wijst erop dat lokale factoren een rol spelen. Deze trend valt samen met een afname van de opvangcapaciteit en een toename van verstoringsdruk. Het foerageerareaal is niet noemenswaardig veranderd. De opvangcapaciteit specifiek voor Wilde zwaan is moeilijk vast te stellen omdat zij een beperkt deel van het voedselaanbod consumeren, dat grotendeels uit grasland bestaat. Dit aanbod staat niet onder druk. De kaart met basisverstoringscontouren, gras- en bouwlandpercelen laat zien dat de pleisterplaatsen vooral gelegen zijn in de grotere eenheden met graspercelen en afstand tot paden en wegen (Figuur 5-3). Daarbij is ook de relatie met slaapplaatsen (rust en afstand) van belang. Verstoringsdruk is een kritische factor, die waarschijnlijk beperkend is voor het winteraantal. Dit geldt niet alleen voor fietsers en wandelaars via wegen en paden, maar ook voor verjaging van ganzen op agrarische percelen – zodat ook zwanen de lucht in gaan – en voor vliegverkeer. In de periode 2007 – 2013 is een sterke toename in het aantal verstoringen van zwanen in de foerageergebieden door vliegverkeer, vooral kleine vliegtuigen en helikopters, geconstateerd (Molenaar 2019).

De nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in kaart zijn gebracht kunnen net als bij de Kleine zwaan een negatief effect hebben op het aantal Wilde zwanen dat gebruik maakt van het Fochteloërveen, indien de Weperplas niet meer als een alternatieve slaapplaats beschikbaar is bij aanhoudende vorst.

5.3 Toendrarietgans

Landelijke situatie

De Toendrarietgans overwintert in een groot deel van Midden-Europa, het noordwesten van Duitsland en delen van Nederland. In Nederland zijn de Toendrarietganzen van oktober tot in de eerste helft van maart te vinden. In het najaar en de winter bestaat het voedsel van de Toendrarietgans hoofdzakelijk (tot 75%) uit oogstresten van suikerbieten, aardappelen en maïs. Naast oogstresten wordt tegen het eind van de winter gras en wintergraan gegeten (Voslamber *et al*. 2004; Feenstra & Van den Berg 2001, Venema & WAD 2001, Buro Bakker, 2009).

Aantal en verspreiding

Toendrarietganzen arriveren in september-oktober in het Fochteloërveen. In de loop van de herfst nemen de aantallen toe, het maximum wordt bereikt in de maanden november – februari, afhankelijk van de weersomstandigheden (Figuur 5-6). Gemiddeld genomen lag de piek in de seizoenen 2014/15 – 2018/19 op ruim 12.000 vogels in december. In maart trekken de vogels weg.

Sinds eind jaren ‘90 schommelt het wintermaximum van de Toendrarietgans tussen globaal 10.000 en 20.000 vogels, met een piekaantal in 2018/18 van ca 15.000 (gebaseerd op maandelijkse tellingen, Figuur 5-7). SOVON benoemt de trend als positief, maar dit is gebaseerd op een beperkt aantal slaapplaatstellingen (1-2 per winterseizoen). Gedurende de laatste vijf winterseizoenen met telgegevens (2015/16 – 2019/20) werd het instandhoudingsdoel van 11.100 vogels in drie van de seizoenen wel en in twee van de seizoenen niet gehaald.

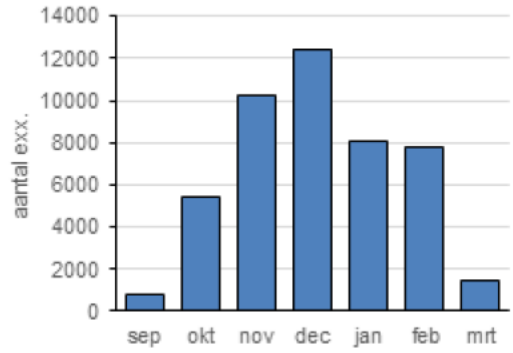

Figuur 5-6 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Toendrarietgans in en rond het Fochteloërveen. Bron:

Toendrarietganzen gebruiken de plassen in het Fochteloërveen als slaapplaats en zoeken hun voedsel in het omringende agrarische gebied binnen een straal van 8-10 kilometer rond de slaapplaatsen; dit betreft het gebied binnen ca 5 km rond de buitengrens van het veen. Zonder verstoring gebruiken Toendraganzen agrarische percelen tot ca 2,5 km rond het veen (med.). Overdag drinken ze water uit plasjes op het land, in de rivieren zoals de Kuunder en het Grootdiep, maar ook de wijken tussen het Fochteloërveen en Appelscha. Als de ondiepe plassen in het hoogveen dichtvriezen, drinken ganzen op het Esmeer en twee zandgaten in de buurt. In winters met matige en strenge vorst slapen de meeste ganzen op de Weperplas bij Veenhuizen.

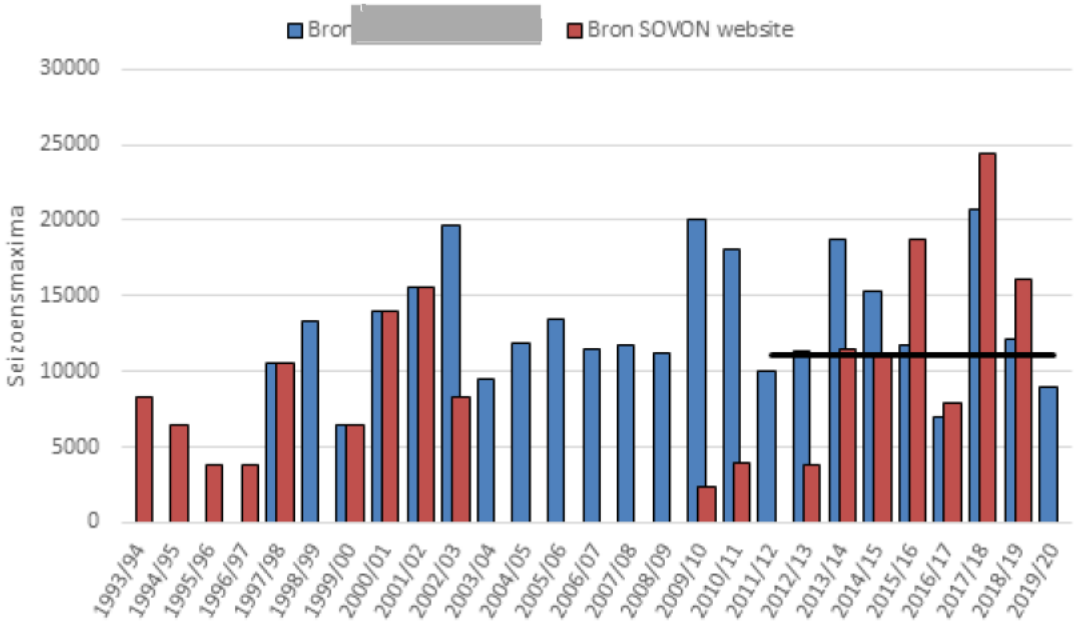

Figuur 5-7 Seizoensmaxima van de Toendrarietgans in en rond het Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2020. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

<u>Verstoring en draagkracht</u>

Seizoensgemiddelden laten een beter beeld zien van het gebruik van Fochteloërveen en omgeving over het winterhalfjaar; deze cijfers wijzen op dalende trend (Zie Figuur 5-8). Deze ontwikkeling wijkt af van de landelijke trend (Bijlage 5.3): een stijging vanaf omstreeks 1990 en een stabilisatie na omstreeks 2010. De recente afname valt samen met een afname van de

opvangcapaciteit als gevolg van een hogere verstoringsdruk. In de huidige situatie ligt het maximale draagkrachtcijfer net onder het instandhoudingsdoel en het gemiddelde cijfer ruim onder het doel. Dit geldt in het bijzonder voor de bouwlandpercelen, waarvan de Toendrarietganzen voornamelijk van afhankelijk zijn. De gegevens wijzen erop dat de huidige situatie qua verstoringsdruk en opvangcapaciteit kritisch is.

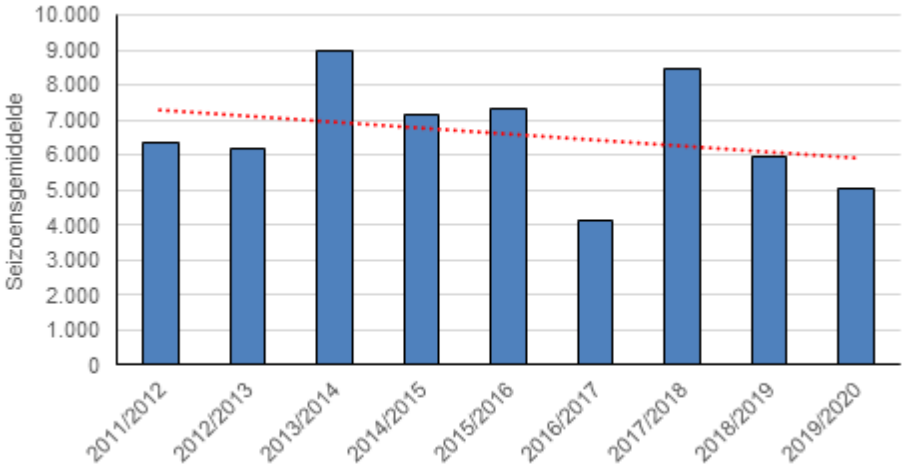

Figuur 5-8 Aantalsontwikkeling van de Toendrarietgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 2011 tot 2020 op basis van seizoensgemiddelden. De trend is in rood weergegeven. Bron:

5.4 Kolgans

Landelijke situatie

De Kolgans arriveert vanaf oktober in Nederland. De hoogste aantallen Kolganzen worden in november tot februari aangetroffen, waarna de meeste in maart wegtrekken. Het overgrote deel van de Kolganzen in Nederland foerageert op grasland. Sinds enkele jaren komt de soort steeds vroeger aan in de overwinteringsgebieden en met dit verschijnsel lijkt ook de voedselkeuze te veranderen. Vooral de eerste weken na aankomst in oktober en begin november wordt op oogstresten van suikerbieten en maïs gefoerageerd.

De afgelopen decennia zijn de aantallen vogels toegenomen in Nederland, en ook verblijft de soort langer in ons land (Van Roomen *et al.* 2007; Koffijberg & Van Winden 2008). De hoogste aantallen worden gehaald in de graslandgebieden van Friesland en in het rivierengebied van Gelderland (Voslamber *et al*. 2004; Van Roomen *et al.* 2007). In Drenthe concentreren de Kolganzen zich op een beperkt aantal pleisterplaatsen, waarvan het Leekstermeer de belangrijkste is (Venema & WAD 2001, Voslamber *et al*. 2004).

Aantal en verspreiding

Kolganzen arriveren in september-oktober in het Fochteloërveen. De aantallen zijn gemiddeld genomen het hoogst in oktober-november, maar de piek kan ook in december-februari liggen, afhankelijk van de weersomstandigheden (Zie Figuur 5-9). Gemiddeld genomen lag de piek in de seizoenen 2014/15 – 2018/19 op ruim 12.000 vogels in december. In maart trekken de vogels weg.

In de periode 2010-2014 is het seizoensmaximum sterk gestegen van globaal 3.000 naar rond de 10.000; na 2016 is het aantal weer afgenomen tot ruim 4.000 (Figuur 5-10), ruimschoots boven het instandhoudingsdoel van 2.300.

Kolganzen gebruiken de plassen in het Fochteloërveen als slaapplaats en zoeken hun voedsel in het omringende agrarische gebied binnen een straal van 8-10 kilometer rond de slaapplaatsen; dit betreft het gebied binnen ca 5 km rond de buitengrens van het veen. Zij foerageren in kleine groepen samen met Toendrarietganzen op oogstresten, terwijl grotere ongemengde groepen zich op graslanden bevinden. Net als Toendrarietganzen gebruiken ze in verstoringsvrije perioden agrarische percelen tot ca 2,5 km rond het veen (med.). Tijdens vorstperioden wijken om te drinken uit naar het Esmeer en twee zandgaten in de buurt. In winters met matige en strenge vorst slapen de meeste ganzen op de Weperplas bij Veenhuizen.

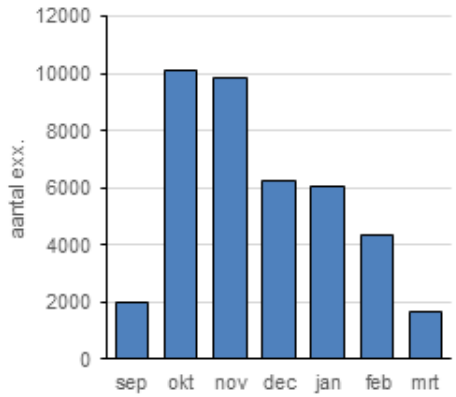

Figuur 5-9 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Toendrarietgans in en rond het Fochteloërveen. Bron:

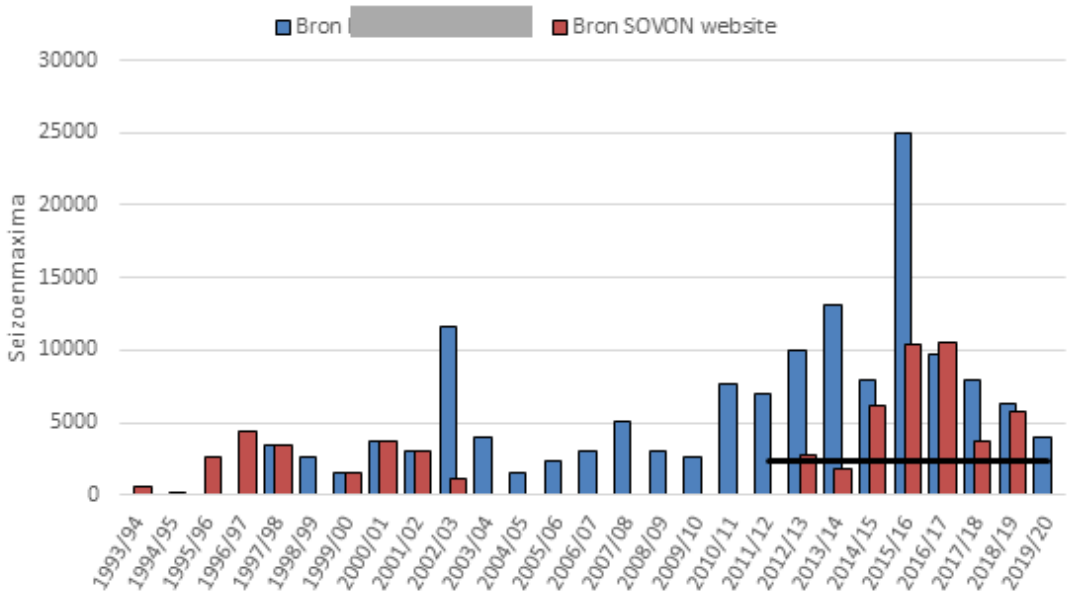

Figuur 5-10 Seizoenmaxima van de Kolgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2020. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Seizoensgemiddelden laten een beter beeld zien van het gebruik van Fochteloërveen en omgeving over het winterhalfjaar; deze cijfers wijzen op dalende trend (Figuur 5-11). De landelijke trend is een stijging vanaf omstreeks 1990 en een afname na 2010-2011 in Flevoland en ZW-Nederland; in de noordelijke regio's zijn de aantallen stabiel (Bijlage 5.4, Koffijberg 2019). Het is onduidelijk in hoeverre de lagere recente aantallen rond het Fochteloërveen samenhangen met zachte winters of een afname in de opvangcapaciteit; de opvangcapaciteit is op grasland,

waar Kolganzen hoofdzakelijk foerageren, ruimschoots voldoende voor het instandhoudingsdoel.

De draagkrachtberekeningen laten zien dat rekening houdend met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen het perspectief is dat de draagkracht verder daalt, maar voldoende blijft voor het instandhoudingsdoel van de Kolgans.

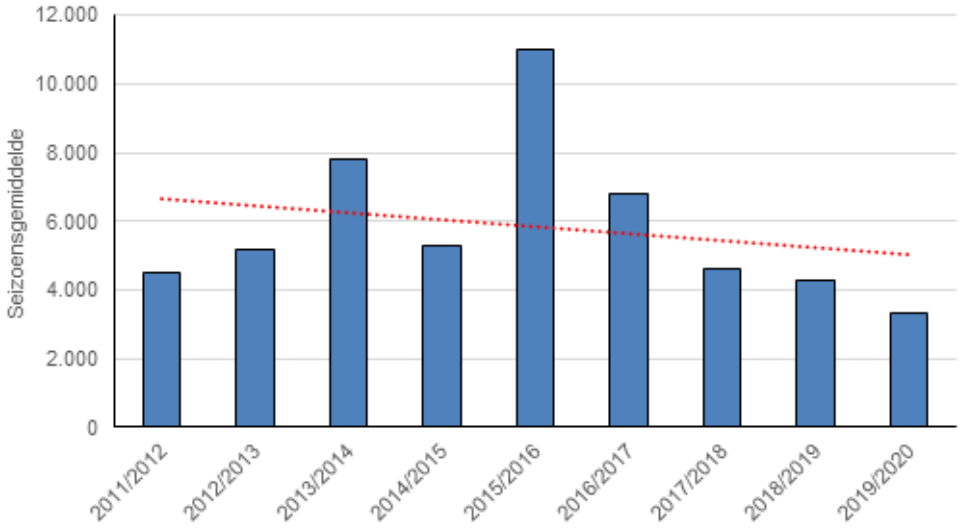

Figuur 5-11 Aantalsontwikkeling van de Kolgans in en rond het Fochteloërveen in de jaren 2011 tot 2020 op basis van seizoensgemiddelden; de trend is in rood weergegeven (geg. [redacted]).

5.5 Wintertaling

Landelijke situatie

In Nederland zijn het hele jaar Wintertalingen aanwezig. De Wintertaling verblijft de doortrek- en winterperiode graag in kleinschalige, ondiepe wateren in 'wetlands' met periodiek terugkerende, of permanent aanwezige pioniervegetaties. In de winter worden vooral zaden van waterplanten, grassen en zoute planten (zoals zeekraal) gegeten (Profielendocument 2008). De aantallen van de Wintertaling in Nederland vertonen enige schommelingen, maar de algehele trend is positief, waarbij het patroon opvallend veel overeenkomst vertoont met dat van de Slobeend (Bijlage 5.5).

Aantal en verspreiding

In het voorjaar, maar vooral in het najaar zijn er vele honderden tot enkele duizenden Wintertalingen in het Fochteloërveen aanwezig. Na de vernatting rond de eeuwwisseling in het Fochteloërveen nam het aantal Wintertalingen tijdelijk sterk toe tot honderden (Figuur 5-12). De laatste jaren is het aantal redelijk stabiel met een seizoensgemiddelde van ca 400-700 (gemiddeld 522) en een sterk variërend seizoensmaximum van 600-2400, doorgaans in de herfstmaanden september – december. Het instandhoudingsdoel van 600 vogels (seizoensgemiddelde) wordt in sommige jaren gehaald.

Belangrijke pleisterplaatsen binnen het Natura 2000-gebied zijn de vloeivelden, het Esmeer en de Brunstinger Plas en andere ondiepe plassen (Figuur 5-13).

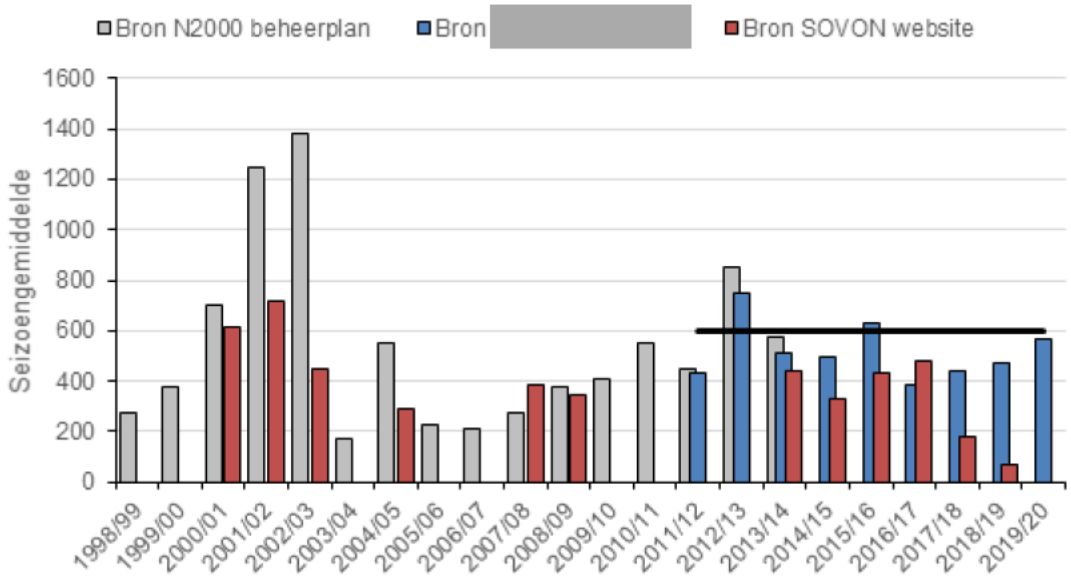

Figuur 5-12 Seizoensgemiddelde van de Wintertaling in het Fochteloërveen sinds 1998/99. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Een analyse van de afstand van pleisterplaatsen tot wandel- en fietspaden laat zien dat de meeste locaties buiten verstoringsafstand liggen (Figuur 5-14). Deze verstoringsafstand t.o.v. wandelaars is gemiddeld 133 m (zie paragraaf 3.1), maar varieert in relatie tot de openheid van het gebied en de groepsgrootte. Wintertalingen kunnen beschut achter een rietkraag of opslag langs de oever op zeer korte afstand van paden en wegen met recreatief gebruik rusten (ordegrootte enkele tientallen meters). Recreatiedruk blijkt niet beperkend voor de aanwezige aantallen. Gemiddeld genomen lijkt de draagkracht lager dan vereist voor het instandhoudingsdoel. Sturend is waarschijnlijk het areaal ondergelopen ruig grasland – zoals tijdens de vernattingsperiode - , waar Wintertalingen foerageren op drijvende zaden in het najaar. Variatie in het waterpeil is hierin een belangrijke factor.

Effecten van ruimtelijke ontwikkelingen rond het Fochteloërveen worden niet verwacht, omdat Wintertalingen voor het overgrote deel binnen het Natura 2000-gebied verblijven.

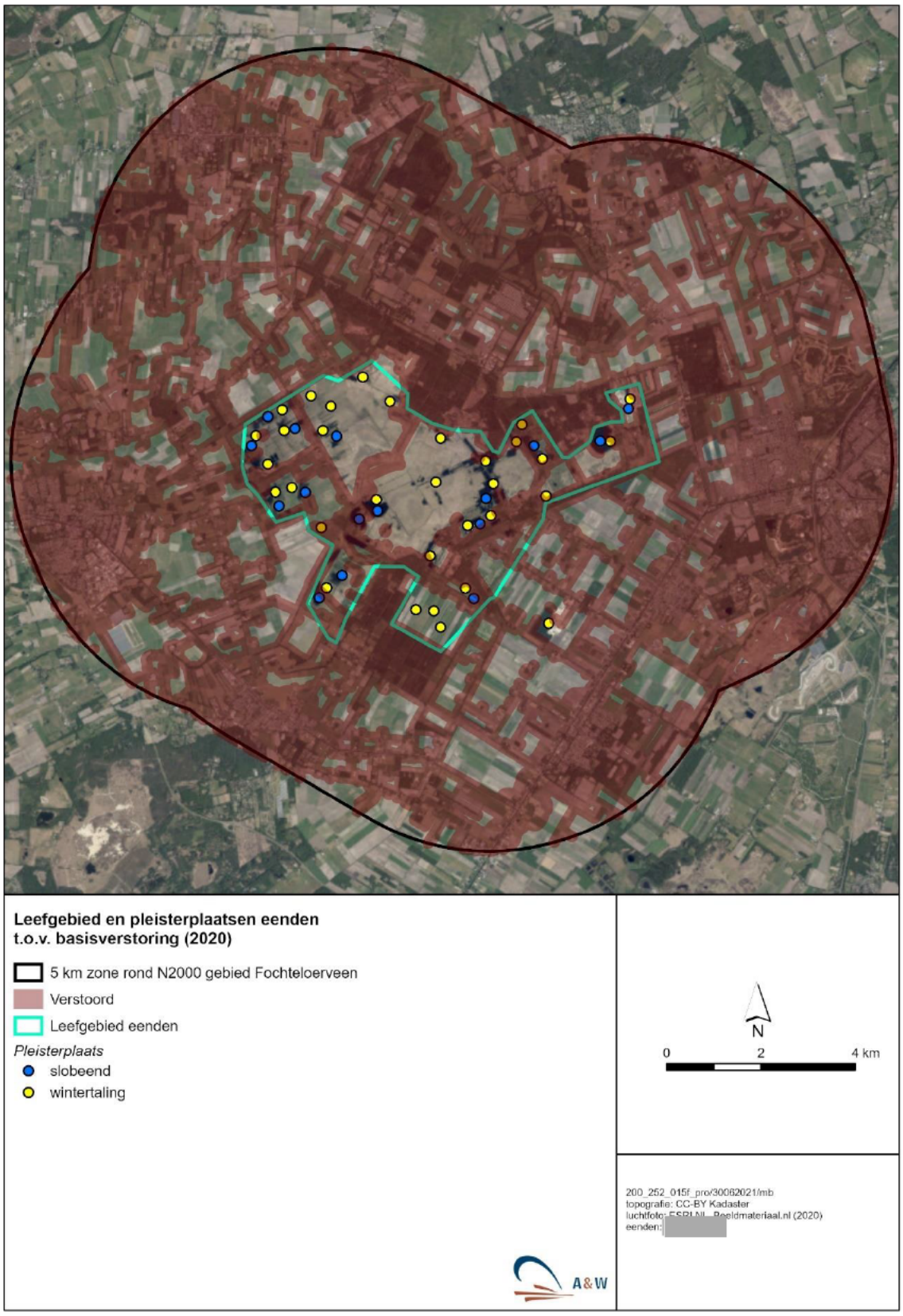

Figuur 5-13 Pleisterplaatsen van Slobeend en Wintertaling in het Fochteloërveen (gegevens). Daarnaast zijn verstoringscontouren rond wegen en paden weergegeven in rood).

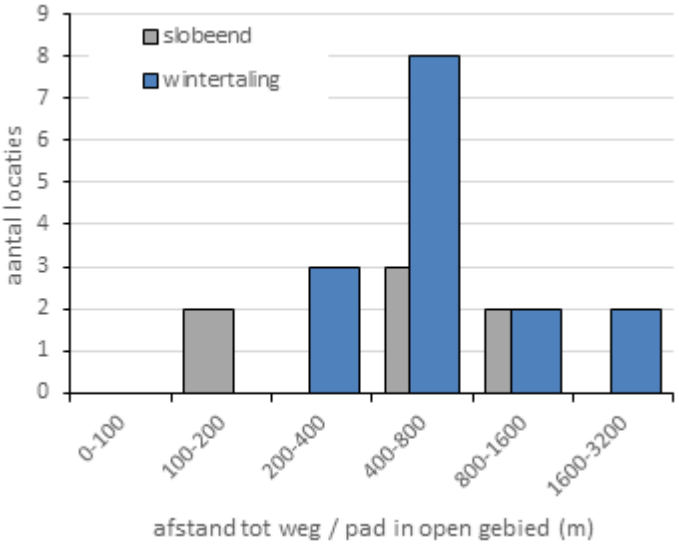

Figuur 5-14 Aanwezigheid van Wintertaling en Slobeend in relatie tot de afstand tot paden in open gebied het Fochteloërveen.

5.6 Slobeend

Landelijke situatie

In Nederland zijn het hele jaar Slobeenden aanwezig. Het aantal broedvogels is echter aanzienlijk kleiner dan het aantal vogels dat ons land bezoekt tijdens de trek en in de wintermaanden. De aantallen zijn het hoogst in de doortrekperioden in het najaar (september t/m november) en het voorjaar (maart t/m april). De Slobeend is een grondeleend, die niet of nauwelijks duikt en gebonden is aan ondiepten, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden. De Slobeend foerageert op plantaardig en dierlijk plankton met aanvulling van slakjes, kreeftachtigen, insectenlarven en zaden.

De aantallen in het winterhalfjaar schommelen sterk in relatie tot winterstrengheid (wegtrek bij strenge vorst), de trend is positief: sinds 1980 is sprake van een significante toename, die zich na 2010 heeft voortgezet (Bijlage 5.6, Van Kleunen 2019).

Aantal en verspreiding

De telgegevens van de Slobeend in het Fochteloërveen zijn onvolledig, maar geven een redelijk goed beeld van het seizoensverloop en de aantalsontwikkeling (Figuur 5-15, 5-16). In het voorjaar en de herfst kunnen globaal 150 – 250 Slobeenden op het Esmeer en op andere locaties pleisteren. Het aantal was in de periode 2004-2014 stabiel, daarna ligt het aantalsniveau fors hoger en met gemiddeld 113 vogels ruimschoots boven het instandhoudingsdoel van 40 (seizoensgemiddelde). De gegevens die via NDFF en website van SOVON worden weergegeven berusten op te weinig tellingen om een betrouwbaar beeld te geven van de aantallen over het winterhalfjaar en het seizoensgemiddelde.

De verspreiding komt overlapt met die van de Wintertaling: belangrijke pleisterplaatsen binnen het Natura 2000-gebied zijn de vloeivelden, het Esmeer en de Brunstinger Plas en andere ondiepe plassen (Figuur 5-13).

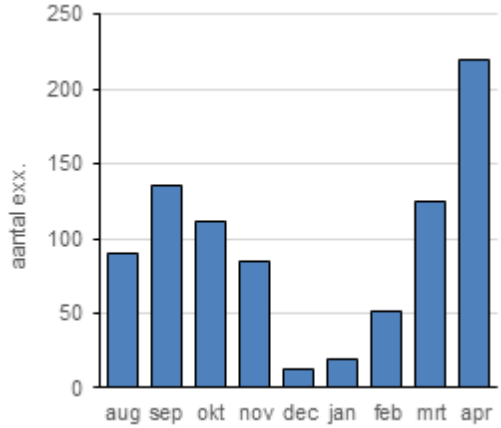

Figuur 5-15 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Slobeend in het Fochteloërveen. Bron:

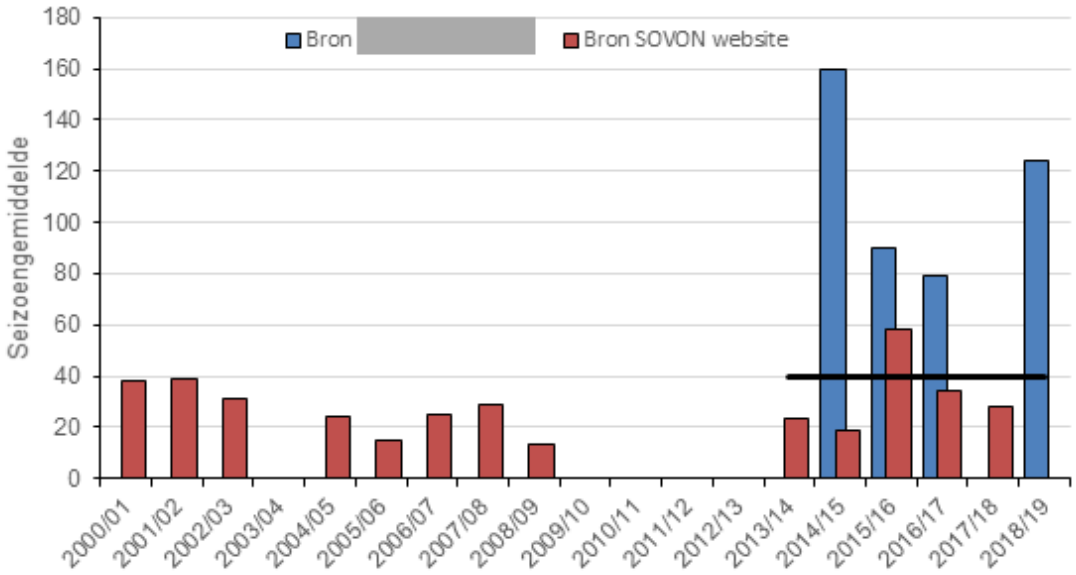

Figuur 5-16 Seizoensgemiddelde van de Slobeend in het Fochteloërveen sinds 1998/99. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Een analyse van de afstand van pleisterplaatsen tot wandel- en fietspaden laat zien dat de meeste locaties buiten verstoringsafstand liggen (Figuur 5-14). Deze afstand is vergelijkbaar met die van de Wintertaling in ligt open gebied in de ordegrootte van 100-200 m (zie paragraaf 3.1), en is afhankelijk van de aanwezige vegetatie. Slobeenden kunnen beschut achter een rietkraag of opslag langs de oever op aanzienlijk kortere afstand van paden en wegen met recreatief gebruik rusten. Recreatiedruk lijkt niet beperkend voor de aanwezige aantallen. In de huidige situatie is het aanbod aan pleisterplaatsen met voedsel en voldoende rust ruimschoots voldoende voor het instandhoudingsdoel. Effecten van ruimtelijke ontwikkelingen rond het Fochteloërveen worden niet verwacht, omdat Wintertalingen voor het overgrote deel binnen het natura 2000-gebied verblijven.

5.7 Kraanvogel

Landelijke situatie

Vanaf 2001 broeden Kraanvogels in Nederland. Het Fochteloërveen is het belangrijkste broedgebied, daarnaast is o.a. in het Dwingelderveld en Engbertdijksvenen gebroed; de soort breidt zich verder uit (2018, www.sovon.nl). De vestigingen vallen samen met een sterke uitbreiding van de Duitse broedpopulatie in westelijke richting (www.sovon.nl). Tijdens de voorjaarstrek (eind februari – eind maart) naar Scandinavië en Duitsland, en tijdens de najaarstrek naar Frankrijk en Spanje (half oktober – december) komen vogels aan de grond op en rond slaapplaatsen in hoogveen- en heidegebieden. Kleine aantallen zijn 's winters aanwezig. Dit zijn lokale broedvogels, doortrekkers of overwinteraars van elders. Zij foerageren vooral op oogstresten.

Aantal en verspreiding

Broedvogels

De Kraanvogel vestigde zich in 1999 als broedvogel in het Fochteloërveen. In de periode 2011-2014 groeide het aantal broedparen tot 8-9 paren; sindsdien is de stand min of meer stabiel (Figuur 5-17). Het broedsucces nam aanvankelijk toe, van 0,9 vliegvlugge jongen per paar tot 1,2 in de jaren 2001-2006. Daarna nam het af tot 0,7 in de jaren 2007-2012 als gevolg van concurrentie tussen paren, waarbij de 'nieuwkomers' in deelgebieden met lagere habitatkwaliteit broedden. De laatste jaren is het broedsucces laag als gevolg van droogte en als gevolg van verstoring door recreanten (Nowald & Feenstra 2020). In 2018 en 2019 vlogen van 8 resp. 9 broedparen slechts 2 jongen uit (www.hetFochteloërveen.nl). Recreatiedrukte via de Fochteloërveenweg verstoorde Kraanvogels die over wilden steken van het veen naar het landbouwgebied dusdanig dat twee jongen niet overleefden (in www.hetFochteloërveen.nl)

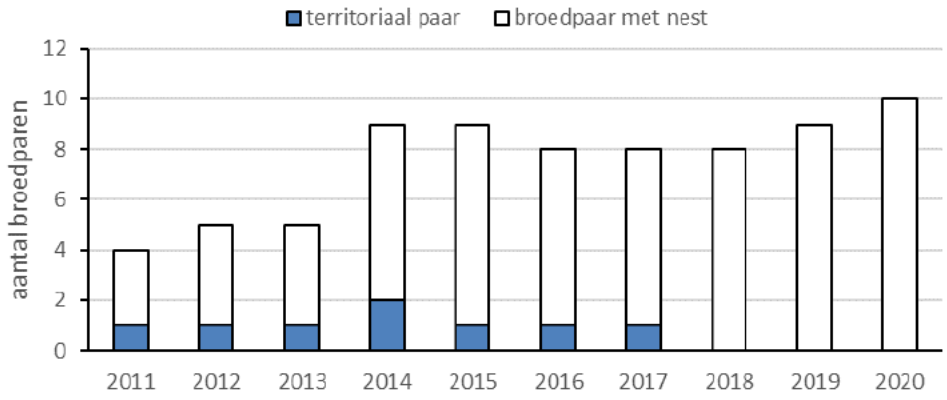

Figuur 5-17 Ontwikkeling van de broedvogelstand van de Kraanvogel in het Fochteloërveen 2011-2020. Bron:

Gedurende het broedseizoen foerageren Kraanvogels niet alleen binnen het veen, maar ook daarbuiten. Volwassen vogels eten wormen en andere ongewervelden in graslandpercelen en akkers, en graven o.m. knolletjes op in aardappelakkers. Ouderparen met vliegvlugge jongen (ca 11 weken oud) verhuizen van de broedlocaties naar direct aangrenzende percelen om te foerageren. Ze maken in enkele deelgebieden gebruik van de aanwezige percelen met gras en landbouwgewassen rond het veen: aan de noordwestzijde (Weperpolder), zuidwestzijde

(grenzend aan de Fochteloërveenweg), westelijk en noordelijk van Ravenswoud en aan de noordoostzijde nabij Norgerhaven (Figuur 5-18).

Wintervogels
Sinds 2000/2001 verblijven Kraanvogels buiten het broedseizoen (nazomerconcentrtaies en overwintering) structureel in en rond het Fochteloërveen. De aantallen zijn geleidelijk gestegen tot gemiddeld maximaal enkele tientallen per seizoen (67 in 2017/2018; Figuur 5-19). Deze hoge aantallen hebben niet alleen betrekking op Nederlandse, maar ook op Duitse vogels die tijdens strengere winterperioden naar Nederland komen. In de winterperiode slapen de vogels en foerageren ze op percelen in de omgeving van Fochteloo, Ravenswoud en Smilde (Figuur 6.19). Dit deelgebied met grasland en graanpercelen is ook van betekenis als zomerverzamerplaats. Uit geregistreerde waarnemingen blijkt dat verreweg de meeste Kraanvogels een afstand houden van minimaal 200 m tot wegen. Referenties geven een verstoringsafstand aan van 150 m in Scandinavië, 200-300 m in Duitsland, tot 1 km in Spanje. Belangrijke factoren in deze variatie zijn waarschijnlijk de periode van het jaar (broedfase dan wel overwintering) en de groepsgrootte (grotere groepen reageren doorgaans op grotere afstand, zie paragraaf 3.1).

In 2007 bleek dat het meest op maïsstoppels werd gefoerageerd (51%), daarnaast op grasland (27%). In augustus en september werden graanpercelen en maispercelen bezocht zodra ze waren geoogst. Van januari tot maart zijn maïsstoppels de belangrijkste voedselbron (53%). Daarnaast worden ook wormen gegeten (2007).

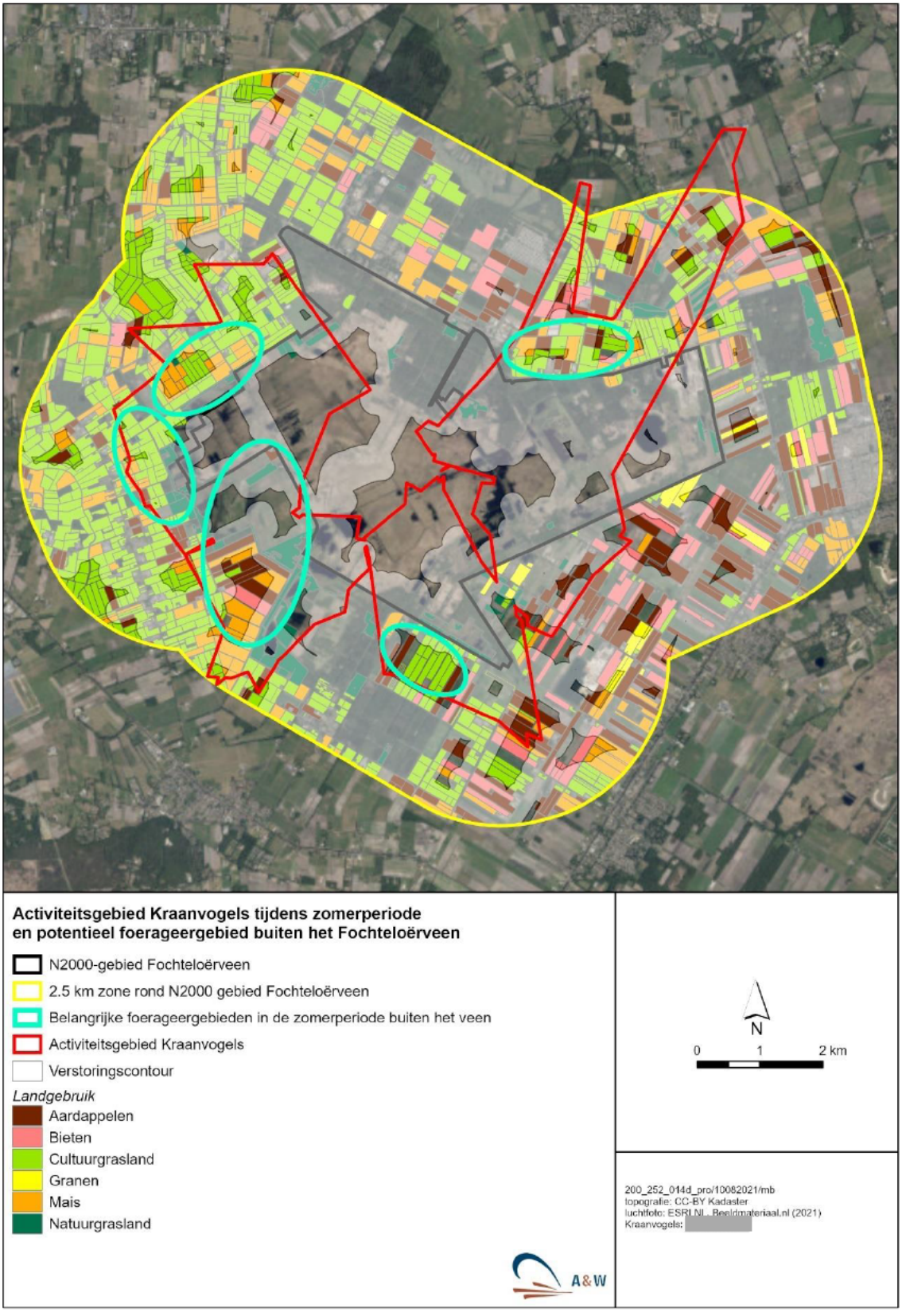

Figuur 5-18 Activiteitengebied van Kraanvogels in en rond het Fochteloërveen in de zomerperiode (binnen een afstand van 2,5 km rond het veen, 2013-2017, geg. [redacted]) en de belangrijkste foerageergebieden van de broedvogels op basis van waarnemingen 2016-2020, NDFF).

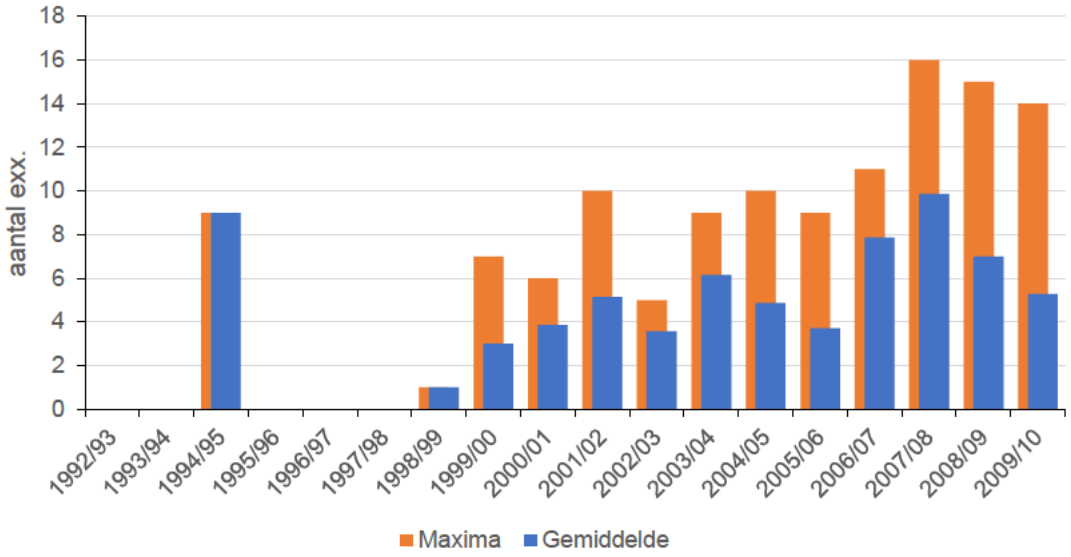

Figuur 5-19 Aantal Kraanvogels rond het Fochteloërveen in de winterperiode sinds 1992/93. Weergegeven zijn gemiddelden en maxima in de maanden september – maart. Bron: www.hetFochteloërveen.nl. Gegevens uit de seizoenen 2011/12 – 2019/20 zijn nog niet beschikbaar

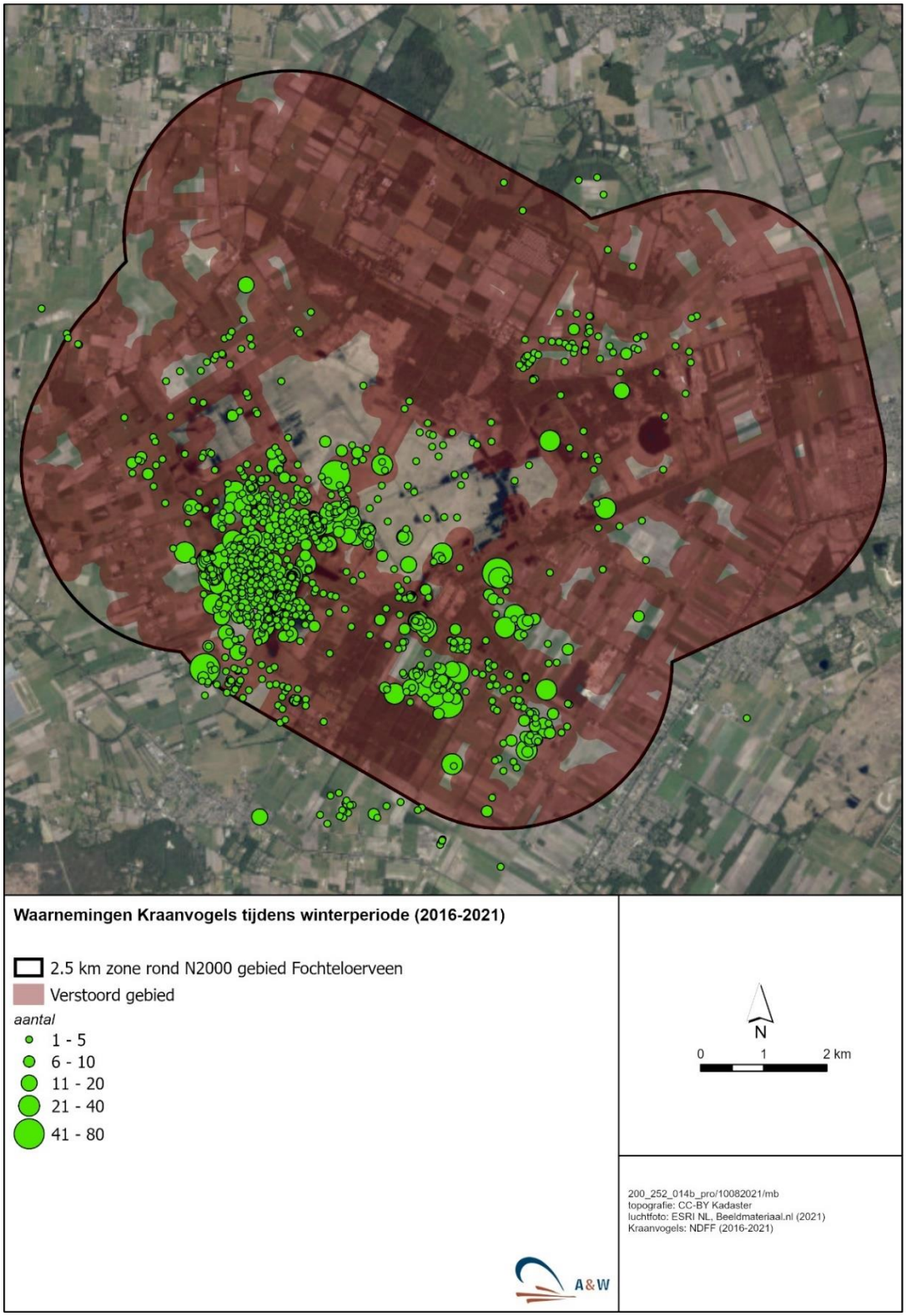

Figuur 5-20 Verspreiding van Kraanvogels in de winterseizoenen 2016/17 – 2020/21 op basis van losse waarnemingen (NDFF). Het als verstoord beschouwde gebied ligt binnen 200 m afstand van wegen en paden. NB: deze weergave wordt nog aangepast (deel geeft locaties waarnemers weer i.p.v. vogels), mede i.v.m. auteursrechten.

Verstoring en draagkracht

De Kraanvogel is niet als kwalificerende broedvogel voor het Fochteloërveen aangewezen. Wel is de soort benoemd als onderdeel van de kernopgave. Het grote belang voor de soort in Nederland is evident; de broedpopulatie in Nederland is gestegen tot 40 paar, waarvan 10 in het Fochteloërveen (Owald & Feenstra 2020). Ook in de nazomer en het winterhalfjaar pleistert een belangrijk aandeel in en rond het Fochteloërveen. Het recente maximum buiten het broedseizoen ligt op ca 60-70 exemplaren.

Broedvogels

De draagkracht van het gebied voor broedvogels is niet goed te bepalen, omdat habitatanalyses van het terreingebruik in agrarisch gebied ontbreken; een scan van literatuur uit Duitsland en andere landen leverde geen bruikbare referenties op. De stabilisatie van het aantal broedparen wijst op erop dat de beschikbare draagkracht, tot een tiental broedparen, bereikt is. Uit karteringen van activiteiten van Kraanvogels (broedparen en families) rond het veen blijkt dat ze tot 2 á 2,5 km van het broedgebied foerageren en dat geschikte foerageergronden benut worden. Welke oppervlakte en welke kwaliteit nodig is voor een broedpaar is niet goed duidelijk. Een belangrijke vraag is in hoeverre het broedresultaat beperkt wordt door recreatiedruk. Verstoringsincidenten komen voor in het broedgebied door natuurfotografen, loslopende honden en mountainbikers (Nowold & Feenstra 2020). Het is duidelijk dat Kraanvogels gebaat zijn bij rust, niet alleen in het broedgebied, maar ook in de overgangszone van het veen naar aangrenzend foerageergebied in de periode waarin oudervogels met jongen oversteken van broedgebied naar landbouwgebied. Deze trajecten zijn vooral de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de oostzijde van het veen.

Het perspectief van klimaatverandering is voor Duitsland en Zweden gunstig ingeschat, omdat broedvogels eerder arriveren en beginnen met broeden, zodat meer tijd is voor vervolglegsels na een mislukte broedpoging (Lundgren, Nowold 2010). Droge zomers zoals in 2019 en 2020, met een lager voedselaanbod en hogere predatiedruk zijn echter ongunstig voor de Kraanvogel als broedvogel in Nederland en Duitsland (Nowold & Feenstra 2020). Het effect van klimaatverandering is moeilijk te voorspellen, omdat ook natte zomers mogelijk zijn - 2021 is wat dit betreft een actueel voorbeeld.

Wintervogels

De opvangcapaciteit voor Kraanvogels buiten het broedseizoen kan niet gekwantificeerd worden, omdat draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen specifiek voor Kraanvogels ontbreken. Het aantal wintervogels laat een stijgende lijn zien. Verspreidingsgegevens maken duidelijk dat Kraanvogels verstoringsgevoelig zijn en afstand houden tot wegen. Verstoringen komen voor door recreatie en gerichte verjaging (vooral gericht op ganzen), maar niet duidelijk is in hoeverre het aantal in de huidige situatie beperkt wordt door verstoringsdruk.

De kraanvogel (*Grus grus*) lijkt door de hogere gemiddelde temperaturen langer te doen over de migratie in de herfst. Ze nemen vaker tussenstops of verblijven langer bij zo'n tussenstop. Doordat ze langer verblijven op een plaats, is de kans dat jonge kraanvogels de migratie overleven groter (Volkov *et al.,* 2016). Ook de aantallen nemen toe, doordat er meer voedsel beschikbaar is (Salvi, 2012). De aantallen in de winterperiode hangen echter niet alleen samen met de populatiegroei in Duitsland, maar ook met winterstrengheid. Klimaatverandering, met minder strenge winters kan ertoe leiden dat meer vogels noordelijker overwinteren. Dit kan betekenen minder vaak een influx optreedt vanuit Duitsland. Aan de andere kant lijken de omstandigheden voor Nederlandse broedvogels gunstiger te worden om lokaal te overwinteren.

6 Draagkrachtscenario's

Uit hoofdstuk 4 is gebleken dat verstoring door verjaging kavelbreed, en verstoring door wandelaars en fietsers via wegen en paden, het grootste effect hebben op de opvangcapaciteit van zwanen en ganzen in het gebied. In cumulatie met de andere verstoringsbronnen resulteert dit in een opvangcapaciteit voor bouwland onder het benodigde instandhoudingsdoel. Dit kan voor de Toendrarietgans en in mindere mate Kleine zwaan en Wilde zwaan een probleem opleveren, aangezien deze soorten afhankelijk zijn van bouwland. Voor grasland en bouwland samen is de opvangcapaciteit onvoldoende uitgaande van minimale draagkrachtwaardes van de gewastypen en voldoende uitgaande voor gemiddelde of maximale draagkrachtcijfers. Daarbij moet bedacht worden dat op vogelsoortniveau deze conclusie alleen van toepassing is op de Kolgans, die van oogstresten profiteert, maar primair een graseter is.

Om de voldoende opvangcapaciteit te kunnen blijven garanderen in een toekomstige situatie waarin ruimtelijke ontwikkelingen, en mogelijk vliegverkeer en recreatie, een negatief effect kunnen hebben op de doelsoorten die deels of grotendeels afhankelijk zijn van bouwland, zijn maatregelen om verstoring te voorkomen noodzakelijk.

In Figuur 6-1 en Figuur 6-2 is het resultaat weergegeven van de berekeningen van de opvangcapaciteit in de toekomstige situatie, wanneer rekening wordt gehouden met verschillende scenario's ten opzichte van de huidige situatie. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de basisverstoring (van infrastructuur aan wegen en bebouwing, bos, regulier extensief gebruik) en totale cumulatieve verstoring, waarin additionele verstoring (recreatie, jacht en verjaging, vliegverkeer) is meegenomen. Drie scenario's zijn gehanteerd voor de opvangcapaciteit, waarin de verstoringsdruk door recreatief gebruik van paden en wegen, en jacht en verjaging wordt verminderd of geheel wordt weggenomen.

Scenario 1: halveren verstoring wandelaars en fietsers
In scenario 1 is de verstoring door wandelaars en fietsers via paden of wegen binnen een straal van 5 km rondom het veen met de helft verminderd. De overige verstoring is gelijk gehouden. Uit Figuur 6-1 blijkt dat de opvangcapaciteit voor bouwland (relevant voor met name Toendrarietgans) in dit scenario niet boven de benodigde capaciteit uit komt. Voor bouwland en grasland samen is dit nog steeds het geval, ook niet indien van maximale draagkrachtwaarden wordt uitgegaan.

Scenario 2: wegnemen verstoringsdruk jacht, verjaging en afschot
In scenario 2 is verstoring door jacht, verjaging en afschot op nul gezet in het gehele gebied binnen een 5 km straal rondom het veen. De overige verstoring is gelijk gehouden. Wanneer dit scenario wordt toegepast, blijkt dat de opvangcapaciteit voor bouwland, rekening houdend met maximale draagkrachtwaarden, voldoende is om aan de benodigde opvangcapaciteit te voldoen. Echter is dit nog niet het geval voor de minimale en gemiddelde draagkrachtwaarden.

Scenario 3: combinatie scenario 1 + 2
In scenario 3 zijn scenario 1 en scenario 2 gecombineerd, waarbij de overige verstoringsbronnen gelijk zijn gehouden. Het resultaat van dit scenario laat zien dat de benodigde opvangcapaciteit van totaal grasland en bouwland nu ook wordt gehaald uitgaande van minimale draagkrachtwaarden. Ook de opvangcapaciteit voor bouwland komt met gemiddelde draagkrachtwaarden boven de benodigde opvangcapaciteit uit. Om voldoende opvangcapaciteit op bouwland voor alle draagkrachtwaarden te bereiken zijn meer maatregelen nodig.

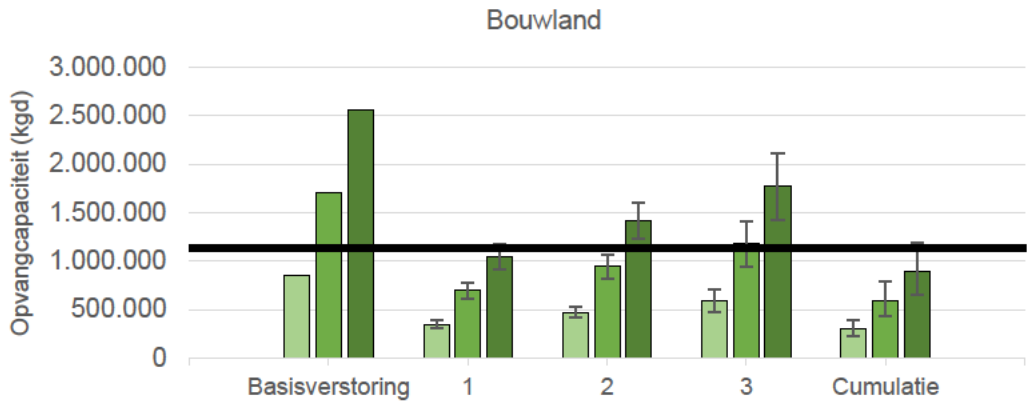

Figuur 6-1 Overzicht opvangcapaciteit bouwland in de toekomstige situatie in verschillende scenario's: 1: verstoring wandelaars en fietsers gehalveerd, 2: geen verjaging, 3: combinatie van 1 en 2.

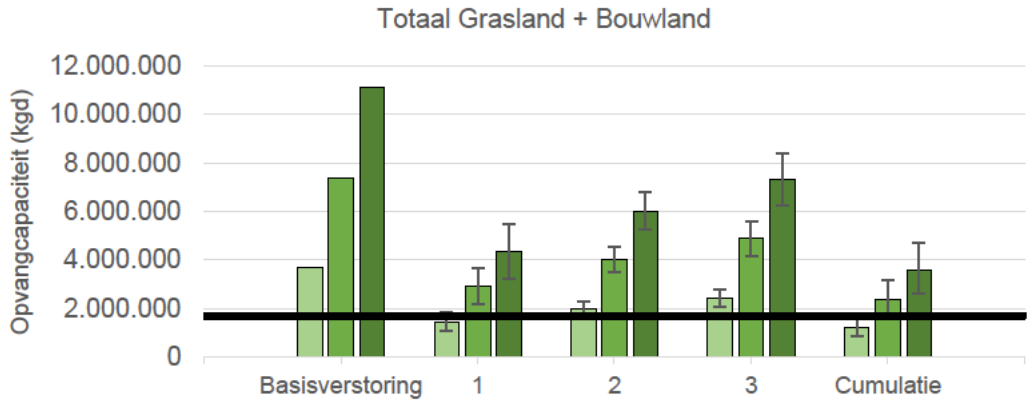

Figuur 6-2 Overzicht opvangcapaciteit bouwland en grasland gezamenlijk in de toekomstige situatie in verschillende scenario's: 1: verstoring wandelaars en fietsers gehalveerd, 2: geen verjaging, 3: combinatie van 1 en 2.

Uit bovenstaande draagkrachtscenario's blijkt dat een combinatie van maatregelen nodig is om de verstoringsdruk op doelsoorten zodanig te verminderen dat ook in de toekomst, rekening houdend met nu bekende ruimtelijke plannen, de instandhoudingsdoelstellingen voor de ganzen en zwanen behaald kunnen blijven.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Verstoringsdruk in foerageergebieden en op slaapplaatsen

De verstoringsdruk in de huidige en historische situatie is geïnventariseerd op basis van ervaringen van gebiedsdeskundigen. De verstoringsdruk in de huidige situatie is geschat (in intensiteitsklassen) in ruimtelijke eenheden van 1 bij 1 kilometer (kilometervakken). Veranderingen in verstoringsdruk zijn semi-kwantitatief (de mate van verandering in klassen) gescoord per deelgebied door een panel voor de situatie 25 jaar geleden (1995-2000) en tien jaar geleden (rond 2009). Voor de trends van de vliegbewegingen over het Fochteloërveen is zijn data opgevraagd bij de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL).

Kolgans, Toendrarietgans, Kleine zwaan, Wilde zwaan en Kraanvogel ondervinden in de huidige situatie verstoring tijdens het foerageren op agrarische percelen. Gebieden met een hoge verstoringsdruk door wandelaars liggen ten noorden en oosten van het Fochteloërveen bij Assen en Veenhuizen. De verstoringsdruk door verjaging, jacht en afschot is matig en concentreert zich voornamelijk ten westen- en zuidwesten van het Fochteloërveen. Verstoringsdruk door overige vormen van recreatie zoals motorcrossers en metaaldetectoren is ruimtelijk gezien beperkt aanwezig, vooral ten oosten en zuidoosten van het gebied.

Verstoringsdruk op slaapplaatsen is niet afzonderlijk geïnventariseerd. Uit de verstoringskaarten blijkt dat de verstoringsdruk door wandelaars in de omgeving van het Esmeer en de plassen in het Compagnonsveld, die gebruikt worden door ganzen en zwanen in het veengebied, gemiddeld tot groot is. Andere, verspreid liggende plassen waar Slobeend en Wintertaling pleisteren, liggen voor het merendeel op meer dan 200 m afstand van wandelpaden, zodat deze soorten weinig verstoring ondervinden.

Een vergelijking met de situatie van 10 jaar gelden wijst op een toename van verstoringsdruk door fietsers en wandelaars via wegen en paden met 55%, een toename van verstoring door verjaging en recreatief gebruik op kavels (crossers, metaaldetectie, wandelaars met honden langs perceelsranden) met 26% en een toename van vliegverkeer met 31%. De gesignaleerde trends voor fietsers, wandelaars en autoverkeer worden ondersteund door lokale tellingen en andere bronnen. In de Natuurvisie (2010) van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is geschat dat het aantal fietsers en auto’s op de Fochteloërveenweg in de periode 1995-2010 is verdrie- tot zesvoudigd. Gegevens van het NVNL laten een groei zien van het aantal helikoptervluchten tussen 2009 en 2013, maar geen toename in het aantal vliegbewegingen van kleine vliegtuigen

7.2 Effecten op draagkracht en instandhoudingsdoelen

Ontwikkeling van de opvangcapaciteit

De opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen is sinds 2009 afgenomen. Dit hangt niet samen met het areaal aan bouwland en grasland. Er zijn sinds 2000 wel verschuivingen opgetreden binnen het gewassenaanbod, maar de totale oppervlakte is niet noemenswaardig veranderd. Het aandeel bieten en granen is toegenomen, dat van maïs en natuurgrasland afgenomen.

In de beoordeling van de opvangcapaciteit voor zwanen en ganzen is de situatie op en rond bouwlandpercelen zwaarwegend, omdat de Toendrarietgans - en in mindere mate Kleine zwaan en Wilde zwaan - in hoge mate afhankelijk zijn van oogstresten op bouwland. Zij kiezen in

Nederland voor bouwlandgebieden met geschikte slaapplaatsen in de directe omgeving, en stappen over op nabijgelegen graslandpercelen als de voorraad aan oogstresten is uitgeput. De berekende opvangcapaciteit voor deze groep op bouwland is tussen 2009 en 2020 met 17% afgenomen (Figuur 7-1). De maximaal berekende opvangcapaciteit ligt in de huidige situatie onder het instandhoudingsdoel. De capaciteit is minder geworden, omdat verstoringsdruk is toegenomen. In deze periode is de daadwerkelijke benutting – op basis van getelde aantallen – afgenomen met ca 30% (dit geldt zowel voor de trendmatige afname als het aantalsniveau in 2017-2020 ten opzichte van 2009-2012).

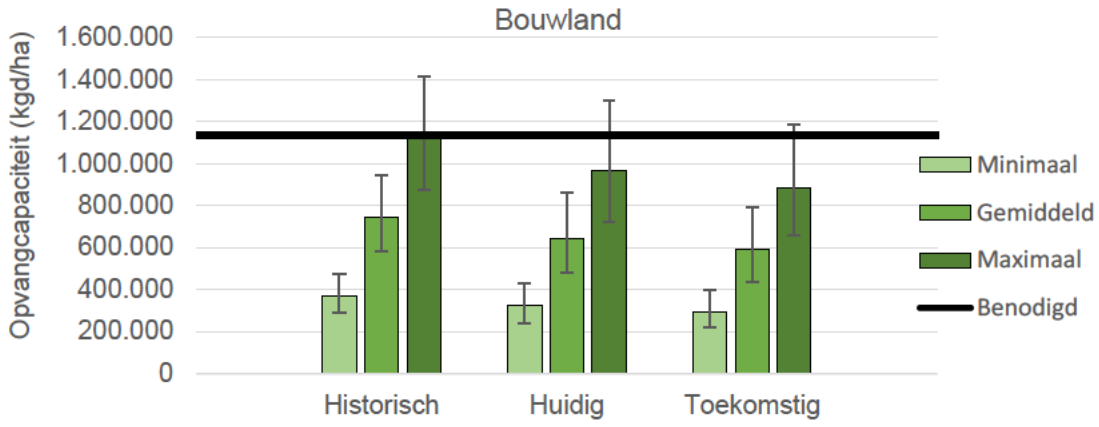

Figuur 7-1. Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland in de historische situatie rond 2009, de huidige situatie (2019) en mogelijk toekomstige situatie, rekening houdend met ruimtelijke plannen.

De draagkracht van het gebied voor Kraanvogels in het agrarische gebied is niet goed te bepalen, omdat habitatanalyses van het terreingebruik in grasland en op akkers ontbreken. De stabilisatie van het aantal broedparen wijst op erop dat de beschikbare draagkracht, tot een tiental broedparen, bereikt is. Mogelijk wordt het broedresultaat beperkt door recreatiedruk. Kritisch zijn overgangszone van het veen naar aangrenzend foerageergebied in de periode waarin oudervogels met jongen oversteken van broedgebied naar landbouwgebied. Deze trajecten zijn vooral de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de oostzijde van het veen. Ook in de wintersituatie houden Kraanvogels afstand tot wegen. Verstoringen komen voor door recreatie en verjaging, maar niet duidelijk is in hoeverre het aantal in de huidige situatie beperkt wordt door verstoringsdruk.

<u>Ontwikkeling in vogelaantallen</u>

De tellingen in het winterhalfjaar in en rond het Fochteloërveen laten een negatieve trend zien voor Kleine Zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans. Het aantal Wintertalingen fluctueert, de Slobeend is op een hoger aantalsniveau gekomen dan ca 25 jaar geleden. De Kraanvogel is als broedvogel en wintervogel talrijker geworden.

Beschouwen we de herbivore watervogels in de winter, de ganzen en zwanen, als één groep en drukken we de aantallen uit in kolgansdagen, dan blijkt de benutting binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen sinds 2009 te zijn afgenomen met 29%, namelijk van ca 2,5 tot ca 1,9 miljoen kolgansdagen (gebaseerd op 5 jaarlijkse gemiddelden; Figuur 7-2). In een deel van de jaren lag de benutting door de Toendrarietgans beneden het instandhoudingsdoel (2016/17 en 2018/19). Indien deze trend doorzet wordt een kritisch punt bereikt en komt de benutting structureel beneden het instandhoudingsdoel. Hert aantal Wintertalingen ligt gemiddeld genomen onder het instandhoudingsdoel, het aantal Slobeenden ruimschoots daarboven. Voor Kraanvogels is geen instandhoudingsdoel vastgesteld. In deze studie wordt uitgegaan van

actuele aantallen, namelijk 8-10 broedparen en een seizoensmaximum buiten het broedseizoen van enkele tientallen vogels.

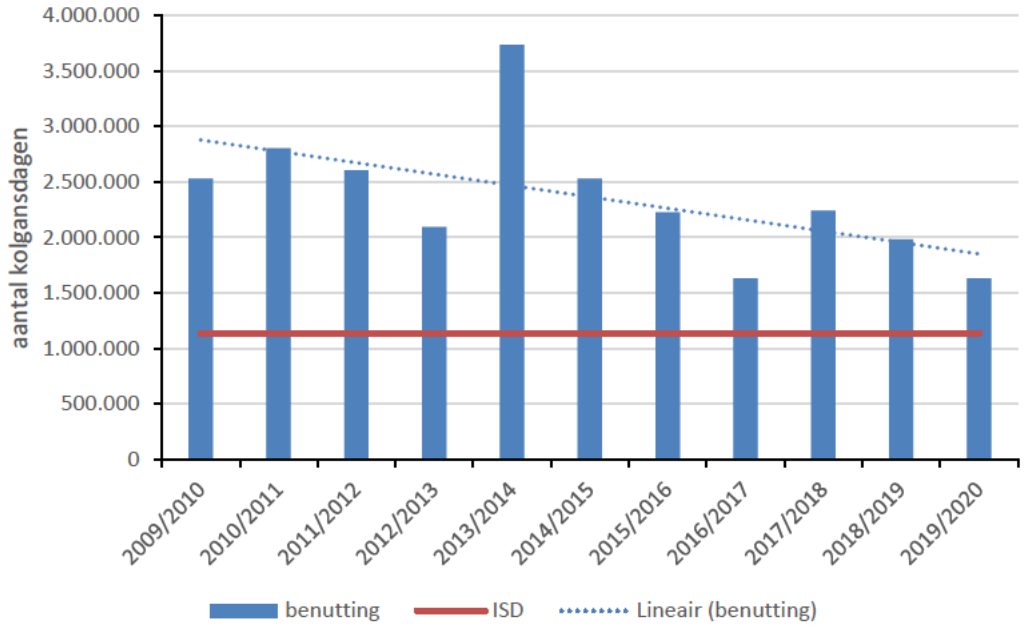

Figuur 7-2. Benutting in kolgansdagen en instandhoudingsdoel voor zwanen en ganzen als groep op het totaal aan bouwland en grasland in en rond het Fochteloërveen, 2009/10 – 2019/20.

Effecten op instandhoudingsdoelen

De analyse wijst erop dat voor Kolgans en Slobeend de draagkracht voldoende is en blijft, ook rekening houdend met nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Voor de Kolgans hangt dit samen met het areaal grasland dat voldoende blijft. De Slobeend vindt pleisterplaatsen met voldoende rust binnen het veengebied. De aantallen van de Wintertaling liggen gemiddeld genomen lager dan het instandhoudingsdoel, wat wijst op onvoldoende geschikt foerageergebied. Dit lijkt echter geen verband te houden met veranderingen in verstoringsdruk.

Voor de zwanen en in het bijzonder de Toendrarietgans als groep, die – deels – afhankelijk zijn van bouwland, zou de opvangcapaciteit op bouwland verder dalen onder het niveau dat voor de instandhoudingsdoelen vereist is. Voor de toekomstige situatie wordt een verdere afname met 8% verwacht. In vergelijking met de situatie van 2009 gaat het om 25% verlies aan geschikt, verstoringsvrij areaal bouwland. Neemt het aanbod aan geschikt, ongestoord bouwland rond het Fochteloërveen af, dan wijken de zwanen en Toendrarietganzen in de eerste helft van de winter waarschijnlijk uit naar andere regio's met een hoger aanbod aan oogstresten.

Naast de verstoringsdruk op en rond akkers en graslandpercelen spelen ook ontwikkelingen op en rond slaapplaatsen een rol. Bij aanhoudend vorst is de Weperplas, een zandwinplas aan de Weperpolder, een alternatieve slaapplaats voor zwanen en ganzen. Het initiatief voor een drijvend zonnepark op deze plaats heeft als effect dat deze plas zijn functie als alternatieve slaapplaats verliest. Dit kan ertoe leiden dat vogels uitwijken naar andere gebieden, zodat de binding met en het gebruik van het Fochteloërveen afneemt.

Voor de broedvogelstand van de Kraanvogel is voldoende rust in agrarisch gebied, grenzend aan het veen belangrijk, en waarschijnlijk ook kritisch voor de jongenoverleving. Deze

deelgebieden liggen aan de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de oostzijde van het veen.

Effecten van klimaatverandering zijn moeilijk te voorspellen. Winterstrengheid speelt een belangrijke rol in het aantal watervogels in de winter, hogere voorjaarstemperaturen en zomerdroogte hebben effect op het broedresultaat van de Kraanvogel. Klimaatverandering kan dan ook doorwerken in de aantallen van kwalificerende soorten, inclusief de Kraanvogel. Komen zachte winters vaker voor, dan kunnen Slobeenden en Wintertalingen langer aanwezig zijn; ook treedt dan minder vaak wegtrek op van ganzen en zwanen. Aan de andere kant treden minder vaak influxen op van ganzen, zwanen en Kraanvogels – deze vogels blijven dan noordelijker en oostelijker overwinteren. Kraanvogels kunnen profiteren van een langer broedseizoen, maar bij zomerdroogte is het broedsucces laag.

7.3 Mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken

Onze aanbeveling is om maatregelen te nemen die de negatieve aantalstrend van ganzen en zwanen keren en zorgdragen voor voldoende rust voor Kraanvogels. Planvorming voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen maken maatregelen nodig om te voorkomen dat de vereiste opvangcapaciteit beschikbaar is. Uit enkele draagkrachtscenario's die zijn doorgerekend blijkt dat een combinatie van maatregelen nodig is om de verstoringsdruk zodanig te verminderen dat ook in de toekomst, rekening houdend met nu bekende ruimtelijke plannen, de instandhoudingsdoelstellingen voor de ganzen en zwanen behaald kunnen blijven

Wij denken aan de volgende opties.

<u>Aanwijzen ganzenfoerageergebieden</u>
Berekeningen laten zien dat het terugdringen van verstoring door jacht en verjaging op agrarische percelen een relatief grote bijdrage levert aan de opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen in het winterhalfjaar; ook Kraanvogels profiteren hiervan. Dit is mogelijk via provinciaal beleid, gericht op het aanwijzen van rustgebieden en vergoedingen voor agrariërs.

<u>Sturing van recreatiedruk</u>
Het uitwerken van een zoneringsplan voor recreatief gebruik van paden en wegen kan eveneens een belangrijke bijdrage leveren aan borgen van voldoende opvangcapaciteit voor ganzen, zwanen en Kraanvogels, niet alleen in het winterhalfjaar, maar wat de Kraanvogels betreft ook in de zomerperiode. Hierbij kan de aandacht gericht worden op de directe omgeving rond het veen (een straal van ca 2,5 km) en specifiek op paden nabij slaapplaatsen (het Compagnonsveld is een goed voorbeeld) en trajecten waar Kraanvogels met jongen foerageren op percelen direct grenzend aan het veen.

<u>Selecteren in ruimtelijke ontwikkelingen</u>
Zandwingaten bieden voor ganzen en zwanen uitwijkplaatsen tijdens vorstperioden. Behoud van deze locaties, in het bijzonder de Weperplas is van belang om het ruimtelijk verband tussen slaapplaatsen en foerageergronden te behouden. Vanuit dit oogpunt bezien is het afzien van een drijvend park met zonnepanelen van belang voor behoud van voldoende draagkracht voor ganzen en zwanen in en rond het Fochteloërveen.

8 Literatuur

PM: nog aan te vullen

Bélanger, L. & J. Bédard, (1989). Responses of staging greater snow geese to human disturbance. Journal of Wildlife Management 53(3): 713-719.

Bijlsma, R.G. (1999). Prenuptiaal gedrag, voedsel en rui van overzomerende Kraanvogels *Grus grus* in West-Drenthe in 1999. Drentse Vogels: 12. 17-35.

Bos, D. Nolet, B.A., Boudewijn, T., Van der Jeugd, H.P. & B.S. Ebbinge (2008). Capacity of accomodation areas for wintering geese in the Netherlands: field tests of first principles A&W-rapport 1197. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Bos, D., Maarten, J.J.E. Loonen & Jan P. Bakker (2008). Fertilisation of coastal grasslands and capacity for accommodating geese. Vogelwelt 129: 141-146

Fijn, R.C., Krijgsveld, K.L., Tijsen, W., Prinsen, H.A.M., Dirksen, S. (2012). Habitat use, disturbance and collision risks for Bewick's Swans *Cygnus Colombianus bewickii* wintering near a windfarm in the Netherlands. Bureau Waardenburg. Wildfowl, 62: 97-116.

Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden (2008). Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, Culemborg / Vogelbescherming Nederland, Zeist

Lensink, R., H. Steendam & K.L. Krijgsveld, (2007b). Gedrag van watervogels in relatie tot vliegverkeer van en naar Groningen Airport Eelde. Onderzoek naar mogelijk verstorende effecten. Rapport 07-039. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Madsen, J., (1985). Impact of disturbance on field utilization of pink-footed geese in West Jutland, Denmark. Biological Conservation 33: 53-64.

Nolet, B. A., Kölzsch, A., Elderenbosch, M., & van Noordwijk, A. J. (2016). Scaring waterfowl as a management tool: how much more do geese forage after disturbance? Journal of Applied Ecology, 53(Special Feature: Model-assisted monitoring of biodiversity), 1413-1421.

Rees, E.C., J.H. Bruce & G.T. White, (2005). Factors affecting the behavioural responses of whooper swans (Cygnus c. cygnus) to various human activities. Biological Conservation, 121: 369-382

Riddington, R., M. Hassall, S.J. Lane, P.A. Turner & R. Walters, (1996). The impact of disturbance on the behaviour and energy budgets of brent geese Branta b. bernicla. Bird Study 43: 269-279

Tombre, I.M., Tommervik, H. & Madsen, J (2005). Land use changes and goose habitats, assessed by remote sensing techniques, and corresponding goose distribution, in Vesteralen, Northern Norway. Agriculture Ecosystems and Environment 109: 284-296.

Ward, D.H., R.A. Stehn & D.V. Derksen, (1994). Response of staging brant to disturbance at the Izembek Lagoon, Alaska. Wildlife Society Bulletin 22(2): 220-228.

Ward, D.H., R.A. Stehn, W.P. Erickson & D.V. Derksen, (1999). Response of fall-staging brant and Canada geese to aircraft overflights in southwestern Alaska. Journal of Wildlife Management 63(1): 373-381.

Profielendocumenten beschikbaar via:
https://www.natura2000.nl/profielen/a037-kleine-zwaan
https://www.natura2000.nl/profielen/a038-wilde-zwaan
https://www.natura2000.nl/profielen/a702-toedrarietgans
https://www.natura2000.nl/profielen/a041-kolgans
https://www.natura2000.nl/profielen/a052-wintertaling
https://www.natura2000.nl/profielen/a056-slobeend
https://www.natura2000.nl/profielen/a127-kraanvogel

Bijlage 1 Werkwijze verstoringsinventarisatie en berekening opvangcapaciteit zwanen en ganzen

Bijlage 1.1 Uitgangspunten

Inleiding methodiek

De methodiek voor het bepalen van de opvangcapaciteit voor herbivore watervogels (in het bijzonder ganzen en zwanen) in het winterseizoen rond het Fochteloërveen volgt de gebruikelijke methodiek. Deze methodiek is toegepast in een reeks passende beoordelingen van plannen en projecten binnen en/of in de omgeving van Natura 2000-gebieden, zoals uitgevoerd door Altenburg & Wymenga en andere adviesbureaus, waaronder het Fochteloërveen. De *benodigde opvangcapaciteit* wordt uitgedrukt in kolgansdagen en bepaald op basis van de instandhoudingsdoelen. De *beschikbare opvangcapaciteit* die aanwezig is wordt berekend op basis van:

- aanwezigheid foerageergebied rond de slaapplaatsen;
- de afstand die de betrokken soorten afleggen tussen slaapplaats en foerageergebied;
- de verstoringsafstand tot bebouwing, wegen, bospercelen en andere relevante verstoringsbronnen.

Binnen het aanwezige, bereikbare en geschikte foerageergebied wordt de opvangcapaciteit berekend op basis van draagkrachtcijfers, beschikbaar voor verschillende gewas- en graslandtypen uit gepubliceerd onderzoek. De draagkrachtanalyse houdt zo veel mogelijk rekening met de lokale situatie, waar het gaat om de betrokken soorten, het landschap, grondgebruik e.d. met als doel een zo realistisch mogelijke uitkomst. In het resultaat wordt een bandbreedte opgenomen, die rekening houdt met de variatie in de bekende draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen.

In dit project is nadrukkelijk het doel het effect van verschillende verstoringsbronnen op de opvangcapaciteit in beeld te brengen. Dit onderdeel is voor zover bekend nog niet, of in beperkte mate gekwantificeerd en betrokken in draagkrachtanalyses voor herbivore watervogels. Dit onderdeel kan gezien worden als een extra laag in de draagkrachtanalyse. De methode sluit aan bij onderzoek naar recreatie en broedvogels, waarbij het effect van de intensiteit (het aantal bezoekers of het aantal passanten) op de vogeldichtheid wordt bepaald. Voor dit onderdeel maken we gebruik van beschikbare kwantitatieve gegevens (zoals registraties van passerende fietsers en auto's, en vliegverkeer) en ervaringscijfers van gebiedsdeskundigen.

Gevoeligheidsanalyse

In de draagkrachtanalyse wordt een set variabelen gebruikt, die gebaseerd is op onderzoek en ervaringscijfers in verschillende gebieden, waaronder het Fochteloërveen en omgeving. In een gevoeligheidsanalyse is rekening gehouden met de variatie of bandbreedte in deze variabelen, zodat duidelijk wordt met welke marges rekening gehouden moet worden in de berekende opvangcapaciteit. Het gaat om draagkrachtcijfers (ganzendichtheden in verschillende gewassen en graslandtypen), benutbaar gebied rond slaapplaatsen of broedplaatsen, verstoringsafstand, verstoringshoogte (m.b.t. vliegtuigen), vliegsnelheid en verstoringsduur (m.b.t. vliegtuigen) en de inschatting van verstoringspercentages door verschillende verstoringsbronnen. Een grote bron van variatie die doorwerkt in alle berekeningen is de bandbreedte in draagkrachtcijfers. Wij gebruiken daarom gemiddelde draagkrachtcijfers en minimum en maximumwaarden. Ook voor andere factoren wordt de bandbreedte vermeld, en we maken zo veel mogelijk kwantitatief duidelijk welke marge in de berekende opvangcapaciteit deze bandbreedte tot gevolg heeft. Een

vergelijking met de berekende draagkracht geeft goede aanwijzingen over het realiteitsgehalte van de berekeningen. Voor onderbouwing van de gehanteerde bandbreedtes (Zie Bijlage 1.3).

Gehanteerde oppervlakte contour

In de huidige draagkrachtanalyse is uitgegaan van een afstand van ca 5 km rondom het Fochteloërveen. Een zone van 5 km rond slaapplaatsen wordt algemeen toegepast in draagkrachtanalyses voor ganzen; in een passende beoordeling voor Kloosterveen is uitgegaan van 5 km (Arcadis 2005). Uit veldonderzoek uitgevoerd in 2008/2009 door Buro Bakker bleek dat Rietganzen foerageren tot 2-7 km van de slaapplaatsen, wat neer komt op een zone van gemiddeld ca. 4 km rond het Fochteloërveen. Tellingen van [redacted] wijzen uit dat de meeste ganzen foerageren binnen een zone van ca 2,5 km rond het veen en bij verstoring uitwijken tot een afstand van 3-8 km, gemiddeld ca. 5 km rond het veen. De foerageergebieden van Wilde zwanen reiken eveneens tot een afstand van 5 km rond het Fochteloërveen (geg. [redacted]). Uit deze studies blijkt dat de zone van 5 km rond het Fochteloërveen realistisch is als gebied dat ganzen en zwanen afleggen; de buitengrens van deze zone ligt op 6,5-10 km van het centrum van het veen. Daarom is als uitgangssituatie voor de draagkrachtanalyse in de winterperiode uitgegaan van een omtrek van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen, maximaal 10 km vanaf het centrum (zie Bijlage Figuur 1-1). Deze zone is gemiddeld genomen groter dan die toegepast is in de draagkrachtstudie in 2020 (passende beoordeling Kloosterveen).

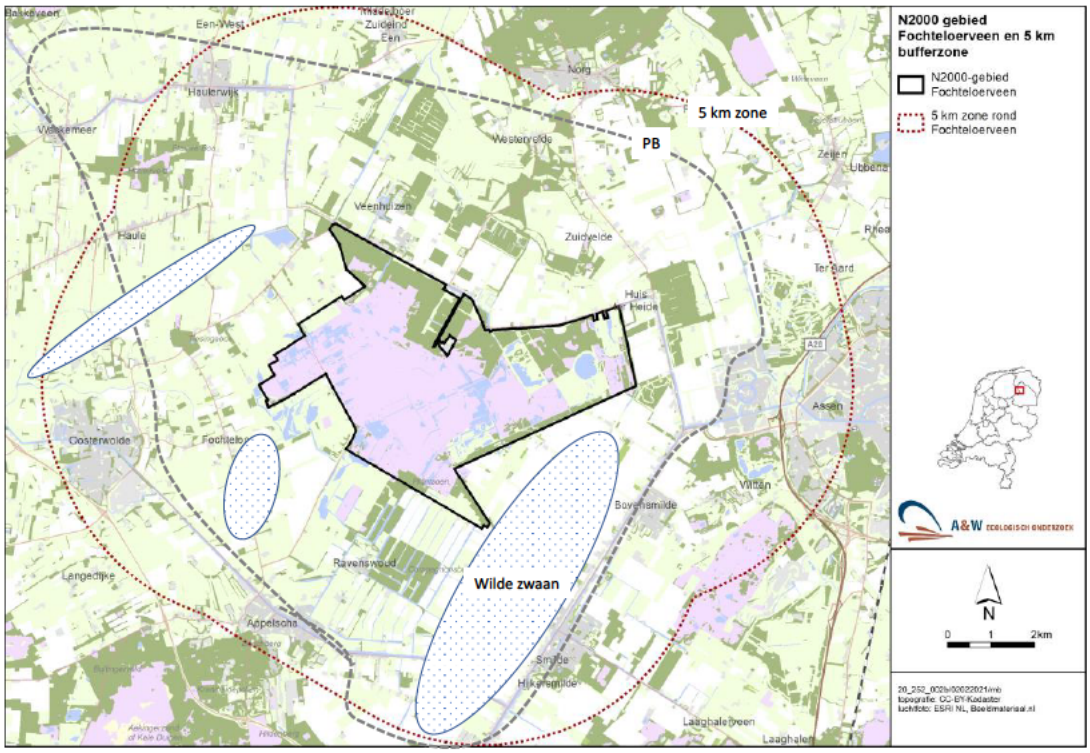

Bijlage Figuur 1-1 Actieradius van zwanen (blauwe cirkels) op basis van gegevens van [redacted]; gehanteerde oppervlaktecontour voor huidige draagkrachtanalyse (rode stippellijn) en door Buro Bakker (passende beoordeling 2020, grijze onderbroken lijn).

Bijlage 1.2 Benodigde opvangcapaciteit

De benodigde opvangcapaciteit is berekend aan de hand van de instandhoudingsdoelen voor de niet-broedvogels Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans zoals zijn vastgelegd in het Natura 2000-aanwijzingsbesluit. Deze instandhoudingsdoelen zijn uitgedrukt in een seizoenmaximum. Om de benodigde draagkracht te berekenen, zijn de instandhoudingsdoelen eerst omgerekend naar het aantal *vogeldagen* per jaar. Het aantal vogeldagen is kort gezegd het aantal getelde dieren maal de verblijfstijd. Voor het berekenen van het aantal vogeldagen, is het seizoensmaximum omgerekend naar aantallen per maand aan de hand van het seizoensverloop waarna het seizoensgemiddelde is bepaald. Het aantal vogeldagen per jaar wordt vervolgens gegeven door het seizoensgemiddelde te vermenigvuldigen met 365. Voor de bepaling van het aantal vogeldagen is aangesloten bij de methodiek van Buro Bakker (2020) (zie Buro Bakker 2020 voor details):

Om voor de ganzen en zwanen op de benodigde vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het seizoensverloop te komen is per maand waarin een doelsoort is vastgesteld het gemiddelde aantal vogels bepaald. Hiervoor zijn de meest recente telgegevens van SOVON in de provincie Drenthe gebruikt voor de periode 2014/15 - 2016/17 (Hornman et al., 2016, 2018 en 2019). Vervolgens is de maand met het grootste aantal vogels als maximum gesteld (100%) en is voor de overige maanden het percentage ten opzichte van dit maximum bepaald. Dit percentage is vermenigvuldigd met het instandhoudingsdoel en het aantal dagen van de betreffende maand. Hieruit volgt het benodigde aantal vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het gemiddelde seizoensverloop. Op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage grasland / bouwland in het dieet, zijn de vogeldagen vervolgens omgerekend naar kolgansdagen

Deze vogeldagen kunnen vervolgens worden omgerekend naar *kolgansdagen* om de opvangcapaciteit te kunnen duiden. Kolgansdagen zijn een eenheidsmaat voor de begrazing van verschillende soorten grasetende watervogels. De berekening naar kolgansdagen wordt uitgevoerd op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage gras / bouwland in het dieet van de soort.

Het dieet van de betreffende doelsoorten kan voor een deel ook uit ander voedsel bestaan zoals oogstresten. Hier is voor de berekening voor gecorrigeerd. Het percentage gras en oogstresten in het dieet van de doelsoorten in de winterperiode in het Fochteloërveen is afgeleid van schattingen van de doelsoorten foeragerend op gras, graan en oogstresten van graan, aardappel, biet en maïs door [redacted] (2020) (zie Bijlage Tabel 1-1).

De voedselbehoefte is voor elke soort vervolgens omgerekend naar een standaard consument: de Kolgans met behulp van de ‘Kolgansfactor’. Dit kan worden berekend aan de hand van de ‘basal metabolic rate’ (BMR). Deze maat geeft het energieverbruik bij rust weer en is afhankelijk van het gewicht van de desbetreffende soort. Door deze omrekening kan de voedselbehoefte van de verschillende herbivore watervogels in één maat worden uitgedrukt (Ebbinge & Van der Greft-van Rossum 2004; Ebbinge 2008) (zie Bijlage Tabel 1-2).

Bijlage Tabel 1-1. Geschat percentage van gras, graan en oogstresten in het dieet van doelsoorten in het Fochteloërveen (Data [redacted] 2020).

Soort	Gras	Graan	Graan	Mais*	Aardappel*	Biet	totaal bouwland
Kleine zwaan	80	5	0	5	5	5	20
Wilde zwaan	75	5	0	5	10	5	25
Toendrarietgans	25	5	0	25	30	15	75
Kolgans	65	5	0	15	10	5	35

**Zonder dagelijkse verstoring in de vorm van bewuste verjaging, zou het percentage op aardappel en mais een stuk hoger liggen.*

Bijlage Tabel 1-2. Doelsoorten, gewicht (www.bto.org), Kolgansfactor (Ebbinge & Van der Greft-van Rossum 2004; Buro Bakker 2020) en percentage gras in het dieet [redacted] 2020).

Soort	Wetenschappelijke naam	Gewicht (kg)	Kolgansfactor	Gras in dieet (%)
Kleine zwaan	*Cygnus colombianus*	5,9	1,9	80
Wilde zwaan	*Cygnus cygnus*	9,3	2,5	75
Toendrarietgans	*Anser serrirostris*	2,68	1,11	25
Kolgans	*Anser albifrons*	2,3	1	65

Bijlage 1.3 Beschikbare opvangcapaciteit

1. Basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit op basis van de basisverstoringskaart is berekend aan de hand van verschillende stappen:

1. Bepaling van het landgebruik en de draagkracht van de landgebruiktypen (in kgd/ha)
2. Bepaling verstoringsbronnen en het oppervlak verstoord/onverstoord
3. Berekening beschikbare opvangcapaciteit basisverstoringskaart

De opvangcapaciteit voor de basisverstoringskaart is bepaald door het landgebruik en de mogelijke verstoringsbronnen die uit de fysieke inrichting van het landschap zijn afgeleid. Hieruit volgt het totaal aanwezige areaal grasland en bouwland dat onverstoord en potentieel verstoord is. Om de opvangcapaciteit van het gebied te kunnen bepalen zijn bepaalde aannames gedaan over de draagkracht (kwaliteit) of wel de relatieve voedingswaarde van de verschillende landgebruiktypen in kolgansdagen per hectare.

Landgebruik en draagkracht
Voor de bepaling van het landgebruik is als basis de conceptversie van de Basisregistratie gewaspercelen 2020 gebruikt waaruit de geschikte gewastypes voor de winterperiode en perceelsgrenzen zijn overgenomen binnen de 5 km grens rondom het Fochteloërveen. De kaart is vervolgens bijgewerkt aan de hand van de vastgestelde natuurbeheertypen uit het Natuurbeheerplan 2020 voor de wintersituatie (sept t/m maart). Daarnaast is controle uitgevoerd met behulp van luchtfoto's uit 2020 (Beeldmateriaal.nl). De laatste correcties en aanvullingen zijn doorgevoerd op basis van veldgegevens van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht. De gewastypes zijn vervolgens toegewezen aan een landgebruik categorie (zie Bijlage Tabel 1-3).

Bijlage Tabel 1-3 Overzicht geschikte gewastypes als foerageergebied en categorisatie naar type landgebruik

Gewastypes	Categorie landgebruik
Grasland, blijvend (intensief)	Cultuurgrasland
Grasland, tijdelijk (intensief)	Cultuurgrasland
Graszaad (intensief)	Cultuurgrasland
Graszoden (intensief)	Cultuurgrasland
Agrarisch natuurmengsel	Natuurgrasland
Grasland, natuurlijk (hoofdfunctie landbouw)	Natuurgrasland
Grasland, natuurlijk (hoofdfunctie natuur)	Natuurgrasland
Aardappelen, consumptie	Aardappelen
Aardappelen, poot NAK	Aardappelen
Aardappelen, poot TBM	Aardappelen
Aardappelen, zetmeel	Aardappelen
Bieten, suiker-	Bieten
Bieten, voeder-	Bieten
Franse boekweit	Granen
Gerst, winter-	Granen
Haver	Granen
Japanse haver	Granen
Overige granen	Granen
Rogge	Granen
Tarwe, winter-	Granen
Mais, corncob mix	Mais
Mais, korrel-	Mais
Mais, snij-	Mais
Mais, suiker-	Mais
Maiskolvesilage	Mais

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit zijn opgaven nodig van de voedingswaarde van het type gras- en bouwland, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. De draagkrachtcijfers per landgebruiktype gehanteerd in de huidige analyse zijn gebaseerd op de beschikbare data, inclusief de onderzoeken genoemd in de meest recente passende boordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020), waaronder veldonderzoek rond het Fochteloërveen in 2008/2009. Aangezien er een grote variatiebreedte van draagkrachtcijfers bestaat welke o.a. afhankelijk kan zijn van de opbrengst per seizoen, maar ook aanwezigheid van verstoringsfactoren, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde en een minimum en maximum draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde van waarden uit de literatuur) (zie Bijlage Tabel 1-4).

Bijlage Tabel 1-4 Minimale, gemiddelde en maximale draagkracht van landgebruiktypen in kolgansdagen per hectare.

Landgebruiktype	Draagkracht (kgd/ha)			Referenties
	Min.	*Gem.*	*Max.*	
Grasland				
Cultuurgrasland	825	1650	2475	Bos et al. (2008); Ebbinge (2004); Ebbinge & van der Greft (2004)
Natuurgrasland	250	500	750	Voslamber & Liefting (2011)
Bouwland				
Aardappelen	362,5	725	1087,5	Voslamber & Liefting (2011); Visser et al. (2009)
Bieten	600	1200	1800	Voslamber & Liefting (2011); Visser et al. (2009)
Granen	127,5	255	382,5	Voslamber & Liefting (2011)
Maïs	210	420	630	Ebbinge & van der Greft (2004); Lensink et al. (2008); Voslamber & Liefting (2011)

Verstoringsbronnen, afstanden en oppervlakte

Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van menselijke verstoringsbronnen. Afhankelijk van de verstoringsbron kan de verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen variëren van enkele tientallen meters tot ca. 5 km (Krijgsveld *et al.* 2008). De verstoringsafstand is echter geen hard gegeven, maar is afhankelijk van verschillende factoren. De belangrijkste daarin zijn de aard van de verstoringsbron, de vogelsoort en de omstandigheden.

De verstoringsbronnen in de basisverstoringskaart hebben betrekking op landschapselementen zoals wegen, gebouwen en bos. De locaties van deze elementen zijn afkomstig uit de Top10-kaart van Nederland voor het jaar 2020. Op basis van verschillende onderzoeken zijn de verstoringsafstanden vastgesteld (Bijlage Tabel 1-5). Voor deze evaluatie is voor wegen, losse gebouwen en bos- en bomenrijen 100 m gehanteerd en 250 m voor woonwijken en bedrijventerreinen.

In de passende beoordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020) is een verstoringsafstand van 150 m ten opzichte van wegen en paden gehanteerd. Deze is 'ruim' geïnterpreteerd, omdat hierin recreatief gebruik is meegewogen. In de huidige analyse is landschap plus gangbaar gebruik (door bewoners en agrariërs) aan de ene kant en recreatief gebruik aan de andere kant uit elkaar gehaald en voor de basisverstoringskaart 100 m gekozen voor paden en wegen op basis van bovenvermeld onderzoek in rustige gebieden.

Vervolgens is in een geografisch informatiesysteem (GIS) berekend hoeveel hectare van de landgebruiktypen *binnen* de verstoringsafstand (verstoringscontour) valt en hoeveel *daarbuiten*. Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder (2015). Voor de huidige berekening is er daarom van uitgegaan dat 67% van het oppervlakte foerageergebied *binnen* de verstoringscontour onverstoord is. Deze benadering sluit aan bij onderzoek naar benutting van rustige agrarische percelen grenzend aan wegen op basis van keuteltellingen nabij het Sneekermeer in Friesland 2008).

Bijlage Tabel 1-5. Verstoringsafstand per verstoringsbron

Verstoringsbron	Verstoringsafstand	Referenties
Wegen	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Oosterveld (2004)
Losse gebouwen	100 m	Van der Hut et al. 2010; Klop & Gundelach (2014)
Bos	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Bos et al. (2008)
Bomenrij	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Bos et al. (2008)
Woonwijken	250 m	Oosterveld (2004); Van der Hut et al. (2005; 2006; 2007); PB Norgerbrug (2011)
Bedrijventerreinen	250 m	Van der Hut & Van der Heijden (2017)

Beschikbare opvangcapaciteit basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit is berekend op basis van de oppervlakte geschikt foerageergebied en draagkrachtcijfers voor afzonderlijke gewassen en graslandtypen. Hierbij is 100% van de oppervlakte buiten verstoringsafstand en 33% van de oppervlakte binnen verstoringsafstand meegenomen (zie Bijlage Figuur 1-2). Voor de netto opvangcapaciteit zijn vervolgens de berekende draagkrachtwaarden voor het onverstoorde oppervlak en 0,33 maal het verstoorde oppervlak bij elkaar opgeteld.

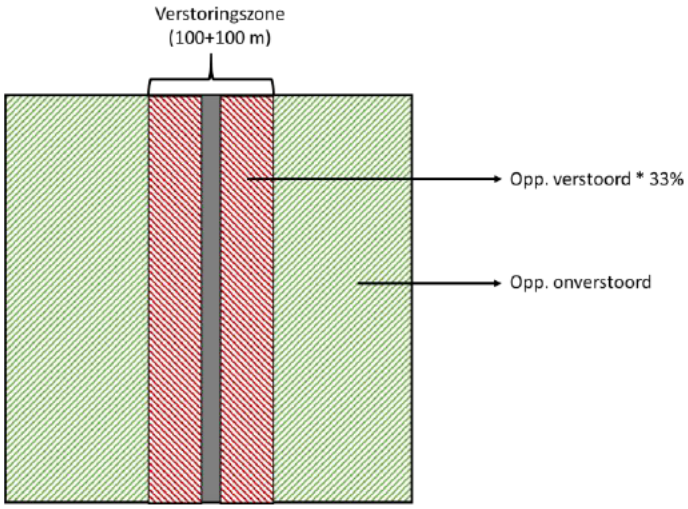

Bijlage Figuur 1-2. Schematische weergave van de basisverstoringskaart en het verstoorde oppervlak (binnen verstoringscontour) en onverstoorde oppervlakte (buiten verstoringscontour). Het onverstoorde (als foerageergebied te benutten) oppervlakte binnen de verstoringscontour is berekend door het verstoorde oppervlak te vermenigvuldigen met 0,33 (33%).

2. Additionele verstoring

Inventarisatie

Om effecten van verstoring in en rondom het Fochteloërveen zo goed mogelijk in kaart te brengen voor een kwantitatieve analyse, is een inventarisatie gemaakt van verstoring per km hok uitgedrukt in percentages, om de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied in kaart te brengen. Hiervoor is onderscheid gemaakt in de volgende vormen van verstoring:

- Recreatief gebruik
  - Fietsers
  - Wandelaars
  - Overige recreatie (motorcross / metaaldetectie)
- Jacht, verjaging en afschot
- Vliegverkeer

Recreatief gebruik en jacht, verjaging en afschot

Exacte gegevens voor verstoring door recreatie en jacht, verjaging en afschot waren niet in kwantitatieve mate beschikbaar om te gebruiken voor de additionele verstoringsanalyse. Daarom is op basis van gebiedskennis van gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht per km hok binnen de 5 km de intensiteit van verstoring geschat. Hierbij is de mate van verstoring onderverdeeld in de categorieën weergegeven in Bijlage Tabel 1-6.

Bijlage Tabel 1-6 Overzicht indeling categorieën additionele verstoring door recreatief gebruik en jacht, verjaging en afschot

Effecten door verstoringsincidenten	Dagen verstoord	In percentage verstoring	Kleur categorie
Geen	0	0%	
Klein	1-2	25%	
Gemiddeld	3-4	50%	
Groot	5-6	75%	
Continu	7	100%	

De geïnventariseerde percentages van de verschillende verstoringsbronnen per km hok zijn vervolgens gedigitaliseerd in GIS en in kaart gezet per verstoringsbron, waarbij de kleurcategorie het percentage verstoring aangeeft.

Bij de verstoringsinventarisatie voor wandelaars en fietsers is rekening gehouden met de ligging en het aantal paden per kilometerhok en de intensiteit van het gebruik. Continue verstoring bevindt zich met name in de dichtbebouwde omgeving: hier ligt in de praktijk geen geschikt foerageergebied. De kaarten zijn nader beoordeeld door [redacted] (Prov. Drenthe) en [redacted] (vrijwilliger NM/SBB aan Friese kant); zij hebben met de kaartbeelden ingestemd.

Vliegverkeer

Voor inventarisatie van verstoring door vliegverkeer is data binnen een straal van 5 km om het Fochteloërveen gebruikt afkomstig van de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL). Deze dataset bevat informatie van jaren 2009 t/m 2020 van het aantal vliegbewegingen met vliegtuigtype, tijdsduur, aantal motoren en vlieghoogte. Voor de additionele verstoring in de huidige situatie is data gebruikt uit 2019 voor de winterperiode (september t/m maart). Voor de algemene trend is de dataset inclusief alle jaren gebruikt.

De verschillende vliegtuigtypen uit de database zijn onderverdeeld in vier categorieën (Bijlage Tabel 1-7). Vervolgens is een selectie gemaakt op basis van vlieghoogte. Uitsluitend vliegtuigen met een gemiddelde vlieghoogte beneden *verstoringshoogte* zijn opgenomen. Deze hoogte is gebaseerd op literatuurgegevens. Daarnaast is per categorie de horizontale *verstoringsafstand* bepaald. Hierbij is uitgegaan van de opvliegafstand van ganzen en zwanen, zoals bekend uit de literatuur (Krijgsveld 2008 en bronnen hierin). Vervolgens is het gemiddelde genomen van de in de literatuur gevonden waarden voor hoogte en afstand en de waarden uit het veld genoteerd door de Wetland Wacht op basis van de app Flight Tracker. Eveneens op basis van literatuur is de *verstoringsduur* bepaald. Gezien het beperkt aantal onderzoeken, is gekozen voor een gemiddelde verstoringsduur gelijkgesteld voor alle categorieën (Bijlage Tabel 1-7).

Bijlage Tabel 1-7 Indeling van vliegtuigtypes, gemiddelde verstoringshoogte en (horizontale) verstoringsafstand op basis van literatuurgegevens en gegevens van de Wetland Wacht ([redacted]).

Type	Categorie	Verstorings-hoogte (m)	Verstorings-afstand (m)	Verstoringsduur (min)	Referenties
Ultralight plane *Light plane*	Klein vliegtuig	700	1300	7	Belanger & Bedard (1989); Ward et al. (1994; 1999)
Private jet *Medium plane* *Medium military plane* *Heavy plane* *Light airliner* *Airliner* *Heavy airliner*	Groot vliegtuig	1200	2000	7	Rees et al. (2006); Lensink et al. (2007b); Riddington et al. (1996)
Military fighter	Straaljager	1500	3000	7	
Medium helicopter *Helicopter*	Helikopter	2000	3000	7	Belanger & Bedard (1989); Ward et al. (1994; 1999); Rees et al. (2006)

Berekening verstoringseffect vliegverkeer
Het verstoringseffect van vliegverkeer (het extra effect uitgedrukt in percentage, d.i. ten opzichte van de basisverstoringskaart) is het product van de oppervlakte foerageergebied dat op een dag verstoord wordt en de vliegduur boven het gebied per dag. Het verstoringseffect is als volgt berekend:

- Het oppervlakte foerageergebied betreft geschikt foerageergebied volgens de basisverstoringskaart;
- Het verstoringsoppervlak is gelijk aan de het gemiddeld aantal vluchten per dag x de gemiddelde vluchtpadlengte x de horizontale verstoringsafstand x 2 (beide zijden van de vliegbaan); deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van het totale oppervlak binnen de 5 km zone;
- De totale verstoringsduur is gelijkgesteld aan het gemiddeld aantal vluchten per dag x de gemiddelde verstoringsduur plus de gemiddelde vluchtduur; deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de gemiddelde daglengte;
- Het gehanteerde verstoringspercentage wordt dan: % verstoringsoppervlakte x % verstoringsduur. Voorbeeld: verstoringsoppervlakte 40% en verstoringsduur 60% = verstoringseffect 24%.

3. Cumulatieve berekening

Om het totaal effect van de verschillende verstoringsfactoren op het onderzoeksgebied te bepalen zijn de verstoringseffecten op de oppervlakte beschikbaar foerageergebied berekend in de basisverstoringskaart *gecumuleerd* met de verstoringseffecten van de additionele verstoring.

In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de verstorings-contour (100 of 250 m) van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour (Bijlage Figuur 1-3). De reden

hiervoor is verschillende soorten van verstoring optreden over het hele oppervlak en andere beperkt zijn tot de directe omgeving van verstoringsbronnen zoals wegen en paden.

Verjaging, afschot en jacht vindt plaats op de kavels. Ook crossers en personen met metaaldetectoren bewegen zich over de kavels en vliegtuigen komen breed over; overal in het agrarische gebied kan dit verstoring geven. Wandelaars en fietsers zijn actief via de paden en wegen.

In eerste instantie zijn de wandelaars en fietsers behandeld als verjaging en afschot, en meegenomen over het gehele oppervlak. Echter, in dat geval bleef er geen draagkracht meer over volgens de berekening. Vervolgens is gezocht naar een realistischer aanpak: verstoring vindt vooral plaats langs wegen en paden, binnen een afstand van 100 m. De extra verstoring door fietsers en wandelaars is daarom berekend over het onverstoorde oppervlak (33% van het verstoorde oppervlak) binnen de 100 m-zone van de basisverstoringskaart.

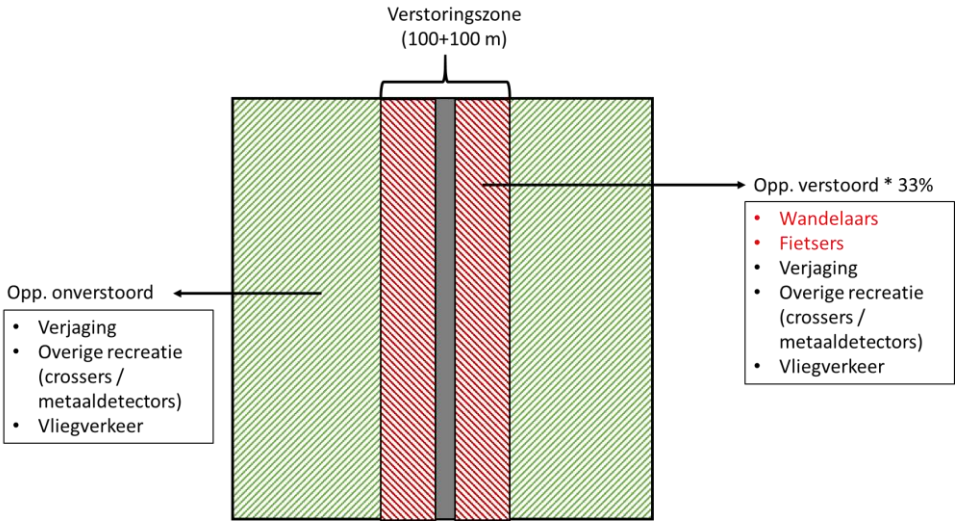

Bijlage Figuur 1-3 Schematisch overzicht van een kilometerhok met de basisverstoringskaart (voorbeeld met één weg midden door het vak) en de verdeling van verstoringsbronnen voor de cumulatieve berekening. Wandelaars en fietsers worden alleen betrokken op het onverstoorde deel binnen de verstoringscontour van de fysieke verstoringsbronnen, andere vormen van verstoring over dit deel plus de gehele oppervlakte buiten de verstoringscontour.

De verstoringsfactoren zijn vervolgens behandeld als onafhankelijk. Verstoringsbronnen kunnen tegelijkertijd optreden (bijvoorbeeld een passerende fietser en een overvliegend vliegtuig), maar ook na elkaar. Wij gaan er hier van uit dat tegelijkertijd of afzonderlijk optreden toeval is. De verstoringskansen worden daarom niet opgeteld, maar vermenigvuldigd.

Hieronder volgt een rekenvoorbeeld van de bepaling van het cumulatieve verstoringspercentage in een kilometervak. In de berekening worden de zones binnen en buiten de verstoringscontour eerst afzonderlijk behandeld.

Binnen verstoringscontour:
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- Wandelaars: onverstoord 25%

- Fietsers: onverstoord 50%
- In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0,86 x 0,25 x 0,50 = 0,02; 2% is onverstoord, 98% verstoord

Buiten verstoringscontour:
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0,86 = 0,16; 16% is onverstoord, 84% verstoord

4. Totale opvangcapaciteit

Voor de totale opvangcapaciteit wordt het de (extra) oppervlakte die verstoord wordt binnen en buiten de verstoringscontour gecombineerd: 98% van 33% van het oppervlak *binnen* de verstoringscontour, plus 84% van de oppervlakte *buiten* de verstoringscontour. (0,98 x oppervlakte binnen verstoringscontour * 0,33 + 0,84 x oppervlakte buiten verstoringscontour).

De onverstoorde oppervlaktes foerageergebied van alle kilometervakken binnen de 5 km-zone zijn vervolgens gesommeerd en op basis van draagkrachtcijfers uitgedrukt in kolgansdagen; dit resulteert in de opvangcapaciteit, rekening houdend met alle verstoringsbronnen.

Bandbreedte verstoringspercentage
Om een marge mee te nemen in de berekening is voor de geïnventariseerde verstoringspercentages voor de additionele verstoring een bandbreedte aangehouden. Het uitgangspunt hierin is om op basis van de oorspronkelijke klassenindeling in dagen per week een onder en bovengrens van klassen te bepalen (het midden tussen twee opeenvolgende klassen) (zie Bijlage Tabel 1-8). Hiermee zijn vervolgens de klassengemiddelden opnieuw bepaald en de bijbehorende percentages berekend. De minimale en maximale verstoringspercentages zijn vervolgens meegenomen in de cumulatieve berekening voor de opvangcapaciteit. Voor de bandbreedte bepaling van het vliegverkeer is de variatie in de verstoringsduur uit de literatuur meegenomen: gemiddelde 7 minuten, maximum 15 minuten en minimum 2 minuut. In de grafieken zijn de bandbreedtes weergegeven als een foutbalk op het staafdiagram.

Bijlage Tabel 1-8 Overzicht methodiek bepaling bandbreedte voor de inventarisatie van de verstoringspercentages voor wandelaars, fietsers, jacht/verjaging/afschot en crossers/metaaldetectie.

Dagen verstoord	In percentage verstoring	Gemiddelde van dagen	Klassengrenzen			Klassebreedte	Percentage		
			onder	boven	Gem.		Min.	Gem.	Max.
0	0	0	0	0,75	0,375	0,75	**0**	5	**11**
1-2	25	1,5	0,75	2,5	1,625	1,75	**11**	23	**36**
3-4	50	3,5	2,5	4,5	3,5	2	**36**	50	**64**
5-6	75	5,5	4,5	6,25	5,375	1,75	**64**	77	**89**
7	100	7	6,25	7	6,625	0,75	**89**	95	**100**

Bijlage 1.4 Historische opvangcapaciteit

Inventarisatie
Om een beeld te krijgen van de verstoring in en rondom het gebied in historisch perspectief en het mogelijke effect hiervan op de opvangcapaciteit is de historische verstoring geïnventariseerd middels consultatie van bewoners en gebiedskenners. Voor de inventarisatie is gericht op het bepalen van de verandering in mogelijke verstoringsbronnen en de intensiteit van de verstoring in de afgelopen vijf jaar (periode 2015-2019) ten opzichte van 10 jaar geleden (2009) en ca. 25 jaar geleden (periode 1995-2000). Hierbij is waar mogelijk per deelgebied de toe- of afname in percentages gescoord van de verschillende verstoringsbronnen via wegen en paden, via kavels en het vliegverkeer.

De inventarisatie bestond uit twee onderdelen: open vragen en twee scoreformulieren (een voor referentiejaar 2009 en een voor referentieperiode 1995-2000), welke hieronder zijn toegelicht. Voor de verstoring is onderscheid gemaakt in de volgende categorieën:

- Verstoring via paden en wegen
- Verstoring op kavels
- Verstoring door luchtverkeer

Open vragen
De onderstaande open vragen zijn door de bewoners en gebiedskenners naar eigen ervaring ingevuld:

*Vraag 1: Hoe druk was naar uw ervaring het **recreatief gebruik via paden en wegen** (fietsers, wandelaars) in en rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

*Vraag 2: Hoe druk was naar uw ervaring de **activiteit op de kavels** (jacht/afschot, metaaldetectoren, honden/wandelaars) rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

*Vraag 3: Hoe druk was naar uw ervaring de **drukte van luchtverkeer** (kleine sportvliegtuigen, grote vliegtuigen, helikopters en straaljagers) rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

Scoreformulier
Voor het invullen van de scoreformulieren is gevraagd om de veranderingen in intensiteit van de verstoringsbronnen voor de verschillende tijdsperiodes in te schatten naar eigen ervaring in onderstaande Bijlage Tabel 1-9. Bijlage Tabel 1-10 geeft de verschillende klassen weer met bijbehorende in te vullen percentages voor de schatting van de af- of toename van de verstoringsintensiteit.

Gevraagd is de score in te vullen voor het gebied als geheel (5 km zone) of voor de overkoepelende verstoringscategorie en wanneer mogelijk, een score te geven per deelgebied en per afzonderlijke verstoringsbron.

Voorbeeld: in deelgebied Ravenswoud schat u in dat de verstoringsintensiteit via paden en wegen in de huidige situatie (2019), de helft méér is dan in de periode van 1995-2000, dan vult u in de scoretabel 'via paden en wegen' onder kolom 'Ravenswoud' het percentage + 50 in.

Bijlage Tabel 1-9 Voorbeeld scoreformulier verstoringsintensiteit: afgelopen 5 jaar (2015-2019) ten opzichte van 2009 of 1995-2000

Verstorings-bronnen / deelgebieden	Assen	Smilde	Ravenswoud	Haule	Veenhuizen	Fochteloërveen	**Gebied als geheel**
Via paden en wegen							
Fietser							
Wandelaars							
Op kavels							
Verjaging / afschot							
Crossers							
Metaaldetectie							
Wandelaars / honden kavelranden							
Luchtverkeer							
Kleine vliegtuigjes							
Helikopters							
Grote vliegtuigen							
Straaljagers							

Bijlage Tabel 1-10 Klasse indeling toe- of afname verstoringsintensiteit in de afgelopen 5 jaar ten opzichte van de referentieperiode

Klasse	**Toe- of afname verstoringsintensiteit in %**
Decimering	- 90
Sterke afname	- 75
Matige afname, (helft minder)	- 50
Lichte afname, (kwart minder)	- 25
Geen verandering	0
Lichte toename, (kwart meer)	+ 25
Matige toename, (helft meer)	+ 50
Sterke toename, (drie kwart meer)	+ 75
Verdubbeling	+ 100

Berekening historische opvangcapaciteit

Vervolgens is het gemiddelde van de scores van de verstoringspercentages per deelgebied uitgerekend. De deelgebieden zijn per km hok gekoppeld. Het historische verstoringspercentage is berekend door de gemiddelde percentages van de historische inventarisatie te verrekenen met de verstoringspercentages geïnventariseerd in de huidige situatie per km hok. Om te komen tot de opvangcapaciteit zijn de verstoringspercentages op dezelfde manier doorgerekend als voor de huidige situatie (zie paragraaf Bijlage 1.3).

Voorbeeld: de huidige verstoring in een km hok is gezet op 75% door wandelaars. Er wordt ingeschat dat ten opzichte van de historische situatie de verstoringsdruk door wandelaars met de helft (50%) is toegenomen in de huidige situatie. De historische verstoringsdruk was in dat geval 0,75 / (1 + 0,5) = 0,5.

Bijlage 1.5 Toekomstige opvangcapaciteit

Inventarisatie

Om een mogelijk effect van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op de opvangcapaciteit te kunnen bepalen is een inventarisatie gemaakt van concrete plannen en projecten voor toekomstige (ruimtelijke) ontwikkelingen bij de aangrenzende gemeenten: Gemeente Assen, Gemeente Noordenveld, Gemeente Midden-Drenthe, Gemeente Ooststellingwerf en Gemeente Tynaarloo. Onder ontwikkelingen wordt verstaan: woningbouw, veranderingen in landgebruik en agrarische overeenkomsten aan de randen van dorpen en in het buitengebied binnen een straal van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen (Bijlage Figuur 1-4). Om het eventuele effect op de opvangcapaciteit te kunnen bepalen is hierbij als uitgangspunt genomen dat het gaat om ontwikkelingen / plannen die concreet op kaart staan. Dit kan zowel concrete als potentiële plannen betreffen.

Berekening toekomstige opvangcapaciteit

De concrete en potentiële plannen zijn vervolgens via een geografisch informatiesysteem (GIS) ingetekend in de basisverstoringskaart inclusief nieuwe verstoringscontour. Daarna is berekend hoeveel hectare geschikt foerageergebied binnen verstoringsafstand valt en hoeveel daarbuiten. Voor de berekening van de toekomstige opvangcapaciteit is vervolgens dezelfde methodiek gehanteerd als voor de beschikbare opvangcapaciteit, waarbij het oppervlakte geschikt foerageergebied is vermenigvuldigd met de draagkrachtcijfers voor de landgebruiktypen. Hierna is een doorrekening gemaakt voor de cumulatieve verstoring berekend op basis van de verstoringspercentages voor additionele verstoring (Zie Bijlage 1.3).

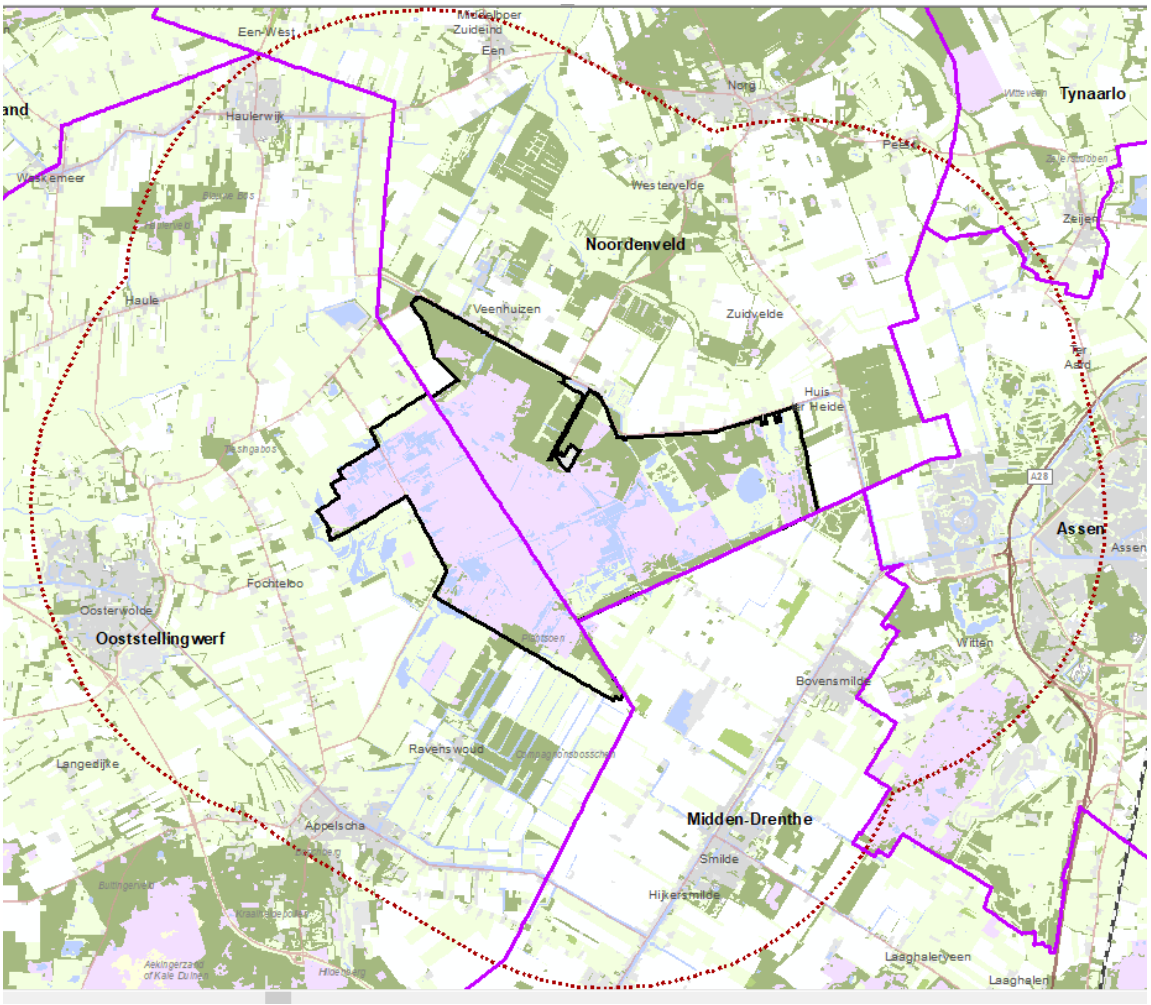

Bijlage Figuur 1-4 Ligging gemeenten binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen

Bijlage 2 Tabel en figuren verstoringsinventarisatie

Bijlage 2.1 Overzichtstabel 1995-2000

Bijlage Tabel 2-1 Overzichtstabel gemiddelde scorepercentages verstoringsinventarisatie per deelgebied per verstoringsbron in de huidige situatie (afgelopen 5 jaar) ten opzichte van 1995-2000.

	Assen	Smilde	Ravens-woud	Haule	Veen-huizen	Fochteloër-veen	Gemiddeld
Via paden / wegen	***75***	***59***	***100***	***63***	***91***	***91***	***80***
Fietser	92	69	100	75	100	95	88
Wandelaars	58	50	100	50	81	88	71
Op kavels	***63***	***31***	***66***	***-50***	***38***	***29***	***29***
Verjaging / afschot	50	25	75	-75	0	-8	11
Crossers	75	50	50	?	75	50	60
Metaaldetectie	50	25	50	?	0	13	28
Honden (kavelranden)	75	25	88	-25	75	63	50
Luchtverkeer	***25***	***33***	***26***	***88***	***50***	***47***	***45***
Kleine vliegtuigjes	25	38	50	100	75	70	60
Helikopters	25	25	50	100	50	45	49
Grote vliegtuigen	50	69	50	100	75	80	71
Straaljagers	0	0	-45	50	0	-8	-1
Gemiddeld	**54**	**41**	**64**	**33**	**59**	**56**	
# respondenten	N=3	N=2	N=2	N=1	N=2	N=5	

Kleurcodes verstoring	Afname	Gelijk	Lichte toename	Matige toename	Sterke toename	Zeer sterke toename	onbekend
		0%	1-24%	25-49%	50-74%	75-100%	?

Bijlage 2.2 Figuren verstoring wegen en paden

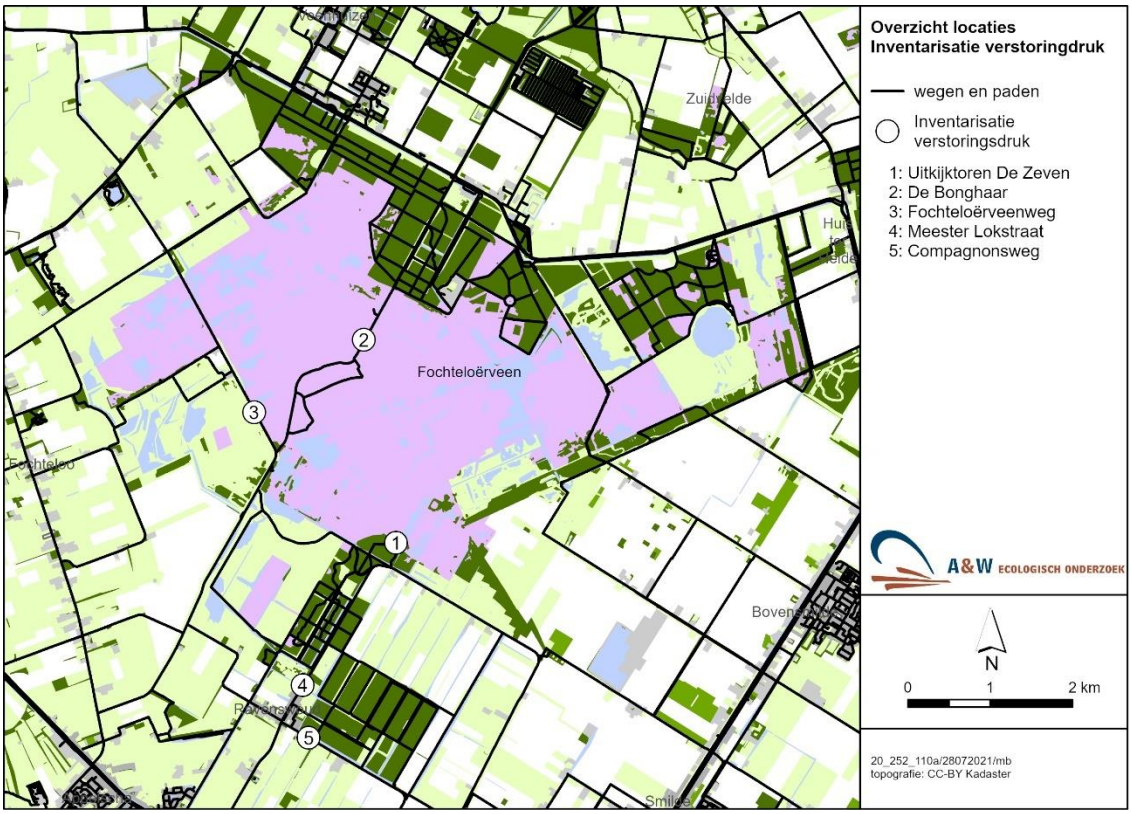

Bijlage Figuur 2-1 Overzicht locaties inventarisatie verstoringsdruk en wegen en paden door en rondom het Fochteloërveen

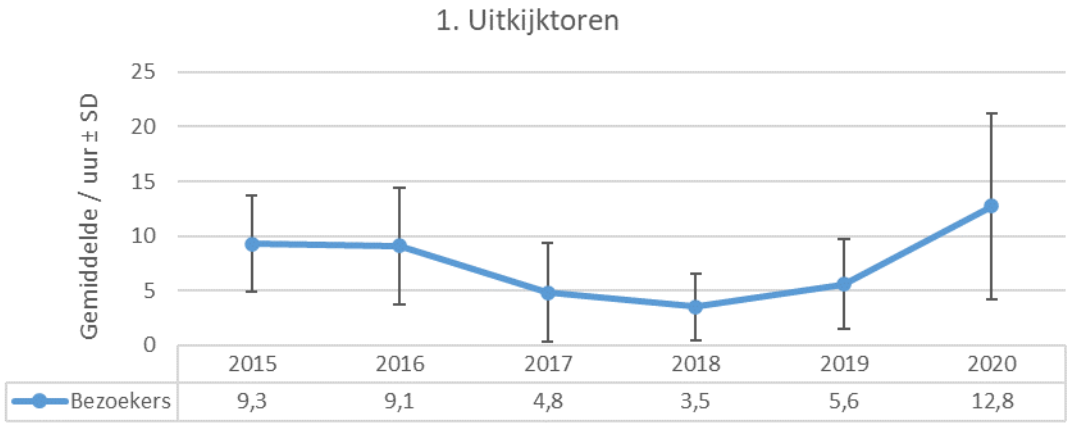

*Bijlage Figuur 2-2 Gemiddelde en standaarddeviatie van het aantal bezoekers van de uitkijktoren (sept t/m maart) per uur per jaar (bron: [redacted]). *203/2014 zijn niet meegenomen, omdat pas later per uur werd geturfd.*

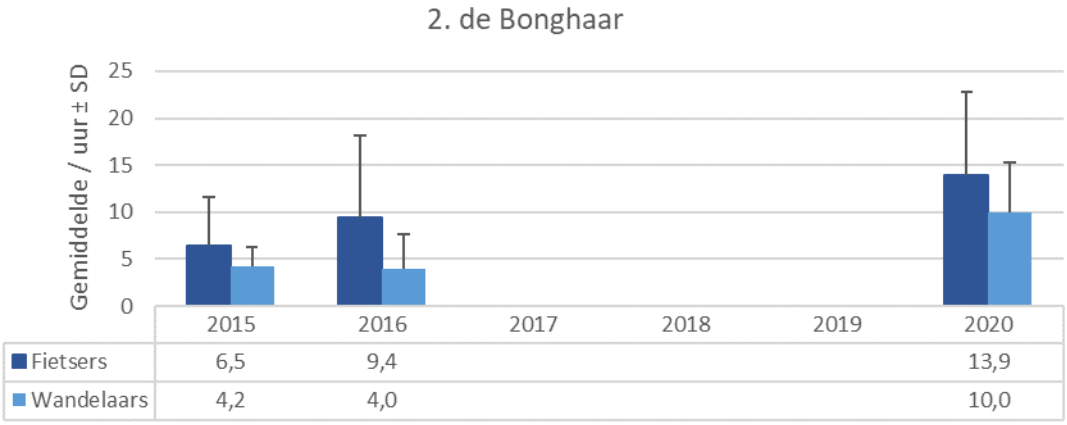

Bijlage Figuur 2-3 Gemiddelde en standaarddeviatie van het aantal wandelaars en fietsers op pad de Bonghaar (okt t/m nov) per uur in 2015 (n=24), 2016 (n=59) en 2020 (n=34) (bron:)

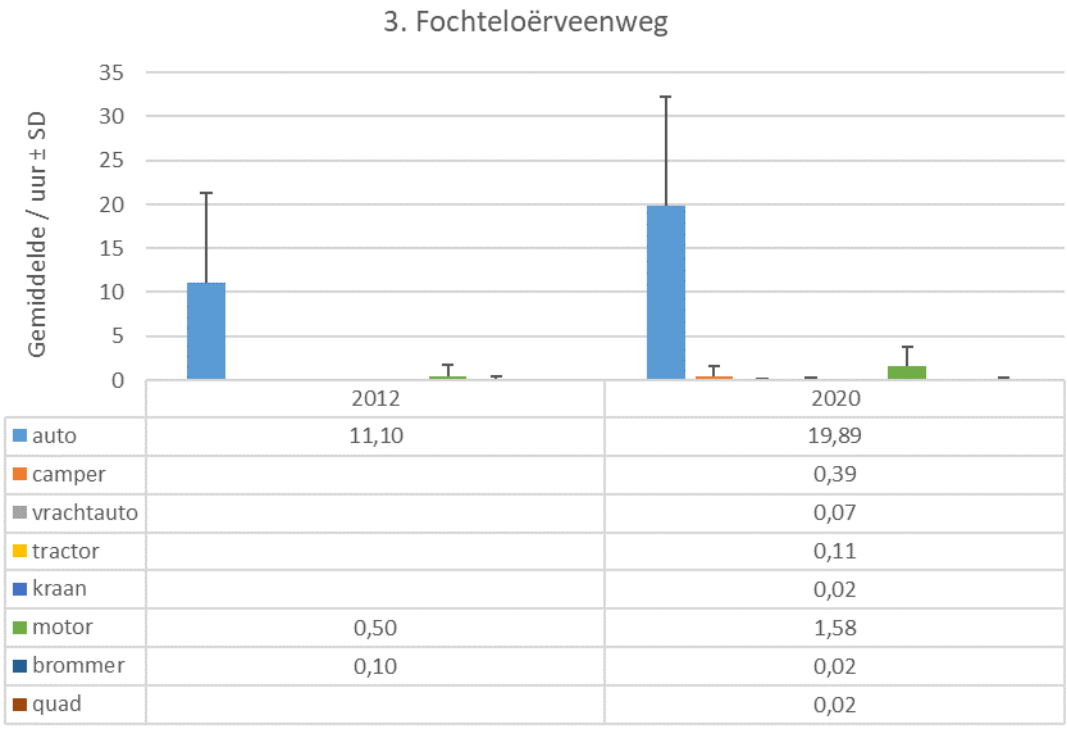

Bijlage Figuur 2-4 Gemiddelde en standaarddeviatie van het gemotoriseerd verkeer op de Fochteloërveenweg (okt t/m nov) per uur in 2012 (n=10) en 2020 (n=45) (bron:)

Bijlage 2.3 Figuren vliegverkeer

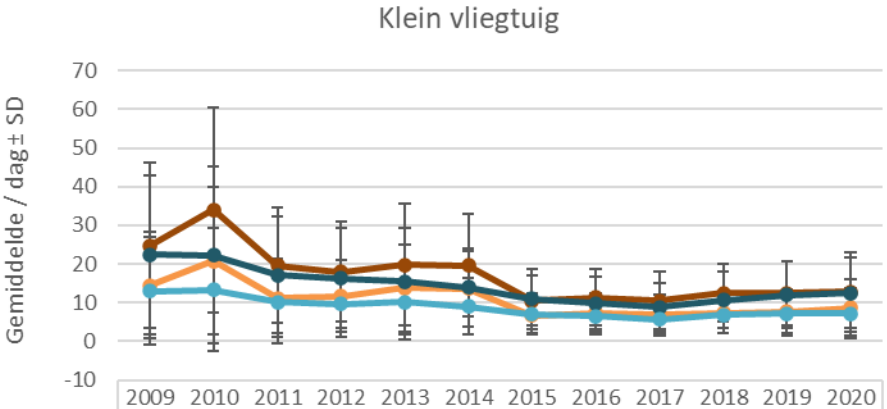

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogtetotaal	24,8	33,9	19,6	18,0	19,7	19,6	10,5	11,4	10,5	12,5	12,4	12,7
Broed_hoogteselectie	14,5	20,8	11,2	11,6	13,8	13,6	6,7	7,4	6,9	7,4	7,6	8,7
Winter_hoogtetotaal	22,4	22,3	17,1	16,4	15,5	13,9	10,9	9,9	8,8	10,7	12,0	12,4
Winter_hoogteselectie	13,0	13,3	10,1	9,6	10,2	9,1	7,1	6,5	5,6	6,8	7,2	7,1

Bijlage Figuur 2-5 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen (geselecteerde hoogtes en alle hoogtes) van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

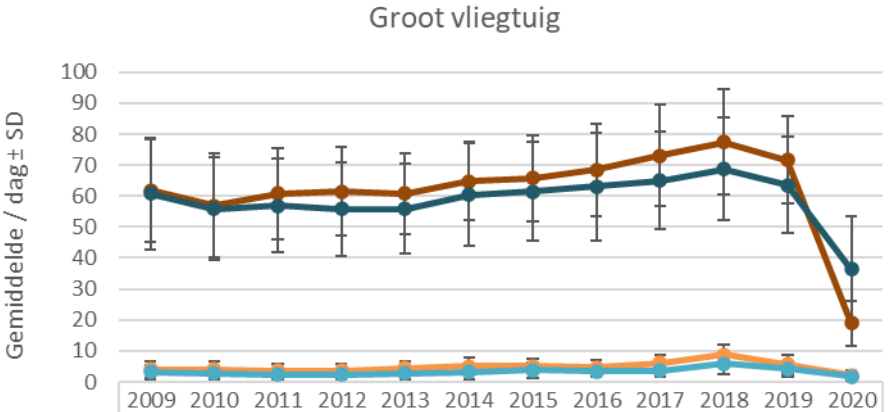

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogtetotaal	61,9	57,0	60,7	61,5	60,7	64,8	65,7	68,4	73,1	77,4	71,6	18,9
Broed_hoogteselectie	4,0	4,0	3,6	3,7	4,4	5,0	5,2	4,7	6,1	8,7	5,6	2,2
Winter_hoogtetotaal	60,8	55,9	57,0	55,8	55,9	60,5	61,5	63,1	64,9	68,8	63,6	36,4
Winter_hoogteselectie	3,1	2,8	2,5	2,5	2,9	3,3	3,8	3,5	3,6	5,8	4,3	1,8

Bijlage Figuur 2-6 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde grote vliegtuigen per dag boven het Fochteloërveen (geselecteerde hoogtes en alle hoogtes) van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

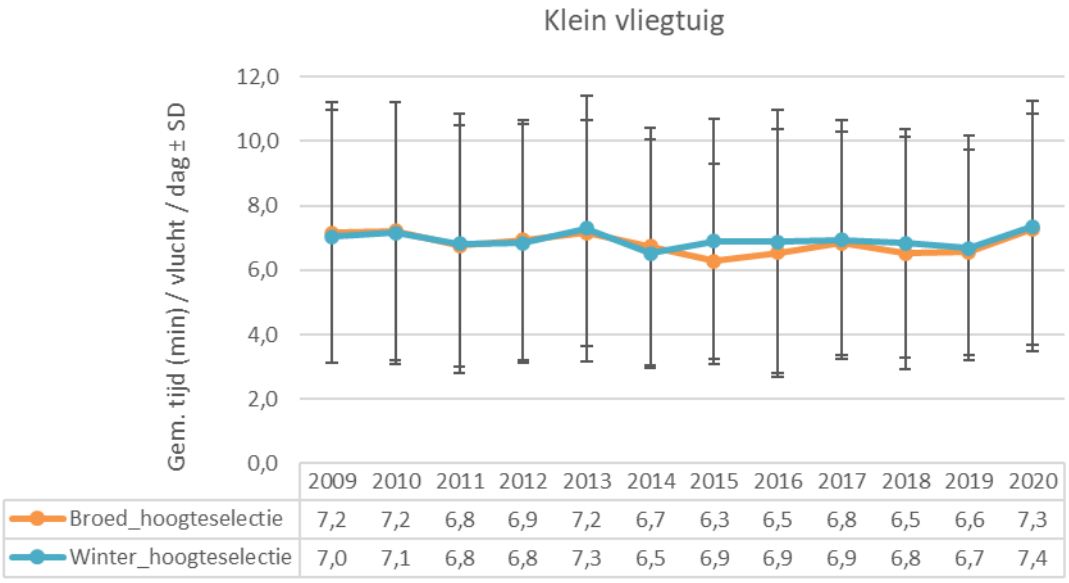

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	7,2	7,2	6,8	6,9	7,2	6,7	6,3	6,5	6,8	6,5	6,6	7,3
Winter_hoogteselectie	7,0	7,1	6,8	6,8	7,3	6,5	6,9	6,9	6,9	6,8	6,7	7,4

Bijlage Figuur 2-7 Gemiddeld (± standaarddeviatie) tijd per vlucht van geregistreerde kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

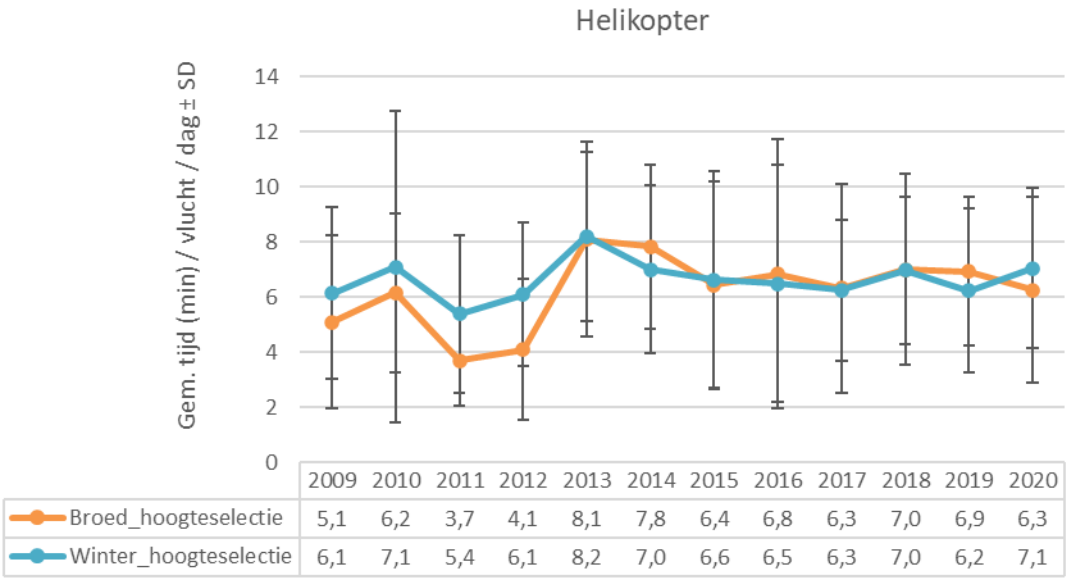

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	5,1	6,2	3,7	4,1	8,1	7,8	6,4	6,8	6,3	7,0	6,9	6,3
Winter_hoogteselectie	6,1	7,1	5,4	6,1	8,2	7,0	6,6	6,5	6,3	7,0	6,2	7,1

Bijlage Figuur 2-8 Gemiddeld (± standaarddeviatie) tijd per vlucht van geregistreerde helikopters per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

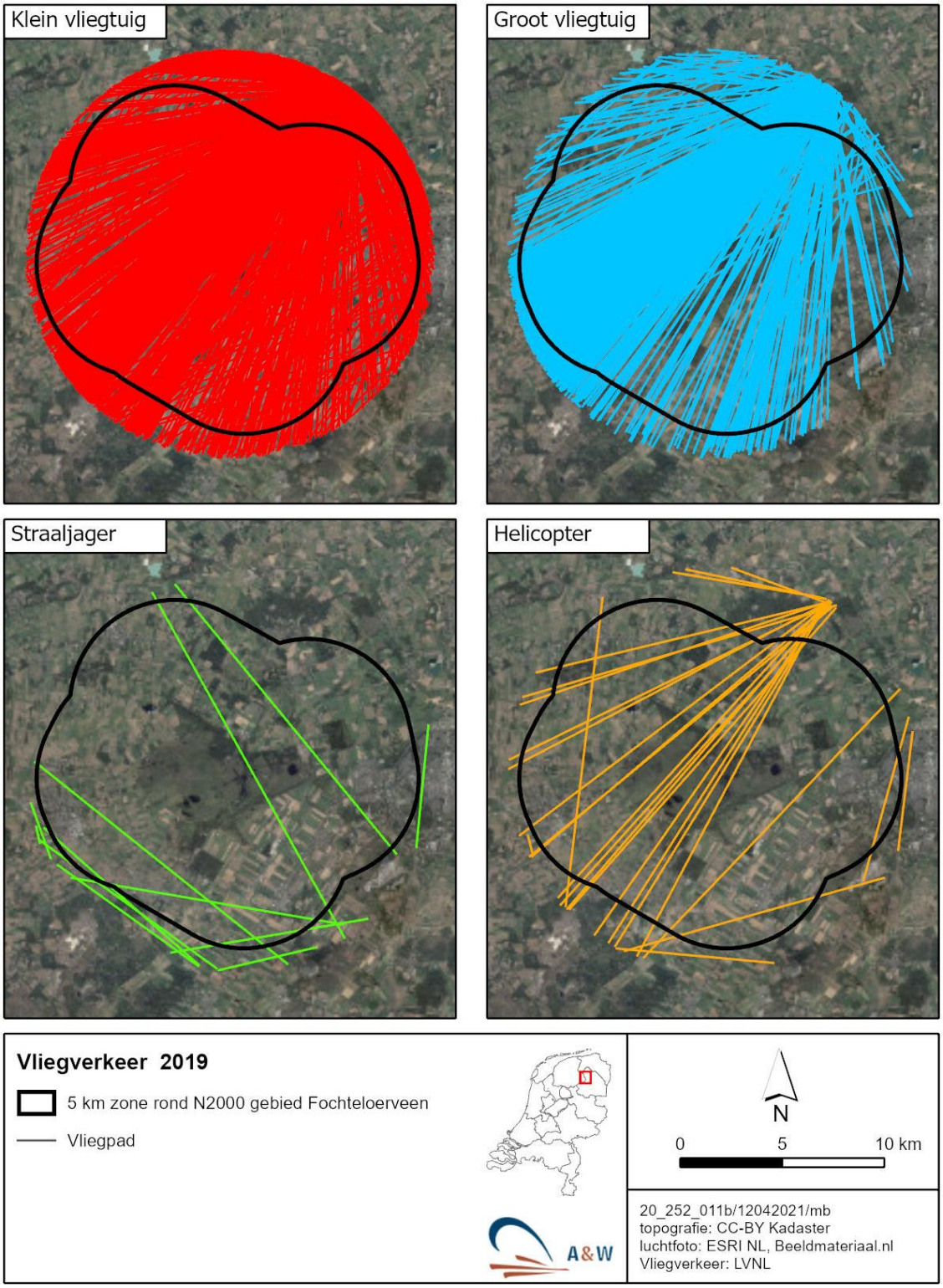

Bijlage Figuur 2-9 Overzicht van vliegpaden van kleine vliegtuigen, grote vliegtuigen, straaljagers en helikopters in het jaar 2019 binnen een straal van 5 km rondom het Fochteloërveen.

Bijlage 3 Figuren foerageergebied en opvangcapaciteit

Bijlage 3.1 Areaal foerageergebied

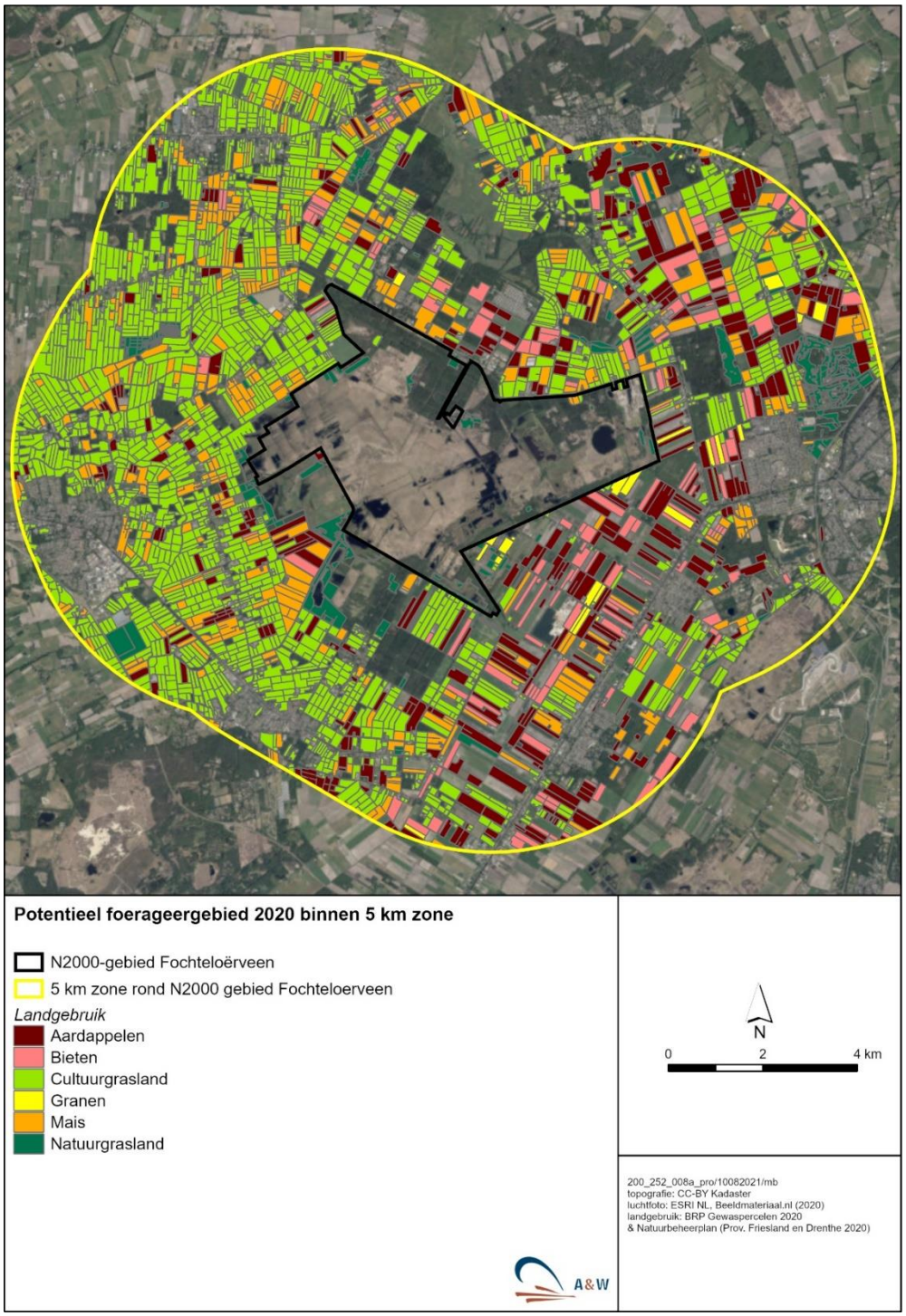

Bijlage Figuur 3-1 Overzicht potentieel foerageergebied in de huidige situatie (2020) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

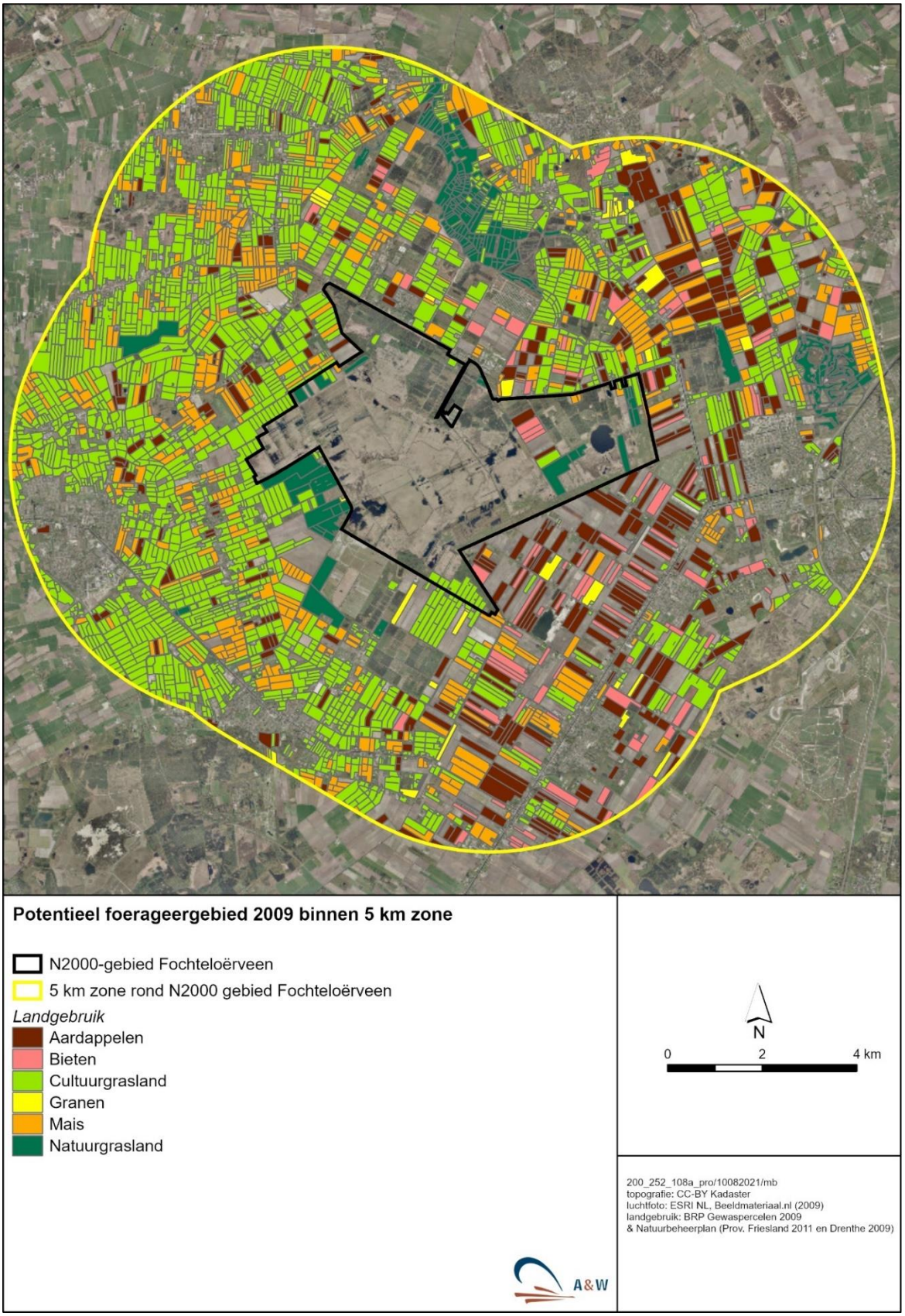

Bijlage Figuur 3-2 Overzicht potentieel foerageergebied in de historische situatie (2009) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

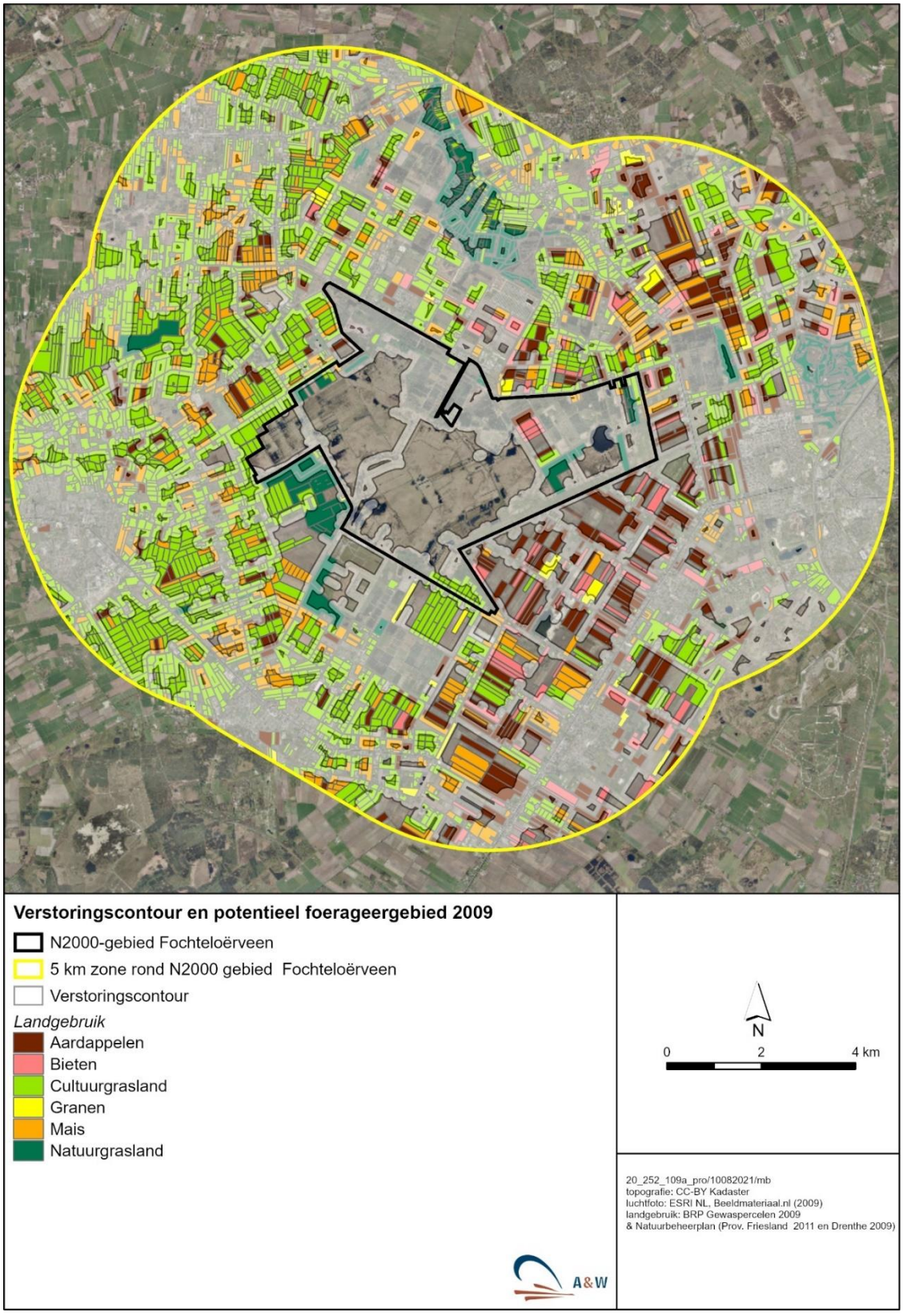

Bijlage Figuur 3-3 Overzicht potentieel foerageergebied en verstoringscontour in de historische situatie (2009) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

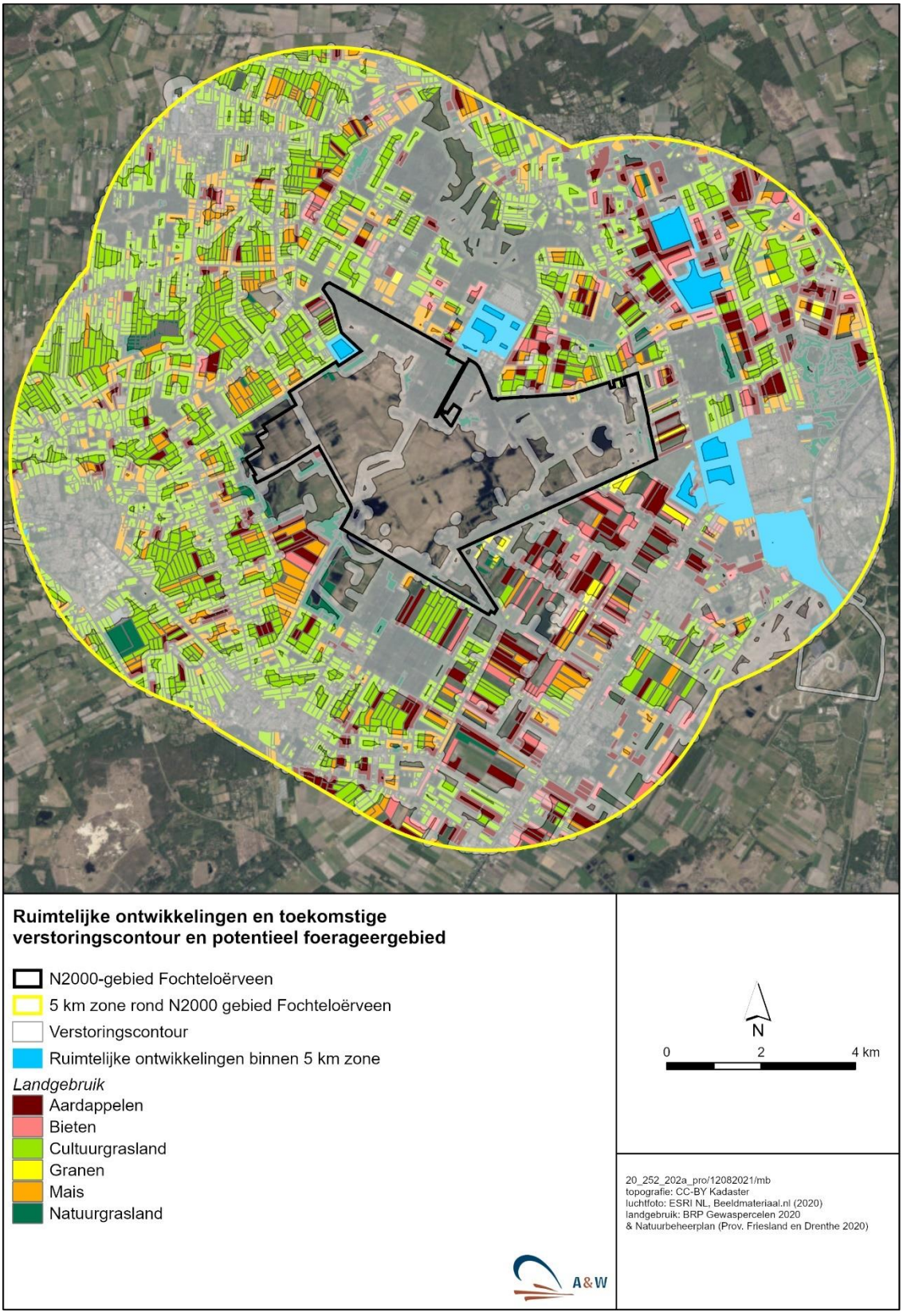

Bijlage Figuur 3-4 Overzicht potentieel foerageergebied en verstoringscontour in de toekomstige situatie binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

Bijlage 3.2 Opvangcapaciteit

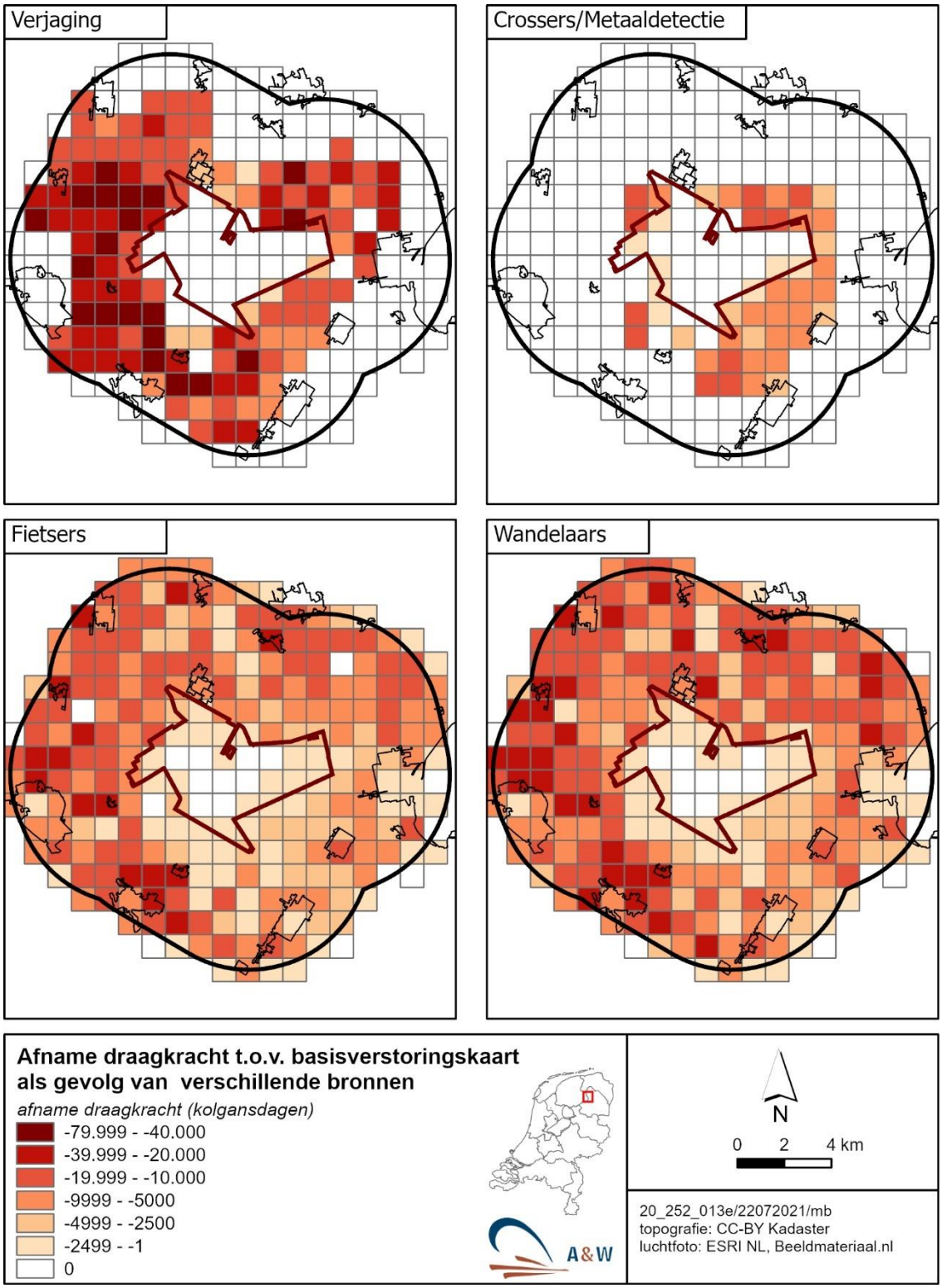

Bijlage Figuur 3-5 Overzicht afname draagkracht t.o.v. de basisverstoringskaart voor verschillende verstoringsbronnen.

Bijlage 4 Veranderingen overige landgebruiktypen

Bijlage Tabel 4-1. Overzicht veranderingen overige landgebruiktypes

Landgebruiktype	Gemiddeld opp.2009-2010 (ha)	Gemiddeld opp. 2018-2020 (ha)	Verschil 2018-2020 to.v. 2009-2010
Bos/bomen	127	57	-69
Braak	8	1	-7
Faunaranden	36	38	2
Fruit	7	16	9
Natuurterreinen	340	335	-5
Overige landbouwgewassen	129	317	188
Sierteelt	135	422	287
Zomergranen	1555	920	-635

Bijlage 5 Overzicht (landelijke) vogeltrends

Bijlage 5.1 Kleine zwaan

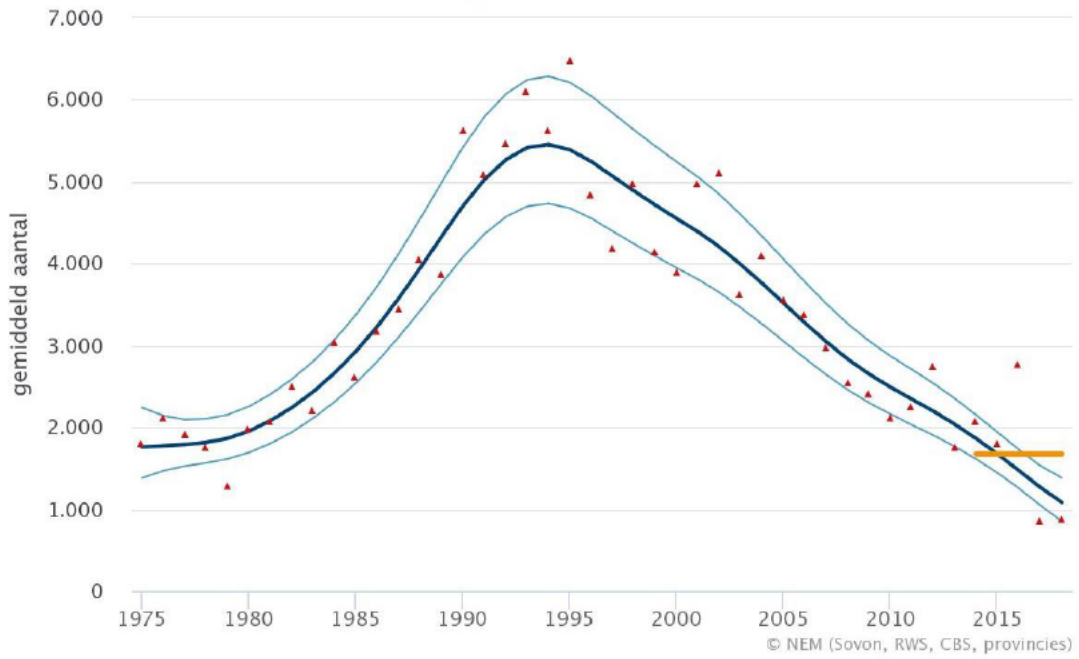

Bijlage Figuur 5.1. Watervogeltrend van de Kleine Zwaan in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is de recent gemiddeld aantal.

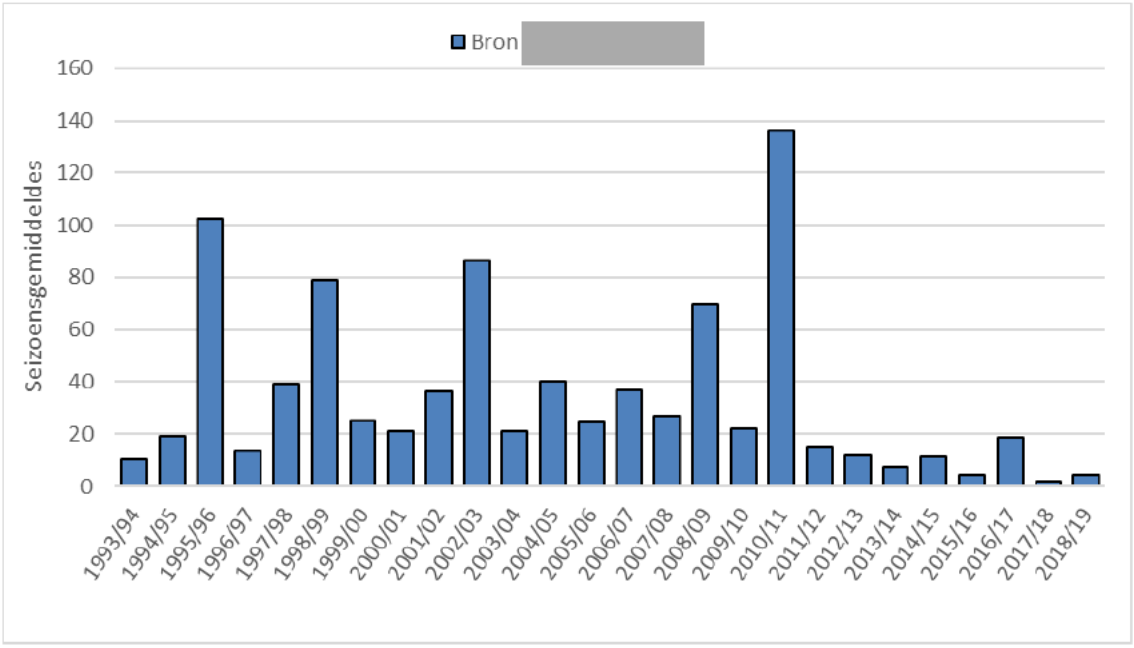

Bijlage Figuur 5.2 Seizoengemiddeldes van de Kleine Zwaan in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2019, geteld door .

Bijlage 5.2 Wilde zwaan

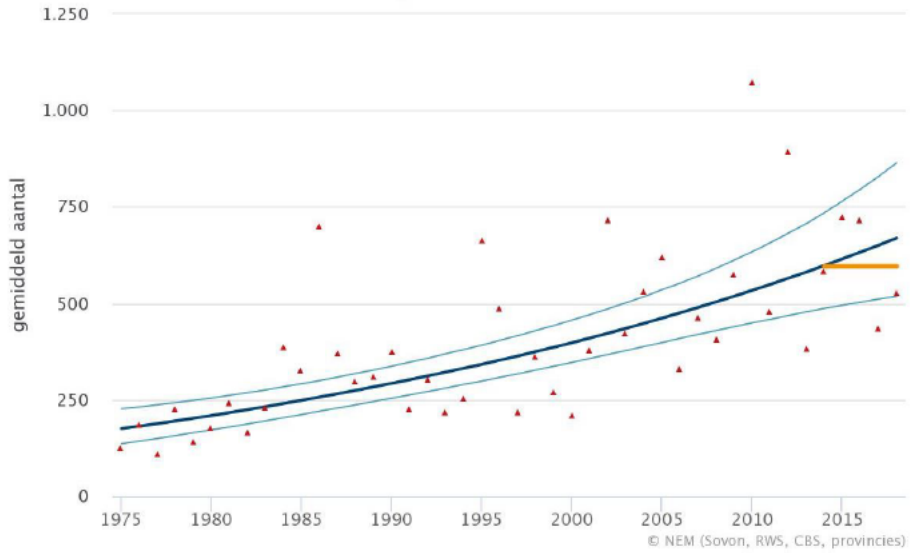

Bijlage Figuur 5.3 Watervogeltrend van de Wilde Zwaan in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

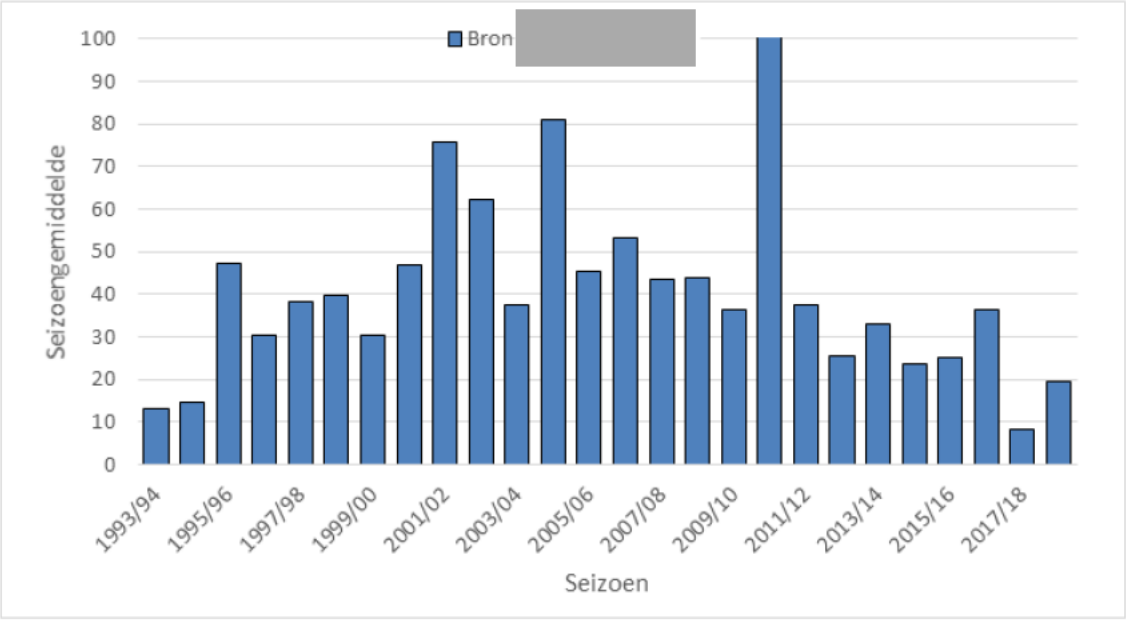

Bijlage Figuur 5.4 Seizoengemiddeldes van de Wilde Zwaan in het gebied Fochteloërveen in de maanden sept t/m maart van de jaren 1993-2019, geteld door . (De waarde voor seizoen '10/11 (256) valt buiten de grafiek).

Bijlage 5.3 Toendrarietgans

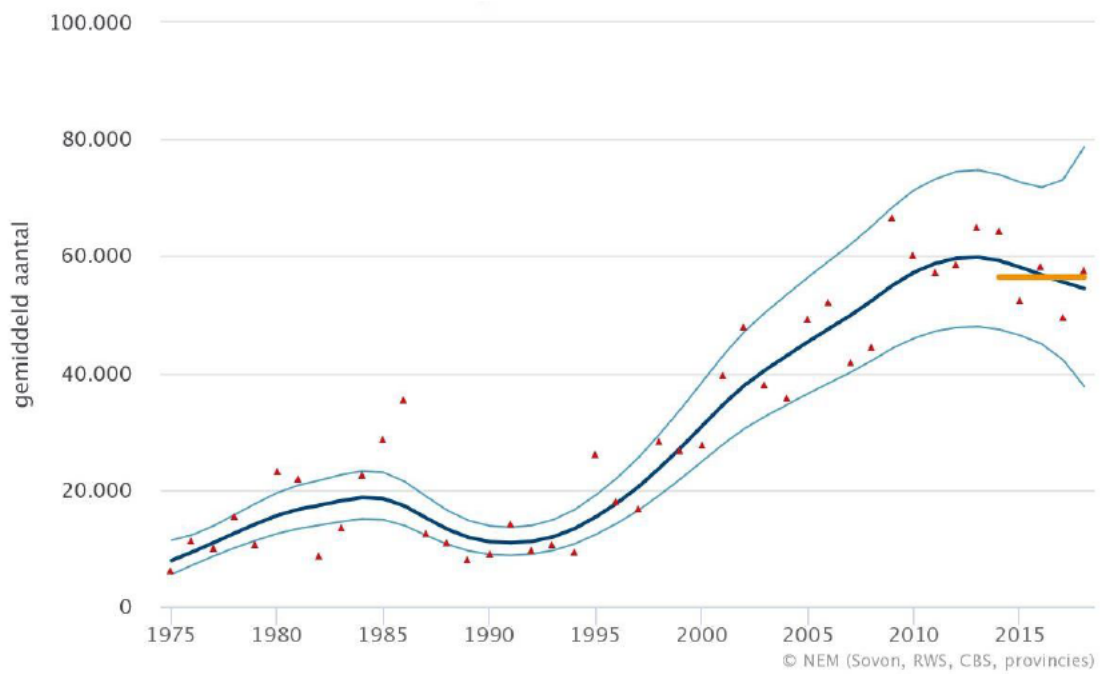

Bijlage Figuur 5.5. Watervogeltrend van de Toendrarietgans in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

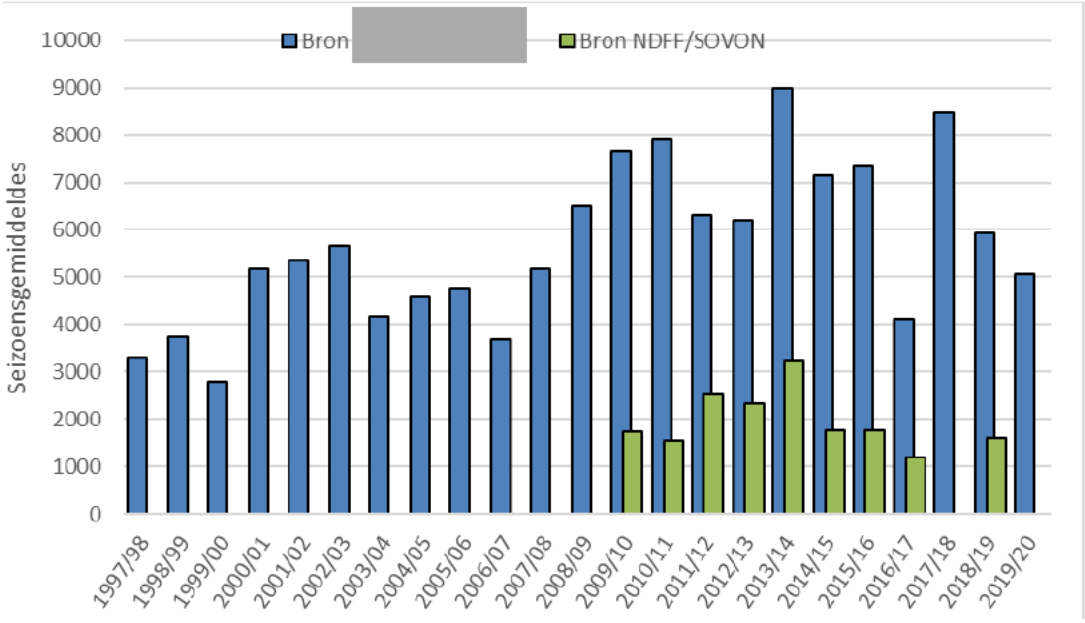

Bijlage Figuur 5.6. Seizoensgemiddelden van de Toendrarietgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1997 tot 2020, geteld door [redacted] (blauw) en NDFF/SOVON (groen).

Bijlage 5.4 Kolgans

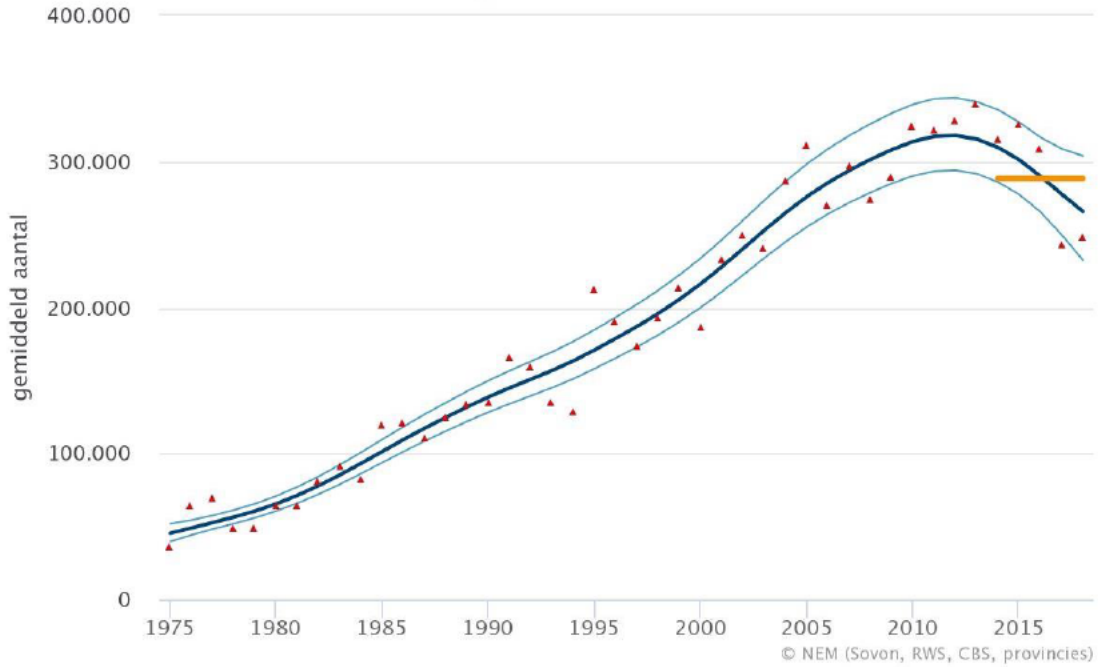

Bijlage Figuur 5-7. Watervogeltrend van de Kolgans in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

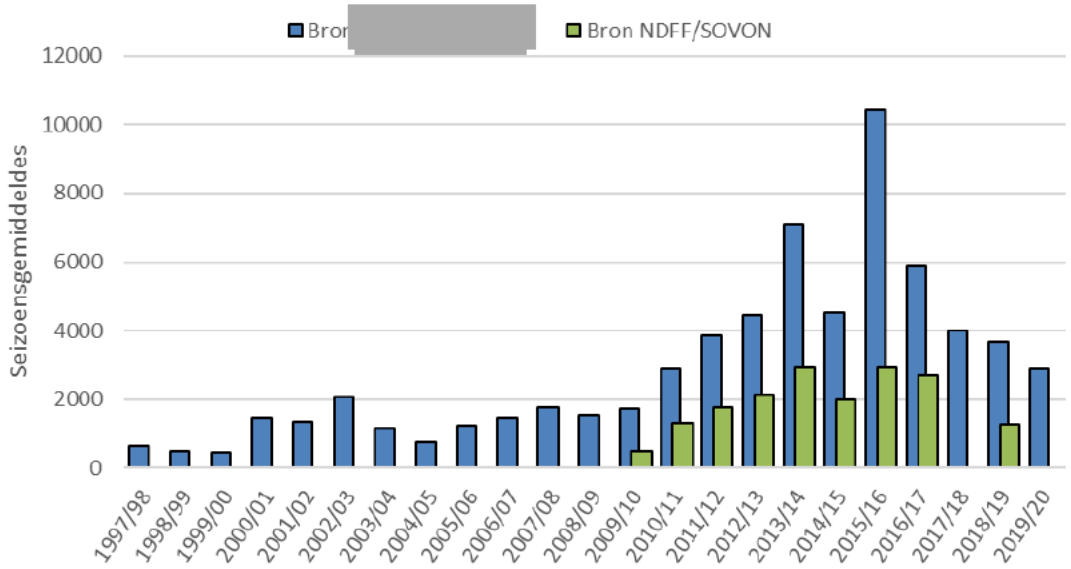

Bijlage Figuur 5-8. Seizoengemiddelde van de Kolgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1997 tot 2020, geteld door [redacted] (blauw) en NDFF/SOVON (groen).

Bijlage 5.5 Wintertaling

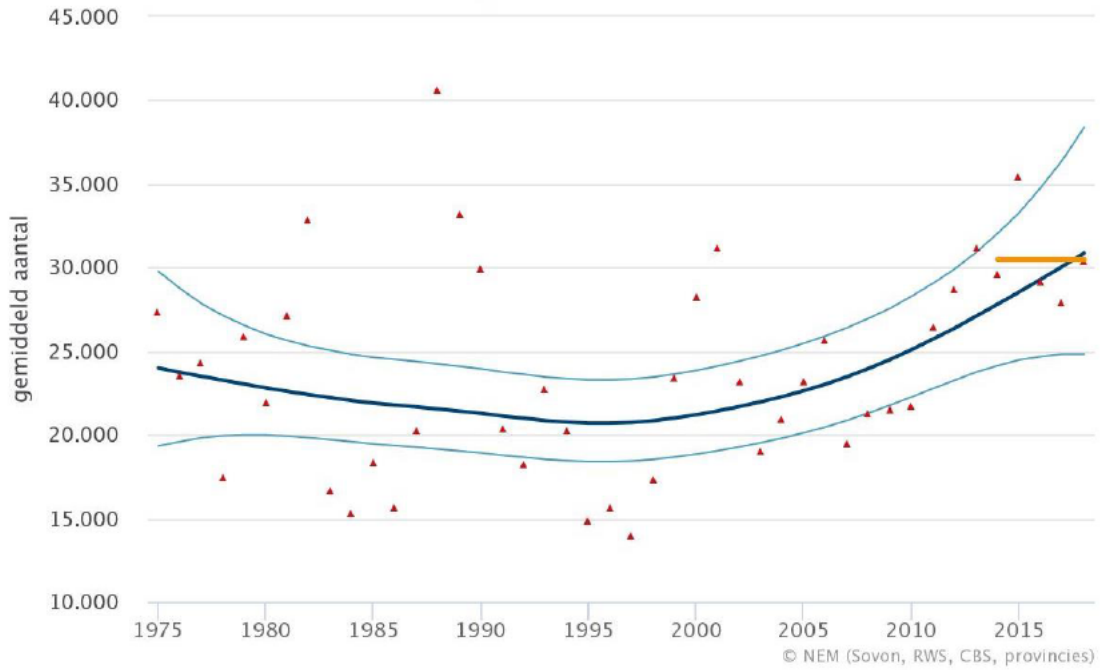

Bijlage Figuur 5-9. Watervogeltrend van de Wintertaling in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

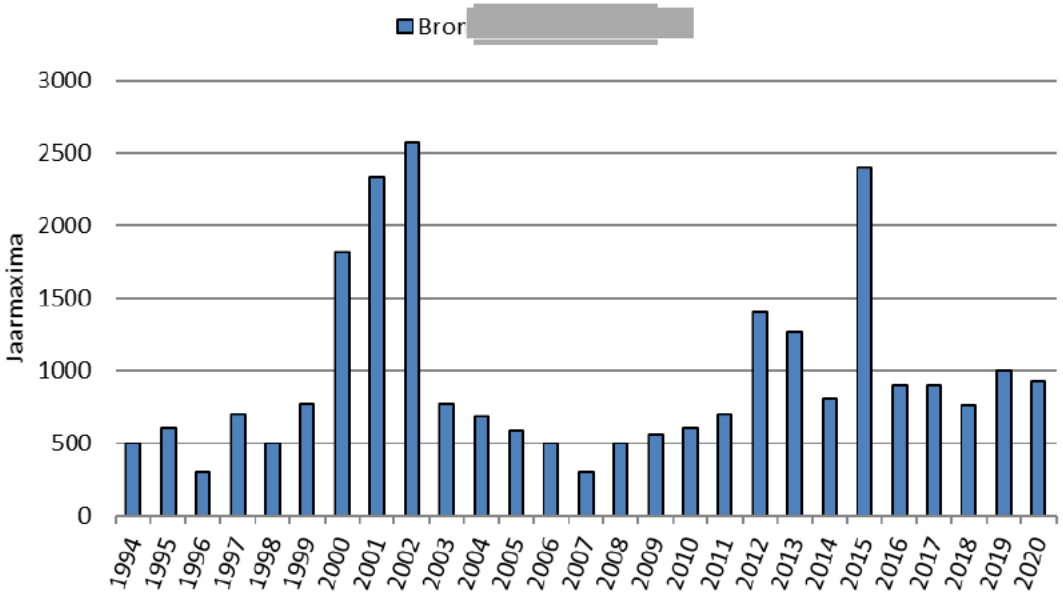

Bijlage Figuur 5-10. Jaarmaxima van de Wintertaling in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1994 tot 2020, geteld door

Bijlage 5.6 Slobeend

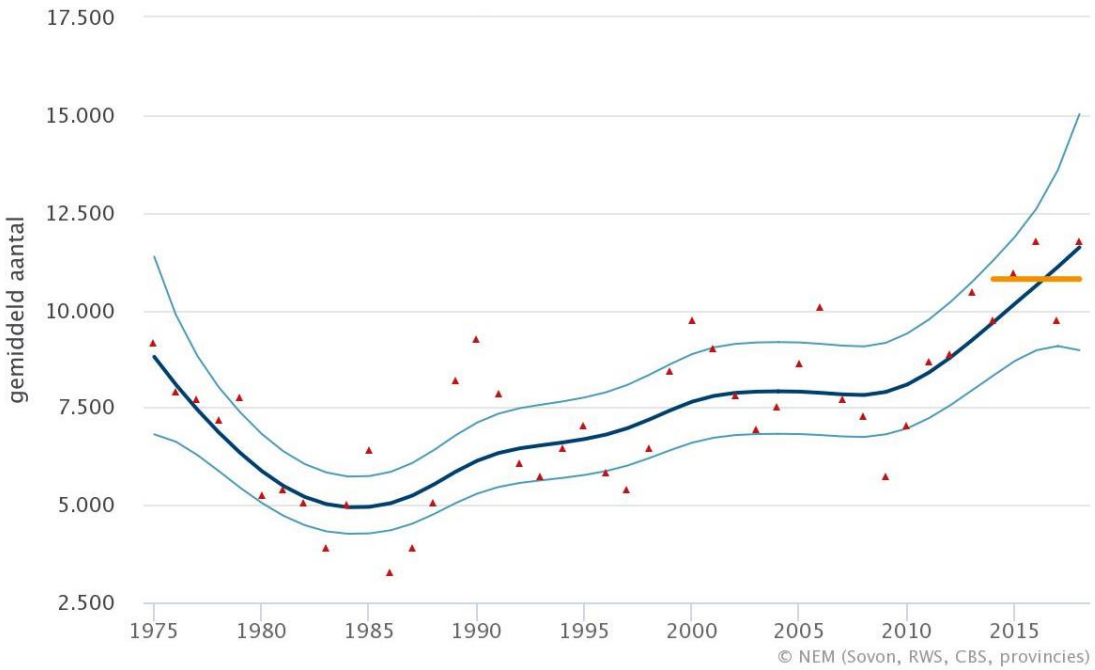

Bijlage Figuur 5-11. Watervogeltrend van de Slobeend in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

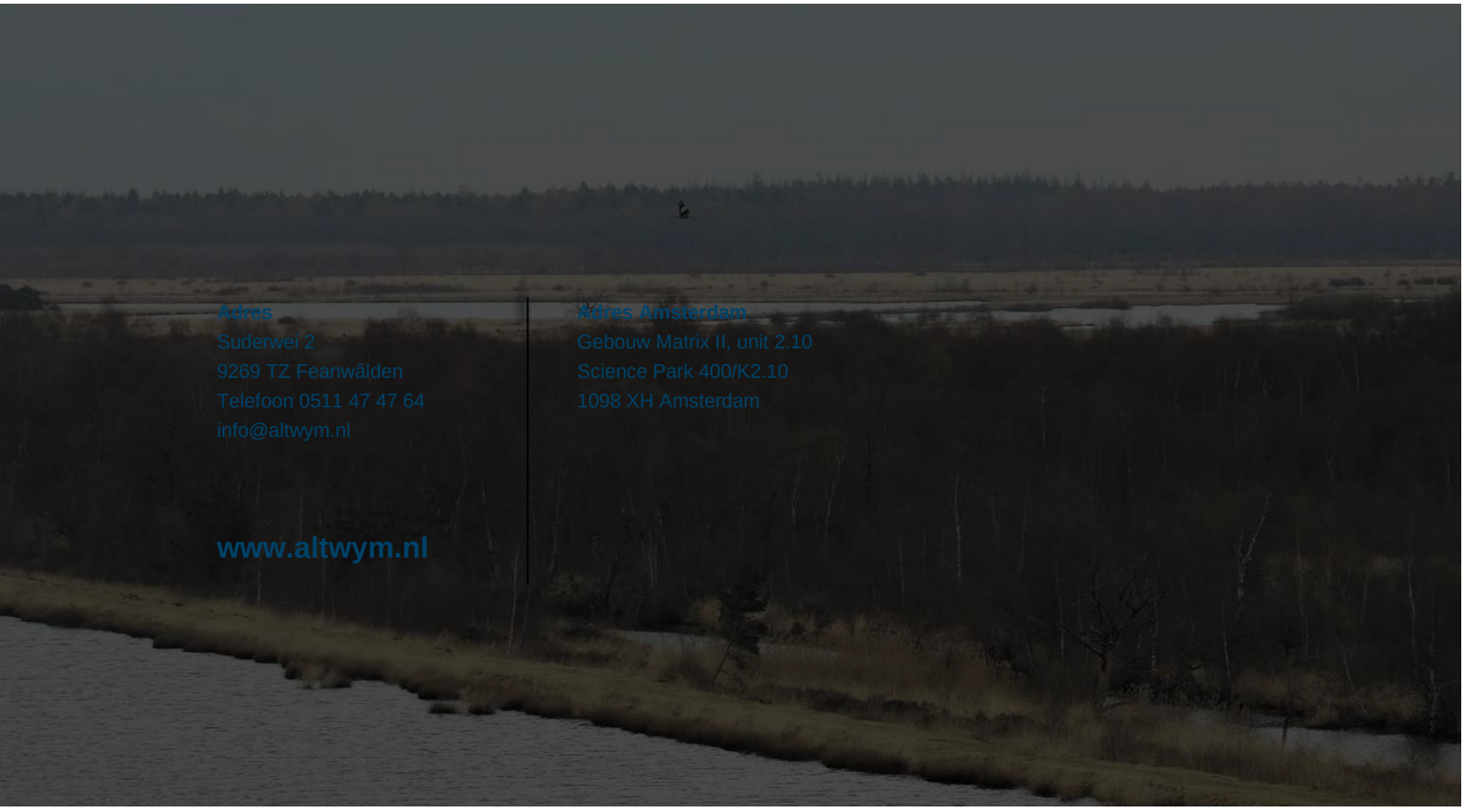

Adres
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II, unit 2.10
Science Park 400/K2.10
1098 XH Amsterdam

www.altwym.nl

Altenburg & Wymenga
ECOLOGISCH ONDERZOEK

Verstoring en draagkracht in en rond het Natura 2000-gebied Fochteloërveen

Analyse van effecten en perspectieven voor kwalificerende niet-broedvogels en Kraanvogel

A&W-rapport 20-252

in opdracht van

provincie

Gemeente Assen

Verstoring en draagkracht in en rond het Natura 2000-gebied Fochteloërveen

Analyse van effecten en perspectieven voor kwalificerende niet-broedvogels en KraanvogelAnalyse van effecten en perspectieven voor niet-broedvogels en Kraanvogel

A&W-rapport 20-252

Foto Voorplaat
Kraanvogel in vlucht,

2021
Verstoring en draagkracht in en rond het N2000-gebied Fochteloërveen. Analyse en perspectieven voor kwalificerende niet-broedvogels en Kraanvogel. A&W-rapport 20-252
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever
Provincie Drenthe
Westerbrink 1
9405 BJ Assen
Telefoon 0592 365 555

Uitvoerder
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer	Projectleider	Status
20-252		Eindrapport

Autorisatie	Paraaf	Datum
		12 november 2021

Kwaliteitscontrole

Inhoud

1 Inleiding **1**
1.1 Aanleiding 1
1.2 Doelstelling 1
1.3 Aanpak en inhoud 1
2 Gebied en doelstellingen **3**
2.1 Gebiedsbeschrijving 3
2.2 N2000-instandhoudingsdoelstellingen 4
3 Verstoringsinvloeden **6**
3.1 Verstoringsgevoeligheid 6
3.2 Huidige verstoringsdruk 9
3.3 Historische situatie en trends 12
3.4 Toekomstige situatie 17
4 Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen **20**
4.1 Benodigde opvangcapaciteit 20
4.2 Berekeningswijze beschikbare opvangcapaciteit 21
4.3 Areaal foerageergebied 21
4.4 Huidige opvangcapaciteit 23
4.5 Ontwikkelingen in foerageerareaal en opvangcapaciteit 27
5 Ecologische analyse per soort **29**
5.1 Kleine zwaan 29
5.2 Wilde zwaan 29
5.3 Toendrarietgans 32
5.4 Kolgans 34
5.5 Wintertaling 36
5.6 Slobeend 39
5.7 Kraanvogel 41
6 Draagkrachtscenario's **48**
Scenario 1: Halveren verstoring wandelaars en fietsers 48
Scenario 2: Jacht, verjaging en afschot verbieden 48
Scenario 3: combinatie scenario 1 + 2 49
7 Conclusies en aanbevelingen **48**
7.1 Verstoringsdruk in foerageergebieden en op slaapplaatsen 60
7.2 Effecten op draagkracht en instandhoudingsdoelen 61
7.3 Mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**
8 Literatuur Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Bijlage 1 Werkwijze verstoringsinventarisatie en berekening opvangcapaciteit zwanen en ganzen 69
Bijlage 2 Tabel en figuren verstoringsinventarisatie 88
Bijlage 3 Figuren foerageergebied en opvangcapaciteit 95
Bijlage 4 Veranderingen overige landgebruiktypen 100
Bijlage 5 Overzicht (landelijke) vogeltrends 101

Dankwoord

Dank aan allen die zo bereidwillig waren bij te dragen aan dit onderzoek voor hun tijd, medewerking en adviezen, o.a. alle leden van de begeleidingscommissie te weten [redacted] en [redacted] (Prov. Drenthe), [redacted] (Wetland–Wacht), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming), [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Gemeente Assen) en [redacted]. Veel dank aan de respondenten van het historisch panel voor hun tijd en het delen van hun ervaring en kennis van het gebied (te weten [redacted]n). Daarnaast dank aan [redacted] voor het checken van de kaartbeelden. ~~Dank~~ Ook willen we ~~aan~~ de gemeentes Assen, Noordenveld, Ooststellingwerf, Midden Drenthe en Tynaarlo evenals de Luchtverkeersleiding Nederland bedanken voor hun medewerking bij het vergaren van gegevens.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Fochteloërveen is al in ~~2004~~ 1998 aangewezen onder de Vogelrichtlijn. In 2004 is het gebied tevens aangewezen als Natura 2000-gebied onder de Habitat~~- en Vogelrichtlijn~~richtlijn. Het definitieve aanwijzingsbesluit is in 2013 gepubliceerd. Het gebied is onder andere aangewezen voor verschillende broed- en niet-broedvogels. Van de niet-broedvogels liggen de aantallen Kleine- en Wilde zwaan in het gebied over de afgelopen zes jaar onder de gestelde instandhoudingsdoelen. De oorzaken daarvan zijn niet precies in beeld. Er vinden verschillende ruimtelijke ontwikkelingen plaats rondom het Fochteloërveen en nieuwe ontwikkelingen zijn gepland. Ook zijn er aanwijzingen voor een toegenomen verstoring van foerageergebieden. Tevens speelt klimaatverandering een rol met toenemende droogte in het gebied tot gevolg.

Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om draagkracht voor de gestelde aantallen te faciliteren. Om dit goed te kunnen beoordelen is een grondige ecologische analyse nodig, ook om nieuwe ontwikkelen te kunnen spiegelen aan de ecologische eisen die in dat opzicht vanuit het Natura 2000-gebied worden gesteld.

1.2 Doelstelling

De provincie Drenthe heeft in samenwerking met de gemeente Assen en andere relevante partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) Altenburg & Wymenga gevraagd onderzoek uit te voeren naar:

- De verstoringsdruk in en rondom slaapplaatsen en foerageergebieden van kwalificerende niet-broedvogelsoorten;
- Het effect op de beschikbare draagkracht en daarmee op de instandhoudingsdoelen en;
- Mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken.

Kwalificerende niet-broedvogelsoorten zijn Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling. Daarnaast dient de intussen voor het gebied kenmerkende Kraanvogel te worden meegenomen in het onderzoek. Hoewel de Kraanvogel een Vogelrichtlijnsoort is (Annex 1), is de soort nog niet officieel gekwalificeerd voor het Fochteloërveen en bestaat er nog geen instandhoudingsdoel voor de soort in het gebied. Wel geldt een beschermingsverplichting. De Kraanvogel is daarom tevens gelet op het belang van het gebied voor deze soort in Nederland, in het onderzoek betrokken als broed- (stand in 2019) en niet-broedvogel. Het onderzoek richt zich op aantal en verspreiding van de betrokken soorten, beschikbare draagkracht in de historische (rond de periode van aanwijzing), actuele en toekomstige situatie, rekening houdend met landgebruik en verstoringsdruk. Ook wordt klimaatverandering in het onderzoek betrokken.

1.3 Aanpak en inhoud

De aanpak voor de ecologische analyse naar verstoringsinvloeden en draagkracht is verder globaal onderverdeeld in de volgende onderdelen: *Gebied en doelstellingen*, *Inventarisatie verstoringsinvloeden, Draagkrachtanalyse ganzen en zwanen, Ecologische analyse per soort, Scenario's en advies.* De aanpak per onderdeel en hoofdstukindeling is hieronder op hoofdlijnen

beschreven. Een gedetailleerde uitwerking van de methodiek voor de verschillende onderdelen van de analyse staat beschreven in Bijlage 1.

In onze aanpak heeft het overleg met de opdrachtgever en begeleidingscommissie centraal gestaan om te komen tot een gemeenschappelijk gedragen eindresultaat. Alle keuzes zijn in afstemming gemaakt.

Gebied en doelstellingen
Ter inleiding op de analyse en om de resultaten in perspectief tot de uitgangssituatie te kunnen plaatsen is ten eerste een korte beschrijving van het gebied gegeven en worden de doelsoorten met de betreffende Natura 2000-doelen geïntroduceerd in **hoofdstuk 2**.

Inventarisatie verstoringsinvloeden
Om mogelijke effecten van verstoring in het gebied te kunnen duiden is in **hoofdstuk 3** in de eerste plaats een overzicht gegeven van de verstoringsgevoeligheid en verstoringsafstanden van de doelsoorten. Tevens geeft dit hoofdstuk een overzicht van de geïnventariseerde verstoringsinvloeden in de huidige situatie. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de algemene trend en intensiteit van verschillende verstoringsbronnen in het gebied in historisch en toekomstige perspectief. De resultaten van de inventarisatie zijn vervolgens gebruikt als input voor de kwantitatieve draagkrachtanalyse (Hoofdstuk 4).

Draagkrachtanalyse ganzen en zwanen
In **hoofdstuk 4** wordt de draagkrachtanalyse uiteengezet voor de doelsoorten Kleine zwaan, Wilde zwaan, Kolgans en Toendrarietgans. Hiervoor is de berekende beschikbare opvangcapaciteit vergeleken met de benodigde opvangcapaciteit om aan de doelstellingen te voldoen. De beschikbare opvangcapaciteit is afhankelijk van het aanwezige foerageergebied en de mate waarin doelsoorten ongestoord kunnen foerageren. Voor dit onderzoek zijn daarom de geïnventariseerde verstoringsinvloeden in de berekeningen geïntegreerd. Tevens is een overzicht gegeven van de verandering in opvangcapaciteit in de historische en toekomstige situatie, rekening houdend met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

Ecologische analyse per soort
Om mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels en de Kraanvogel te kunnen bepalen is het van belang om inzicht te krijgen in de doelen en de aantalsontwikkelingen van de soorten. In **hoofdstuk 5** wordt per soort een overzicht gegeven van de aantalsontwikkelingen en trends, welke worden geduid in groter perspectief aan de hand van de verstoringsinvloeden in het gebied, in groter geografisch verband. Tevens is een inschatting gemaakt van de verwachte effecten van klimaatverandering in toekomstig perspectief.

Scenario's en advies
Hoofdstuk 6 geeft achtereenvolgens inzicht in de veranderingen in opvangcapaciteit door middel van theoretische draagkrachtscenario's waarbij verschillende verstoringsbronnen worden beperkt; welke maatregelen theoretisch de meeste draagkracht opleveren; en de indicatieve kosten die hier mee gemoeid zijn.

In **Hoofdstuk 7** conclusies getrokken waaruit een advies volgt en mogelijke maatregelen gegeven worden op basis van de vergaarde informatie uit voorgaande hoofdstukken

2 Gebied en doelstellingen

2.1 Gebiedsbeschrijving

Het Natura 2000-gebied Fochteloërveen is gelegen in de gemeenten Noordenveld (Drenthe) en Ooststellingwerf (Fryslân) en ligt tussen Veenhuizen, Bovensmilde, Ravenswoud en Fochteloo direct ten westen van Assen (zie Figuur 2-1) en beslaat een oppervlakte van circa 2596 ha. Het bestaat naast het hoogveen in het centrale deel van het gebied, uit droge en vochtige heide, vennen, ruige graslanden en het gebied wordt in het noorden begrensd door een bosgebied met naaldbomen. In het zuidoosten liggen enkele rietvelden met bos, die zijn ontstaan als vloeivelden. In het noordoosten van het gebied bevinden zich de Norgerpetgaten, een klein veenrestant, en het Esmeer, de grootste pingoruïne van Drenthe. Sinds 2001 broedt de karakteristieke Kraanvogel in het gebied onder andere door de aanwezigheid van het vernatte hoogveen. Ook is het gebied van belang voor andere broedvogels waaronder Paapje, Roodborsttapuit, Porseleinhoen en Geoorde fuut. Buiten het broedseizoen is het gebied van belang als slaapplaats en foerageergebied voor ganzen, zwanen en eenden.

Een belangrijk deel van het gebied is eigendom van de natuurorganisaties Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het overige deel van het gebied is in eigendom van de Staat en particulieren (Beheerplan 2016).

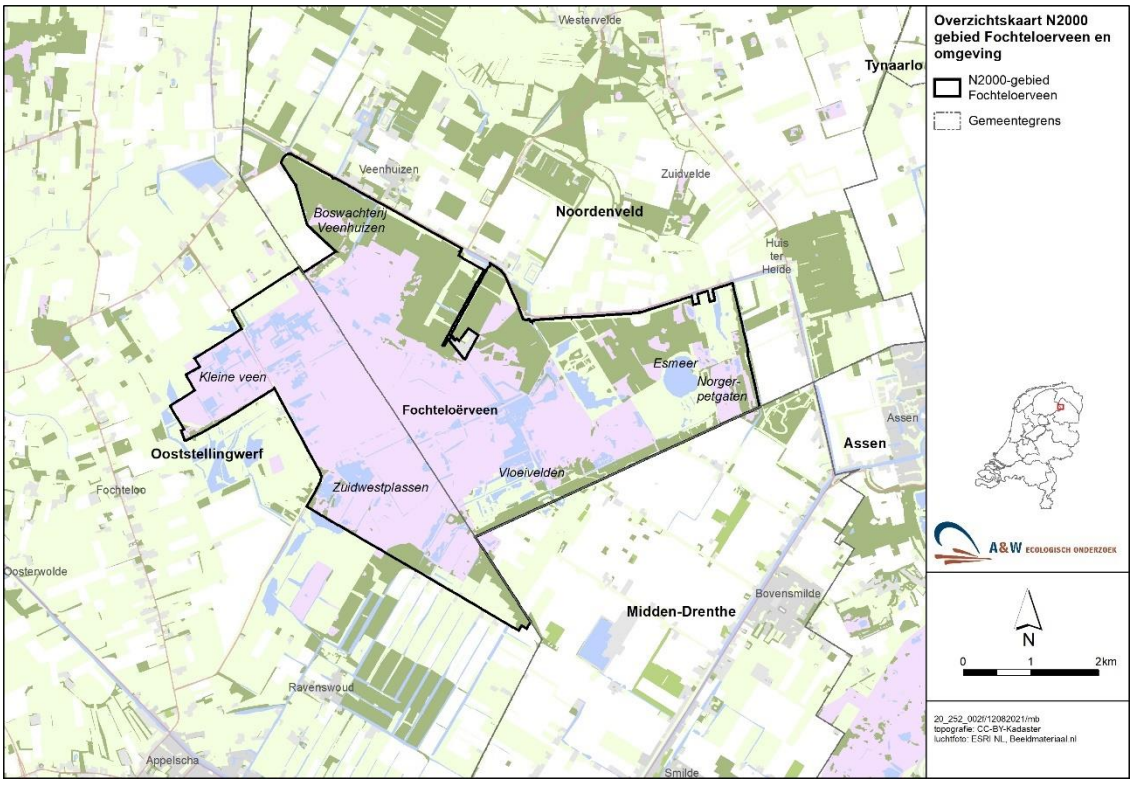

Figuur 2-1 Ligging Natura 2000-gebied Fochteloërveen ten opzichte van de gemeentegrenzen.

2.2 N2000-instandhoudingsdoelstellingen

Voor de realisatie van de landelijke Natura 2000-doelen zijn aan alle Natura 2000-gebieden kernopgaven toebedeeld om doelen voor Habitattypen en -soorten en Vogelrichtlijnsoorten per Natura 2000-gebied te focussen en concretiseren. Tabel 2-1 geeft de kernopgaven weer voor Natura 2000-gebied Fochteloërveen.

Tabel 2-1 Kernopgaven Natura 2000-gebied Fochteloërveen (Essentietabel, synbiosys.alterra.nl)

Kernopgave	Natura 2000-doel
7.01 Uitbreiding actieve kern	Uitbreiding kernen van **Actieve hoogvenen** (hoogveenlandschap) *H7110_A
7.02 Initiëren hoogveenvorming	Op gang brengen of continueren van hoogveenvorming in **Herstellende hoogvenen** H7120 in kansrijke situaties, met het oog op ontwikkeling van Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A (waar nodig uitbreiding oppervlakte H7120). Instandhouding van huidige relicten als bronpopulaties fauna. Herstel van grote veengebieden met voldoende rust onder andere voor de niet-broedvogel **Kraanvogel** A127.
7.03 Overgangszones grote venen	Ontwikkeling van overgangszones van **Actieve hoogvenen** (hoogveenlandschap) *H7110_A incl. laggzones (met onder andere **Hoogveenbossen**) *H91D0, **Zure vennen** H3160 en **Porseleinhoen** A119 en **Paapje** A275.

*De met een * aangegeven habitattypen betreffen zogenaamde prioritaire habitattypen die extra onder druk staan en waarvoor extra inspanning vereist is.*

Het gebied Fochteloërveen is in totaal aangewezen voor vijf habitattypen, vier broedvogelsoorten en zes niet-broedvogelsoorten te weten de Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Wintertaling en Slobeend. De instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels betreffen het behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een populatie met een gemiddeld seizoensmaximum[1] van 90 Kleine zwanen, 100 Wilde zwanen, 11.100 Toendrarietganzen en 2.300 Kolganzen. Voor de Wintertaling en de Slobeend is dit een gemiddeld seizoensgemiddelde[2] van 600 Wintertalingen en 40 Slobeenden (Zie

[1] *Het gemiddelde van het piekaantal per seizoen, berekend over een reeks van achtereenvolgende seizoenen*
[2] *Het gemiddelde aantal in een gebied aanwezige vogels over het gehele seizoen (12 maanden), berekend aan de hand van maandelijks uitgevoerde tellingen*

Tabel 2-2).

Hoewel de Kraanvogel (*Grus grus*) een Vogelrichtlijnsoort is (Annex I), is de Kraanvogel nog niet officieel gekwalificeerd als broed- en niet-broedvogel voor het Fochteloërveen waardoor er nog geen instandhoudingsdoel voor de soort bestaat. Wel bestaat een beschermingsverplichting en wordt de Kraanvogel in de kernopgaven expliciet genoemd als een unieke en kenmerkende soort van Actieve en Herstellende hoogvenen waarvoor de aanwezigheid van voldoende rust noodzakelijk is (Kernopgave 7.03)~~Hoewel er voor de Kraanvogel (*Grus grus*) geen instandhoudingsdoel bestaat, is het een unieke en kenmerkende soort van Actieve en Herstellende hoogvenen waarvoor de aanwezigheid van voldoende rust noodzakelijk is, zoals beschreven in kernopgave 7.03.~~

Tabel 2-2 Instandhoudingsdoelen (IHD) ~~doelsoorten~~ niet-broedvogels en gebiedsfunctie (foerageergebied (f), slaap- (s) en rustplaats (r)) voor Natura 2000-gebied Fochteloërveen (zie Aanwijzingsbesluit; Beheerplan Provincie Drenthe (2016).

Code	Soort	Doel Leefgebied		Functie	IHD gemiddeld seiz. max.	IHD gemiddeld seiz. gem.
		Omvang	Kwaliteit			
A037	Kleine zwaan	Behoud	Behoud	*s, r*	90	
A038	Wilde zwaan	Behoud	Behoud	*s, r*	100	
A039b	Toendrarietgans	Behoud	Behoud	*s, r*	11.100	
A041	Kolgans	Behoud	Behoud	*s, r*	2.300	
A052	Wintertaling	Behoud	Behoud	*f*		600
A056	Slobeend	Behoud	Behoud	*f*		40

3 Verstoringsinvloeden

Veel mensen bezoeken natuurgebieden voor rust, ruimte en natuurschoon. Ook het Fochteloërveen is een gebied dat door veel recreanten wordt bezocht, niet in de laatste plaats door de aanwezigheid van de unieke Kraanvogel. Echter, de aanwezigheid van recreanten, maar ook andere bezigheden en ontwikkelingen rondom het veen kunnen verstoring van de natuur en de doelsoorten tot gevolg hebben. Zo lopen er rondom, en beperkt door, het Fochteloërveen, diverse paden en wegen geschikt voor wandelaars, fietsers en gemotoriseerde voertuigen die hier gebruik van maken als doorgaande verbinding of het gebied bezoeken ter recreatie, maar tevens verstoring kunnen veroorzaken. Ook kan verstoring veroorzaakt worden door onder andere verjaging van vogels op agrarische percelen rondom het veen. Daarnaast is luchtvaart een mogelijke verstoringsbron, door vliegbewegingen over het gebied door grote vliegtuigen, straaljagers, helikopters en les- en sportvliegtuigen vanaf Eelde en Harderwijk.

Om mogelijke effecten van verstoring in het gebied te kunnen duiden is in dit hoofdstuk een overzicht gegeven van de verstoringsgevoeligheid en mogelijke effecten hiervan op de doelsoorten. Daarnaast is de verstoringsdruk geïnventariseerd om inzicht te krijgen in de *algemene trend* en de intensiteit van verschillende verstoringsbronnen in het gebied in de loop van de tijd en om effecten van verstoring in en rondom het Fochteloërveen in kaart te brengen als *input voor een kwantitatieve analyse* in hoofdstuk 4. De resultaten van de verstoringsinventarisatie worden in de volgende paragrafen behandeld.

3.1 Verstoringsgevoeligheid

Voldoende rust in een gebied is naast voedsel van voldoende omvang en kwaliteit een zeer belangrijke factor voor het voorkomen en behouden van (doel)soorten in een gebied (Krijgsveld et al. 2008). Verstoring kan op verschillende manieren van invloed zijn op vogelpopulaties. Zo kan directe verstoring fysiologische en gedragseffecten teweegbrengen met verlies van tijd en energie tot gevolg. Afhankelijk van de intensiteit en frequentie van verstoring kan dit mogelijk doorwerken op het reproductief succes of de overleving en uiteindelijk op de populatie (Figuur 3-1).

Indirecte gevolgen van verstoring hebben vooral betrekking op (kwaliteits-) verlies van leefgebied (Krijgsveld *et al.* 2008). Onderzoek van Krijgsveld *et al.* (2008) wijst uit dat ganzen en Smienten minder foerageren in gebieden nabij wegen en paden dan in onverstoord gebied. Verstoring door mensen en andere verstoringsbronnen kunnen daardoor resulteren in een lagere begrazingsdruk (Madsen 1995; Tombre *et al.* 2005; Bos *et al.* 2008).

Zoals behandeld in voorgaande hoofdstukken fungeert het Fochteloërveen voor de doelsoorten Kleine Zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling als slaap- rust, en foerageergebied en voor de Kraanvogel tevens als broedgebied. Effecten van verstoring zijn afhankelijk van verschillende factoren en kunnen verschillen per soort, verstoringsbron en intensiteit, activiteit van de vogels, terreintype en seizoen (Krijgsveld *et al*. 2008).

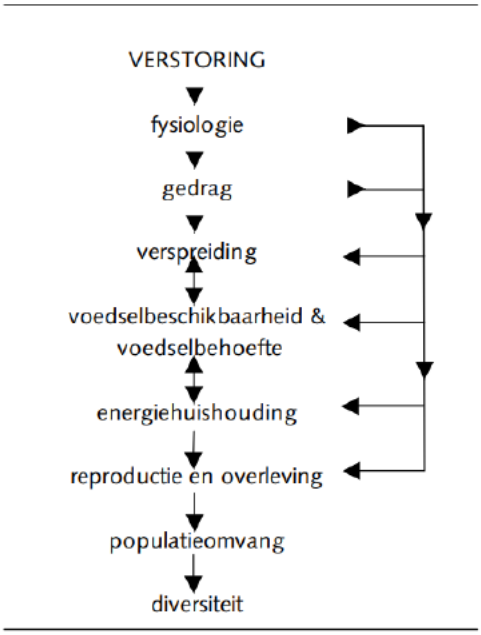

Figuur 3-1 Schematische weergave van verstoringseffecten en mogelijke interactie tussen verstoringsniveaus (uit Krijgsveld et al. 2008).

Tabel 3-1 geeft een overzicht van min en max waarden of gemiddeldes van gemeten verstoringsafstanden uit de literatuur. In de tabel is de afstand weergegeven waarbij vogels opvliegen en vluchten (*vluchtafstand*), voor verstoring door recreatie en vliegverkeer en de gemiddeldes voor land, water en in de lucht. In sommige gevallen is de *alertafstand* weergegeven, wanneer de vluchtafstand niet beschikbaar was. De alertafstand, de afstand waarop vogels stoppen met hun activiteit en alert gedrag vertonen. Deze afstand is gemiddeld 2,3 keer groter dan de opvliegafstand en zou aangehouden moeten worden om verstoring te voorkomen (Krijgsveld et al. 2008).

Tabel 3-1 Overzicht van uit literatuur bekende verstoringsafstanden recreatieve verstoringsbronnen en vliegverkeer voor de doelsoorten en Kraanvogel. Bron: in Krijgsveld et al. (2008); Dwyer (2010); in Livezey et al. (2016); Coetzer & Bouwman et al. (2017); Bech-Hansen et al. (2020)

	Gemiddelde of minimale – maximale verstoringsafstand (m)							Gemiddelde verstoringsafstand (m)		
Soort	**Voet-ganger**	**Jager/ Jacht**	**Fietser**	**Voertuig**	**Vaartuig**	**Vliegtuig**	**Wind**	**Land**	**Water**	**Lucht**
Kleine zwaan					142-700		313		492	
Wilde zwaan	155-211	325	116	168		1355*		206		1355*
Toendrarietgans	200	500		300-500		500-6550*	750	300		3525*
Kolgans	25-200	500				200-1000	500	124		583
Wintertaling	39-204				76-150		175	133	113	
Slobeend					50-430				232	
Kraanvogel	300-400							350		

**alertafstand*

Zwanen

De verstoringsgevoeligheid van Kleine- en Wilde zwaan is over het algemeen gemiddeld tot groot. Op water foeragerende en ook rustende wilde zwanen zijn gevoelig voor verstoring. In graslanden is de verstoringsafstand mogelijk kleiner (zie bronnen in Krijgsveld et al. 2008 en Livezey et al. 2016; Mayer et al. 2019). Zwanen met een activiteitengebied in agrarische omgeving, hebben vooral te maken met verstoring door landbouwwerkzaamheden en jacht, soms ook door laagvliegende vliegtuigen en helikopters. Zwanen mijden gebieden waar jacht plaatsvindt, waardoor ze geschikt foerageergebied mislopen (Schneider-Jacoby *et al*. 1991). Windmolenparken hebben een verstorende werking op afstanden tussen de 125-500 m (Profielendocument 2008; Fijn *et al*. 2012).

Ganzen

De Toendrarietgans is erg gevoelig voor verstoring. Met name landrecreatie kan een negatief effect veroorzaken (Spilling *et al.* 2008; Krijgsveld *et al.* 2008). Zo geven in de foerageergebieden landbouwwerkzaamheden, laagvliegende (sport)vliegtuigen, helikopters, jacht en recreatie de meeste verstoringsdruk. De soort is tevens gevoelig voor verdichting van het landschap door windmolens, wegen, bebouwing en beplantingen. Ook de Kolgans is gevoelig voor verstoring. De verstoringsafstand door windparken ligt tussen de 300-900 m en 400-600 m voor respectievelijk Toendrarietganzen en Kolganzen (Profielendocument 2008).

Onderzoek heeft daarnaast uitgewezen dat foerageergebieden nabij wegen met verkeer en wandelaars gemeden werden door Kolganzen. Tevens werden op verstoorde velden ~~werden~~ minder Kolganzen aangetroffen en vogels in verstoord gebied besteedden meer tijd aan vliegen. Het opvliegen van ganzen werd met name door luchtverkeer veroorzaakt (Venema 1988 in Krijgsveld et al. 2008). Daarnaast nam de vliegafstand toe na verstoring en was er meer foerageertijd nodig (bij verdubbeling vliegafstand, 3,7% meer foerageertijd noodzakelijk) (Nolet *et a*l. 2016).

Eenden

De verstoringsgevoeligheid van Wintertaling en Slobeend kan gecategoriseerd worden als respectievelijk gemiddeld en groot (Krijgsveld et al. 2008), waarbij het meest negatieve effect van verstoring wordt veroorzaakt door waterrecreatie of landrecreatie in de oeverzones. De Slobeend is daarnaast zeer gevoelig voor verstoring in de ruitijd (Krijgsveld et al. 2008). Bij windturbines zijn verstoringsafstanden van 100-250 m vastgesteld voor Wintertaling (Profielendocument 2008). Verstoring door jacht heeft als effect dat eenden zich verplaatsen naar andere deelgebieden (Bregnballe & Madsen 2004). Daarnaast maakt het voor eenden een groot verschil of er structuren aanwezig zijn die zichtbaarheid van verstoringsbronnen (recreanten) afschermen, zoals rietkragen of bosschages langs water. Ook is er een groot verschil samenhangend met groepsgrootte.

Kraanvogel

De Kraanvogel is zeer verstoringsgevoelig en vlucht al op grote afstand voor elke vorm van menselijke verstoring, waaronder agrarische activiteiten en recreatie of laagvliegende vliegtuigen en helikopters (Krijgsveld et al. 2008; Profielendocument 2008). Hoewel er weinig literatuur beschikbaar is over specifieke verstoringsafstanden van de Kraanvogel in Nederland, wordt de verstoringsafstand in het Fochteloërveen gemiddeld geschat rond de 300-400 m (Bijlsma 1999). Internationaal zijn verstoringsafstanden gevonden van 150 m in Scandinavië, 200-300 m in Duitsland en tot 1000 m in Spanje. De variatie hangt samen met de mate van rust in het gebied. Uit onderzoek in China naar effecten van verstoring door menselijke recreatie op de Monnikskraanvogel (*Grus monacha*), kwam naar voren dat de verstoringsafstand toenam met geluidsintensiteit van de verstoringsbron. Zo liep de verstoringsafstand op van 250 m tot 700 m

door het geluid van wandelaars, motorgeluid en fluitende en schreeuwende personen (~~Jinming~~ Luo *et al.* 2012).

3.2 Huidige verstoringsdruk

Basisverstoring

Om de draagkracht van het Fochteloërveen voor de doelsoorten goed te kunnen bepalen is een kwantitatieve analyse van verstoringsbronnen en effecten van verstoring van belang. Om effecten van verstoring in de huidige situatie in en rondom het Fochteloërveen zo goed mogelijk in kaart te brengen voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen (zie hoofdstuk 4), is ten eerste een *basisverstoringskaart* opgesteld. Deze kaart is gebaseerd op het landgebruik en de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen met een verstoringscontour (o.a. paden, wegen, bomenrijen en bebouwing).

De gehanteerde afstanden van de verstoringscontour sluiten aan bij eerdere rapportages van A&W (zie ook Bijlage 1.3). Het resultaat geeft een kaart met het voor ganzen en zwanen geschikt foerageergebied buiten de verstoringscontour en vormt de basis in een situatie met rustig regulier gebruik (Figuur 3-2). Uit de basisverstoringskaart blijkt dat het meeste potentieel geschikte foerageergebied in de vorm van grasland ten ten zuiden en westen van het Fochteloërveen ligt en voor bouwland in het noorden en oosten (Figuur 3-2).

Additionele verstoring

Naast de basisverstoringskaart is een inventarisatie gemaakt van verstoring op basis van gebiedskennis van gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de WetlandWacht. Hiervoor zijn per km hok in een straal van 5 km[3] rondom het gebied, ~~om~~ de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied kwalitatief ingeschat, in kaart gebracht en gekwantificeerd. De verstoring is percentueel gesteld in het aantal dagen van verstoring per week. Hiervoor is onderscheid gemaakt in de volgende vormen van verstoring welke per km hok in percentages zijn uitgedrukt (Voor details zie Bijlage 1.3).:

- fietsers;
- wandelaars;
- overige vormen van recreatie (motorcross / metaaldetectie);
- verjaging (incl. jacht en afschot)

Het resultaat is een km hok kaart per verstoringsbron waarbij de verstoringsdrukpercentages in kleur zijn weergegeven (Figuur 3-3). Verstoringsdruk door *vliegverkeer* is, anders dan bij de andere verstoringsbronnen, niet aan een specifieke locatie in het gebied te relateren. Om deze reden is het vliegverkeer niet in kaart weergegeven, maar is het verstoringseffect berekend voor de analyse in hoofdstuk 4 (voor details zie Bijlage 1.3).

Uit de verstoringsdrukkaarten blijkt dat er een grote tot vrijwel continue verstoring rondom het gebied bestaat van fietsers en wandelaars. De gebieden met de hoogste verstoringsdruk door wandelaars liggen nabij de bebouwde kom ten noorden en oosten van het Fochteloërveen bij Assen, Kloosterveen, Veenhuizen en Smilde. De verstoringsdruk door verjaging, jacht en afschot concentreert zich voornamelijk ten westen- en zuidwesten van het Fochteloërveen met een matige tot grote verstoringsdruk. Verstoring door overige vormen van recreatie zoals motorcrossers en metaaldetectoren is met name aanwezig ten oosten en zuidoosten van het gebied, met een kleine verstoringsdruk.

[3] Zie Bijlage 1.1 voor uitleg over de gehanteerde oppervlaktecontour

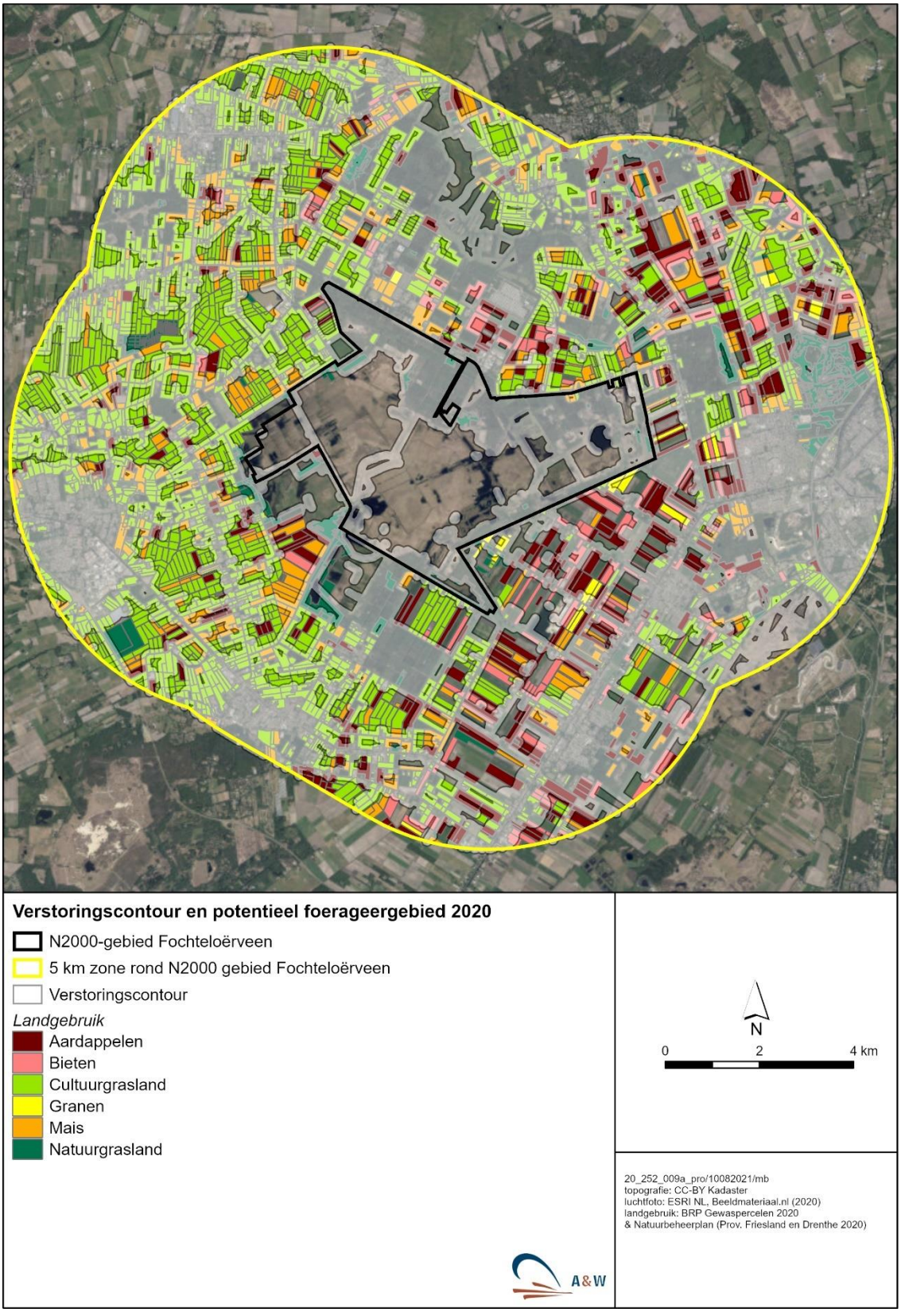

Figuur 3-2 Foerageergebied gecategoriseerd in landgebruiktypen inclusief verstoringscontour binnen een straal van ca. 5 km rondom het Fochteloërveen (uitgangskaart situatie 2020).

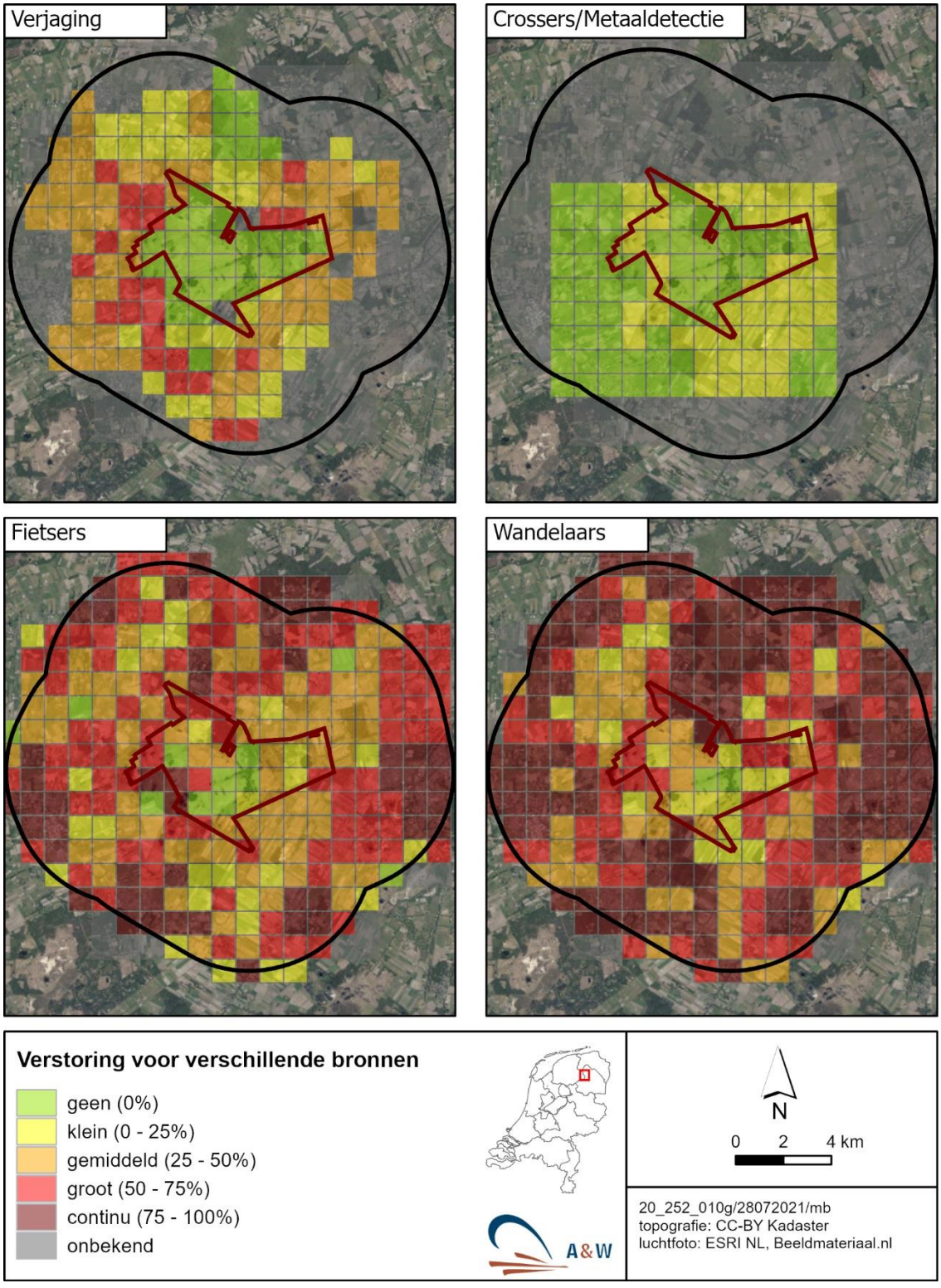

Figuur 3-3 Overzichtskaart inventarisatie verstoringsdruk per km hok voor fietsers, wandelaars, verjaging en crossers / metaaldetectoren binnen een straal van 5 km (zwarte contour) rondom het Fochteloërveen (donkerrode contour) (Bron input: Natuurmonumenten ( ) en WetlandWwacht ( )).

3.3 Historische situatie en trends

Om tevens een indruk te krijgen van verstoringsdruk in *historisch perspectief* is verstoring geïnventariseerd middels consultatie van bewoners en gebiedskenners (historisch panel) over de variatie in verschillende verstoringsbronnen, de verandering in verstoringsbronnen en de intensiteit van de verstoring in de afgelopen vijf jaar (periode 2015-2019) ten opzichte van 10 jaar geleden (2009) en ca. 25 jaar geleden (periode 1995-2000). Hierbij is waar mogelijk per deelgebied (Figuur 3-4 Overzichtskaart deelgebieden voor (historische) verstoringsinventarisatie Figuur 3-4) de toe- of afname in percentages gescoord van de verschillende verstoringsbronnen via wegen en paden, via kavels en het vliegverkeer (Voor details over methodiek inventarisatie zie Bijlage 1.4).

In totaal hebben 8 respondenten hun ervaring gedeeld. In Tabel 3-3 staan de resultaten en kleurcodes weergegeven voor de vergelijking met 2009 (Zie Bijlage 2.1 voor de resultaten voor de periode 1995-2000). Zo betekent een donkerrode kleur in de Tabel een toename van 75-100% verstoring in de huidige situatie ten opzichte van het jaar 2009. De verstoringspercentages zijn later gebruikt voor de berekening van de historische opvangcapaciteit (zie hoofdstuk 4 en Bijlage 1.4).

Om de ervaring van gebiedskenners te kunnen duiden en staven is tevens kwantitatieve informatie opgevraagd over wandelaars, fietsbewegingen en verkeerstellingen van de gemeente Assen en Ooststellingwerf, bezoekers van de uitkijktoren in het Fochteloërveen en vliegbewegingen uit gegevens van de Luchtverkeersleiding Nederland (LVNL). De ervaring en uitwerking is beschreven in de volgende paragrafen.

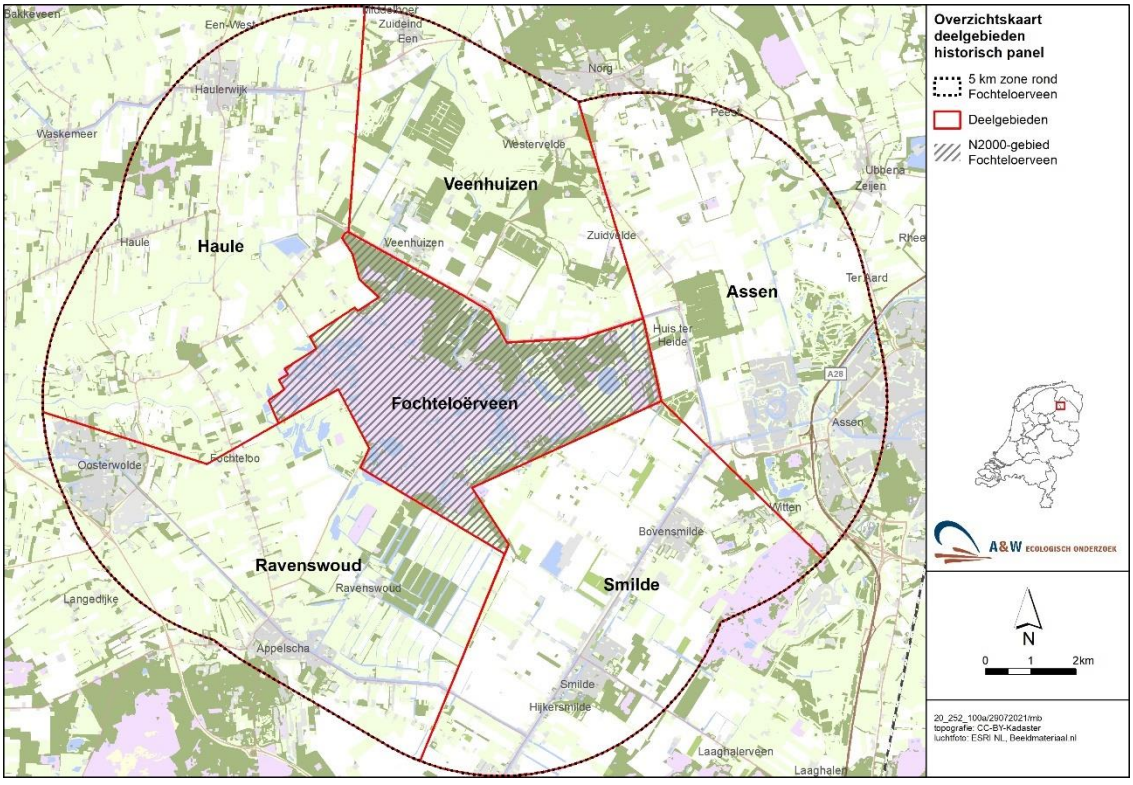

Figuur 3-4 Overzichtskaart deelgebieden voor (historische) verstoringsinventarisatie.

Tabel 3-2 Overzichtstabel gemiddelde scorepercentages verstoringsinventarisatie per deelgebied per verstoringsbron in de huidige situatie (afgelopen 5 jaar) ten opzichte van 2009.

	Assen	Smilde	Ravens-woud	Haule	Veen-huizen	Fochteloër-veen	Gemiddeld
Via paden / wegen	***67***	***50***	***63***	***38***	***47***	***66***	***55***
Fietser	83	63	67	50	56	67	64
Wandelaars	50	38	58	25	38	65	45
Op kavels	***50***	***34***	***32***	***-13***	***31***	***24***	***26***
Verjaging / afschot	75	38	12	-50	0	0	12
Crossers	50	50	33	?	75	31	48
Metaaldetectie	0	25	17	?	0	8	10
Honden (kavelranden)	75	25	67	25	50	55	49
Luchtverkeer	***25***	***27***	***20***	***44***	***38***	***35***	***31***
Kleine vliegtuigjes	0	25	42	25	50	46	31
Helikopters	50	25	42	75	50	38	47
Grote vliegtuigen	50	56	8	75	50	65	51
Straaljagers	0	0	-13	0	0	-7	-3
Gemiddeld	**38**	**30**	**26**	**25**	**34**	**29**	
# respondenten	N=3	N=2	N=3	N=1	N=2	N=6	

Kleurcodes verstoring	Afname	Gelijk	Lichte toename	Matige toename	Sterke toename	Zeer sterke toename	onbekend
		0%	1-24%	25-49%	50-74%	75-100%	?

Verstoring via wegen en paden

Fietsers en wandelaars

In de afgelopen jaren hebben verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden in- en rond het Fochteloërveen. Zo is het gebied toegankelijker geworden voor recreanten door aanpassing van paden en wegen en kunnen woningbouwontwikkelingen hier aan bijdragen door toename van bezoekers uit de omgeving (Grontmij 2011a). Echter, er zijn weinig kwantitatieve data beschikbaar over de actuele recreatieontwikkelingen. In de Natuurvisie (2010) van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is geschat dat het aantal fietsers en auto's op de Fochteloërveenweg in de periode 1995-2010 is verdrie- tot zesvoudigd. Door [redacted] zijn vanaf het jaar 2013 in het gebied tellingen gedaan van recreanten, verkeer en andersoortige verstoring. Uit de tellingen kwam naar voren dat wandelaars en fietsers zijn toegenomen. Gemiddeld over de jaren was het aantal bezoekers ca. 40% hoger in het weekend dan door de weeks (Zie figuren Bijlage 2.2).

De sterke toename in wandelaars en fietsers met name in het weekend en met feestdagen, komt overeen met de ervaringen van gebiedskenners. Nieuw aangelegde fietspaden naar Ravenswoud en naar Drentseweg hebben hier mogelijk aan bijgedragen. De Meesterswijk is druk tot zeer druk met fietsers. Specifiek wordt de afgelopen tien jaar gekenmerkt door toename in aantal elektrische fietsen, racefietsers en mountainbikers die routes volgen rond het Esmeer en zuidoostzijde van het Fochteloërveen in de bosrand na aanleg van het betonfietspad.

Ook het aantal honden dat hun baas vergezelt in het gebied is fors toegenomen, mede te wijten aan het ingestelde losloopgebied in de Compagnonsbossen. Het los laten lopen van honden gebeurt vrijwel overal, met name op de wandelroutes en in de randzones. Ook zorgt de toename van het aantal fotografen in het gebied voor veel verstoring en overlast van foeragerende en rustende Kraanvogels en ganzen, maar ook broedvogels en zelfs reptielen. Fotografen lijken zich weinig van regels aan te trekken.

Gemotoriseerd verkeer

Samen met de toename in wandelaars en fietsers lijkt ook het gemotoriseerd verkeer fors toegenomen in de afgelopen jaren, waaronder automobilisten en motorrijders die aan het toeren zijn. Daarnaast staan er veel meer auto's, (soms met draaiende motor) in de bermen om vanuit de auto vogels te observeren. De ervaren toename in intensiteit en variatie van gemotoriseerd verkeer komt overeen met de tellingen van . Uit de tellingen blijkt dat het aantal auto's en motoren dat de Fochteloërveenweg passeerden in 2020 is toegenomen ten opzichte van 2012 en zijn er meer verschillende voertuigen geobserveerd, waaronder campers, vrachtauto's, tractoren, een kraan en quads (Zie Bijlage 2.2). Uit tellingen voor de verkeersvisie door Roelofs Advies en Ontwerp (2018), bleek dat de verkeersintensiteiten van verkeer op zondagen piekt op de Fochteloërveenweg, wat duidt op recreatief verkeer dat bewust de route langs het veen kiest.

Verstoring op kavels

Verjaging, jacht en afschot

Er zijn geen kwantitatieve data beschikbaar over de intensiteit van jacht en verjaging in en rondom het gebied. De ervaring van verjaging en afschot wisselt per deelgebied. Hoewel jacht over het algemeen lijkt afgenomen, is verjaging een frequent fenomeen. In deelgebied Assen wordt de grootste toename ervaren. Verjaging en afschot van ganzen die van de foerageergebieden naar de slaapplaatsen migreren vindt nog steeds regelmatig plaats door jagers en boeren, waarbij ook Kraanvogels worden verjaagd van de akkers.

Crossers en metaaldetectie

In elk deelgebied wordt een toename van verstoring door crossers op de kavels ervaren. Hierbij worden plaatselijk incidenteel of frequent crossers waargenomen in het najaar met name op zaterdag en zondag. Hierbij wordt o.a. gecrost op kale kavels en het verboden pad naar het Esmeer. De grootste toename wordt ervaren in deelgebied Veenhuizen met daaropvolgend Assen en Smilde. Metaaldetectie wordt incidenteel waargenomen en lijkt geen significante bron van verstoring op te leveren.

Vliegverkeer

Voor de trends van de vliegbewegingen over het Fochteloërveen is zijn data opgevraagd bij de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL) met daarin informatie van het aantal vliegbewegingen per vliegtuigtype, het aantal motoren, de vlieghoogte en de tijdsduur dat het vliegtuig zich in een straal van 5 km rondom het gebied bevond. Voor de trendanalyse zijn de vliegtuigtypes opgedeeld in vier categorieën: klein vliegtuig, groot vliegtuig, straaljager en helikopter (voor details zie Bijlage 1.3).

In de huidige situatie wordt ten opzichte van 25 jaar geleden veel overlast van vliegverkeer ervaren. Destijds kwam volgens de respondenten geen of incidenteel kleine- en grote vliegtuigen en helikopters over. Sinds 2009 ervaren de respondenten een gemiddeld matige toename van kleine vliegtuigjes en helikopters en een sterke toename van grote vliegtuigen. De ervaring van

de matige toename van kleine vliegtuigjes en helikopters komt echter niet overeen met de LVNL data. In de volgende paragrafen worden de trends nader toegelicht.

Kleine vliegtuigjes en helikopters

In Figuur 3-5 en 3-6 is het gemiddelde aantal vliegbewegingen over het gebied van kleine vliegtuigjes en helikopters per dag weergegeven voor de jaren 2009 t/m 2020 voor de broed- en winterperiode. De algemene trend laat een afname zien van het aantal geregistreerde vliegbewegingen van kleine vliegtuigjes over de jaren. Zo is het aantal vliegbewegingen van vliegtuigjes in de winterperiode in 2019 met 45% afgenomen ten opzichte van 2009. Het aantal helikopters laat geen duidelijke trend zien.

Door de respondenten wordt een matig sterke toename van verstoring door kleine vliegtuigjes ervaren, met name in de weekenden. Het gaat dan om de kleine sportvliegtuigen en de kleine lesvliegtuigen die vanaf vliegveld Eelde en Lelystad vluchten maken over het gebied. Deze ervaring komt echter niet geheel overeen met de data van de LVNL (zie Figuur 3-5), waaruit blijkt dat het aantal kleine vliegtuigjes sinds 2009 is afgenomen[4]. Ook wordt een gemiddeld matige toename van verstoring door helikopters ervaren. Het gaat dan voornamelijk om vluchten van traumahelikopters. In de jaren 2007 t/m 2013 heeft een inventarisatie naar vliegbewegingen van kleine luchtvaart plaatsgevonden door de WetlandWwacht. Hieruit bleek dat er een toename is in de storing door de kleine luchtvaart in de periode 2011-2013 t.o.v. 2007-2010 voornamelijk door helikopters (in Molenaar 2019). Voor deze periode komt het beeld overeen met de gegevens van de LVNL waarbij een piek van helikopters in 2013 zichtbaar is. Hierna is volgens de LVNL geen toename aanwezig.

Grote vliegtuigen en straaljagers

In Figuur 3-7 en 3-8 is het gemiddelde aantal vliegbewegingen van grote vliegtuigen en straaljagers per dag weergegeven voor de jaren 2009 t/m 2020 voor de broed- en winterperiode. Het aantal grote vliegtuigen dat over het gebied vliegt neemt toe over de jaren (Figuur 3-8). Zo is het aantal vliegbewegingen van grote vliegtuigen in de winterperiode van 2019 ten opzichte van 2009 met 28% toegenomen. De toename van het aantal grote vliegtuigen wordt ook ervaren door de respondenten. Dit is onder andere te wijten aan de uitbreiding van vliegveld Eelde. Door straaljagers wordt gemiddeld minder verstoring ervaren, hoewel uit de data van de LVNL geen trend af te leiden valt.

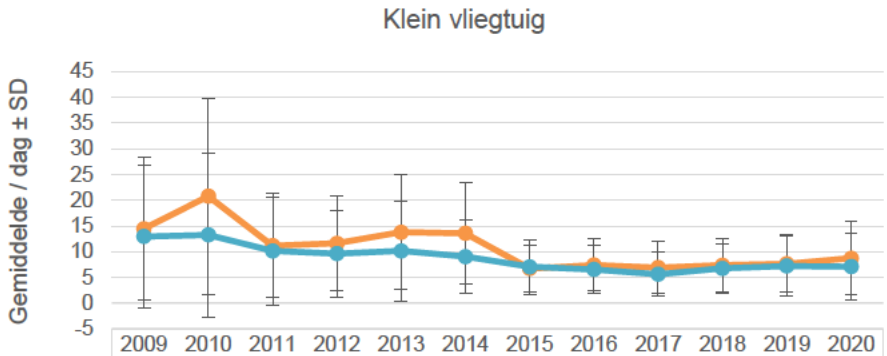

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	14,5	20,8	11,2	11,6	13,8	13,6	6,7	7,4	6,9	7,4	7,6	8,7
Winter_hoogteselectie	13,0	13,3	10,1	9,6	10,2	9,1	7,1	6,5	5,6	6,8	7,2	7,1

[4] *In de dataset waren vluchten zonder ID nummer aanwezig, wat volgens de LVNL mogelijk zweefvliegtuigen en luchtballonnen zijn of kleinere vliegtuigen die op zicht vliegen. Het totaal aantal niet-geregistreerde vluchten in de database bleek echter slechts 0,8% van het totaal, wat niets verandert aan de afnemende trend.*

Figuur 3-5 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

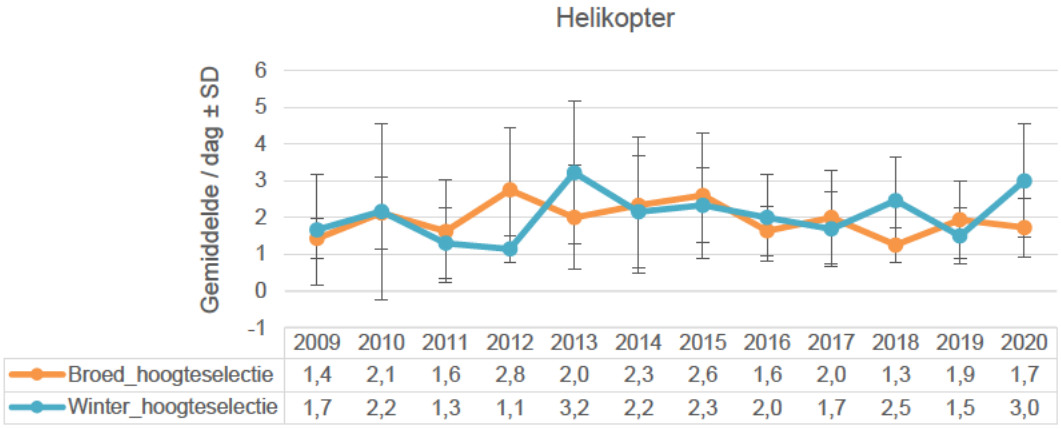

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	1,4	2,1	1,6	2,8	2,0	2,3	2,6	1,6	2,0	1,3	1,9	1,7
Winter_hoogteselectie	1,7	2,2	1,3	1,1	3,2	2,2	2,3	2,0	1,7	2,5	1,5	3,0

Figuur 3-6 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van helikopters per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

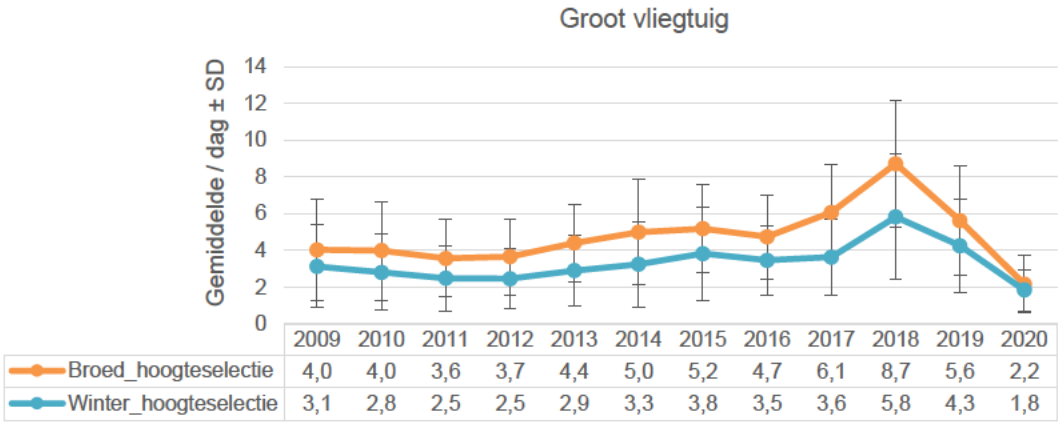

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	4,0	4,0	3,6	3,7	4,4	5,0	5,2	4,7	6,1	8,7	5,6	2,2
Winter_hoogteselectie	3,1	2,8	2,5	2,5	2,9	3,3	3,8	3,5	3,6	5,8	4,3	1,8

Figuur 3-7 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van grote vliegtuigen per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

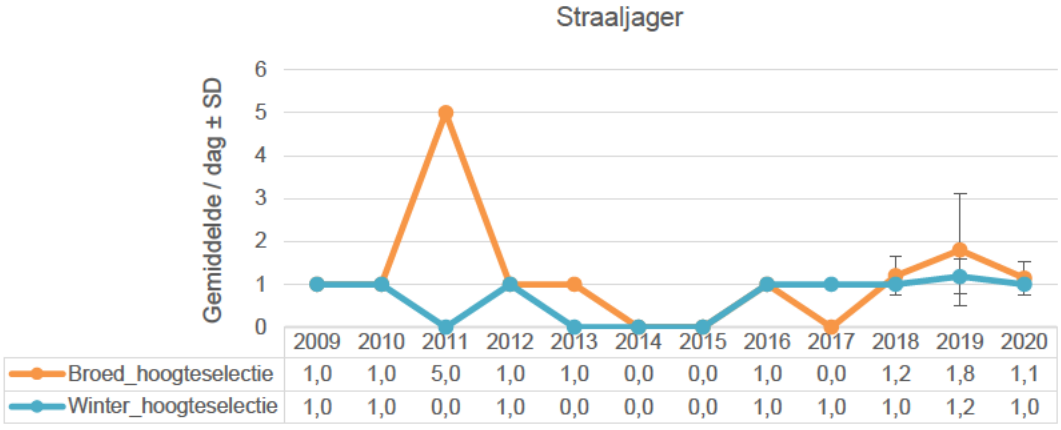

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	1,0	1,0	5,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,2	1,8	1,1
Winter_hoogteselectie	1,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,2	1,0

Figuur 3-8 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van straaljagers per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

Luchtballonnen en drones

Ten opzichte van 25 en 10 jaar geleden worden incidenteel tot regelmatig luchtballonnen waargenomen, voornamelijk in het weekend[5]. De luchtballonnen komen vaak laag over het Fochteloërveen waar ze met de gasbrander verstoring van vogels kunnen veroorzaken. De landing gebeurt vaak op de naastliggende landbouwgronden zoals in polder Ravenswoud. Een andere vliegende bron van verstoring die voorkomt in het Fochteloërveen is de aanwezigheid van drones[6]. Hoewel de frequentie nog incidenteel is, is volgens de respondenten ook dit gebruik toegenomen. Er is geen kwantitatieve data beschikbaar voor deze typen luchtverkeer.

Verstoringsduur en vliegpad

Helikopters en kleine (sport) vliegtuigjes zijn volgens de literatuur meer verstorend dan straaljagers en grote vliegtuigen, gezien zij vaak lager vliegen en langer boven een gebied aanwezig zijn dan grote vliegtuigen en straaljagers (Krijgsveld et al. 2008). Om inzicht te krijgen in veranderingen in vliegduur en mogelijke verstoringseffecten hiervan is de gemiddelde tijdsduur in minuten per vlucht per dag uitgezet over de jaren (Bijlage 323 Figuur 3-7, 3-8). Hoewel voor kleine vliegtuigen de tijdsduur gelijk blijft over de jaren, lijkt voor helikopters de tijdsduur gemiddeld wat hoger te liggen in periode 2013 – 2020 dan in 2009 – 2012.

Om een beeld te krijgen van de vliegbewegingen van het gebied is een kaart opgesteld met daarin alle vliegpaden per type categorie voor het jaar 2019 (zie Bijlage 2.3). Hieruit blijkt dat kleine- en grote vliegtuigen praktisch het gehele gebied overvliegen. Straaljagers vliegen gemiddeld iets zuidelijker over en helikopters wat meer aan de westkant van het gebied.

3.4 Toekomstige situatie

De draagkracht van het gebied kan afwijken in de toekomstige draagkracht door nieuw geplande (ruimtelijke) ontwikkelingen die mogelijk een extra verstoringsdruk met zich meebrengen. Om inzicht te krijgen in de toekomstige verstoringsdruk en deze kwantitatief mee te kunnen nemen in de analyse, is informatie opgevraagd bij de omliggende gemeenten (Assen, Noordenveld, Ooststellingwerf, Midden-Drenthe en Tynaarlo). Specifiek is gevraagd naar ruimtelijke ontwikkelingen, waarvoor al een concrete locatie en bestemmingsplan bestaat, en potentiële ontwikkelingen, waarvoor zoeklocaties bestaan, die mogelijk van invloed kunnen zijn op het foerageergebied. Onder ontwikkelingen wordt verstaan: woningbouw, veranderingen in landgebruik en agrarische overeenkomsten aan de randen van dorpen en in het buitengebied binnen een straal van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen (Voor details zie Bijlage 1.5).

Ruimtelijke ontwikkelingen in kaart

De ruimtelijke ontwikkelingen binnen het gebied mogelijk van invloed op het foerageergebied, konden worden onderverdeeld in de volgende categorieën: recreatie, wind- of zonne-energie, bedrijventerrein, natuurontwikkeling, woonwijk en gebiedsontwikkeling. In Figuur 3-9 staan alle ontwikkelingen die door de gemeentes zijn doorgegeven weergegeven, waarbij is aangegeven of de ontwikkeling concreet of potentieel is. De grootste oppervlaktes van de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de 5 km straal vallen achtereenvolgens onder de categorieën woonwijk (Kloosterveen), recreatie (toeristische recreatieve zone Assen) en zonne-energie (Zuidvelde).

[5] In de gedragscode van de Nederlandse en internationale luchtvaartorganisaties is voor recreatieve vliegers vastgelegd dat klein vliegverkeer in principe het vliegen boven natuurgebieden vermijdt, tenzij het niet anders kan. In dat geval wordt gevlogen op een hoogte van minimaal 300 meter. Voor niet recreatieve vliegers is vliegen op een hoogte van minimaal 150 meter toegestaan (https://www.provincie.drenthe.nl/).

[6] Voor particulieren is het in principe niet toegestaan met drones boven Natura 2000-gebieden te vliegen (https://www.provincie.drenthe.nl/).

Bijlage ~~2-2~~3.1 Figuur 3-4 geeft het kaartbeeld inclusief de nieuwe verstoringscontour rekening houdend met de ontwikkelingen.

Overige ruimtelijke ontwikkelingen

Naast de ontwikkelingen met mogelijke invloed op het foerageergebied waarvoor een locatie concreet of potentieel in kaart gebracht kon worden, is door sommige gemeenten een uitgebreider overzicht gegeven van ontwikkelingen buiten de 5 km zone of waarvoor een plan bestaat, dat nog niet is uitgewerkt. In Tabel 3-~~3~~4 is globaal per gemeente aangegeven onder welke categorie de mogelijk toekomstige ontwikkelingen vallen. Het meerendeel van de gemeentes verwacht in de toekomst ontwikkelingen betreffende wind- of zonne-energie en woningbouw, met mogelijke consequenties voor de draagkracht van het Natura 2000-gebied Fochteloërveen. Zo kan bijvoorbeeld door de ontwikkeling van wind- en zonne-energie niet alleen foerageergebied verloren gaan, maar mogelijk ook van invloed zijn op rust- en slaapplaatsen. Een voorbeeld hiervan is een pilot van een zonneveld van 1,5 ha geïnstalleerd in de voormalige zandwinput Weperplas, wat een belangrijke slaapplaats betreft voor zwanen en ganzen (zie ook hoofdstuk 5). Daarnaast brengt de installatie van windmolens een mogelijke aanvaringsrisico van doelsoorten met zich mee.

Tabel 3-3 Overige ~~bekende~~ ontwikkelingen buiten de 5 km zone of waarvoor nog geen concreet plan bestaat onderverdeeld per gemeente. Voor de gemeente Assen zijn geen extra ontwikkelingen bekend.

Categorie / Gemeente	Noordenveld	Ooststellingwerf	Midden Drenthe	Tynaarlo
Recreatie		X		X
Infrastructuur			X	
Wind- of zonne-energie	X	X	X	
Uitbreiding bedrijven(terrein)		X		X
Agrarisch		X		
Natuurontwikkeling	X			X
Woningbouw / woonwijk	X	X		X
Economische zaken		X	X	
Gebiedsontwikkeling		X		

Vliegverkeer

Naast de ruimtelijke ontwikkelingen, is in de toekomst mogelijk ook een toename te verwachten van verstoringsdruk door vliegverkeer. Volgens de respondenten zal dit het geval zijn voor lesvliegtuigjes en straaljagers. Het is mogelijk dat de overlast door lesvliegtuigjes in de toekomst toe gaat nemen, omdat de Transavia vliegschool nu ook is gestationeerd op GEA. Daarnaast neemt volgens de respondenten van de verstoringsinventarisatie mogelijk de frequentie van straaljagers over het gebied toe in de toekomst aangezien het trainingsgebied voor de F35 praktisch over het gebied komt te lopen bij de komende beoogde herindeling van het luchtruim.

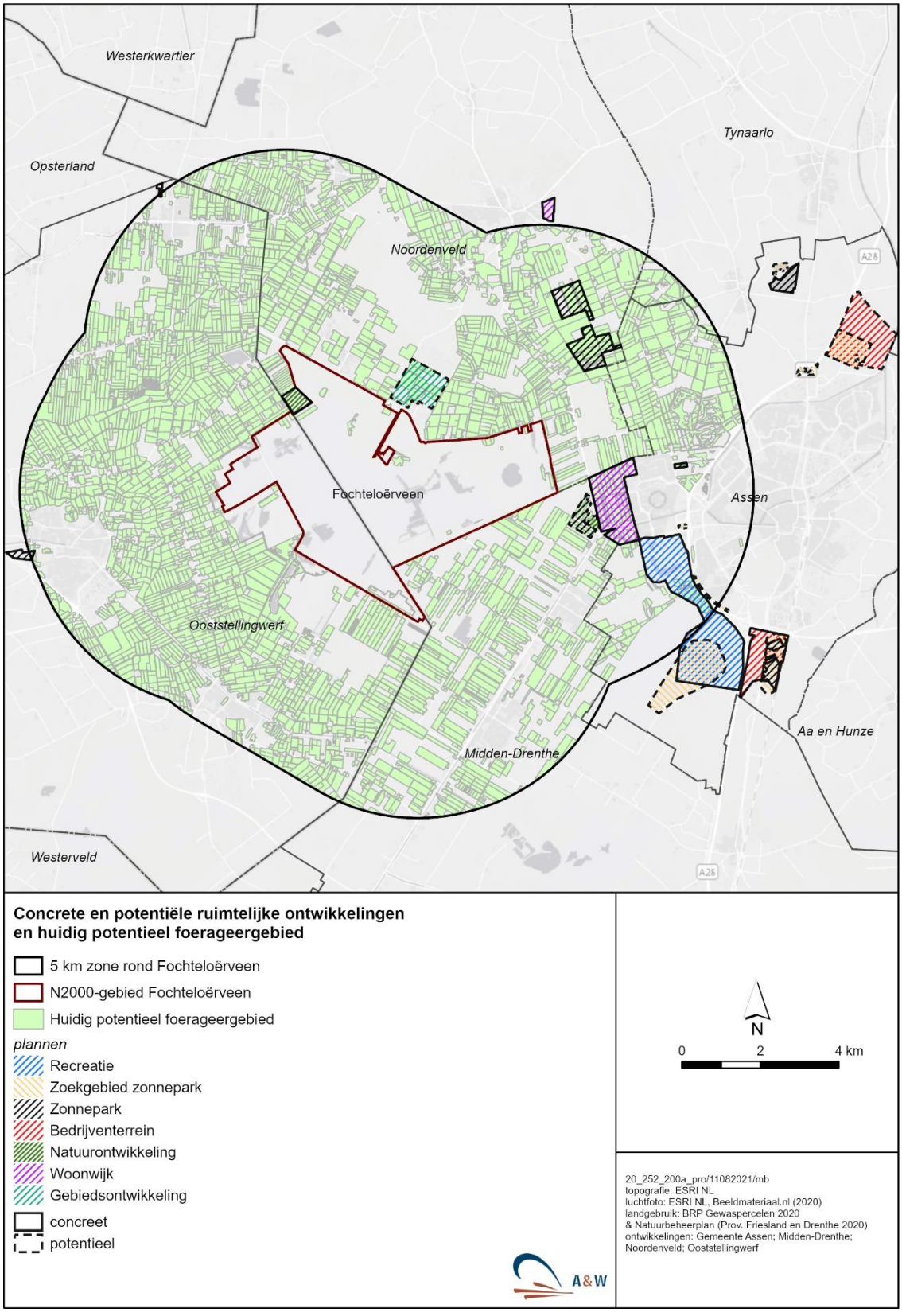

Figuur 3-9 Overzicht concrete en potentiële ruimtelijke ontwikkelingen en huidig potentieel foerageergebied.

4 Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen

Het uitgangspunt van het beheerplan van het Natura 2000-gebied Fochteloërveen is de omvang en kwaliteit van het leefgebied met voldoende draagkracht voor de aangewezen doelsoorten te behouden. De benodigde opvangcapaciteit is afhankelijk van het aantal vogels dat gedurende het winterseizoen moet kunnen foerageren. Voor de herbivore watervogels; de Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans is aan de hand van het instandhoudingsdoel berekend hoeveel voedsel er in een winterseizoen in het gebied beschikbaar moet zijn. De Slobeend, Wintertaling en Kraanvogel zijn voor deze analyse niet meegenomen. De beschikbare opvangcapaciteit is afhankelijk van het aanwezige foerageergebied (kwaliteit en kwantiteit) en de mate waarin de doelsoorten ongestoord kunnen foerageren. In dit onderzoek is de beschikbare opvangcapaciteit berekend voor de huidige situatie en de toekomstige situatie om te bepalen of de opvangcapaciteit door nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen mogelijk wordt beïnvloed. Tevens is op basis van ervaring van gebiedskenners een kwantitatieve inschatting gemaakt van de draagkracht in het gebied in de historische situatie. De resultaten van deze draagkrachtanalyses zijn uitgewerkt in de volgende paragrafen.

4.1 Benodigde opvangcapaciteit

Om te kunnen beoordelen of de huidige opvangcapaciteit van het Fochteloërveen voldoet, dient de berekende opvangcapaciteit vergeleken te worden met de benodigde capaciteit zoals gesteld op basis van de instandhoudingsdoelen. Voor de berekening van de benodigde opvangcapaciteit is eerst het aantal 'vogeldagen' berekend aan de hand van de instandhoudingsdoelen. Het aantal vogeldagen is kort gezegd het aantal getelde dieren maal de verblijfstijd. De vogeldagen zijn hierna omgerekend naar het aantal 'kolgansdagen' (kgd) per jaar met behulp van een omrekeningsfactor op basis van gewicht en het percentage gras / bouwland gewassen in het dieet (zie Tabel 4-1). De methodiek voor de bepaling van het aantal vogeldagen is gelijkgesteld aan de methodiek gehanteerd door Buro Bakker (2020). Het percentage gras en gewas in het dieet is afgeleid van schattingen door [redacted] (2020) (voor details zie Bijlage 1.3).

Uit de berekening blijkt dat het gebied opvang moet kunnen bieden voor in totaal 0,5 miljoen kolgansdagen per seizoen op grasland en 1,1 miljoen kolgansdagen op bouwland om de aangewezen soorten in termen van hun instandhoudingsdoel voldoende te kunnen faciliteren. De totaal benodigde opvangcapaciteit komt daarmee uit op 1,6 miljoen kolgansdagen.

Tabel 4-1 Vereiste opvangcapaciteit per kwalificerende soorten ganzen en zwanen in kolgansdagen, nodig voor de gestelde instandhoudingsdoelen. Onderscheid is gemaakt tussen bouwland en grasland, omdat de soorten verschillen in afhankelijkheid van bouwland dan wel grasland (Voor toelichting en onderbouwing: zie Bijlage 2.3).

Soort	Bouwland in dieet (%)	Capaciteit op grasland	Capaciteit op bouwland	Capaciteit totaal
Kleine zwaan	20	12.087	3.022	15.109
Wilde zwaan	25	13.346	4.449	17.795
Toendrarietgans	75	344.207	1.032.621	1.376.828
Kolgans	35	176.727	95.161	271.888
Totaal		**546.368**	**1.135.253**	**1.681.621**

4.2 Berekeningswijze beschikbare opvangcapaciteit

De beschikbare opvangcapaciteit voor de zwanen en ganzen is berekend voor het gebied binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen aan de hand van een stapsgewijze benadering.

1. Ten eerste is een *basisverstoringskaart* opgesteld, gebaseerd op een verstoringscontour de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen (bebouwing, bosschages, wegen en paden) en het reguliere gebruik door bewoners en gebruikers. Hieruit volgt het areaal grasland en bouwland binnen en buiten de basisverstoringscontour. Deze kaart geeft de situatie weer voor rustig regulier gebruik (zie paragraaf 3.2).

2. Daarnaast is een inventarisatie gemaakt van *additionele verstoring* per kilometerhok, om de intensiteit van recreatief gebruik, jacht en verjaging in kaart te brengen; vliegverkeer is op gebiedsniveau geïnventariseerd (zie paragraaf 3.2).

3. Vervolgens is een *cumulatieve berekening* gemaakt van de basisverstoring en de verschillende additionele verstoringsbronnen met als resultaat de totale oppervlakte onverstoord foerageergebied (zie Bijlage 1.3).

4. Deze oppervlakte is vervolgens omgerekend naar de *beschikbare opvangcapaciteit* in kolgansdagen op basis van draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen in kolgansdagen / ha (zie Bijlage 1.3).

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit in de huidige situatie is als uitgangspunt voor de verstoring het jaar 2019 genomen, zodat extra verstoring in de Coronaperiode buiten beschouwing is gelaten. Voor de onderliggende basiskaarten en gewastypes is wel uitgegaan van de meest recente data, uit het jaar 2020. Details van de berekeningen zijn opgenomen in Bijlage 1.3.

4.3 Areaal foerageergebied

Basisverstoring

Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van infrastructuur, zoals wegen, bebouwing, bosschages en windturbines. De verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen varieert van 100-250 m (zie paragraaf 3.1, voor details zie Bijlage 1). Al het foerageergebied binnen deze verstoringscontour is geclassificeerd als gebied met basisverstoring (zie paragraaf 3.2, Figuur 3-2).

Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder (2015). Voor de huidige berekening is er daarom van uitgegaan dat 33~~67~~% van het oppervlakte foerageergebied binnen de verstoringscontour onverstoord is.

In totaal is er ca. 11.221 ha foerageergebied aanwezig, waarvan 64% binnen de verstoringscontour valt en 36% daarbuiten (zie Figuur 3-2). De totale oppervlakte onverstoord foerageergebied – binnen (33% van verstoringscontour) en buiten de verstoringscontouren samen – is 6.381 ha (Zie Tabel 4-2). Veruit het grootste deel van de oppervlakte onverstoord foerageergebied bestaat uit cultuurgrasland (53%), met daaropvolgend aardappelen (18%) en maïs (15%). Slechts 1% van het oppervlak foerageergebied bestaat uit granen. (Zie ook Figuur 3-2 en Bijlage 3.1~~2.2~~).

Tabel 4-2 Onverstoord foerageerareaal per gras- en bouwlandtype volgens de basisverstoringskaart en afname onder invloed van verschillende verstoringsbronnen.

Landgebruiktype	Opp	Fietsers	Wandelaars	Verjaging	Crossers	Vlieg-	Na cumulatie	
	(ha)	%	%	%	%	verkeer %	ha	%
Grasland totaal	***3.685***	***-27***	***-33***	***-37***	***-3***	***-12***	***1.158***	***-69***
Cultuurgrasland	*3.403*	-27	-32	-38	-3	-12	1.079	-68
Natuurgrasland	*282*	-32	-39	-29	-6	-12	80	-72
Bouwland totaal	***2.697***	***-22***	***-26***	***-35***	***-9***	***-12***	***934***	***-65***
Aardappelen	*1155*	-21	-26	-34	-9	-12	405	-65
Bieten	*472*	-18	-22	-34	-12	-12	173	-63
Granen	*83*	-16	-19	-37	-15	-12	29	-64
Mais	*988*	-25	-30	-37	-6	-12	326	-67
Totaal	***6.381***	**-25**	**-30**	**-36**	**-5**	**-12**	**2.092**	

Additionele verstoring

De verstoringseffecten van verschillende bronnen zoals recreatie, verjaging en vliegverkeer op de beschikbare opvangcapaciteit zijn afzonderlijk berekend per kilometerhok (zie ook Figuur 3-3). De verstoringseffecten van de additionele verstoring zijn vervolgens gecumuleerd met de basisverstoringskaart. In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de contouren van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour. De reden hiervoor is dat verschillende soorten van verstoring, zoals verjaging en vliegverkeer, over het hele oppervlak van kavels plaatsvinden en andere, zoals fietsen en wandelen, beperkt zijn tot de directe omgeving van wegen en paden. Wandelaars en fietsers zijn daarom in de berekening enkel meegenomen binnen de contour, de overige verstoringsbronnen voor het gehele oppervlak binnen kilometerhokken. (zie Bijlage 1.3 voor details).

Tabel 4-2 geeft het overzicht van de percentuele afname van de verschillende verstoringsbronnen ten opzichte van de basisverstoring en het oppervlak dat overblijft na cumulatie van alle verstoringsbronnen. Hieruit blijkt dat de effecten van verjaging, jacht en afschot het grootst zijn, gevolgd door verstoring door wandelaars en fietsers. Na cumulatie is de grootste afname in oppervlak zichtbaar voor Natuurgrasland en Cultuurgrasland.

4.4 Huidige opvangcapaciteit

Om de opvangcapaciteit van het gebied te kunnen bepalen, zijn draagkrachtcijfers gebruikt voor gras- en bouwlandtypes uit gepubliceerd onderzoek. Deze cijfers geven de voedingswaarde van de landgebruiktypen weer, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. Aangezien er een grote variatiebreedte in draagkrachtcijfers bestaat, afhankelijk van o.a. bodemtype en seizoensomstandigheden, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde van draagkrachtwaardes uit de literatuur, en een minimale en een maximale draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde), als een 'worst'- en 'best-case' scenario. Tevens is een bandbreedte aangehouden voor de gehanteerde verstoringspercentages van de verschillende verstoringsbronnen, om mogelijke onder- of overschatting van verstoringseffecten te kwantificeren. Hierdoor wordt een beter beeld gegeven van de variatie omtrent het instandhoudingsdoel. Zo wordt de opvangcapaciteit kleiner, wanneer maximale verstoringseffecten worden aangenomen. De~~ze~~ bandbreedte~~s~~ ~~is~~ zijn weergegeven als foutbalk in de grafiek (zie Bijlage 1.3 voor details).

Opvangcapaciteit in cijfers

Figuur 4-1 geeft een overzicht van de opvangcapaciteit voor zwanen en ganzen met basisverstoring onderverdeeld in bouwland en grasland met minimale, gemiddelde en maximale draagkrachtcijfers. Figuur 4-2 geeft de opvangcapaciteit rekening houdend met cumulatie van verschillende verstoringsbronnen. Uit de berekening blijkt dat de opvangcapaciteit met basisverstoring voor gras- en bouwland samen voldoende is (Figuur 4-1). Rekening houdend met de afhankelijkheid van bouwland, die vooral voor de Toendrarietgans geldt, is de gemiddelde opvangcapaciteit volgens de basiskaart voldoende, maar rekening houdend met de verschillende verstoringsbronnen te laag (zie Figuur 4-2). Dit geldt ook wanneer we rekening houden met een maximale bandbreedte in draagkrachtwaardes van landgebruiktypen en in verstoringspercentages (Figuur 4-1, Figuur 4-2). Ook ligt voor grasland en bouwland totaal de opvangcapaciteit lager dan de benodigde opvangcapaciteit, wanneer uit wordt gegaan van minimale draagkrachtcijfers (Figuur 4-2).

Figuur 4-3 geeft de opvangcapaciteit die overblijft na verstoring van de individuele verstoringsbronnen ten opzichte van de basisverstoring. Hieruit blijkt eveneens dat achtereenvolgens verjaging, wandelaars en fietsers het grootste effect hebben op de opvangcapaciteit.

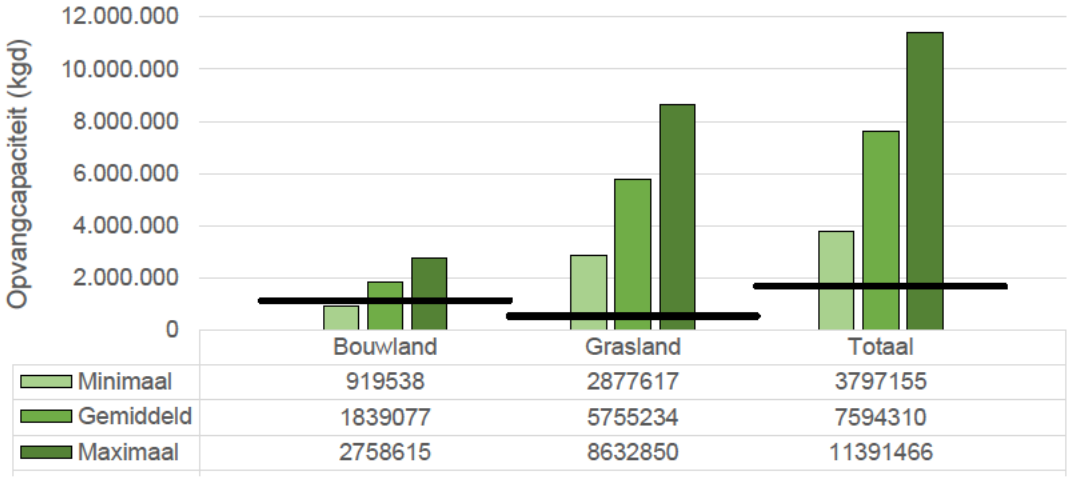

	Bouwland	Grasland	Totaal
Minimaal	919538	2877617	3797155
Gemiddeld	1839077	5755234	7594310
Maximaal	2758615	8632850	11391466

Figuur 4-1. Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen met basisverstoring in de huidige situatie ten opzichte van de benodigde opvangcapaciteit (zwarte lijn).

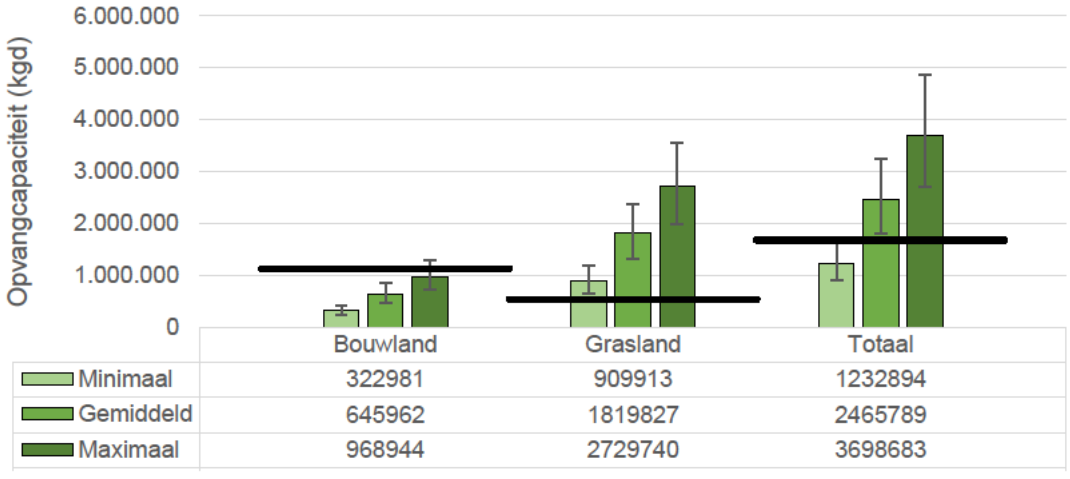

	Bouwland	Grasland	Totaal
Minimaal	322981	909913	1232894
Gemiddeld	645962	1819827	2465789
Maximaal	968944	2729740	3698683

Figuur 4-2. Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen cumulatieve verstoring in de huidige situatie ten opzichte van de benodigde opvangcapaciteit (zwarte lijn). De foutbalken geven de bandbreedte variatie voor de gehanteerde verstoringspercentages weer.

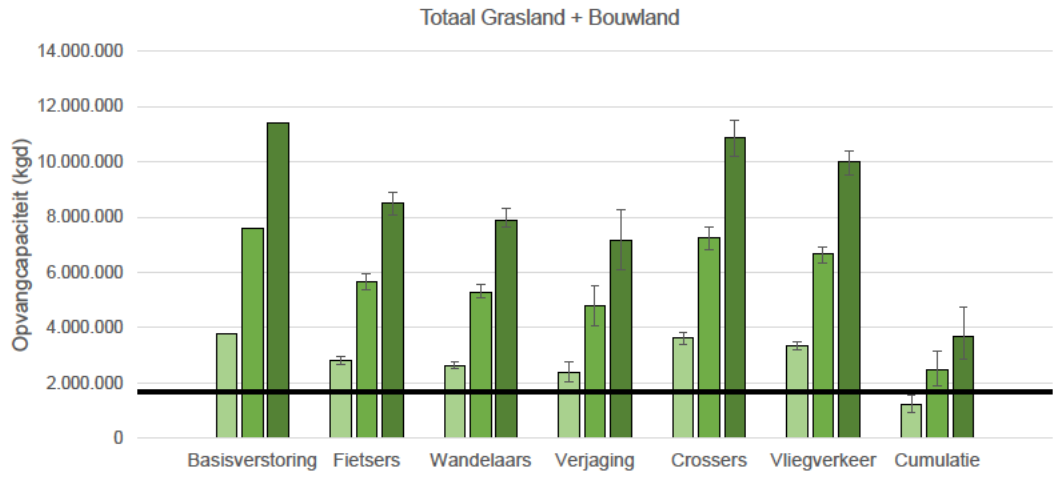

Figuur 4-3 Overzicht minimale, gemiddelde en maximale opvangcapaciteit zwanen en ganzen per individuele verstoringsbron en cumulatie ten opzichte van de basisverstoring in de huidige situatie. De zwarte lijn geeft de benodigde opvangcapaciteit weer. De foutbalken geven de bandbreedte variatie voor de gehanteerde verstoringspercentages weer.

Opvangcapaciteit in kaart

De ruimtelijke verdeling van de beschikbare opvangcapaciteit is weergegeven per kilometervak in Figuur 4-4. Vliegverkeer is hierin niet meegenomen, omdat de verstoringsafstand die van kilometervakken overschrijdt; effecten zijn berekend voor het oppervlak als geheel. Deelgebieden met de hoogste opvangcapaciteit liggen in de omgeving van Haulerwijk, Haule, Appelscha en Norg. Effecten van verstoring zijn buiten de woonkernen vooral zichtbaar rond Assen, Veenhuizen, ~~en~~ Ravenswoud en Smilde.

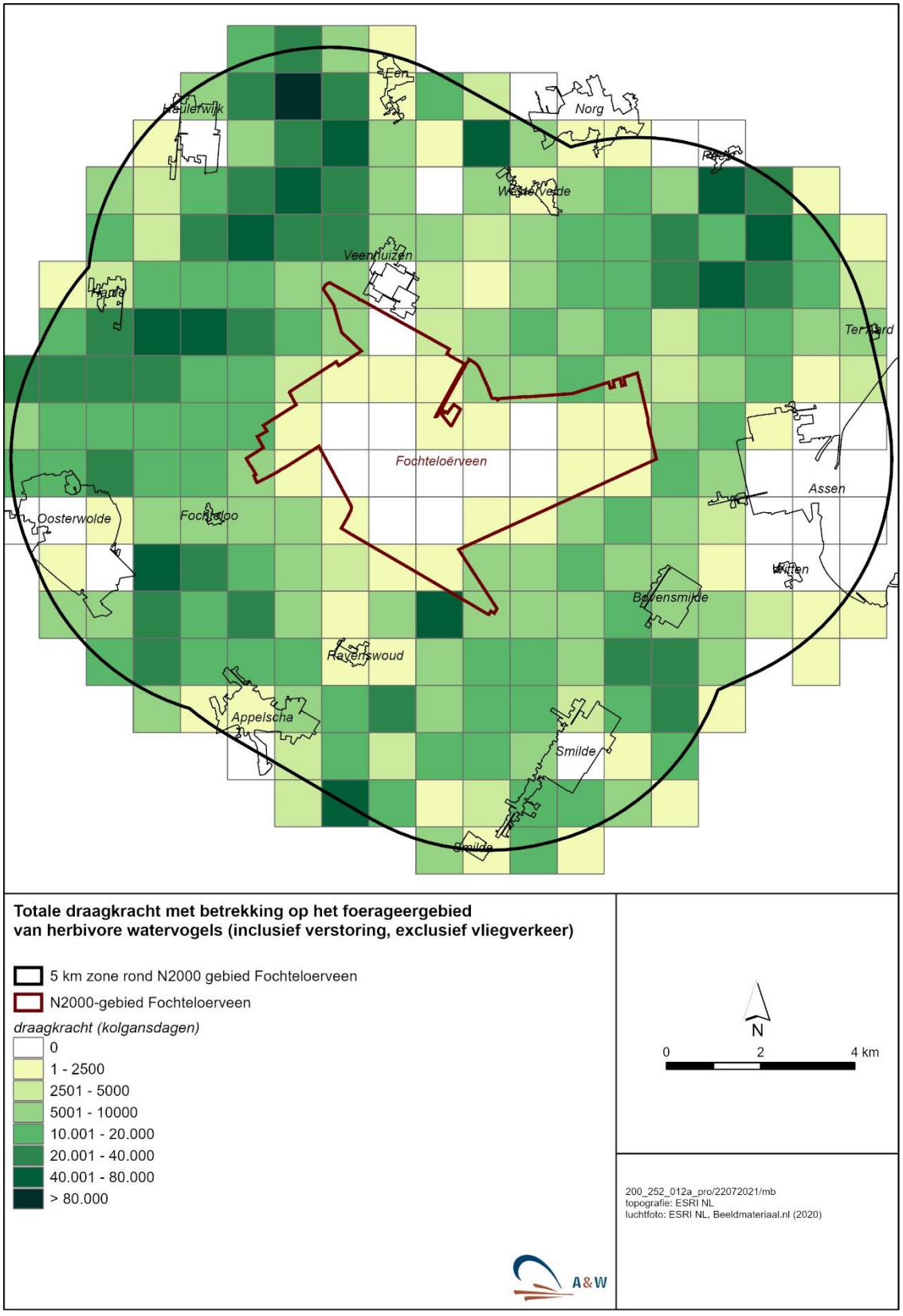

Figuur 4-4. Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen rond het Fochteloërveen per kilometervak rekening houdend met alle verstoringsbronnen exclusief vliegverkeer.

4.5 Ontwikkelingen in foerageerareaal en opvangcapaciteit

Areaal foerageergebied

Sinds 2009 is de totale oppervlakte aan bouwlandpercelen binnen 5 km rond het Fochteloërveen min of meer gelijk gebleven, rond 11.000 ha. De verdeling in gewasoppervlakten is wel veranderd (Figuur 4-5. Het aandeel bieten is met ca. 35% toegenomen, dat van maïs en granen afgenomen (ca -31% en -19%)). Het areaal aardappelen is niet noemenswaardig veranderd. Buiten de bouwlandpercelen is het areaal natuurgrasland in 2020 kleiner geworden, doordat een deel van het areaal (ca. 470 ha) in de huidige situatie verruigde natuur is, wat ongeschikt is geworden als foerageergebied. Het aandeel cultuurgrasland is slechts 1% afgenomen. (Voor veranderingen van overige landgebruiktypes zie figuur Bijlage 4).

Wanneer ruimtelijke ontwikkelingen in de toekomst gerealiseerd worden, neemt het areaal van alle landbouwgewassen en grasland ten opzichte van de huidige situatie af. De arealen van granen en bieten nemen in de toekomstige situatie met ruimtelijke ontwikkelingen, het meeste af (resp. -10% en -9%).

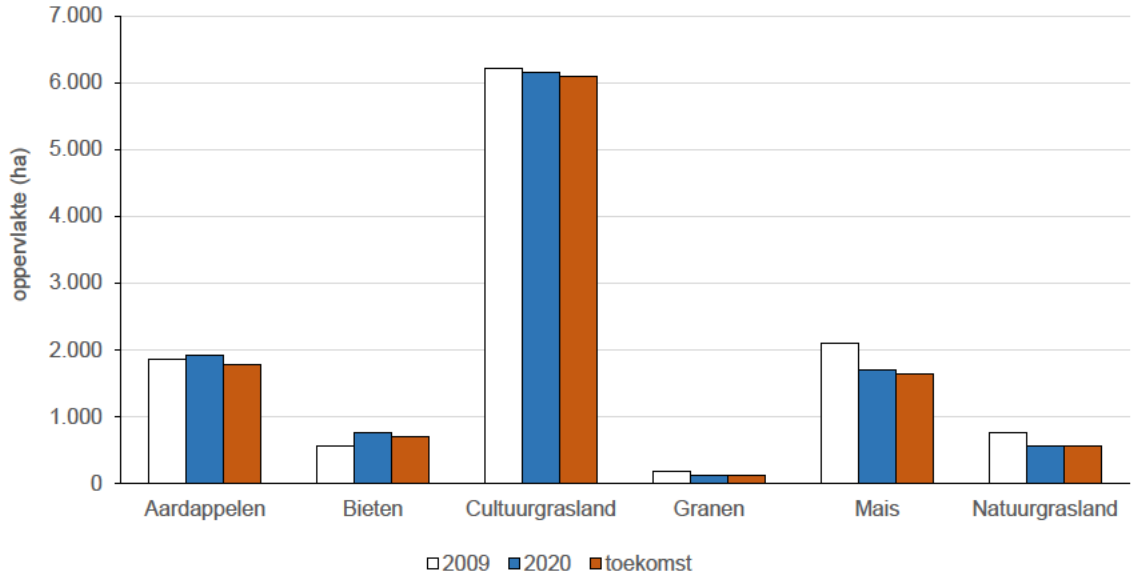

Figuur 4-5 Ontwikkeling in het areaal landbouwgewassen en grasland binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken.

Opvangcapaciteit

De opvangcapaciteit op grasland is zowel voor de historische, huidige en toekomstige situatie voor alle draagkrachtwaardes voldoende voor het instandhoudingsdoel. Echter, de~~De~~ opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland is tussen 2009 en de huidige situatie met ca. 13~~7~~% afgenomen (Figuur 4-6). –Voor de berekening van de beschikbare toekomstige opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen is de afname berekend van het oppervlakte onverstoord foerageergebied, wanneer zowel de concrete als potentiële ontwikkelingen gerealiseerd zouden zijn. Aan de hand hiervan wordt voor de toekomstige situatie een verdere afname met ca. 8% verwacht (zie ook paragraaf 3.4). In vergelijking met de situatie in 2009 gaat het dan in de toekomst om 21~~5~~% verlies aan geschikt, verstoringsvrij areaal bouwland (voor details zie Bijlage 1-3 t/m 1-5).

Wanneer gekeken wordt naar de opvangcapaciteit van het totaal beschikbare foerageergebied voor ganzen en zwanen (Figuur 4-7), is de opvangcapaciteit met 1~~8~~% afgenomen in de huidige situatie ten opzichte van 2009 en voor de toekomst wordt een verdere afname van totaal ca. 3% verwacht. Voor bouwland en grasland samen gaat het in de toekomst ten opzichte van de historische situatie om een verlies van ca. 17~~20~~% aan verstoringsvrij areaal foerageergebied. Het onderscheid tussen opvangcapaciteit op bouwland en grasland is belangrijk, omdat voldoende bouwland noodzakelijk is voor Toendrarietgans, Kleine zwaan en Wilde zwaan.

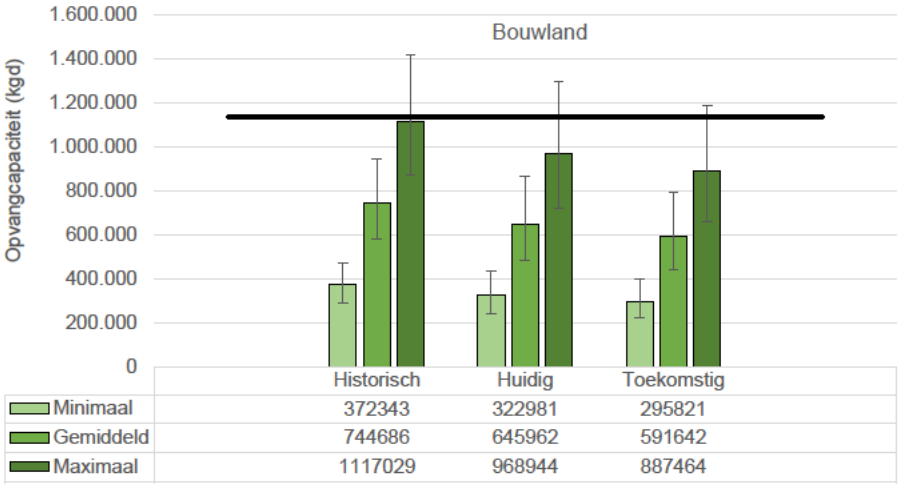

Figuur 4-6 Ontwikkeling in opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland, rekening houdend met cumulatieve verstoringsdruk, in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken. De zwarte lijn geeft de benodigde opvangcapaciteit weer.

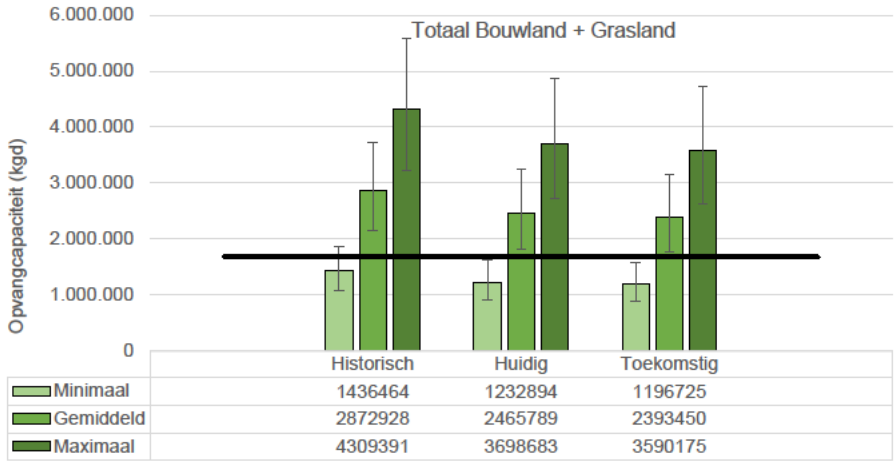

Figuur 4-7 Ontwikkeling in totale opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland en grasland, rekening houdend met cumulatieve verstoringsdruk, in de historische, huidige en toekomstige situatie. In de toekomstige situatie zijn concrete en potentiële ruimtelijke plannen betrokken.

5 Ecologische analyse per soort

In dit hoofdstuk wordt per soort de aantalsontwikkeling beschreven en in verband gebracht met veranderingen in verstoringsdruk en draagkracht. Na een beknopt bespreking van de landelijke situatie, met aandacht voor terreinkeus, seizoensdynamiek en trend in Nederland, volgt een analyse van veranderingen in aantal en verspreiding in en rond het Fochteloërveen. De informatie over verstoringsdruk en opvangcapaciteit, gepresenteerd in de voorgaande hoofdstukken, wordt benut voor een interpretatie van de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan en voor kunnen doen in de toekomst, rekening houdend met ruimtelijke plannen in de regio.

5.1 Kleine zwaan

Landelijke situatie

De Kleine zwaan arriveert in Nederland in oktober vanuit arctisch Rusland; de hoogste aantallen worden in november-januari aangetroffen, waarna de zwanen in februari-maart richting de broedgebieden trekken. Kleine zwanen foerageren in oktober op ondergedoken waterplanten, in de loop van de winter op bouwland (in afnemende mate, aanvankelijk ca 40%) en nabijgelegen grasland (in toenemende mate van ca 10% in november tot 90% of meer in februari-maart; Dirksen *et al.* 1981, Voslamber *et al.* 2004). De aantallen wisselen sterk in samenhang met winterstrengheid, broedsucces en de voedselsituatie. Na 1995 is de trend dalend.

Aantal en verspreiding

Kleine zwanen arriveren laat in de herfst, de meeste vogels zijn aanwezig in de wintermaanden december – februari (Figuur 5-1). De aantallen per winterhalfjaar verschillen sterk, sinds 2010/2011 tekent zich een negatieve trend af (Figuur 5-2). Bij koud weer verblijven er doorgaans meer Kleine Zwanen in het gebied en deze verblijven langer, waardoor de aantallen dan pieken [redacted] 2009a). Het voor het instandhoudingsdoel beoogde populatie aantal van gemiddeld 90 vogels (seizoensmaximum), is sinds 2011 niet meer in het gebied aanwezig.

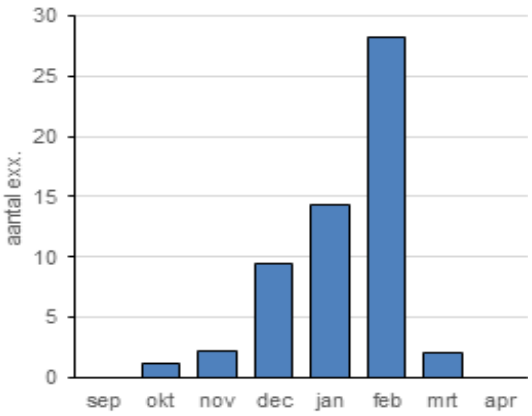

Figuur 5-1 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19). Bron: [redacted]

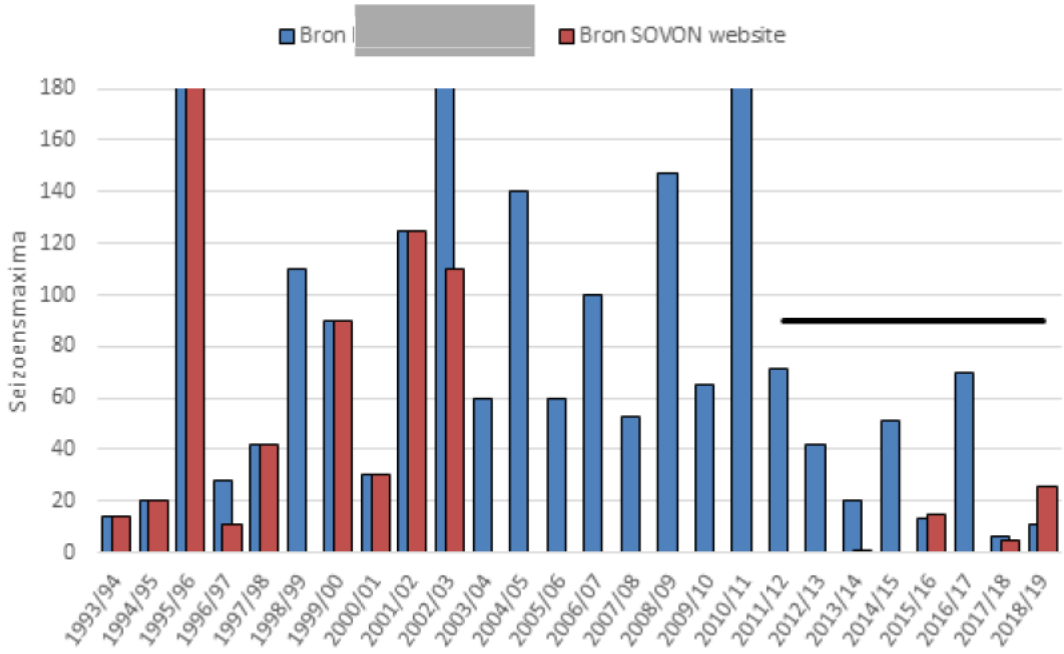

Figuur 5-2 . Aantalsontwikkeling (seizoensmaxima) van de Kleine zwaan in en rond het Fochteloërveen. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer. (De waardes voor seizoenen '95/96 (389), '02/03 (330) en '10/11 (335) vallen buiten de grafiek).

Kleine zwanen gebruiken plassen in het Fochteloërveen – tot ca 2011 voornamelijk het Esmeer – als slaapplaats. Ze vliegen tot ca 2-5 km van de slaapplaatsen naar de foerageergebieden rond het Fochteloërveen. Ze foerageren hoofdzakelijk op gras.

In 2019/2020 zijn Kleine zwanen alleen waargenomen ten noorden van Appelscha in gezelschap van Wilde zwaan en Knobbelzwaan (Figuur 5-3) op grasland; deze vogels rustten en sliepen in de daar aanwezige plassen in het Compagnonsveld. Ook in de vier daar aan voorafgaande winters verbleven Kleine zwanen in deze omgeving (NDFF). In de jaren 1993-1993 verbleven Kleine zwanen niet alleen in dit gebied, maar ook ten oosten van Oosterwolde 1996). In de jaren 2007-2011 pleisterden Kleine zwanen op akkers tussen Ravenswoud en Smilde (NDFF).

Verstoring en draagkracht

Het aantal Kleine zwanen varieert sterk van jaar op jaar in relatie tot winterstrengheid. Het laatste jaar met forse aantallen was 2010/2011 (max 335). Deze vogels foerageerden in februari-maart hoofdzakelijk op graslandpercelen tussen Ravenswoud en Smilde, en ten noorden van Appelscha; als slaapplaats werden plassen in het veen (o.m. Compagnonsveld) gebruikt (waarneming.nl, geg.). De verspreiding en aantallen worden niet zichtbaar gestuurd door variatie in voedselaanbod in ruimte en tijd (zie Figuur 5-3).

Uit waarnemingen blijkt dat Kleine zwanen verstoring ondervinden in de foerageergebieden door verjaging, vliegverkeer en recreatie. In het voorjaar van 2021 bijvoorbeeld, weken de vogels uit na verstoring naar een alternatieve foerageerlocatie nabij Ravenswoud. De slaapplaats in het Compagnonsveld was rustig door afsluiting van de wandelroute (waarnemingen). De combinatie met naastgelegen grasland, waar zwanen worden gedoogd is blijkbaar gunstig. Het is duidelijk dat voldoende rust een belangrijke voorwaarde is.

Effecten van veranderingen in de opvangcapaciteit op grasland en bouwland zijn niet aantoonbaar, omdat Kleine zwanen slechts een klein deel van het voedselaanbod aan oogstresten en grasland consumeren. Het is niet aannemelijk dat dit beperkend is voor de soort. Een laag populatieniveau, een verschuiving van het overwinteringskwartier naar gebieden ten oosten van Nederland en de winterstrengheid (zachte winters) spelen een rol. Onderzoek wijst uit dat Kleine zwanen de laatste jaren op andere locaties in Europa en zelfs in China overwinteren[7],[8]. Het ~~instandhoudingsdoel~~voor het instandhoudingsdoel beoogde ~~–~~ populatie aantal van 90 Kleine zwanen (seizoensmaximum) ~~werd voor het laatst behaald~~was voor het laatst in het gebied aanwezig in 2010/11. Het is aannemelijk dat voldoende draagkracht voor dit aantal nog steeds beschikbaar is, mits voldoende rust op slaapplaatsen en nabijgelegen grasland aanwezig is. De situatie rond het Compagnonsveld in 2020/21 is daarvan een voorbeeld.

De nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in kaart zijn gebracht kunnen een negatief effect hebben op het aantal Kleine zwanen dat gebruik maakt van het Fochteloërveen. Bij aanhoudend vorst is de Weperplas, een zandwinplas aan de Weperpolder, een alternatieve slaapplaats. Het initiatief voor een drijvend zonnepark op deze plaats heeft als effect dat deze plas zijn functie als alternatieve slaapplaats verliest. Dit kan ertoe leiden dat Kleine zwanen uitwijken naar andere gebieden, zodat de binding met en het gebruik van het Fochteloërveen afneemt.

5.2 Wilde zwaan

Landelijke situatie

In Nederland komt de Wilde Zwaan vrijwel alleen in de winter voor. Het is een trekvogel die broedt in het noorden van Scandinavië en Rusland en arriveert rond oktober in de overwinteringsgebieden. Een relatief klein en in strengere winters iets groter deel bereikt Nederland. Wilde zwanen leven in gebieden met een combinatie van grote wateren (hun slaapplaats) en uitgestrekte akkers, graslandpolders of uiterwaarden (hun foerageergebied). Het voedselbiotoop bestaat bij voorkeur uit akkers en natte, vaak ondergelopen graslanden met een korte vegetatie. Vooral in het najaar en in de winter foerageert een klein deel van de wilde zwanen in het water en op akkers op graan en bietenresten. Hun rustbiotoop bestaat uit zoete of zoute wateren, ondergelopen boezemlanden en zomerpolders, zand- en modderbanken.

De Nederlandse winter populatie van de Wilde zwaan neemt de laatste jaren toe, met een duidelijk zwaartepunt van de verspreiding in het noorden en oosten van Nederland. De hoogste aantallen van Wilde Zwaan worden in januari waargenomen. Omdat Nederland aan de zuidwestgrens van het winterareaal ligt, fluctueren de aantallen sterk afhankelijk van de winter (Hornman *et al.* 2018, 2019).

Aantal en verspreiding

Wilde zwanen arriveren in het Fochteloërveen in oktober; in de herfst neemt het aantal toe tot enkele tientallen en tijdens de wintermaanden tot ca 100 of meer; in maart vindt wegtrek plaats (Figuur 5-4). In de jaren 1995 – 2012 varieerden de wintermaxima van ca 100 tot 200 exx, daarna tekent zich een negatieve trend af die afwijkt van de landelijke trend (zie Figuur 5-5 en Bijlage 5.2) (Venema & WAD 2001, Van Roomen *et al.* 2007, [redacted] 2009). Het voor het instandhoudingsdoel beoogde aantal, ~~een~~ van ~~seizoensmaximum van~~ 100 vogels (seizoensmaximum), ~~wordt~~ is sinds 2011/12 ~~in de meeste winterseizoenen~~ niet ~~gehaald~~ meer aanwezig.

[7] https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Sovon-Nieuws_2016-3-p24_Kleine-Zwaan-buigt-af.pdf
[8] https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/steeds-minder-kleine-zwanen-nederland

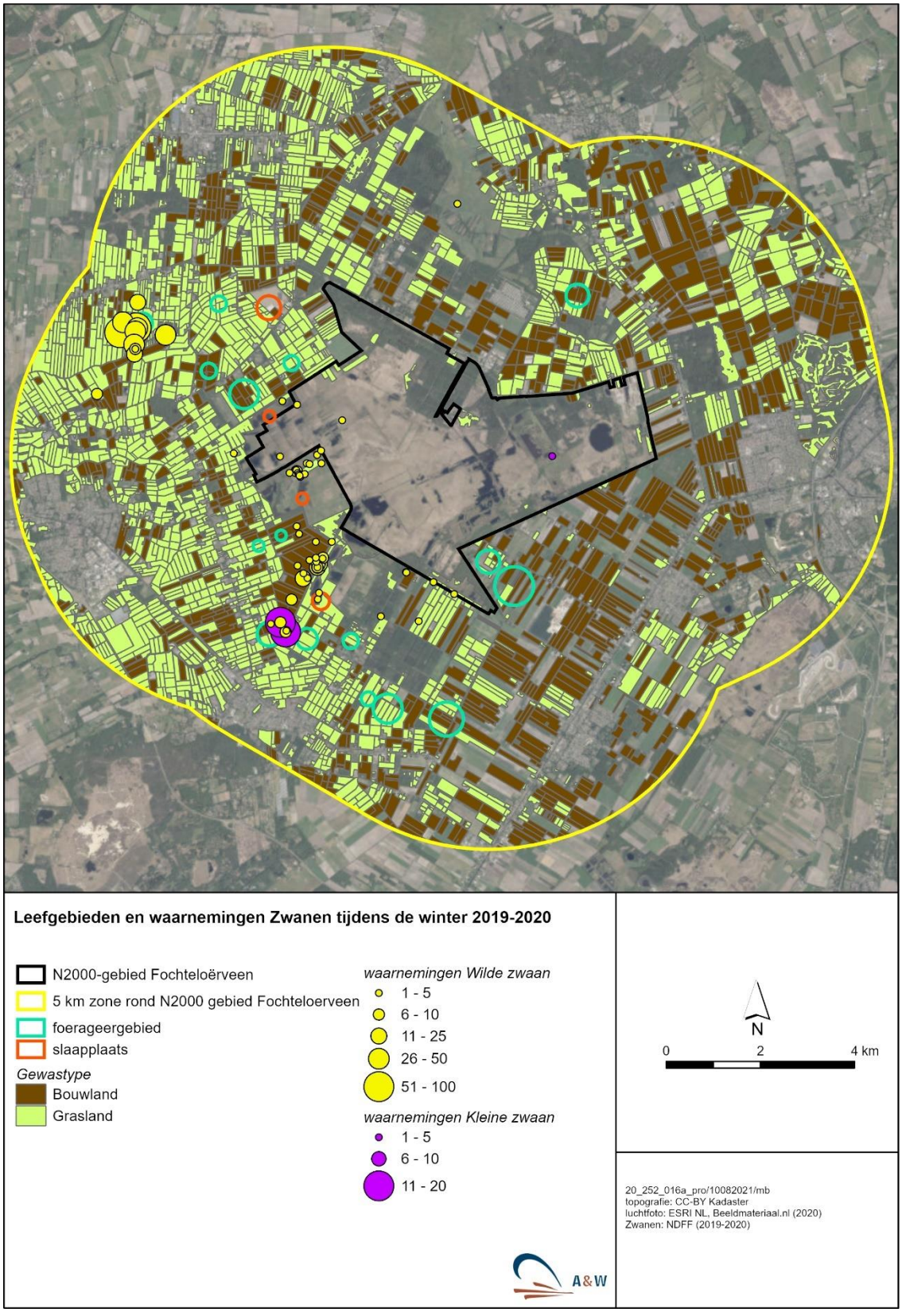

Figuur 5-3 Verspreiding van Kleine zwaan en Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen in de winter 2019/2020.

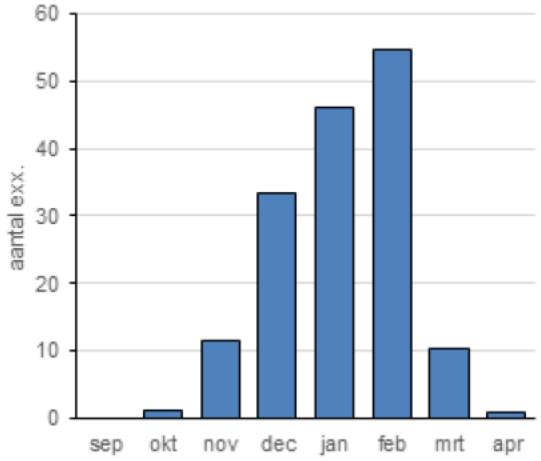

Figuur 5-4 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen. Bron:

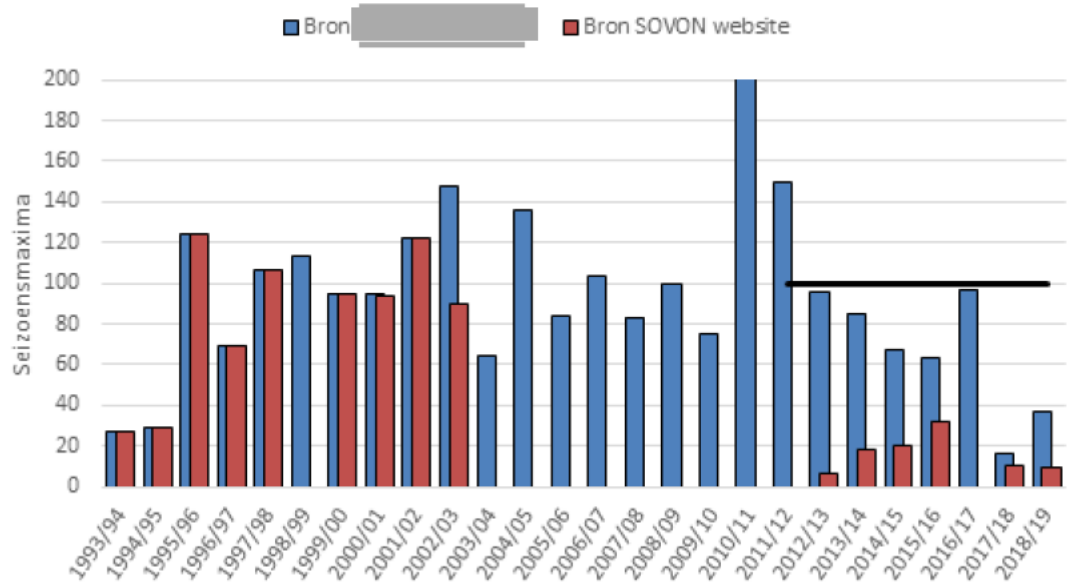

Figuur 5-5 Aantalsontwikkeling (seizoensmaxima) van de Wilde zwaan in en rond het Fochteloërveen. De waarden voor seizoen 2010/2011 (865) valt buiten de grafiek. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

In de winter van 2020/21 foerageerden Wilde zwanen ten noorden van Appelscha en nabij Haule op grasland; deze vogels sliepen op plassen in het Compagnonsveld. In de jaren '90 foerageerden ook relatief hoge aantallen verspreid op akkers nabij Assen, Bovensmilde, Smilde en Ravenswoud; deze vogels sliepen voornamelijk op plassen in het veen en tijdens matige vorst op het Esmeer en het zandwingat in Smilde 1996). Rond 2015 was de verspreiding hier sterk ingekrompen. De zwanen kunnen weken achtereen op een vaste locatie verblijven. Bij koud weer verblijven er doorgaans meer Wilde zZwanen in het gebied en deze verblijven hier ook langer (, 2009a).

Verstoring en draagkracht
De afnemende trend van de Wilde zwaan wijkt af van de positieve landelijke trend (Bijlage 5.2). Dit wijst erop dat lokale factoren een rol spelen. Deze trend valt samen met een afname van de opvangcapaciteit en een toename van verstoringsdruk. Het foerageerareaal is niet noemenswaardig veranderd. De opvangcapaciteit specifiek voor Wilde zwaan is moeilijk vast te stellen omdat zij een beperkt deel van het voedselaanbod consumeren, dat grotendeels uit grasland bestaat. Dit aanbod staat niet onder druk. De kaart met basisverstoringscontouren, gras- en bouwlandpercelen laat zien dat de pleisterplaatsen vooral gelegen zijn in de grotere eenheden met graspercelen en afstand tot paden en wegen (Figuur 5-3). Daarbij is ook de relatie met slaapplaatsen (rust en afstand) van belang. Verstoringsdruk is een kritische factor, die waarschijnlijk beperkend is voor het winteraantal en kan mogelijk het instandhoudingsdoel, draagkracht van het leefgebied voor een populatie van 100 vogels, in gevaar brengen. Dit geldt niet alleen voor fietsers en wandelaars via wegen en paden, maar ook voor verjaging van ganzen op agrarische percelen – zodat ook zwanen de lucht in gaan – en voor vliegverkeer.

De nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die in kaart zijn gebracht kunnen net als bij de Kleine zwaan een negatief effect hebben op het aantal Wilde zwanen dat gebruik maakt van het Fochteloërveen, indien de Weperplas niet meer als een alternatieve slaapplaats beschikbaar is bij aanhoudende vorst.

5.3 Toendrarietgans

Landelijke situatie
De Toendrarietgans overwintert in een groot deel van Midden-Europa, het noordwesten van Duitsland en delen van Nederland. In Nederland zijn de Toendrarietganzen van oktober tot in de eerste helft van maart te vinden. In het najaar en de winter bestaat het voedsel van de Toendrarietgans hoofdzakelijk (tot 75%) uit oogstresten van suikerbieten, aardappelen en maïs. Naast oogstresten wordt tegen het eind van de winter gras en wintergraan gegeten (Voslamber *et al*. 2004; Feenstra & Van den Berg 2001, Venema & WAD 2001, Buro Bakker, 2009).

Aantal en verspreiding
Toendrarietganzen arriveren in september-oktober in het Fochteloërveen. In de loop van de herfst nemen de aantallen toe, het maximum wordt bereikt in de maanden november – februari, afhankelijk van de weersomstandigheden (Figuur 5-6). Gemiddeld genomen lag de piek in de seizoenen 2014/15 – 2018/19 op ruim 12.000 vogels in december. In maart trekken de vogels weg.

Sinds eind jaren ‘90 schommelt het wintermaximum van de Toendrarietgans tussen globaal 10.000 en 20.000 vogels, met een piekaantal in 2018/18 van ca 15.000 (gebaseerd op maandelijkse tellingen, Figuur 5-7). SOVON benoemt de trend als positief, maar dit is gebaseerd op een beperkt aantal slaapplaatstellingen (1-2 per winterseizoen). Gedurende de laatste vijf winterseizoenen met telgegevens (2015/16 – 2019/20) ~~werd~~ was het aantal van 11.100 vogels, zoals beoogd voor het instandhoudingsdoel, in drie van de seizoenen wel en in twee van de seizoenen niet ~~gehaald~~aanwezig.

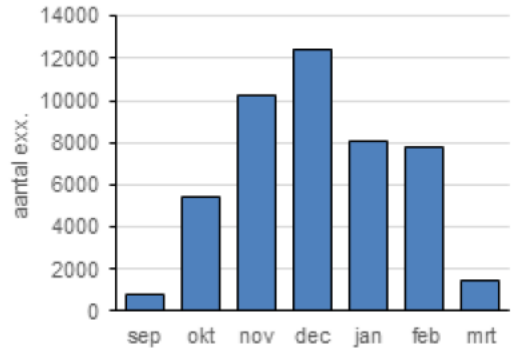

Figuur 5-6 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Toendrarietgans in en rond het Fochteloërveen. Bron:

Toendrarietganzen gebruiken de plassen in het Fochteloërveen als slaapplaats en zoeken hun voedsel in het omringende agrarische gebied binnen een straal van 8-10 kilometer rond de slaapplaatsen; dit betreft het gebied binnen ca 5 km rond de buitengrens van het veen. Zonder verstoring gebruiken Toendraganzen agrarische percelen tot ca 2,5 km rond het veen (med.). Overdag drinken ze water uit plasjes op het land, in de rivieren zoals de Kuunder en het Grootdiep, maar ook de wijken tussen het Fochteloërveen en Appelscha. Als de ondiepe plassen in het hoogveen dichtvriezen, drinken ganzen op het Esmeer en twee zandgaten in de buurt. In winters met matige en strenge vorst slapen de meeste ganzen op de Weperplas bij Veenhuizen.

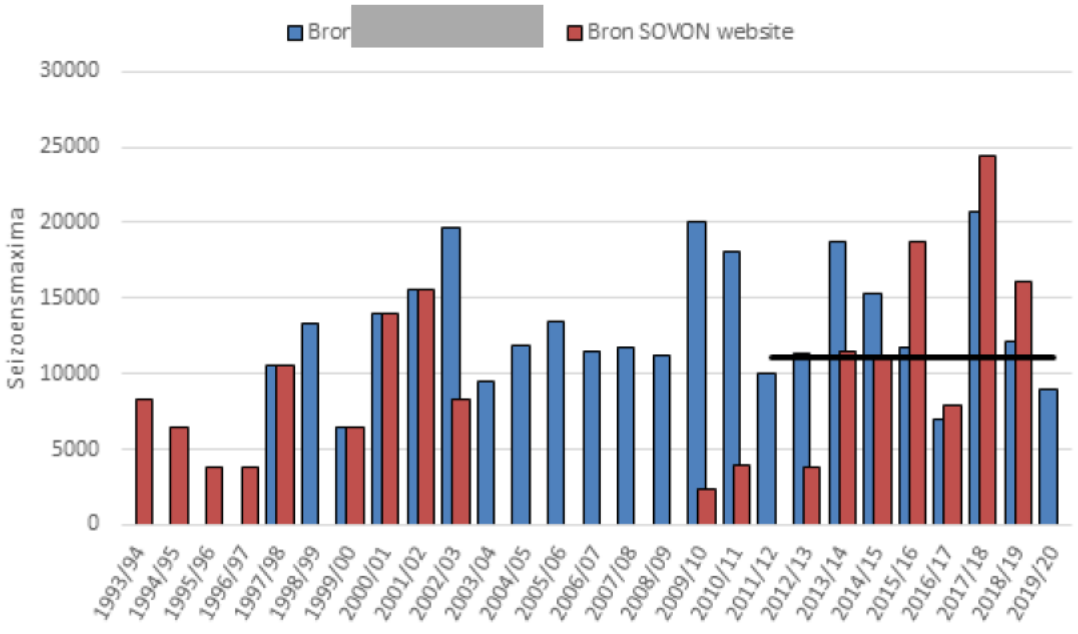

Figuur 5-7 Seizoensmaxima van de Toendrarietgans in en rond het Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2020. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Seizoensgemiddelden laten een beter beeld zien van het gebruik van Fochteloërveen en omgeving over het winterhalfjaar; deze cijfers wijzen op dalende trend (Zie Figuur 5-8). Deze ontwikkeling wijkt af van de landelijke trend (Bijlage 5.3): een stijging vanaf omstreeks 1990 en een stabilisatie na omstreeks 2010. De recente afname valt samen met een afname van de

opvangcapaciteit als gevolg van een hogere verstoringsdruk. Dit geldt in het bijzonder voor de bouwlandpercelen, waar de Toendrarietganzen voornamelijk van afhankelijk zijn. In de huidige situatie ligt het maximale draagkrachtcijfer voor bouwland net onder het instandhoudingsdoel en het gemiddelde draagkrachtcijfer ruim onder het doel (Zie Figuur 4-2). De gegevens wijzen erop dat de huidige situatie qua verstoringsdruk en opvangcapaciteit kritisch is en dat het instandhoudingsdoel, voldoende draagkracht voor het leefgebied van de Toendrarietgans, niet gehaald wordt.

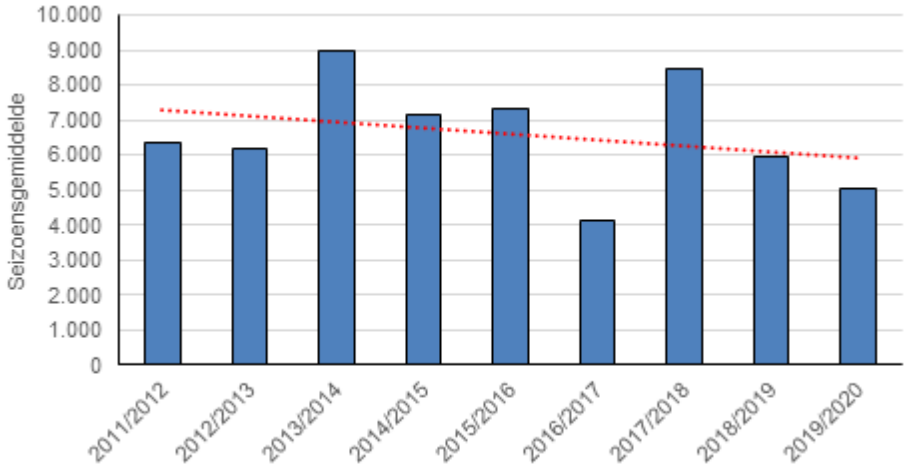

Figuur 5-8 Aantalsontwikkeling van de Toendrarietgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 2011 tot 2020 op basis van seizoensgemiddelden. De trend is in rood weergegeven. Bron: .

5.4 Kolgans

Landelijke situatie

De Kolgans arriveert vanaf oktober in Nederland. De hoogste aantallen Kolganzen worden in november tot februari aangetroffen, waarna de meeste in maart wegtrekken. Het overgrote deel van de Kolganzen in Nederland foerageert op grasland. Sinds enkele jaren komt de soort steeds vroeger aan in de overwinteringsgebieden en met dit verschijnsel lijkt ook de voedselkeuze te veranderen. Vooral de eerste weken na aankomst in oktober en begin november wordt op oogstresten van suikerbieten en maïs gefoerageerd.

De afgelopen decennia zijn de aantallen vogels toegenomen in Nederland, en ook verblijft de soort langer in ons land (Van Roomen *et al.* 2007; Koffijberg & Van Winden 2008). De hoogste aantallen worden gehaald in de graslandgebieden van Friesland en in het rivierengebied van Gelderland (Voslamber *et al*. 2004; Van Roomen *et al.* 2007). In Drenthe concentreren de Kolganzen zich op een beperkt aantal pleisterplaatsen, waarvan het Leekstermeer de belangrijkste is (Venema & WAD 2001, Voslamber *et al*. 2004).

Aantal en verspreiding

Kolganzen arriveren in september-oktober in het Fochteloërveen. De aantallen zijn gemiddeld genomen het hoogst in oktober-november, maar de piek kan ook in december-februari liggen, afhankelijk van de weersomstandigheden (Zie Figuur 5-9). Gemiddeld genomen lag de piek in de seizoenen 2014/15 – 2018/19 op ruim 12.000 vogels in december. In maart trekken de vogels weg.

In de periode 2010-2014 is het seizoensmaximum sterk gestegen van globaal 3.000 naar rond de 10.000; na 2016 is het aantal weer afgenomen tot ruim 4.000 (Figuur 5-10), ruimschoots boven het ~~instandhoudingsdoel~~ voor het instandhoudingsdoel beoogde aantal van 2.300 vogels (seizoensmaximum).

Kolganzen gebruiken de plassen in het Fochteloërveen als slaapplaats en zoeken hun voedsel in het omringende agrarische gebied binnen een straal van 8-10 kilometer rond de slaapplaatsen; dit betreft het gebied binnen ca 5 km rond de buitengrens van het veen. Zij foerageren in kleine groepen samen met Toendrarietganzen op oogstresten, terwijl grotere ongemengde groepen zich op graslanden bevinden. Net als Toendrarietganzen gebruiken ze in verstoringsvrije perioden agrarische percelen tot ca 2,5 km rond het veen (med. [redacted]). Tijdens vorstperioden wijken ze om te drinken uit naar het Esmeer en twee zandgaten in de buurt. In winters met matige en strenge vorst slapen de meeste ganzen op de Weperplas bij Veenhuizen.

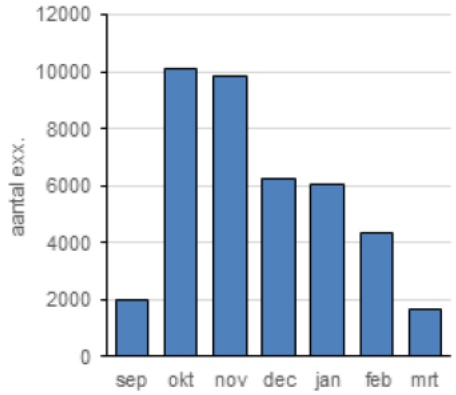

Figuur 5-9 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de ~~Toendrarietgans~~ Kolgans in en rond het Fochteloërveen. Bron [redacted]

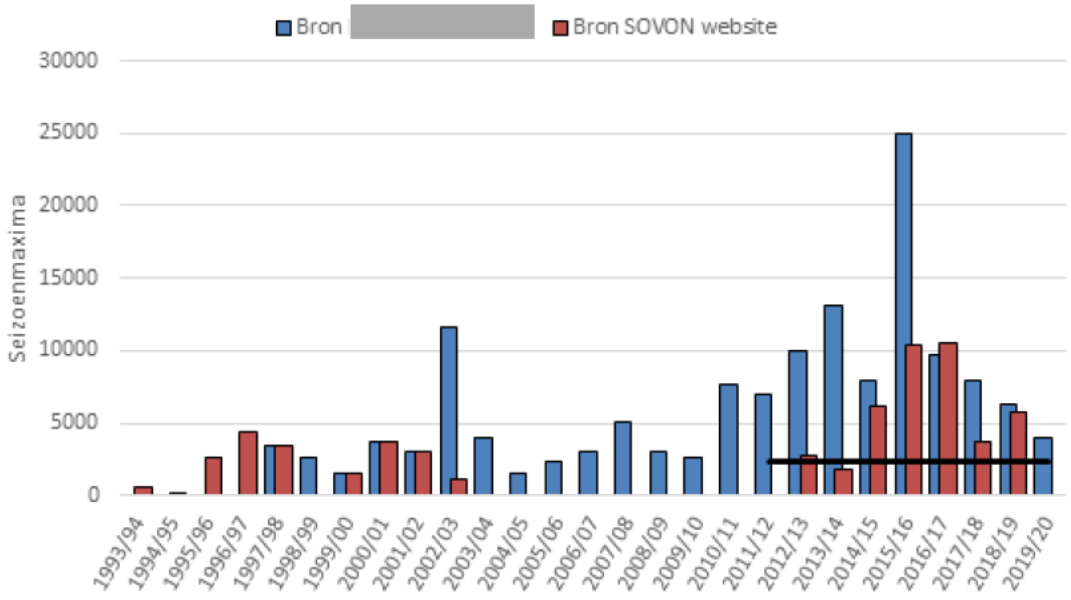

Figuur 5-10 Seizoenmaxima van de Kolgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2020. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Seizoensgemiddelden laten een beter beeld zien van het gebruik van Fochteloërveen en omgeving over het winterhalfjaar; deze cijfers wijzen op dalende trend (Figuur 5-11). De landelijke trend is een stijging vanaf omstreeks 1990 en een afname na 2010-2011 in Flevoland en ZW-Nederland; in de noordelijke regio's zijn de aantallen stabiel (Bijlage 5.4, Koffijberg 2019). Het is onduidelijk in hoeverre de lagere recente aantallen rond het Fochteloërveen samenhangen met zachte winters of een afname in de opvangcapaciteit. De draagkrachtberekeningen laten zien dat, rekening houdend met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen waarbij de draagkracht verder daalt, de draagkracht voldoende blijft voor het instandhoudingsdoel van de Kolgans. Hierbij is de opvangcapaciteit op grasland, waar Kolganzen hoofdzakelijk foerageren, ruimschoots voldoende.

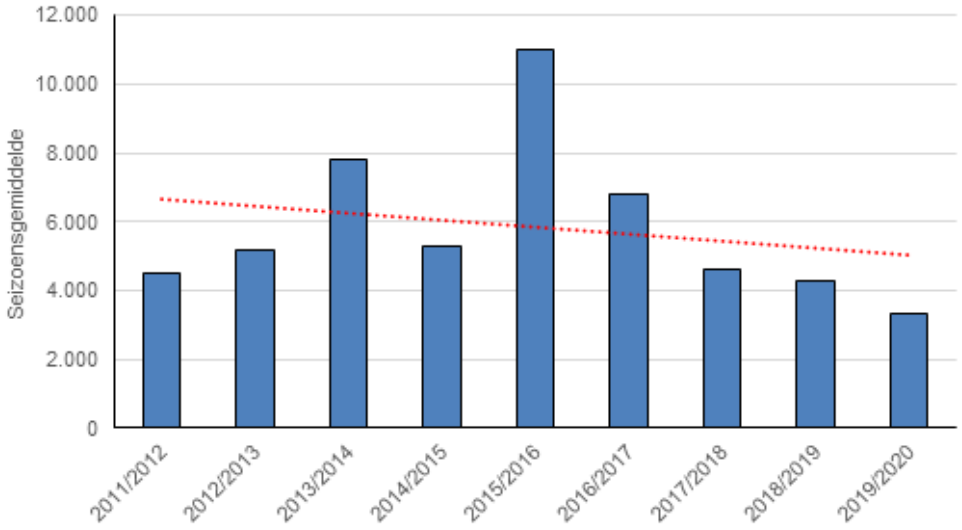

Figuur 5-11 Aantalsontwikkeling van de Kolgans in en rond het Fochteloërveen in de jaren 2011 tot 2020 op basis van seizoensgemiddelden; de trend is in rood weergegeven (geg.

5.5 Wintertaling

Landelijke situatie

In Nederland zijn het hele jaar Wintertalingen aanwezig. De Wintertaling verblijft de doortrek- en winterperiode graag in kleinschalige, ondiepe wateren in 'wetlands' met periodiek terugkerende, of permanent aanwezige pioniervegetaties. In de winter worden vooral zaden van waterplanten, grassen en zoute planten (zoals zeekraal) gegeten (Profielendocument 2008). De aantallen van de Wintertaling in Nederland vertonen enige schommelingen, maar de algehele trend is positief, waarbij het patroon opvallend veel overeenkomst vertoont met dat van de Slobeend (Bijlage 5.5).

Aantal en verspreiding

In het voorjaar, maar vooral in het najaar zijn er vele honderden tot enkele duizenden Wintertalingen in het Fochteloërveen aanwezig. Na de vernatting rond de eeuwwisseling in het Fochteloërveen nam het aantal Wintertalingen tijdelijk sterk toe tot honderden (Figuur 5-12). De laatste jaren is het aantal redelijk stabiel met een seizoensgemiddelde van ca 400-700 (gemiddeld 522) en een sterk variërend seizoensmaximum van 600-2400, doorgaans in de herfstmaanden september – december. Het voor het instandhoudingsdoel beoogde populatie aantal van 600 vogels (seizoensgemiddelde) is in sommige jaren ~~gehaald~~aanwezig.

Belangrijke pleisterplaatsen binnen het Natura 2000-gebied zijn de vloeivelden, het Esmeer en de Brunstinger Plas en andere ondiepe plassen (Figuur 5-13).

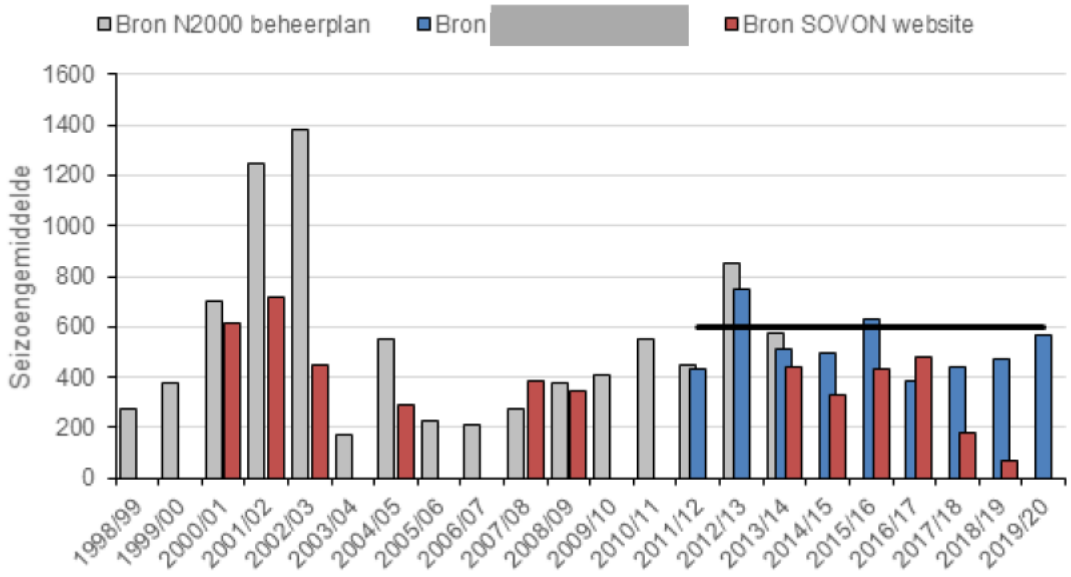

Figuur 5-12 Seizoensgemiddelde van de Wintertaling in het Fochteloërveen sinds 1998/99. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Een analyse van de afstand van pleisterplaatsen tot wandel- en fietspaden laat zien dat de meeste locaties buiten verstoringsafstand liggen (Figuur 5-14). Deze verstoringsafstand t.o.v. wandelaars is gemiddeld 133 m (zie paragraaf 3.1), maar varieert in relatie tot de openheid van het gebied en de groepsgrootte. Wintertalingen kunnen beschut achter een rietkraag of opslag langs de oever op zeer korte afstand van paden en wegen met recreatief gebruik rusten (ordegrootte enkele tientallen meters). Recreatiedruk blijkt niet beperkend voor de aanwezige aantallen. Gemiddeld genomen lijkt de draagkracht lager dan vereist voor het instandhoudingsdoel. Sturend is waarschijnlijk het areaal ondergelopen ruig grasland – zoals tijdens de vernattingsperiode - , waar Wintertalingen foerageren op drijvende zaden in het najaar. Variatie in het waterpeil is hierin een belangrijke factor.

Effecten van ruimtelijke ontwikkelingen rond het Fochteloërveen worden niet verwacht, omdat Wintertalingen voor het overgrote deel binnen het Natura 2000-gebied verblijven.

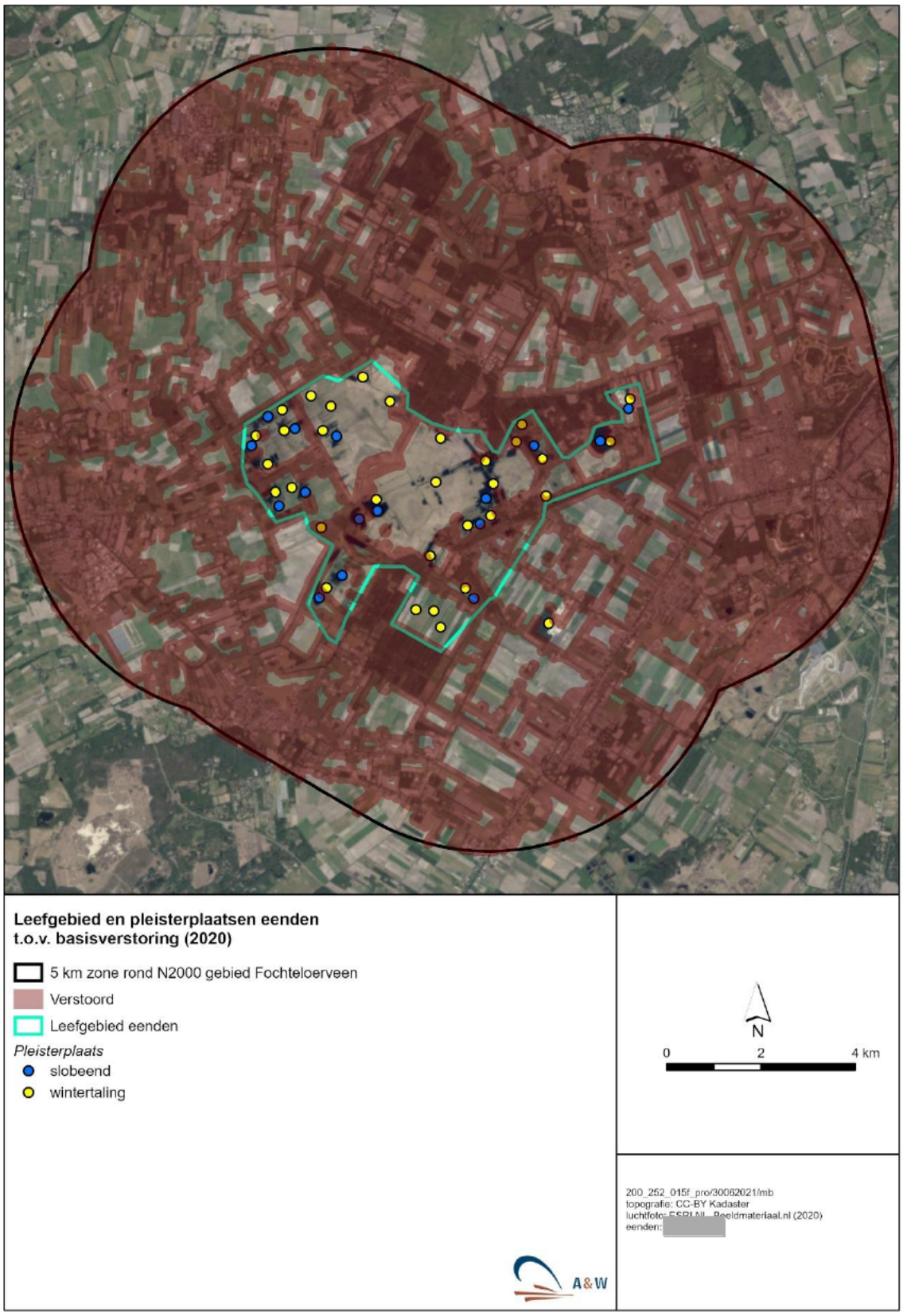

Figuur 5-13 Pleisterplaatsen van Slobeend en Wintertaling in het Fochteloërveen (gegevens). Daarnaast zijn verstoringscontouren rond wegen en paden weergegeven in rood).

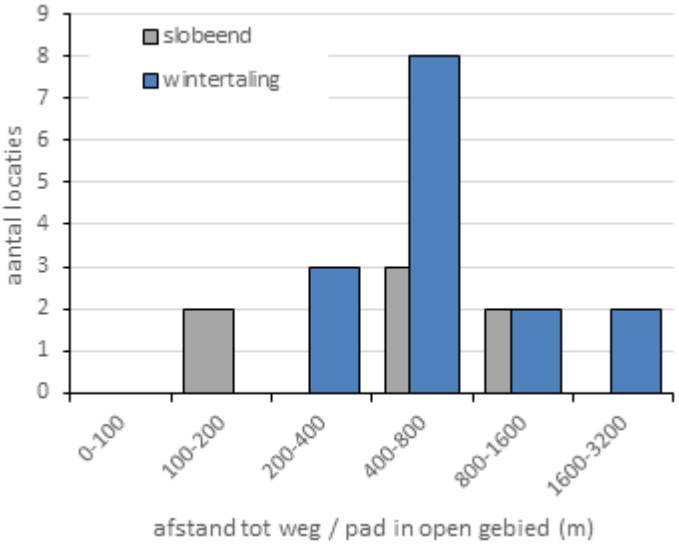

Figuur 5-14 Aanwezigheid van Wintertaling en Slobeend in relatie tot de afstand tot paden in open gebied het Fochteloërveen.

5.6 Slobeend

Landelijke situatie

In Nederland zijn het hele jaar slobeenden aanwezig. Het aantal broedvogels is echter aanzienlijk kleiner dan het aantal vogels dat ons land bezoekt tijdens de trek en in de wintermaanden. De aantallen zijn het hoogst in de doortrekperioden in het najaar (september t/m november) en het voorjaar (maart t/m april). De Slobeend is een grondeleend, die niet of nauwelijks duikt en gebonden is aan ondiepten, oevergebieden en aangrenzende landbouwgebieden. De Slobeend foerageert op plantaardig en dierlijk plankton met aanvulling van slakjes, kreeftachtigen, insectenlarven en zaden.

De aantallen in het winterhalfjaar schommelen sterk in relatie tot winterstrengheid (wegtrek bij strenge vorst), de trend is positief: sinds 1980 is sprake van een significante toename, die zich na 2010 heeft voortgezet (Bijlage 5.6, Van Kleunen 2019).

Aantal en verspreiding

De telgegevens van de Slobeend in het Fochteloërveen zijn onvolledig, maar geven een redelijk goed beeld van het seizoensverloop en de aantalsontwikkeling (Figuur 5-15, 5-16). In het voorjaar en de herfst kunnen globaal 150 – 250 Slobeenden op het Esmeer en op andere locaties pleisteren. Het aantal was in de periode 2004-2014 stabiel, daarna ligt het aantalsniveau fors hoger en met gemiddeld 113 vogels ruimschoots boven het voor het instandhoudingsdoel beoogde aantal van 40 vogels (seizoensgemiddelde). De gegevens die via NDFF en website van SOVON worden weergegeven berusten op te weinig tellingen om een betrouwbaar beeld te geven van de aantallen over het winterhalfjaar en het seizoensgemiddelde.

De verspreiding komt ~~overlapt~~ overeen met die van de Wintertaling: belangrijke pleisterplaatsen binnen het Natura 2000-gebied zijn de vloeivelden, het Esmeer en de Brunstinger Plas en andere ondiepe plassen (Figuur 5-13).

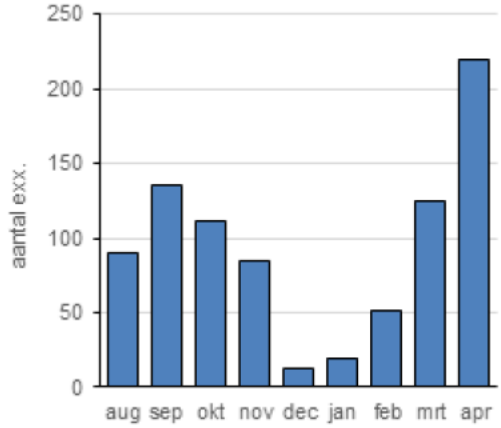

Figuur 5-15 Seizoensverloop (gemiddelden 2014/15 – 2018/19) van de Slobeend in het Fochteloërveen. Bron:

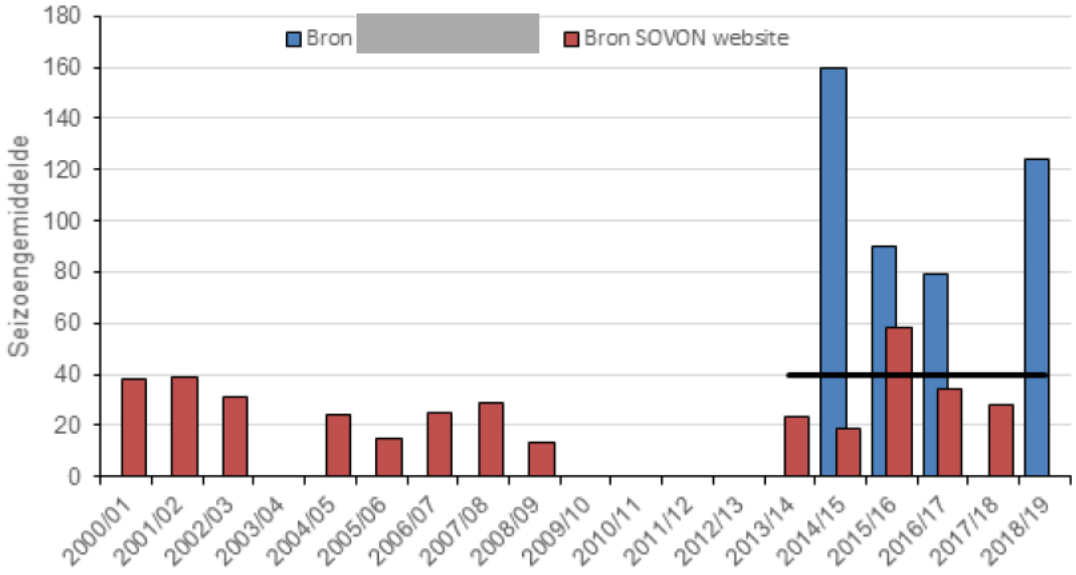

Figuur 5-16 Seizoensgemiddelde van de Slobeend in het Fochteloërveen sinds 1998/99. De zwarte lijn geeft het instandhoudingsdoel weer.

Verstoring en draagkracht

Een analyse van de afstand van pleisterplaatsen tot wandel- en fietspaden laat zien dat de meeste locaties buiten verstoringsafstand liggen (Figuur 5-14). Deze afstand is vergelijkbaar met die van de Wintertaling in ligt open gebied in de ordegrootte van 100-200 m (zie paragraaf 3.1), en is afhankelijk van de aanwezige vegetatie. Slobeenden kunnen beschut achter een rietkraag of opslag langs de oever op aanzienlijk kortere afstand van paden en wegen met recreatief gebruik rusten. Recreatiedruk lijkt niet beperkend voor de aanwezige aantallen. In de huidige situatie is het aanbod aan pleisterplaatsen met voedsel en voldoende rust ruimschoots voldoende voor het instandhoudingsdoel. Effecten van ruimtelijke ontwikkelingen rond het Fochteloërveen worden niet verwacht, omdat Wintertalingen voor het overgrote deel binnen het natura 2000-gebied verblijven.

5.7 Kraanvogel

Landelijke situatie

Sinds 2001 is de Kraanvogel voor het eerst in Nederland tot broeden gekomen, in het Fochteloërveen.. Het Fochteloërveen is het belangrijkste broedgebied, daarnaast is o.a. in het Dwingelderveld en Engbertdijksvenen gebroed; de soort breidt zich verder uit (2018, www.sovon.nl). De vestigingen vallen samen met een sterke uitbreiding van de Duitse broedpopulatie in westelijke richting (www.sovon.nl). Tijdens de voorjaarstrek (eind februari – eind maart) naar Scandinavië en Duitsland, en tijdens de najaarstrek naar Frankrijk en Spanje (half oktober – december) komen vogels aan de grond op en rond slaapplaatsen in hoogveen- en heidegebieden. Kleine aantallen zijn 's winters aanwezig. Dit zijn lokale broedvogels, doortrekkers of overwinteraars van elders. Zij foerageren vooral op oogstresten.

Aantal en verspreiding

Broedvogels

~~De Kraanvogel vestigde zich in 1999 als broedvogel in het Fochteloërveen~~. Sinds 1999 zitten er territoriale kraanvogels in het Fochteloërveen en in 2001 is het eerste Kraanvogelnest gevonden. In de periode 2011-2014 groeide het aantal broedparen tot 8-9 paren; sindsdien is de stand min of meer stabiel (Figuur 5-17). Het broedsucces nam aanvankelijk toe, van 0,9 vliegvlugge jongen per paar tot 1,2 in de jaren 2001-2006. Daarna nam het af tot 0,7 in de jaren 2007-2012 als gevolg van concurrentie tussen paren, waarbij de 'nieuwkomers' in deelgebieden met lagere habitatkwaliteit broedden. De laatste jaren is het broedsucces laag als gevolg van droogte en als gevolg van verstoring door recreanten (Nowald & Feenstra 2020). In 2018 en 2019 vlogen van 8 resp. 9 broedparen slechts 2 jongen uit (www.hetFochteloërveen.nl). Recreatiedrukte via de Fochteloërveenweg verstoorde Kraanvogels die over wilden steken van het veen naar het landbouwgebied dusdanig dat twee jongen niet overleefden in www.hetFochteloërveen.nl).

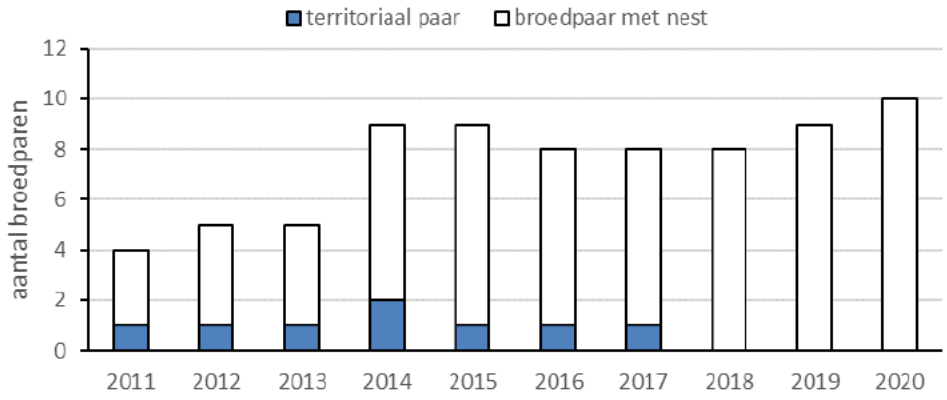

Figuur 5-17 Ontwikkeling van de broedvogelstand van de Kraanvogel in het Fochteloërveen 2011-2020. Bron:

Gedurende het broedseizoen foerageren kraanvogels niet alleen binnen het veen, maar ook daarbuiten. Volwassen vogels eten wormen en andere ongewervelden in graslandpercelen en akkers, en graven o.m. knolletjes op in aardappelakkers. Ouderparen met vliegvlugge jongen (ca. 11 weken oud) verhuizen van de broedlocaties naar direct aangrenzende percelen om te foerageren. Ze maken in enkele deelgebieden gebruik van de aanwezige percelen met gras en landbouwgewassen rond het veen: aan de noordwestzijde (Weperpolder), zuidwestzijde

(grenzend aan de Fochteloërveenweg), westelijk en noordelijk van Ravenswoud en aan de noordoostzijde nabij Norgerhaven (Figuur 5-18).

Wintervogels

Sinds 2000/2001 verblijven Kraanvogels buiten het broedseizoen (nazomerconcentraties en overwintering) structureel in en rond het Fochteloërveen. De aantallen zijn geleidelijk gestegen tot gemiddeld maximaal enkele tientallen per seizoen (67 in 2017/2018; Figuur 5-19). Deze hoge aantallen hebben niet alleen betrekking op Nederlandse, maar ook op Duitse vogels die tijdens strengere winterperioden naar Nederland komen. In de winterperiode slapen de vogels en foerageren ze op percelen in de omgeving van Fochteloo, Ravenswoud en Smilde (Figuur 6.19). Dit deelgebied met grasland en graanpercelen is ook van betekenis als zomerverzamerplaats. Uit geregistreerde waarnemingen blijkt dat verreweg de meeste Kraanvogels een afstand houden van minimaal 200 m tot wegen. Referenties geven een verstoringsafstand aan van 150 m in Scandinavië, 200-300 m in Duitsland, tot 1 km in Spanje. Belangrijke factoren in deze variatie zijn waarschijnlijk de periode van het jaar (broedfase dan wel overwintering) en de groepsgrootte (grotere groepen reageren doorgaans op grotere afstand, zie paragraaf 3.1).

In 2007 bleek dat het meest op maïsstoppels werd gefoerageerd (51%), daarnaast op grasland (27%). In augustus en september werden graanpercelen en maispercelen bezocht zodra ze waren geoogst. Van januari tot maart zijn maïsstoppels de belangrijkste voedselbron (53%). Daarnaast worden ook wormen gegeten [redacted] 2007).

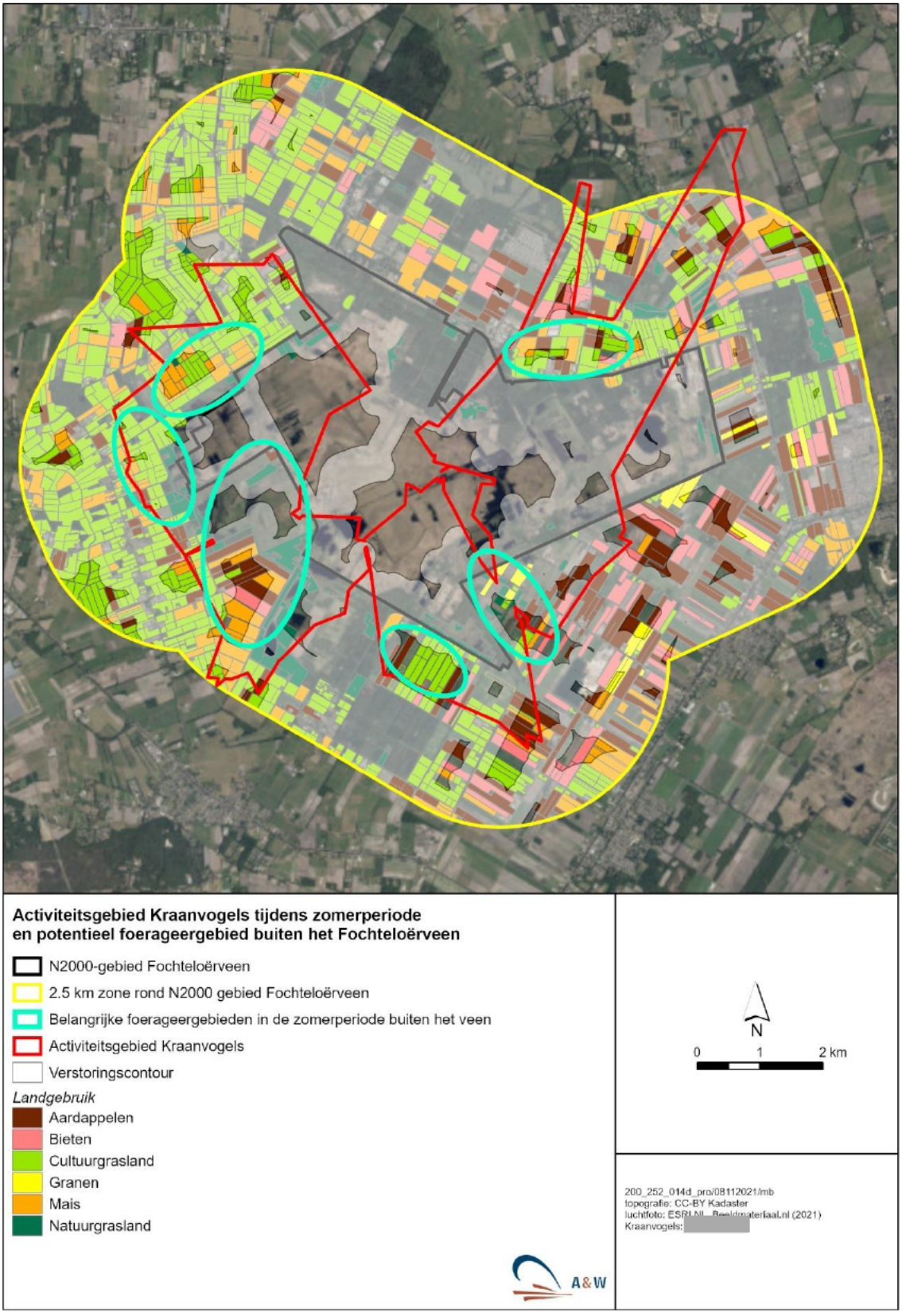

Figuur 5-18 Activiteitengebied van Kraanvogels in en rond het Fochteloërveen in de zomerperiode (binnen een afstand van 2,5 km rond het veen, 2013-2017, geg[redacted]) en de belangrijkste foerageergebieden van de broedvogels op basis van waarnemingen 2016-2020, NDFF).

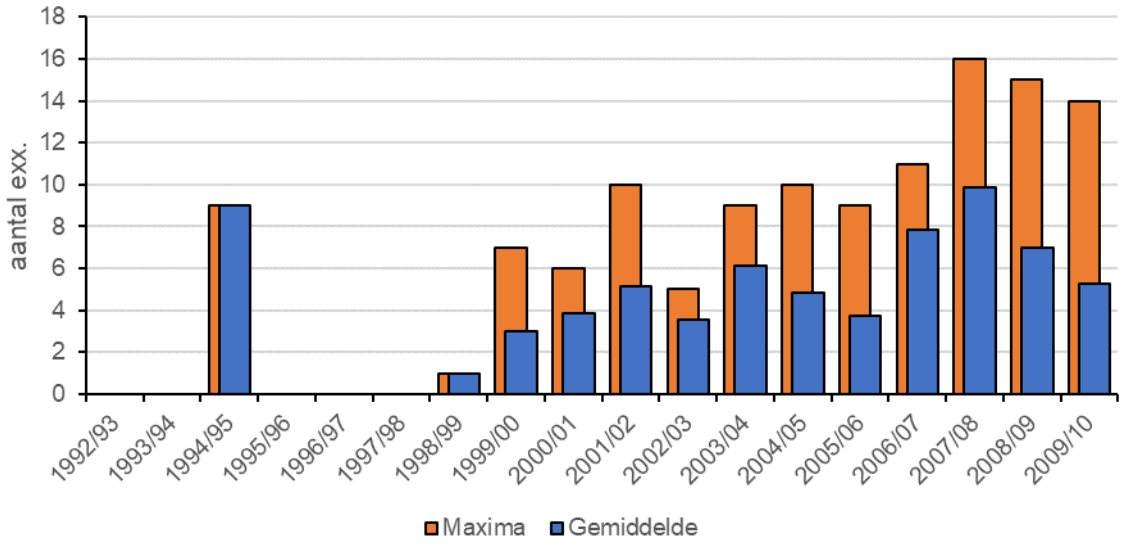

Figuur 5-19 Aantal Kraanvogels rond het Fochteloërveen in de winterperiode sinds 1992/93. Weergegeven zijn gemiddelden en maxima in de maanden september – maart. Bron: www.hetFochteloërveen.nl. Gegevens uit de seizoenen 2011/12 – 2019/20 zijn nog niet beschikbaar.

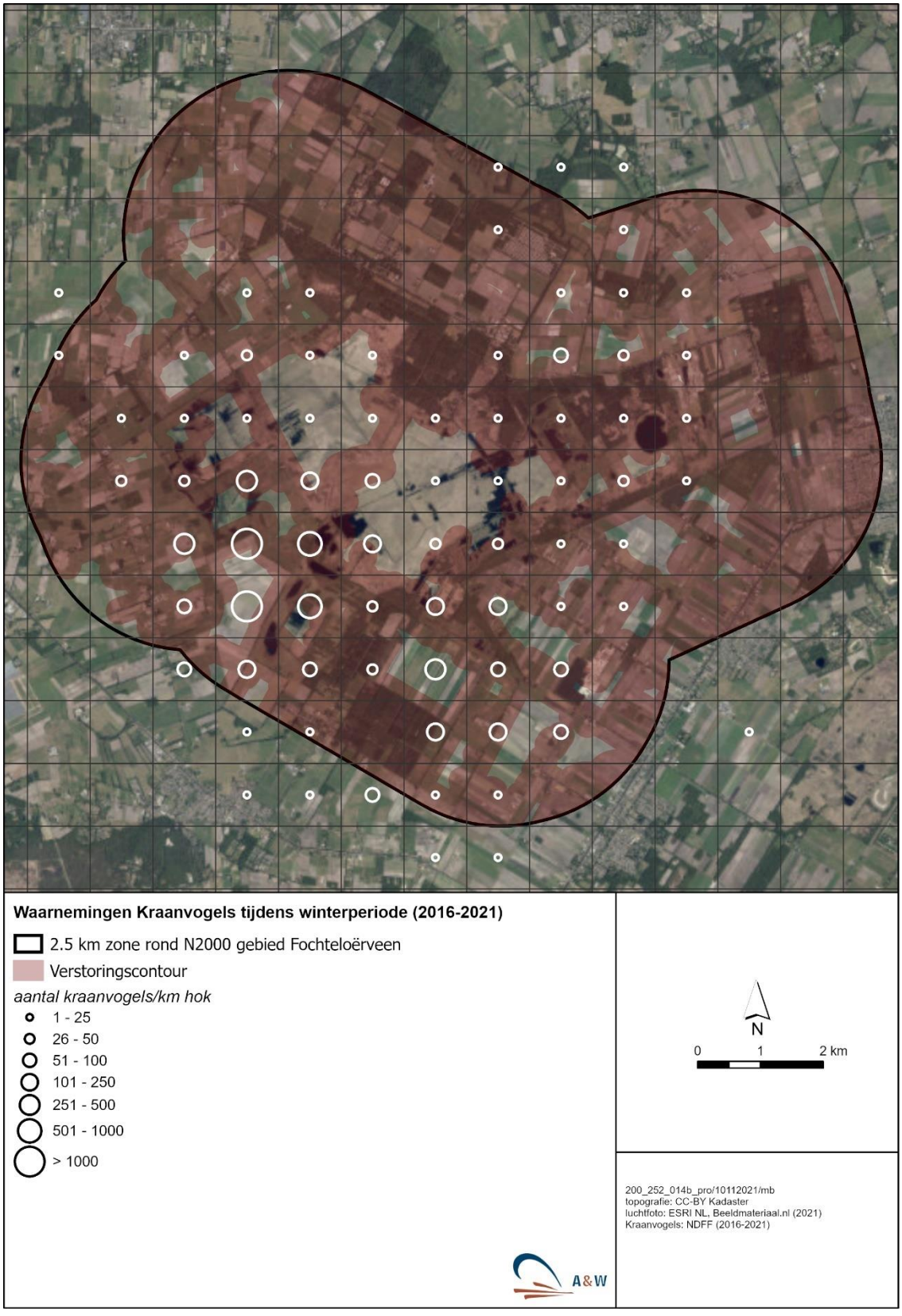

Figuur 5-20 Verspreiding van Kraanvogels in de winterseizoenen 2016/17 – 2020/21 op basis van losse waarnemingen (NDFF). Het als verstoord beschouwde gebied ligt binnen 200 m afstand van wegen en paden. ~~NB: deze weergave wordt nog aangepast (deel geeft locaties waarnemers weer i.p.v. vogels), mede i.v.m. auteursrechten.~~

Verstoring en draagkracht

De Kraanvogel is niet als kwalificerende broedvogel voor het Fochteloërveen aangewezen. Wel is de soort een Vogelrichtlijn soort en benoemd als onderdeel van de kernopgave. Het grote belang voor de soort in Nederland is evident; de broedpopulatie in Nederland is gestegen tot 40 paar, waarvan 10 in het Fochteloërveen (Nooowald & Feenstra 2020). Hoewel aantallen kraanvogels niet gebruikt worden in toetsing in relatie tot draagkracht, kan het referentiegetal gesteld worden op 9 broedparen (stand in 2019). Ook in de nazomer en het winterhalfjaar pleistert een belangrijk aandeel in en rond het Fochteloërveen. Het recente maximum buiten het broedseizoen ligt op ca 60-70 exemplaren.

Broedvogels

De draagkracht van het gebied voor broedvogels is niet goed te bepalen, omdat habitatanalyses van het terreingebruik in agrarisch gebied ontbreken; een scan van literatuur uit Duitsland en andere landen leverde geen bruikbare referenties op. De stabilisatie van het aantal broedparen wijst op erop dat de beschikbare draagkracht, tot een tiental broedparen, bereikt is. Uit karteringen van activiteiten van Kraanvogels (broedparen en families) rond het veen blijkt dat ze tot 2 á 2,5 km van het broedgebied foerageren en dat geschikte foerageergronden benut worden. Welke oppervlakte en welke kwaliteit nodig is voor een broedpaar is niet goed duidelijk. Een belangrijke vraag is in hoeverre het broedresultaat beperkt wordt door recreatiedruk. De Kraanvogel toegenomen als broed- en wintervogel bij het huidige bestaande gebruik. Blijkbaar is het bestaande gebruik geen belemmering geweest voor Kraanvogel om zich te vestigen en in aantal toe te nemen. De vraag is echter of stabilisatie in aantallen niet beperkt wordt door huidige gebruik. Er zijn aanwijzingen dat broedsucces beïnvloed wordt door klimaat, maar ook door verstoring. Verstoringsincidenten komen voor in het broedgebied door natuurfotografen, loslopende honden en mountainbikers (Nowaold & Feenstra 2020). Het is duidelijk dat Kraanvogels gebaat zijn bij rust, niet alleen in het broedgebied, maar ook in de overgangszone van het veen naar aangrenzend foerageergebied in de periode waarin oudervogels met jongen oversteken van broedgebied naar landbouwgebied. Deze trajecten zijn vooral de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de oostzijde van het veen.

Het perspectief van klimaatverandering is voor Duitsland en Zweden gunstig ingeschat, omdat broedvogels eerder arriveren en beginnen met broeden, zodat meer tijd is voor vervolglegsels na een mislukte broedpoging (Lundgren & Nowaold 2010). Droge zomers zoals in 2019 en 2020, met een lager voedselaanbod en hogere predatiedruk zijn echter ongunstig voor de Kraanvogel als broedvogel in Nederland en Duitsland (Nowoald & Feenstra 2020). Het effect van klimaatverandering is moeilijk te voorspellen, omdat ook natte zomers mogelijk zijn - 2021 is wat dit betreft een actueel voorbeeld.

Wintervogels

De opvangcapaciteit voor Kraanvogels buiten het broedseizoen kan niet gekwantificeerd worden, omdat draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen specifiek voor Kraanvogels ontbreken. Het aantal wintervogels laat een stijgende lijn zien. Verspreidingsgegevens maken duidelijk dat Kraanvogels verstoringsgevoelig zijn en afstand houden tot wegen. Verstoringen komen voor door recreatie en gerichte verjaging (vooral gericht op ganzen), maar niet duidelijk is in hoeverre het aantal in de huidige situatie beperkt wordt door verstoringsdruk.

De Kraanvogel lijkt door de hogere gemiddelde temperaturen langer te doen over de migratie in de herfst. Ze nemen vaker tussenstops of verblijven langer bij zo'n tussenstop. Doordat ze langer verblijven op een plaats, is de kans dat jonge kraanvogels de migratie overleven groter (Volkov *et al.,* 2016). Ook de aantallen nemen toe, doordat er meer voedsel beschikbaar is (Salvi, 2012). De aantallen in de winterperiode hangen echter niet alleen samen met de populatiegroei in

Duitsland, maar ook met winterstrengheid. Klimaatverandering, met minder strenge winters kan ertoe leiden dat meer vogels noordelijker overwinteren. Dit kan betekenen minder vaak een influx optreedt vanuit Duitsland. Aan de andere kant lijken de omstandigheden voor Nederlandse broedvogels gunstiger te worden om lokaal te overwinteren.

6 Draagkrachtscenario's en maatregelen

Uit hoofdstuk 4 is gebleken dat verstoring door jacht en verjaging kavelbreed, en verstoring door wandelaars en fietsers via wegen en paden, het grootste effect hebben op de opvangcapaciteit van zwanen en ganzen in het gebied. In cumulatie met de andere verstoringsbronnen resulteert dit in een opvangcapaciteit voor bouwland ruim onder het benodigde instandhoudingsdoel. Dit kan voor de Toendrarietgans en in mindere mate Kleine zwaan en Wilde zwaan een probleem opleveren, aangezien deze soorten afhankelijk zijn van bouwland. Voor grasland en bouwland samen is de opvangcapaciteit onvoldoende uitgaande van minimale draagkrachtcijfers van de gewastypen en voldoende uitgaande voor gemiddelde of maximale draagkrachtcijfers. Daarbij moet bedacht worden dat op vogelsoortniveau deze conclusie alleen van toepassing is op de Kolgans, die van oogstresten profiteert, maar primair een graseter is.

Om voldoende opvangcapaciteit te bewerkstelligen in de huidige situatie en te kunnen blijven garanderen in een toekomstige situatie waarin ruimtelijke ontwikkelingen, en mogelijk vliegverkeer en recreatie, een negatief effect kunnen hebben op de doelsoorten die deels of grotendeels afhankelijk zijn van bouwland, zijn maatregelen om verstoring te voorkomen noodzakelijk. Hierbij dient de opvangcapaciteit op bouwland in de huidige situatie minimaal verhoogd te worden met 13% uitgaande van de historische situatie (2009) en rekening houdend met de aangenomen marges. In een toekomstige situatie, dient de opvangcapaciteit ten minste met 21% verhoogd te worden om negatieve effecten van de in kaart gebrachte ontwikkelingen te compenseren.

In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens inzicht gegeven in de veranderingen in opvangcapaciteit door middel van theoretische draagkrachtscenario's waarbij verschillende verstoringsbronnen worden beperkt; welke maatregelen theoretisch de meeste draagkracht opleveren; en de indicatieve kosten die hier mee gemoeid zijn.

6.1 Draagkrachtscenario's

Om inzicht te geven in de veranderingen in opvangcapaciteit bij het beperken van verstoring, zijn in de eerste plaats drie algemene draagkrachtscenario's uitgewerkt: 1) het halveren van recreatief gebruik van paden en wegen; 2) wegnemen van verstoring door jacht en verjaging; 3) een combinatie van beide. In Figuur 6-1 en Figuur 6-2 is het resultaat weergegeven van d berekeningen in de toekomstige situatie, wanneer rekening wordt gehouden met de verschillende scenario's ten opzichte van de huidige situatie. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de basisverstoring (van infrastructuur aan wegen en bebouwing, bos, regulier extensief gebruik) en totale cumulatieve verstoring, waarin additionele verstoring (recreatie, jacht en verjaging, vliegverkeer) is meegenomen.

Scenario 1: halveren verstoring wandelaars en fietsers
In scenario 1 is de verstoring door wandelaars en fietsers via paden of wegen binnen een straal van 5 km rondom het veen met de helft verminderd. De overige verstoring is gelijk gehouden. Uit Figuur 6-1 blijkt dat de opvangcapaciteit voor bouwland (relevant voor met name Toendrarietgans) in dit scenario niet boven de benodigde capaciteit uit komt. Voor bouwland en grasland samen is dit nog steeds het geval, ook niet indien van maximale draagkrachtwaarden wordt uitgegaan.

Scenario 2: wegnemen verstoringsdruk jacht, verjaging en afschot

In scenario 2 is verstoring door jacht, verjaging en afschot op nul gezet in het gehele gebied binnen een 5 km straal rondom het veen. De overige verstoring is gelijk gehouden. Wanneer dit scenario wordt toegepast, blijkt dat de opvangcapaciteit voor bouwland, rekening houdend met maximale draagkrachtwaarden, voldoende is om aan de benodigde opvangcapaciteit te voldoen. Echter is dit nog niet het geval voor de minimale en gemiddelde draagkrachtwaarden.

Scenario 3: combinatie scenario 1 + 2

In scenario 3 zijn scenario 1 en scenario 2 gecombineerd, waarbij de overige verstoringsbronnen gelijk zijn gehouden. Het resultaat van dit scenario laat zien dat de benodigde opvangcapaciteit van totaal grasland en bouwland nu ook wordt gehaald uitgaande van minimale draagkrachtwaarden. Ook de opvangcapaciteit voor bouwland komt met gemiddelde draagkrachtwaarden boven de benodigde opvangcapaciteit uit.

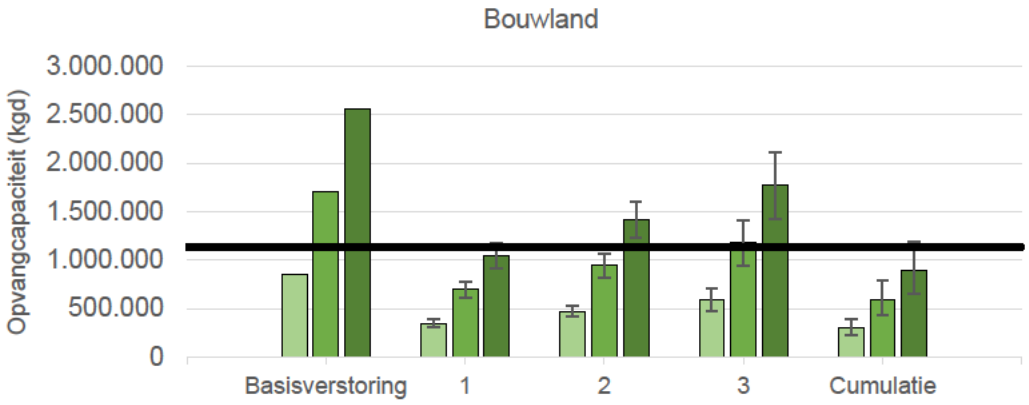

Figuur 6-1 Overzicht opvangcapaciteit bouwland in de toekomstige situatie in verschillende scenario's: 1: verstoring wandelaars en fietsers gehalveerd, 2: geen verjaging, 3: combinatie van 1 en 2.

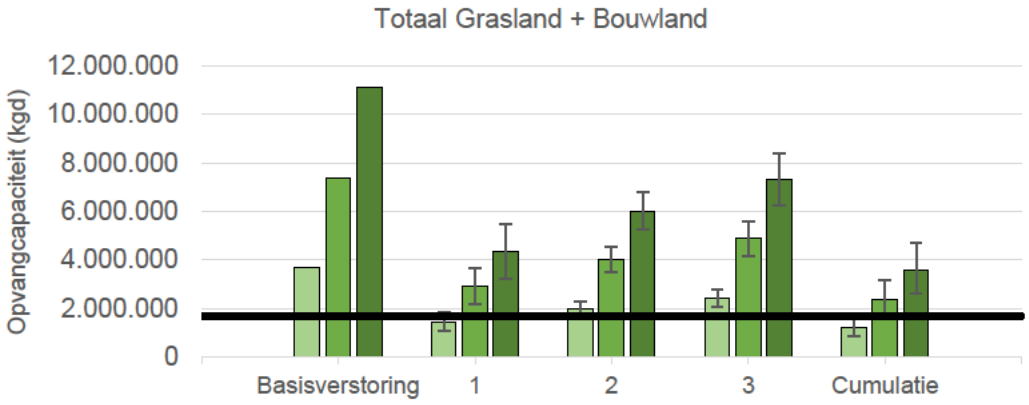

Figuur 6-2 Overzicht opvangcapaciteit bouwland en grasland gezamenlijk in de toekomstige situatie in verschillende scenario's: 1: verstoring wandelaars en fietsers gehalveerd, 2: geen verjaging, 3: combinatie van 1 en 2.

Uit bovenstaande theoretische draagkrachtscenario's blijkt dat het beperken van een combinatie van verstoringsbronnen het meest effectief is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de ganzen en zwanen in een toekomstige situatie.

6.2 Maatregelen

Om te komen tot een gebiedsgericht advies om te voldoen aan de benodigde opvangcapaciteit, is een nadere uitwerking gemaakt van draagkrachtscenario's aan de hand van concrete maatregelen binnen een 2,5 km en 5 km straal rondom het Fochteloërveen. Hiervoor is ten eerste een inventarisatie gemaakt van relevante maatregelen op basis van literatuuronderzoek en uitwisseling met gebiedskenners. De volgende categorieën en maatregelen zijn hierbij onderscheiden:

i. Beperken van verstoring door recreatie
ii. Beperken van verstoring door jacht, verjaging en afschot
iii. Vergroten foerageergebied
iv. Selectief plannen ruimtelijke ontwikkelingen
v. Handhaving

De eerste drie maatregelcategorieën hebben direct betrekking op de opvangcapaciteit van het foerageergebied. Voor deze maatregelen konden de draagkrachtscenario's kwantitatief worden uitgewerkt. De laatste twee maatregelcategorieën zijn niet in opvangcapaciteit te duiden en zijn daarom los beschreven. De aanpak en resultaten per maatregel staan omschreven in de volgende paragrafen.

Maatregelen opvangcapaciteit

Voor het kwantificeren van de effecten van maatregelen op de opvangcapaciteit is gebruik gemaakt van het GIS-model. Hiervoor zijn ten eerste de ligging en locaties waar de maatregelen betrekking op hebben gelinkt aan de bestaande km-hokken binnen een straal van 2,5 en 5 km rondom het Fochteloërveen. Vervolgens is per km-hok afhankelijk van de maatregel, de desbetreffende verstoring verlaagd, of de draagkrachtwaarde van het gewastype verhoogd, waarbij de overige verstoring gelijk is gehouden. Hierbij is in sommige gevallen de maatregel toegespitst op verschillende deelgebieden (deelgebieden 1,2,3 en A, B, C) (zie Figuur 6-4 en 6-5 en bijlage 1.6). Dit heeft geresulteerd in een matrix van draagkrachtscenario's uitgedrukt in draagkrachtwinst (in percentage) ten opzichte van de opvangcapaciteit met gecumuleerde verstoring (zie Figuur 4-6 en 4-7). De effectiviteit van verschillende maatregelen is weergegeven per deelgebied voor de huidige en toekomstige situatie (zie Tabel 6-1) (voor details zie Bijlage 1.6; Tabel 1-11 en 1-12).

i. Beperken van verstoring door recreatie

Maatregelen om verstoring door recreanten te beperken, zijn niet eenvoudig te realiseren. Zo worden wegen of paden niet alleen gebruikt ter recreatie maar ook als doorgaande weg, zoals fietspad Bonghaar en de Fochteloërveenweg, welke niet zomaar afgesloten kunnen worden. Het is daarnaast belangrijk om de belangrijke locaties voor de doelsoorten in ogenschouw te nemen, waaronder bijvoorbeeld paden nabij slaapplaatsen en trajecten waar kraanvogels met jongen foerageren op percelen direct grenzend aan het veen.

Gebiedskenner en Kraanvogelexpert [redacted] heeft in het kader van een toekomstige publicatie, verschillende verstoringsbeperkende maatregelen in kaart gebracht vanuit het perspectief van de Kraanvogel. Deze natuurvisie geeft ruimte aan alle soorten van klein naar groot. Op basis van dit kaartbeeld zijn twee maatregelen geselecteerd voor het huidige onderzoek om verstoring door recreatie te beperken, waarbij de verstoringsdruk door wandelaars en fietsers op 0 gezet is (zie Figuur 6-3):

a. het afsluiten van paden en wegen;
b. de aanleg van struweel/boswal

In Tabel 6-1 en 6-2 is het complete overzicht gegeven van de doorgerekende opvangcapaciteit op basis van de maatregelen. Hieruit blijkt dat voor zowel de huidige als de toekomstige situatie de afsluiting van paden/wegen evenals de aanleg van struweel/boswal respectievelijk 2% en 1% draagkrachtwinst van bouwland als foerageergebied opleveren. Voor de opvangcapaciteit van bouwland en grasland tezamen is de maximale draagkrachtwinst 3% en 4% voor de huidige en toekomstige situatie bij het afsluiten van paden en wegen. Mogelijk is het effect van deze maatregelen in de praktijk groter dan bij deze theoretische benadering, rekening houdend met het in de toekomst toenemende aantal recreanten / gebruikers in het gebied door o.a. Corona-ontwikkelingen en/of woningbouw.

ii. Beperken van verstoring door jacht, verjaging en afschot

Naast dat ganzen worden verjaagd in de percelen rondom het Fochteloërveen, kan dit ook een effect hebben op zwanen die op dezelfde gebieden foerageren (2019). Het is wenselijk dat ervoor gezorgd wordt dat er voldoende rust ontstaat in de huidige foerageergebieden door verjaging tegen te gaan. Aangezien de zwanen en ganzen vaak in dezelfde gebieden foerageren is het te overwegen om gecombineerde rustgebieden in te stellen.

Het beperken van verstoring in het gebied door jacht, verjaging en afschot kan gerealiseerd worden door de volgende maatregelen:

a. Instellen ganzenfoerageergebied;
b. Stoppen jacht

Bij het instellen van ganzenfoerageergebieden dient verjaging en afschot verboden te worden op kavels met de meeste potentiële opvangcapaciteit voor de doelsoorten. Om de rust te bewaken dient ook jacht rond deze kavels verboden te worden, evenals verstoring door crossmotoren of andersoortige kavelverstoring. In Figuur 6-4 en 6-5 zijn voor de huidige en toekomstige situatie globaal drie deelgebieden (deelgebied A, B en C) in kaart gebracht op basis van het beschikbare areaal bouwland en de historische verspreiding van zwanen en toendrarietganzen. Voor de doorrekening is de verstoringsdruk van jacht/verjaging en crossers/metaaldetectie op 0 gezet.

Uit Tabel 6-1 valt af te leiden dat het instellen van ganzenfoerageergebieden in deelgebied B ten opzichte van deelgebied A en C, de meeste draagkrachtwinst oplevert op bouwland; 26% en 30% binnen respectievelijk de 2,5 km en 5 km contour in de huidige situatie. Voor de toekomstige situatie neemt de draagkrachtwinst nog 2% toe, tot 28% en 32%. Dit is ruim boven het gestelde minimale percentage draagkrachtwinst van bouwland van 21%.

iii. Vergroten foerageergebied

Naast het beperken van verstoring, kan de opvangcapaciteit verhoogd worden door het vergroten van het foerageergebied. In dit kader is een drietal maatregelen vastgesteld, waarvoor de opvangcapaciteit is doorgerekend:

a. oogstresten laten liggen,
b. omzetten grasland naar bouwland en
c. omzetten bollen/sierteelt naar bouwland.

a. Oogstresten laten liggen

Uit een analyse van Visser *et al.* (2009) is gebleken dat percelen waar een zogenoemd 'oogstrestenpakket' werd toegepast, zeer goed benut werden door ganzen. Binnen het oogstrestenpakket werden beperkingen gesteld aan de grondbewerking na de oogst. Hierbij moesten de oogstresten boven in/op de bodem blijven, met de mogelijkheid om het jaar daarop een fijn gewas te zaaien (biet/ui). Dit pakket bleek meer draagkracht te bieden voor ganzen dan andere pakketten waarbij de beschikbaarheid van benutbaar gras werd verhoogd of voedsel werd aangeboden via het beschikbaar stellen van wintergraan. De bevindingen in een onderzoek van Rosin et al. (2012) bevestigen deze analyse, waarbij tevens werd geadviseerd oogstresten (waaronder maïs) langer te laten liggen.

Op basis van deze bevinding is voor de huidige studie het effect op de opvangcapaciteit berekend wanneer oogstresten langer zouden blijven liggen in de drie deelgebieden (deelgebied A, B, C). Om dit oogstrestenpakket te benaderen, zijn de gemiddelde draagkrachtcijfers van de gewastypen (aardappelen, bieten, granen mais) met 50% verhoogd (maximale draagkrachtwaarde) in de aan de deelgebieden gelinkte km-hok vakken. Dit percentage is indicatief op basis van de resultaten die geboekt kunnen worden uit het onderzoek van Visser et al. (2009).

b. Omzetten grasland naar bouwland

Een andere optie voor het verhogen van de opvangcapaciteit op bouwland is het veranderen van grondgebruik. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan het omzetten van grasland naar bouwland. Ook voor deze benadering zijn drie deelgebieden aangewezen op rustige graslandkavels ten westen van het Fochteloërveen; deelgebied 1, 2 en 3 (zie Figuur 6-4 en 6-5). Voor de doorrekening zijn de draagkrachtwaardes van de oppervlaktes cultuur- en natuurgrasland gelijkgesteld aan de draagkrachtwaarde van het gewastype bieten, voor het maximaal haalbare resultaat (1200 kgd/ha) (zie Bijlage Tabel 1-4).

c. Omzetten bollen/sierteelt naar bouwland

Evenals bij het omzetten van grasland naar bouwland, zou ook het omzetten van een bepaalde oppervlakte van bollen- en sierteelt naar bouwland, de opvangcapaciteit kunnen verhogen. Deze maatregel is wellicht meer wenselijk dan de omzetting van grasland naar bouwland, aangezien doelsoorten, zoals de Kolgans, ook van grasland afhankelijk zijn. Voor de uitwerking van deze maatregel is de oppervlakte aan percelen met bollen- en sierteelt berekend en net als bij omzetten grasland, vermenigvuldigd met de draagkrachtwaarde van gewastype bieten (1200 kgd/ha).

Resultaat maatregelen iii

Uit Tabel 6-1 blijkt dat van de verschillende maatregelen, het laten liggen van oogstresten in deelgebied B binnen de 2,5 km contour de hoogste draagkrachtwinst voor bouwland oplevert voor de huidige situatie (9%). Deze maatregel alleen, is echter niet genoeg om aan de minimale draagkrachtwinst (13%) te voldoen. Voor de toekomstige situatie is de draagkrachtwinst voor bouwland het hoogst bij de omzetting van grasland naar bouwland in deelgebied 1 of omzetting van bollen- en sierteelt in het gehele gebied (beide 7%). Ook dit is niet voldoende. Binnen de 5 km contour is de draagkrachtwinst zowel in de huidige als toekomstige situatie veruit het grootst voor de omzetting van grasland in deelgebied 2 (23%) en 3 (24%). Voor zowel de huidige als toekomstige situatie is de draagkrachtwinst voldoende. De draagkrachtwinst door omzetting van bollen- en sierteelt is enkel voldoende in de huidige situatie (14%).

Hierbij moet benoemd worden dat hoewel het effect op bouwland positief is, het effect op de totale opvangcapaciteit negatief is (-6%) als gevolg van het verlies aan draagkracht op grasland (met de aanname van hogere draagkrachtcijfers op cultuurgrasland). Dit verlies is gelet op het

instandhoudingsdoel niet kritisch, door de overmaat aan draagkracht op grasland. Echter, de omzetting van grasland naar bouwland zou mogelijk wel negatief uit kunnen pakken voor de zwanen, die juist van deze deelgebieden met grasland gebruik maken (zie Figuur 5-3).

Combinatie

Uit paragraaf 6.1 is duidelijk geworden dat een combinatie van maatregelen het grootste effect heeft op de opvangcapaciteit. Voor de huidige studie is daarom tevens gekeken naar het gecombineerde effect van het instellen van twee potentieel geschikte maatregelen: het instellen van ganzenfoerageergebieden in combinatie met het laten liggen van oogstresten. Uit de berekeningen blijkt dat deze combinatie binnen de 2,5 km contour in deelgebied B maar liefst 48% en 40% draagkrachtwinst op bouwland oplevert, voor respectievelijk de huidige en toekomstige situatie. Dit is ruim voldoende voor de gestelde benodigde draagkrachtwinst van 21%. De draagkrachtwinst is nog groter binnen de 5 km contour: 57% (huidig) en 47% (toekomstig). Daarnaast is de draagkrachtwinst in de huidige situatie binnen de 5 km contour relatief groot voor deelgebied A (24%). De winst voor de toekomstige situatie is geringer (16%) omdat de ruimtelijke ontwikkelingen binnen deze deelgebieden zijn gepland. Naast de combinatie van maatregelen kunnen ook deelgebieden gecombineerd worden. Zo is de opgetelde draagkrachtwinst van deelgebied A, B en C wanneer oogstresten blijven liggen, ook voldoende voor de beoogde draagkrachtwinst in de huidige situatie binnen de 2,5 km contour.

Figuur 6-3 Ruimtelijk overzicht voor beperking van recreatie door afsluiten paden en wegen en aanleg struweel/boswal binnen 2,5 km rondom het Fochteloërveen. Gebaseerd op natuurvisie voor Kraanvogels door [redacted] (in prep.).

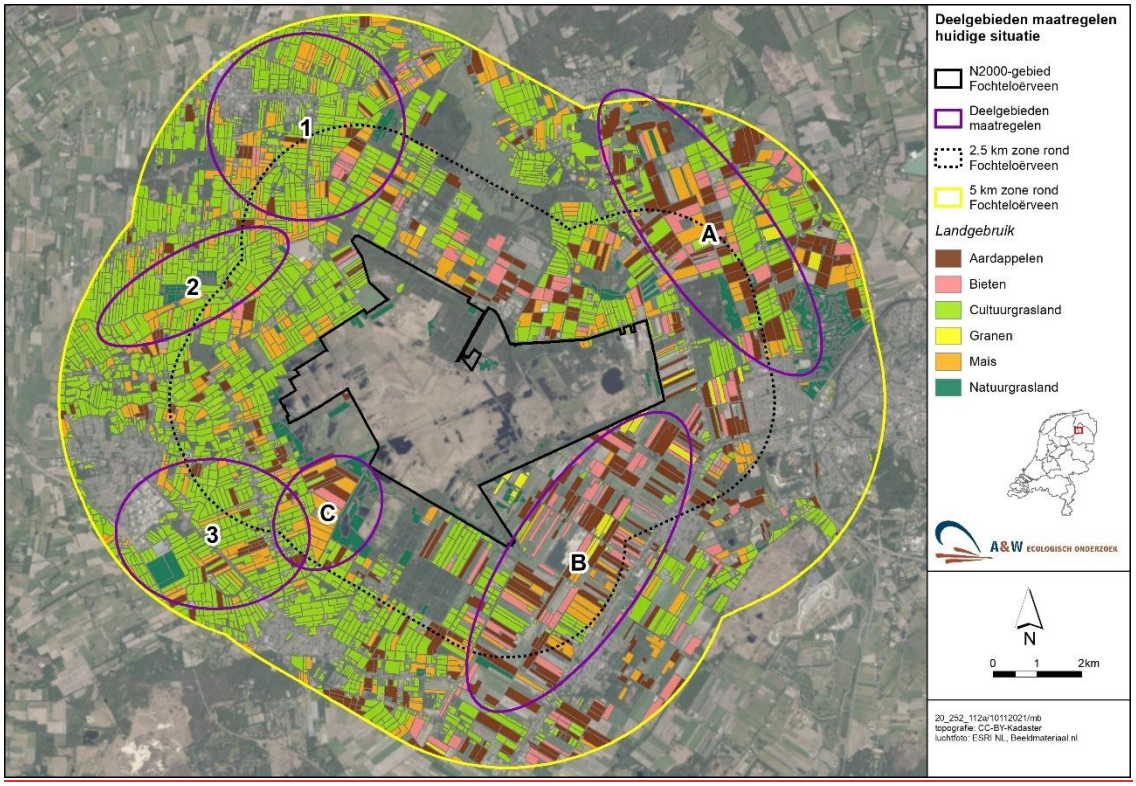

Figuur 6-4 Overzicht potentieel foerageergebied met deelgebieden in grasland (1,2,3) en bouwland (A,B,C) voor uitwerking van maatregelen in de huidige situatie.

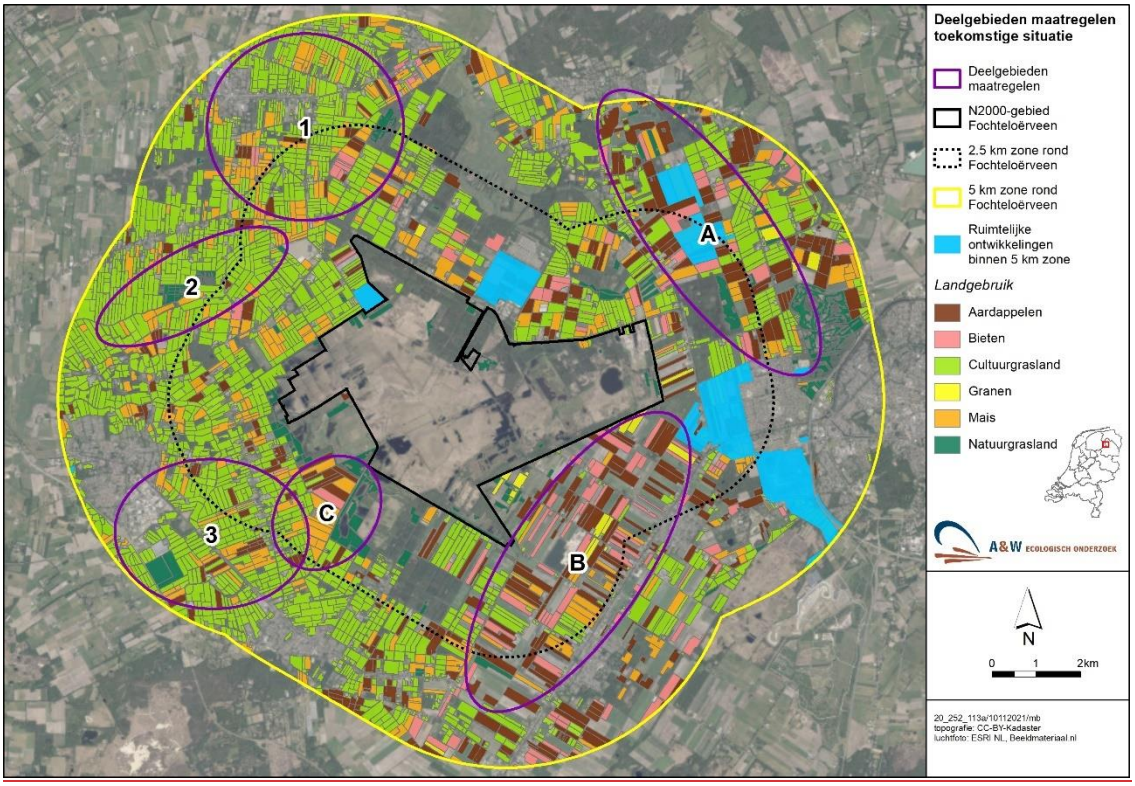

Figuur 6-5 Overzicht potentieel foerageergebied met deelgebieden in grasland (1,2,3) en bouwland (A,B,C) voor uitwerking van maatregelen in de toekomstige situatie met ruimtelijke ontwikkelingen.

Tabel 6-1 Overzicht van de berekende opvangcapaciteit (kgd) en draagkrachtwinst (%) onderverdeeld in totaal foerageergebied en bouwland in de huidige situatie voor verschillende maatregelen per deelgebied. Hierbij is draagkrachtverlies rood gearceerd, en de draagkrachtwinst gelijk of meer dan het beoogde percentage in groen.

Draagkracht			Huidige situatie				Toekomstige situatie			
			Winst (%) 2,5 km straal		Winst (%) 5 km straal		Winst (%) 2,5 km straal		Winst (%) 5 km straal	
Categorie	Maatregel	Deelgebied	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland
i.	a. Afsluiten wegen/paden	-	3%	2%	4%	2%	4%	2%	4%	2%
	b. Aanleg struweel/boswal		1%	1%	2%	1%	2%	1%	2%	1%
ii.	a. Ganzenfoerageergebied (incl. stoppen jacht)	A	2%	5%	2%	9%	2%	4%	4%	8%
		B	9%	26%	9%	30%	9%	28%	11%	32%
		C	7%	9%	7%	9%	7%	10%	7%	10%
iii.	a. Oogstresten laten liggen	A	1%	3%	0%	10%	0%	1%	1%	6%
		B	2%	9%	1%	12%	1%	5%	2%	7%
		C	0%	2%	0%	2%	0%	1%	0%	1%
	b. Omzetten grasland naar bouwland	1	-2%	7%	-2%	15%	-2%	7%	-4%	15%
		2	-1%	4%	-1%	24%	-1%	4%	-6%	24%
		3	-1%	3%	-1%	23%	-1%	3%	-6%	23%
	c. Omzetten bollen / sierteelt naar bouwland		2%	6%	2%	14%	2%	7%	4%	15%
Combi.	i.a. + i.b.		4%	2%	4%	2%	4%	2%	4%	2%
	ii.a. + iii.a.	A	4%	10%	2%	24%	2%	6%	6%	16%
		B	15%	48%	12%	57%	12%	40%	14%	47%
		C	8%	15%	8%	15%	8%	13%	8%	13%

Overige maatregelen

Afgezien van maatregelen die voor de opvangcapaciteit gekwantificeerd kunnen worden, dient ook gekeken te worden naar maatregelen die in het algemeen van belang zijn voor de instandhoudingsdoelen met betrekking op de omvang en kwaliteit van het leefgebied van de doelsoorten. De volgende maatregelen worden hiervoor toegelicht.

iv. Selectief plannen ruimtelijke ontwikkelingen

Een van de maatregelen die op het gebied van toepassing is, is het selectief plannen van ruimtelijke ontwikkelingen. Zoals gesteld in paragraaf 3.4 zullen er in de toekomst verschillende soorten ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, waarvan ook de ontwikkeling van wind- en zonne-energie in verband met de energie-transitie waarschijnlijk een belangrijke rol gaat spelen. Deze ontwikkelingen zullen zowel op land- als op het water plaats gaan vinden met verschillende effecten tot gevolg voor zowel foerageergebieden als rust- en slaapplaatsen.

Zo blijkt uit berekeningen dat door de ruimtelijke ontwikkeling van Zonnepark Zuidvelde binnen deelgebied A, de opvangcapaciteit afneemt met 14%. De effectiviteit van maatregelen binnen dit deelgebied is daardoor ook geringer. Ontwikkelingen zoals het instellen van zonneparken

vormen geen direct bezwaar, mits er voldoende oppervlak en kwaliteit van foerageergebied overblijft. Daarnaast kunnen ontwikkelingen op voor doelsoorten belangrijke waterlichamen, zoals de eerdergenoemde Weperplas, mogelijk ook een effect teweegbrengen. Zandwingaten bieden voor ganzen en zwanen uitwijkplaatsen tijdens vorstperioden. Behoud van deze locaties, in het bijzonder de Weperplas, is van belang om het ruimtelijk verband tussen slaapplaatsen en foerageergronden te behouden. Wanneer een zonnepark geïnstalleerd wordt, dient gewaarborgd te worden dat de plas blijft functioneren als uitwijkplaat en dat voldoende rustig oppervlak aanwezig is om functioneel te zijn. Wanneer dit niet gewaarborgd kan worden, dient van deze ontwikkeling te worden afgezien. De locatie van nieuwe plannen en projecten dient in dit kader dan ook zorgvuldig te worden afgewogen. Tevens dienen mogelijke effecten van dergelijke initiatieven zorgvuldig te worden geanalyseerd en beoordeeld, voordat wordt overgegaan op realisatie.

v. Handhaving

Een belangrijk aspect bij het realiseren van bepaalde verstoringswerende maatregelen is, dat om de effectiviteit te borgen, deze maatregelen in de praktijk ook moeten worden nageleefd. Toezicht en handhaving is hiervoor van aanzienlijk belang. Uit de in hoofdstuk 3 beschreven ervaringen van gebiedskenners- en gebruikers is gebleken dat regels binnen Natura 2000-gebied niet altijd worden nageleefd, met verstoring van verschillende (doel)soorten tot gevolg. Toezicht en handhaving betreft o.a. recreanten, verjaging en vliegverkeer (luchtballonnen en drones) is daarom een aandachtspunt in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, waar voldoende capaciteit beschikbaar voor dient te worden gesteld.

6.3 Indicatieve kostenduiding

Om inzicht te krijgen in de kosten en baten van mogelijke maatregelen ter verhoging van de draagkracht voor de doelsoorten van het Fochteloërveen, is een inschatting gemaakt van de mogelijke kosten per eenheid. Dit is gedaan op basis van internetbronnen en informatie van terreinbeheerders. De kosten zijn vervolgens doorgerekend naar de verschillende deelgebieden binnen de 2,5 km contour, aangezien binnen deze contour aan de beoogde draagkrachtwinst kan worden voldaan (zie Tabel 6-1).

Tabel 6-2 geeft het overzicht van de indicatieve kosten per eenheid voor verschillende mogelijke maatregelen en in Tabel 6-3 zijn de kosten per maatregel omgerekend voor het gebied als geheel of per deelgebied binnen de 2,5 km contour in de huidige en toekomstige situatie. Voor de inschatting van kosten voor de aanleg van een struweel- of boswal is uitgegaan van de kosten van een ‘struweelhaag’. De doorgerekende aanlegkosten op basis van de afstand waarlangs de struweelhaag aangelegd moet worden betreft ca. €49.000,-. Het beheer per jaar komt doorgerekend uit op €36.000,-. De kosten voor het instellen van ganzenfoerageergebieden zijn berekend op basis van de minimale kosten voor gewasschade (€600/ha) en de extra vergoeding voor een schade hectare (€50). De doorgerekende kosten liggen daarmee tussen de €113.000-€440.000 voor de deelgebieden in de huidige situatie en €113.000 - €437.000 in de toekomstige situatie. Voor het laten liggen van oogstresten zijn de kosten genomen zoals berekend in Visser et al. (2009) voor de bijdrage aan verlate grondwerking, risico voor onkruiddruk, de inzet van een agrariër en bonus. Doorgerekend per deelgebied komt dit neer op een bedrag van €35.000 – ca. €135.000 in de huidige situatie en toekomstige situatie.

Niet voor alle maatregelen konden de kosten worden geduid. De kosten voor het sluiten van paden en wegen is afhankelijk van de eventuele omvorming van het pad of de weg, de beschikbare omwegen wanneer het een doorgaand pad betreft en de informatievoorziening. Daarom zijn deze lastig te duiden. Ditzelfde geldt voor de kosten voor het omvormen van

grasland en bollen- en sierteelt naar bouwland lastig. Kosten hiervan zijn sterk afhankelijk van het type bodem, de grondbewerking en de mogelijkheid hiervan om andere gewassen te telen. Dit betreft specifieke kennis van het agrarisch gebied. Daarnaast is het moeilijk in te schatten wat de kosten zullen zijn van het selectief plannen van ruimtelijke ontwikkelingen, aangezien dit geheel afhankelijk is van het type ontwikkeling en de beschikbaarheid van locaties.

De kosten van handhaving zijn afhankelijk van het minimale aantal groene boa's, dat ingezet moet worden voor effectieve handhaving en afhankelijk van de inschatting van terrein beherende organisaties en moet met deze partijen worden afgestemd. Wel kan de toeslag voor het inzetten van boa's doorgerekend worden. De toeslag is op basis van een kostprijsberekening voor de inzet van groene boa's en toezichthouders door terreinbeheerders, landelijk vastgesteld op €17,08 per hectare per jaar. De totale toeslag voor het oppervlakte binnen de 2,5 km contour komt hiermee op €17,08 x (2596 ha (opp. N2000-gebied Fochteloërveen) + 5786 ha (opp potentieel foerageergebied binnen 2,5 km contour)) = €143.165,- per jaar.

Concluderend kan op basis van de maatregelenanalyse gesteld worden dat met totaal € 212.357 per jaar het inzetten van het 'oogstrestenpakket' in alle deelgebieden binnen de 2,5 km contour het meest kostenefficiënt is voor het behalen van de beoogde draagkrachtwinst voor de huidige situatie. Voor het behalen van voldoende draagkrachtwinst in de toekomstige situatie, is het instellen van ganzenfoerageergebieden in deelgebied B (672 ha) binnen de 2,5 km contour het meest kostenefficiënt met een totaalbedrag van €436.877, per jaar.

Tabel 6.2 Overzicht kosten per eenheid voor verschillende mogelijke maatregelen.

Maatregel	Kosten	Referentie
i.b. Aanleg Struweelhaag	€ 4.800 / km	https://www.vbne.nl/klimaatslimbosennatuurbeheer/uploads/kostenindicatie-factsheets.7a1e57.pdf
i.b. Beheer Struweelhaag	€ 3.540 / km / jr	https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2019/10/Standaardkostprijzen-Natuur-en-Landschapsbeheer-2019-subsidie-2020.pdf#page=9
ii.a. Ganzenfoerageergebied	€ 650,- / ha / jr	BIJ12 https://www.bij12.nl/assets/Uitvoeringsregeling-vergoeding-ganzenrustgebieden-Drenthe-2.pdf
iii.a. Ooogstrestenpakket	€ 200,- / ha / jr	Visser et al. (2009)
v. Toeslag handhaving	€17,08,- / ha / jr	Natuurmonumenten;https://www.grondbezit.nl/files/fpg_pdfs/Verbeteren%20van%20toezicht%20en%20handhaving%20in%20natuurgebieden%20maart%202020.pdf

Tabel 6.3 Overzicht doorgerekende kosten per maatregel per oppervlakte bouwland binnen de deelgebieden voor de 2,5 en 5 km straal rondom het Fochteloërveen voor de huidige situatie.

		Huidig			Toekomstig		
	Struweel/ boomwal (2,5 km)	Deelgebied bouwland 2,5 km straal			Deelgebied bouwland 2,5 km straal		
		A	B	C	A	B	C
Lengte afstand (km)	10,19						
Oppervlakte foerageergebied (ha)		211	677	173	174	672	173
i.b. Kosten aanleg struweel/ boomwal	€48.912						
i.b. Kosten beheer struweel/boomwal per jaar	€36.070						
ii.a. Kosten ganzenfoerageergebied		€137.214	€440.261	€112.683	€112.904	€436.877	€112.683
iii.a Kosten oogstrestenpakket		€42.220	€135.465	€34.672	€34.740	€134.424	€34.672

7 Conclusies en aanbevelingen

Het doel van de huidige studie was om te beoordelen of (nieuwe) ontwikkelingen in en rondom het Natura 2000-gebied Fochteloërveen ertoe kunnen leiden dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om aan de instandhoudingsdoelen van kwalificerende niet-broedvogels te voldoen. Daarnaast is de, intussen voor het gebied kenmerkende, Kraanvogel meegenomen in het onderzoek als broed- en niet-broedvogel. De volgende vragen stonden bij het onderzoek centraal:

- Hoe hoog is de verstoringsdruk in foerageergebieden en rondom slaapplaatsen van kwalificerende niet-broedvogelsoorten?;
- Wat is het effect op de beschikbare draagkracht en daarmee op de instandhoudingsdoelen?;
- Wat zijn de mogelijkheden om waar nodig verstoringsdruk te beperken?

In de volgende paragrafen worden de bevindingen uit voorgaande hoofdstukken toegelicht met daaruit volgend de aanbevelingen.

7.1 Verstoringsdruk in foerageergebieden en op slaapplaatsen

De verstoringsdruk in de huidige en historische situatie is geïnventariseerd op basis van ervaringen van gebiedsdeskundigen. De verstoringsdruk in de huidige situatie is geschat (in intensiteitsklassen) in ruimtelijke eenheden van 1 bij 1 kilometer (kmhokken). Veranderingen in verstoringsdruk zijn semi-kwantitatief (de mate van verandering in klassen) gescoord per deelgebied door een panel voor de situatie 25 jaar geleden (1995-2000) en tien jaar geleden (rond 2009). Voor de trends van de vliegbewegingen over het Fochteloërveen zijn data opgevraagd bij de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL).

Kolgans, Toendrarietgans, Kleine zwaan, Wilde zwaan en Kraanvogel ondervinden in de huidige situatie verstoring tijdens het foerageren op agrarische percelen. Gebieden met een hoge verstoringsdruk door wandelaars liggen ten noorden en oosten van het Fochteloërveen bij Assen en Veenhuizen. De verstoringsdruk door verjaging, jacht en afschot is matig en concentreert zich voornamelijk ten westen- en zuidwesten van het Fochteloërveen. Verstoringsdruk door overige vormen van recreatie zoals motorcrossers en metaaldetectoren is ruimtelijk gezien beperkt aanwezig, vooral ten oosten en zuidoosten van het gebied.

Verstoringsdruk op slaapplaatsen is niet afzonderlijk geïnventariseerd. Uit de verstoringskaarten blijkt dat de verstoringsdruk door wandelaars in de omgeving van het Esmeer en de plassen in het Compagnonsveld, die gebruikt worden door ganzen en zwanen in het veengebied, gemiddeld tot groot is. Andere verspreid liggende plassen waar Slobeend en Wintertaling pleisteren, liggen voor het merendeel op meer dan 200 m afstand van wandelpaden, zodat deze soorten weinig verstoring ondervinden.

Een vergelijking met de situatie van 10 jaar geleden wijst op een toename van verstoringsdruk door fietsers en wandelaars via wegen en paden met 55%, een toename van verstoring door verjaging en recreatief gebruik op kavels (crossers, metaaldetectie, wandelaars met honden langs perceelsranden) met 26% en een toename van vliegverkeer met 31%. De gesignaleerde trends voor fietsers, wandelaars en autoverkeer worden ondersteund door lokale tellingen en andere bronnen. In de Natuurvisie (2010) van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer is geschat dat het aantal fietsers en auto's op de Fochteloërveenweg in de periode 1995-2010 is

verdrie- tot zesvoudigd. Gegevens van het NVNL laten een groei zien van het aantal helikoptervluchten tussen 2009 en 2013, maar geen toename in het aantal vliegbewegingen van kleine vliegtuigen.

7.2 Draagkracht en instandhoudingsdoelen

Ontwikkeling in vogelaantallen

De tellingen in het winterhalfjaar in en rond het Fochteloërveen laten een negatieve trend zien voor Kleine Zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans. Het aantal Wintertalingen fluctueert, de Slobeend is op een hoger aantalsniveau gekomen dan ca 25 jaar geleden. De Kraanvogel is als broedvogel en wintervogel talrijker geworden.

In een deel van de jaren (2016/17 en 2018/19) waren er minder Toendrarietganzen in het gebied dan het voor het instandhoudingsdoel beoogde aantal. Indien de trend doorzet wordt mogelijk een kritisch punt bereikt, waarbij de instandhoudingsdoelstelling niet wordt gehaald. Het aantal wintertalingen ligt gemiddeld lager dan het aantal beoogd voor het instandhoudingsdoel, het aantal Slobeenden ligt ruimschoots daarboven. Voor Kraanvogels is geen instandhoudingsdoel vastgesteld. In deze studie wordt uitgegaan van actuele aantallen in 2019, namelijk 9 broedparen en een seizoensmaximum buiten het broedseizoen van enkele tientallen vogels.

Ontwikkeling van de opvangcapaciteit

De opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen is sinds 2009 afgenomen. Dit hangt niet samen met het areaal aan bouwland en grasland. Er zijn sinds 2000 wel verschuivingen opgetreden binnen het gewassenaanbod, maar de totale oppervlakte is niet noemenswaardig veranderd. Het aandeel bieten en granen is toegenomen, dat van maïs en natuurgrasland afgenomen.

In de beoordeling van de opvangcapaciteit voor zwanen en ganzen is de situatie op en rond bouwlandpercelen zwaarwegend, omdat de Toendrarietgans - en in mindere mate Kleine zwaan en Wilde zwaan - in hoge mate afhankelijk zijn van oogstresten op bouwland. Zij kiezen in Nederland voor bouwlandgebieden met geschikte slaapplaatsen in de directe omgeving, en stappen over op nabijgelegen graslandpercelen als de voorraad aan oogstresten is uitgeput. De berekende opvangcapaciteit voor deze groep op bouwland is tussen 2009 en 2020 met 13% afgenomen (Figuur 7-1). De maximaal berekende opvangcapaciteit ligt in de huidige situatie onder het instandhoudingsdoel. De capaciteit is minder geworden, omdat verstoringsdruk is toegenomen.

Beschouwen we de herbivore watervogels in de winter, de ganzen en zwanen, als één groep en drukken we de aantallen uit in kolgansdagen, dan blijkt de daadwerkelijke benutting van bouwland (berekend op basis van % bouwland in het dieet) binnen een straal van 5 km rond het Fochteloërveen sinds 2009 tot 2020 te zijn afgenomen met 39%, namelijk van ca. 1,6 miljoen tot ca. 980.000 kolgansdagen (gebaseerd op 5 jaarlijkse gemiddelden; Figuur 7-2). (Dit geldt zowel voor de trendmatige afname als het aantalsniveau in 2017-2020 ten opzichte van 2009-2012).

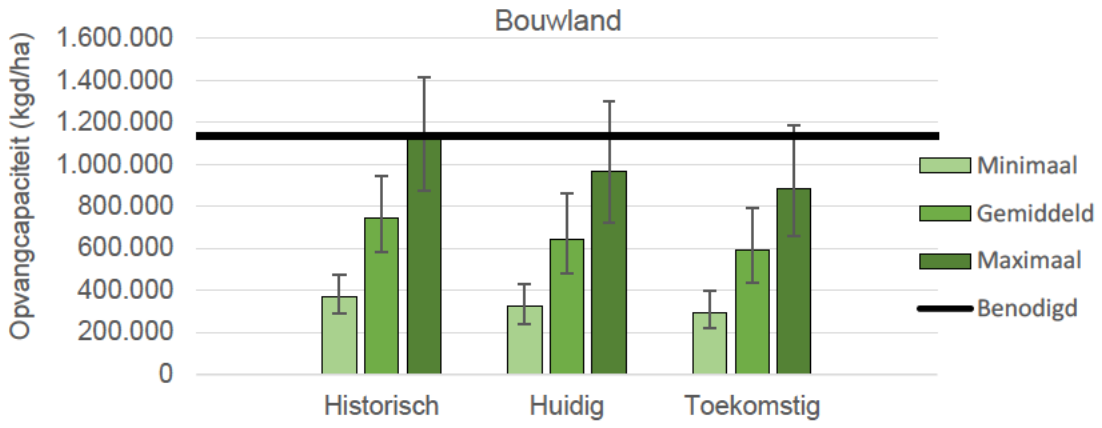

Figuur 7-1. Opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen op bouwland in de historische situatie rond 2009, de huidige situatie (2019) en mogelijk toekomstige situatie, rekening houdend met ruimtelijke plannen.

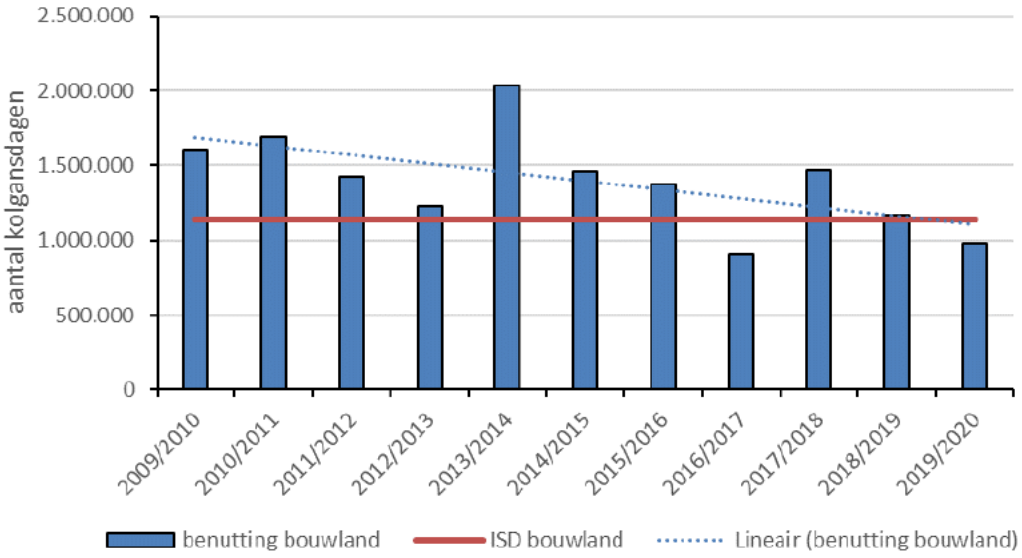

Figuur 7-2. Benutting in kolgansdagen en instandhoudingsdoel voor zwanen en ganzen als groep op het totaal aan bouwland in en rond het Fochteloërveen, 2009/10 – 2019/20.

De draagkracht van het gebied voor Kraanvogels in het agrarische gebied is niet goed te bepalen, omdat habitatanalyses van het terreingebruik in grasland en op akkers ontbreken. De stabilisatie van het aantal broedparen wijst op erop dat de beschikbare draagkracht, tot een tiental broedparen, bereikt is. Mogelijk wordt het broedresultaat beperkt door recreatiedruk. Kritisch zijn overgangszone van het veen naar aangrenzend foerageergebied in de periode waarin oudervogels met jongen oversteken van broedgebied naar landbouwgebied. Deze trajecten zijn vooral de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de westzijde van het veen. Ook in de wintersituatie houden Kraanvogels afstand tot wegen. Verstoringen komen voor door recreatie en verjaging, maar niet duidelijk is in hoeverre het aantal in de huidige situatie beperkt wordt door verstoringsdruk.

Effecten op instandhoudingsdoelen
De analyse wijst erop dat voor Kolgans en Slobeend de draagkracht voldoende is en blijft, ook rekening houdend met nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Voor de Kolgans hangt dit samen met het areaal grasland dat voldoende blijft. De Slobeend vindt pleisterplaatsen met voldoende rust binnen het veengebied. De aantallen van de Wintertaling liggen gemiddeld genomen lager dan het instandhoudingsdoel, wat wijst op onvoldoende geschikt foerageergebied. Dit lijkt echter geen verband te houden met veranderingen in verstoringsdruk.

Voor de zwanen en in het bijzonder de Toendrarietgans als groep, die – deels – afhankelijk zijn van bouwland, zou de opvangcapaciteit op bouwland verder kunnen dalen onder het niveau dat voor de instandhoudingsdoelen vereist is. Voor de toekomstige situatie wordt een verdere afname met 8% verwacht. In vergelijking met de situatie van 2009 gaat het om 21% verlies aan geschikt, verstoringsvrij areaal bouwland. Neemt het aanbod aan geschikt, ongestoord bouwland rond het Fochteloërveen af, dan wijken de zwanen en Toendrarietganzen in de eerste helft van de winter waarschijnlijk uit naar andere regio's met een hoger aanbod aan onverstoorde oogstresten. Indien dit het geval is, wordt niet meer voldaan aan de verplichting van het behoud van de kwaliteit en het areaal foerageergebied, benodigd om de populatieaantallen zoals gesteld in de instandhoudingsdoelen te faciliteren.

Naast de verstoringsdruk op en rond akkers en graslandpercelen spelen ook ontwikkelingen op en rond slaapplaatsen een rol. Bij aanhoudende vorst is de Weperplas, een zandwinplas aan de Weperpolder, een alternatieve slaapplaats voor zwanen en ganzen. De installatie van een drijvend zonnepark op deze plaats heeft als effect dat deze plas mogelijk zijn functie als alternatieve slaapplaats verliest. Dit kan ertoe leiden dat vogels uitwijken naar andere gebieden, zodat de binding met en het gebruik van het Fochteloërveen afneemt.

Voor de broedvogelstand van de Kraanvogel is voldoende rust in agrarisch gebied, grenzend aan het veen belangrijk, en waarschijnlijk ook kritisch voor de jongenoverleving. Deze deelgebieden liggen aan de Helomaweg, Veenweg, Fochteloërveenweg, en Compagnonsweg aan de oostzijde van het veen.

Effecten van klimaatverandering zijn moeilijk te voorspellen. Winterstrengheid speelt een belangrijke rol in het aantal watervogels in de winter, hogere voorjaarstemperaturen en zomerdroogte hebben effect op het broedresultaat van de Kraanvogel. Klimaatverandering kan dan ook doorwerken in de aantallen van kwalificerende soorten, inclusief de Kraanvogel. Komen zachte winters vaker voor, dan kunnen Slobeenden en Wintertalingen langer aanwezig zijn; ook treedt dan minder vaak wegtrek op van ganzen en zwanen. Aan de andere kant treden minder vaak influxen op van ganzen, zwanen en Kraanvogels – deze vogels blijven dan noordelijker en oostelijker overwinteren. Kraanvogels kunnen profiteren van een langer broedseizoen, maar bij zomerdroogte is het broedsucces laag.

7.3 Aanbevelingen

Onze aanbeveling is om maatregelen te nemen die de negatieve aantalstrend van ganzen en zwanen keren en daarnaast zorgdragen voor voldoende rust voor Kraanvogels. Planvorming voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen maken extra maatregelen nodig om te waarborgen dat de vereiste opvangcapaciteit beschikbaar is. Uit de draagkrachtscenario's en maatregelen die zijn doorgerekend blijkt dat een combinatie van maatregelen de meeste draagkrachtwinst oplevert, waarbij de verstoringsdruk zodanig verminderd wordt dat ook in de toekomst, rekening houdend met de nu bekende ruimtelijke plannen, de instandhoudingsdoelstellingen voor de

ganzen en zwanen behaald worden (zie hoofdstuk 6). Concluderend bevelen wij de volgende maatregelen aan:

- *Het instellen van ganzenfoerageergebieden op kavels met de hoogste potentiële opvangcapaciteit voor de doelsoorten*
  Berekeningen laten zien dat het terugdringen van verstoring door jacht en verjaging op 677 ha agrarische percelen ten oosten van het Fochteloërveen een relatief grote bijdrage levert aan de opvangcapaciteit voor ganzen en zwanen in het winterhalfjaar; ook Kraanvogels profiteren hiervan. Dit is mogelijk via provinciaal beleid, gericht op het aanwijzen van rustgebieden en vergoedingen voor agrariërs.

- *Het laten liggen van oogstresten op bovengenoemde kavels*
  Uit onderzoek is gebleken dat percelen waar een zogenoemd 'oogstrestenpakket' werd toegepast, zeer goed benut werden door ganzen. Binnen het oogstrestenpakket werden beperkingen gesteld aan de grondbewerking na de oogst. Voor de huidige situatie, zonder toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen is deze maatregel het meest kostenefficiënt en toereikend voor de beoogde draagkrachtwinst wanneer ingesteld op 1061 ha bouwlandkavels binnen 2,5 km rondom het Fochteloërveen. Voor een grotere draagkrachtwinst (en ruimere marge) in een toekomstige situatie kan deze maatregel gecombineerd worden met het instellen van ganzenfoerageergebieden.

- *Selectief plannen van ruimtelijke ontwikkelingen*
  Het is van belang de locatie van nieuwe plannen en projecten zorgvuldig af te wegen. Wij bevelen aan om mogelijke effecten van dergelijke initiatieven zorgvuldig te analyseren en te beoordelen, voordat wordt overgegaan tot realisatie. Wanneer het risico bestaat dat er een effect is van nieuwe ontwikkelingen op de instandhoudingsdoelen van de doelsoorten, is een toetsing aan de Wnb vereist.

- *Sturing van recreatiedruk*
  Het uitwerken van een zoneringsplan voor recreatief gebruik van paden en wegen kan eveneens een bijdrage leveren aan borgen van voldoende opvangcapaciteit voor ganzen, zwanen en Kraanvogels, niet alleen in het winterhalfjaar, maar wat de Kraanvogels betreft ook in de zomerperiode. Voor het bepalen van de meest kansrijke locaties voor toepassing van deze maatregelen kan het beste afstemming gezocht worden met gebiedsdeskundigen, in het bijzonder de terrein beherende organisaties en de WetlandWacht.

- *Toezicht en handhaving*
  Om de effectiviteit van verstoringswerende maatregelen te borgen is het essentieel dat deze maatregelen in de praktijk worden nageleefd. Fysieke maatregelen (zoals het plaatsen van een hek of het verwijderen van een loopplank over een sloot) werken het beste. In ander gevallen is toezicht en handhaving nodig. Dit is een aandachtspunt in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, waar verstoring door o.a. recreatie, verjaging en vliegverkeer frequent voorkomt. Dit kan alleen indien voldoende capaciteit beschikbaar is.

Het advies bij de bovengenoemde maatregelen is om zo veel mogelijk binnen de 2,5 km te realiseren, omdat dit effectiever is voor de doelsoorten; de afstand tussen slaapplaats en foerageergebied is geringer, wat gunstig is voor het energieverbruik van de doelsoorten.

8 Literatuur

Bech-Hansen, M., Kallehauge, R.M., Lauritzen, J.M.S., Sorensen, M.H., Laubek, B., Jensen, L.F., Pertoldi, C., Bruhn D. (2020) Evaluation of disturbance effect on geese caused by an approaching unmanned aerial vehicle. Bird Conservation International,30:169–175.

Bélanger, L. & J. Bédard, (1989). Responses of staging greater snow geese to human disturbance. Journal of Wildlife Management 53(3): 713-719.

Bijlsma, R.G. (1999). Prenuptiaal gedrag, voedsel en rui van overzomerende Kraanvogels *Grus grus* in West-Drenthe in 1999. Drentse Vogels: 12. 17-35.

Bos, D. Nolet, B.A., Boudewijn, T., Van der Jeugd, H.P. & B.S. Ebbinge (2008). Capacity of accomodation areas for wintering geese in the Netherlands: field tests of first principles A&W-rapport 1197. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Bos, D., Maarten, J.J.E. Loonen & Jan P. Bakker (2008). Fertilisation of coastal grasslands and capacity for accommodating geese. Vogelwelt 129: 141-146

Bregnballe, T., Madsen, J. (2004). Tools in waterfowl reserve management: Effects of intermittent hunting adjacent to a shooting-free core area. Wildlife Biology, 10(4).

Buro Bakker (2009). Foerageergebieden van ganzen rond het Fochteloërveen. Buro Bakker adviesburo voor ecologie BV te Assen, in opdracht van gemeente Assen.

Buro Bakker (2011). Passende Beoordeling niet-broedvogels in verband met de geplande gebiedsontwikkeling rondom de Norgerbrug bij Assen. Buro Bakker adviesburo voor ecologie B.V. te Assen, in opdracht van de gemeente Assen.

Buro Bakker (2020). Passende beoordeling woonwijk Kloosterveen. Niet-broedvogels Natura 2000-gebied Fochteloërveen.

Coetzer, C., Bouwman, H. (2017). Waterbird flight initiation distances at Barberspan Bird Sanctuary, South Africa. KOEDOE - African Protected Area Conservation and Science ISSN: 2071-0771.

Dirksen, S., Beekman, J.H., Slagboom, T.H. (1991). Bewick's Swans Cygnus colombianus bewickii in the Netherlands: numbers, distribution and food choice during the winter season. In: J. Sears & P.J. Bacon (eds), Proceedings 3rd IWRB International Swan Symposium, Oxford 1989, Wildfowl, 1: 228-237.

Dwyer, R.G. (2010). Ecological and anthropogenic constraints on waterbirds of the Forth Estuary: population and behavioral responses to disturbance. PhD thesis, Centre of Ecology and Conservation, University of Exeter, May 2010.

Ebbinge, B.S. & J.G.M van der Greft – van Rossum (2004). Advies over de vraag hoeveel hectaren ganzen- en Smientenopvanggebied in Nederland nodig zijn om de huidige aantallen ganzen en Smienten op te vangen. Alterra-rapport 972, Alterra, Wageningen

Ebbinge, B.S. (2008). Kan de geplande herinrichting van de Leipolder leiden tot verminderde aantallen Dwergganzen in het Natura 2000-gebied De Abtskolk & De Putten? Alterra-rapport 1662, Alterra, Wageningen

Feenstra, H. (1996). Zwanen op en in de omgeving van het Fochteloërveen.

Feenstra, H. (2007). Kraanvogels in het stiltegebied Fochteloërveen. TWIRRE natuur in Fryslân jaargang 19, nummer 2.

Feentra, H. (2009),. Effecten van de werkzaamheden op kwalificerende vogels in het Fochteloerveen. Landinrichting Fochteloerveen, Compagnonsveld 2009. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel 2009/11. Fochteloo.

Feenstra, H. (2009a),' Kwalificerende niet-broedvogels Fochteloerveen 1994-2008. Bureau Vogelinventarisatie De Kraanvogel2009/11. Fochteloo.

Fijn, R.C., Krijgsveld, K.L., Tijsen, W., Prinsen, H.A.M., Dirksen, S. (2012). Habitat use, disturbance and collision risks for Bewick's Swans *Cygnus Colombianus bewickii* wintering near a windfarm in the Netherlands. Bureau Waardenburg. Wildfowl, 62: 97-116.

Grontmij (2011). Recreatiedruk Kloosterveen III
Hornman, M., Hustings, F., Koffijberg, K., Klaassen, O., van Winden, E., Sovon Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. (2016). Watervogels in Nederland in 2014/2015. Sovon-rapport 2016/54. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., Hustings F., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., Sovon Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat L. (2021). Watervogels in Nederland in 2018/2019. Sovon rapport 2021/01, RWS-rapport BM 21.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
Koffijberg, K & E. van der Winde (2008); Regionale verschillen in ganzentrends. SOVON Nieuwsbrief jrg. 21 (2008), nr. 3.
Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van Winden (2008). Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, Culemborg / Vogelbescherming Nederland, Zeist
Lensink, R., H. Steendam & K.L. Krijgsveld, (2007b). Gedrag van watervogels in relatie tot vliegverkeer van en naar Groningen Airport Eelde. Onderzoek naar mogelijk verstorende effecten. Rapport 07-039. Bureau Waardenburg, Culemborg.
Livezey, K.B., Fernandez-Juricic, E., Blumstein, T.B. (2016). Database and metadata of bird flight initiation distances worldwide to assist in estimating human disturbance effects and delineating buffer areas. Journal of Fish and Wildlife Management, 7(1).
Luo, J., Wang, Y., Yang, F., Lui, Z. (2012). Effects of human disturbance on the Hooded Crane (Grus monacha) at stopover sites in northeastern China. Chinese Birds 2012, 3(3) 206-216
Madsen, J., (1985). Impact of disturbance on field utilization of pink-footed geese in West Jutland, Denmark. Biological Conservation 33: 53-64. Mayer, M., Natusch, D., Frank, S. (2019). Water body type and group size affect the flight initiation distance of European waterbirds. PLoS ONE 14(7)
Molenaar, W. (2019). Notitie Zwanen Fochteloërveen. Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen. Prolander 28 februari 2019.
Natuurmonumenten (2010). Natuurvisie 2009-2029 – Fochteloërveen. https://www.hetfochteloerveen.nl/share/NatuurvisieFochteloerveen.pdf
Nolet, B. A., Kölzsch, A., Elderenbosch, M., & van Noordwijk, A. J. (2016). Scaring waterfowl as a management tool: how much more do geese forage after disturbance? Journal of Applied Ecology, 53(Special Feature: Model-assisted monitoring of biodiversity), 1413-1421.
Nowald, G. & Feenstra, H. (2020). Entwicklung der Kranichpaare in den Niederlanden.
Provincie Drenthe (2016). Beheerplan Fochteloërveen – Op weg naar een levend Hoogveen. Prolander, 29 november 2016.
Rees, E.C., J.H. Bruce & G.T. White, (2005). Factors affecting the behavioural responses of whooper swans (Cygnus c. cygnus) to various human activities. Biological Conservation, 121: 369-382
Riddington, R., M. Hassall, S.J. Lane, P.A. Turner & R. Walters, (1996). The impact of disturbance on the behaviour and energy budgets of brent geese Branta b. bernicla. Bird Study 43: 269-279
Roelofs Advies en Ontwerp (2018). Verkeersvisie Fochteloërveen.
Rosin, Z.M., Skorka, P., Wylegala, P., Krakowski, B., Tobolka, M., Myczko, L., Sparks, T.H., Tryjanowski P. (2012). Landscape structure, human disturbance and crop management affect foraging ground selection by migrating geese. Journal of Ornithology, 153: 747-759.
Salvi, A. (2012). Eurasian cranes (Grus grus) and climate change in France, in Cranes, Agriculture, and Climate Change, Bara-boo, WI, 71–76
Schneider-Jacoby, M, Frenzel, P., Jacoby, H., Knotzsch, G., Kolb, K.H. (1991). The impact of hunting disturbance on a protected species, the Whooper Swan Cygnus cygnus at Lake Constance. Wildfowl Journal,1:378-382.

Spilling E, Bergmann HH, Meier R (1999). Flock sizes in foraging White-fronted and Bean Geese in the Elbe valley and their effects on flight distance and time budget. Journal of Ornithology 140:325–334

Tombre, I.M., Tommervik, H. & Madsen, J (2005). Land use changes and goose habitats, assessed by remote sensing techniques, and corresponding goose distribution, in Vesteralen, Northern Norway. Agriculture Ecosystems and Environment 109: 284-296.

Van der Hut, R.M.G. (2015). Passende beoordeling Omgevingsplan Buitengebied Steenwijk. A&W-rapport 2122. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Van der Hut, R.M.G. & Van der Heijden, E. (2017). Ecologische beoordeling Omgevingsplan Buitengebied Steenwijkerland. A&W-rapport 2337. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Van Kleunen A., van Roomen M., van Winden E., Hornman M., Boele A., Kampichler C., Zoetebier D., Sierdsema H., van Turnhout C. (2020). Vogelrichtlijnrapportage 2013-2018 van Nederland – status en trends van soorten. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 172/Sovon-rapport 2019/77.

Van Roomen, M., Van Winden, E., Koffijberg, K., Van den Bremer, L., Ens, B., Kleefstra, R., Schoppers, J., Vergeer, J.W. SOVON ganzen en zwanengroep & L. Soldaat (2007). Watervogels in Nederland in 2005/2006. SOVON-monitoringsrapport 2007/03, Waterdienst-rapport BM07.09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Venema, P. & Werkgroep Avifauna Drenthe (2001); Wintervogels in Drenthe. Koninklijke Van Gorcum, Assen.

Visser, A., B. Voslamber, A. Guldemond & B.S. Ebbinge, (2009). Opvang van Ganzen op de Klei: evaluatie van experimenten in drie winters. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1845.

Volkov, S.V., Grinchenko, O.S., Sviridova, T.V. (2016). The Effects of Weather and Climate Changes on the Timing of Autumn Migration of the Common Crane (Grus grus) in the North of Moscow egion. , Biology Bulletin. 43 (9). 1203–1211.

Voslamber B., van Turnhout C. & Willems F. (2004). Effecten van aantalsregulatie op overzomerende Grauwe Ganzen. Sovon-onderzoeksrapport 2004/12. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Voslamber B. & Liefting M. (2011). Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. SOVON-onderzoekrapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Ward, D.H., R.A. Stehn & D.V. Derksen, (1994). Response of staging brant to disturbance at the Izembek Lagoon, Alaska. Wildlife Society Bulletin 22(2): 220-228.

Ward, D.H., R.A. Stehn, W.P. Erickson & D.V. Derksen, (1999). Response of fall-staging brant and Canada geese to aircraft overflights in southwestern Alaska. Journal of Wildlife Management 63(1): 373-381.

Profielendocumenten beschikbaar via:
https://www.natura2000.nl/profielen/a037-kleine-zwaan
https://www.natura2000.nl/profielen/a038-wilde-zwaan
https://www.natura2000.nl/profielen/a702-toedrarietgans
https://www.natura2000.nl/profielen/a041-kolgans
https://www.natura2000.nl/profielen/a052-wintertaling
https://www.natura2000.nl/profielen/a056-slobeend
https://www.natura2000.nl/profielen/a127-kraanvogel

Bijlage 1 Werkwijze verstoringsinventarisatie en berekening opvangcapaciteit zwanen en ganzen

Bijlage 1.1 Uitgangspunten

Inleiding methodiek

De methodiek voor het bepalen van de opvangcapaciteit voor herbivore watervogels (in het bijzonder ganzen en zwanen) in het winterseizoen rond het Fochteloërveen volgt de gebruikelijke methodiek. Deze methodiek is toegepast in een reeks passende beoordelingen van plannen en projecten binnen en/of in de omgeving van Natura 2000-gebieden, zoals uitgevoerd door Altenburg & Wymenga en andere adviesbureaus, waaronder het Fochteloërveen. De *benodigde opvangcapaciteit* wordt uitgedrukt in kolgansdagen en bepaald op basis van de instandhoudingsdoelen. De *beschikbare opvangcapaciteit* die aanwezig is wordt berekend op basis van:

- aanwezigheid foerageergebied rond de slaapplaatsen;
- de afstand die de betrokken soorten afleggen tussen slaapplaats en foerageergebied;
- de verstoringsafstand tot bebouwing, wegen, bospercelen en andere relevante verstoringsbronnen.

Binnen het aanwezige, bereikbare en geschikte foerageergebied wordt de opvangcapaciteit berekend op basis van draagkrachtcijfers, beschikbaar voor verschillende gewas- en graslandtypen uit gepubliceerd onderzoek. De draagkrachtanalyse houdt zo veel mogelijk rekening met de lokale situatie, waar het gaat om de betrokken soorten, het landschap, grondgebruik e.d. met als doel een zo realistisch mogelijke uitkomst. In het resultaat wordt een bandbreedte opgenomen, die rekening houdt met de variatie in de bekende draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen.

In dit project is nadrukkelijk het doel het effect van verschillende verstoringsbronnen op de opvangcapaciteit in beeld te brengen. Dit onderdeel is voor zover bekend nog niet, of in beperkte mate gekwantificeerd en betrokken in draagkrachtanalyses voor herbivore watervogels. Dit onderdeel kan gezien worden als een extra laag in de draagkrachtanalyse. De methode sluit aan bij onderzoek naar recreatie en broedvogels, waarbij het effect van de intensiteit (het aantal bezoekers of het aantal passanten) op de vogeldichtheid wordt bepaald. Voor dit onderdeel maken we gebruik van beschikbare kwantitatieve gegevens (zoals registraties van passerende fietsers en auto's, en vliegverkeer) en ervaringscijfers van gebiedsdeskundigen.

Gevoeligheidsanalyse

In de draagkrachtanalyse wordt een set variabelen gebruikt, die gebaseerd is op onderzoek en ervaringscijfers in verschillende gebieden, waaronder het Fochteloërveen en omgeving. In een gevoeligheidsanalyse is rekening gehouden met de variatie of bandbreedte in deze variabelen, zodat duidelijk wordt met welke marges rekening gehouden moet worden in de berekende opvangcapaciteit. Het gaat om draagkrachtcijfers (ganzendichtheden in verschillende gewassen en graslandtypen), benutbaar gebied rond slaapplaatsen of broedplaatsen, verstoringsafstand, verstoringshoogte (m.b.t. vliegtuigen), vliegsnelheid en verstoringsduur (m.b.t. vliegtuigen) en de inschatting van verstoringspercentages door verschillende verstoringsbronnen. Een grote bron van variatie die doorwerkt in alle berekeningen is de bandbreedte in draagkrachtcijfers. Wij gebruiken daarom gemiddelde draagkrachtcijfers en minimum en maximumwaarden. Ook voor andere factoren wordt de bandbreedte vermeld, en we maken zo veel mogelijk kwantitatief duidelijk welke marge in de berekende opvangcapaciteit deze bandbreedte tot gevolg heeft. Een

vergelijking met de berekende draagkracht geeft goede aanwijzingen over het realiteitsgehalte van de berekeningen. Voor onderbouwing van de gehanteerde bandbreedtes (Zie Bijlage 1.3).

Gehanteerde oppervlakte contour

In de huidige draagkrachtanalyse is uitgegaan van een afstand van ca 5 km rondom het Fochteloërveen. Een zone van 5 km rond slaapplaatsen wordt algemeen toegepast in draagkrachtanalyses voor ganzen; in een passende beoordeling voor Kloosterveen is uitgegaan van 5 km (Arcadis 2005). Uit veldonderzoek uitgevoerd in 2008/2009 door Buro Bakker bleek dat Rietganzen foerageren tot 2-7 km van de slaapplaatsen, wat neer komt op een zone van gemiddeld ca. 4 km rond het Fochteloërveen. Tellingen van [redacted] wijzen uit dat de meeste ganzen foerageren binnen een zone van ca 2,5 km rond het veen en bij verstoring uitwijken tot een afstand van 3-8 km, gemiddeld ca. 5 km rond het veen. De foerageergebieden van Wilde zwanen reiken eveneens tot een afstand van 5 km rond het Fochteloërveen (geg. [redacted]). Uit deze studies blijkt dat de zone van 5 km rond het Fochteloërveen realistisch is als gebied dat ganzen en zwanen afleggen; de buitengrens van deze zone ligt op 6,5-10 km van het centrum van het veen. Daarom is als uitgangssituatie voor de draagkrachtanalyse in de winterperiode uitgegaan van een omtrek van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen, maximaal 10 km vanaf het centrum (zie Bijlage Figuur 1-1). Deze zone is gemiddeld genomen groter dan die toegepast is in de draagkrachtstudie in 2020 (passende beoordeling Kloosterveen).

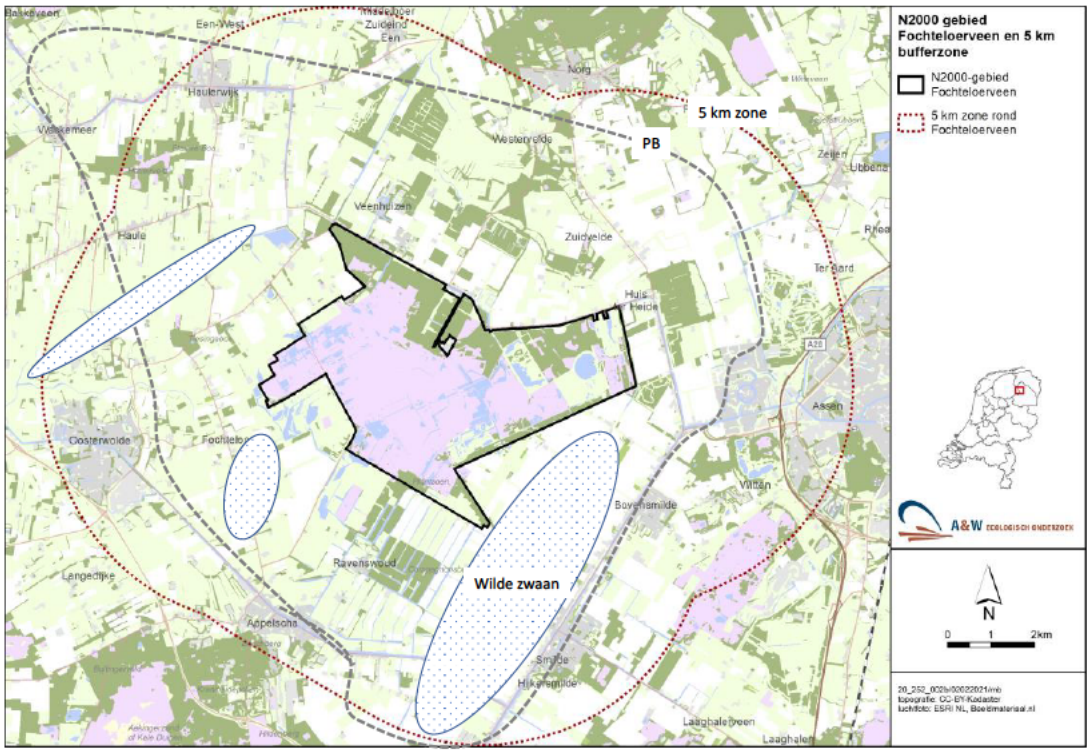

Bijlage Figuur 1-1 Actieradius van zwanen (blauwe cirkels) op basis van gegevens van [redacted]; gehanteerde oppervlaktecontour voor huidige draagkrachtanalyse (rode stippellijn) en door Buro Bakker (passende beoordeling 2020, grijze onderbroken lijn).

Bijlage 1.2 Benodigde opvangcapaciteit

De benodigde opvangcapaciteit is berekend aan de hand van de instandhoudingsdoelen voor de niet-broedvogels Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans en Kolgans zoals zijn vastgelegd in het Natura 2000-aanwijzingsbesluit. Deze instandhoudingsdoelen zijn uitgedrukt in een seizoenmaximum. Om de benodigde draagkracht te berekenen, zijn de instandhoudingsdoelen eerst omgerekend naar het aantal *vogeldagen* per jaar. Het aantal vogeldagen is kort gezegd het aantal getelde dieren maal de verblijfstijd. Voor het berekenen van het aantal vogeldagen, is het seizoensmaximum omgerekend naar aantallen per maand aan de hand van het seizoensverloop waarna het seizoensgemiddelde is bepaald. Het aantal vogeldagen per jaar wordt vervolgens gegeven door het seizoensgemiddelde te vermenigvuldigen met 365. Voor de bepaling van het aantal vogeldagen is aangesloten bij de methodiek van Buro Bakker (2020) (zie Buro Bakker 2020 voor details):

Om voor de ganzen en zwanen op de benodigde vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het seizoensverloop te komen is per maand waarin een doelsoort is vastgesteld het gemiddelde aantal vogels bepaald. Hiervoor zijn de meest recente telgegevens van SOVON in de provincie Drenthe gebruikt voor de periode 2014/15 - 2016/17 (Hornman et al., 2016, 2018 en 2019). Vervolgens is de maand met het grootste aantal vogels als maximum gesteld (100%) en is voor de overige maanden het percentage ten opzichte van dit maximum bepaald. Dit percentage is vermenigvuldigd met het instandhoudingsdoel en het aantal dagen van de betreffende maand. Hieruit volgt het benodigde aantal vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het gemiddelde seizoensverloop. Op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage grasland / bouwland in het dieet, zijn de vogeldagen vervolgens omgerekend naar kolgansdagen

Deze vogeldagen kunnen vervolgens worden omgerekend naar *kolgansdagen* om de opvangcapaciteit te kunnen duiden. Kolgansdagen zijn een eenheidsmaat voor de begrazing van verschillende soorten grasetende watervogels. De berekening naar kolgansdagen wordt uitgevoerd op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage gras / bouwland in het dieet van de soort.

Het dieet van de betreffende doelsoorten kan voor een deel ook uit ander voedsel bestaan zoals oogstresten. Hier is voor de berekening voor gecorrigeerd. Het percentage gras en oogstresten in het dieet van de doelsoorten in de winterperiode in het Fochteloërveen is afgeleid van schattingen van de doelsoorten foeragerend op gras, graan en oogstresten van graan, aardappel, biet en maïs door [redacted] (~~2020)~~ (zie Bijlage Tabel 1-1).

De voedselbehoefte is voor elke soort vervolgens omgerekend naar een standaard consument: de Kolgans met behulp van de ‘Kolgansfactor’. Dit kan worden berekend aan de hand van de ‘basal metabolic rate’ (BMR). Deze maat geeft het energieverbruik bij rust weer en is afhankelijk van het gewicht van de desbetreffende soort. Door deze omrekening kan de voedselbehoefte van de verschillende herbivore watervogels in één maat worden uitgedrukt (Ebbinge & Van der Greft-van Rossum 2004; Ebbinge 2008) (zie Bijlage Tabel 1-2).

Bijlage Tabel 1-1. Geschat percentage van gras, graan en oogstresten in het dieet van doelsoorten in het Fochteloërveen (Data [redacted] 2020).

Soort	Gras	Graan	Graan	Mais*	Aardappel*	Biet	totaal bouwland
Kleine zwaan	80	5	0	5	5	5	20
Wilde zwaan	75	5	0	5	10	5	25
Toendrarietgans	25	5	0	25	30	15	75
Kolgans	65	5	0	15	10	5	35

**Zonder dagelijkse verstoring in de vorm van bewuste verjaging, zou het percentage op aardappel en mais een stuk hoger liggen.*

Bijlage Tabel 1-2. Doelsoorten, gewicht (www.bto.org), Kolgansfactor (Ebbinge & Van der Greft-van Rossum 2004; Buro Bakker 2020) en percentage gras in het dieet ([redacted] 2020).

Soort	Wetenschappelijke naam	Gewicht (kg)	Kolgansfactor	Gras in dieet (%)
Kleine zwaan	*Cygnus colombianus*	5,9	1,9	80
Wilde zwaan	*Cygnus cygnus*	9,3	2,5	75
Toendrarietgans	*Anser serrirostris*	2,68	1,11	25
Kolgans	*Anser albifrons*	2,3	1	65

Bijlage 1.3 Beschikbare opvangcapaciteit

1. Basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit op basis van de basisverstoringskaart is berekend aan de hand van verschillende stappen:

1. Bepaling van het landgebruik en de draagkracht van de landgebruiktypen (in kgd/ha)
2. Bepaling verstoringsbronnen en het oppervlak verstoord/onverstoord
3. Berekening beschikbare opvangcapaciteit basisverstoringskaart

De opvangcapaciteit voor de basisverstoringskaart is bepaald door het landgebruik en de mogelijke verstoringsbronnen die uit de fysieke inrichting van het landschap zijn afgeleid. Hieruit volgt het totaal aanwezige areaal grasland en bouwland dat onverstoord en potentieel verstoord is. Om de opvangcapaciteit van het gebied te kunnen bepalen zijn bepaalde aannames gedaan over de draagkracht (kwaliteit) of wel de relatieve voedingswaarde van de verschillende landgebruiktypen in kolgansdagen per hectare.

Landgebruik en draagkracht
Voor de bepaling van het landgebruik is als basis de conceptversie van de Basisregistratie gewaspercelen 2020 gebruikt waaruit de geschikte gewastypes voor de winterperiode en perceelsgrenzen zijn overgenomen binnen de 5 km grens rondom het Fochteloërveen. De kaart is vervolgens bijgewerkt aan de hand van de vastgestelde natuurbeheertypen uit het Natuurbeheerplan 2020 voor de wintersituatie (sept t/m maart). Daarnaast is controle uitgevoerd met behulp van luchtfoto's uit 2020 (Beeldmateriaal.nl). De laatste correcties en aanvullingen zijn

doorgevoerd op basis van veldgegevens van Natuurmonumenten en de Wetland–Wacht. De gewastypes zijn vervolgens toegewezen aan een landgebruik categorie (zie Bijlage Tabel 1-3).

Bijlage Tabel 1-3 Overzicht geschikte gewastypes als foerageergebied en categorisatie naar type landgebruik

Gewastypes	Categorie landgebruik
Grasland, blijvend (intensief)	Cultuurgrasland
Grasland, tijdelijk (intensief)	Cultuurgrasland
Graszaad (intensief)	Cultuurgrasland
Graszoden (intensief)	Cultuurgrasland
Agrarisch natuurmengsel	Natuurgrasland
Grasland, natuurlijk (hoofdfunctie landbouw)	Natuurgrasland
Grasland, natuurlijk (hoofdfunctie natuur)	Natuurgrasland
Aardappelen, consumptie	Aardappelen
Aardappelen, poot NAK	Aardappelen
Aardappelen, poot TBM	Aardappelen
Aardappelen, zetmeel	Aardappelen
Bieten, suiker-	Bieten
Bieten, voeder-	Bieten
Franse boekweit	Granen
Gerst, winter-	Granen
Haver	Granen
Japanse haver	Granen
Overige granen	Granen
Rogge	Granen
Tarwe, winter-	Granen
Mais, corncob mix	Mais
Mais, korrel-	Mais
Mais, snij-	Mais
Mais, suiker-	Mais
Maiskolvesilage	Mais

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit zijn opgaven nodig van de voedingswaarde van het type gras- en bouwland, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. De draagkrachtcijfers per landgebruiktype gehanteerd in de huidige analyse zijn gebaseerd op de beschikbare data, inclusief de onderzoeken genoemd in de meest recente passende boordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020), waaronder veldonderzoek rond het Fochteloërveen in 2008/2009. Aangezien er een grote variatiebreedte van draagkrachtcijfers bestaat welke o.a. afhankelijk kan zijn van de opbrengst per seizoen, maar ook aanwezigheid van verstoringsfactoren, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde en een minimum en maximum draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde van waarden uit de literatuur) (zie Bijlage Tabel 1-4).

Bijlage Tabel 1-4 Minimale, gemiddelde en maximale draagkracht van landgebruiktypen in kolgansdagen per hectare.

Landgebruiktype	Draagkracht (kgd/ha)			Referenties
	Min.	*Gem.*	*Max.*	
Grasland				
Cultuurgrasland	825	1650	2475	Bos et al. (2008); Ebbinge (2004); Ebbinge & van der Greft (2004)
Natuurgrasland	250	500	750	Voslamber & Liefting (2011)
Bouwland				
Aardappelen	362,5	725	1087,5	Voslamber & Liefting (2011); Visser et al. (2009)
Bieten	600	1200	1800	Voslamber & Liefting (2011); Visser et al. (2009)
Granen	127,5	255	382,5	Voslamber & Liefting (2011)
Maïs	210	420	630	Ebbinge & van der Greft (2004); Lensink et al. (2008); Voslamber & Liefting (2011)

Verstoringsbronnen, afstanden en oppervlakte
Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van menselijke verstoringsbronnen. Afhankelijk van de verstoringsbron kan de verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen variëren van enkele tientallen meters tot ca. 5 km (Krijgsveld *et al.* 2008). De verstoringsafstand is echter geen hard gegeven, maar is afhankelijk van verschillende factoren. De belangrijkste daarin zijn de aard van de verstoringsbron, de vogelsoort en de omstandigheden.

De verstoringsbronnen in de basisverstoringskaart hebben betrekking op landschapselementen zoals wegen, gebouwen en bos. De locaties van deze elementen zijn afkomstig uit de Top10-kaart van Nederland voor het jaar 2020. Op basis van verschillende onderzoeken zijn de verstoringsafstanden vastgesteld (Bijlage Tabel 1-5). Voor deze evaluatie is voor wegen, losse gebouwen en bos- en bomenrijen 100 m gehanteerd en 250 m voor woonwijken en bedrijventerreinen.

In de passende beoordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020) is een verstoringsafstand van 150 m ten opzichte van wegen en paden gehanteerd. Deze is 'ruim' geïnterpreteerd, omdat hierin recreatief gebruik is meegewogen. In de huidige analyse is landschap plus gangbaar gebruik (door bewoners en agrariërs) aan de ene kant en recreatief gebruik aan de andere kant uit elkaar gehaald en voor de basisverstoringskaart 100 m gekozen voor paden en wegen op basis van bovenvermeld onderzoek in rustige gebieden.

Vervolgens is in een geografisch informatiesysteem (GIS) berekend hoeveel hectare van de landgebruiktypen *binnen* de verstoringsafstand (verstoringscontour) valt en hoeveel *daarbuiten*. Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder (Van der Hut 2015). Voor de huidige berekening is er daarom van uitgegaan dat 33~~67~~% van het oppervlakte foerageergebied *binnen* de verstoringscontour onverstoord is. Deze benadering sluit aan bij onderzoek naar benutting van rustige agrarische percelen grenzend aan wegen op basis van keuteltellingen nabij het Sneekermeer in Friesland (Van der Hut 2008).

Bijlage Tabel 1-5. Verstoringsafstand per verstoringsbron

Verstoringsbron	Verstoringsafstand	Referenties
Wegen	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Oosterveld (2004)
Losse gebouwen	100 m	Van der Hut et al. 2010; Klop & Gundelach (2014)
Bos	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Bos et al. (2008)
Bomenrij	100 m	Van der Hut et al. (2013); (2015); Bos et al. (2008)
Woonwijken	250 m	Oosterveld (2004); Van der Hut et al. (2005; 2006; 2007); PB Norgerbrug (2011)
Bedrijventerreinen	250 m	Van der Hut & Van der Heijden (2017)

Beschikbare opvangcapaciteit basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit is berekend op basis van de oppervlakte geschikt foerageergebied en draagkrachtcijfers voor afzonderlijke gewassen en graslandtypen. Hierbij is 100% van de oppervlakte buiten verstoringsafstand en 33% van de oppervlakte binnen verstoringsafstand meegenomen (zie Bijlage Figuur 1-2). Voor de netto opvangcapaciteit zijn vervolgens de berekende draagkrachtwaarden voor het onverstoorde oppervlak en 0,33 maal het verstoorde oppervlak bij elkaar opgeteld.

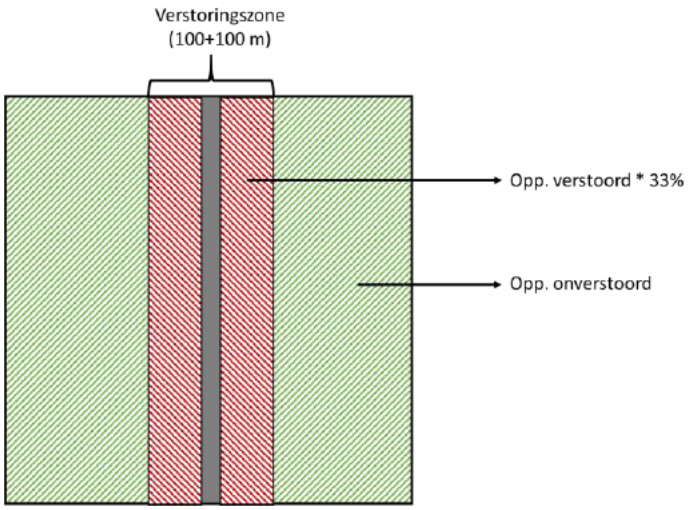

Bijlage Figuur 1-2. Schematische weergave van de basisverstoringskaart en het verstoorde oppervlak (binnen verstoringscontour) en onverstoorde oppervlakte (buiten verstoringscontour). Het onverstoorde (als foerageergebied te benutten) oppervlakte binnen de verstoringscontour is berekend door het verstoorde oppervlak te vermenigvuldigen met 0,33 (33%).

2. Additionele verstoring

Inventarisatie

Om effecten van verstoring in en rondom het Fochteloërveen zo goed mogelijk in kaart te brengen voor een kwantitatieve analyse, is een inventarisatie gemaakt van verstoring per km hok uitgedrukt in percentages, om de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied in kaart te brengen. Hiervoor is onderscheid gemaakt in de volgende vormen van verstoring:

- Recreatief gebruik
  - Fietsers
  - Wandelaars
  - Overige recreatie (motorcross / metaaldetectie)
- Jacht, verjaging en afschot
- Vliegverkeer

Recreatief gebruik en jacht, verjaging en afschot

Exacte gegevens voor verstoring door recreatie en jacht, verjaging en afschot waren niet in kwantitatieve mate beschikbaar om te gebruiken voor de additionele verstoringsanalyse. Daarom is op basis van gebiedskennis van gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht per km hok binnen de 5 km de intensiteit van verstoring geschat. Hierbij is de mate van verstoring onderverdeeld in de categorieën weergegeven in Bijlage Tabel 1-6.

Bijlage Tabel 1-6 Overzicht indeling categorieën additionele verstoring door recreatief gebruik en jacht, verjaging en afschot

Effecten door verstoringsincidenten	Dagen verstoord	In percentage verstoring	Kleur categorie
Geen	0	0%	
Klein	1-2	25%	
Gemiddeld	3-4	50%	
Groot	5-6	75%	
Continu	7	100%	

De geïnventariseerde percentages van de verschillende verstoringsbronnen per km hok zijn vervolgens gedigitaliseerd in GIS en in kaart gezet per verstoringsbron, waarbij de kleurcategorie het percentage verstoring aangeeft.

Bij de verstoringsinventarisatie voor wandelaars en fietsers is rekening gehouden met de ligging en het aantal paden per kilometerhok en de intensiteit van het gebruik. Continue verstoring bevindt zich met name in de dichtbebouwde omgeving: hier ligt in de praktijk geen geschikt foerageergebied. De kaarten zijn nader beoordeeld door [redacted] (Prov. Drenthe) en [redacted] (vrijwilliger NM/SBB aan Friese kant); zij hebben met de kaartbeelden ingestemd.

Vliegverkeer

Voor inventarisatie van verstoring door vliegverkeer is data binnen een straal van 5 km om het Fochteloërveen gebruikt afkomstig van de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL). Deze dataset bevat informatie van jaren 2009 t/m 2020 van het aantal vliegbewegingen met vliegtuigtype, tijdsduur, aantal motoren en vlieghoogte. Voor de additionele verstoring in de huidige situatie is data gebruikt uit 2019 voor de winterperiode (september t/m maart). Voor de algemene trend is de dataset inclusief alle jaren gebruikt.

De verschillende vliegtuigtypen uit de database zijn onderverdeeld in vier categorieën (Bijlage Tabel 1-7). Vervolgens is een selectie gemaakt op basis van vlieghoogte. Uitsluitend vliegtuigen met een gemiddelde vlieghoogte beneden *verstoringshoogte* zijn opgenomen. Deze hoogte is gebaseerd op literatuurgegevens. Daarnaast is per categorie de horizontale *verstoringsafstand* bepaald. Hierbij is uitgegaan van de opvliegafstand van ganzen en zwanen, zoals bekend uit de literatuur (Krijgsveld 2008 en bronnen hierin). Vervolgens is het gemiddelde genomen van de in de literatuur gevonden waarden voor hoogte en afstand en de waarden uit het veld genoteerd door de Wetland-Wacht op basis van de app Flight Tracker. Eveneens op basis van literatuur is de *verstoringsduur* bepaald. Gezien het beperkt aantal onderzoeken, is gekozen voor een gemiddelde verstoringsduur gelijkgesteld voor alle categorieën (Bijlage Tabel 1-7).

Bijlage Tabel 1-7 Indeling van vliegtuigtypes, gemiddelde verstoringshoogte en (horizontale) verstoringsafstand op basis van literatuurgegevens en gegevens van de Wetland-Wacht[redacted]).

Type	Categorie	Verstorings-hoogte (m)	Verstorings-afstand (m)	Verstoringsduur (min)	Referenties
Ultralight plane *Light plane*	Klein vliegtuig	700	1300	7	Belanger & Bedard (1989); Ward et al. (1994; 1999)
Private jet *Medium plane* *Medium military plane* *Heavy plane* *Light airliner* *Airliner* *Heavy airliner*	Groot vliegtuig	1200	2000	7	Rees et al. (2006); Lensink et al. (2007b); Riddington et al. (1996)
Military fighter	Straaljager	1500	3000	7	
Medium helicopter *Helicopter*	Helikopter	2000	3000	7	Belanger & Bedard (1989); Ward et al. (1994; 1999); Rees et al. (2006)

Berekening verstoringseffect vliegverkeer
Het verstoringseffect van vliegverkeer (het extra effect uitgedrukt in percentage, d.i. ten opzichte van de basisverstoringskaart) is het product van de oppervlakte foerageergebied dat op een dag verstoord wordt en de vliegduur boven het gebied per dag. Het verstoringseffect is als volgt berekend:

- Het oppervlakte foerageergebied betreft geschikt foerageergebied volgens de basisverstoringskaart;
- Het verstoringsoppervlak is gelijk aan de het gemiddeld aantal vluchten per dag x de gemiddelde vluchtpadlengte x de horizontale verstoringsafstand x 2 (beide zijden van de vliegbaan); deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van het totale oppervlak binnen de 5 km zone;
- De totale verstoringsduur is gelijkgesteld aan het gemiddeld aantal vluchten per dag x de gemiddelde verstoringsduur plus de gemiddelde vluchtduur; deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de gemiddelde daglengte;
- Het gehanteerde verstoringspercentage wordt dan: % verstoringsoppervlakte x % verstoringsduur. Voorbeeld: verstoringsoppervlakte 40% en verstoringsduur 60% = verstoringseffect 24%.

3. Cumulatieve berekening

Om het totaal effect van de verschillende verstoringsfactoren op het onderzoeksgebied te bepalen zijn de verstoringseffecten op de oppervlakte beschikbaar foerageergebied berekend in de basisverstoringskaart *gecumuleerd* met de verstoringseffecten van de additionele verstoring.

In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de verstorings-contour (100 of 250 m) van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour (Bijlage Figuur 1-3). De reden

hiervoor is verschillende soorten van verstoring optreden over het hele oppervlak en andere beperkt zijn tot de directe omgeving van verstoringsbronnen zoals wegen en paden.

Verjaging, afschot en jacht vindt plaats op de kavels. Ook crossers en personen met metaaldetectoren bewegen zich over de kavels en vliegtuigen komen breed over; overal in het agrarische gebied kan dit verstoring geven. Wandelaars en fietsers zijn actief via de paden en wegen.

In eerste instantie zijn de wandelaars en fietsers behandeld als verjaging en afschot, en meegenomen over het gehele oppervlak. Echter, in dat geval bleef er geen draagkracht meer over volgens de berekening. Vervolgens is gezocht naar een realistischer aanpak: verstoring vindt vooral plaats langs wegen en paden, binnen een afstand van 100 m. De extra verstoring door fietsers en wandelaars is daarom berekend over het onverstoorde oppervlak (33% van het verstoorde oppervlak) binnen de 100 m-zone van de basisverstoringskaart.

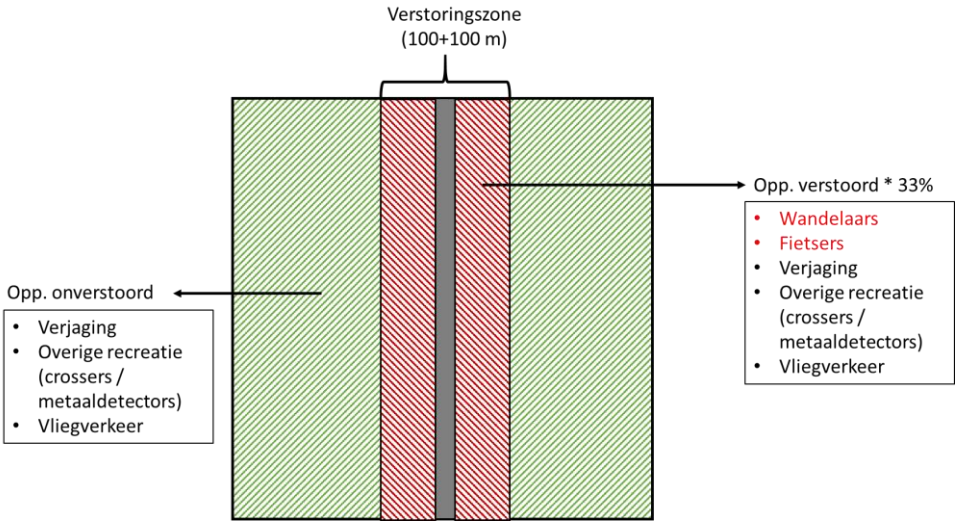

Bijlage Figuur 1-3 Schematisch overzicht van een kilometerhok met de basisverstoringskaart (voorbeeld met één weg midden door het vak) en de verdeling van verstoringsbronnen voor de cumulatieve berekening. Wandelaars en fietsers worden alleen betrokken op het onverstoorde deel binnen de verstoringscontour van de fysieke verstoringsbronnen, andere vormen van verstoring over dit deel plus de gehele oppervlakte buiten de verstoringscontour.

De verstoringsfactoren zijn vervolgens behandeld als onafhankelijk. Verstoringsbronnen kunnen tegelijkertijd optreden (bijvoorbeeld een passerende fietser en een overvliegend vliegtuig), maar ook na elkaar. Wij gaan er hier van uit dat tegelijkertijd of afzonderlijk optreden toeval is. De verstoringskansen worden daarom niet opgeteld, maar vermenigvuldigd.

Hieronder volgt een rekenvoorbeeld van de bepaling van het cumulatieve verstoringspercentage in een kilometervak. In de berekening worden de zones binnen en buiten de verstoringscontour eerst afzonderlijk behandeld.

Binnen verstoringscontour:
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- Wandelaars: onverstoord 25%

- Fietsers: onverstoord 50%
- In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0,86 x 0,25 x 0,50 = 0,02; 2% is onverstoord, 98% verstoord

Buiten verstoringscontour:
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0,86 = 0,16; 16% is onverstoord, 84% verstoord

4. Totale opvangcapaciteit

Voor de totale opvangcapaciteit wordt de (extra) oppervlakte die verstoord wordt binnen en buiten de verstoringscontour gecombineerd: 98% van 33% van het oppervlak *binnen* de verstoringscontour, plus 84% van de oppervlakte *buiten* de verstoringscontour. (0,98 x oppervlakte binnen verstoringscontour * 0,33 + 0,84 x oppervlakte buiten verstoringscontour).

De onverstoorde oppervlaktes foerageergebied van alle kilometervakken binnen de 5 km-zone zijn vervolgens gesommeerd en op basis van draagkrachtcijfers uitgedrukt in kolgansdagen; dit resulteert in de opvangcapaciteit, rekening houdend met alle verstoringsbronnen.

Bandbreedte verstoringspercentage
Om een marge mee te nemen in de berekening is voor de geïnventariseerde verstoringspercentages voor de additionele verstoring een bandbreedte aangehouden. Het uitgangspunt hierin is om op basis van de oorspronkelijke klassenindeling in dagen per week een onder en bovengrens van klassen te bepalen (het midden tussen twee opeenvolgende klassen) (zie Bijlage Tabel 1-8). Hiermee zijn vervolgens de klassengemiddelden opnieuw bepaald en de bijbehorende percentages berekend. De minimale en maximale verstoringspercentages zijn vervolgens meegenomen in de cumulatieve berekening voor de opvangcapaciteit. Voor de bandbreedte bepaling van het vliegverkeer is de variatie in de verstoringsduur uit de literatuur meegenomen: gemiddelde 7 minuten, maximum 15 minuten en minimum 2 minuut. In de grafieken zijn de bandbreedtes weergegeven als een foutbalk op het staafdiagram.

Bijlage Tabel 1-8 Overzicht methodiek bepaling bandbreedte voor de inventarisatie van de verstoringspercentages voor wandelaars, fietsers, jacht/verjaging/afschot en crossers/metaaldetectie.

Dagen verstoord	In percentage verstoring	Gemiddelde van dagen	Klassengrenzen			Klassebreedte	Percentage		
			onder	boven	Gem.		Min.	Gem.	Max.
0	0	0	0	0,75	0,375	0,75	**0**	5	**11**
1-2	25	1,5	0,75	2,5	1,625	1,75	**11**	23	**36**
3-4	50	3,5	2,5	4,5	3,5	2	**36**	50	**64**
5-6	75	5,5	4,5	6,25	5,375	1,75	**64**	77	**89**
7	100	7	6,25	7	6,625	0,75	**89**	95	**100**

Bijlage 1.4 Historische opvangcapaciteit

Inventarisatie
Om een beeld te krijgen van de verstoring in en rondom het gebied in historisch perspectief en het mogelijke effect hiervan op de opvangcapaciteit is de historische verstoring geïnventariseerd middels consultatie van bewoners en gebiedskenners. Voor de inventarisatie is gericht op het bepalen van de verandering in mogelijke verstoringsbronnen en de intensiteit van de verstoring in de afgelopen vijf jaar (periode 2015-2019) ten opzichte van 10 jaar geleden (2009) en ca. 25 jaar geleden (periode 1995-2000). Hierbij is waar mogelijk per deelgebied de toe- of afname in percentages gescoord van de verschillende verstoringsbronnen via wegen en paden, via kavels en het vliegverkeer.

De inventarisatie bestond uit twee onderdelen: open vragen en twee scoreformulieren (een voor referentiejaar 2009 en een voor referentieperiode 1995-2000), welke hieronder zijn toegelicht. Voor de verstoring is onderscheid gemaakt in de volgende categorieën:

- Verstoring via paden en wegen
- Verstoring op kavels
- Verstoring door luchtverkeer

Open vragen
De onderstaande open vragen zijn door de bewoners en gebiedskenners naar eigen ervaring ingevuld:

*Vraag 1: Hoe druk was naar uw ervaring het **recreatief gebruik via paden en wegen** (fietsers, wandelaars) in en rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

*Vraag 2: Hoe druk was naar uw ervaring de **activiteit op de kavels** (jacht/afschot, metaaldetectoren, honden/wandelaars) rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

*Vraag 3: Hoe druk was naar uw ervaring de **drukte van luchtverkeer** (kleine sportvliegtuigen, grote vliegtuigen, helikopters en straaljagers) rond het Fochteloërveen 10 jaar (2009) en 25 jaar (1995-2000) geleden en hoe is volgens u de situatie veranderd? Denk aan omschrijvende kwalificaties als incidenteel, af en toe, regelmatig, vaak*

Scoreformulier
Voor het invullen van de scoreformulieren is gevraagd om de veranderingen in intensiteit van de verstoringsbronnen voor de verschillende tijdsperiodes in te schatten naar eigen ervaring in onderstaande Bijlage Tabel 1-9. Bijlage Tabel 1-10 geeft de verschillende klassen weer met bijbehorende in te vullen percentages voor de schatting van de af- of toename van de verstoringsintensiteit.

Gevraagd is de score in te vullen voor het gebied als geheel (5 km zone) of voor de overkoepelende verstoringscategorie en wanneer mogelijk, een score te geven per deelgebied en per afzonderlijke verstoringsbron.

Voorbeeld: in deelgebied Ravenswoud schat u in dat de verstoringsintensiteit via paden en wegen in de huidige situatie (2019), de helft méér is dan in de periode van 1995-2000, dan vult u in de scoretabel 'via paden en wegen' onder kolom 'Ravenswoud' het percentage + 50 in.

Bijlage Tabel 1-9 Voorbeeld scoreformulier verstoringsintensiteit: afgelopen 5 jaar (2015-2019) ten opzichte van 2009 of 1995-2000

Verstorings-bronnen / deelgebieden	Assen	Smilde	Ravenswoud	Haule	Veenhuizen	Fochteloërveen	**Gebied als geheel**
Via paden en wegen							
Fietser							
Wandelaars							
Op kavels							
Verjaging / afschot							
Crossers							
Metaaldetectie							
Wandelaars / honden kavelranden							
Luchtverkeer							
Kleine vliegtuigjes							
Helikopters							
Grote vliegtuigen							
Straaljagers							

Bijlage Tabel 1-10 Klasse indeling toe- of afname verstoringsintensiteit in de afgelopen 5 jaar ten opzichte van de referentieperiode

Klasse	**Toe- of afname verstoringsintensiteit in %**
Decimering	- 90
Sterke afname	- 75
Matige afname, (helft minder)	- 50
Lichte afname, (kwart minder)	- 25
Geen verandering	0
Lichte toename, (kwart meer)	+ 25
Matige toename, (helft meer)	+ 50
Sterke toename, (drie kwart meer)	+ 75
Verdubbeling	+ 100

Berekening historische opvangcapaciteit

Vervolgens is het gemiddelde van de scores van de verstoringspercentages per deelgebied uitgerekend. De deelgebieden zijn per km hok gekoppeld. Het historische verstoringspercentage is berekend door de gemiddelde percentages van de historische inventarisatie te verrekenen met de verstoringspercentages geïnventariseerd in de huidige situatie per km hok. Om te komen tot de opvangcapaciteit zijn de verstoringspercentages op dezelfde manier doorgerekend als voor de huidige situatie (zie paragraaf Bijlage 1.3).

Voorbeeld: de huidige verstoring in een km hok is gezet op 75% door wandelaars. Er wordt ingeschat dat ten opzichte van de historische situatie de verstoringsdruk door wandelaars met de helft (50%) is toegenomen in de huidige situatie. De historische verstoringsdruk was in dat geval 0,75 / (1 + 0,5) = 0,5.

Bijlage 1.5 Toekomstige opvangcapaciteit

Inventarisatie

Om een mogelijk effect van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op de opvangcapaciteit te kunnen bepalen is een inventarisatie gemaakt van concrete plannen en projecten voor toekomstige (ruimtelijke) ontwikkelingen bij de aangrenzende gemeenten: Gemeente Assen, Gemeente Noordenveld, Gemeente Midden-Drenthe, Gemeente Ooststellingwerf en Gemeente Tynaarloo. Onder ontwikkelingen wordt verstaan: woningbouw, veranderingen in landgebruik en agrarische overeenkomsten aan de randen van dorpen en in het buitengebied binnen een straal van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen (Bijlage Figuur 1-4). Om het eventuele effect op de opvangcapaciteit te kunnen bepalen is hierbij als uitgangspunt genomen dat het gaat om ontwikkelingen / plannen die concreet op kaart staan. Dit kan zowel concrete als potentiële plannen betreffen.

Berekening toekomstige opvangcapaciteit

De concrete en potentiële plannen zijn vervolgens via een geografisch informatiesysteem (GIS) ingetekend in de basisverstoringskaart inclusief nieuwe verstoringscontour. Daarna is berekend hoeveel hectare geschikt foerageergebied binnen verstoringsafstand valt en hoeveel daarbuiten. Voor de berekening van de toekomstige opvangcapaciteit is vervolgens dezelfde methodiek gehanteerd als voor de beschikbare opvangcapaciteit, waarbij het oppervlakte geschikt foerageergebied is vermenigvuldigd met de draagkrachtcijfers voor de landgebruiktypen. Hierna is een doorrekening gemaakt voor de cumulatieve verstoring berekend op basis van de verstoringspercentages voor additionele verstoring (Zie Bijlage 1.3).

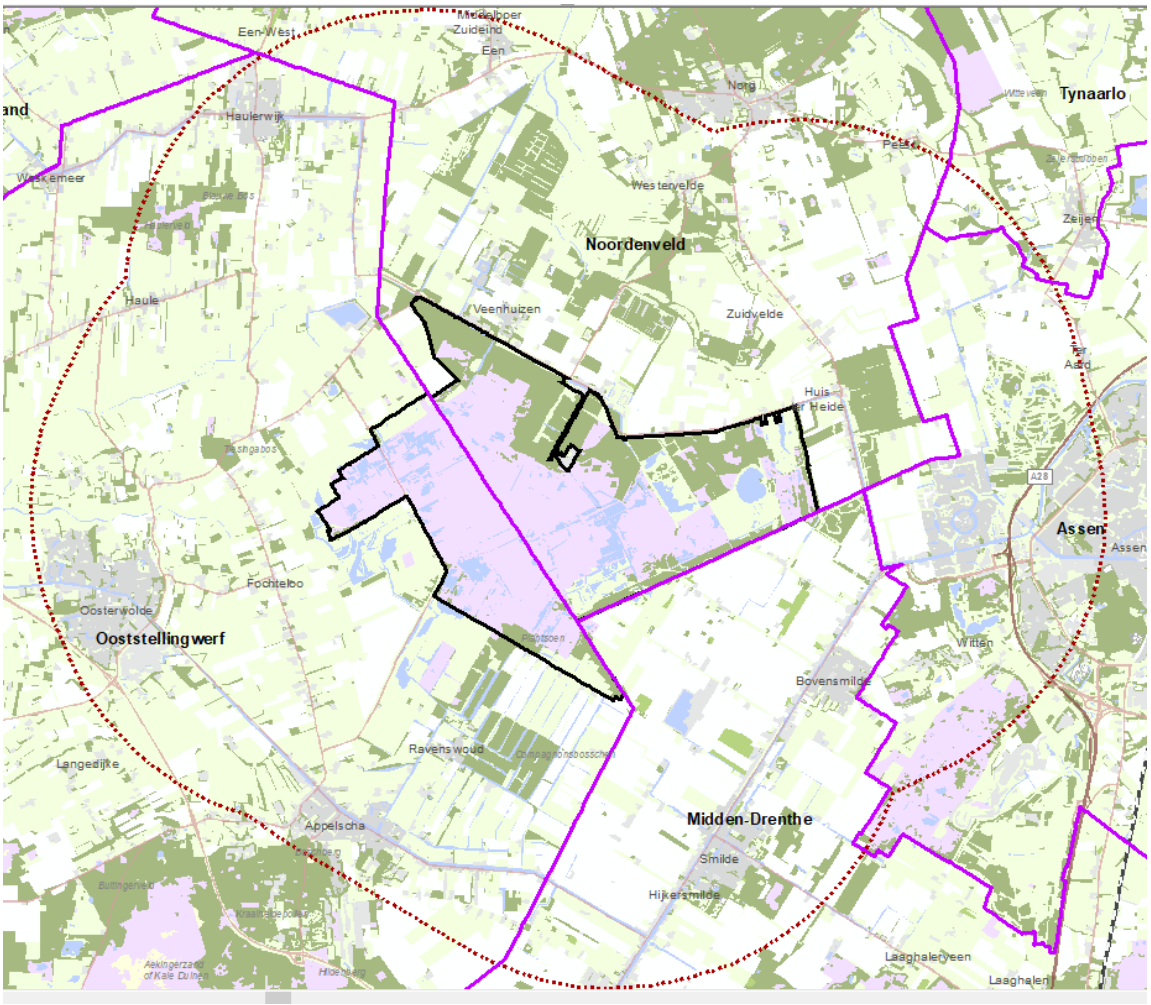

Bijlage Figuur 1-4 Ligging gemeenten binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen

Bijlage 1.6 Uitwerking maatregelen opvangcapaciteit

Voor het kwantificeren van de effecten van maatregelen op de opvangcapaciteit is gebruik gemaakt van het GIS-model. Hiervoor zijn ten eerste de ligging en locaties waar de maatregelen betrekking op hebben gelinkt aan de bestaande km-hok vakken binnen een straal van 5 km rondom het Fochteloërveen. Vervolgens is per km-hok vak afhankelijk van de maatregel, de desbetreffende verstoring verlaagd, of de draagkrachtwaarde van het gewastype verhoogd, waarbij de overige verstoring gelijk is gehouden. Voor de basissituatie is uitgegaan van gemiddelde draagkrachtcijfers. De totale opvangcapaciteit is vervolgens berekend uit de som van alle km-hokvakken. De maatregelen zijn uitgewerkt voor de huidige en toekomstige situatie binnen de 2,5 en 5 km zone rondom het Fochteloërveen. Hierbij is in sommige gevallen de maatregel toegespitst op verschillende deelgebieden (deelgebieden 1,2,3 en A,B,C) (zie Figuur 6-4 en 6-5 en bijlage 1.6). Dit heeft geresulteerd in een matrix van draagkrachtscenario's uitgedrukt in draagkrachtwinst (in kgd en percentage) ten opzichte van de opvangcapaciteit met gecumuleerde verstoring. De effectiviteit van verschillende maatregelen is weergegeven per deelgebied voor de huidige en toekomstige situatie (zie Tabel 6-1 en 6-2).

i. Beperken van verstoring door recreatie

Gebiedskenner en Kraanvogelexpert [redacted] heeft in het kader van een toekomstige publicatie, verschillende verstoringsbeperkende maatregelen in kaart gebracht vanuit het perspectief van de Kraanvogel. Op basis van dit kaartbeeld zijn twee maatregelen geselecteerd voor het huidige onderzoek om verstoring door recreatie te beperken (zie Figuur 6-3):

a. het afsluiten van paden en wegen;
b. de aanleg van struweel/boswal

Voor de beide maatregelen is de verstoringsdruk door wandelaars en fietsers op 0 gezet in de aan de ligging gerelateerde km-hokvakken. Deze maatregel geldt voor het gehanteerde beschikbaar benutbare oppervlak van 33%. (33% van de 100 m verstoringscontour). Wanneer de af te sluiten paden en wegen niet grensden aan bos of bomen, is het benutbare oppervlak gesteld op 100%, omdat bos en bomenrijen zelf ook een bepaalde verstoringscontour kunnen hebben (Rosin et al. 2012). De doorrekening is gemaakt voor het gehele gebied binnen de 2,5 km zone waar de maatregelen op van toepassing zijn.

ii. Beperken van verstoring door jacht, verjaging en afschot

Het beperken van verstoring in het gebied door jacht, verjaging en afschot kan gerealiseerd worden door de volgende maatregelen:

a. Instellen ganzenfoerageergebied;
b. Stoppen jacht

Voor het instellen van een ganzenfoerageergebied wordt verjaging en afschot verboden op kavels met de meeste potentiële opvangcapaciteit voor de doelsoorten. Om de rust te bewaken dient ook jacht rond deze kavels verboden te worden, evenals verstoring door crossmotoren of andersoortige kavelverstoring. Voor de doorrekening is de verstoringsdruk van jacht/verjaging en crossers/metaaldetectie op 0 gezet in de km-hok vakken gerelateerd aan de deelgebieden binnen de 2,5 en 5 km contour. Vervolgens is een doorrekening gemaakt voor alle deelgebieden binnen beide contouren.

iii. Vergroten foerageergebied

Naast het beperken van verstoring, kan de opvangcapaciteit verhoogd worden door het vergroten van het foerageergebied. In dit kader is een drietal maatregelen vastgesteld, waarvoor de opvangcapaciteit is doorgerekend:

a. oogstresten laten liggen,
b. omzetten grasland naar bouwland en
c. omzetten bollen/sierteelt naar bouwland.

a. Oogstresten laten liggen

Op basis van bevindingen uit Visser et al. (2009), waarbij lang liggende oogstresten door ganzen zeer goed benut werden, is voor de huidige studie het effect op de opvangcapaciteit berekend wanneer oogstresten langer zouden blijven liggen in de drie deelgebieden (deelgebied A, B, C). Om dit oogstrestenpakket te benaderen, zijn de gemiddelde draagkrachtcijfers van de gewastypen (aardappelen, bieten, granen mais) met 50% verhoogd (maximale draagkrachtwaarde) in de aan de deelgebieden gelinkte km-hok vakken. Dit percentage is indicatief op basis van de resultaten die geboekt kunnen worden uit het onderzoek van Visser et al. (2009). De opvangcapaciteit is vervolgens per deelgebied berekend binnen de 2,5 km zone en de 5 km zone.

b. Omzetten grasland naar bouwland

Een andere optie voor het verhogen van de opvangcapaciteit op bouwland is het veranderen van grondgebruik. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan het omzetten van grasland naar bouwland. Voor deze benadering zijn drie deelgebieden aangewezen op rustige graslandkavels ten westen van het Fochteloërveen; deelgebied 1, 2 en 3 (zie Figuur 6-4 en 6-5), met de meest potentiële draagkracht en op basis van historisch terreingebruik van ganzen en zwanen. Voor de doorrekening zijn de draagkrachtwaardes van de oppervlaktes cultuur- en natuurgrasland binnen de gelinkte km-vakken gelijkgesteld aan de draagkrachtwaarde van het gewastype bieten, aangezien aan dit gewas de hoogste draagkrachtwaarde verbonden is (1200 kgd/ha) (Bijlage Tabel 1-4). Vervolgens is het effect op de opvangcapaciteit berekend voor de afzonderlijke deelgebieden binnen de 2,5 en 5 km contour.

c. Omzetten bollen/sierteelt naar bouwland

Evenals bij het omzetten van grasland naar bouwland, zou ook het omzetten van een bepaalde oppervlakte van bollen- en sierteelt naar bouwland, de opvangcapaciteit kunnen verhogen.

Voor de uitwerking van deze maatregel is ten eerste de oppervlakte aan percelen met bollen- en sierteelt berekend binnen de 2,5 km en 5 km contour in de huidige en toekomstige situatie. Vervolgens is op basis van de verstoorde (binnen de verstoringscontour) en onverstoorde oppervlaktes van de bouwland gewastypen verhoudingsgewijs de onverstoorde oppervlakte bollen- en sierteelt berekend, wat omgezet kan worden als benutbaar bouwland. Ten slotte is de opvangcapaciteit berekend door de onverstoorde oppervlakte bollen- sierteelt te vermenigvuldigen met de draagkrachtwaarde van bieten (1200 kgd/ha).

Bijlage Tabel 1-8-11 Overzicht van de berekende opvangcapaciteit (kgd) en draagkrachtwinst (%) onderverdeeld in totaal foerageergebied en bouwland in de huidige situatie voor verschillende maatregelen per deelgebied.

Huidige situatie			2,5 km straal				5 km straal			
			Opvangcapaciteit (kgd)		Draagkrachtwinst (%)		Opvangcapaciteit (kgd)		Draagkrachtwinst (%)	
Categorie	Maatregel	Deelgebied	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland
i.	a. Afsluiten wegen/paden		2549900	655702	3%	2%	2549900	655702	3%	2%
	b. Aanleg struweel/boswal		2502239	650704	1%	1%	2502239	650704	2%	1%
ii.	a. Ganzenfoerageergebied (incl. stoppen jacht)	A	2523357	675799	2%	5%	2588926	704749	5%	9%
		B	2690023	813530	9%	26%	2727727	838791	11%	30%
		C	2626762	705512	7%	9%	2626762	705512	7%	9%
iii.	a. Oogstresten laten liggen	A	2487751	667924	1%	3%	2532202	712376	3%	10%
		B	2524551	704725	2%	9%	2545840	726014	3%	12%
		C	2475976	656150	0%	2%	2475976	656150	0%	2%
	b. Omzetten grasland naar bouwland	1	2423526	688225	-2%	7%	2366310	745441	-4%	15%
		2	2442958	668793	-1%	4%	2308405	803346	-6%	24%
		3	2449627	662124	-1%	3%	2320038	791713	-6%	23%
	c. Omzetten bollen / sierteelt naar bouwland		2507633	687807	2%	6%	2554832	735005	4%	14%
Combinatie	i.a. + i.b.		2564035	658735	4%	2%	2564035	658735	4%	2%
	ii.a. + iii.a.	A	2560238	712680	4%	10%	2684733	800556	9%	24%
		B	2832569	956076	15%	48%	2904193	1015257	18%	57%
		C	2666725	745475	8%	15%	2666725	745475	8%	15%

Bijlage Tabel 1-8-22 Overzicht van de berekende opvangcapaciteit (kgd) en draagkrachtwinst (%) onderverdeeld in totaal foerageergebied en bouwland in de toekomstige situatie voor verschillende maatregelen per deelgebied. Hierbij is draagkrachtverlies rood gearceerd, en de draagkrachtwinst gelijk of meer dan het beoogde percentage in groen.

Toekomstige situatie			2,5 km straal				5 km straal			
			Opvangcapaciteit (kgd)		Draagkrachtwinst (%)		Opvangcapaciteit (kgd)		Draagkrachtwinst (%)	
Categorie	Maatregel	Deelgebied	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland	Totaal	Bouwland
i.	a. Afsluiten wegen/paden		2477404	601225	4%	2%	2477404	601225	4%	2%
	b. Aanleg struweel/boswal		2429900	596383	2%	1%	2429900	596383	2%	1%
ii.	a. Ganzenfoerageergebied (incl. stoppen jacht)	A	2436750	613026	2%	4%	2497464	637697	4%	8%
		B	2614515	756320	9%	28%	2652220	781582	11%	32%
		C	2554423	651192	7%	10%	2554423	651192	7%	10%
iii.	a. Oogstresten laten liggen	A	2402270	600462	0%	1%	2426327	624520	1%	6%
		B	2421685	619877	1%	5%	2433125	631318	2%	7%
		C	2399003	597196	0%	1%	2399003	597196	0%	1%
	b. Omzetten grasland naar bouwland	1	2423526	688225	-2%	7%	2366310	745441	-4%	15%
		2	2442958	668793	-1%	4%	2308405	803346	-6%	24%
		3	2449627	662124	-1%	3%	2320038	791713	-6%	23%
	c. Omzetten bollen / sierteelt naar bouwland		2432860	631053	2%	7%	2479296	677488	4%	15%
Combinatie	i.a. + i.b.		2491540	604258	4%	2%	2491540	604258	4%	2%
	ii.a. + iii.a.	A	2453249	629525	2%	6%	2544780	685013	6%	16%
		B	2683757	825562	12%	40%	2739741	869103	14%	47%
		C	2573281	670050	8%	13%	2573281	670050	8%	13%

Bijlage 2 Tabel en figuren verstoringsinventarisatie

Bijlage 2.1 Overzichtstabel 1995-2000

Bijlage Tabel 2-1 Overzichtstabel gemiddelde scorepercentages verstoringsinventarisatie per deelgebied per verstoringsbron in de huidige situatie (afgelopen 5 jaar) ten opzichte van 1995-2000.

	Assen	Smilde	Ravens-woud	Haule	Veen-huizen	Fochteloër-veen	Gemiddeld
Via paden / wegen	***75***	***59***	***100***	***63***	***91***	***91***	***80***
Fietser	92	69	100	75	100	95	88
Wandelaars	58	50	100	50	81	88	71
Op kavels	***63***	***31***	***66***	***-50***	***38***	***29***	***29***
Verjaging / afschot	50	25	75	-75	0	-8	11
Crossers	75	50	50	?	75	50	60
Metaaldetectie	50	25	50	?	0	13	28
Honden (kavelranden)	75	25	88	-25	75	63	50
Luchtverkeer	***25***	***33***	***26***	***88***	***50***	***47***	***45***
Kleine vliegtuigjes	25	38	50	100	75	70	60
Helikopters	25	25	50	100	50	45	49
Grote vliegtuigen	50	69	50	100	75	80	71
Straaljagers	0	0	-45	50	0	-8	-1
Gemiddeld	**54**	**41**	**64**	**33**	**59**	**56**	
# respondenten	N=3	N=2	N=2	N=1	N=2	N=5	

Kleurcodes verstoring	Afname	Gelijk	Lichte toename	Matige toename	Sterke toename	Zeer sterke toename	onbekend
		0%	1-24%	25-49%	50-74%	75-100%	?

Bijlage 2.2 Figuren verstoring wegen en paden

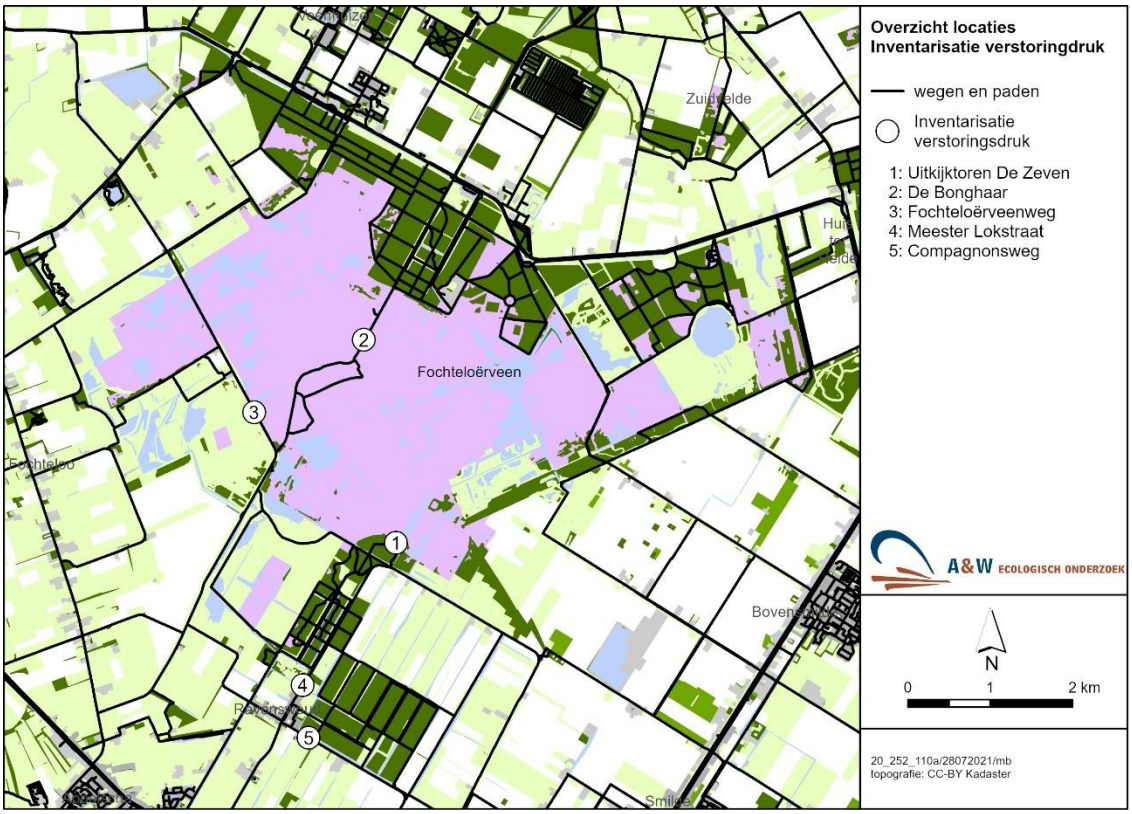

Bijlage Figuur 2-1 Overzicht locaties inventarisatie verstoringsdruk en wegen en paden door en rondom het Fochteloërveen

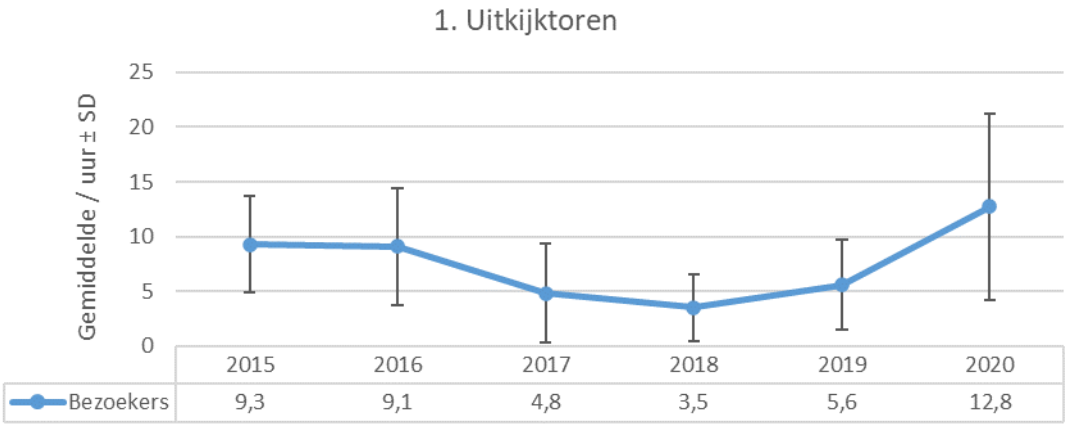

*Bijlage Figuur 2-2 Gemiddelde en standaarddeviatie van het aantal bezoekers van de uitkijktoren (sept t/m maart) per uur per jaar (bron: J. Mulder). *203/2014 zijn niet meegenomen, omdat pas later per uur werd geturfd.*

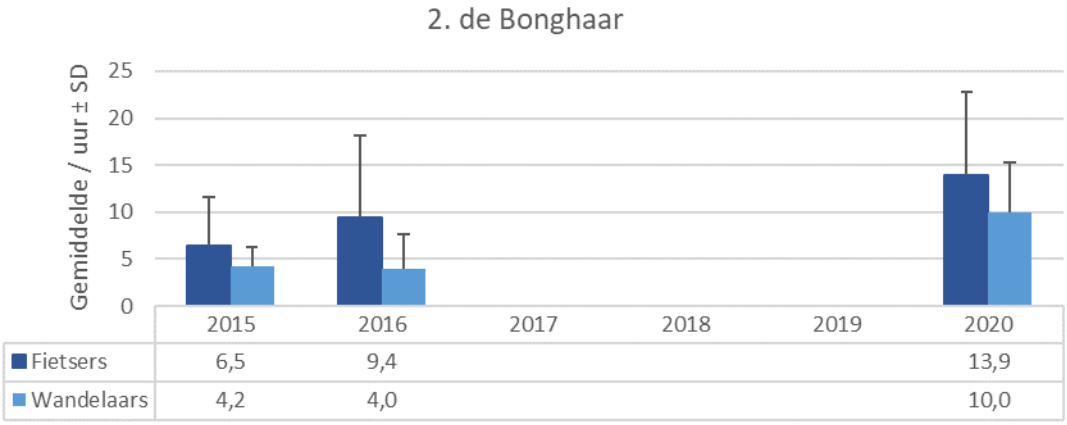

Bijlage Figuur 2-3 Gemiddelde en standaarddeviatie van het aantal wandelaars en fietsers op pad de Bonghaar (okt t/m nov) per uur in 2015 (n=24), 2016 (n=59) en 2020 (n=34) (bron: J. Mulder)

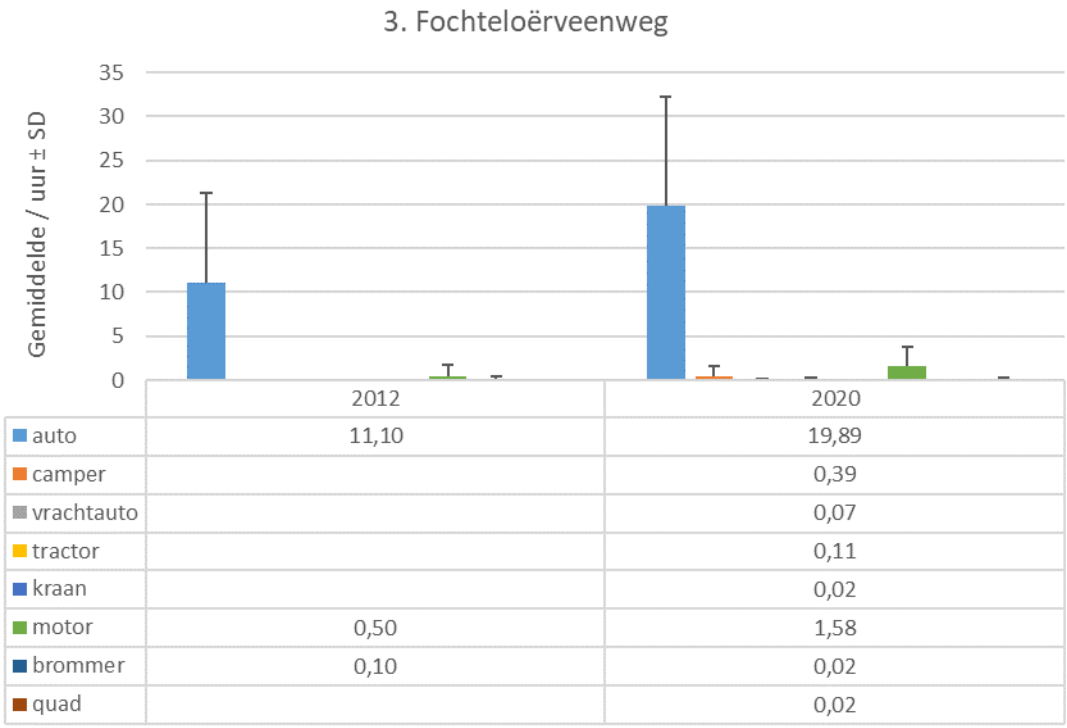

Bijlage Figuur 2-4 Gemiddelde en standaarddeviatie van het gemotoriseerd verkeer op de Fochteloërveenweg (okt t/m nov) per uur in 2012 (n=10) en 2020 (n=45) (bron: J. Mulder)

Bijlage 2.3 Figuren vliegverkeer

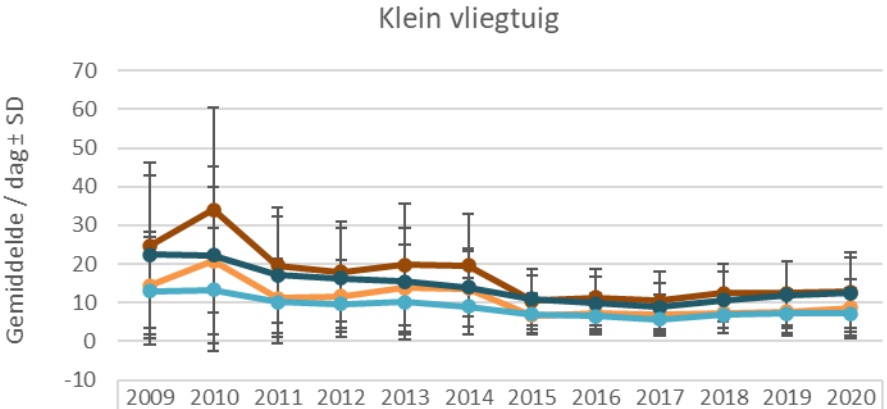

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogtetotaal	24,8	33,9	19,6	18,0	19,7	19,6	10,5	11,4	10,5	12,5	12,4	12,7
Broed_hoogteselectie	14,5	20,8	11,2	11,6	13,8	13,6	6,7	7,4	6,9	7,4	7,6	8,7
Winter_hoogtetotaal	22,4	22,3	17,1	16,4	15,5	13,9	10,9	9,9	8,8	10,7	12,0	12,4
Winter_hoogteselectie	13,0	13,3	10,1	9,6	10,2	9,1	7,1	6,5	5,6	6,8	7,2	7,1

Bijlage Figuur 2-5 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen (geselecteerde hoogtes en alle hoogtes) van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

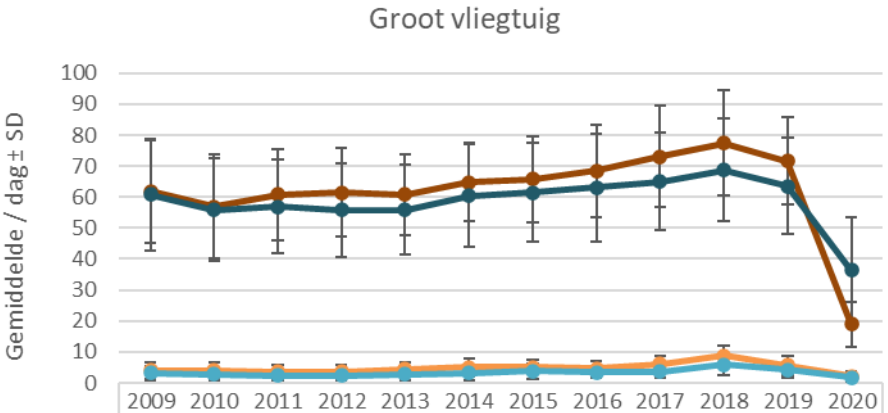

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogtetotaal	61,9	57,0	60,7	61,5	60,7	64,8	65,7	68,4	73,1	77,4	71,6	18,9
Broed_hoogteselectie	4,0	4,0	3,6	3,7	4,4	5,0	5,2	4,7	6,1	8,7	5,6	2,2
Winter_hoogtetotaal	60,8	55,9	57,0	55,8	55,9	60,5	61,5	63,1	64,9	68,8	63,6	36,4
Winter_hoogteselectie	3,1	2,8	2,5	2,5	2,9	3,3	3,8	3,5	3,6	5,8	4,3	1,8

Bijlage Figuur 2-6 Gemiddeld (± standaarddeviatie) aantal geregistreerde vliegbewegingen van grote vliegtuigen per dag boven het Fochteloërveen (geselecteerde hoogtes en alle hoogtes) van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

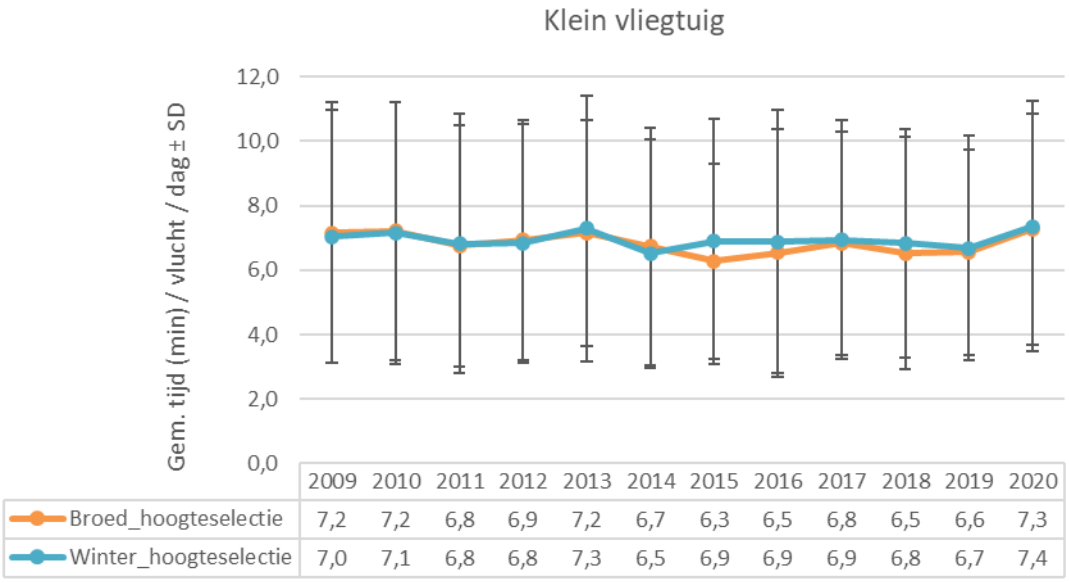

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	7,2	7,2	6,8	6,9	7,2	6,7	6,3	6,5	6,8	6,5	6,6	7,3
Winter_hoogteselectie	7,0	7,1	6,8	6,8	7,3	6,5	6,9	6,9	6,9	6,8	6,7	7,4

Bijlage Figuur 2-7 Gemiddelde (± standaarddeviatie) tijd per vlucht van geregistreerde kleine vliegtuigjes per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

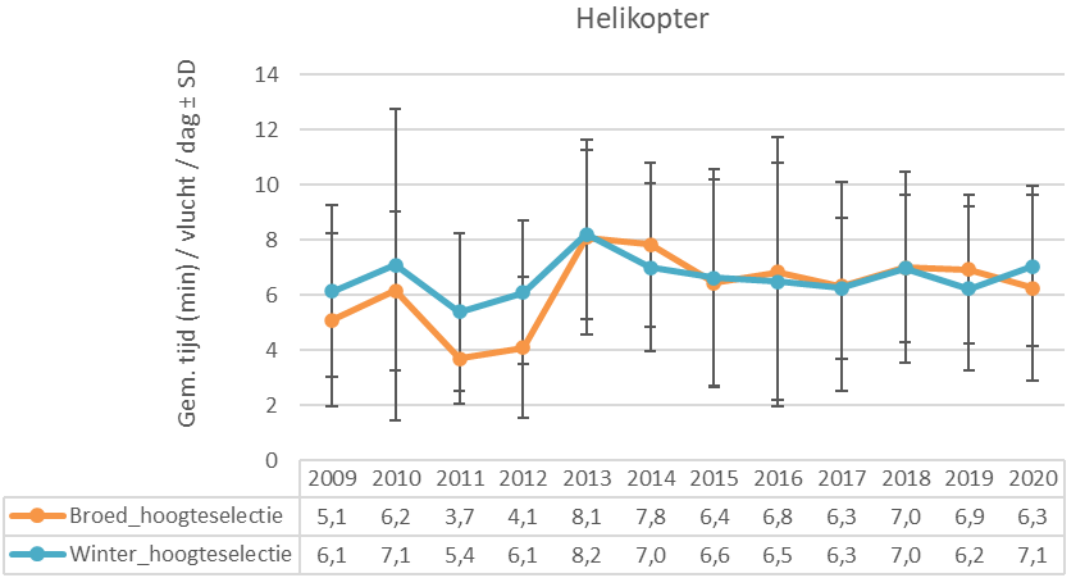

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broed_hoogteselectie	5,1	6,2	3,7	4,1	8,1	7,8	6,4	6,8	6,3	7,0	6,9	6,3
Winter_hoogteselectie	6,1	7,1	5,4	6,1	8,2	7,0	6,6	6,5	6,3	7,0	6,2	7,1

Bijlage Figuur 2-8 Gemiddelde (± standaarddeviatie) tijd per vlucht van geregistreerde helikopters per dag boven het Fochteloërveen van 2009 t/m 2020 in de broedperiode (april t/m aug) en winterperiode (sept t/m maart).

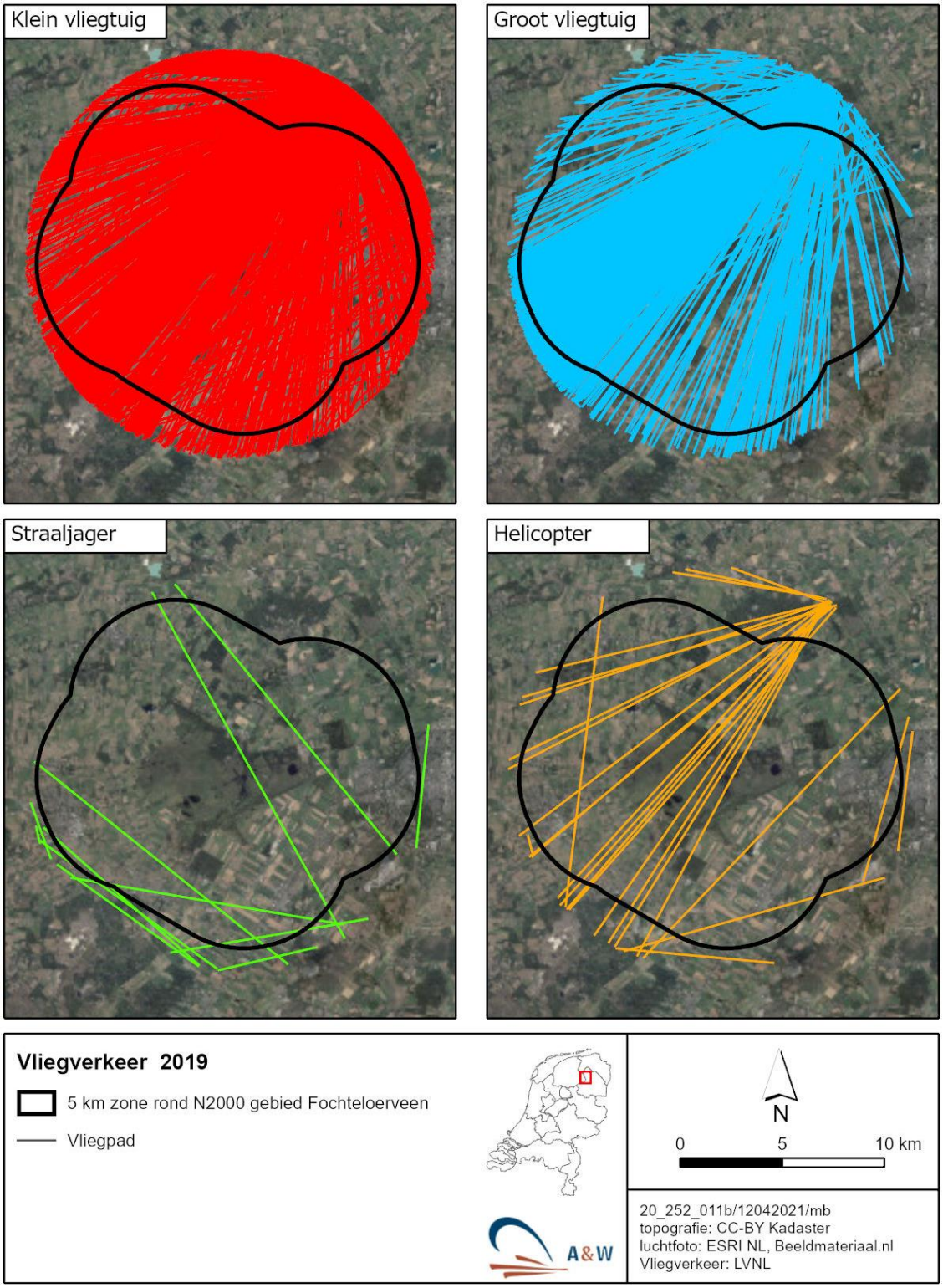

Bijlage Figuur 2-9 Overzicht van vliegpaden van kleine vliegtuigen, grote vliegtuigen, straaljagers en helikopters in het jaar 2019 binnen een straal van 5 km rondom het Fochteloërveen.

Bijlage 3 Figuren foerageergebied en opvangcapaciteit

Bijlage 3.1 Areaal foerageergebied

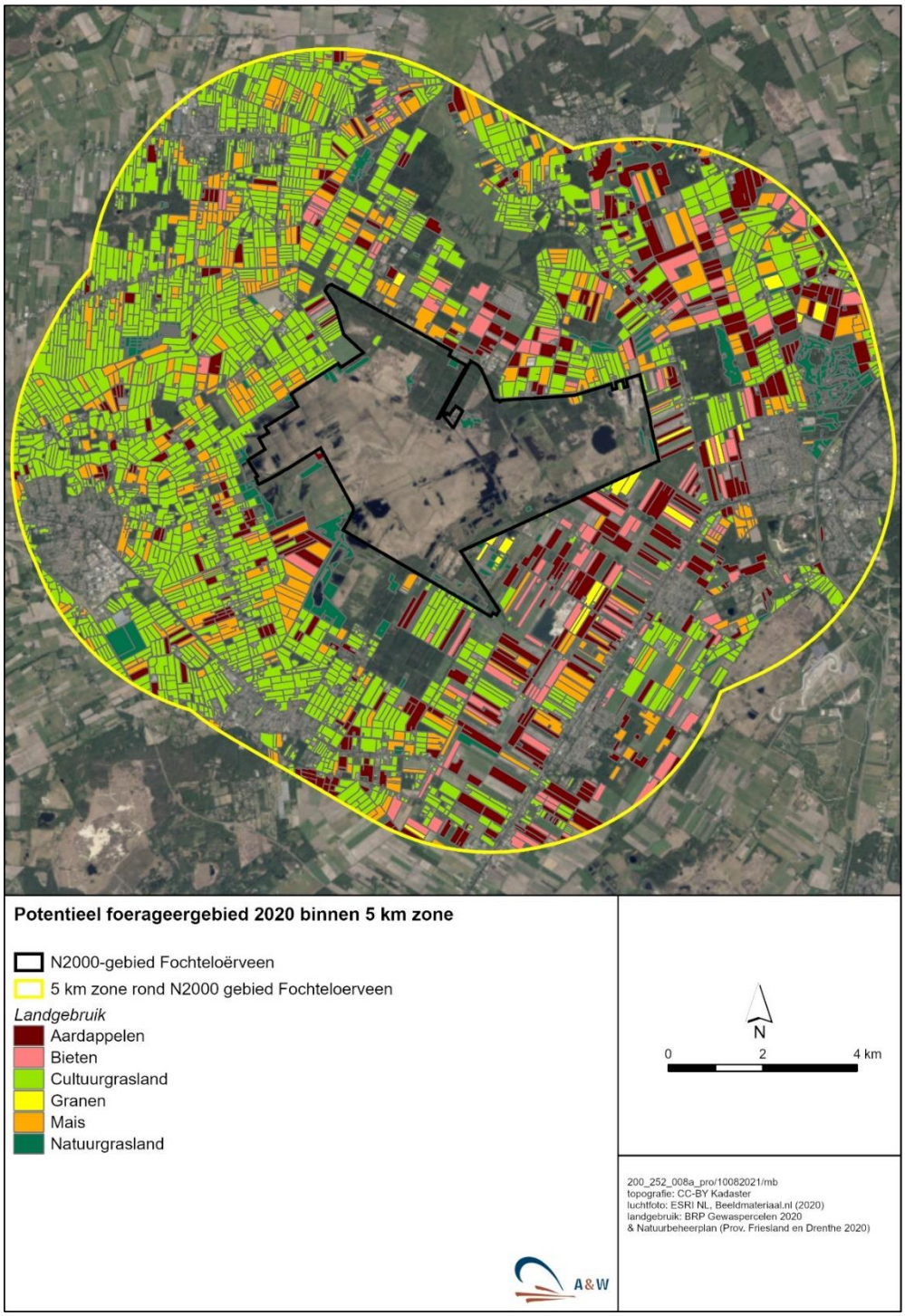

Bijlage Figuur 3-1 Overzicht potentieel foerageergebied in de huidige situatie (2020) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

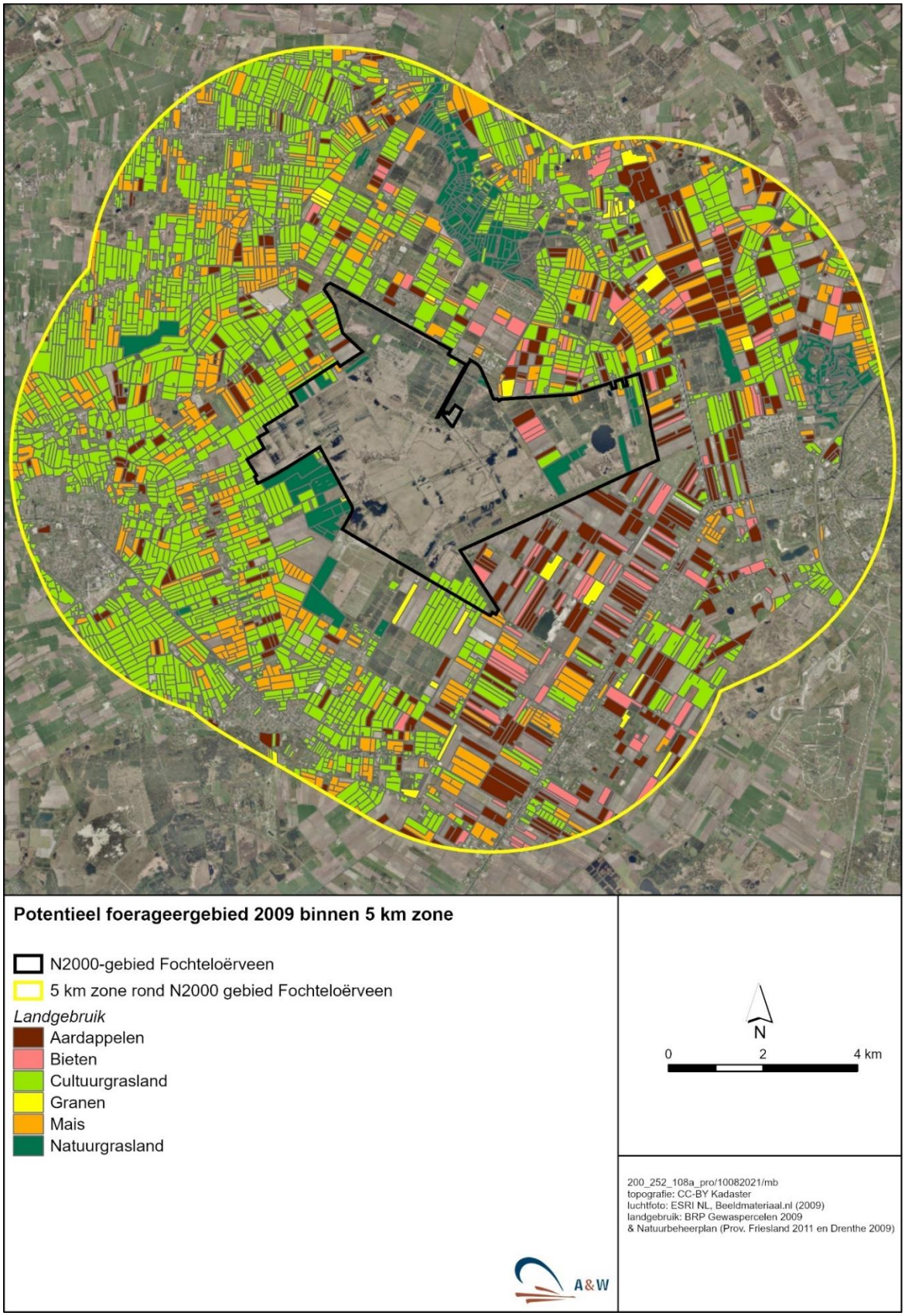

Bijlage Figuur 3-2 Overzicht potentieel foerageergebied in de historische situatie (2009) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

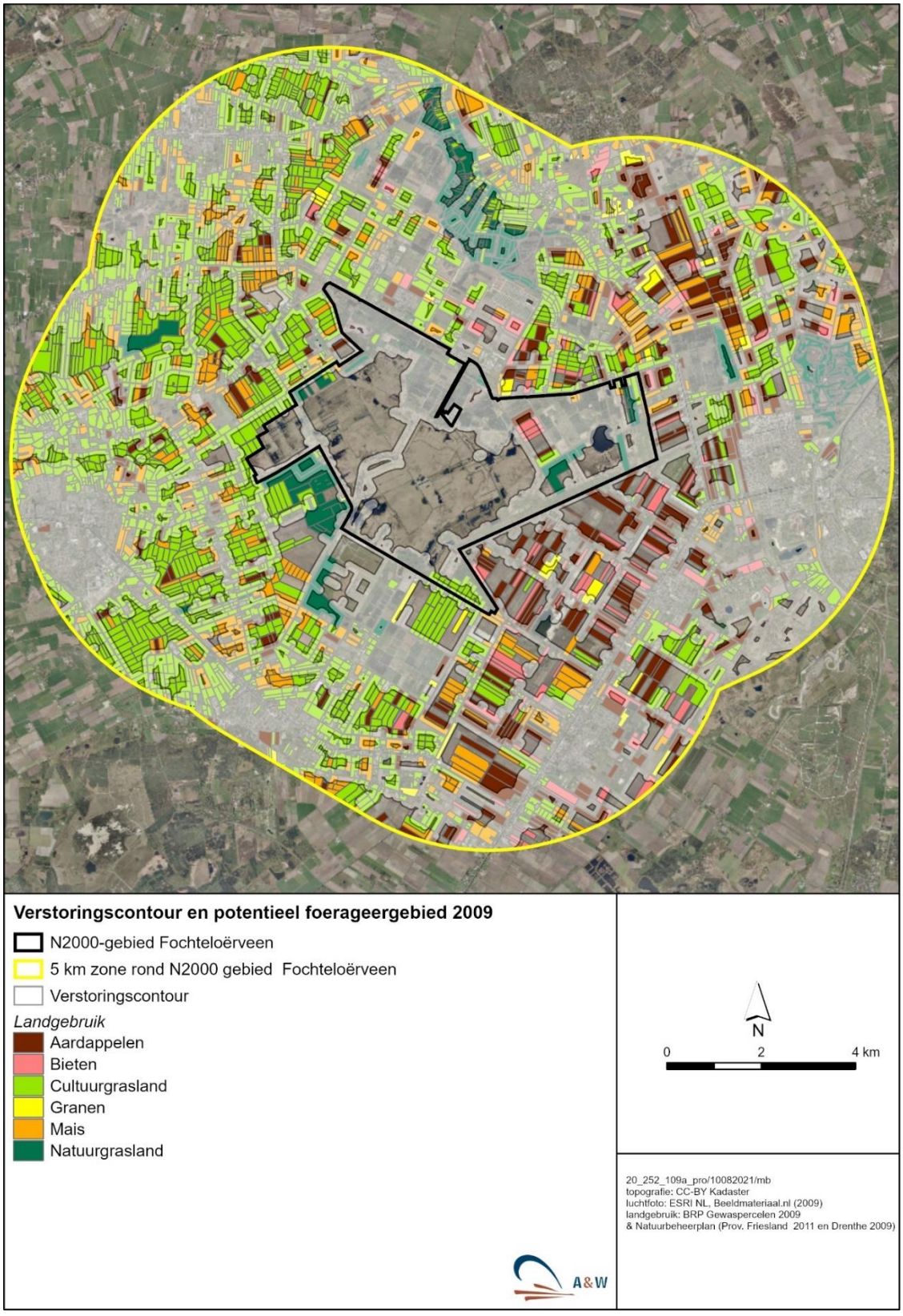

Bijlage Figuur 3-3 Overzicht potentieel foerageergebied en verstoringscontour in de historische situatie (2009) binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

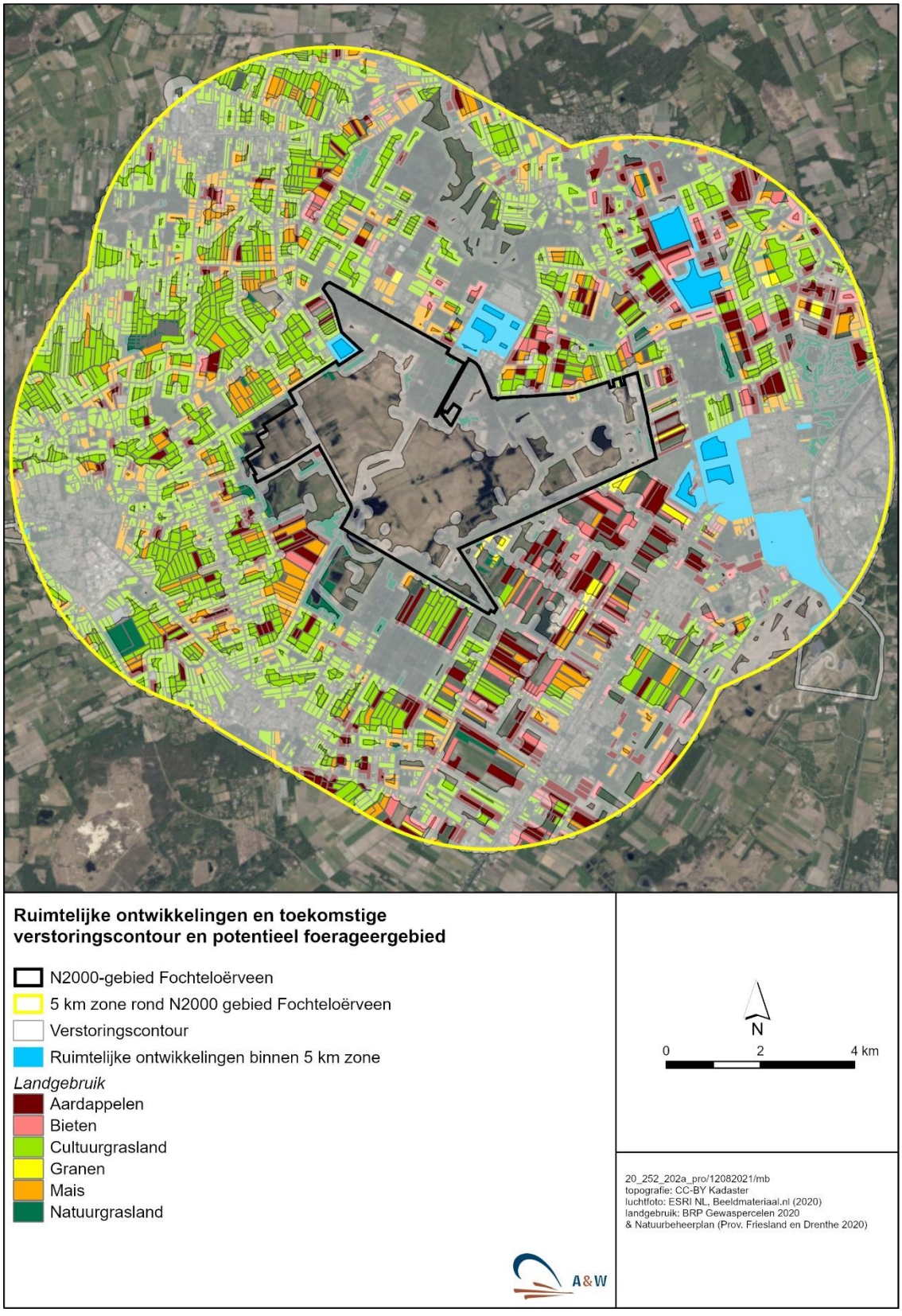

Bijlage Figuur 3-4 Overzicht potentieel foerageergebied en verstoringscontour in de toekomstige situatie binnen de 5 km zone rondom het Fochteloërveen.

Bijlage 3.2 Opvangcapaciteit

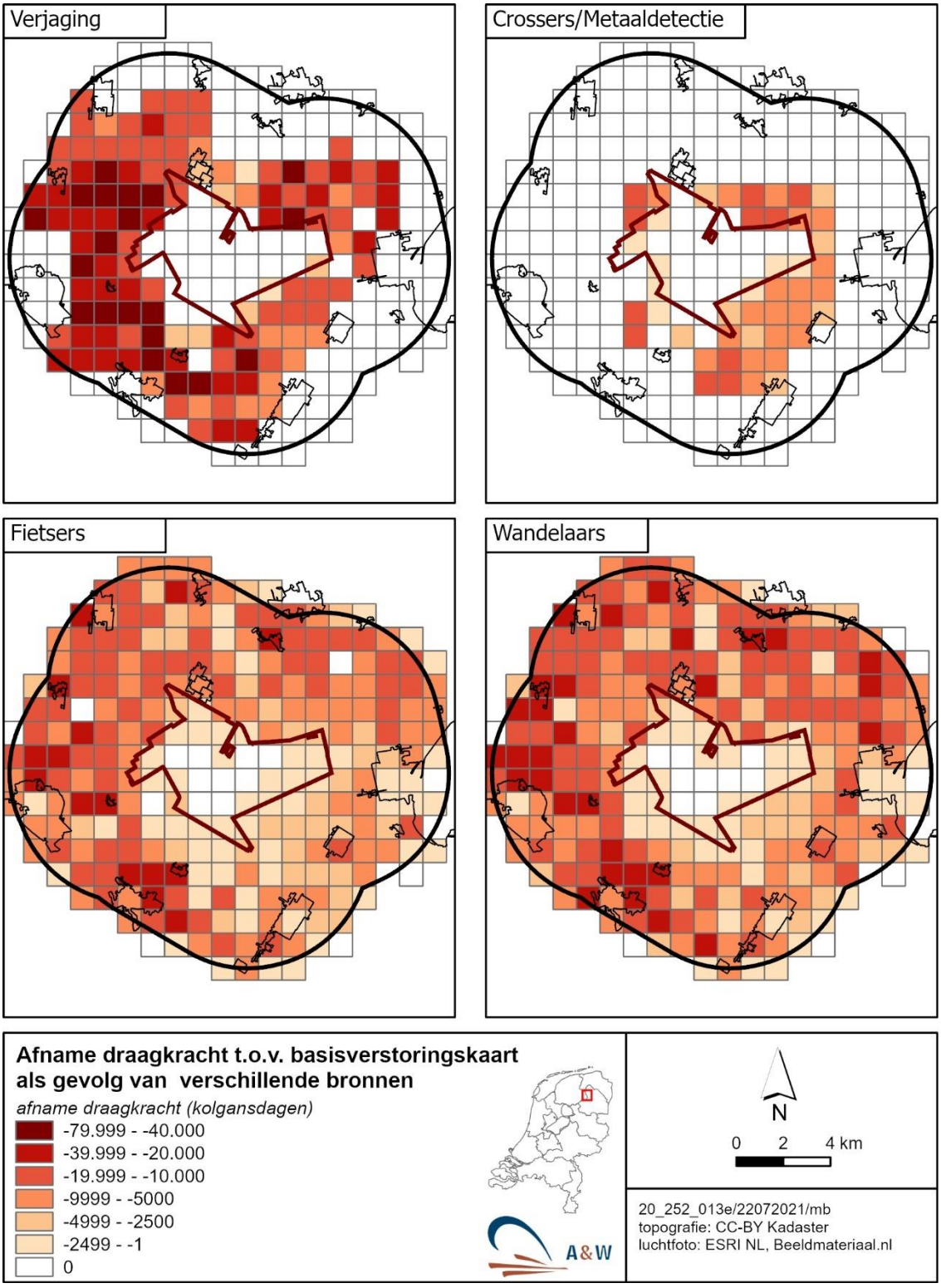

Bijlage Figuur 3-5 Overzicht afname draagkracht t.o.v. de basisverstoringskaart voor verschillende verstoringsbronnen.

Bijlage 4 Veranderingen overige landgebruiktypen

Bijlage Tabel 4-1. Overzicht veranderingen overige landgebruiktypes

Landgebruiktype	Gemiddeld opp.2009-2010 (ha)	Gemiddeld opp. 2018-2020 (ha)	Verschil 2018-2020 to.v. 2009-2010
Bos/bomen	127	57	-69
Braak	8	1	-7
Faunaranden	36	38	2
Fruit	7	16	9
Natuurterreinen	340	335	-5
Overige landbouwgewassen	129	317	188
Sierteelt	135	422	287
Zomergranen	1555	920	-635

Bijlage 5 Overzicht (landelijke) vogeltrends

Bijlage 5.1 Kleine zwaan

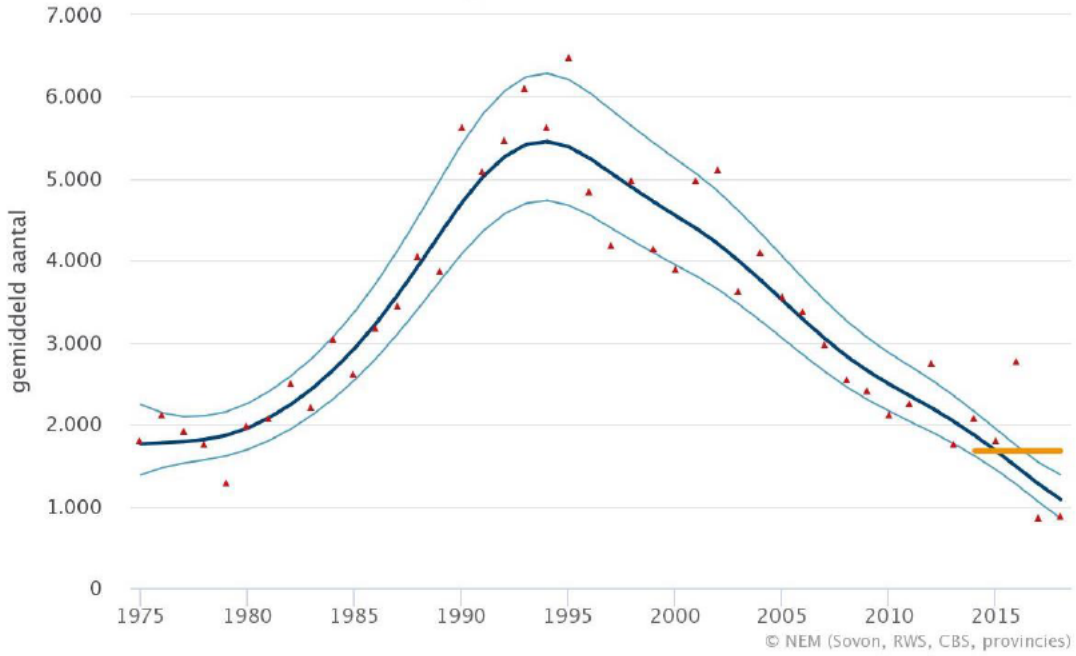

Bijlage Figuur 5.1. Watervogeltrend van de Kleine Zwaan in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is de recent gemiddeld aantal.

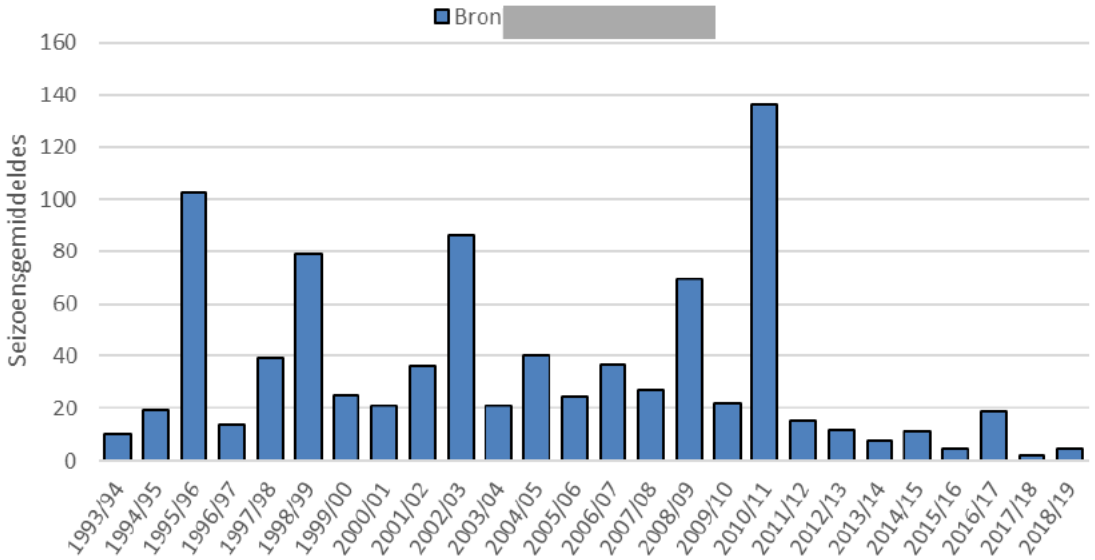

Bijlage Figuur 5.2 Seizoengemiddeldes van de Kleine Zwaan in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1993 tot 2019, geteld door .

Bijlage 5.2 Wilde zwaan

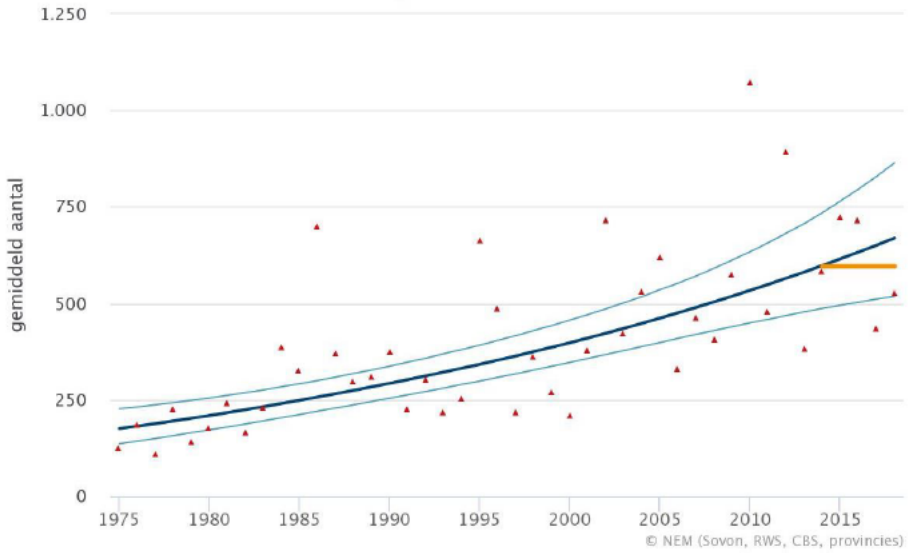

Bijlage Figuur 5.3 Watervogeltrend van de Wilde Zwaan in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

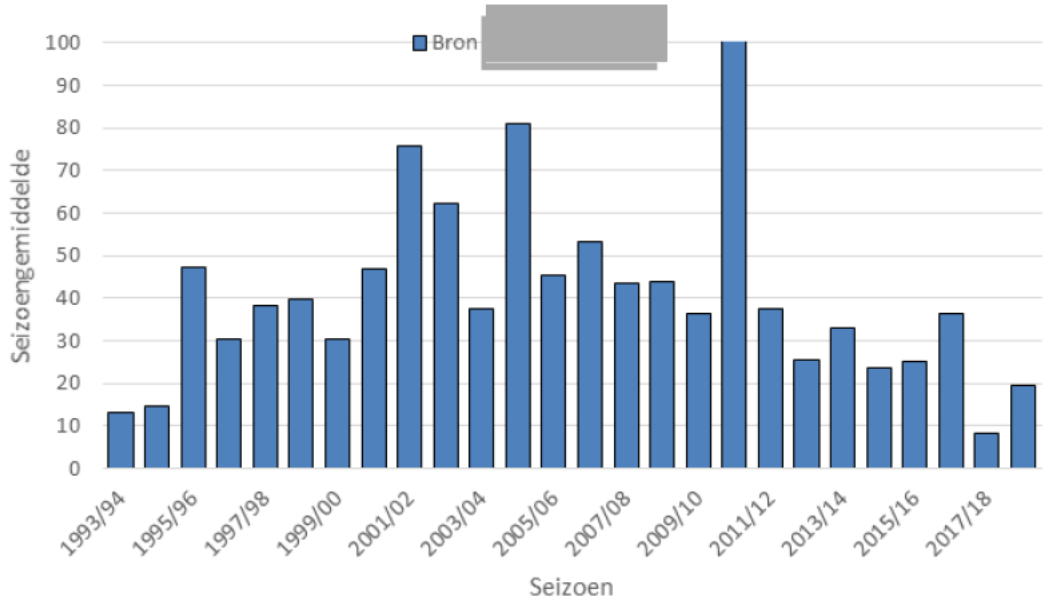

Bijlage Figuur 5.4 Seizoengemiddeldes van de Wilde Zwaan in het gebied Fochteloërveen in de maanden sept t/m maart van de jaren 1993-2019, geteld door . (De waarde voor seizoen '10/11 (256) valt buiten de grafiek).

Bijlage 5.3 Toendrarietgans

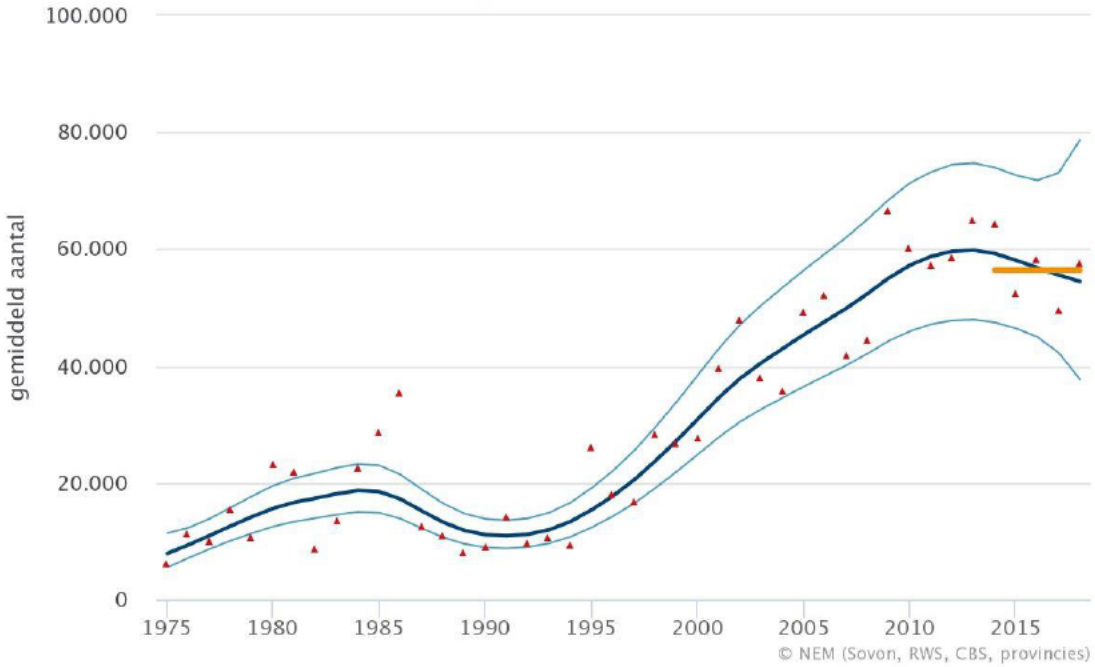

Bijlage Figuur 5.5. Watervogeltrend van de Toendrarietgans in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

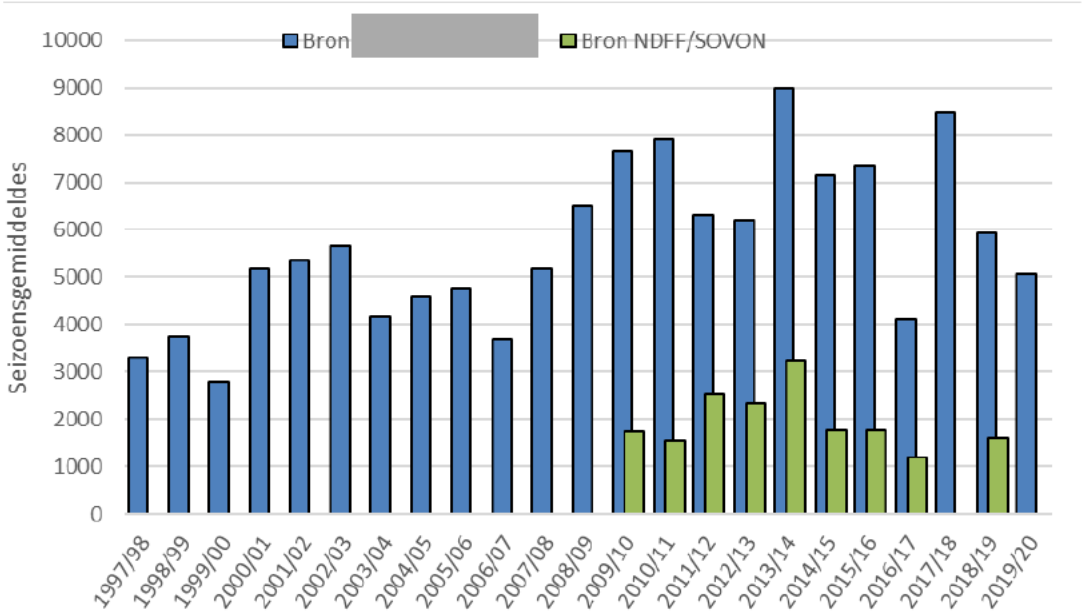

Bijlage Figuur 5.6. Seizoensgemiddelden van de Toendrarietgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1997 tot 2020, geteld door [redacted] (blauw) en NDFF/SOVON (groen).

Bijlage 5.4 Kolgans

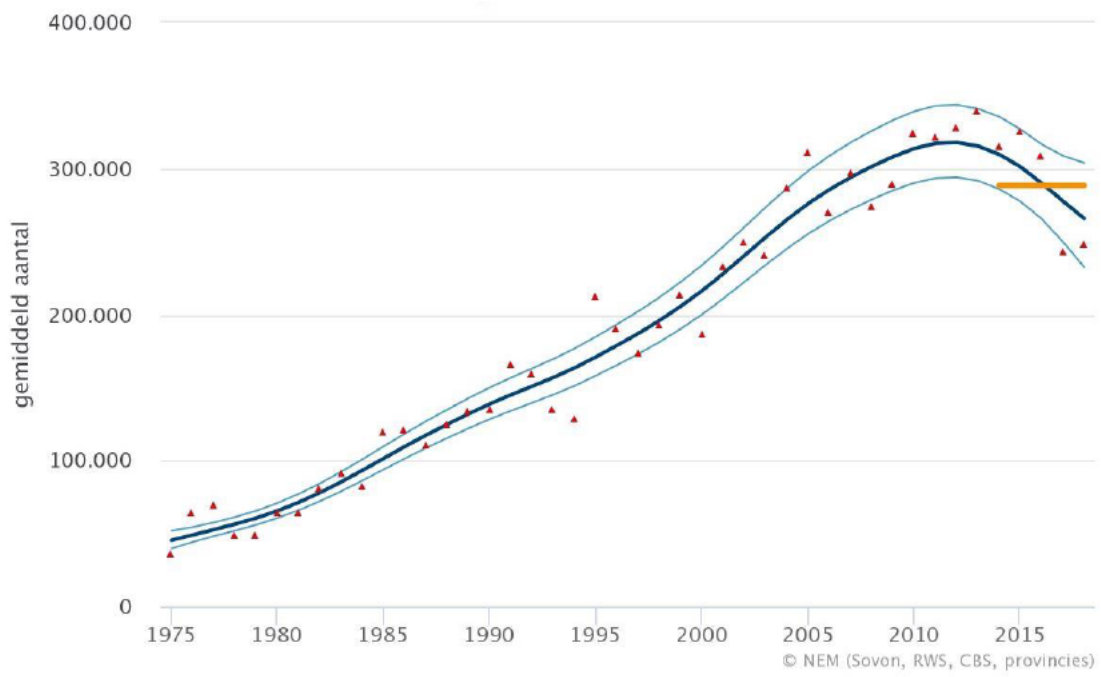

Bijlage Figuur 5-7. Watervogeltrend van de Kolgans in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

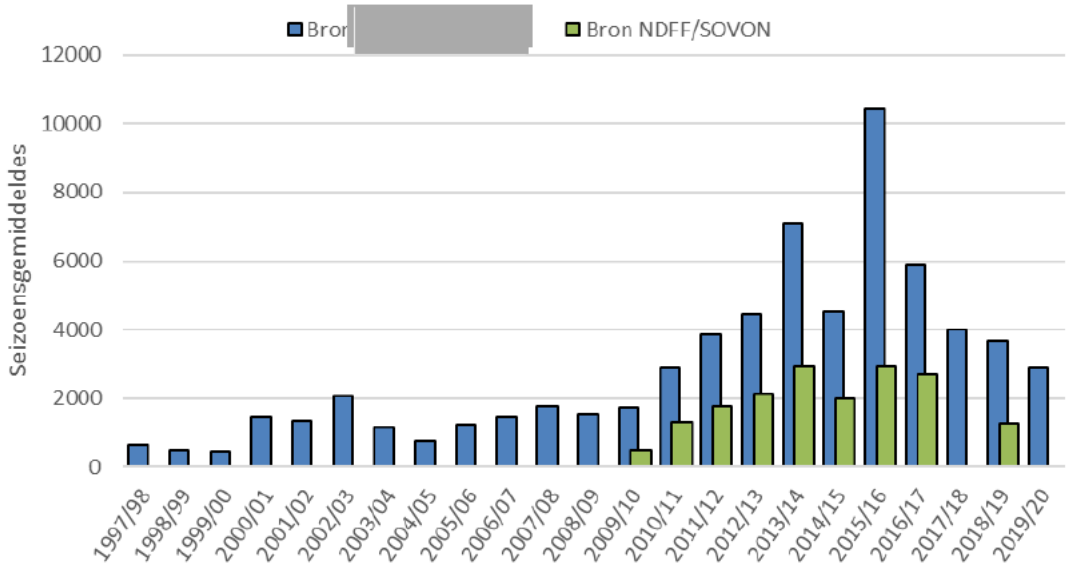

Bijlage Figuur 5-8. Seizoengemiddelde van de Kolgans in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1997 tot 2020, geteld door [redacted] (blauw) en NDFF/SOVON (groen).

Bijlage 5.5 Wintertaling

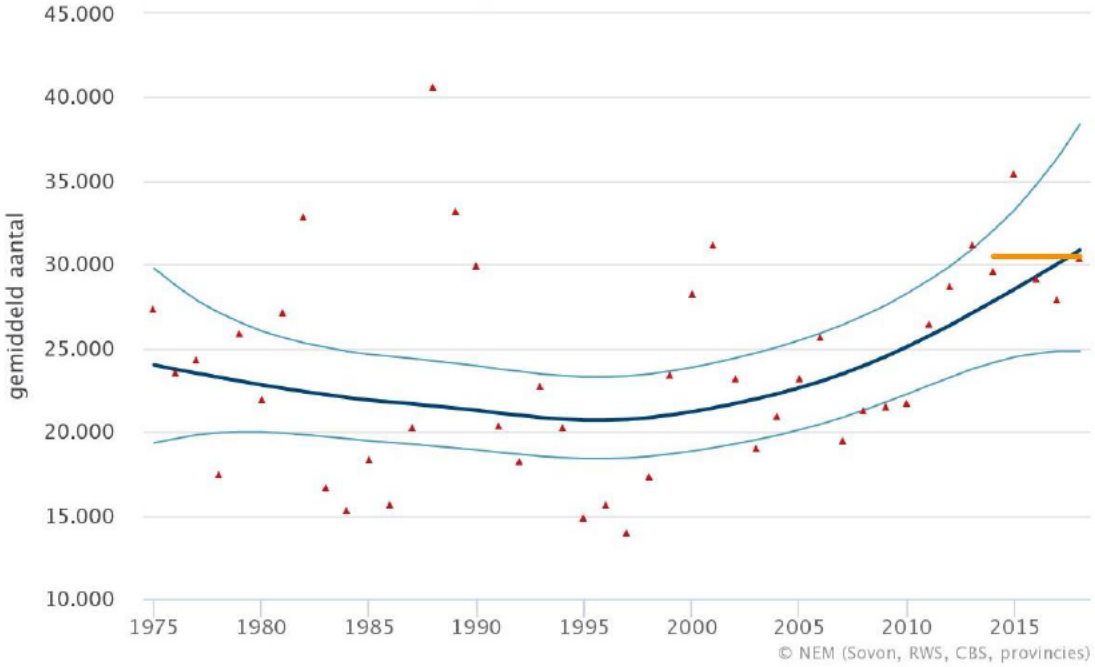

Bijlage Figuur 5-9. Watervogeltrend van de Wintertaling in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

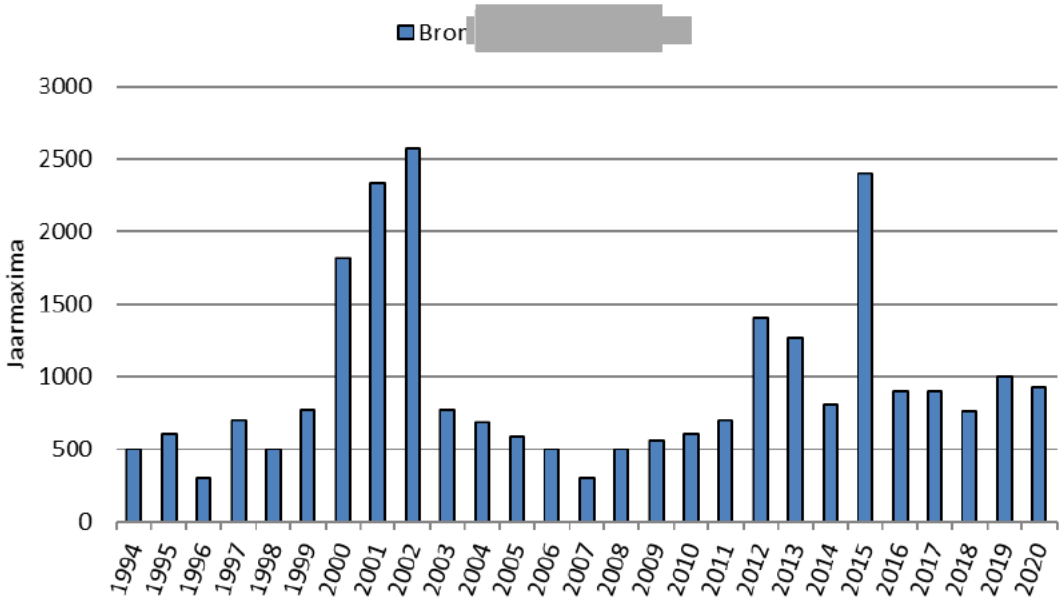

Bijlage Figuur 5-10. Jaarmaxima van de Wintertaling in het gebied Fochteloërveen in de jaren 1994 tot 2020, geteld door .

Bijlage 5.6 Slobeend

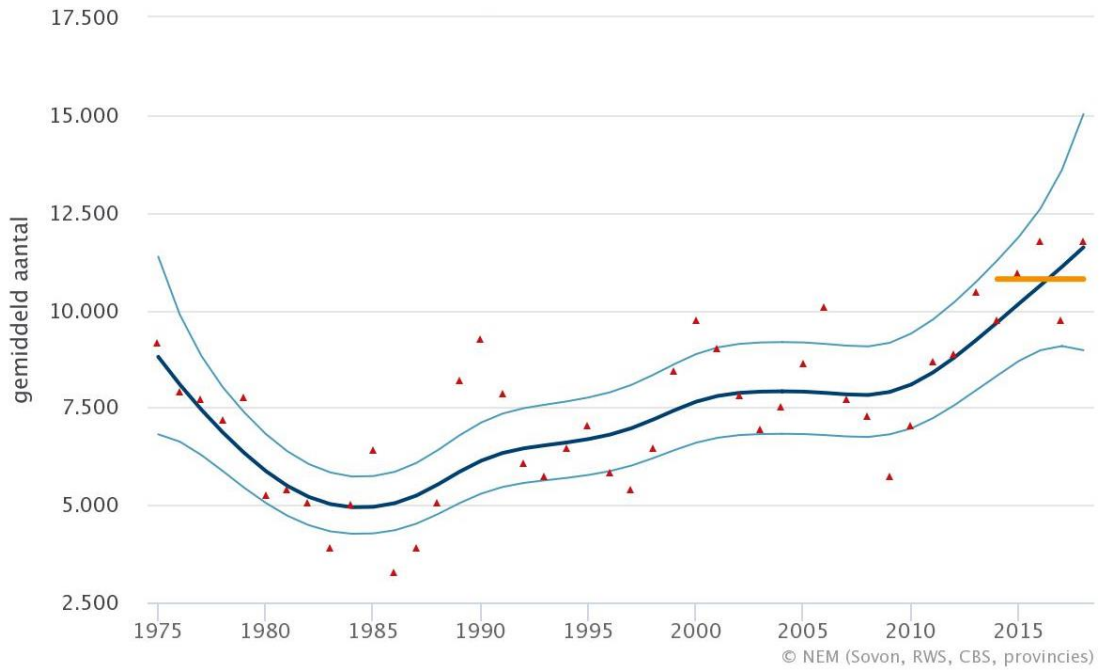

Bijlage Figuur 5-11. Watervogeltrend van de Slobeend in Nederland. De grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni), SOVON. Weergegeven is het seizoensgemiddelde (rode punten), de trendlijn (blauwe curve) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde curves). De oranje lijn is het recent gemiddeld aantal.

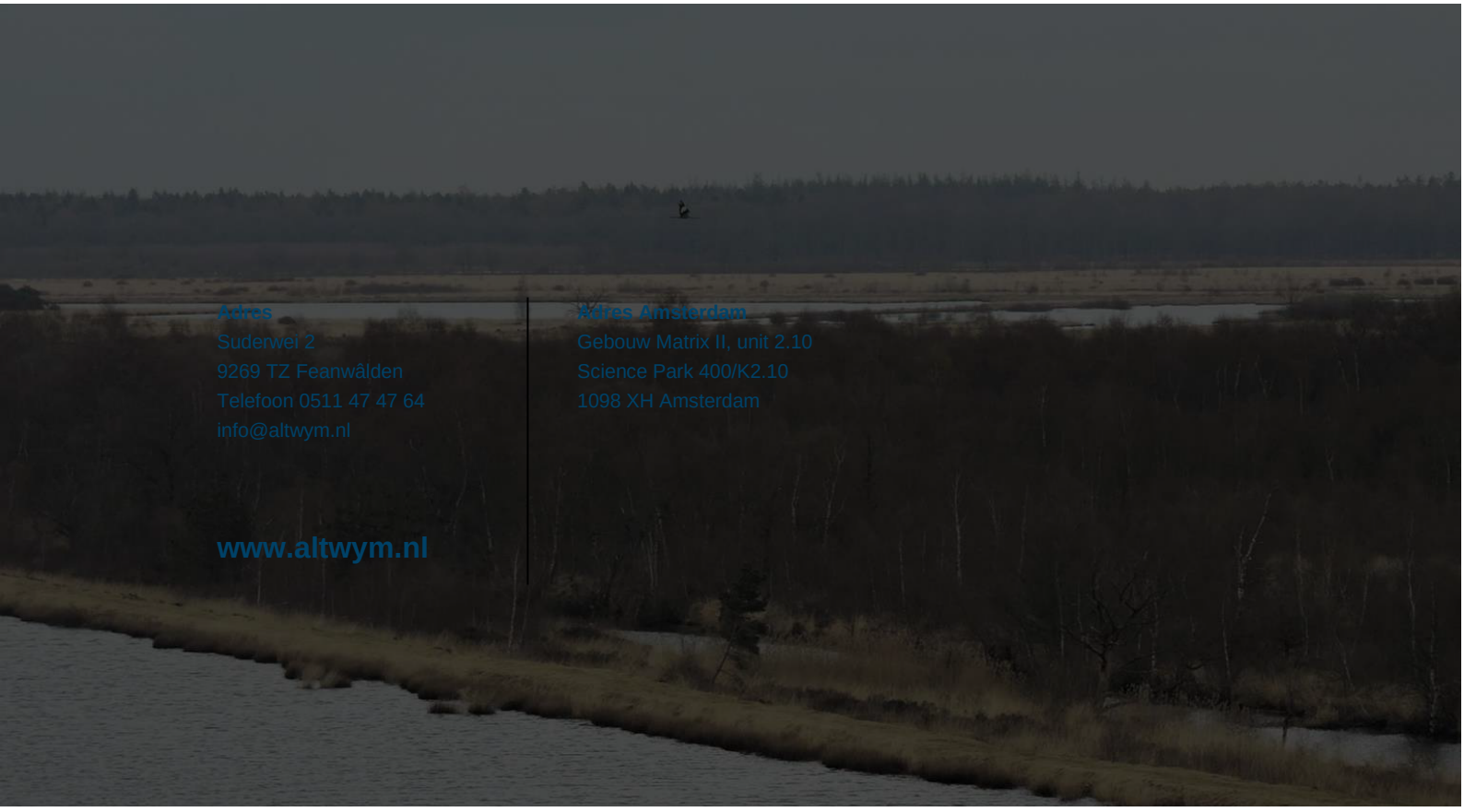

Adres
Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

Adres Amsterdam
Gebouw Matrix II, unit 2.10
Science Park 400/K2.10
1098 XH Amsterdam

www.altwym.nl

A&W ECOLOGISCH ONDERZOEK

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
telefoon 0511 47 47 64
e-mail info@altwym.nl
internet www.altwym.nl

aan

Provincie Drenthe
T.a.v. [redacted]
Postbus 122
9400 AC Assen

datum 4 november 2020
kenmerk 20-252/NF
betreft **Offerte Onderzoek naar verstoring en draagkracht van foerageergebied voor niet-broedvogels en Kraanvogel in en rondom het Fochteloërveen**

Geachte [redacted],

Hartelijk dank voor uw verzoek d.d. 20 oktober 2020 kenmerk PI0000244-403, om een offerte uit te brengen voor het onderzoek naar verstoring en draagkracht van het foerageergebied voor de aangewezen niet-broedvogels en de Kraanvogel in en rondom het Natura 2000-gebied Fochteloërveen. In deze offerte beschrijven wij onze voorgestelde aanpak en werkzaamheden, het in te zetten team en de bijbehorende begroting.

Aanleiding en doelstelling
Het Fochteloërveen is in 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied onder de Habitat- en Vogelrichtlijn. Het gebied is onder andere aangewezen voor verschillende broed- en niet-broedvogels. Van de niet-broedvogels liggen de aantallen Kleine- en Wilde zwaan in het gebied over de afgelopen zes jaar onder de gestelde instandhoudingsdoelen. De oorzaken daarvan zijn niet precies in beeld. Er vinden verschillende ruimtelijke ontwikkelingen plaats rondom het Fochteloërveen en nieuwe ontwikkelingen zijn gepland. Ook zijn er aanwijzingen voor een toegenomen verstoring van foerageergebieden van de zwanen. Tevens speelt klimaatverandering een rol met toenemende droogte in het gebied tot gevolg. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren. Om dit goed te kunnen beoordelen is een grondige ecologische analyse nodig, ook om nieuwe ontwikkelen te kunnen spiegelen aan de ecologische eisen die in dat opzicht vanuit het Natura 2000-gebied worden gesteld.

De provincie Drenthe heeft in samenwerking met de gemeente Assen en andere relevante partners in dezen (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) Altenburg & Wymenga gevraagd deze ecologische analyse uit te voeren. Het gaat daarbij om onderzoek naar de (toekomstige) verstoringsbronnen in en rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen

en de mogelijke te treffen mitigerende maatregelen voor niet-broedvogels, te weten Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling. Daarnaast dient de intussen voor het gebied kenmerkende Kraanvogel te worden meegenomen in het onderzoek als broed- (stand in 2019) en niet-broedvogel.

Kort samengevat dient het onderzoek voor de bovengenoemde soorten te bestaan uit de volgende onderdelen:

- Analyse van aantalsontwikkelingen in relatie tot de instandhoudingsdoelen inclusief interpretatie van trends;
- Analyse van mogelijke effecten van klimaatverandering op aantalsontwikkelingen en een doorvertaling hiervan naar de toekomst;
- Analyse van verstoringsfactoren en een doorzicht hiervan voor toekomstige ontwikkelingen;
- Analyse van het landgebruik vanaf het moment van aanwijzen en ruimtelijke ontwikkelingen;
- Analyse van het geschikt foerageergebied in relatie tot de instandhoudingsdoelen;
- Verschillende draagkrachtscenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen.

Aanpak en werkzaamheden
Om te komen tot een gemeenschappelijk gedragen eindresultaat zal overleg met de opdrachtgever en de begeleidingscommissie in onze aanpak centraal staan en worden de keuzes in afstemming gemaakt (*zie Proces en overleg*). Voor een gedegen antwoord op de bovenstaande vragen zullen alle stappen transparant en wetenschappelijk onderbouwd worden. Hieronder doen wij een eerste voorstel tot aanpak, waarbij wij de werkzaamheden voor de studie hebben opgesplitst in de volgende onderdelen: *Instandhoudingsdoelen & Trends*, *Huidige draagkracht*, *Ontwikkelingen* en *Advies.* De specifieke werkzaamheden per onderdeel zijn hieronder puntsgewijs beschreven.

1. INSTANDHOUDINGSDOELEN & TRENDS

Om mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels en de Kraanvogel[1] te kunnen bepalen is het in de eerste plaats van belang om inzicht te krijgen in de doelen en de aantalsontwikkelingen van de soorten. Deze analyse wordt als input gebruikt bij de afstemming van de methode voor de draagkrachtberekening van het gebied.

a. Voor iedere soort wordt een langjarige trendgrafiek opgesteld. Deze wordt gebruikt voor een vergelijking van aanwezige bekende aantallen (uit SOVON tellingen en rapporten), met de instandhoudingsdoelen in aantallen vogels (zoals gesteld in het aanwijzingsbesluit (2013) en het beheerplan (2016)). De ruimtelijke afbakening voor de te analyseren gegevens wordt van te voren afgestemd. Eventuele beschikbare informatie over de evaluatie betreffende de eerste planperiode wordt hierin meegenomen.

[1] Voor de Kraanvogel is nog geen instandhoudingsdoel vastgesteld. Naar verwachting zal een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor de soort zowel als broed- als niet-broedvogel. In deze studie wordt het aantal broedparen in 2019 gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt het gemiddeld seizoensmaximum (gemiddelde maximale aantallen over de afgelopen vijf jaren) gehanteerd.

b. Wanneer de lokale trend in en rond het Natura 2000-gebied afwijkt van de trend in groter geografisch verband, wordt een interpretatie gegeven van mogelijke oorzaken. Hierbij worden gebiedsexperts waaronder terreinbeheerders en de WetlandWacht geraadpleegd.
c. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de trend in relatie tot klimaatverandering (o.a. zachte winters, droge zomers) en de (verwachte) effecten hiervan op de terreingeschiktheid en instandhoudingsdoelen (bv. verandering in overwintering). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van rapporten, boeken en wetenschappelijke publicaties betreffende informatie omtrent o.a. recente verschuiving van vogelarealen van de relevante soorten. De diepgang van analyse hangt hierbij af van de kwaliteit van de beschikbare data.

2. HUIDIGE DRAAGKRACHT

Om te kunnen beoordelen of de hoeveelheid foerageergebied vanaf het moment van aanwijzing tot de huidige situatie voldoende was en is om de gestelde aantallen voor de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten te faciliteren, zal een draagkracht analyse worden uitgevoerd. Hieruit volgt een gebiedskaart met het aanwezige oppervlakte geschikt foerageergebied en een vergelijking van de benodigde draagkracht volgens de instandhoudingsdoelen met de huidige situatie.

Wij vinden het belangrijk dat de keuze voor de berekeningswijze afgestemd en onderbouwd is. Om dit te bereiken stellen we een gemeenschappelijke werksessie voor met de opdrachtgever en begeleidingsgroep (zie *Proces en overleg*). Hiervoor zullen we verschillende methodes en kengetallen ter discussie stellen, zoals gebruikt in andere studies/rapportages[2]. Hieronder doen wij een eerste voorstel tot aanpak.

a. Ten eerste wordt de terreinkeuze van de betreffende soorten omschreven (i.r.t. slaapplaatsen, foerageergebieden en afstanden van slaapplaatsvluchten) op basis van literatuur, kennis en lokale ervaring, inventarisaties en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).
b. Daarnaast wordt het landgebruik (relevante terreintypen), zowel binnen de N2000 begrenzing als erbuiten tot 10 km omtrek, geclassificeerd op het detailniveau van intensief- en extensief beheerd grasland, akkerland en verschillende gewastypen. Verder wordt de kwaliteit van de terreintypen voor de soorten vastgesteld en in kaart gebracht voor het moment van aanwijzing (2013) en de huidige situatie (2020) op basis van de Top 10 NL, Bestand Bodemgebruik Nederland, Basisregistratie gewaspercelen (BRP) en luchtfoto's. Er wordt een veldbezoek gepland met terreinbeheerders om de door ons gecreëerde conceptkaarten (gebaseerd op voorgenoemde categorieën) voor de uitgangssituatie te verifiëren en waar nodig aan te passen.

[2] o.a. Bos, D. Nolet, B.A., Boudewijn, T., Van der Jeugd, H.P. & B.S. Ebbinge (2008). Capacity of accommodation areas for wintering geese in the Netherlands: field tests of first principles A&W-rapport 1197. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Klop, E. & Gundelach, J. (2014). Beoordeling opvangcapaciteit voor ganzen binnen Vogelrichtlijngebieden en ganzenrustgebieden in Noord-Holland. A&W-rapport 2028. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

[redacted] (2015). Passende beoordeling Omgevingsplan Buitengebied Steenwijk. A&W-rapport 2122. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Fieten, N.N., [redacted]., Latour, J. (2020). Ecologische evaluatie N2000-gebied Abtskolk & De Putten. Beheerperiode 2015-2021. A&W-rapport 20-107. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

c. Er wordt een inventarisatie gemaakt van verstoringsfactoren (vliegverkeer, verkeer, recreatie, woningbouw en faunabeheer) vanaf het begin van aanwijzen (2013) tot de huidige situatie (2020) op basis van de Top 10 NL, gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere relevante data (WetlandWacht).
d. De verstoringsgevoeligheid (gevoeligheid ten opzichte van verstoringsbronnen, terreinomstandigheden en eventueel andere factoren) inclusief bandbreedte van verstoringsafstanden van de betrokken soorten wordt bepaald op basis van literatuur en ervaring van gebiedskenners. Wanneer van toepassing worden soorten samengevoegd tot groepen met overeenkomstige verstoringsafstand (bv. herbivore watervogels, eenden en Kraanvogel).
e. De draagkracht van het foerageergebied in en rondom het N2000-gebied tot een afstand van max. 10 km voor de doelsoorten op moment van aanwijzen (2013) en de huidige situatie (2020) wordt berekend met een GIS-model aan de hand van de twee bovengenoemde componenten: het landgebruik en de mogelijke verstoringsbronnen. Voor het model wordt gebruik gemaakt van 1) kengetallen over de geschiktheid van de verschillende terreintypes voor de doelsoorten en de bijbehorende oppervlakten uit de uitgangskaarten, 2) de verstoringsafstanden, welke alle zijn afgestemd met de opdrachtgever en de begeleidingsgroep.
f. Vervolgens wordt een vergelijking gemaakt van de berekende draagkracht met de draagkracht volgend uit de gestelde instandhoudingsdoelen.
g. Op basis van onze analyse wordt geconstateerd of de provincie aan haar verplichtingen voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen voldoet.

3. ONTWIKKELINGEN

De huidige draagkracht van het gebied voor de betreffende soorten kan afwijken van de toekomstige draagkracht door nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen. Om te bepalen of de draagkracht van het gebied ook in de nabije toekomst afdoende is voor de instandhoudingsdoelen wordt tevens een draagkracht analyse uitgevoerd waarin verschillende toekomstige ontwikkelingen in ogenschouw genomen worden. De keuze betreffende tijdsspanne en ontwikkelingen die in de analyse meegenomen worden, zullen van te voren gezamenlijk in het startgesprek worden afgebakend en afgestemd (*Proces en overleg*).

a. Ten eerste worden de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen (o.a. woningbouw, grondgebruik incl. agrarische overeenkomsten) binnen een straal van 10 km op een rij gezet om inzicht te krijgen in toekomstige effecten op de foerageergebieden.
b. Daarnaast wordt het toekomstig gebruik en mogelijke verstoring geïnventariseerd (o.a. (vlieg)verkeer, recreatie, faunabeheer).
c. Aan de hand van de ontwikkelingen kan de toekomstige draagkracht (geschikt foerageerareaal) worden bepaald. Hiervoor worden verschillende draagkrachtscenario's via het GIS-model geanalyseerd.
d. Vervolgens worden de effecten bepaald van de ontwikkelingen op de vereiste draagkracht voor de instandhoudingsdoelen.

4. ADVIES

In het geval dat de draagkracht van het gebied in de huidige situatie en/of de toekomstige situatie onvoldoende blijkt om aan de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten te voldoen, stellen wij een advies op welke (verstoringswerende) maatregelen getroffen kunnen worden om aan de benodigde draagkracht te voldoen.

a. Om te komen tot een gedegen advies wordt een inventarisatie gemaakt van relevante maatregelen op basis van literatuuronderzoek. Tevens wordt een werksessie gepland op locatie met gebiedskenners omtrent verstoring in en rond Fochteloërveen.
b. Op basis van de vergaarde informatie wordt via het GIS-model de effectiviteit van oplossingen geanalyseerd d.m.v. verschillende draagkrachtscenario's (o.a. zonering in ruimte en tijd, afschermingsstructuren, grondgebruik, gedragssturing).
c. Daarbij geven we een indicatieve duiding van de kosten en de inspanning voor de te treffen maatregelen. Hiervoor is input van de terreinbeheerders noodzakelijk.
d. Het advies volgt uit de geanalyseerde draagkrachtscenario's waarbij de beste insteek betreffende kosten en baten wordt gekozen.

We verwachten dat uit deze analyse naar voren komt welke maatregelen het meest effectief zijn. Ten aanzien van de maatregelen kan een nadere uitwerking en detaillering nodig zijn, wat niet is inbegrepen in deze offerte.

Proces en overleg
De kern van onze aanpak is dat het onderzoek transparant en in gemeenschappelijk overleg gebeurt. We zijn ons er van bewust dat er veel keuzes gemaakt moeten worden voor een gedragen eindproduct. Om het proces zo duidelijk en transparant mogelijk te laten verlopen stellen wij zeven overlegmomenten voor.

1. Startoverleg: in het startoverleg worden de aanpak en de werkzaamheden besproken met de opdrachtgever en de begeleidingscommissie. Hierin zal onder andere een afbakening gemaakt worden voor de te analyseren (ruimtelijke) aantalsgegevens, periode voor huidige draagkrachtberekeningen en de te analyseren (toekomstige) ontwikkelingen. Tevens wordt een uiterlijke deadline vastgesteld voor de aanlevering van de benodigde data door betrokken personen en instanties.
2. Overleg methodiek: na het startgesprek wordt op basis van eerdere verzamelde informatie over de instandhoudingsdoelen en trends (onderdeel 1) en terreinkeuze, terreintypen, verstoringsbronnen- en gevoeligheid (onderdeel 2.a t/m 2.d) een overleg georganiseerd met de opdrachtgever en begeleidingscommissie voor de bespreking van de methodiek van de draagkrachtberekening (te hanteren bandbreedtes en kengetallen). Met deze informatie kan beter worden aangegeven welke keuzemogelijkheden er zijn voor modellering en draagkrachtberekeningen (scenario's).
3. Presentatie onderzoeksvoorstel: wij stellen voor om ons gedragen onderzoeksvoorstel te presenteren aan de provincies en betrokken gemeenten.
4. Veldwerksessie: wij plannen graag een overleg op locatie met de provincie, terreinbeheerders en andere gebiedskenners om de uitgangskaarten van het landgebruik te bespreken en waar nodig aan te vullen en te corrigeren. Hiermee hopen wij er voor te zorgen dat de uitgangssituatie (data) voor de analyse zo goed mogelijk aansluit op de werkelijkheid en daarmee resulteert in een gedegen output.

Tijdens de sessie wordt tevens informatie verzameld over ervaring met verstoring in het veld.

5. Tussentijds overleg: wij stellen voor de voortgang van het onderzoek tussentijds te bespreken met de opdrachtgever en begeleidingscommissie.
6. Bespreking conceptrapport: de resultaten van de studie inclusief conclusies en advies, leggen wij vast in een conceptrapport dat ter beoordeling aan de opdrachtgever en begeleidingscommissie wordt voorgelegd en besproken en de feedback wordt verwerkt voor de eindrapportage.
7. Eindgesprek en presentatie: voorafgaand aan de definitieve oplevering wordt een eindgesprek gepland en het resultaat wordt gedeeld in de vorm van een presentatie met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf.

Beschikbare gegevens

We gaan er vanuit, dat we volledig kunnen beschikken over alle benodigde relevante data. Waar het gaat om telgegevens van soorten in en rond het gebied zullen we dat afstemmen met SOVON en de WetlandWacht. Indien er kosten zijn verbonden aan het verkrijgen van de data, zullen we dat voorleggen aan de opdrachtgever. Deze kosten zijn nu niet begroot, omdat we zonder te zijn gestart met de analyse nog geen zicht hebben in hoeverre aankoop van gegevens nodig is.

Projectteam en expertise

De formele projectleiding is in handen van senior ecologen [redacted] en [redacted]. Zij zullen operationeel ondersteund worden door [redacted] en [redacted], die een groot deel van de analyse en rapportage zullen uitvoeren. [redacted] draagt zorg voor de kwaliteitscontrole van het project. De GIS werkzaamheden worden uitgevoerd door ervaren collega's van de GIS afdeling.

5.1.2.e

[redacted]

5.1.2e [redacted]

Aanbieding
De kosten van de beschreven werkzaamheden zijn nader gespecificeerd in onderstaande tabel en zijn gebaseerd op de geraamde tijdsbesteding. De totale kosten bedragen **€ 49.841,-** exclusief btw en **€ 60.308,-** inclusief btw.

Werkzaamheden / dagen	(Sr.) Ecoloog	GIS werk	Subtot. dagen	Kosten
Voorbereiding	5.1.2f [redacted]			€2.362
1.Instandhoudings-doelen & Trends				€4.868
2. Huidige draagkracht				€9.888
3. Ontwikkelingen				€6.180
4. Advies				€3.352
Proces en overleg				€9.620
Rapportage				€10.896
Projectleiding en kwaliteitscontrole				€2.584
Totaal dagen	48	12,5	60,5	
Subtotaal kosten				€49.750
Reiskosten 5.1.2f [redacted]				€91
Totaal excl. btw				**€49.841**
Totaal incl. btw				€60.308

Tijdsplanning van het aangeboden werk
Voor aanvang van de werkzaamheden zal het startoverleg plaatsvinden. In dit startoverleg stemmen we de aanpak af zoals benoemd in deze offerte en maken we afspraken voor de werksessie op locatie. Wij hebben in onze planning ruimte gereserveerd voor uitvoering in de periode november 2020 - april 2021. Het conceptrapport kan begin maart 2021 opgeleverd worden en de eindrapportage eind maart 2021. De exacte planning zal in overleg met de opdrachtgever worden vastgesteld en is mede afhankelijk van de planningsruimte van de betrokken personen en instanties.

COVID-19
Wij houden rekening met de vanuit de overheid opgestelde maatregelen. Contactmomenten met de opdrachtgever zullen zoveel mogelijk per videobellen plaatsvinden, tenzij maatregelen in de nabije toekomst versoepelen. Voor de werksessie op locatie zal de 1,5 meter afstand in acht worden genomen en daarnaast de overige door het RIVM geadviseerde maatregelen. In overleg met de opdrachtgever wordt dit nader besproken.

Overige voorwaarden

- Deze offerte is geldig tot 25 november 2020.
- De in deze offerte aangeboden planning kan uitsluitend worden gegarandeerd indien aan de in het startoverleg gemaakte afspraak t.a.v. datalevering wordt voldaan.
- Wij gaan er in deze aanbieding van uit dat de te gebruiken gegevens (GIS data) digitaal beschikbaar worden gesteld.

Betalingsregeling

- Wij voeren de werkzaamheden uit na ontvangst van een schriftelijke of digitale opdrachtbevestiging met daarin vermeld factuuradres en factuurkenmerken.
- We stellen de volgende wijze van facturering voor: 25% na uitvoering van de analyse van Instandhoudingsdoelen & Trends (onderdeel 1), 25% na uitvoering van de analyse Huidige draagkracht en Ontwikkelingen (onderdeel 2+3), 40% bij oplevering van het conceptrapport en 10% bij oplevering eindrapport.
- Voor iedere betaling wordt een digitale factuur verstrekt. Betaling dient te geschieden binnen 30 dagen na de factuurdatum op [redacted] van Altenburg & Wymenga BV, Suderwei 2, 9269 TZ Feanwâlden.
- Bij overschrijding van de betalingstermijn kan een rente van 1% per maand, gerekend vanaf de factuurdatum, in rekening worden gebracht. In uw opdrachtbevestiging kunt u doorgeven op welk e-mailadres u de factuur wenst te ontvangen. Wanneer u een factuur op papier wenst te ontvangen dient u dit in uw opdrachtbevestiging te vermelden.
- Wij accepteren de inkoopvoorwaarden van de Provincie Drenthe.
- A&W is gecertificeerd volgens NEN-EN-ISO 9001:2015.

Vragen over deze offerte kunt u stellen aan ondergetekende.

Wij wachten met belangstelling op uw reactie.

[redacted]

Kwaliteitscontrole en autorisatie door: [redacted]

A&W ECOLOGISCH ONDERZOEK

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
telefoon 0511 47 47 64
e-mail info@altwym.nl
internet www.altwym.nl

aan

Provincie Drenthe
T.a.v. [redacted]
Postbus 122
9400 AC Assen

datum 4 november 2020
kenmerk 20-252/NF
betreft **Offerte Onderzoek naar verstoring en draagkracht van foerageergebied voor niet-broedvogels en Kraanvogel in en rondom het Fochteloërveen**

Geachte [redacted],

Hartelijk dank voor uw verzoek d.d. 20 oktober 2020 kenmerk PI0000244-403, om een offerte uit te brengen voor het onderzoek naar verstoring en draagkracht van het foerageergebied voor de aangewezen niet-broedvogels en de Kraanvogel in en rondom het Natura 2000-gebied Fochteloërveen. In deze offerte beschrijven wij onze voorgestelde aanpak en werkzaamheden, het in te zetten team en de bijbehorende begroting.

Aanleiding en doelstelling
Het Fochteloërveen is in 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied onder de Habitat- en Vogelrichtlijn. Het gebied is onder andere aangewezen voor verschillende broed- en niet-broedvogels. Van de niet-broedvogels liggen de aantallen Kleine- en Wilde zwaan in het gebied over de afgelopen zes jaar onder de gestelde instandhoudingsdoelen. De oorzaken daarvan zijn niet precies in beeld. Er vinden verschillende ruimtelijke ontwikkelingen plaats rondom het Fochteloërveen en nieuwe ontwikkelingen zijn gepland. Ook zijn er aanwijzingen voor een toegenomen verstoring van foerageergebieden van de zwanen. Tevens speelt klimaatverandering een rol met toenemende droogte in het gebied tot gevolg. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren. Om dit goed te kunnen beoordelen is een grondige ecologische analyse nodig, ook om nieuwe ontwikkelen te kunnen spiegelen aan de ecologische eisen die in dat opzicht vanuit het Natura 2000-gebied worden gesteld.

De provincie Drenthe heeft in samenwerking met de gemeente Assen en andere relevante partners in dezen (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) Altenburg & Wymenga gevraagd deze ecologische analyse uit te voeren. Het gaat daarbij om onderzoek naar de (toekomstige) verstoringsbronnen in en rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen

en de mogelijke te treffen mitigerende maatregelen voor niet-broedvogels, te weten Kleine zwaan, Wilde zwaan, Toendrarietgans, Kolgans, Slobeend en Wintertaling. Daarnaast dient de intussen voor het gebied kenmerkende Kraanvogel te worden meegenomen in het onderzoek als broed- (stand in 2019) en niet-broedvogel.

Kort samengevat dient het onderzoek voor de bovengenoemde soorten te bestaan uit de volgende onderdelen:

- Analyse van aantalsontwikkelingen in relatie tot de instandhoudingsdoelen inclusief interpretatie van trends;
- Analyse van mogelijke effecten van klimaatverandering op aantalsontwikkelingen en een doorvertaling hiervan naar de toekomst;
- Analyse van verstoringsfactoren en een doorzicht hiervan voor toekomstige ontwikkelingen;
- Analyse van het landgebruik vanaf het moment van aanwijzen en ruimtelijke ontwikkelingen;
- Analyse van het geschikt foerageergebied in relatie tot de instandhoudingsdoelen;
- Verschillende draagkrachtscenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen.

Aanpak en werkzaamheden
Om te komen tot een gemeenschappelijk gedragen eindresultaat zal overleg met de opdrachtgever en de begeleidingscommissie in onze aanpak centraal staan en worden de keuzes in afstemming gemaakt (*zie Proces en overleg*). Voor een gedegen antwoord op de bovenstaande vragen zullen alle stappen transparant en wetenschappelijk onderbouwd worden. Hieronder doen wij een eerste voorstel tot aanpak, waarbij wij de werkzaamheden voor de studie hebben opgesplitst in de volgende onderdelen: *Instandhoudingsdoelen & Trends*, *Huidige draagkracht*, *Ontwikkelingen* en *Advies.* De specifieke werkzaamheden per onderdeel zijn hieronder puntsgewijs beschreven.

1. INSTANDHOUDINGSDOELEN & TRENDS

Om mogelijke effecten op instandhoudingsdoelen van de niet-broedvogels en de Kraanvogel[1] te kunnen bepalen is het in de eerste plaats van belang om inzicht te krijgen in de doelen en de aantalsontwikkelingen van de soorten. Deze analyse wordt als input gebruikt bij de afstemming van de methode voor de draagkrachtberekening van het gebied.

a. Voor iedere soort wordt een langjarige trendgrafiek opgesteld. Deze wordt gebruikt voor een vergelijking van aanwezige bekende aantallen (uit SOVON tellingen en rapporten), met de instandhoudingsdoelen in aantallen vogels (zoals gesteld in het aanwijzingsbesluit (2013) en het beheerplan (2016)). De ruimtelijke afbakening voor de te analyseren gegevens wordt van te voren afgestemd. Eventuele beschikbare informatie over de evaluatie betreffende de eerste planperiode wordt hierin meegenomen.

[1] Voor de Kraanvogel is nog geen instandhoudingsdoel vastgesteld. Naar verwachting zal een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor de soort zowel als broed- als niet-broedvogel. In deze studie wordt het aantal broedparen in 2019 gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt het gemiddeld seizoensmaximum (gemiddelde maximale aantallen over de afgelopen vijf jaren) gehanteerd.

b. Wanneer de lokale trend in en rond het Natura 2000-gebied afwijkt van de trend in groter geografisch verband, wordt een interpretatie gegeven van mogelijke oorzaken. Hierbij worden gebiedsexperts waaronder terreinbeheerders en de WetlandWacht geraadpleegd.
c. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de trend in relatie tot klimaatverandering (o.a. zachte winters, droge zomers) en de (verwachte) effecten hiervan op de terreingeschiktheid en instandhoudingsdoelen (bv. verandering in overwintering). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van rapporten, boeken en wetenschappelijke publicaties betreffende informatie omtrent o.a. recente verschuiving van vogelarealen van de relevante soorten. De diepgang van analyse hangt hierbij af van de kwaliteit van de beschikbare data.

2. HUIDIGE DRAAGKRACHT

Om te kunnen beoordelen of de hoeveelheid foerageergebied vanaf het moment van aanwijzing tot de huidige situatie voldoende was en is om de gestelde aantallen voor de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten te faciliteren, zal een draagkracht analyse worden uitgevoerd. Hieruit volgt een gebiedskaart met het aanwezige oppervlakte geschikt foerageergebied en een vergelijking van de benodigde draagkracht volgens de instandhoudingsdoelen met de huidige situatie.

Wij vinden het belangrijk dat de keuze voor de berekeningswijze afgestemd en onderbouwd is. Om dit te bereiken stellen we een gemeenschappelijke werksessie voor met de opdrachtgever en begeleidingsgroep (zie *Proces en overleg*). Hiervoor zullen we verschillende methodes en kengetallen ter discussie stellen, zoals gebruikt in andere studies/rapportages[2]. Hieronder doen wij een eerste voorstel tot aanpak.

a. Ten eerste wordt de terreinkeuze van de betreffende soorten omschreven (i.r.t. slaapplaatsen, foerageergebieden en afstanden van slaapplaatsvluchten) op basis van literatuur, kennis en lokale ervaring, inventarisaties en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).
b. Daarnaast wordt het landgebruik (relevante terreintypen), zowel binnen de N2000 begrenzing als erbuiten tot 10 km omtrek, geclassificeerd op het detailniveau van intensief- en extensief beheerd grasland, akkerland en verschillende gewastypen. Verder wordt de kwaliteit van de terreintypen voor de soorten vastgesteld en in kaart gebracht voor het moment van aanwijzing (2013) en de huidige situatie (2020) op basis van de Top 10 NL, Bestand Bodemgebruik Nederland, Basisregistratie gewaspercelen (BRP) en luchtfoto's. Er wordt een veldbezoek gepland met terreinbeheerders om de door ons gecreëerde conceptkaarten (gebaseerd op voorgenoemde categorieën) voor de uitgangssituatie te verifiëren en waar nodig aan te passen.

[2] o.a. Bos, D. Nolet, B.A., Boudewijn, T., Van der Jeugd, H.P. & B.S. Ebbinge (2008). Capacity of accommodation areas for wintering geese in the Netherlands: field tests of first principles A&W-rapport 1197. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Klop, E. & Gundelach, J. (2014). Beoordeling opvangcapaciteit voor ganzen binnen Vogelrichtlijngebieden en ganzenrustgebieden in Noord-Holland. A&W-rapport 2028. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

[redacted] (2015). Passende beoordeling Omgevingsplan Buitengebied Steenwijk. A&W-rapport 2122. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Fieten, N.N., [redacted]., Latour, J. (2020). Ecologische evaluatie N2000-gebied Abtskolk & De Putten. Beheerperiode 2015-2021. A&W-rapport 20-107. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

c. Er wordt een inventarisatie gemaakt van verstoringsfactoren (vliegverkeer, verkeer, recreatie, woningbouw en faunabeheer) vanaf het begin van aanwijzen (2013) tot de huidige situatie (2020) op basis van de Top 10 NL, gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere relevante data (WetlandWacht).
d. De verstoringsgevoeligheid (gevoeligheid ten opzichte van verstoringsbronnen, terreinomstandigheden en eventueel andere factoren) inclusief bandbreedte van verstoringsafstanden van de betrokken soorten wordt bepaald op basis van literatuur en ervaring van gebiedskenners. Wanneer van toepassing worden soorten samengevoegd tot groepen met overeenkomstige verstoringsafstand (bv. herbivore watervogels, eenden en Kraanvogel).
e. De draagkracht van het foerageergebied in en rondom het N2000-gebied tot een afstand van max. 10 km voor de doelsoorten op moment van aanwijzen (2013) en de huidige situatie (2020) wordt berekend met een GIS-model aan de hand van de twee bovengenoemde componenten: het landgebruik en de mogelijke verstoringsbronnen. Voor het model wordt gebruik gemaakt van 1) kengetallen over de geschiktheid van de verschillende terreintypes voor de doelsoorten en de bijbehorende oppervlakten uit de uitgangskaarten, 2) de verstoringsafstanden, welke alle zijn afgestemd met de opdrachtgever en de begeleidingsgroep.
f. Vervolgens wordt een vergelijking gemaakt van de berekende draagkracht met de draagkracht volgend uit de gestelde instandhoudingsdoelen.
g. Op basis van onze analyse wordt geconstateerd of de provincie aan haar verplichtingen voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen voldoet.

3. ONTWIKKELINGEN

De huidige draagkracht van het gebied voor de betreffende soorten kan afwijken van de toekomstige draagkracht door nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen. Om te bepalen of de draagkracht van het gebied ook in de nabije toekomst afdoende is voor de instandhoudingsdoelen wordt tevens een draagkracht analyse uitgevoerd waarin verschillende toekomstige ontwikkelingen in ogenschouw genomen worden. De keuze betreffende tijdsspanne en ontwikkelingen die in de analyse meegenomen worden, zullen van te voren gezamenlijk in het startgesprek worden afgebakend en afgestemd (*Proces en overleg*).

a. Ten eerste worden de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen (o.a. woningbouw, grondgebruik incl. agrarische overeenkomsten) binnen een straal van 10 km op een rij gezet om inzicht te krijgen in toekomstige effecten op de foerageergebieden.
b. Daarnaast wordt het toekomstig gebruik en mogelijke verstoring geïnventariseerd (o.a. (vlieg)verkeer, recreatie, faunabeheer).
c. Aan de hand van de ontwikkelingen kan de toekomstige draagkracht (geschikt foerageerareaal) worden bepaald. Hiervoor worden verschillende draagkrachtscenario's via het GIS-model geanalyseerd.
d. Vervolgens worden de effecten bepaald van de ontwikkelingen op de vereiste draagkracht voor de instandhoudingsdoelen.

4. ADVIES

In het geval dat de draagkracht van het gebied in de huidige situatie en/of de toekomstige situatie onvoldoende blijkt om aan de instandhoudingsdoelen van de betreffende soorten te voldoen, stellen wij een advies op welke (verstoringswerende) maatregelen getroffen kunnen worden om aan de benodigde draagkracht te voldoen.

a. Om te komen tot een gedegen advies wordt een inventarisatie gemaakt van relevante maatregelen op basis van literatuuronderzoek. Tevens wordt een werksessie gepland op locatie met gebiedskenners omtrent verstoring in en rond Fochteloërveen.
b. Op basis van de vergaarde informatie wordt via het GIS-model de effectiviteit van oplossingen geanalyseerd d.m.v. verschillende draagkrachtscenario's (o.a. zonering in ruimte en tijd, afschermingsstructuren, grondgebruik, gedragssturing).
c. Daarbij geven we een indicatieve duiding van de kosten en de inspanning voor de te treffen maatregelen. Hiervoor is input van de terreinbeheerders noodzakelijk.
d. Het advies volgt uit de geanalyseerde draagkrachtscenario's waarbij de beste insteek betreffende kosten en baten wordt gekozen.

We verwachten dat uit deze analyse naar voren komt welke maatregelen het meest effectief zijn. Ten aanzien van de maatregelen kan een nadere uitwerking en detaillering nodig zijn, wat niet is inbegrepen in deze offerte.

Proces en overleg
De kern van onze aanpak is dat het onderzoek transparant en in gemeenschappelijk overleg gebeurt. We zijn ons er van bewust dat er veel keuzes gemaakt moeten worden voor een gedragen eindproduct. Om het proces zo duidelijk en transparant mogelijk te laten verlopen stellen wij zeven overlegmomenten voor.

1. Startoverleg: in het startoverleg worden de aanpak en de werkzaamheden besproken met de opdrachtgever en de begeleidingscommissie. Hierin zal onder andere een afbakening gemaakt worden voor de te analyseren (ruimtelijke) aantalsgegevens, periode voor huidige draagkrachtberekeningen en de te analyseren (toekomstige) ontwikkelingen. Tevens wordt een uiterlijke deadline vastgesteld voor de aanlevering van de benodigde data door betrokken personen en instanties.
2. Overleg methodiek: na het startgesprek wordt op basis van eerdere verzamelde informatie over de instandhoudingsdoelen en trends (onderdeel 1) en terreinkeuze, terreintypen, verstoringsbronnen- en gevoeligheid (onderdeel 2.a t/m 2.d) een overleg georganiseerd met de opdrachtgever en begeleidingscommissie voor de bespreking van de methodiek van de draagkrachtberekening (te hanteren bandbreedtes en kengetallen). Met deze informatie kan beter worden aangegeven welke keuzemogelijkheden er zijn voor modellering en draagkrachtberekeningen (scenario's).
3. Presentatie onderzoeksvoorstel: wij stellen voor om ons gedragen onderzoeksvoorstel te presenteren aan de provincies en betrokken gemeenten.
4. Veldwerksessie: wij plannen graag een overleg op locatie met de provincie, terreinbeheerders en andere gebiedskenners om de uitgangskaarten van het landgebruik te bespreken en waar nodig aan te vullen en te corrigeren. Hiermee hopen wij er voor te zorgen dat de uitgangssituatie (data) voor de analyse zo goed mogelijk aansluit op de werkelijkheid en daarmee resulteert in een gedegen output.

Tijdens de sessie wordt tevens informatie verzameld over ervaring met verstoring in het veld.

5. Tussentijds overleg: wij stellen voor de voortgang van het onderzoek tussentijds te bespreken met de opdrachtgever en begeleidingscommissie.
6. Bespreking conceptrapport: de resultaten van de studie inclusief conclusies en advies, leggen wij vast in een conceptrapport dat ter beoordeling aan de opdrachtgever en begeleidingscommissie wordt voorgelegd en besproken en de feedback wordt verwerkt voor de eindrapportage.
7. Eindgesprek en presentatie: voorafgaand aan de definitieve oplevering wordt een eindgesprek gepland en het resultaat wordt gedeeld in de vorm van een presentatie met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf.

Beschikbare gegevens

We gaan er vanuit, dat we volledig kunnen beschikken over alle benodigde relevante data. Waar het gaat om telgegevens van soorten in en rond het gebied zullen we dat afstemmen met SOVON en de WetlandWacht. Indien er kosten zijn verbonden aan het verkrijgen van de data, zullen we dat voorleggen aan de opdrachtgever. Deze kosten zijn nu niet begroot, omdat we zonder te zijn gestart met de analyse nog geen zicht hebben in hoeverre aankoop van gegevens nodig is.

Projectteam en expertise

De formele projectleiding is in handen van [redacted] en [redacted]. Zij zullen operationeel ondersteund worden door [redacted] en [redacted] die een groot deel van de analyse en rapportage zullen uitvoeren. [redacted] draagt zorg voor de kwaliteitscontrole van het project. De GIS werkzaamheden worden uitgevoerd door ervaren collega's van de GIS afdeling.

5.1.2e

5.1.2.e

Aanbieding
De kosten van de beschreven werkzaamheden zijn nader gespecificeerd in onderstaande tabel en zijn gebaseerd op de geraamde tijdsbesteding. De totale kosten bedragen **€ 49.841,-** exclusief btw en **€ 60.308,-** inclusief btw.

Werkzaamheden / dagen	(Sr.) Ecoloog	GIS werk	Subtot. dagen	Kosten
Voorbereiding	5.1.2f			€2.362
1.Instandhoudings-doelen & Trends				€4.868
2. Huidige draagkracht				€9.888
3. Ontwikkelingen				€6.180
4. Advies				€3.352
Proces en overleg				€9.620
Rapportage				€10.896
Projectleiding en kwaliteitscontrole				€2.584
Totaal dagen	48	12,5	60,5	
Subtotaal kosten				€49.750
Reiskosten 5.1.2f				€91
Totaal excl. btw				**€49.841**
Totaal incl. btw				€60.308

Tijdsplanning van het aangeboden werk
Voor aanvang van de werkzaamheden zal het startoverleg plaatsvinden. In dit startoverleg stemmen we de aanpak af zoals benoemd in deze offerte en maken we afspraken voor de werksessie op locatie. Wij hebben in onze planning ruimte gereserveerd voor uitvoering in de periode november 2020 - april 2021. Het conceptrapport kan begin maart 2021 opgeleverd worden en de eindrapportage eind maart 2021. De exacte planning zal in overleg met de opdrachtgever worden vastgesteld en is mede afhankelijk van de planningsruimte van de betrokken personen en instanties.

COVID-19
Wij houden rekening met de vanuit de overheid opgestelde maatregelen. Contactmomenten met de opdrachtgever zullen zoveel mogelijk per videobellen plaatsvinden, tenzij maatregelen in de nabije toekomst versoepelen. Voor de werksessie op locatie zal de 1,5 meter afstand in acht worden genomen en daarnaast de overige door het RIVM geadviseerde maatregelen. In overleg met de opdrachtgever wordt dit nader besproken.

Overige voorwaarden

- Deze offerte is geldig tot 25 november 2020.
- De in deze offerte aangeboden planning kan uitsluitend worden gegarandeerd indien aan de in het startoverleg gemaakte afspraak t.a.v. datalevering wordt voldaan.
- Wij gaan er in deze aanbieding van uit dat de te gebruiken gegevens (GIS data) digitaal beschikbaar worden gesteld.

Betalingsregeling

- Wij voeren de werkzaamheden uit na ontvangst van een schriftelijke of digitale opdrachtbevestiging met daarin vermeld factuuradres en factuurkenmerken.
- We stellen de volgende wijze van facturering voor: 25% na uitvoering van de analyse van Instandhoudingsdoelen & Trends (onderdeel 1), 25% na uitvoering van de analyse Huidige draagkracht en Ontwikkelingen (onderdeel 2+3), 40% bij oplevering van het conceptrapport en 10% bij oplevering eindrapport.
- Voor iedere betaling wordt een digitale factuur verstrekt. Betaling dient te geschieden binnen 30 dagen na de factuurdatum op [redacted] van Altenburg & Wymenga BV, Suderwei 2, 9269 TZ Feanwâlden.
- Bij overschrijding van de betalingstermijn kan een rente van 1% per maand, gerekend vanaf de factuurdatum, in rekening worden gebracht. In uw opdrachtbevestiging kunt u doorgeven op welk e-mailadres u de factuur wenst te ontvangen. Wanneer u een factuur op papier wenst te ontvangen dient u dit in uw opdrachtbevestiging te vermelden.
- Wij accepteren de inkoopvoorwaarden van de Provincie Drenthe.
- A&W is gecertificeerd volgens NEN-EN-ISO 9001:2015.

Vragen over deze offerte kunt u stellen aan ondergetekende.

Wij wachten met belangstelling op uw reactie.

Met vriendelijke groet

[redacted]

Kwaliteitscontrole en autorisatie door: [redacted]

VERSTORING EN DRAAGKRACHT FOCHTELOERVEEN –

AFSTEMMING METHODIEK 23 APRIL 2021

ONTVANGEN REACTIES

Aantallen en instandhoudingsdoelen

- Dataset SOVON/NDFF en 2016-2020)

Verstoringsanalyse

- Overige verstoring: ook loslopende honden?
- % benutting binnen verstoringsafstand van wegen en paden 33 of 50%?)
- Realiteit verstoring buiten verstoringszones van wegen en paden? ( )
- Foerageren na zonsondergang, effect op draagkracht?
- Marges klassegrenzen verstoringsinventarisatie in kilometervakken?
- Verstoringsinventarisatie voor en/of tijdens coronatijd?

Draagkrachtbepaling

- Cumulatie verstoring: vermenigvuldigen verstoringspercentages realistisch? bandbreedte? kaart cumulatieve verstoring voorleggen?
- Detailinfo terreingebruik verzamelplaatsen, slaapplaatsen, broedlocaties, foerageergebied, ontwikkelingen verwerken (
- Verstoringsinventarisatie in relatie tot bestaand gebruik (vlieghoogte)

Gevoeligheidsanalyse

- Toelichting wenselijk

BESPREKING VAN DISCUSSIEPUNTEN (antwoorden, aanpak)

1. AANTALLEN EN INSTANDHOUDINGSDOELEN

Overzicht dataset Fochteloerveen Sovon / NDFF

Soort	Meetnet	Aantal tellingen per seizoen	In	Aantal tellingen NDFF 2013-2018 (5 jaar, 35 telmaanden)	Jaren in NDFF	Trend sinds 07/08	t.o.v. instandhoudingsdoel
Kleine zwaan	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	2	2016, 2017	onzeker	negatief
Wilde zwaan	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	4	2013, 2016, 2017, 2018	onzeker	negatief
Kolgans	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	5	2013, 2016, 2016, 2017, 2018	onzeker	positief
Toendrarietgans	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	7	2013, 2013, 2016, 2016, 2017, 2018, 2018	sterke toename	positief
Slobeend	Watervogels	Maandelijks	seiz. Gem	3	2013, 2015, 2018	matige toename	negatief
Wintertaling	Watervogels	Maandelijks	seiz. Gem	5	2012/2013, 2013/2014, 2015/2016, 2018/2019, 2018/2019	sterke afname	negatief

Conclusies:

- Aantallen tellingen per seizoen gering: in principe 2 slaapplaatstellingen per seizoen (nov en jan; [redacted]
- Geen betrouwbare recente trend te berekenen (2016-2020)
- Huidige aantallen lijken voor 4 soorten lager dan ISD
- Tellingen zwanen en ganzen overdag rond Fochteloerveen NDFF: onvolledig; in enkele telgebieden trend te bepalen
- Dataset HF 7 tellingen per seizoen > betrouwbaar beeld huidige aantallen en recente trend

➢ Besluit: we betrekken de dataset van [redacted] in de analyse. Provincie en Vogelbescherming delen de kosten, elk EUR 2.000.

2. DRAAGKRACHTANALYSE

2.1. Detailinfo terreingebruik verzamelplaatsen, slaapplaatsen, broedlocaties, foerageergebied, ontwikkelingen verwerken

- We interpreteren de beschikbare informatie per soort in combinatie met draagkrachtanalyse; km-vakkaarten gebruiken we in combinatie met kaarten van slaapplaatsen e.d.

2.2. Onzekerheden en bandbreedte verstoringsinventarisatie

Overige verstoring: ook loslopende honden betrokken?

- We kijken de kaarten van crossers, metaaldetectie en honden na i.s.m. [redacted]

% benutting binnen verstoringsafstand van wegen en paden 33 of 50%?

- We kwantificeren de bandbreedte in de gevoeligheidsanalyse op basis van literatuur en onderzoek (ganzenaantallen en keutelraaien tov wegen)

Realiteit verstoring buiten verstoringszones van wegen en paden?

- Deze vraag betreft de gehanteerde klassegrenzen, zie volgende opmerking

Marges klassegrenzen verstoringsinventarisatie in kilometervakken

- We nemen 1-2 dagen bandbreedte mee in het effectpercentage in de berekening

Foerageren ganzen na zonsondergang, wat is het effect op de draagkracht?

- Ervaring van [redacted] is dat nachtelijk foerageren rond Fochteloerveen niet voorkomt, volgens [redacted] is dit incidenteel het geval
- We kwantificeren voor zover mogelijk het effect van avondfoerageren en een hogere voedselbehoefte (als gevolg van verstoring) op draagkracht op basis van literatuur en nemen dit op in de gevoeligheidsanalyse

Verstoringsinventarisatie voor en/of tijdens coronatijd?

- De inventarisatie betreft het beeld van de afgelopen 10 jaar, exclusief corona

2.3. Verstoringsinventarisatie in relatie tot bestaand gebruik (vlieghoogte)

- In draagkrachtanalyse worden nu alle vormen van huidig gebruik, 'bestaand gebruik' komt later aan de orde (ontwikkelingen in beeld, maatregelen dei nodig / wenselijk zijn)

2.4. Cumulatie van verstoringskansen

Is het vermenigvuldigen van verstoringspercentages realistisch? Hoe groot is de bandbreedte? Kan een kaart met cumulatieve verstoring voorgelegd worden?

- We brengen de gelijktijdigheid of onafhankelijkheid van verstoringsbronnen in beeld, rekening houdend met deelgebieden (langs wegen / op kavels / in luchtruim) en rekening houdend met weekend en doordeweekse dagen); voor zover mogelijk nemen we dit mee in de draagkrachtberekening
- We nemen kaarten op met het effect op draagkracht per verstoringsbron afzonderlijk en gecombineerd (cumulatie)

3. GEVOELIGHEIDSANALYSE

Toelichting op methode is wenselijk

- We presenteren de bandbreedte voor invoerparameters (zoals draagkrachtcijfers voor gewassen, benutting binnen verstoringsafstand, zie tabel) afzonderlijk en we berekenen de doorwerking in het eindresultaat van de draagkrachtberekening; belangrijk hierin is of blijkt dat één of meer factoren dominant zijn.
- Indien relevant combineren we bandbreedtes van invoerparameters. Dit kan modelmatig door rekening te houden met

Voorbeeld bandbreedte en doorwerking in rekenresultaat

Bandbreedte in de benutting binnen 100 m langs wegen en paden is 33-50%; dit leidt nauwelijks tot een verschil in het eindresultaat van de draagkrachtberekening, het verschil is slechts 1%.

Voorbeeld tabel met overzicht bandbreedte invoerparameters, nader uit te werken

parameter	**Bandbreedte parameter**			**% verschil in rekenresultaat opvangcapaciteit**		
	min	**gem**	**max**	**min**	**gem**	**max**
Basis verstoring						
Draagkracht / gewas – bieten, aardappelen, granen, maïs, cultuurgras, natuurlijk gras (kgd)				- 50	0	+50
Benutting binnen verstoringsafstand (%)	33		50	+0,5	0	-0,5
Foerageren in donker (uren)	0	1?	2?	0	+10?	+20?
Extra voedselbehoefte bij verstoring (%)	10?	13?	16?	-16?	-13?	-10?
Verstoringsbronnen						
Wandelaars klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Fietsers klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Jacht / verjaging klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Overige verstoring klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Vliegverkeer – verstoringsduur, hoogte, afstand, vliegpadlengte					0	

Opmerking: in de beoordeling van draagkracht per soort houden we rekening met de betekenis van grasland en bouwland als foerageergebied (kolganzen foerageren bv meer op grasland, toendrarietganzen meer op bouwland). We gebruiken cijfers uit de passende beoordeling van Buro Bakker en cijfers verzameld door [redacted].

Voorstel uitwerking maatregelen en draagkrachtscenario's (hoofdstuk 6)

Doel

Uitwerken en concretiseren van maatregelen om de draagkracht van het Natura 2000-gebied Fochteloërveen voor de doelsoorten te optimaliseren. Rekening houdend met de huidige verstoringsdruk en toekomstige ontwikkelingen gaat de verkenning uit maatregelen die de draagkracht op bouwland buiten de ontwikkelingsgebieden met ten minste 20% verhogen.

Conform de aanbieding in de offerte bestaat de uitwerking uit:

a. inventarisatie van relevante maatregelen, o.a. zonering in ruimte en tijd van recreatief gebruik, afschermingsstructuren, grondgebruik;
b. berekening van de effectiviteit van de maatregelen d.m.v. verschillende draagkrachtscenario's;
c. indicatieve duiding van de kosten en de inspanning voor de te treffen maatregelen - hiervoor is input van o.m. de terreinbeheerders noodzakelijk;
d. advies voor het optimale maatregelenpakket op basis van de draagkrachtopgave, draagkrachtscenario's en kosten.

Overzicht maatregelen

De volgende categorieën van maatregelen kunnen worden toegepast om draagkracht binnen het gebied te vergroten:

- **Beperken van verstoring door recreatie**
  - Lokaal beperken van recreatiedruk
    Hierbij kan de aandacht gericht worden op paden nabij slaapplaatsen op korte afstand van foerageergebied (het Compagnonsveld is een goed voorbeeld) en trajecten waar Kraanvogels met jongen foerageren op percelen direct grenzend aan het veen.
  - Verdichten van boomsingels langs wegen / paden
    Hierdoor wordt visuele verstoring door recreatie langs belangrijke foerageerlocaties beperkt.

- **Terugdringen van verstoring door jacht en verjaging**
  - Instellen van ganzenfoerageergebieden
    Aanwijzen van kavels waar ganzen met rust gelaten worden: geen verjaging (al dan niet met afschot) en jacht; boeren ontvangen een tegemoetkoming in de schade.

- **Aanpassen grondgebruik**
  - Langer laten liggen van oogstresten bv in het kader van agrarisch natuurbeheer (beheerpakketten met subsidieregeling) op akkerbouwgronden (cf experiment in Zeeland)
  - Omzetten van bloementeelt / grasland naar akkerland
    Bijvoorbeeld bollenteelt naar bieten. Mogelijk ook omzetten van grasland; wellicht is het effect hiervan op draagkracht is klein, en zijn de potentiële deelgebieden met rustig grasland voor ganzen en zwanen nodig in de tweede helft van de winter.

- **Optimaliseren ruimtelijke relatie foerageergebied – slaapplaatsen**
  - Maatregelen zoneren, bij voorkeur in de directe omgeving rond het veen, namelijk een straal van ca 2,5 km, in vergelijking met opties binnen 5 km afstand
  - Maatregelen in foerageergebied lokaliseren nabij slaapplaatsen
  - Waarborgen / optimaliseren van rust en ruimte op relevante slaapplaatsen, inclusief uitwijkgebieden zoals de Weperplas

Uitwerking in draagkrachtscenario's

De bovenstaande maatregelen kunnen worden uitgewerkt in draagkrachtscenario's voor de ganzen en zwanen mbv GIS. Wij er van uit dat [redacted] en [redacted] op een kaart aan kunnen geven welke paden nabij de verstoringsgevoelige belangrijke gebieden voor ganzen en zwanen liggen en langs welke wegen het verdichten van singels / hagen relevant is. Vervolgens berekenen wij per km-vak de draagkrachtwinst, door in de betrokken kmvakken een van de volgende opties toe te passen:

- De verstoringsdruk door wandelaars / fietsers op 0 te zetten;
- De verstoringsdruk door jacht / verjaging op 0 te zetten;
- Een hogere draagkracht toe te kennen op basis van het gewas (bv bieten, aardappelen, mais ipv bollen of gras);
- Een hogere draagkracht toe te kennen op basis van een beheerpakket voor oogstresten.

Bij deze berekeningen wordt onderscheid gemaakt naar deelgebieden (zie rode contouren in bijgaande kaart) en een zonering van 2,5 km rondom het veen en (wanneer dit niet voldoende is) 5 km.

De 'winst' van het optimaliseren van de ruimtelijke relaties tussen foerageergebieden en slaapplaatsen is moeilijk te kwantificeren en beschrijven we daarom kwalitatief.

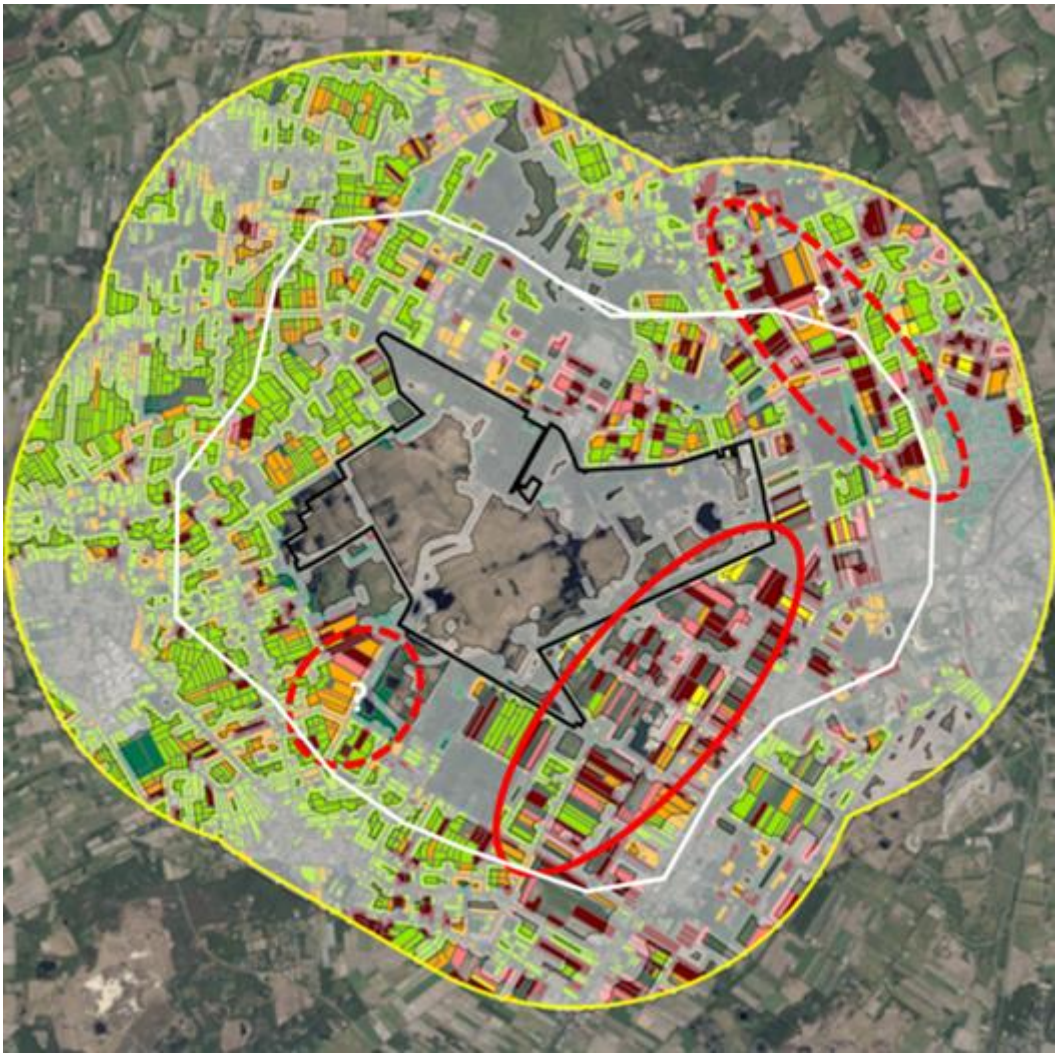

Potentieel foerageergebied conform de basisverstoringskaart, deelgebieden met akkerbouwgewassen, 5 km contour (geel) en 2,5 km contour (wit, ruwweg weergegeven).

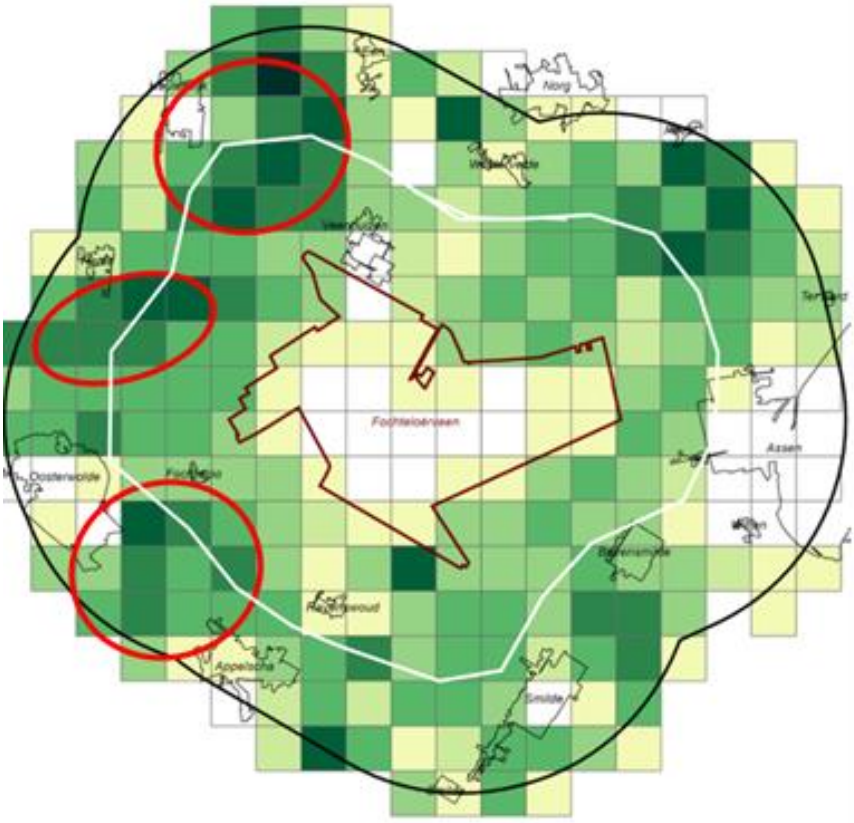

Draagkracht per km-vak, inclusief verstoringsbronnen m.u.v. vliegverkeer en relatief rustige deelgebieden met grasland.

De berekeningen resulteren in een matrix, waarin de draagkrachtwinst van verschillende maatregelen wordt opgenomen, en onderscheid gemaakt wordt naar deelgebieden / zones; zie onderstaand voorbeeld. Op basis van deze matrix wordt duidelijk welke combinatie van maatregelen voldoende draagkrachtwinst oplevert.

Maatregel / zone	**2,5 km zone** draagkrachtwinst in kgd of %	**5 km zone** draagkrachtwinst in kgd of %
- Zonering wandel/fietspaden - Verdichting boomsingels - Instellen ganzenfoerageergebieden - Beheerpakketten oogstresten - Omzetting grasland naar akkerland - Omzetting bollenteelt naar akkerland		
Totale draagkrachtwinst		

<u>Kostenindicatie</u>

Voor de draagkrachtscenario's wordt tevens een indicatieve kostenduiding gemaakt, die in de matrix kan worden opgenomen. Zo maken we een indicatieve kostenraming voor:

- Schadevergoeding voor boeren op basis van ganzenopvangbeleid;
- Beheervergoeding voor oogstresten op basis van agrarische beheerpakketten;
- Beheerkosten voor verdichting singels indien richtbedragen beschikbaar zijn;
- Kosten van het omzetten van gras of bloembollen naar bieten, aardappels, mais indien richtbedragen beschikbaar zijn.

Wilde zwanen op de foerageerplaats in Fochteloo in 2020/21

Zwanen komen in de winter naar het Fochteloërveen omdat er geschikte foerageer- en slaapplaatsen zijn. Door de ruimtelijke veranderingen, andere gewassen, bosaanplant en steeds meer verstoring, verandert de draagkracht in rap tempo. Op akkerland tussen Assen en Zuidvelde, Veenhuizen en Smilde zitten bijna geen zwanen meer. De trend van het aantal wilde- en kleine zwanen is negatief.

Eén foerageerplaats in Fochteloo is in 2021 bijna dagelijks gevolgd. Een nieuwe boer op de Jacobahoeve in Fochteloo gedoogt de zwanen op zijn grasland en dat is tegenwoordig schaars. De wandelroute in het Compagnonsveld is afgesloten, dus er is ook rust op de slaapplaats. Een interessante mix om te volgen.

Methode

De foerageerplaats achter de Jacobahoeve is bijna dagelijks bezocht. Het is in 2020/21 de grootste foerageerplaats van het Natura 2000-gebied Fochteloërveen. De aantallen, het gedrag en terreingebruik zijn bekeken. De groep zwanen is gevolgd op de slaapplaats in het Compagnonsveld en tijdens de periode met matige vorst op de Weperplas.

Wilde- en kleine zwanen wijken uit naar het Compagnonsveld, nadat ze zijn verstoord op de foerageerplaats

Wilde- en kleine zwanen (onder) op de foerageerplaats achter de Jacobahoeve in Fochteloo

Zwanen op grasland

De foerageerplaats achter de Jacobahoeve in Fochteloo ligt op 1.300 meter van de slaapplaats in het Compagnonsveld in het wetland Fochteloërveen. Op 13 januari foerageert een groep van elf wilde zwanen achter de Compagnonsweg nummer 4. Achter de Jacobahoeve zit een paar wilde- en knobbelzwanen op 19 januari. Een groepje van elf wilde zwanen foerageert in december en januari aan de Menneweg en de Nieuwe vaart in Appelscha. Deze plek is geliefd vanwege de brede wijken, aardappelakkers en grasland. Na de aanleg van een stukje fietspad tussen de Compagnonsweg en de Menneweg is hier meer verstoring gekomen. Er is een kleine parkeerplaats met auto's ontstaan, er komen personen met metaaldetector en wandelaars met honden en geregeld is er bewust verjagen op de percelen. De groep van elf wilde- en een aantal knobbelzwanen vertrekt naar de Jacobahoeve in Fochteloo door verstoring en dat is een toenemende trend. In februari slapen de zwanen op het ijs in het Compagnonsveld. Toezicht is nodig om de zwanen te beschermen, want wandelaars en schaatsers betreden het afgesloten gebied. Circa 25 jaar geleden was het Compagnonsveld nog boerenland, sliepen de zwanen op het Esmeer en in het hoogveen en was er weinig verstoring (1996). Verstoring speelt tegenwoordig op alle foerageerplaatsen en op steeds meer slaapplaatsen. Het blijft vriezen in februari, en de zwanen wijken uit naar de Weperplas. Dit zandwingat houdt open water, maar ook hier staan schaatsers op het ijs, tussen het testpark met zonnepanelen en de wal. Op het open water rusten, drinken en slapen de zwanen. Tijdens matige vorst vliegt de groep wilde zwanen ca. 1.300 meter naar het grasland aan de Fochteloërveenweg. Ze blijven in de buurt van het zandwingat, omdat er drinkwater en een rustplek is. Na de vorstperiode gaat een groepje wilde zwanen terug naar de Jacobahoeve in Fochteloo. Een familie met 4 kuikens foerageert aan de Rendijk en bij Haule. Deze familie vliegt naar het Fochteloërveen om te slapen (ca. 3.200 meter). Waarschijnlijk voegt deze familie zich in maart bij de groep zwanen in Fochteloo. De groep wordt geleidelijk groter en bestaat uit tientallen: knobbel-, wilde-, en kleine zwanen. Grafiek 1 geeft het aantal wilde zwanen per week weer.

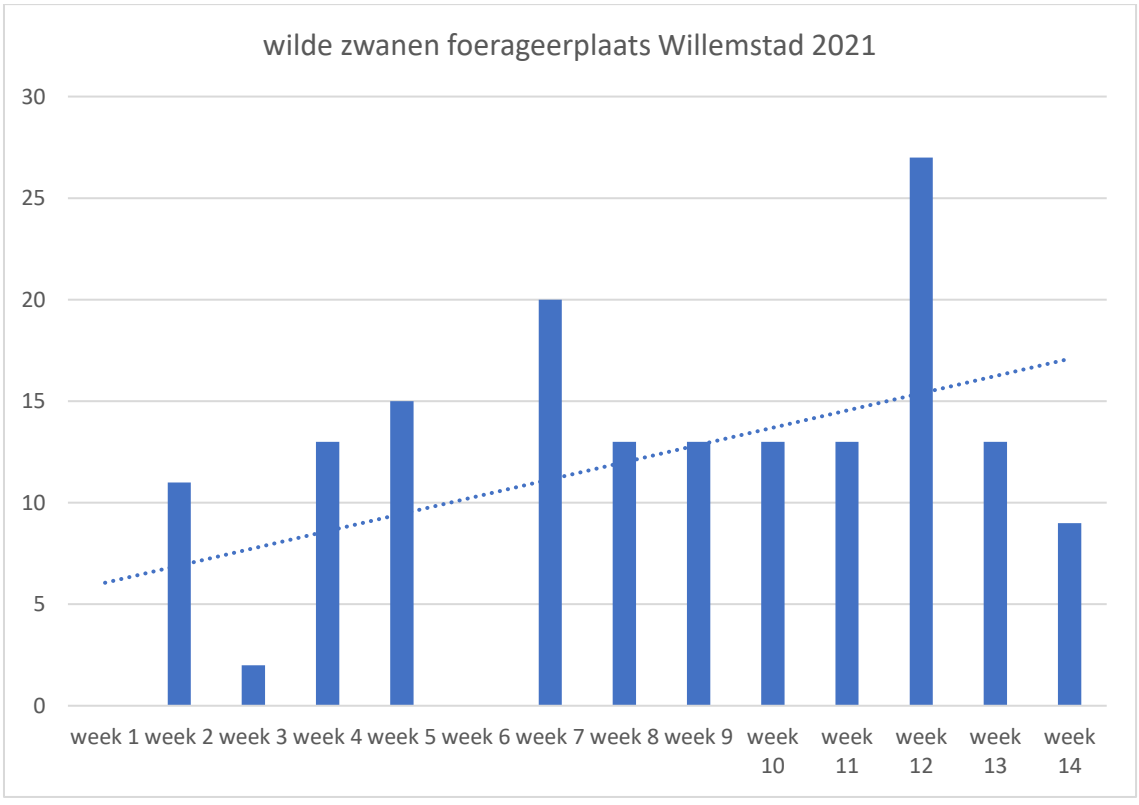

Grafiek 1. Maximum aantal wilde zwanen per week in Fochteloo in januari – april 2021

Zwaan plakt aan, een positieve trend

Het is en blijft rustig op de foerageerplaats achter de Jacobahoeve in Fochteloo, waardoor een hechte groep zwanen ontstaat, die tot op enkele tientallen meters van de weg komt. Passage van lawaaierige voertuigen, fietsers die blijven staan, wandelaars met loslopende honden en fotograven op de Fochteloërveenweg zijn vaak de reden dat de zwanen de nek strekken, en verder van de weg af gaan zitten. Circa 25 jaren terug was er bijna geen verkeer op de Fochteloërveenweg (met uitzondering van zondag), en fietsers en wandelaars met honden waren schaars en fotograven een zeldzaamheid. Verstoring op grasland is de reden dat de zwanengroep verspreidt op het grasland foerageert of vertrekt. De waargenomen verstoringen op het grasland door werkzaamheden zijn gering met: inspectie van het grasland, mestinjectie en werkzaamheden achter de boerderij of op het grasland.

Na een verstoring vliegen de zwanen naar de plas in het Compagnonsveld. Daar wordt gedronken, gepoetst en gerust. Na een tijdje vliegen de zwanen terug naar de foerageerplaats. De zwanen zijn nu op hun hoede. Blijft het onrustig dan vliegen de zwanen terug naar de plas of naar een alternatieve foerageerplaats. Meestal zijn dit minder geschikte plekken die kort in gebruik zijn, vaak als gevolg van verstoring. Zijn er meer verstoringen dan vertrekken de zwanen. Knobbelzwanen keren vaak als eerste terug naar de primaire foerageerplaats. Omdat er weinig verstoring is achter de Jacobahoeve Willemstad, komen de zwanen terug. De kleine zwanen vertrekken enkele dagen later maar dat zou ook gewoon het moment van vertrek kunnen zijn.

2020/21 Op de akkers bij Kloosterveen zit jaarlijks een klein aantal wilde zwanen. Veel foerageergebied is opgeslokt door nieuwbouw. Het is hier onrustig geworden, dus hier geen sprake van zwaan plakt aan (25 jaar terug was dit geschikt, rustig en uitgestrekt akkerland)

Conclusies wilde zwaan seizoen 2020/21:

1. *Eén foerageerplaats in Fochteloo is goed voor 27% van het instandhoudingsdoel wilde zwaan en 14 % kleine zwaan in 2021 (is het percentage van het maximum aantal).*
2. *Voorkeur voor akkers met oogstresten van aardappel en in het voorjaar meer grasland.*
3. *Drinkwater komt uit sloten, rivieren, brede wijken en de plassen waar ze slapen.*
4. *In een ongestoorde situatie is de afstand van de slaapplaats naar foerageerplaats 1.300 meter. Maximaal wordt 3.200 meter gevlogen van slaapplaats naar foerageerplaats (betreft één familie met 4 juvenielen).*
5. *Na een verstoring op de foerageerplaats in Fochteloo vliegen de zwanen naar de plas in het Compagnonsveld.*
6. *De vaste slaapplaats ligt in het Compagnonsveld. Tijdens de korte vorstperiode gebruiken ze de Weperplas. Circa 25 jaren terug waren dat: het Esmeer, vloeivelden, plassen in het veen en tijdens matige vorst het Esmeer en het zandwingat in Smilde.*
7. *Het wandelpad in het Compagnonsveld afsluiten, zorgt voor rust op de rust- en slaapplaats.*
8. *Rust op de Weperplas veiligstellen en opnemen in het beheerplan Fochteloërveen.*

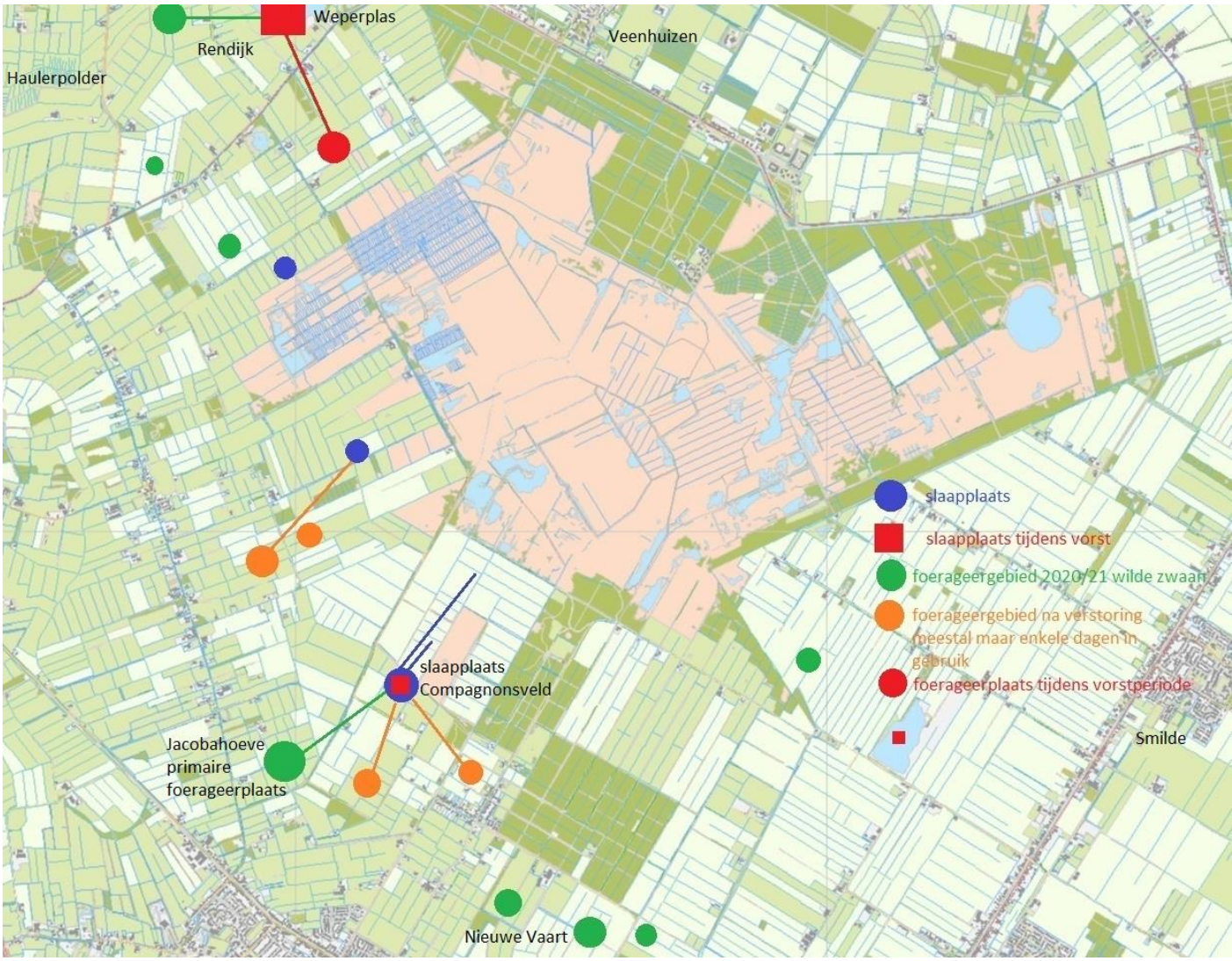

Terreingebruik van de wilde zwaan Fochteloërveen 2020/21. Een steeds groter gebied tussen Veenhuizen, Assen en Smilde moet het vrijwel zonder wilde zwanen doen

Brede wijken zijn in trek bij wilde zwanen vanwege het water. Hier de Compagnonsweg – Nieuwe Vaart Appelscha februari 2020

Literatuur:

[redacted] 1996. Zwanen op en in de omgeving van het Fochteloërveen. Rapport in eigen beheer.

[redacted] en Kuipers H. 2012 , Wat je met rust laat, kan groeien. Het Fochteloërveen 2012

Wilde zwanen op aardappelakker tussen Compagnonsweg en Menneweg december 2020. Gebruik van het fietspad ernaast zorgt voor verstoring van de groep zwanen

De eerste nachten met matige vorst in februari 2021 sliepen wilde zwanen op het ijs in het Compagnonsveld in het wetland Fochteloërveen

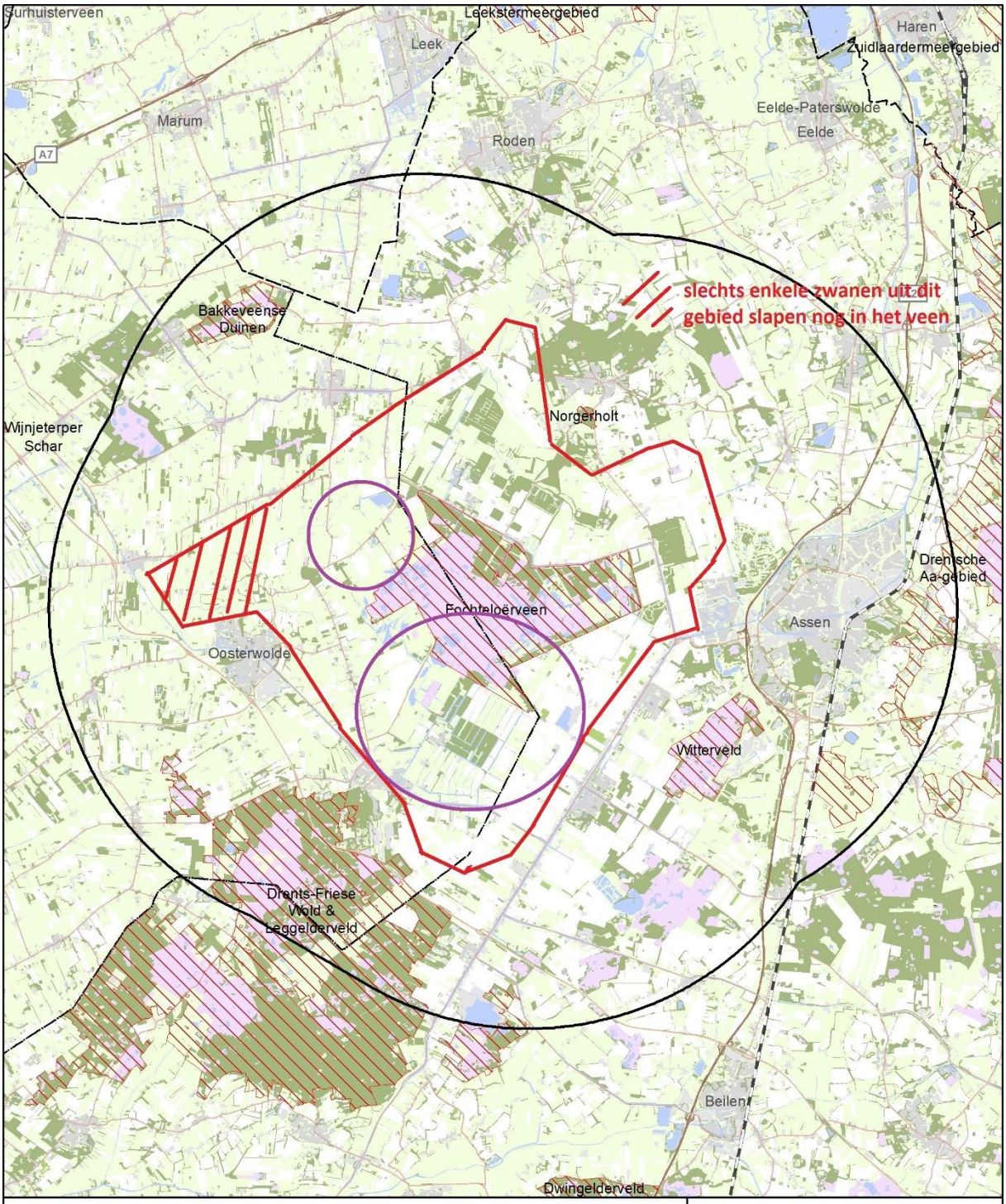

Overzichtskaart onderzoeksgebied

10 km zone rond plangebied

N2000-gebieden

Foerageergebied wilde- en kleine zwanen Fochteloërveen anno 2010-2020

belangrijk anno 2020-2021

A&W

N

0 2 4 km

20_252_002a/08122020/mb
topografie: CC-BY Kadaster

Opmerkingen A&W-rapport

Algemene vraag:

- In hoeverre worden de uiteindelijke resultaten van dit onderzoek ook gedeeld met (en overgenomen door) een provincie Friesland? Die provincie heeft immers een Wnb-ontheffing verleend voor een drijvend zonnepark binnen haar provinciegrens. Wellicht nog meer. Dat heeft ook effect op het foerageergebied Fochteloerveen. Kan niet zo zijn dat straks Drenthe 'op slot' zit en Friesland gewoon ontheffingen verleend.

Inhoudelijke opmerkingen:

- 1.1. Aanleiding + H3 verstoringsinvloeden. Natuurmonumenten heeft zelf ook zaken gedaan/aangelegd die consequenties kunnen hebben. Bijv. aanleg fietspaden door en langs F'veen. Al zag ik dat die fietspaden kort genoemd worden in H3, blz. 12.

- H 3. Puur een nieuwsgierige vraag. Windmolenparken hebben effect op de vogels, staat in dit hoofdstuk. Hoe zit dat met zonneparken? Is daar ook iets over bekend? Kan me voorstellen dat vooral wintervogels daar niet tussen gaan lopen om gras te eten, en dat je wellicht als gevolg daarvan, om het foerageergebied te beschermen, rondom het F'veen gebieden zult moeten aanwijzen waar geen zonneparken meer mogen komen. En dat kan best eens verder dan die zone van 5 km zijn. Sowieso verwacht ik op basis van beschrijvingen dat de kraanvogel heel erg gevoelig is en dus zeker niet tussen zonnepanelen gaat wandelen.
    - *Het gaat hier om het verstorende effect van op afstand een verstoring te realiseren, oftewel optische verstoring. Ruimtegebruik is geen verstoring, maar een verwijdering van leefgebied.*

- H3. Voor verstoring rondom paden (zie ondermeer tabel 3.1) hanteert A&W een andere (lees: negatievere) aanname dan BB. De uitgangspunten van BB zijn gebaseerd op onderzoek van Voslamber en Liefting. Ook voor de beschikbare capaciteit binnen de verstoorde zones, gaat A&W uit van een ander (lees negatiever) uitgangspunt (33% ipv 50%) dan Voslamber en Liefting. Vanwege worst-case benadering nam BB de beschikbare capaciteit in verstoorde zone niet mee, dat doet A&W wel.
    - *Deze is in de voorfase besproken. Effectief maakt het niet veel uit welke methode je neemt. Het komt ongeveer op hetzelfde uit. Waarbij de methode A&W is ondersteund door veldwaarnemingen.*

- Aanvullende verstoring: ik begrijp niet zo goed hoe dat voor fietsers en wandelaars werkt. Als ze op de paden blijven, dan zit dit toch al in verstoringszone? Of gaan er zoveel fietsers en wandelaars buiten de paden?
    - *Dit is ook in de calculatie meegenomen. De fietspaden zijn daarin goed meegewogen, dan wel geëxclameerd in de beoordeling.*

- Figuur 3.3. Hoe is aan deze informatie gekomen en is deze objectief? Is er bijv. gedurende een zomerperiode regelmatig fietsers en wandelaars geteld? Hoe weet je waar recreanten vandaan komen. Want bijv. fietsers kunnen een rondje fietsen en daardoor meerdere keren

geteld worden door de wetlandwacht. Er is in 2013 tellingen gedaan van recreanten, verkeer en andersoortige verstoring. Kun je wel uitgaan van informatie van 7-8 jaar oud?
    - *Dit is een expert judgement op basis van de verwachte verstoring. En dat op het aantal dagen per week. Vandaar dat er ook marges op zitten.*

- En welke bewoners zijn bevraagd? Zijn er bijv. ook bewoners uit Kloosterveen bevraagd of zij recreëren in het F'veen? Een mening vormen op basis van 8 respondenten is dat objectief genoeg (blz. 11).
    - *Die vraag had eerder in het proces meegewogen kunnen worden vanuit jullie zijde*

- Blz 16. Zijn ook gegevens van ruimtelijke ontwikkelingen aan de Friese kant opgevraagd?
    - *Er is een ronde langs de gemeenten gedaan, waarbij gevraagd is voor contactinformatie.*

- Conclusie en aanbevelingen, H7. Er wordt gesteld dat de opvangcapaciteit in de huidige situatie minder is geworden, omdat de verstoringsdruk is toegenomen. Dat is toch niet de enige oorzaak? Oorzaak kan ook zijn dat er minder oogstresten blijven liggen?
    - *Oogstresten is niet de variabele die is meegewogen. Een Kolgansdag is gebaseerd op een areaal, en het areaal verstoord oppervlak is onderdeel van onderzoek van deze studie.*

- Blz. 33. Zie onderzoek Buro Bakker t.b.v. gebiedsontwikkeling Norgerbrug, die de ganzen een winter hebben gevolgd. Er zijn meer zandgaten in de buurt waar de ganzen overnachten. Zelfs verder weg (buiten de 5 km afstand.) Kortom, wij houden ons dan wel aan die 5 km foerageergebied, maar dat doen die ganzen niet.
    - *Klopt, maar dat is aan de voorkant in de studie een keuze geweest. Bij de uitvraag hebben we gekeken of de grens naar 10km kon, daar is van afgezien vanwege de binding met het Fochteloërveen waar we naar zoeken.*

- En hoe verhoudt corona zich in dit verhaal? Door corona blijven/gaan de mensen meer in eigen land recreëren, mogelijk dat daardoor iets meer verstoringsdruk is ontstaan het laatste jaar? Zou daarover wel een disclaimer opnemen.
    - *De recreatie inschatting is van voor corona.*

- Ik vind het bijzonder om opmerkingen te maken over verstoring door recreatiedruk bij kraanvogels, als aangegeven wordt dat echte onderzoeksgegevens ontbreken en dat die vogels uit zichzelf al op een afstand van minstens 200 m van wegen blijven. Een niet gestaafde mening aldus. Daar kun je geen conclusie op baseren.
    - *Geven we mee*

- H5. Wilde Zwaan: aantallen ISHD worden al <u>15 jaar</u> niet gehaald (zie ook BB pag 8). Op pag. 32 wordt gesteld dat dalende trend samenvalt met afname opvangcapaciteit en toename verstoring. Maar de in beeld gebrachte afname is van de laatste <u>12 jaar</u>. Volgens mij kan datgene wat gesteld wordt op pag 32 niet zo stellig gezegd worden op basis van voorliggend onderzoek.
    - *Geven we mee*

- Zowel voor Kleine Zwaan en Wilde Zwaan wordt gesteld dat de nieuwe ontwikkelingen negatieve gevolgen kunnen hebben. Het wordt niet duidelijk of ze daarmee alle nieuwe ontwikkelingen bedoelen, of bepaalde soorten; zoals initiatief voor drijvend zonnepark bij Weperplas.
    - *Geven we mee*

- De dalende trend van de toendrarietgangs in figuur 5.8 vind ik wel stevig gesteld op basis van de grafiek (de aantallen zijn per jaar sterk wisselend). Ook vind ik dat hier de koppeling met de recente afname van beschikbare capaciteit niet goed onderbouwd wordt. Deze afname is sinds 2009, terwijl sinds 2009 de aantallen sterk wisselend zijn. En in bepaalde jaren ook heel goed geweest zijn.
    - *De trend van foerageergebied wordt gelieerd aan het areaal foerageergebied, en niet aan de trend van de vogels. Die is alleen indicatief. Oftewel als een hectare oogstrest wordt gemaximaliseerd, dan heb je wellicht minder hectares nodig, maar dan moet je dat wel kwantificeren.*

- Voorgaande opmerkingen tav wilde zwaan, kleine zwaan en toendrarietgangs -> conclusie in hoofdstuk 7.2 ontwikkeling in vogelaantallen (dalende trend vanwege ontwikkelingen in foerageercapaciteit) m.i. erg / te stevig gesteld.

- Onder effecten instandhoudingsdoelstellingen (bij 7.2) wordt gesteld dat zwanen bij verder afname bouwland waarschijnlijk gaan uitwijken naar andere plekken. Terwijl in de analyse hiervoor p29 wordt gesteld dat het niet aannemelijk is dat verandering in capaciteit bouw- en grasland beperkend is voor deze soort (kleine zwaan). Voor wilde zwaan wordt vergelijkbaars gesteld. M.i. komt conclusie in H7.2 niet overeen met wat daarvoor in H5 gezegd wordt.
    - *Geven we mee*

- Is er in het rapport ook iets gezegd over het feit dat we soms 'teveel' van een bepaalde soort vogel hebben, dat weer een effect kan hebben op aantallen van andere soorten vogels? Bijvoorbeeld de wintertaling ligt onder het instandhoudingsdoel, de slobeend ruim daarboven. Dus niet alles is te wijten aan recreatiedruk en verstoring door jacht e.d.
    - *Dan moeten deze elkaar beconcureren, daar is geen beeld bij.*

- Ik heb niet het rapport volledig gelezen. Is er ook aandacht besteed aan het feit dat door de klimaatverandering instandhoudingsdoelen van bepaalde soorten niet gehaald zullen worden omdat die soorten buiten Nederland, bijv. langer in Noorwegen of zo, blijven hangen? Want daar hebben wij als Nederland, en Drenthe, natuurlijk geen invloed op. Zie er wel iets over staan in de conclusie (einde van paragraaf 7.2).
    - *Die moeten we meewegen in de afwegingen, echter, als het foerageergebeid afneemt, en het is niet genoeg meer voor een ISHD van een gebied, dan moeten we wel zorgen dat er afdoende leefgebied is.*

- Qua aanbevelingen mag het wat mij betreft nog wel concreter. Dat zie ik ook terug in de opmerking van [redacted]. Wat stel je voor, wees zo concreet mogelijk of geef aan hoe je daartoe kunt komen, hoeveel tijd/geld kost het. Wie heb je nodig. Want het raakt volgens mij vooral ook andere (buur)gemeenten. Dus daar zullen vervolgafspraken over gemaakt moeten

worden. En evt. doorwerking in (provinciale) beleidsdocumenten van bepaalde gebieden waar dus ook geen ruimtelijke ontwikkelingen mogen komen.
    - *Dat gaan we zeker doen.*

- Aanbeveling zou ook kunnen zijn om met Eelde in gesprek te gaan om nog weer eens opnieuw te benadrukken dat er niet gevlogen mag worden over het F'veen. Kan me best voorstellen dat nieuwe vliegers (er zit daar toch ook een vliegschool) dat niet goed weten of niet goed verteld wordt.
    - *Dit is een punt van aandacht, wat elke keer terug komt, maar lastig is te realiseren.*

- Dit onderzoek is een momentopname. Ik kan me voorstellen dat er nog een keer een update/monitoring of evaluatie handig is? Hoe staat het er over een paar jaar voor? Want het landgebruik verandert continu. De aantallen soorten ook a.g.v. de klimaatverandering. En welk effect hebben evt. maatregelen uiteindelijk.
    - *Kan zeker een goed voorstel zijn, moet ook als we het leefgebied willen monitoren. Gaan we als Drenthe dan denk ik ook op inzetten.*

- Bijlage 3.1. Staan hier wel alle ruimtelijke ontwikkelingen op? Is bijv. ook een opvraag gedaan aan de Friese kant? Zo niet, moet dat wel ergens als disclaimer aangegeven worden.
    - *Zie eerdere opmerking.*

- En als straks het rapport definitief klaar is, hoe gaat dan de participatie/communicatie plaatsvinden. Dat is wel iets om goed af te stemmen in gezamenlijkheid met alle partijen. Niet dat straks (één van) de natuurpartijen dit al naar buiten brengt. Wij zullen moeten nadenken hoe we dit naar onze bestuurders brengen en wat hiervan de gevolgen zijn.
    - *Goed voorstel*

- Algemeen beeld van rapport:
    - Er is tekort aan geschikt bouwland, maar dat was in 2009 ook al zo. De afname sinds 2009 is met name te wijten aan toename verstoring.
    - Naast tekort aan bouwland, staat dat er een overschot aan grasland is.
      Tekort aan bouwland is met name beperkend voor toendrarietgangs. In analyse in H5 wordt gesteld dat het minder beperkend voor zwanen is, maar in conclusie H7 wordt wel gesteld dat zwanen kunnen gaan uitwijken als geschikt bouwland verder afneemt. Of ik lees het niet goed, of hier zit nog een inconsistentie in het rapport.
    - Toename verstoring door fietsers en voetgangers is mij nog niet duidelijk. Er wordt toch al rekening gehouden met verstoringszone rondom paden.
    - De te lage aantallen zwanen kunnen volgens mij niet gekoppeld worden aan ontwikkelingen in foerageergebieden sinds 2009. De aantallen Wilde Zwaan worden namelijk al 15 jaar niet gehaald. Dus ook niet in 2009. Kleine Zwaan wordt laatste 8 jaar niet gehaald, was daarvoor sterk wisselend. En Kleine Zwaan is dalend in heel Nederland sinds 95/96 (BB).
    - A&W zet vooral in op verminderen verstoring.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen

NATURA 2000

Van: provincie Drenthe
Datum: 15-092020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel..

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de

opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen..

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. Om de begeleidingsgroep mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk.
- SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

Dd 7 juli
Ingestemd met 10k van og, en mininmaal 15k besteding, daarmee heeft assen 5k drenthe 5k en aw ook 5k.

Overlegmomenten met de begeleidingsgroep

Er is overleg geweest op 19 nov (startoverleg), 24 jan (veldoverleg), 7 dec, 8 feb, 5 mrt, 23 mrt, 23 apr en 18 mei, in totaal 8 maal.	
Wij verwachten nog 3 maal overleg: 5 juli (draagkrachtberekeningen historie, huidige situatie, situatie rekening houdend met ontwikkelingen). Daarmee komt het totaal op 11.	Teruggeschroefd naar 2. Dit vanwege het niet leveren van gevraagde informatie op 5 juli.
In de offerte zijn wij uitgegaan van 7 overlegmomenten met als budget 11,5 dagen (op basis van 2 personen, incl. voorbereiding en uitwerking). Wij ramen nu voor 4 maal extra overlegronden, inclusief voorbereiding en uitwerking 4 dagen extra	Drie extra overleggen akkoord. Echter een dag per overleg is substantieel.
Extern bilateraal overleg	
Wij hebben veel inzet gepleegd met leveranciers van gegevens: SOVON, NDFF, [redacted], gemeenten en personen met tellingen recreanten / info over de historische situatie. Een dergelijke inzet was niet afzonderlijk in begroting opgenomen, we zijn uitgegaan van beschikbaarheid van alle relevante gegevens. De extra inzet bedraagt 4 dagen.	Hier is geen afstemming over geweest, met de opdrachtgever. Daarmee vindt ik het apart dat deze vraag nu wordt neergelegd en niet vooraf is besproken.
Analysewerk	
Tijdens de besprekingen zijn verschillende discussiepunten aan de orde geweest. Wij hebben daarom meer bronnen geraadpleegd en analyses uitgevoerd dan begroot. De belangrijkste onderwerpen zijn de volgende:	
- uitwerking foerageergebieden en slaapplaatsen Toendrarietgans in Drenthe, discussie afstand slaapplaats - foerageergebied;	
- analyse van discrepanties tussen datasets van aantallen zwanen en ganzen;	
- uitwerking aspecten in de gevoeligheidsanalyse (marges draagkrachtcijfers, classificatie en	

marges verstoringsbronnen, activiteiten doordeweeks / weekend);	
- extra literatuuronderzoek naar draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen, toepasbaarheid voor Fochteloerveen, draagkracht in relatie tot nachtelijk foerageren en verstoringsdruk;	
- nadere analyse verstoringsbronnen (basisverstoring en additionele verstoring, verschillende analyses vliegverkeerdata);	
- GIS-analyses specifiek voor soorten (twee contouren 2,5 en 5 km gebruiken; verspreidingsgegevens toepassen voor zwanen en eenden).	
De inzet voor deze onderdelen bedraagt 12 dagen.	Dit zijn allen werkzaamheden die binnen de offerte plaats horen te vinden. ER is vooraf geen afstemming geweest over aanvullende inzet.
Tenslotte gaan we er (conform de offerte) van uit dat we enkele scenario's met effectiviteit van maatregelen op draagkracht uitwerken. Hiervoor hebben we een inspanning van ca 3 dagen begroot.	Hoe de drie dagen begroot zijn maakt niet uit. Jullie inschatting is dat het kon. Met de bovenstaande onderdelen vraag ik me af in hoeverre jullie binnen de drie dagen kunnen blijven.
Wellicht is meer wenselijk, hopelijk wordt dit duidelijk tijdens de bespreking op 5 juli.	
Graag hebben we nader overleg over deze raming en de ruimte voor meerwerk. Ik realiseer me dat het kort dag is, maar is het mogelijk dat we vandaag hierover nader afstemmen, 5.1.2.e	Een raming van 20k aan het einde van het project, waar zeker 12 dagen worden geclaimd van extra onderzoekswerkzaamheden kunnen we niet zondermeer op inzetten.

Overzicht tot nu toe gemaakte uren dd 30-06-2021

Rijlabels	Som van Aantal	Som van Totaal
Analyse	133,5	12552
Extern project overleg	24,75	2714,5
GIS	105	9019
Intern project overleg	62,5	5640
Projectleiding	28	3167,75
Rapportage	132	13764,75
Voorbereiding	33,25	2950
Eindtotaal	519	49808

Oorspronkelijke offerte

Werkzaamheden / dagen	(Sr.) Ecoloog	GIS werk	Subtot. dagen	Kosten
Voorbereiding	5.1.2f			€2.362
1.Instandhoudings-doelen & Trends				€4.868
2. Huidige draagkracht				€9.888
3. Ontwikkelingen				€6.180
4. Advies				€3.352
Proces en overleg				€9.620
Rapportage				€10.896
Projectleiding en kwaliteitscontrole				€2.584
Totaal dagen	48	12,5	60,5	
Subtotaal kosten				€49.750
Reiskosten (5.1.2f				€91
Totaal excl. btw				**€49.841**
Totaal incl. btw				€60.308

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: provincie Drenthe

Datum: 8-5-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden dan wel ontwikkeld worden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht /Vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit in relatie tot het behalen van het landelijke doel.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingscommissie.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update (evt nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

? BEREIK SPEELT — WAAR OVEREENS WORDEN

STAPPEN OP PAPIER — AKKOORD DAN — BEREIK IN TREKKEN

INCLUSIEF → STIKSTOF (maart) OF NIEUWE REGELS
SSRS ? 30% REDUCTIE
- LANDELIJKE REGELS ZIJN VERTREKPUNT
MITS NMF HIER NIE AKKOORD
- INTERN / ACHTERBAN / GS GECOMMITTEERD
- DE ANALYSE ALS 1E STAP
GEZAMENLIJKE OPDRACHT TOT EEN ANALYSE — EXTERN MET BEST BESCH.B. KENNIS & DOETIJEN

0 KNELPUNTEN NU & TOEKOMST IN KAART

- ZOEKEN NAAR OPLOSSINGEN

* PROCES VOORSTEL VAN DE PROVINCIE — PRE AKKOORD — 1/2 MAART

- WELKE PARTIJEN
- ZICHT OP GARANTIE
  - NMF : ATTENTIE TOT OPLOSSINGEN KOMEN
  - "MET ELKAAR GOEDE DINGEN DOEN
    TRANSPARANT
    ZUIVERE ANALYSE
    GOEDE PROCES BESCHRIJVING
  - ONDERBELEN ALS RESULTANTS VERRICHTING VAN PROCES
- JUIDISCHE OVEREENKOMST
- VERTROUWEN OP GOEDE RELATIE

- BORGING
- HOE BORG JE DE INSTANTHOUDINGS EFFECTEN OP EXTERNE WERKING

- GEBIEDSGERICHT INRICHTEN > OVER PROCES
- ADVIES GREEP
- GEMEENTEN RO/NM
- AMBITIE IN PLANNING → KT ANALYSE URBANE HELDER

OKU
VOOR UITVOERING

quantore

ANALYSE

ONTWIKKELINGEN ROND FV

- GRONDGEBRUIK - WOON
- RUIMTEGEBRUIK - ZONNEPARK
- VERSTORING, RECREATIE, HOND, JACHT

ZORG - BEHALEN INSTANDHOUDING SOORTEN

FG → VERJAGING - HELE GEBIED
→ OVERAL SCHADE
→ REGELINGCONSTRUCTIE ZELF
→ VB → VOORAL UM EROMHEEN

ANALYSE FV ALS GEHEEL (DR/FRL)

- OOK KRAANVOGEL ALS BROEDVOGEL
- KWALITEIT FG
- ADEQUAAT REAGEREN ONTWIKKELINGEN
- GEBIEDSGERICHTE AANPAK
- ROBUUST WATERSYSTEEM MEEHOPPELKANS
FOERAGEER GEBIED
- BEDREIGINGEN
- KANSEN
- OOK VOOR KRAANVOGEL
- GISAPPLICATIE HULPMIDDEL

quantore

WENSBEELD FOERAGEER GEBIEDEN

BESCHERMINGSREGIME X HA BORGEN
- BEHEER
- GEEN VERSTORING
- GEEN RECREATIE

1) ANALYSE
2) PROCES
3) VOORLICHTING BELANG FG
4) ANALYSE KWALITEIT ___
KWANTITEIT ___ ivm RO zonneparken

- SCHOUWPADEN WS
- FIETSPADEN, RONDJE FV

- WAAR BESTE UITGANGSITUATIE GEBIED ALS GEHEEL
- MEEWERKENDE BOEREN
- WAAR NODIG MAATREGELEN BEPERKEN VERSTORING
- HANDHAVING + TOEZICHT - SNL NIET OPEN GESTELD OP AKKERS
  - FRL - FUMO

- MOGELIJKE INRICHTING VOEDSELAKKER
- ALLE BELANGEN OOK RECREATIE
- WERKT HET MIDDEL FG AANWIJZEN

quantore

GEWENST PROCES

VEEL PARTIJEN FV

DR, FRL, MD, NOORDENVELD, ASSEN,

EVALUATIE BEHEERPLAN

→ VOORUITLOPEND PROCESAFSPRAKEN

- ALLE PARTIJEN
- TIJD → ANALYSE
- CONCRETE STAPPEN

- ELEMENTEN
- SOORTEN
- VOEDSELVOORZIENING, VERSTOR...'S

- VRAAG ID
- WILDE + KLEINE ZWAAN SLECHT
- TOENDRA + RIETGANS AFNAME in TIJD
- ROOFVOGELS SLECHT SOUDN
- SLAAPLAATSTELLING WEL VEEL
- TELLEN FG MAANDELIJKS VOORSTEL

- ONDERDRUKKEN
- WOLF
- ENERGIEPLANNEN

KANSEN

BIJEENKOMST MAATREGELEN FOCHTELOERVEEN IVM. KLOOSTERVEEN

Naam		Doel
[redacted]	NMF	GOEDE AFSPRAKEN / Foerageergebieden niet vergeten
[redacted]	Gem ASSEN	AFSPR. VOOR ALLE Partijen ook GOEDE BASIS
[redacted]	PVGR KLOOSTERVEEN	GOEDE HAALBARE AFSPR.
[redacted]	PROVINCIE/PROV FRIESL	NAT 2000 BEHEER PLAN GOEDE AFSPR. +DE VOGELS
[redacted]	Coord. N2000	AFSPR. TBV. PROD.
[redacted]		DUIDELIJK WAT WIJ WILLEN < INHOUD PROCES BEDRIJFSTYPE Haalbaarheid
[redacted]		PROCES AFSPR.
[redacted]		NAT. 2000 AFSPRAKEN NAKOMEN
[redacted]		FOERAGEERGEBIEDEN BELANG - TE VEEL VERGETEN
[redacted]	VERG. VER.	SAMEN UITKOMEN — VERG VERLENEN
[redacted]	R. DRENTHE	OPEN GESPREK BELANGEN DUIDELIJK + RIJ ELKAAR KOMEN
		GEZ. IPO
[redacted]	- NM	GOEDE AFSPR OM DOELEN V. NU / TOEK TE HALEN

STIKSTOF CUTBANK LOKEN ASSEN

SPOOR 1 STIKSTOF BANK SSRS

SPOOR 2

BELEMMERINGEN WEGEN

VERWIJZING NAAR NBW STRUCTUUR VISIE BEHEER

1e INT GESPREK / REGIO

WIJZIGING OP WIDER BEHEERS

LANDELIJKE SYSTEMATIEK WEGEN

quantore

PROCES

+ BINNEN BOCHT → KNELPUNTEN ANALYSE
  INHOUDELIJK INTERESSANT
  + VOEDSEL COMPONENT
  ± VERSTORING
  ? RUST COMPONENT
  ! DAGELIJKSE PRAKTIJK
  GIS TOOL / ANDERE ANALYSE – HOE
  HOE WORDEN WE HET EENS OVER DE ANALYSE
  WAAR ZIT VEEL VERSTORING? → DAAR MEE AAN DE SLAG

+ BUITEN BOCHT
  VAN WELKE DATA GAAN WE UIT?
  DATA SET – HALEN WE DE # GANZEN ?–
  ZWANEN ?+
  ZIJN DE DOELEN GOED GEKOZEN?
  ZITTEN WE OP DE JUISTE WEG
  BEHEERPLAN △ ALS CIJFERS DALEN! — WAT AAN DE HAND?
  △ ALLE ONTWIKKELINGEN "AHS" VOOR GANZEN
  △ VOORSTEL VB/NM/NFD KOST OVEREEN GEDACHTE
  △ FOERAGEERGEBIED – ALLES N HET GEBIED ZOU + MOETEN WERKEN
  L SLAAPPLAATS FUNCTIE ERBORGD – EXTERN OOK Fyteens VORST PERIODES
  – VERSTORING – kleine schakels zonnepanelen
  △ KRIMPEN VOGEL? aanwijzing? MINISTERIE BEHOUDS DOELSTELLING GAAN WE HALEN
  → VOGELRICHTLIJN MODELLEN
  △ GEBIEDS PROCES – VERTOUW – BUREN FRIESLAND – MEE NEMEN
  – BESTUURLIJK OVERLEG ?....
  ? BIJ JUBBEDISCH MOETEN WE NAAR FOERAGEERGEBIED ? ZWANEN • GANZEN
  WENS SNAP IK WEL – HOE GAAN WE ER MEE OM
  ? WEL AL BIJ LEEKSTERMEER –? 10 m Grasland – Schade COMPENSATIE
  △ HEEFT DAT NUT? een FOERAGEERGEBIED
  → OOR LICHTING € ZORGPLICHT
  → AANTREKKELIJK MAKEN

○ WAAR ZIT DIE VERSTORING? — WAARDOOR?
○ AL DIE RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN

quantore

- ALS JE FOERAGEER GEBIED AAN WIJST DAN → ! GEEN ZONNEPANELEN
- ANALYSE WAT ZIJN JUISTE MIDDELEN OM DOELEN TE BEREIKEN
- HOE GAAT DRENTHE ER UBERHAUPT MEE OM
- GOED REGELEN VOOR DE TOEKOMST
- HOE BREED MOETEN WE HET OPPAKKEN?
  - DRUK NU → FOLKTELOERUEEN
    WILDE ZWANEN/.. → INSTANDHOUDINGS DOELEN — WELKE DATA
    HABITAT INSTANDHOUDINGS DOEL — IS HET AL EERDER GEBEURD

GOEDE ANALYSE

- KWANTITEIT
- KWALITEIT
  EENS OVER DATA & UITKOMST

- NUTTIG!
- AL GEMAAKT DOOR BUREAU BAKKER
- DAARNA NIEUWE ONTWIKKELINGEN
- EVALUATIE BEHEER PLANNEN

→ ZWANEN DOELEN GAAN NIET GOED — CIJFERS VERDER REPENEREN
KRAANVOGELS...

WELKE DOELEN KON JE HALEN?

- HOEVEEL FOERAGEERGEBIED IS ER NODIG
  - WELKE VOGELS NEEM JE MEE
- WELKE GEBIEDEN GESCHIKT
  - GRONDGEBRUIK
  - PARTIJEN DIE WILLEN
- HOE GAAN WE DAT REGELEN? → AAN DE DOELEN BIJDRAGEN EFFECTIEF
  ? AGR. NAT BEHEER
  ...
  LAATSTE STAP

quantore

..... Uniforme openbare voorbereidingsprocedure
Dit besluit wordt voorbereid met de uniforme openbare voorbereidingsprocedure, als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht.

Bij brief van 22 februari 2019, door ons ontvangen op 26 februari 2019 is door de Vogelbescherming Nederland (hierna: Vogelbescherming) een zienswijze ingediend.

Bij brief van 26 februari 2019 is door Natuur en milieufederatie Drenthe, mede namens Natuurmonumenten (hierna: NMF) een zienswijze ingediend.

Hieronder zullen wij per zienswijze de gronden samenvatten en voorzien van onze reactie.

Zienswijze Vogelbescherming
1) Als gevolg van de aanleg van de woonwijk Kloosterveen gaat foerageergebied voor watervogels zoals kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kolgans in het Fochteloërveen verloren. In de passende beoordeling is nader onderzoek gedaan naar de gevolgen van het verdwijnen van het foerageergebied en naar de toename van verstoring. Geconstateerd wordt dat er geen sprake is van significant negatieve gevolgen op de kwalificerende soorten van het Fochteloërveen. Indiener acht de gebruikte methode 'kolgansdagen' niet betrouwbaar om de volgende redenen:

a. Indiener acht foerageergebied dicht bij het Fochteloërveen zoals het plangebied Kloosterveen veel belangrijker voor de foeragerende vogels dan foerageergebied(en) op grotere afstand. Hiermee is volgens indiener onvoldoende rekening gehouden. Deze nuancering komt niet tot uiting in de berekening van de kolgansdagen, maar is wel degelijk van belang om de werkelijke draagkracht van het gebied te bepalen.
Reactie GS:
NTB Sweco
Het project dat geheel buiten het Natura 2000 gebied Fochteloerveen wordt uitgevoerd heeft geen gevolgen voor de omvang van het leefgebied of voor de mogelijkheden van verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in het aangewezen gebied. De gevolgen van het project (naast stikstof) houden verband met het verdwijnen van een foerageergebied dat buiten het Natura 2000 gebied Fochteloerveen ligt. Gelet hierop is in de passende beoordeling onderzocht of er na het verdwijnen van een deel van het foerageergebied er nog voldoende draagkracht is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de niet-broedvogels van het Fochteloerveen. Dit onderzoek is gedaan door middel van de methode kolgansdagen. De methode kolgansdagen geeft inzicht in beschikbaar blijvend foerageergebied binnen de daarvoor aannemelijke actieradius voor de betreffende soorten, en daarmee samenhangend draagvlak voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloerveen. Zolang er voldoende geschikt foerageergebied in de betrekkelijke omgeving voorhanden blijft is daarmee de draagkracht voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de niet-broedvogels van het Fochteloerveen gewaarborgd. De betreffende soorten volgen binnen het plangebied het voedselaanbod bij de keuze van het foerageergebied, de afstand tot een gebied is daarmee ondergeschikt.

Met opmerkingen [redacted] Checken preciese actieradius die door buro bakker is gebruikt

Bovendien zijn er op korte afstand tot het plangebied ook nog voldoende alternatieve foerageergebieden aanwezig.

b. Het areaal bollenteelt in de omgeving van het Fochteloërveen is te gering ingeschat. Volgens de lokale WetlandWacht [redacted] *is de werkelijke omvang minimaal 150 ha.*
Reactie GS:
NTB Sweco ttv de beoordeling is gekeken naar het acutele aanbod. Nav zienswijze is opnieuw de meest actuele situatie en trend bekeken.

c. Het kwaliteitsverlies van het foerageergebied is niet alleen een gevolg van de in de passende beoordeling vermelde cumulatie van ruimtelijke projecten maar komt ook door verstoring (zoals in de buurt parkerende hondenbezitters en brede fietspaden)

Reactie GS:

Voor de passende beoordeling zijn verstoringsafstanden aangehouden tot in het plangebied aanwezige wegen, paden, beplanting etc. ter bepaling van beschikbaar foerageergebied in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen (Aanvulling PB en MER '17 & Analyse draagkrachtcijfers '18). Daarmee is eventuele (kwantificeerbare) verstoring wel degelijk passend beoordeeld.

d. Aan het fenomeen verjaging van foeragerende vogels wordt ten onrechte voorbijgegaan, terwijl dit een enorm negatief effect heeft op de draagkracht van het gebied. Volgens WetlandWacht [redacted] worden met name ganzen (illegaal?) verjaagd van landbouwpercelen om schade aan gewassen te voorkomen.

Reactie GS:

Verjaging van kwalificerende soorten wat effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen is verboden. Met verboden activiteiten kan geen rekening gehouden worden in een passende beoordeling. Dit knelpunt (verstoring door verjaging) is gesignaleerd in het beheerplan Fochteloerveen (nov. 2016). In dat plan zijn de effecten van verjaging beschreven. In het beheerplan zijn meerdere maatregelen bedacht die in de eerste beheerplan periode zullen worden uitgewerkt om dit knelpunt aan te pakken. Het aspect verjaging staat los van de ontwikkeling van het project Kloosterveen.

Met opmerkingen [redacted] Is dit sterk genoeg?
Ten slotte is volgens de passende beoordeling weliswaar een toename van verstoring te verwachten door ruimere recreatiemogelijkheden, maar is hiermee rekening gehouden in de beoordeling door uit te gaan van 20% verlies aan voedselbeschikbaarheid vanwege beperking van de foerageertijd door verstoring.

Met opmerkingen [redacted]: Is dit zo? ntb

Winterseizoen?

Aanwijzen waar vindt het plaats?

Kolgansdagen opnemen!

WBE vragen naar feitelijke verjaging? Welke soorten en rekeniing n2000.

wie verantwoordelijk uitwerken maatregelen Fochteloerveen?

2) Volgens gegevens uit het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM, zie sovon.nl) zijn de aantallen kleine zwaan en wilde zwaan veel lager dan de instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten. De instandhouding van deze soorten staat dus onder druk.

Reactie GS:

Uit de passende beoordeling voor het Kloosterveen blijkt dat het voorgenomen project geen negatieve invloed heeft op instandhoudingsdoelstellingen van de kleine zwaan en de wilde zwaan. Zoals de Afdeling heeft overwogen in de uitspraak van 11 maart 2015, ECLI:NL:RVS:2015:735 (r.o. 8) en 17 augustus 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2259 (r.o. 4.4) kan een gebied niettemin voldoen aan de doelstelling voor de draagkracht indien minder vogels aanwezig zijn dan het aantal dat in de instandhoudingsdoelstelling voor deze vogelsoort is genoemd. De instandhoudingsdoelstelling bevat immers een opdracht tot het behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een bepaalde populatie. Dat deze populatie op een zeker moment feitelijk niet wordt gehaald, hoeft op zichzelf niet te betekenen dat de draagkracht van het gebied niet voldoende is voor die populatie. Uit de in de passende beoordeling gehanteerde methode kolgansdagen blijkt dat er voldoende draagkracht is voor het behalen van de instandhoudinsdoelstellingen voor beide soorten omdat er voldoende foerageergebied over blijft.

3) Ook de functie van het Esmeer als rust- en slaapplaats wordt steeds meer aangetast door een toename van verstoring als gevolg van de uitbreiding van de stadsrand van Assen. In de passende beoordeling wordt hier niet op ingegaan.

Reactie GS:

In de passende beoordeling wordt wel degelijk ingegaan op de functie van het Esmeer als rust- en slaapplaats. In het kader van Dutch Crane Resort zijn enkele jaren geleden (2011) maatregelen getroffen om het areaal rustig leefgebied voor diverse kwalificerende soorten van het Fochteloerveen te vergroten. Ook is hierbij de omgeving van het Esmeer deels ontoegankelijk gemaakt (het pad vanuit de richting Kloosterveen is verwijderd). Het Esmeer en de directe omgeving is hierdoor juist rustiger

geworden. Aangezien het gebied alleen toegankelijk is van zonsopkomst tot zonsondergang is daarnaast verondersteld effect op de functie als slaapplaats niet aan de orde.

4) Volgens de indiener ontbreekt het aan een betrouwbaar beeld van de verstoring in en rond het Natura 2000 Fochteloërveen van de aangewezen Natura 2000 niet-broedvogels. Volgens de indiener zijn zonder een betrouwbaar beeld significante effecten van het project niet uit te sluiten.
Reactie GS:
Voor de passende beoordeling zijn verstoringsafstanden aangehouden tot in het plangebied aanwezige wegen, paden, beplanting etc. ter bepaling van beschikbaar foerageergebied in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen (Aanvulling PB en MER '17 & Analyse draagkrachtcijfers '18). Daarmee is eventuele (kwantificeerbare) verstoring wel degelijk passend beoordeeld.

5) Indiener plaatst enkele nuancerende opmerkingen t.a.v. een passage over de kraanvogel. Indiener geeft aan dat in de beoordeling ten onrechte geen aandacht is geschonken aan activiteiten die mogelijk negatief effect hebben op de kraanvogel.
Reactie GS:
De kraanvogel is niet aangewezen als een gekwalificeerde soort in het aanwijzingsbesluit Fochteloerveen. Mogelijke negatieve effecten op deze soort blijven hierom buiten beschouwing bij de toets aan artikel 2.7, lid 2 Wet natuurbescherming. Gelet hierop gaan wij niet nader in op de genoemde aspecten voor zover deze de kraanvogel betreffen.

6) Gevraagd wordt om de vergunningverlening op te schorten totdat de Raad van State definitief heeft geoordeeld over de houdbaarheid van het PAS.
Reactie GS:
Zoals aangegeven in de verwijzingsuitspraak van 17 mei 2017 door de Afdeling bestuursrechtspraak volgt niet dat de conclusies van de gebiedsanalyses en de passende beoordeling op onvolledige of op onjuiste gegevens zijn gebaseerd. Dit betekent dat geen sprake is van aantasting van de natuurlijke kenmerken van de aan de orde zijnde Natura 2000-gebieden. Evenmin heeft de Afdeling bestuursrechtspraak het noodzakelijk geacht voorlopige voorziening te treffen nu de geconstateerde gebreken kunnen worden gerepareerd, waardoor geen sprake is van onomkeerbare gevolgen. Op grond van deze gegevens noopt de verwijzingsuitspraak noch de uitspraak van het Hof van Justitie tot de verzochte aanhouding van besluiten op vergunningaanvragen.

7) De Vogelbescherming wil graag meer positieve impulsen voor dit gebied en is bereid hieraan een bijdrage te verlenen.
Reactie GS:
Graag gaan wij in op dit aanbod. Deze vergunningprocedure is hiervoor echter niet het juiste vertrekpunt. Wij zullen echter ten behoeve van de 2e beheerplanperiode voor het Fochteloerveen de Vogelbescherming uitnodigen om met ons mee te denken over het nieuwe beheerplan.

Conclusie zienswijze Vogelbescherming
De zienswijze geeft geen aanleiding om geen definitieve vergunning te verlenen.

Zienswijze NMF
8) Indiener is tegen de uitbreiding van de wijk Kloosterveen. Indiener is gelet op de uitspraak van het Hof van Justitie van 7 november 2018 (PAS-arrest) van mening dat onvoldoende is onderbouwd dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloerveen, Norgerholt en Witterveld zijn uitgesloten. Indiener is van opvatting dat aan de wetenschappelijke onderbouwing die ten grondslag ligt aan het PAS en de maatregelen waarop deze onderbouwing is gebaseerd niet voldoende zekerheid bieden dat de natuurwaarden van de Natura 2000-gebieden geen schade zullen ondervinden.
Reactie GS:
Uit de uitspraak van het Hof van Justitie blijkt dat het werken met een programma, zoals het PAS, in beginsel aanvaardbaar is. Wel moet de aan het programma ten grondslag liggende passende beoordeling voldoen aan de eisen die daaraan op grond van vaste jurisprudentie worden gesteld. Dat betekent dus dat er op basis van die passende beoordeling geen redelijke wetenschappelijke twijfel

mag bestaan dat de in het programma opgenomen plannen en projecten de natuurlijke kenmerken van de betrokken Natura 2000-gebieden niet zullen aantasten. Dat criterium is door de PAS partners bij het vaststellen van het PAS ook gehanteerd, en ook de Afdeling heeft in de verwijzingsuitspraak van 17 mei 2017 in r.o. 9.17 aan de hand van die maatstaf het PAS beoordeeld. De Afdeling is daarbij tot de conclusie gekomen dat een nadere onderbouwing nodig is van enkele keuzes, gegevens en aannames die ten grondslag liggen aan het PAS en de daarbij behorende passende beoordeling.
In de PAS pilotzaken is door de PAS partners deze nadere onderbouwing aangeleverd. Deze nadere onderbouwing (brieven van 4 juli 2018 en 17 januari 2019 met bijbehorende bijlagen) hebben wij u ook reeds digitaal toegezonden. Gelet hierop zijn wij ervan overtuigd dat op basis daarvan kan worden vastgesteld dat de passende beoordeling voldoet aan de vereisten van artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn.

9) Indiener wijst in het bijzonder op de meetresultaten van het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) waaruit blijkt dat de ammoniakconcentratie in de lucht in het Fochteloerveen de afgelopen jaren is toegenomen.
Reactie GS:
De generieke bronmaatregelen en de gebiedsgerichte herstelmaatregelen uit het programma zijn niet specifiek gekoppeld of te koppelen aan de projecten waaraan toestemming wordt verleend. De maatregelen vormen een totaalpakket waarmee op het niveau van het programma wordt gewaarborgd dat overal een langjarige afname van stikstofdepositie wordt gerealiseerd, de kwaliteit van de voor stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden behouden wordt en de instandhoudingsdoelstellingen voor die habitattypen en soorten met een voor stikstof gevoelig leefgebied niet in gevaar komen en zonder onevenredige vertraging worden gehaald. Per gebiedsanalyse is aangegeven welke maatregelen met welke planning (binnen welke PAS-perioden) uitgevoerd zullen gaan worden en hoe de uitvoering van de maatregelen is geborgd. Per habitattype heeft daarop een beoordeling plaatsgevonden of het maatregelenpakket voldoende is om het instandhoudingsdoel te realiseren. Daarbij is betrokken het treffen van generieke emissiebeperkende maatregelen en de uitgifte van de ontwikkelingsruimte. Op basis daarvan is geoordeeld dat er met de uitgifte van ontwikkelingsruimte in relatie tot het geschetste depositieverloop en bij de uitvoering van de in deze gebiedsanalyse genoemde en geborgde maatregelen op habitatniveau geen verslechtering optreedt, behoud gedurende de eerste PAS periode is geborgd en daar waar uitbreidings- en of verbeterdoelen aan de orde zijn, geldt dat deze op termijn behaald kunnen worden ondanks de uitgifte van ontwikkelingsruimte. De ontwikkeling van de stikstofdepositie op de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden wordt in het kader van het PAS gemonitord. Hoewel er mogelijk aanleiding is voor de veronderstelling dat niet alleen de ammoniakconcentratie, maar ook de ammoniakemissies minder zijn afgenomen dan werd aangenomen, heeft dat voor de onderbouwing van het Programma Aanpak Stikstof geen relevante gevolgen. De berekende emissiedalingen en daarmee de berekende depositiereductie, wordt immers in AERIUS Monitor gekalibreerd aan de hand van daadwerkelijk gemeten ammoniakconcentraties. Onderschattingen van emissies ten opzichte van de werkelijke emissies worden dus gecorrigeerd. Deze gecorrigeerde cijfers over berekende daling van stikstofdepositie vormen de basis voor de beantwoording van de vraag of het verantwoord is om depositieruimte ter beschikking te stellen.

Het is onder deze condities daarom verantwoord om over te gaan tot het uitgeven van de ontwikkelingsruimte. Op basis van het programma kan het bevoegd gezag voor de vergunningverlening met zekerheid vaststellen dat de effecten van een individuele activiteit niet leidt tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied. De voor een individuele activiteit beschikbare ontwikkelingsruimte, die wordt toegekend en afgeschreven bij vergunningverlening, brengt dat tot uitdrukking.

10) Verder is de uitvoering van de ecologische herstelmaatregelen in Drenthe pas net op gang gekomen. De vraag is dan ook of deze op het moment al zodanig effect sorteren dat daarmee verdere verslechtering van habitattypen en leefgebieden wordt voorkomen.
Reactie GS:
In de PAS is aangegeven welke natuurherstel- en emissiebronmaatregelen met welke planning (binnen welke PAS-perioden) uitgevoerd zullen gaan worden en hoe de uitvoering van de maatregelen is geborgd. Per habitattype heeft daarop een beoordeling plaatsgevonden of het maatregelenpakket voldoende is om het instandhoudingsdoel te realiseren. Daarbij is betrokken het treffen van generieke emissiebeperkende maatregelen en de uitgifte van de ontwikkelingsruimte. Zie daarnaast onze reactie op de zienswijze hierboven.

11) Verder blijken bronmaatregelen in de praktijk lang niet altijd zo effectief als theoretische modellen voorspellen. Dat bleek dit jaar bijvoorbeeld uit een onderzoek naar luchtwassers. Waar producenten beloven dat 85% van de ammoniak uit de lucht gefilterd wordt, blijkt dit in de praktijk vaak maar 59%.
Reactie GS:
Hoewel er mogelijk aanleiding is voor de veronderstelling dat niet alleen de ammoniakconcentratie, maar ook de ammoniakemissies minder zijn afgenomen dan werd aangenomen, heeft dat voor de onderbouwing van het Programma Aanpak Stikstof geen relevante gevolgen. De berekende emissiedalingen en daarmee de berekende depositiereductie, wordt immers in AERIUS Monitor gekalibreerd aan de hand van daadwerkelijk gemeten ammoniakconcentraties. Onderschattingen van emissies ten opzichte van de werkelijke emissies worden dus gecorrigeerd. Deze gecorrigeerde cijfers over berekende daling van stikstofdepositie vormen de basis voor de beantwoording van de vraag of het verantwoord is om depositieruimte ter beschikking te stellen.

12) Gevraagd wordt om de vergunningverlening op te schorten totdat de Raad van State definitief heeft geoordeeld over de houdbaarheid van het PAS.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 6 van de Vogelbescherming.

Als gevolg van de aanleg van de woonwijk Kloosterveen gaat foerageergebied voor watervogels zoals kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kolgans in het Fochteloërveen verloren. In de passende beoordeling is nader onderzoek gedaan naar de gevolgen van het verdwijnen van het foerageergebied en naar de toename van verstoring. Geconstateerd wordt dat er geen sprake is van significant negatieve gevolgen op de kwalificerende soorten van het Fochteloërveen. Indiener acht de gebruikte methode 'kolgansdagen' niet betrouwbaar om de volgende redenen:

a. Indiener acht foerageergebied dicht bij het Fochteloërveen zoals het plangebied Kloosterveen veel belangrijker voor de foeragerende vogels dan foerageergebied(en) op grotere afstand. Hiermee is volgens indiener onvoldoende rekening gehouden.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 1a. van de Vogelbescherming.

b. Het areaal bollenteelt in de omgeving van het Fochteloërveen is te gering ingeschat. Volgens de lokale WetlandWacht [redacted] is de werkelijke omvang minimaal 150 ha.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 1b. van de Vogelbescherming.

c. Het kwaliteitsverlies van het foerageergebied is niet alleen een gevolg van de in de passende beoordeling vermelde cumulatie van ruimtelijke projecten maar ook komt ook door verstoring (zoals in de buurt parkerende hondenbezitters en brede fietspaden)

Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 1c. van de Vogelbescherming.

d. Aan het fenomeen verjaging van foeragerende vogels wordt ten onrechte voorbijgegaan, terwijl dit een enorm negatief effect heeft op de draagkracht van het gebied. Volgens WetlandWacht [redacted] worden met name ganzen (illegaal?) verjaagd van landbouwpercelen om schade aan gewassen te voorkomen.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 1d. van de Vogelbescherming.

13) Volgens gegevens uit het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM, zie sovon.nl) zijn de aantallen kleine zwaan en wilde zwaan veel lager dan de instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten. De instandhouding van deze soorten staat dus onder druk.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 2 van de Vogelbescherming.

14) Ook wordt de functie van het Esmeer als rust- en slaapplaats steeds meer aangetast door een toename van verstoring. In de passende beoordeling wordt hier niet op ingegaan.
Reactie GS:
Kortheidshalve wordt verwezen naar onze reactie op zienswijze 3 van de Vogelbescherming.

15) Rond het Fochteloërveen vinden, naast de wens om Kloosterveen uit te breiden, meer ontwikkelingen plaats die een negatieve impact hebben op de foerageermogelijkheden voor ganzen en zwanen van N2000-gebied Fochteloërveen. Dat vraagt om een oplossing op landschapsschaal en Natuurmonumenten is graag bereid om hierover mee te denken.
Reactie GS:
Graag gaan wij in op dit aanbod. Deze vergunningprocedure is hiervoor echter niet het juiste vertrekpunt. Wij zullen echter ten behoeve van de 2e beheerplanperiode voor het Fochteloerveen NMF en Natuurmonumenten uitnodigen om met ons mee te denken over het nieuwe beheerplan.

Conclusie zienswijze NMF en Natuurmonumenten
De zienswijze geeft geen aanleiding om geen definitieve vergunning te verlenen.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorgdraagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.

en

De Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……., hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

CONCEPT

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
a) De gemeente Assen zal, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof aanleveren voor de natuurvergunning voor Kloosterakker conform de beleidsregels intern en extern salderen van de provincie of met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
b) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen wanneer de gemeente Assen daarom verzoekt de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof aanpassen door middel van een 6:19 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) besluit hangende beroep.
c) De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen de overige partijen informeren over de wijze waarop "stikstof" zal worden aangepast conform wet en regelgeving en zullen de overige partijen de relevante documenten dan wel besluiten hierover zo spoedig mogelijk doorsturen.

Toelichting
Partijen zijn het er over eens dat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof geen stand kan houden bij een rechtelijke toets. In de huidige verleende natuurvergunning wordt voor de toename van stikstof namelijk verwezen naar de door de Raad van State vernietigde Programma Aanpak Stikstof. De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen daarom de huidige vergunningaanvraag gaan aanpassen waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke beleidsregels intern of extern salderen en/of het (nog te ontwikkelen) Stikstofregistratiesysteem. Partijen zullen elkaar hierover blijven informeren.

Artikel 2 Procesvoorstel
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de "Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen. De kosten van eventueel meerwerk zullen ten laste komen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe komen.
d) De opdracht zal als streefdatum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe de uit de opdracht naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van rustgebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht zal bij de volgende herziening van het beheerplan verwerkt worden in het beheerplan. Voorgaande is alleen anders indien Gedeputeerde Staten van Drenthe besluiten tot een verlenging van de termijn van het beheerplan zonder een inhoudelijke herziening. In dat geval zal bij de daaropvolgende inhoudelijke aanpassing deze kennis verwerkt worden.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1, sub b en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroep tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.

Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage: Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

de vogelbescherming , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	26 februari 2020
Poho datum	2 maart 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Akkoord met gespreksverslag
Doel memo	☐ Ter discussie ☒ Ter informatie
Bijlage	Gespreksverslag bestuurlijk overleg stikstof
Naar GS	nee

Advies/Vraag
In te stemmen met het verslag van het bestuurlijk overleg stikstof van 13 januari 2020

Inleiding
Door de gemeente Assen is gevraagd of u in kunt stemmen met het verslag van het bestuurlijk overleg stikstof van 13 januari 2020. Dit verslag treft u aan als bijlage bij dit advies.

Argumenten
Het verslag is een goede samenvatting van het gesprek.

Risico's
N.v.t.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Na uw akkoord zullen wij dit doorgeven aan de gemeente Assen.

Verslag op hoofdlijnen – overleg over natuurvergunning Kloosterveen

Datum: 27 februari 2020

Aanwezig: [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (wetlandwacht Fochteloerveen), [redacted] (Prolander), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Het overleg wordt begeleid door twee – niet bij de inhoud betrokken - procesbegeleiders van de provincie Drenthe.

Aanleiding

[redacted] schetst de aanleiding voor het overleg; het beroep van de aanwezige natuurpartijen tegen de natuurvergunning Kloosterveen en de gezamenlijke wens van partijen om te kijken of we in een minnelijk traject tot afspraken kunnen komen zodat de juridische procedure beëindigd kan worden.

Stikstof

De gemeente Assen licht toe dat ze de huidige vergunningaanvraag gaat repareren dan wel een nieuwe aanvraag gaat indienen, waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke spelregels en/of provinciale beleidsregels. De natuurpartijen worden hierin meegenomen.
Dit is in principe akkoord voor betrokken partijen, waarbij de NMF wel het voorbehoud maakt dat zij de regels rondom het landelijke “stikstofregistratiesysteem” nog niet kent en op zijn merites wil beoordelen. Als zij het niet eens zijn met die regels en de wijze waarop het stikstofregistratiesysteem gaat werken, dan zullen ze hun beroep niet intrekken (in het geval dat wij gebruik maken van het landelijke registratiesysteem).

Zorgen en wensen foerageergebieden

De natuurpartijen geven aan dat ze vinden dat de foerageergebieden rondom het Fochteloerveen beter beschermd moeten worden. Ze hebben zorgen over de vele ontwikkelingen die hier plaatsvinden: uitbreiding Kloosterveen, maar ook aanleg zonneparken en veranderend grondgebruik. Het beeld is dat de cumulatie van de initiatieven zorgt voor negatieve effecten voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

De natuurpartijen pleiten daarom voor een gedegen analyse voor het gehele gebied van en rondom het Fochteloerveen, waarbij zowel naar kwantiteit als kwaliteit van de foerageergebieden wordt gekeken. De partijen willen dit vastgelegd hebben in een juridische overeenkomst, waarbij ook afspraken worden gemaakt over de stikstofreparatie.

De Passende Beoordeling die gemaakt is voor de uitbreiding van Kloosterveen mist volgens natuurpartijen te veel het kwalitatieve aspect; er is onvoldoende aandacht voor de effecten van de verstoring die plaats vindt door activiteiten die formeel niet toegestaan zijn, zoals jacht en recreatie buiten de toegestane paden.

Deze analyse zou zich primair moeten richten op de niet-broedvogels, inclusief kraanvogel. Mogelijke oplossingen voor water- en stikstofproblematiek worden gezien als meekoppelkansen.

Aanvullend op bovenstaande geeft de Vogelbescherming aan dat ze graag ziet dat er een x-aantal hectare wordt aangewezen als ganzenfoerageergebied.
De provincie geeft aan dat ze hier niet op voorhand een toezegging in kan doen. Dit hangt af van de inzichten (knelpunten) die uit de analyse komen en welke mogelijkheden er zijn om deze knelpunten aan te pakken. Dit zou de aanwijzing van foerageergebieden kunnen zijn, maar mogelijk zijn andere maatregelen passender en effectiever.

Vragen t.a.v. analyse

Tijdens het gesprek komt een aantal vragen op ten aanzien van de analyse, zoals:

- Hoe gaan we de analyse doen?
- Hoe gaan we de knelpunten in beeld brengen?
- Hoe gaan we de verstoring hierin meenemen? Hebben we een goed beeld van de verstoringen? Waar komen die voor en hoe vaak?
- Hoe worden we het eens over de knelpunten? Bijvoorbeeld ten aanzien van de ganzen. Hiervoor worden de gebiedsminimum gehaald, dus zou je kunnen zeggen dat daarvoor geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Of zijn de instandhoudingsdoelstellingen niet goed gekozen?

Partijen zijn het eens dat voor de kleine zwaan en wilde zwaan de trend niet overeen komt met het instandhoudingsdoel. Dit is in het beheerplan ook zo aangegeven.

Voorgesteld wordt om de opdrachtomschrijving voor de analyse onderdeel te laten worden van de intentieovereenkomst. De provincie neemt hierin de lead, doet een concept voorstel voor de analyse en legt deze aan de andere partijen voor.

Principe-afspraken – samenvattend

- Partijen willen afspraken vastleggen in een privaatrechtelijke overeenkomst. Essentieel hierbij is dat alle partijen meedoen/tekenen. In deze overeenkomst worden afspraken gemaakt over de volgende zaken.
- De wijze waarop de gemeente Assen het stikstofvraagstuk repareert. Uitgangspunt hierbij is dat aan de landelijke en/of provinciale beleidsregels wordt voldaan. Voor voorbehoud NMF Drenthe, zie hiervoor.
- Een procesvoorstel, waarvan het maken van een analyse waarin de knelpunten rondom het Fochteloërveen in kaart worden gebracht een eerste stap is. De exacte uitvraag voor de analyse maakt onderdeel uit van de nog af te sluiten privaatrechtelijke overeenkomst en moet nog uitgewerkt worden. Onderdelen waarover gesproken is zijn de volgende:
    - Bij deze analyse wordt gebruik gemaakt van de “best beschikbare kennis” (van o.m. [redacted]) en niet alleen een GIS benadering (zoals in de passende beoordeling van Kloosterveen is gebeurd).
    - Naast de beschermde soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen zal ook de kraanvogel meegenomen worden in de analyse. De verwachting is dat voor deze vogel in de toekomst ook instandhoudingsdoelstellingen worden opgenomen voor het Fochteloërveen.
    - De analyse strekt zich niet alleen uit tot het grondgebied van de gemeente Assen maar beslaat ook ander gemeenten en ook het grondgebied van de provincie Fryslan.
    - De analyse maakt de knelpunten inzichtelijk ten aanzien van de foerageergebieden van nu en in de toekomst (zoals bollenteelt, zonnepanelenvelden, verjaging e.d.).
    - De analyse geeft ook inzicht in oplossingen voor deze knelpunten waarbij het aanwijzen van een beschermd foerageergebied een optie is. Andere opties zijn: meer voorlichting over nut en noodzaak foerageergebieden (om verjaging te voorkomen), afsluiten fietspaden, afsluiten schouwpaden voor recreanten, intensivering handhaving, vrijwillig -financieel gestimuleerd- agrarisch natuurbeheer.
    - De analyse wordt gedaan door een extern bureau en moet voor het einde van dit jaar zijn afgerond.
- Dat partijen de intentie hebben om tot oplossingen te komen als uit de analyse blijkt dat er knelpunten zijn. Hierbij is de provincie vanuit haar verantwoordelijkheid voor het beheerplan / het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in de lead.
- De opgedane kennis van de analyse zal uiteindelijk een plek krijgen in het beheerplan.
- Partijen trekken beroep in tegen huidige natuurvergunning Kloosterakker, maar spreken ook af geen bezwaar aan te tekenen tegen verdere, nu voorziene, uitbreiding van Kloosterveen (Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035).

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
a) De gemeente Assen zal, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof aanleveren voor de natuurvergunning voor Kloosterakker conform de beleidsregels intern en extern salderen van de provincie of met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
b) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen wanneer de gemeente Assen daarom verzoekt de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof aanpassen door middel van een 6:19 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) besluit hangende beroep.
c) De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen de overige partijen informeren over de wijze waarop “stikstof” zal worden aangepast conform wet en regelgeving en zullen de overige partijen de relevante documenten dan wel besluiten hierover zo spoedig mogelijk doorsturen.

Toelichting
Partijen zijn het er over eens dat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof geen stand kan houden bij een rechtelijke toets. In de huidige verleende natuurvergunning wordt voor de toename van stikstof namelijk verwezen naar het door de Raad van State vernietigde Programma Aanpak Stikstof. De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen daarom de huidige vergunningaanvraag gaan aanpassen waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke beleidsregels intern of extern salderen en/of het (nog te ontwikkelen) Stikstofregistratiesysteem. Partijen zullen elkaar hierover blijven informeren.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en broedvogels in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen. De kosten van eventueel meerwerk zullen ten laste komen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe.
d) De opdracht zal als streefdatum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe de uit de opdracht naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van rustgebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1, sub b en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroep tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is

geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage: Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Verslag op hoofdlijnen – overleg concept privaatrechtelijke ovk en bijbehorende opdracht

Datum: 6 mei 2020

Aanwezig: [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Inleiding
Omdat [redacted] nieuw is in het gezelschap, wordt gestart wordt met een voorstelrondje.

[redacted] leidt het overleg verder in. Vóór de coronacrisis is er met elkaar gesproken. Vervolgens is er een conceptovereenkomst en -opdracht opgesteld en gedeeld met elkaar. De natuurpartijen hebben daarop gezamenlijk gereageerd. De reactie was voor de beide overheden aanleiding voor dit gesprek. De opmerkingen worden langs gelopen.

Stikstof
De wijze waarop dit onderwerp is beschreven in de overeenkomst vinden de natuurpartijen te mager. Er is nog niet ingevuld hoe dit opgelost wordt.

[redacted] geeft aan dat de tijd ons heeft ingehaald; het stikstofregistratiesysteem (SRSS) is inmiddels in de lucht. Het SSRS zal als basis dienen voor de ontwikkeling van Kloosterveen. De gemeente Assen heeft al een aanvulling ingediend om gebruik te kunnen maken van het SRSS. De provincie Drenthe heeft de aanvulling doorgestuurd naar BIJ12. Op dit moment is nog geen definitief fiat of er voldoende stikstofruimte is of niet. Zodra die er is, stelt de provincie een concept artikel 6.19 Awb besluit op. Deze zal gedeeld worden met iedereen en onderdeel uitmaken van deze overeenkomst.

Afgesproken wordt het gehele pakket (aanvullingen en concept besluit) te delen als de beoordeling van BIJ12 binnen is. Als de beoordeling door BIJ12 langer duurt, dan wordt de aanvulling stikstof eerder gedeeld. De andere partijen zijn benieuwd naar de gewijzigde vergunning. Partijen zijn akkoord met het proces. Als de gewijzigde vergunning conform de SRSS-regels is ingediend en wordt verleend, dan kunnen zij hierachter staan. Zij geven aan de SRSS als systematiek niet ter discussie te stellen. De overeenkomst zal worden aangepast op basis van vorenstaande.

Privaatrechtelijke overeenkomst inzake maatregelen Fochteloërveen
De volgende opmerkingen worden gemaakt ten aanzien van de concept-privaatrechtelijke overeenkomst:

- De tekstuele opmerking bij de ondergetekenden wordt overgenomen. Instandhouding en de verplichting om verslechtering te voorkomen zijn 2 losse verplichtingen.
- Titel artikel 2 wordt conform de voorgestelde wijzigingen aangepast.
- Artikel 2a. de aanleiding voor deze overeenkomst is het beroep dat is ingediend door de natuurpartijen betreffende de verleende natuurvergunning aan de gemeente Assen voor realisatie van de woonwijk Kloosterveen. In het beroepschrift is niet gerept over broedvogels, uitgezonderd de kraanvogel. De kraanvogel heeft een status aparte en wordt wel meegenomen in het onderzoek, de overige broedvogels niet. Deze broedvogels maken ook geen gebruik van het foerageergebied. De Vogelbescherming bekijkt of ze hiermee kan instemmen en laat dit op korte termijn weten.

- Artikel 2d. Gevraagd wordt het woord ‘streefdatum’ te laten vervallen. Dit wordt overgenomen. Als einddatum voor de resultaten van het onderzoek wordt december aangehouden. Partijen hebben er geen problemen mee als dit door omstandigheden toch later wordt. Dat is dan geen reden om de overeenkomst direct te ontbinden. Het te selecteren bureau zal in het voortraject worden gevraagd of december haalbaar is als einddatum voor oplevering van het onderzoek.
- Artikel 2f. Er wordt voorgesteld een termijn van 3 jaar voor uitvoering te stellen om te voorkomen dat maatregelen niet uitgevoerd gaan worden. De bedoeling is om te formuleren dat uit het onderzoek voorgestelde maatregelen zo snel mogelijk uitgevoerd worden. Afgesproken wordt dat de zin wordt aangepast. Als uit het onderzoek voorgestelde maatregelen bekend zijn, dan worden deze zo snel mogelijk uitgevoerd. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
- Artikel 2h. De term ‘rustgebieden’ wordt gewijzigd in ‘foerageergebieden’ (= gebieden waar rust en voedsel gevonden wordt).
- Artikel 2h. De natuurpartijen hebben problemen met het 2e deel van dit artikel. Voor de provincie is het echter lastig om formeel foerageergebieden aan te wijzen als dit als maatregel uit het onderzoek blijkt. Dit heeft ermee te maken dat je met een gebiedsproces te maken hebben waarbij nog andere belangen ertoe kunnen leiden dat deze maatregelen lastig te behalen wordt. Dus absolute juridische zekerheid hierover kan de provincie niet geven. Partijen komen op dit punt niet bij elkaar. Afgesproken wordt dat dit punt wordt voorgelegd aan de gedeputeerden.
- Artikel 2i. Er speelt heel veel in en om het Fochteloërveen, daarom vinden de natuurpartijen wel dat actualisatie van het beheerplan zou moeten plaatsvinden. Dit stuit echter op problemen in de provinciale planning. Er wordt afgesproken dat alleen de eerste zin blijft staan. Herziening wordt gewijzigd in ‘actualisatie’. Het artikellid gaat concreet om de verwerking van de maatregelen in het beheerplan op enig moment. [redacted] komt nog met een tekstvoorstel om eerste zin beter vorm te geven.

Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen
Enkele opmerkingen overlappen met wat al besproken is bij de privaatrechtelijke overeenkomst. Die worden hier niet weer herhaald.

Overige opmerkingen:
- Het beheerplan mist als aandachtspunt en bron voor het uit te voeren onderzoek. Dit wordt aangevuld bij de lijst van bronnenlijst onderaan de opdracht.
- Alinea 2. Voorgestelde tekstuele wijzigingen worden overgenomen. ‘Op termijn’ in de laatste zin komt tussen aanhalingstekens te staan.
- Alinea 3:
    - 1e bullet: Wordt gewijzigd: We willen een zorgvuldige en goede beschrijving en analyse op basis van de huidige en historische data. Waaronder: eerste 3 bullets aanhalen. Op die manier komen we tot een reële inschatting.
    - 2e bullet: met instandhoudingsdoelen worden de soorten bedoeld.
    - 3e bullet: moet ook soorten zijn.
    - 6e bullet: hiermee wordt beoogd het in beeld brengen van het belang van het gebied voor de soorten (wat doet de soort in dit gebied en wat doet het landelijk). Zin wordt verduidelijkt in de opdracht.
    - 7e bullet: aanvulling: leefgebied van de soorten. Wordt verduidelijkt.
    - 8e bullet is als voorstel van de natuurpartijen ingebracht. NMF ziet heel veel toekomstige plannen om het Fochteloërveen heen. Het zou goed zijn dat dit in beeld gebracht wordt. Vanuit het onderzoek worden andere betrokken gemeenten geïnformeerd over de uitvoering van dit onderzoek en daarbij worden de gemeenten

er nogmaals op attent gemaakt dat voor ruimtelijke ontwikkelingen in en rond het Fochteloërveen een natuurvergunning nodig zijn. Ook wordt opgehaald welke plannen binnen het foerageergebied (10 km) er zijn binnen de andere gemeenten. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt. Onder 'plannen' wordt verstaan een ruimtelijke ontwikkeling waarvoor een aanvraag is ingediend die gerealiseerd wordt binnen het potentiële foerageergebied (10 km rond aangewezen het Natura 2000-gebied Fochteloërveen). Een analyse wat al die ontwikkelingen doen op het foerageergebied maakt geen onderdeel uit van het onderzoek.
    - 9e bullet: de tekstuele wijzigingen worden overgenomen.

- De kraanvogel heeft ook betekenis als niet-broedvogel. De provincie vraagt zich af hoeveel nemen we daarvan op in het onderzoek? [redacted] komt met een voorstel hiervoor.
- De opmerkingen bij 'voor- en nadelen' worden verwerkt in de definitieve opdracht.
- In de concept-opdracht staat nu een passage over het inzichtelijk maken van de kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit betreft enkel een overzicht van de te verwachten kosten/uren. Dit is akkoord.
- De natuurpartijen komen met een tekstvoorstel voor de scenario's. De provincie benadrukt dat bij alle scenario's geldt dat de instandhoudingsdoelen worden gewaarborgd/bereikt.
- Blz. 3, bovenaan. Het woordje 'afdoende' bij afronding opdracht wordt weggelaten.
- De tekstuele opmerkingen bij de kopjes 'governance' en 'bronnen' worden overgenomen.

Samenvattend:

- Bijna op alle punten zijn we er met elkaar uit.
- De Vogelbescherming komt terug op het punt broedvogels en kraanvogels.
- De provincie legt het voorstel om artikel 2h te laten vervallen bij de verantwoordelijke gedeputeerden neer. Waarschijnlijk zal dit 18 mei plaatsvinden. [redacted] zal de uitkomst terugkoppelen. Hiervoor wordt een videoconference call georganiseerd.
- Pas na akkoord van de gedeputeerden, worden de documenten aangepast en opnieuw rondgemaild. Daarna kunnen de aangepaste documenten aan de bestuurders van alle partijen voorgelegd worden.
- Als er geen akkoord komt van de gedeputeerden, dan wordt in de week van 18 mei tijdens de nog te plannen videoconference call besproken welke consequenties dit heeft voor het vervolg van het proces.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door GS van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en de kraanvogel in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten GS zich in deze via een gebiedsproces te realiseren.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: provincie Drenthe

Datum: 8-5-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden dan wel ontwikkeld worden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht /Vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit in relatie tot het behalen van het landelijke doel.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingscommissie.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen

CONCEPT

- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en de kraanvogel in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief tijdspad) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, de effecten op de foerageergebieden van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en de effecten van bestaande en toekomstige verstoring op rust- en slaapplaatsen op de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de

bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen

Van: provincie Drenthe

Datum: 26-6-2020

NATURA 2000

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen..

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019

CONCEPT

- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief tijdspad) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval

van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 26 juni 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	23 juni 2020
Poho datum	29 juni 2020
Opsteller	[redacted]
Afgestemd met	[redacted]
Onderwerp	Stand van zaken natuurvergunning Kloosterveen
Doel memo	☐ Ter discussie ☒ Ter informatie
Bijlage	1. Concept privaatrechtelijke overeenkomst 2. Concept opdracht voor ecologisch bureau
Naar GS	nee

Advies/Vraag
Kennis te nemen van de planning ten aanzien van de afwikkeling van het minnelijke traject Kloosterveen.

Inleiding
N.a.v. de beroepsschriften door NM, NMF en Vogelbescherming is een minnelijk traject gestart. Na wat strubbelingen lijken de partijen nu akkoord te zijn. In een eerder poho is de privaatrechtelijke overeenkomst en de bijbehorende opdracht al voorgelegd. Hierin zijn enkele details veranderd als gevolg van de nadien ingezette onderhandelingen. Bijgevoegd zijn de laatste versie van de overeenkomst en opdracht. De concept natuurvergunning is nog “work in progress”. In deze memo wordt de laatste stand van zaken benoemd en gaan wij in op de planning.

Stikstof
Voor het stikstofdeel van de natuurvergunning is afgesproken dat wij een beroep doen op het SSRS. In eerste instantie bleek voor één hexagoon niet voldoende ruimte te zijn. Maar bij een nadere bestudering bleek dat hexagoon onterecht te zijn opgenomen in AERIUS. Het hexagoon beslaat namelijk helemaal geen beschermd habitattype, maar een parkeerplaats. Na de correctie van dit ene hexagoon bleek er voldoende ruimte te zijn voor het plan Kloosterakker voor 500 woningen. Pas na 1 juli 2020 weten wij of er definitief voldoende ruimte is. Dit komt omdat pas na 1 juli 2020 alle projecten (van heel NL) die op dat moment een beroep doen op het SSRS en ontvankelijk zijn definitief worden vastgelegd (de wachtrij wordt dan vastgesteld). In Drenthe zijn er geen andere projecten ingediend vóór de aanvulling van de aanvraag Kloosterveen waardoor we verwachten dat we na 1 juli 2020 definitief zullen horen dat er voldoende ruimte is in gereserveerd. Wij kunnen dan overgaan tot het afgeven van een nieuwe natuurvergunning (een zogenaamd 6:19 Awb besluit).

Omdat het (concept) 6:19 Awb besluit onderdeel uit zal gaan maken van de privaatrechtelijk overeenkomst (als bijlage 2) kan de overeenkomst pas definitief worden vastgesteld als de natuurvergunning (in concept) klaar is. Hierdoor is het niet meer mogelijk gebleken om voor het zomerreces dit proces af te ronden. Verder lopen we vertraging op omdat het SSRS nog steeds niet voldoende is onderbouwd door de minister. De onderbouwing van zichtjaar 2030 is nog niet gereed. Dit is een extra vertragende factor. Hierdoor zal de overeenkomst pas na het zomerreces vastgesteld kunnen worden.

Planning vaststelling overeenkomst
Omdat we over de natuurvergunning pas na 1 juli 2020 definitieve zekerheid hebben kunnen GS en de andere partijen pas na 1 juli 2020 definitief de overeenkomst vaststellen. Omdat de laatste GS-vergadering voor het zomerreces op dinsdag 30 juni 2020 is, kan de overeenkomst pas na het zomerreces (voor het eerst op 18 augustus 2020) door GS van Drenthe vastgesteld worden. Met deze planning zijn alle partijen akkoord.

Offerte uitvraag
Omdat het beroep pas wordt ingetrokken als wij een ecologisch bureau opdracht hebben gegeven om het onderzoek uit te voeren (en wij de natuurvergunning hebben verleend) hebben wij alvast Altenburg & Wymenga om een offerte verzocht. Alle partijen zijn akkoord met de keuze van dit bureau en zijn ook ambtelijk akkoord met de gevraagde opdracht. De definitieve opdracht zal gegeven kunnen worden als de offerte met de partijen besproken is en iedereen akkoord is.

Rechtbank
De Rechtbank is door ons, in samenspraak met alle partijen, gevraagd ons meer tijd te geven om het minnelijk traject af te ronden. Gevraagd is ons tot in ieder geval 1 september 2020 de tijd te geven.

Risico's
Op basis van de huidige planning is de release van een nieuwe versie van AERIUS voorzien op 25 augustus aanstaande. Mogelijk zal hierom al vóór 18 augustus 2020 AERIUS op slot gaan. Dit zal kunnen betekenen dat de planning niet gehaald kan worden. De actualisatie houdt o.a. in een wijziging van de achtergrondwaarden en hogere emmissiefactoren voor mobiele bronnen. Dit zou kunnen betekenen dat er na de actualisatie de claim in het SSRS toch niet past! Dit is een omstandigheid waarmee we rekening moeten houden maar is nu nog niet zeker. Het verdient hierom de voorkeur om (als 18 augustus 2020 toch haalbaar blijkt) de natuurvergunning dan ook zo spoedig mogelijk vast te stellen.

Een alternatief is dat wij vooruitlopend op de vaststelling van de overeenkomst het besluit van de natuurvergunning in mandaat alvast kunnen nemen (in het zomerreces). Uiteraard zullen wij ook in dat geval de natuurvergunning eerst ambtelijke afstemmen met de natuurpartijen. Op die manier is de vergunning verleend en is de tijdsdruk er enigszins af.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
In het zomerreces wordt doorgewerkt aan de afronding van de natuurvergunning en zal een GS-nota gemaakt worden. Deze zal aangeleverd worden voor de behandeling op de eerste GS-vergadering na het zomerreces.

Eventueel kan vooruitlopend aan de behandeling van de GS-nota de natuurvergunning in mandaat al worden verleend.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	4 september 2020
Poho datum	7 september 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Memo ter voorbereiding van BO inzake Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	1. Mail 9 juli 2020 van VB 2. laatste openstaande onderhandelingspunten 3. agenda voorstel groene partijen
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Kennis nemen van de laatste stavaza in relatie tot het BO over de natuurvergunning Kloosterveen.
2. Bij ongewijzigde omstandigheden in het BO vasthouden aan de basisafspraken.
3. Kennis te nemen van de laatste openstaande punten in bijlage 2.

Inleiding
Naar aanleiding van ingediende beroepen tegen de -onder het PAS afgegeven- natuurvergunning Kloosterveen loopt een langdurig minnelijk traject. Dit overleg leek de afgelopen maanden naar ons idee de goede kant op te gaan totdat wij op 9 juli 2020 een mail ontvingen van de VB. In die mail gaf de VB aan dat zij de concept overeenkomst voorgelegd had aan haar MT en dat het MT niet met de uitgangspunten van de overeenkomst in kan stemmen. Quote:
"Het MT vindt dat de eisen die in de overeenkomst aan VBN worden gesteld niet in verhouding staan tot wat provincie en gemeente ons bieden; nl. beroep intrekken op een moment dat er nog niks is uitgevoerd en we ook geen garantie hebben dat dat gaat gebeuren en vervolgens geen bezwaar/beroep mogen aantekenen in de toekomst bij verdere opschaling."

In dezelfde mail wordt aangegeven dat het MT de andere bestuurders een aantal scenario's voor wil leggen:
1. Onderzoek + maatregelen uitvoeren en daarna beroep intrekken
2. Opdracht onderzoek verlenen en met elkaar vastleggen dat maatregelen die daaruit volgen worden uitgevoerd voorafgaand aan de bouw
3. Geen overeenkomst, maar procedure hervatten
4. Scenario zoals voorgesteld in huidige concept overeenkomst (maar dit wil het MT zelf niet).

Basisafspraak
Dat het MT niet instemt en nu komt met een totale andere aanpak verrast ons. Het verrast ons omdat wij ambtelijk op 27 februari uitgebreid met elkaar gesproken hebben over de mogelijkheden om tot een oplossing te komen die voor alle partijen acceptabel is. Daar is de basisafspraak uit naar voren gekomen dat we een privaatrechtelijke overeenkomst opstellen waarin afgesproken wordt:
- hoe het stikstofvraagstuk gerepareerd gaat worden;
- dat we met elkaar een opdrachtformulering maken voor nader onderzoek naar de foerageergebieden en dat provincie/gemeente deze opdracht wegzetten bij een onafhankelijk adviesbureau;
- en dat de voorgaande twee punten de basis zijn voor het intrekken van het beroep van de natuurpartijen.

We hebben toen ook expliciet afgesproken dat alle partijen deze aanpak aan hun bestuurders zouden voorleggen en dat als alle partijen hiermee konden instemmen we e.e.a. nader zouden uitwerken. In het poho van 9 maart 2020 is deze basisafspraak door de provincie "geaccordeerd". De goedkeuring

van de VB hebben wij op 17 maart 2020 gekregen. Door de mail van 9 juli 2020 komen ze hier op terug. Juist vanwege die goedkeuring hebben wij de afgelopen maanden uitgebreid met elkaar gesproken over de teksten van zowel de opdrachtformulering als de overeenkomst.

De VB geeft aan dat ze op 17 maart heeft ingestemd met de voorgestelde aanpak, maar dat zij daarbij een voorbehoud hebben gemaakt dat de daadwerkelijke ondertekening van de overeenkomst afhankelijk is van wat erin staat. Dat de VB een voorbehoud heeft gemaakt is helder maar ze komen nu terug op de basisafspraak.

Het standpunt van de VB heeft ook de NMF en NM verrast. De reactie is niet afgestemd met NMF en NM en zij staan er ook niet achter. Om die reden hebben die bestuurders voor de vakantie al kort contact gehad. Hieruit is naar voren gekomen dat een BO met alle partijen wenselijk is. Voor het BO met alle partijen zullen NM, NMF en de VB een vooroverleg hebben. Het BO vindt op 8 september 2020 plaats.

Het overleg is gepland door de VB om “een impasse te voorkomen”. Feitelijk is de impasse er al en moet blijken of deze kan worden doorbroken. Er is gevraagd om een agenda voor het BO. Deze hebben wij op 3 september ontvangen (zie bijlage 3). De agenda heeft ons wel verrast omdat het net lijkt als dit de eerste bijeenkomst is over dit onderwerp. Ook de aanwezigheid van namens de VB verrast ons. Dit is de wetlandwacht van het Fochteloerveen en tevens een belangrijk ecologisch adviseur van de VB. Dit zou kunnen betekenen dat men de “ecologisch inhoud” in zou willen. Uit veel zaken blijkt echter dat de VB met name geen vertrouwen heeft in ons als overheid (zie ook bijlage 2).

Argumenten
2.1 De basisafspraak zorgt ervoor dat er op relatief korte termijn woningen gebouwd kunnen worden.
De nu voorgestelde opties 1 en 2 van de VB zorgen ervoor dat de woningbouw pas kan starten nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Onduidelijk is of er maatregelen nodig zijn (dit moet nog blijken uit het ecologisch onderzoek van +/- € 50.000,- dat nog uitgevoerd moet gaan worden) maar als het nodig is kan dat mogelijk vele jaren duren (bijv. het aanwijzen van foerageergebieden). Dit maakt het zinloos om hieraan mee te werken. Het voordeel van deze overeenkomst (snelle woningbouw) is dan helemaal verdwenen.

2.2. Wij schatten onze kansen voor een rechtszaak goed in.
Wij hebben de natuurvergunning voor de ontwikkelruimte van stikstof reeds aangepast. Op 10 augustus 2020 is de eerste definitieve vergunning op grond van het Stikstof Registratie Systeem (SSRS) door de provincie Drenthe uitgegeven. Door middel van deze vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

Risico’s
Als de uitkomst is dat de rechtszaak moet worden voortgezet dan schatten wij onze kansen goed in. Maar het is natuurlijk niet uit te sluiten dat de vergunning -om wat voor reden- toch door de Rechtbank vernietigd gaat worden. Het is zodoende veiliger om er met de partijen uit te komen (waarmee het beroep wordt ingetrokken).

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Het BO aangaan.

Bijlage 2

Laatste openstaande punten

In de onderhandelingen waren wij al heel ver. Er waren echter nog enkele openstaande punten waar de VB ambtelijke nog geen definitief akkoord op heeft gegeven:

3.1
De basisafspraak
In de poho memo is uitgebreid omschreven waarom wij adviseren vast te houden aan de basisafspraak.

3.2
Wij hebben in het onderzoeksvoorstel (als onderdeel van de overeenkomst) opgenomen dat wij graag onderzocht willen hebben of het instandhoudingsdoel van enkele soorten nog correct is.
Reden Drenthe
Er zijn in Drenthe namelijk 2 andere gevallen bekend waarbij de instandhoudingsdoelen destijds volgens de provincie Drenthe niet juist waren vastgesteld (rivierdonderpad Drentsche Aa en geoorde fuut Dwingelderveld). Daarover vindt nu afstemming met LNV plaats. Drenthe wil voorkomen dat dit ook blijkt te gelden voor de doelen van de genoemde vogels nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Reden hiervoor is omdat er in het gesprek van 17 maart discussie was over de totstandkoming van de waarden voor de instandhoudingsdoelen. Om in de uitwerking van oplossingen met waarden te werken die zowel door de provincie als door de appelanten kunnen worden onderschreven vindt de provincie deze onderzoeksvraag relevant.
Standpunt VB
Volgens de VB zijn de instandhoudingsdoelen zoals vermeld in het onherroepelijke N2000-aanwijzingsbesluit een gegeven en moeten ook als zodanig gelden in het licht van de overeenkomst en de opdracht. Zo is dit ook in het overleg van 18 mei erkend.
Voorstel voor onderhandeling
De VB heeft gelijk dat dit nu een juridisch gegeven is. Als wij echter maatregelen moeten uitvoeren zien wij liever dat het doel correct is, temeer omdat momenteel landelijk een evaluatie van de doelen plaatsvindt door LNV. Vanuit de redeneerlijn van VB snappen wij echter deze wens en kunnen we dit punt eventueel los kunnen laten als dat onderhandelingsruimte geeft.

3.3
De VB ziet graag artikel 4 van de overeenkomst geschrapt
Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen."
Reden Drenthe
Het staat voorop dat GS (als ze instemmen met de ovk) de intentie heeft om de afspraken in de overeenkomst na te leven. Door de ondertekening van de overeenkomst zal ook gesproken kunnen worden van opgewekt vertrouwen hiertoe. Echter als men met de overheid een private overeenkomst afsluit over haar publiekrechtelijke taken kan de overheid niet anders dan een dergelijke bepaling op te nemen. Het is dan ook een standaard artikel in al onze overeenkomsten. Voor de gemeente Assen geldt overigens het zelfde. Wij zijn namelijk als overheid een publiekrechtelijk orgaan en zodoende gebonden aan democratische processen. In zo'n democratisch proces kunnen zaken toch anders lopen dan wij nu kunnen voorzien. Gelet hierop kunnen wij niet anders dan vasthouden aan het huidige artikel.
Standpunt VB
De advocaat van de VB geeft aan dat deze bepaling ertoe kan leiden dat de provincie (of gemeente) bepaalde publiekrechtelijke besluiten die nodig blijken te zijn ter uitvoering van de overeenkomst niet nemen. De VB stelt daarom voor dit artikel te schrappen.
Voorstel voor onderhandeling
Vasthouden aan deze eis. Het is een gegeven dat als men onderhandeld met de overheid dat de overheid gelet op haar publieke belangen hiervoor een uitzonderingsbepaling moet opnemen.

Bijlage 3

Agendavoorstel bestuurlijk overleg Kloosterveen / Fochteloërveen 8 september 2020

1. Opening

2. Kort voorstelrondje

3. Stand van zaken: waarom zitten we aan tafel (visie en toelichting overheden en groene organisaties)

4. Verkennen oplossingsrichtingen

5. Hoe komen we tot overeenstemming over een privaatrechtelijke overeenkomst teneinde Natura 2000-gebied Fochteloërveen beter te beschermen bij het realiseren van de woonwijk Kloosterveen

6. Vervolgafspraken

7.

Reactie Gespreksverslag van het bestuurlijk overleg van 8 september 2020 (in geel de voorgestelde wijzigingen door groene partijen gemarkeerd)

Aanwezigen: Fred Wouters (VB), Jan Gorter (NM), Reinder Hoekstra (NMF), Mirjam Pauwels (Gemeente Assen), Henk Jumelet en Hans Kuipers (provincie Drenthe). Verder waren voor ambtelijke ondersteuning aanwezig: [redacted] (Assen), [redacted] (VB) en [redacted] (provincie).

Het overleg is geopend door Hans Kuipers. Alle partijen zijn in de gelegenheid gesteld om aan te geven wat hun kijk is op het proces tot nu toe.

Vervolgens is door dhr Wouters uitgelegd wat de uitkomsten waren van het vooroverleg tussen de natuurpartijen vanochtend. Dit heeft geleid tot een voorstel voor veranderingen t.o.v. de huidige concept overeenkomst. In hoofdlijnen komt dit voorstel erop neer dat het beroep tegen de natuurvergunning wordt ingetrokken nadat het ecologisch onderzoek is uitgevoerd, de daaruit voortvloeiende maatregelen in een plan van aanpak op tijd en geld zijn gezet en GS en PS hiermee hebben ingestemd. De benodigde maatregelen moeten binnen 4 jaar worden uitgevoerd.

Hierop is door de overheden aangegeven dat hun motivatie voor het aangaan van de private overeenkomst zit in de zekerstelling dat de woningbouw in Kloosterveen op korte termijn van start kan gaan. De overheden concluderen dat de beoogde tijdswinst (door direct intrekken beroep) met het voorstel van de natuurpartijen niet gehaald wordt.

Hierop is een alternatief voorstel neergelegd. In het kort komt dit erop neer dat er een knip wordt gemaakt tussen het intrekken van het beroep tegen de 500 woningen (de huidige vergunning) en de afspraak om geen beroep in te stellen tegen de 2000 in de toekomst nog te vergunnen woningen. De afspraak is dat er binnen nu en +/- 2 weken een overeenkomst wordt afgesloten tussen alle partijen waarin staat:

- Dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning van 500 woningen zullen intrekken als de overheden de opdracht hebben verleend aan een ecologisch bureau op basis van gezamenlijke opdrachtformulering en de provincie de natuurvergunning heeft aangepast (dit laatste is overigens al gebeurd).
- Dat de afspraak - dat er geen beroep wordt ingediend tegen de natuurvergunning van de overige 2000 woningen- nu nog niet wordt gemaakt, maar als intentie wordt opgenomen en gekoppeld aan het besluit van de provincie over het plan van aanpak dat op basis van het nader onderzoek wordt opgesteld. Met dit plan van aanpak wordt bedoeld een analyse van het probleem en een uiteenzetting van de maatregelen die op basis van het onderzoek van het ecologisch bureau geadviseerd en opgepakt gaan worden, inclusief begroting en tijdspad.
- ~~Als partijen het eens zijn over het plan van aanpak kan een nadere overeenkomst <> voor de overige 2000 woningen als de provincie het plan van aanpak uitvoert.~~
- Als basis voor de overeenkomst wordt de concept overeenkomst gebruikt die partijen al overeengekomen waren. De groene partijen krijgen de ruimte om binnen de termijn van 2 weken enkele veranderingen of aanscherpingen voor te stellen.

Alle partijen stonden positief tegenover dit alternatieve voorstel en zullen z.s.m. bij hun achterban nagaan of dit voor iedereen een acceptabel consensus is. Einde overleg.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen

NATURA 2000

Van: provincie Drenthe
Datum: 15-092020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel..

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

CONCEPT

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de

CONCEPT

opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

-
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen..

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. . De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. Om de begeleidingsgroep mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

CONCEPT

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk.
- SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering maart 2021 krijgen.
e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam

te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie draagt zorg voor een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen de verdere ontwikkeling van de overige (circa 2000) woningen voor het toekomstige uitbreidingsplan Kloosterveen, maar definitieve afspraken hierover worden pas gemaakt na afronding van het onderzoek zoals omschreven onder artikel 2 lid e en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september 2020

2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Agendapunt voor de vergadering van Gedeputeerde Staten van Drenthe

GS-stuk

Algemene gegevens	
Opsteller	[redacted], tst. [redacted]
Team	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
Datum	dindag 29 september 2020
Uiterste behandeldatum in GS: 6 oktober 2020 *Toelichting: alle partijen hebben aangegeven nu haast te willen maken met het afronden van dit traject. Vandaar dat gekozen wordt voor de eerst volgende haalbare GS-vergadering.*	

Teammanager
Arnout Venekamp
Paraaf en advies *Akkoord:* *Bespreken:*

Verwijzing naar speerpunt coalitieakkoord/programma begroting
2. Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven 3. Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten

Akkoord portefeuillehouder
Hans Kuipers en Henk Jumelet

Intern voorbereid met
1. [redacted] BC)
2. [redacted] (LG)
3. [redacted] (LG)

Akkoord provinciesecretaris
Wim Brenkman

Archivering	
Soort overeenkomst: *Looptijd overeenkomst:*	Privaatrechtelijke overeenkomst Datum van ondertekening totdat verplichtingen zijn gerealiseerd
Datum:	*Registratienummer:*
	nr.
	nr.

Communicatie
Openbaar: Ja, later. Openbaar vanaf het moment dat alle partijen hebben ondertekend
Persbericht: Nee
Bekendmaking: Niet van toepassing

Onderwerp

Privaatrechtelijke overeenkomst Kloosterveen/Fochteloërveen

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst,
2. Gedeputeerde Kuipers aan te wijzen de overeenkomst namens GS te ondertekenen.

Beslissing GS

Inleiding

a. Algemeen
Tegen de PAS-natuurvergunning die is afgegeven voor de realisatie van 500 woningen in de wijk Kloosterveen is in juli 2019 beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie (hierna: natuurpartijen). Om een langlopend juridisch gevecht te voorkomen hebben de natuurpartijen en de gemeente Assen ingestemd met een minnelijk traject. De beroepsprocedure is gelet hierop aangehouden. Op 28 augustus 2019 zijn de eerste ambtelijke gesprekken gestart met alle partijen. Na een jaar onderhandelen en enkele bestuurlijke overleggen verder ligt er nu een akkoord op tafel die de instemming van alle partijen kan dragen. Het akkoord komt in het kort neer op het volgende:
- Wij geven opdracht (mede gefinancierd door de gemeente) aan een onafhankelijk ecologisch bureau om te onderzoeken of er maatregelen nodig zijn en zo ja welke maatregelen dan vereist zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Fochteloërveen te halen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd overeenkomstig een gezamenlijk geformuleerde opdracht (hierna: opdracht).
- De opdracht wordt begeleid door een (door alle partijen samengestelde) begeleidingscommissie. Wij huren een onafhankelijk voorzitter in die deze begeleidingscommissie gaat ondersteunen.
- Als uit het onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn zullen wij die maatregelen ook uitvoeren.
- Wij passen de natuurvergunning voor het Kloosterveen (500 woningen) voor het onderdeel stikstof aan. Dit is overigens op 10 augustus 2020 al gebeurd met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
- De natuurpartijen trekken hun beroep in nadat de opdracht door GS is gegeven. Hierdoor wordt de natuurvergunning voor het Kloosterveen onherroepelijk.
- De natuurpartijen spreken de intentie uit dat zij ook geen beroep in zullen dienen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor Kloosterveen als wij de eventueel noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk uitvoeren. Daadwerkelijke afspraken hierover moeten echter later worden gemaakt.

b. Europese aspecten
Niet van toepassing.

c. Economie/werkgelegenheid
Niet van toepassing.

d. Participatie
De overeenkomst is tot stand gekomen na een minnelijk traject samen met de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en de gemeente Assen. Deze partijen zullen ook na het sluiten van de overeenkomst nauw betrokken blijven bij de uitwerking van hetgeen in de overeenkomst is afgesproken.

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst.

2. Gedeputeerde Kuipers aan te wijzen de overeenkomst namens GS te ondertekenen.

Doelstelling uit de begroting

• Uitvoering geven aan Wet natuurbescherming
• Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen

Argumenten

1.1 De uitkomst van de overeenkomst is dat er op relatief korte termijn 500 woningen gebouwd kunnen gaan worden in de woonwijk Kloosterveen.
De overeenkomst leidt ertoe dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning intrekken. Daarna kan de gemeente Assen overgaan tot het definitief vaststellen van het bestemmingsplan (dat al in ontwerp is gepubliceerd) en kan zij bouwvergunningen voor woningen afgeven.

1.2 Het is nooit met zekerheid te zeggen dat een beroepsprocedure gewonnen wordt.
Door de intrekking van de beroepen wordt de natuurvergunning direct onherroepelijk. Omdat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof reeds is aangepast is het echter niet langer juridisch wankel. Door middel van de aangepaste vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

1.3 Gezien de wettelijke verplichting van de provincie om de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen te halen is het zinvol de opdracht uit te laten voeren en eventuele noodzakelijke maatregelen uit te voeren.
Gelet op artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming moeten Gedeputeerde Staten zorg dragen dat in hun provincie de instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald. Het onafhankelijk onderzoek naar de opdracht zal duidelijkheid geven of er aanvullende maatregelen nodig zijn of niet. De vraag of er aanvullende maatregelen nodig zijn houdt de partijen nu nog verdeeld.

1.4 Meer dan een "intentie" om geen beroep aan te tekenen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen bleek in de onderhandelingen niet haalbaar.
Als uit het ecologische onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn dan zal er in het vervolg daarop een plan van aanpak worden opgesteld. Dat plan van aanpak zal bestaat uit een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, een tijdspad en een begroting. Dit zal dan aan uw college worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Pas als er definitief overeenstemming is over het plan van aanpak en dit plan van aanpak de natuurpartijen voldoende garantie biedt dat de maatregelen ook uitgevoerd gaan worden zullen er nadere afspraken worden gemaakt over het niet indienen van beroep tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor het uitbreidingsplan Kloosterveen.

Tijdsplanning

Op korte termijn de overeenkomst te ondertekenen zodat de verdere ontwikkeling van Kloosterveen kan starten.

Offertes te vragen voor het uit te voeren onderzoek en gelijktijdig zoeken naar een onafhankelijk voorzitter.

Financiën

Het onderzoek door het ecologische bureau zal naar verwachting € 50.000,- gaan kosten. 50% hiervan zal door de gemeente Assen worden betaald.
De benodigde € 25.000,- beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.
De kosten van de onafhankelijke voorzitter (naar schatting € 2.500,-) beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.

Bijlagen

1. Privaatrechtelijke overeenkomst
2. Opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen"

Risico's

1.1 De overeenkomst bindt uw college aan onzekere toekomstige verplichtingen ten aanzien van de noodzakelijke maatregelen. Dat risico is zo veel mogelijk beperkt door daar waar mogelijk er een inspanningsverplichting van te maken. Het kan echter zo zijn dat er maatregelen moeten worden genomen die bestuurlijk onwenselijk worden geacht. Verder kunnen de financiële consequenties hiervan niet worden overzien. De dekking zal uiteindelijk gevonden moeten worden binnen de ontvangen middelen binnen het Programma Natuur.

1.2 buiten reikwijdte Afhankelijk van de situering heeft dat fietspad mogelijk een aanvullende verstorende werking op de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen. Daarmee kan dat plan (als het doorgaat) mogelijk eventueel af te spreken maatregelen tegenwerken. Het heeft de voorkeur om te wachten met de ontwikkeling van het fietspad tot het ecologisch onderzoek voor het Kloosterveen is afgerond.

1.3 De privaatrechtelijke overeenkomst beperkt de natuurpartijen niet ten aanzien van de inzet van publiekrechtelijke rechtsmiddelen. Het levert slechts een contractbreuk op. Bij gebrek aan een boete clausule kunnen partijen ervoor kiezen dat risico te lopen.

Kanttekeningen vanuit de organisatie

Niet van toepassing.

Tekst openbare besluitenlijst

Onderwerp: Overeenkomst over bouw woningen Kloosterveen
Tekst: Gedeputeerde Staten hebben besloten om een akkoord te sluiten met de Vogelbescherming, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe en de gemeente Assen over de bouw van woningen in de woonwijk Kloosterveen. De overeenkomst garandeert dat de natuurpartijen hun beroep tegen de natuurvergunning zullen intrekken en dat de provincie onderzoek zal gaan doen en -als dat noodzakelijk blijkt- maatregelen zullen gaan uitvoeren voor het natura 2000 gebied Fochteloërveen.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen

NATURA 2000

Van: [redacted] provincie Drenthe
Datum: 29-09-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

CONCEPT

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de

CONCEPT

opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario.

- Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in: e trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen.

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. Om de begeleidingsgroep mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden.
Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen

CONCEPT

- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
- *Wijze van citeren*: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk.
- SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	17 augustus 2020
Poho datum	24 augustus 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Memo ter voorbereiding van BO inzake Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	1. Mail 9 juli 2020 van VB 2. laatste openstaande onderhandelingspunten 3. agenda voorstel groene partijen
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Kennis nemen van de laatste stavaza in relatie tot het BO over de natuurvergunning Kloosterveen.
2. Bij ongewijzigde omstandigheden in het BO vasthouden aan de basisafspraken.
3. Kennis te nemen van de laatste openstaande punten in bijlage 2.

Inleiding
Naar aanleiding van ingediende beroepen tegen de -onder het PAS afgegeven- natuurvergunning Kloosterveen loopt een langdurig minnelijk traject. Dit overleg leek de afgelopen maanden naar ons idee de goede kant op te gaan totdat wij op 9 juli 2020 een mail ontvingen van de VB. In die mail gaf de VB aan dat zij de concept overeenkomst voorgelegd had aan haar MT en dat het MT niet met de uitgangspunten van de overeenkomst in kan stemmen. Quote:
"Het MT vindt dat de eisen die in de overeenkomst aan VBN worden gesteld niet in verhouding staan tot wat provincie en gemeente ons bieden; nl. beroep intrekken op een moment dat er nog niks is uitgevoerd en we ook geen garantie hebben dat dat gaat gebeuren en vervolgens geen bezwaar/beroep mogen aantekenen in de toekomst bij verdere opschaling."

In dezelfde mail wordt aangegeven dat het MT de andere bestuurders een aantal scenario's voor wil leggen:
1. Onderzoek + maatregelen uitvoeren en daarna beroep intrekken
2. Opdracht onderzoek verlenen en met elkaar vastleggen dat maatregelen die daaruit volgen worden uitgevoerd voorafgaand aan de bouw
3. Geen overeenkomst, maar procedure hervatten
4. Scenario zoals voorgesteld in huidige concept overeenkomst (maar dit wil het MT zelf niet).

Basisafspraak
Dat het MT niet instemt en nu komt met een totale andere aanpak verrast ons. Het verrast ons omdat wij ambtelijk op 27 februari uitgebreid met elkaar gesproken hebben over de mogelijkheden om tot een oplossing te komen die voor alle partijen acceptabel is. Daar is de basisafspraak uit naar voren gekomen dat we een privaatrechtelijke overeenkomst opstellen waarin afgesproken wordt:
- hoe het stikstofvraagstuk gerepareerd gaat worden;
- dat we met elkaar een opdrachtformulering maken voor nader onderzoek naar de foerageergebieden en dat provincie/gemeente deze opdracht wegzetten bij een onafhankelijk adviesbureau;
- en dat de voorgaande twee punten de basis zijn voor het intrekken van het beroep van de natuurpartijen.

We hebben toen ook expliciet afgesproken dat alle partijen deze aanpak aan hun bestuurders zouden voorleggen en dat als alle partijen hiermee konden instemmen we e.e.a. nader zouden uitwerken. In het poho van 9 maart 2020 is deze basisafspraak door de provincie "geaccordeerd". De goedkeuring

van de VB hebben wij op 17 maart 2020 gekregen. Door de mail van 9 juli 2020 komen ze hier op terug. Juist vanwege die goedkeuring hebben wij de afgelopen maanden uitgebreid met elkaar gesproken over de teksten van zowel de opdrachtformulering als de overeenkomst.

De VB geeft aan dat ze op 17 maart heeft ingestemd met de voorgestelde aanpak, maar dat zij daarbij een voorbehoud hebben gemaakt dat de daadwerkelijke ondertekening van de overeenkomst afhankelijk is van wat erin staat. Dat de VB een voorbehoud heeft gemaakt is helder maar ze komen nu terug op de basisafspraak.

Het standpunt van de VB heeft ook de NMF en NM verrast. De reactie is niet afgestemd met NMF en NM en zij staan er ook niet achter. Om die reden hebben die bestuurders voor de vakantie al kort contact gehad. Hieruit is naar voren gekomen dat een BO met alle partijen wenselijk is. Voor het BO met alle partijen zullen NM, NMF en de VB een vooroverleg hebben. Het BO vindt op 8 september 2020 plaats.

Het overleg is gepland door de VB om “een impasse te voorkomen”. Feitelijk is de impasse er al en moet blijken of deze kan worden doorbroken. Er is gevraagd om een agenda voor het BO. Deze hebben wij op 3 september ontvangen (zie bijlage 3). De agenda heeft ons wel verrast omdat het net lijkt als dit de eerste bijeenkomst is over dit onderwerp. Ook de aanwezigheid van namens de VB verrast ons. Dit is de wetlandwacht van het Fochteloerveen en tevens een belangrijk ecologisch adviseur van de VB. Dit zou kunnen betekenen dat men de “ecologisch inhoud” in zou willen. Uit veel zaken blijkt echter dat de VB met name geen vertrouwen heeft in ons als overheid (zie ook bijlage 2).

Argumenten
2.1 De basisafspraak zorgt ervoor dat er op relatief korte termijn woningen gebouwd kunnen worden.
De nu voorgestelde opties 1 en 2 van de VB zorgen ervoor dat de woningbouw pas kan starten nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Onduidelijk is of er maatregelen nodig zijn (dit moet nog blijken uit het ecologisch onderzoek van +/- € 50.000,- dat nog uitgevoerd moet gaan worden) maar als het nodig is kan dat mogelijk vele jaren duren (bijv. het aanwijzen van foerageergebieden). Dit maakt het zinloos om hieraan mee te werken. Het voordeel van deze overeenkomst (snelle woningbouw) is dan helemaal verdwenen.

2.2. Wij schatten onze kansen voor een rechtszaak goed in.
Wij hebben de natuurvergunning voor de ontwikkelruimte van stikstof reeds aangepast. Op 10 augustus 2020 is de eerste definitieve vergunning op grond van het Stikstof Registratie Systeem (SSRS) door de provincie Drenthe uitgegeven. Door middel van deze vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

Risico’s
Als de uitkomst is dat de rechtszaak moet worden voortgezet dan schatten wij onze kansen goed in. Maar het is natuurlijk niet uit te sluiten dat de vergunning -om wat voor reden- toch door de Rechtbank vernietigd gaat worden. Het is zodoende veiliger om er met de partijen uit te komen (waarmee het beroep wordt ingetrokken).

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Het BO aangaan.

Bijlage 2

Laatste openstaande punten

In de onderhandelingen waren wij al heel ver. Er waren echter nog enkele openstaande punten waar de VB ambtelijke nog geen definitief akkoord op heeft gegeven:

3.1
De basisafspraak
In de poho memo is uitgebreid omschreven waarom wij adviseren vast te houden aan de basisafspraak.

3.2
Wij hebben in het onderzoeksvoorstel (als onderdeel van de overeenkomst) opgenomen dat wij graag onderzocht willen hebben of het instandhoudingsdoel van enkele soorten nog correct is.
Reden Drenthe
Er zijn in Drenthe namelijk 2 andere gevallen bekend waarbij de instandhoudingsdoelen destijds volgens de provincie Drenthe niet juist waren vastgesteld (rivierdonderpad Drentsche Aa en geoorde fuut Dwingelderveld). Daarover vindt nu afstemming met LNV plaats. Drenthe wil voorkomen dat dit ook blijkt te gelden voor de doelen van de genoemde vogels nadat de maatregelen zijn uitgevoerd. Reden hiervoor is omdat er in het gesprek van 17 maart discussie was over de totstandkoming van de waarden voor de instandhoudingsdoelen. Om in de uitwerking van oplossingen met waarden te werken die zowel door de provincie als door de appelanten kunnen worden onderschreven vindt de provincie deze onderzoeksvraag relevant.
Standpunt VB
Volgens de VB zijn de instandhoudingsdoelen zoals vermeld in het onherroepelijke N2000-aanwijzingsbesluit een gegeven en moeten ook als zodanig gelden in het licht van de overeenkomst en de opdracht. Zo is dit ook in het overleg van 18 mei erkend.
Voorstel voor onderhandeling
De VB heeft gelijk dat dit nu een juridisch gegeven is. Als wij echter maatregelen moeten uitvoeren zien wij liever dat het doel correct is, temeer omdat momenteel landelijk een evaluatie van de doelen plaatsvindt door LNV. Vanuit de redeneerlijn van VB snappen wij echter deze wens en kunnen we dit punt eventueel los kunnen laten als dat onderhandelingsruimte geeft.

3.3
De VB ziet graag artikel 4 van de overeenkomst geschrapt
Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen."
Reden Drenthe
Het staat voorop dat GS (als ze instemmen met de ovk) de intentie heeft om de afspraken in de overeenkomst na te leven. Door de ondertekening van de overeenkomst zal ook gesproken kunnen worden van opgewekt vertrouwen hiertoe. Echter als men met de overheid een private overeenkomst afsluit over haar publiekrechtelijke taken kan de overheid niet anders dan een dergelijke bepaling op te nemen. Het is dan ook een standaard artikel in al onze overeenkomsten. Voor de gemeente Assen geldt overigens het zelfde. Wij zijn namelijk als overheid een publiekrechtelijk orgaan en zodoende gebonden aan democratische processen. In zo'n democratisch proces kunnen zaken toch anders lopen dan wij nu kunnen voorzien. Gelet hierop kunnen wij niet anders dan vasthouden aan het huidige artikel.
Standpunt VB
De advocaat van de VB geeft aan dat deze bepaling ertoe kan leiden dat de provincie (of gemeente) bepaalde publiekrechtelijke besluiten die nodig blijken te zijn ter uitvoering van de overeenkomst niet nemen. De VB stelt daarom voor dit artikel te schrappen.
Voorstel voor onderhandeling
Vasthouden aan deze eis. Het is een gegeven dat als men onderhandeld met de overheid dat de overheid gelet op haar publieke belangen hiervoor een uitzonderingsbepaling moet opnemen.

Bijlage 3

Agendavoorstel bestuurlijk overleg Kloosterveen / Fochteloërveen 8 september 2020

1. Opening

2. Kort voorstelrondje

3. Stand van zaken: waarom zitten we aan tafel (visie en toelichting overheden en groene organisaties)

4. Verkennen oplossingsrichtingen

5. Hoe komen we tot overeenstemming over een privaatrechtelijke overeenkomst teneinde Natura 2000-gebied Fochteloërveen beter te beschermen bij het realiseren van de woonwijk Kloosterveen

6. Vervolgafspraken

7.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	28 februari 2020
Poho datum	9 maart 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Minnelijk traject beroep Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	-
Naar GS	nee

Advies/Vraag

1. Met het verder uitwerken van een opdracht voor een analyse en een privaatrechtelijke overeenkomst in te stemmen.
2. De gemeente Assen te vragen de analyse (deels) te bekostigen.

Inleiding

Op 27 februari 2020 heeft een minnelijk overleg plaatsgevonden tussen de VB, NM, NMF, gemeente Assen en de provincie Drenthe. Doel van het gesprek was om na te gaan of er concrete afspraken gemaakt kunnen worden over te nemen maatregelen rondom het Fochteloerveen (FV), om zodoende te bereiken dat de beroepsschriften tegen de natuurvergunning Kloosterveen introkken kunnen worden.

Tijdens het overleg hebben VB, NM en NMF hun verzoek toegelicht. Kort gezegd komt het neer op het volgende:

- De partijen VB, NM en NMF zijn bereid het beroep tegen de natuurvergunning in te trekken als de gemaakte afspraken vastgelegd zijn in een privaatrechtelijke overeenkomst tussen VB, NM en NMF de gemeente Assen en de provincie Drenthe. In die overeenkomst moeten de volgende zaken een plek krijgen.
- De provincie komt met een procesvoorstel hoe wij om willen gaan met het knelpunt rondom het FV wat wordt aangeduid door de indieners. In het procesvoorstel zal de eerste stap zijn het maken van een analyse waarin de staat van instandhouding van de verschillende soorten in relatie tot de verstorende factoren rondom het FV in kaart worden gebracht. Hierbij worden ook al mogelijke oplossingen meegenomen voor de verstorende factoren.
- De exacte uitvraag voor de analyse maakt onderdeel uit van de nog af te sluiten privaatrechtelijke overeenkomst en moet nog uitgewerkt worden. Onderdelen waarover al gesproken is zijn de volgende:
    - Bij deze analyse wordt gebruik gemaakt van de best beschikbare kennis (van in samenhang met de gegevens die door SOVON worden verzameld. Enkel een GIS benadering (zoals in de passende beoordeling van Assen is gebeurd) is te beperkt van aard voor de vogelbescherming.
    - Naast de beschermde soorten waarvoor ISHD zijn opgenomen zal ook de kraanvogel meegenomen worden in de analyse. De verwachting is dat deze vogel in de toekomst zal worden opgenomen als ISHD voor het FV.
    - De analyse strekt zich niet alleen uit tot het grondgebied van de gemeente Assen maar beslaat ook dat van de andere gemeenten die grenzen aan het FV en van de provincie Friesland.
    - De analyse maakt de knelpunten cumulatief inzichtelijk ten aanzien van de door de indieners verwachte schaarste van foerageergebieden van nu en in de toekomst (zoals bollenteelt, zonnepanelenvelden, verjaging, recreatie e.d.).
    - De analyse geeft ook inzicht in oplossingen voor deze knelpunten waarbij het aanwijzen van een beschermd foerageergebied een optie is. Andere opties zijn: meer voorlichting over nut en noodzaak van het niet verstoren, afsluiten fietspaden, afsluiten schouwpaden voor recreanten, intensivering handhaving, vrijwillig -financieel gestimuleerd- agrarisch natuurbeheer.

    - De analyse gebeurt door een extern bureau en moet voor het einde van dit jaar zijn afgerond.
- Vanuit de VB bestaat de grote wens om “beschermde foerageergebieden” aan te wijzen. De provincie heeft aangegeven dat de noodzaak hiervoor wat ons betreft niet vaststaat en dat dit niet kan zonder een gebiedsproces. Als handreiking richting de VB is hiervoor aangegeven dat wij de intentie in de privaatrechtelijke overeenkomst willen vastleggen om tot oplossingen te komen als dit uit de analyse blijkt nodig te zijn.
- Uiteindelijk zal de opgedane kennis van de analyse een plek moeten krijgen in het beheerplan.

Argumenten

1.1 Gelet op de bestuurlijke wens om er gezamenlijk uit te komen wordt geadviseerd de -concept afspraken- verder uit te werken.

1.2 Gezien de verplichting van de provincie om te voldoen aan de ISHD van de verschillende soorten draagt een analyse van de voedselgebieden en verstoring van deze soorten bij aan de inzichten voor eventuele maatregelen. Daarmee zijn de uitkomsten van het onderzoek waardevol voor een nieuw beheerplan welke op termijn opgesteld wordt.

2.1 *Omdat wij dit traject doorlopen om een woonwijk van de gemeente Assen mogelijk te maken kan gevraagd worden aan Assen om hierin financieel bij te dragen.* De kosten van de analyse lijken hiervoor het meest logisch. De kosten van het traject dat wij daarna zullen doorlopen zullen dan voor rekening van de provincie komen.

Risico’s

1.1 Wij schatten de kans in als -redelijk groot- dat wij bij de formulering van de exacte analyse alsnog vastlopen in de gesprekken.
In het minnelijke gesprek was er reeds een verschil van inzicht in welke data gebruikt moeten worden. De data van een landelijke partij die 2x per jaar slaapplaatstellingen uitvoert. Of de data van een van de indieners van het beroepsschrift die in het gebied woont.

1.2 Wij zien op basis van de bij ons bekende gegevens geen juridische noodzaak voor het aanwijzen van een “beschermde foerageergebieden” rondom het FV.
De meeste ISHD worden gehaald en het gebied rondom het FV heeft voldoende draagkracht (plek om te foerageren) om de andere doelen te halen. Ook bestaat de (nog niet onderzochte) optie om de ISHD voor de soorten waarvan de doelen nu niet gehaald worden door de minister te laten herzien (zijn de doelen wel reëel gelet op het gebied). Gelet op deze risico’s kan ook overwogen worden om niet door te gaan met het minnelijke traject.

1.3 *Indien wij er voor kiezen om de GIS benadering voor het berekenen van geschikt foerageergebied los te laten kan dit juridische nadelige consequenties hebben voor de beroepsprocedure t.a.v. Kloosterveen (omdat wij die daar hebben toegepast), maar wellicht ook voor andere projecten in den lande waar deze methode is gebruikt om een vergunning voor initiatieven te verlenen.* Als de beroepsprocedure wordt ingetrokken is dit risico niet meer aanwezig voor het Kloosterveen maar wel voor andere toekomstige initiatieven.

1.4 Doorgaan met dit traject zal de provincie geld gaan kosten (hoeveel is nu nog onduidelijk) en zal veel tijd vragen van medewerkers van de provincie/prolander om de gemaakte afspraken na te leven.

2.1 De gemeente Assen ziet de analyse eerder in het licht van een beoordeling van het behalen van de instandhoudingsdoelen waar de provincie voor aan de lat staat, waardoor zij stellen dat wij de analyse zelf moeten bekostigen. Maar omdat het traject kan zorgen voor het intrekken van het beroepsschrift waarmee zij door kan gaan met de bouw van de woningen kan zij wellicht instemmen met het betalen van (een deel van) de kosten.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)

Indien u instemt met het voorstel zullen wij de overige partijen informeren en zullen wij een concept privaatrechtelijke overeenkomst opstellen en een concept uitvraag voor de analyse. Deze concepten zullen voorgelegd worden aan de overige partijen. Als over de stukken consensus bestaat zullen de stukken door de verschillende besturen geaccordeerd moeten worden.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	5 februari 2020
Poho datum	5 februari 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Maatregelen Fochteloerveen i.r.t. Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Kennis nemen van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen.
2. Te verkennen welke oplossingsrichtingen bestuurlijk gezien kans van slagen hebben.

Inleiding
In het kader van het ingestelde beroep tegen de natuurvergunning Kloosterveen is besloten om te onderzoeken of we in gezamenlijk overleg (met Vogelbescherming, Natuur- en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en de gemeente Assen) kunnen komen tot een akkoord. In dit akkoord zou, volgens de Vogelbescherming (VB) in ieder geval, concrete maatregelen moeten worden beschreven om de knelpunten voor de vogels waar VB met haar beroep voor opkomen (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kraanvogel) op te lossen. De VB ziet voor zich dat er uiteindelijk een juridisch afdwingbaar akkoord wordt vastgelegd (inclusief termijnen waarbinnen de maatregelen worden uitgevoerd). Een belangrijke wens van de VB is verder het aanwijzen van foerageergebied door de provincie. Hierover is eerder ambtelijk al aangegeven dat de provincie hierover geen resultaatverplichting op zich zal nemen zonder een voorafgaand gebiedsproces en dat maximaal eventueel een intentieverklaring van de provincie in een akkoord kan worden opgenomen. De VB heeft aangegeven dat zo'n verklaring (over een inspanningsverplichting) voor hen van belang is.

Ook is er t.a.v. stikstof een aanpassing van de natuurvergunning nodig. Bekeken wordt of het stikstofregistratiesysteem voor de eerste 500 woningen van het Kloosterveen uitkomst biedt als dat niet het geval is zal de gemeente extern moeten salderen (met de door hen opgekochte boerderij).

Het ambtelijke overleg staat op 27 februari 2020 gepland. Deze memo dient om dit gesprek voor te bereiden. Bijlage 1 geeft een overzicht van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen. Uit het overzicht blijkt dat wat betreft de provinciale ecologen eigenlijk niet veel hoeft te gebeuren om de instandhoudingsdoelstellingen voor aangewezen vogels van het Fochteloërveen te kunnen blijven behalen. Om tegemoet te komen aan de wensen van m.n. de VB is in het hieronder een overzicht gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen.

Mogelijke oplossingsrichtingen
In het beheerplan zijn vier maatregelen opgenomen (maatregel 1 t/m 4) die ervoor kunnen zorgen dat het areaal geschikt foerageergebied niet onder druk komt te staan, omdat in het beheerplan al gesignaleerd is dat in het gebied sprake is van een zekere mate van verstoring. Deze en alternatieve maatregelen (die mogelijk meer tegenmoet komend aan de zorgen van VB) worden hieronder puntsgewijs aangegeven.

1. Aanleg struweel langs wegen en paden. Deze maatregel is al deels uitgevoerd door NM. Nagegaan kan worden of hier nog meer inzet in gepleegd kan worden.
2. Tegengaan van storing door kleine luchtvaart. Dit punt zou al door de provincie opgepakt worden. Hier zou meer prioriteit en wellicht bestuurlijke inzet aan gekoppeld kunnen worden.

3. Het bezoek en gebruik van het Hondenbosje bij het Kleine Veen zorgt ervoor dat potentieel leefgebied voor onder andere de Kraanvogel niet door deze soort kan worden gebruikt. Er zijn al vergevorderde plannen om een nieuwe plek te zoeken voor het Hondenbosje. (Het is onduidelijk wat hiervan precies de status is).
4. In het beheerplan is geconstateerd dat het ganzenbeleid van beide provincies enigszins verschilt. Geadviseerd wordt het provinciale ganzenbeleid rondom het Fochteloërveen op elkaar af te stemmen, waarbij verstoring van de kleine zwaan (en kraanvogel) wordt beperkt.
5. Een handhavingsplan overeenkomen om beter te handhaven op verstoring. De VB stelt dat er veel overtredingen worden geconstateerd die verstoring tot gevolg hebben. Wellicht kan met de VB ( ) een betere manier van handhaving worden afgesproken (tussen BOA's van NM, NMF, Provincie en gemeente)?
5. Het aanwijzing van een foerageergebieden als rustgebied (net als bij het Leekstermeergebied al het geval is). Dit zijn gebieden waar ganzen en zwanen (en eventueel kraanvogels) kunnen foerageren zonder dat er in de winter verjaging plaats mag vinden. De schade die in die periode ontstaat wordt aan de eigenaren/gebruikers vergoed. In het Flora en fauna beleidsplan staat de opdracht om meer van dit soort rustgebieden in de provincie aan te wijzen. Er wordt echter bij gezegd dat dit graslandgebieden moet betreffen terwijl de gebieden die extra rust nodig hebben rondom het Fochteloërveen juist akkerbouwgebieden zijn (de graslanden zijn voornamelijk in Friesland te vinden). Bij akkerbouwgebieden is het niet logisch om schade in de winter te vergoeden omdat er daar geen schade geleden wordt (hooguit kan dit het geval zijn bij wintergraan). Aanwijzing van akkerbouwgebieden als rustgebied in de winter heeft dan meer een symbolische waarde. Het is namelijk ook niet logisch/aannemelijk dat ganzen in de winterperiode van een akkerbouwland zouden worden verjaagd (VB stelt dit echter wel).
6. Een alternatief t.o.v. voorgaande punt is om uit te zoeken of binnen deze foerageergebieden de aanleg van en het in gebruik hebben van akkers die tot doel hebben om voedsel voor de doelsoorten te garanderen (agrarisch natuurbeheer), nog een optie is. Dit zou wellicht door middel van een subsidie gestimuleerd kunnen worden? Dan zou wel uitgezocht moeten worden of dit samen kan gaan met de SNL subsidie/staatsteun.
7. Het verkeer-/recreatieluw maken van gebieden. Dit kan bijvoorbeeld door bepaalde paden af te sluiten voor recreatie/verkeer.

Risico

1. Er bestaat de wens om een fietspad aan te leggen aan de zuidzijde van het Fochteloërveen. Dit kan (als dit plan doorgaat) eventuele af te spreken maatregelen tegenwerken.

2. Voor de kraanvogel is er voor het Fochteloërveen geen instandhoudingsdoel. Het is niet uit te sluiten dat in de toekomst de kraanvogel alsnog opgenomen wordt in de instandhoudingsdoelen. De kraanvogel foerageert op landbouwgrond rondom het Fochteloërveen. Wanneer gekozen wordt voor het instellen van foerageergebieden kan dit dusdanig plaats vinden dat de kraanvogel hiervan profiteert. Voor de kraanvogel zijn dan aanvullende maatregelen wenselijk zoals het optimaal inrichten van het foerageergebied.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)

De bestuurlijke (denk)richtingen zullen meegenomen worden in het gesprek op 27 februari 2020.

Bijlage 1 overzicht actuele problematiek rondom het Fochteloërveen

Het Fochteloërveen is in het kader van Natura 2000 aangewezen voor ganzen en zwanen (niet-broedvogelsoorten toendrarietgans, kolgans, kleine zwaan, wilde zwaan). Deze winter- en trekvogels overnachten onder meer in de wateren van het Fochteloërveen en foerageren op aangrenzend landbouwgebied. In het N2000-beheerplan is geconstateerd dat het areaal geschikt foerageergebied afneemt door toename van storing en verdichting van het landschap en uitbreiding van bebouwing. Hierdoor zouden de instandhoudingsdoelen van de vogelsoorten onder druk kunnen komen te staan.

Voor uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen is recentelijk de draagkrachtberekening van het foerageergebied rond het gebied geactualiseerd (Buro Bakker 2019). Hieruit is gebleken dat, worst case geredeneerd, nog voldoende foerageergebied aanwezig is voor het behalen van de Natura 2000 doelstellingen na realisatie van het Kloosterveen. Voor onverstoord bouwland en de voorkeursgewassen daarbinnen komt het draagkrachtcijfer uit op 1.178.994 kolgansdagen. Dit is hoger dan het totale benodigde aantal kolgansdagen (1.094.990) om alle op bouwland foeragerende ganzen en zwanen rondom het Fochteloërveen te kunnen huisvesten. Hierdoor heeft het gebied voldoende draagkracht om de instandhoudingsdoelen voor de doelsoorten Wilde Zwaan, Kleine Zwaan, Toendrarietgans en Kolgans voor het Natura 2000-gebied Fochteloërveen gezamenlijk te kunnen behalen. Voor graslanden is daarnaast een draagkracht van 594.822 kolgansdagen nodig om alle op gras foeragerende ganzen en zwanen te faciliteren en de relevante instandhoudingsdoelen te behalen. Dit komt neer op ca 350 hectare grasland. Momenteel is ten minste 1900 hectare aanwezig rond het Fochteloërveen. De draagkracht van graslanden rond het Fochteloërveen is dan ook ruim voldoende.

De kerngebieden van de foerageergebieden liggen aan de noord- en (zuid)westzijde van het Fochteloerveen en de draagkracht van het foerageergebied als geheel is voldoende. De instandhoudingsdoelen van Toendrarietgans en Kolgans worden de laatste jaren gehaald. De aantallen van Kleine en Wilde Zwaan niet. Het is echter onduidelijk in hoeverre de oorzaak hiervan in de situatie in en rond het Fochteloërveen ligt. De trend voor beide zwanen is sinds 1993 negatief, en sinds 2006/2007 onzeker. Het foerageren van zwanen gebeurt vaak in hetzelfde gebied als de ganzen. Zwanen zijn minder gevoelig voor verstoring dan ganzen. Maar wanneer de ganzen bij storing opvliegen, gaan de zwanen mee. De afname van de kleine zwaan kan te maken hebben met zachte winters waardoor de kleine zwanen in mindere mate in Nederland verschijnen. De algehele tendens in Nederland is dalend.

De Nederlandse tendens voor de wilde zwaan daarentegen is stijgend. De afname in het Fochteloërveen zou daarom ook te maken kunnen hebben met oorzaken in en rond het gebied zelf. Toename van storing in het foerageergebied kan een belangrijke oorzaak zijn. Of dit inderdaad het geval is, is lastig vast te stellen aangezien de grootte van de populatie (en daarmee aantallen in het Fochteloërveen) door veel factoren wordt bepaald, ook door factoren buiten het Fochteloërveen en aangrenzende foerageergebied.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	7 februari 2020
Poho datum	10 februari 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Maatregelen Fochteloërveen i.r.t. Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	
Naar GS	nee

Advies/Vraag

1. Van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen kennis nemen.
2. De mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen.
3. Aan te geven welke oplossingsrichtingen in het gesprek met de beroepsindieners gebruikt kunnen worden
4. Op basis van de afgestemde oplossingsrichtingen een akkoord voor te bereiden na het gesprek met de indieners van het beroep en de belanghebbenden

Inleiding

In het kader van het ingestelde beroep tegen de natuurvergunning Kloosterveen is besloten om te onderzoeken of we in gezamenlijk overleg (met Vogelbescherming (VB), Natuur- en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten (NM) en de gemeente Assen) kunnen komen tot een akkoord, waarmee het beroep tegen de vergunning wordt ingetrokken.

In dit akkoord moeten afspraken gemaakt worden over maatregelen ten behoeve van de afname van stikstof én over het zekerstellen van foerageergebied voor de aangewezen vogelsoorten die buiten het Natura 2000 gebied Fochteloërveen foerageren.

Wat betreft stikstof is er een aanpassing van de natuurvergunning nodig. Bekeken wordt of het stikstofregistratiesysteem zoals voorgesteld door het ministerie van LNV voor de eerste 500 woningen van het Kloosterveen uitkomst biedt. Indien dit niet het geval is zal de gemeente op een andere wijze deze ruimte moeten vrijmaken. Extern salderen (met de door hen opgekochte boerderij) kan dan een optie zijn.

Wat betreft de vogels, waarvoor de VB met haar beroep voor opkomt (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kraanvogel) moeten volgens de VB in ieder geval, concrete maatregelen beschreven worden om de door hun omschreven knelpunten op te lossen. De VB ziet voor zich dat er uiteindelijk een juridisch afdwingbaar akkoord wordt vastgelegd, inclusief termijnen waarbinnen de maatregelen worden uitgevoerd. Als voorbeeld benoemd zij daarvoor het aanwijzen van foerageergebieden.

Het ambtelijke overleg staat op 27 februari 2020 gepland. Deze memo dient om dit gesprek voor te bereiden. Bijlage 1 geeft een overzicht van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen. Uit het overzicht blijkt dat wat betreft de provinciale ecologen eigenlijk niet veel hoeft te gebeuren om de instandhoudingsdoelstellingen voor aangewezen vogels van het Fochteloërveen te kunnen blijven behalen. Om tegemoet te komen aan de wensen van m.n. de VB is in het hieronder een overzicht gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen inclusief knelpunten.

Mogelijke oplossingsrichtingen

In het beheerplan zijn vier maatregelen opgenomen (maatregel 1 t/m 4) die ervoor kunnen zorgen dat het areaal geschikt foerageergebied niet onder druk komt te staan, omdat in het beheerplan al gesignaleerd is dat in het gebied sprake is van een zekere mate van verstoring. Deze en alternatieve

maatregelen (die mogelijk meer tegenmoet komend aan de zorgen van VB) worden hieronder puntsgewijs aangegeven.

1. *Aanleg struweel langs wegen en paden.*
   Deze maatregel is al deels uitgevoerd door NM. Nagegaan kan worden of hier nog meer inzet in gepleegd kan worden.
   - Deze maatregel gaat vooral de verstoring van recreatie en overig verkeer tegen. Opzettelijke verstoring wordt hiermee niet voorkomen
2. *Tegengaan van verstoring door kleine luchtvaart (in het Natura 2000 gebied).*
   Dit punt zou al door de provincie opgepakt worden. Hier zou meer prioriteit en wellicht bestuurlijke inzet aan gekoppeld kunnen worden.
   - Deze maatregel is vooral gericht (en enkel kansrijk) boven de begrenzing van het gebied zelf. Mogelijk is een kleine buffer mogelijk,
3. *Het gebruik van het hondenbosje wijzigen*
   Het bezoek en gebruik van het Hondenbosje bij het Kleine Veen zorgt ervoor dat potentieel leefgebied voor onder andere de Kraanvogel niet door deze soort kan worden gebruikt. Er zijn al vergevorderde plannen om een nieuwe plek te zoeken voor het Hondenbosje. (Het is onduidelijk wat hiervan precies de status is).
   - Deze maatregel is gericht op het voorkomen van verstoring in het Fochteloërveen ten gunste van de nog niet aangewezen vogelrichtlijnsoort kraanvogel. Wat betreft het voorkomen van verstoring van ganzen en zwanen is de maatregel niet effectief. Echter omdat de VB hierin wel een belangrijk doel gerealiseerd ziet voor het gebied is dit wel een optie om te onderzoeken.
4. *Opstellen én uitvoeren van een handhavingsplan*
   Een handhavingsplan overeenkomen om beter te handhaven op verstoring. De VB stelt dat er veel overtredingen worden geconstateerd die verstoring tot gevolg hebben. Wellicht kan met de VB ( ) een betere manier van handhaving worden afgesproken (tussen BOA's van NM, NMF, Provincie en gemeente)?
   - *Deze maatregel is gericht op de handhaving van de huidige regels. Het knelpunt capaciteit is hier momenteel leidend in voor Drenthe.*
5. *Het aanwijzen van foerageergebieden*
   Het aanwijzen van een foerageergebieden als rustgebied (net als bij het Leekstermeergebied al het geval is). Dit zijn gebieden waar op basis van een vergoedingsafspraak ganzen en zwanen (en eventueel kraanvogels) kunnen foerageren zonder dat er in de winter verjaging plaats mag vinden.
   - *Deze maatregel is vooral gericht op graslandgebieden omdat in de winter op akkers (behalve bij wintertarwe) geen schade kan worden geleden. Aanwijzing van akkerbouwgebieden als rustgebied in de winter heeft dan meer een symbolische waarde. Vanuit Drenthe is richting de VB reeds aangegeven dat dit enkel kans van slagen kan hebben als we een gedegen gebiedsaanpak gaan doorlopen met de betreffende belanghebbenden en dat de provincie daarvoor ruimte moet krijgen.*
6. *Afstemmen ganzenbeleid Friesland en Drenthe*
   In het beheerplan is geconstateerd dat het ganzenbeleid van beide provincies enigszins verschilt. Daar wordt geopperd om het provinciale ganzenbeleid rondom het Fochteloërveen op elkaar af te stemmen, waarbij verstoring van de kleine zwaan (en kraanvogel) wordt beperkt.
   - *De aanpak van de verschillende ganzengebieden is vooral gebaseerd op het verjagen van ganzen op niet aangewezen percelen naar percelen waar vraatschade wordt vergoed. (zie ook 6) Hierdoor is nog geen actie gezet op dit punt.*
7. *Het instellen van foerageerakkers*
   Een alternatief t.o.v. voorgaande punt is om uit te zoeken of binnen deze foerageergebieden de aanleg van en het in gebruik hebben van akkers die tot doel hebben om voedsel voor de doelsoorten te garanderen (agrarisch natuurbeheer), nog een optie is. Dit zou wellicht door middel van een subsidie gestimuleerd kunnen worden? Dan zou wel uitgezocht moeten worden of dit samen kan gaan met de SNL subsidie/staatsteun.

- *Deze maatregel kan ervoor zorgen dat er een veel hogere foerageerfactor op die betreffende percelen wordt gerealiseerd dan waarvan nu in de berekening voor ganzenfoerageergebieden wordt uitgegaan. Daarmee kan dit een effectieve compensatiemethode zijn. De rust op die percelen moet dan wel worden geborgd.*

8. *Verstoringsfactoren verminderen*
   Het verkeer-/recreatieluw maken van gebieden. Dit kan bijvoorbeeld door bepaalde paden af te sluiten voor recreatie/verkeer.

   - *Deze maatregel zorgt voor meer rust in de gebieden, echter gezien de berekeningen zoals die gemaakt zijn voor het benodigde foerageergebied houden al rekening met een verstorend effect vanaf de weg. Deze maatschappelijk ongewenste maatregel kan daarmee ook enkel een symbolische waarde hebben.*

Aanvullende zaken om rekening mee te houden in het gesprek

1. Er bestaat de wens om een fietspad aan te leggen aan de zuidzijde van het Fochteloërveen. Ook dit fietspad heeft een aanvullende verstorende werking. In de huidige berekeningen is daarmee nog geen rekening gehouden. Daarmee kan dit (als dit plan doorgaat) eventuele af te spreken maatregelen tegenwerken.

2. Voor de kraanvogel is er voor het Fochteloërveen nog geen instandhoudingsdoel gesteld. Gezien de verplichting van de vogelrichtlijn wordt verwacht dat als de soort meer dan 10 jaar broedt en bijdraagt aan de wezenlijke populatie van Nederland de soort aangewezen moet worden als instandhoudingsdoel. De kraanvogel foerageert op landbouwgrond rondom het Fochteloërveen. Wanneer gekozen wordt voor het instellen van foerageergebieden helpt dit de kraanvogel.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
De bestuurlijke (denk)richtingen zullen meegenomen worden in het gesprek op 27 februari 2020.

Bijlage 1 overzicht actuele problematiek rondom het Fochteloërveen
Het Fochteloërveen is in het kader van Natura 2000 aangewezen voor ganzen en zwanen (niet-broedvogelsoorten toendrarietgans, kolgans, kleine zwaan, wilde zwaan). Deze winter- en trekvogels overnachten onder meer in de wateren van het Fochteloërveen en foerageren op aangrenzend landbouwgebied.

In het N2000-beheerplan is geconstateerd dat het areaal geschikt foerageergebied afneemt door toename van storing en verdichting van het landschap en uitbreiding van bebouwing. Hierdoor zouden de instandhoudingsdoelen van de vogelsoorten onder druk kunnen komen te staan.

Voor uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen is recentelijk de draagkrachtberekening van het foerageergebied rond het gebied geactualiseerd (Buro Bakker 2019). Hieruit is gebleken dat, worst case geredeneerd, nog (ruim) voldoende foerageergebied aanwezig is voor het behalen van de Natura 2000 doelstellingen na realisatie van het Kloosterveen. De draagkracht van foerageergebied rond het Fochteloërveen is dan ook ruim voldoende, zowel op bouwland als op grasland.

De kerngebieden van de foerageergebieden liggen aan de noord- en (zuid)westzijde van het Fochteloerveen en de draagkracht van het foerageergebied als geheel is voldoende. De instandhoudingsdoelen van toendrarietgans en kolgans worden de laatste jaren gehaald.

De aantallen van kleine en wilde zwaan niet. Het is echter onduidelijk in hoeverre de oorzaak hiervan in de situatie in en rond het Fochteloërveen ligt. De trend voor beide zwanen is sinds 1993 negatief, en sinds 2006/2007 onzeker.

Het foerageren van zwanen gebeurt vaak in hetzelfde gebied als de ganzen. Zwanen zijn minder gevoelig voor verstoring dan ganzen. Maar wanneer de ganzen bij storing opvliegen, gaan de zwanen mee.

Kleine zwaan
De afname van de kleine zwaan kan te maken hebben met zachte winters waardoor de kleine zwanen in mindere mate in Nederland verschijnen. De algehele tendens in Nederland is dalend.

Wilde zwaan
De Nederlandse tendens voor de wilde zwaan daarentegen is stijgend. De afname in het Fochteloërveen zou daarom ook te maken kunnen hebben met oorzaken in en rond het gebied zelf. Toename van storing in het foerageergebied kan een oorzaak zijn. Of dit inderdaad het geval is, is lastig vast te stellen aangezien de grootte van de populatie (en daarmee aantallen in het Fochteloërveen) door veel factoren wordt bepaald, ook door factoren buiten het Fochteloërveen en aangrenzende foerageergebied.

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	30 oktober 2019
Poho datum	4 november 2019
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	-
Naar GS	nee

Advies/Vraag
Kennis nemen van de stand van zaken beroepsprocedure Kloosterveen en in te stemmen met de vervolgstappen.

Inleiding
Tegen de PAS-natuurvergunning die is afgegeven voor het Kloosterveen is beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie. Getracht is in overleg de pijnpunten duidelijk te krijgen en de beroepsprocedure van tafel te krijgen. Voorafgaand aan dit overleg is op bestuurlijk niveau met de gemeente Assen de speelruimte bepaald. Na het overleg met de indieners van het beroep bleek dat de Vogelbescherming alleen akkoord wil gaan met de intrekking als wij -kort gezegd- vooruitlopend op een gebiedsproces maatregelen nemen in het gebied. In het poho is eerder besproken dat deze eis wat de provincie betreft te ver gaat en niet uitvoerbaar is. T.a.v. de terugkoppeling is aangegeven dat dit bij voorkeur in een ambtelijk gesprek zou moeten.

De gemeente Assen heeft vervolgens op bestuurlijk niveau gesproken met de Vogelbescherming en heeft duidelijk gemaakt dat de neergelegde eis wat de gemeente betreft te ver gaat. De uitkomst is dat de Vogelbescherming doorgaat met haar beroepsprocedure. Wethouder Dekker heeft aangegeven dat ze bij de provincie zal vragen om desondanks de analyse van het beheerplan Fochteloërveen naar voren te halen en om de Vogelbescherming hierbij goed te betrekken. De Vogelbescherming heeft de provincie gemaild met de vraag wanneer de provincie officieel zal reageren op het neergelegde voorstel. Aangeven is dat wij maandag contact met hen zullen opnemen.

Risico's
De beroepsprocedure voor Kloosterveen vormt een risico. Omdat de vergunning voor wat betreft stikstof is verleend met toepassing van het Programma Aanpak Stikstof zal de rechtbank de vergunning met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vernietigen. Wij zijn echter al geruime tijd met de gemeente Assen in overleg om te komen tot een betere onderbouwing of nieuwe vergunning.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Maandag na het poho zal er ambtelijk "officieel" gereageerd kunnen worden naar de vogelbescherming dat:
1) wij gelet op de neergelegde extra eis geen mogelijkheden zien om er minnelijk uit te komen.
2) wij de Vogelbescherming als stakeholder zullen betrekken bij de herziening van het beheerplan Fochteloërveen.
3) wij geen aanleiding zien om de analyse voor het beheerplan Fochteloërveen naar voren te halen nu het beroep doorgezet gaat worden.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: [redacted] provincie Drenthe
Datum: 10-03-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (zou ze uitschrijven: Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kolgans rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaats vinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaats vindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er op termijn niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel en de huidige reflectie op dat doel (getal) gebruik makend van dezelfde data.
- Een analyse van de trend van de instandhoudingsdoelen gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
- Een interpretatie van de trend van de instandhoudingsdoelen volgend uit de data van de wetlandwacht /vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden en de hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaald op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit en de interpretatie van het rijk in samenhang met de landelijke doelstelling.
- Een analyse van het landgebruik in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, overig gebruik van wegen en waar mogelijk actieve verstoring. (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data)
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, overig gebruik van wegen en waar mogelijk actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied

CONCEPT

aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van aanwijzing. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de volgende opties beoordeeld:
- De voor- en nadelen van het aanwijzen van foerageergebieden voor niet-broedvogels
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden
- Het plaatsen van houtwallen langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving van de bijdrage van de foerageerfunctie

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die de opdrachtgever kan uitvoeren. Ten minste:
- Ecologisch beste scenario
  alle niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel worden maximaal gefaciliteerd
- Maatschappelijk verantwoorde scenario (optimaal scenario),
  Instandhoudingsdoelen worden in voldoende mate gefaciliteerd
- Meest economisch voordelige scenario
  de Instandhoudingsdoelen worden afdoende gefaciliteerd met de minste kosten

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:
- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van afdoende foerageergebied en

CONCEPT

- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update (evt nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering uiterlijk maart 2021 krijgen.
e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam

te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie draagt zorg voor een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 voor het onderdeel foerageergebieden. Dit zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht. Definitieve afspraken worden gemaakt en gekoppeld aan de afronding van het onderzoek (zoals omschreven onder artikel 2 lid e) en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f van deze overeenkomst en gekoppeld aan het besluit van Gedeputeerde Staten dat ze het plan van aanpak gaan uitvoeren. Na het tekenen van deze overeenkomst eind september/begin oktober kan de gemeente Assen direct de bouw van de 500 woningen in gang zetten.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na

gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen “de gemeente”

tezamen te noemen ‘partijen’;

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen “stikstof” en “foerageergebieden”. Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moest worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag “welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden”. De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof is door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit is verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering uiterlijk maart 2021 krijgen.
e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor

voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie draagt zorg voor een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 voor het onderdeel foerageergebieden. Dit zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft conform de Structuurvisie en in de passende beoordeling(en) worden betrokken de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel:

- van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen;
- van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht);
- van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Definitieve afspraken worden gemaakt en gekoppeld aan de afronding van het onderzoek (zoals omschreven onder artikel 2 lid e) en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f van deze overeenkomst en gekoppeld aan het besluit van Gedeputeerde Staten dat ze het plan van aanpak gaan uitvoeren. Na het tekenen van deze overeenkomst eind september/begin oktober kan de gemeente Assen direct de bouw van de 500 woningen in gang zetten.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen

De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 29 september 2020
2) 6:19 Awb besluit van 10 augustus 2020 (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	7 mei 2020
Poho datum	18 mei 2020
Opsteller	[redacted]
Afgestemd met	[redacted]
Onderwerp	Vervolg minnelijk traject Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	1. Verslag bijeenkomst 6 mei 2020 2. Concept privaatrechtelijke overeenkomst 3. Concept opdracht
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Een alternatief tekstvoorstel (voor sub h) voor te stellen en indien dit niet wordt geaccepteerd een bestuurlijk overleg te organiseren over het breekpunt zoals deze naar voren is gekomen in de onderhandelingen.
2. In te stemmen met de overige tekst zoals opgenomen in de privaatrechtelijke overeenkomst en het projectvoorstel / de opdracht (zoals opgenomen in de bijlagen).
3. kennis te nemen van de actuele stand van zaken met betrekking tot de geclaimde ruimte in het Stikstofregistratiesysteem (mondelinge toelichting).

Inleiding
Op 6 mei 2020 heeft er een vervolggesprek plaatsgevonden inzake het minnelijke traject tussen de VB, NM, NMF, gemeente Assen en de provincie Drenthe. Doel van het gesprek was te kijken of wij ambtelijke overeenstemming kunnen krijgen over een concept privaatrechtelijke overeenkomst en bijbehorende opdracht. Voorafgaande aan het overleg hebben wij een tweetal concept documenten toegestuurd naar de partijen waar schriftelijk flink wat opmerkingen over zijn geplaatst. In het overleg bleek dat wij over bijna alle punten wel tot elkaar kunnen komen. Er resteert echter nog één knelpunt waar ambtelijk is ingeschat dat dit bestuurlijk tot zorgen kan leiden. Dit knelpunt is door de VB, NM en NMF als breekpunt benoemd. Het betreft onderdeel H van de overeenkomst (welke gelezen moet worden in combinatie met onderdeel G):

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.

De VB, NM en NMF willen graag het voorbehoud uit sub H schrappen. Zij willen dat wij foerageergebieden aan gaan wijzen als uit het onderzoek blijkt dat dit noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Fochteloerveen te halen. De VB, NM en NMF stellen dat, als uit het onderzoek blijkt dat het aanwijzen van een foerageergebied noodzakelijk is, wij op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming verplicht zijn dit ook uit te voeren. Of dit uit het onderzoek zal blijken nodig te zijn is nu nog onzeker. Op basis van de passende beoordeling die nu gemaakt is voor het Kloosterveen blijkt dat er voldoende foerageergebieden zijn. Dit onderzoek wordt echter betwist door de VB, NM en NMF. Zij menen dat veel foerageergebieden niet te kwalificeren zijn als foerageergebied omdat er sprake is van verstoring (en de ganzen daar dus niet eten). Wij zijn van mening dat er voldoende draagkracht is en er zodoende voldoende foerageergebied is. Het onderzoek dat wij gaan

starten (als iedereen instemt met de privaatrechtelijke overeenkomst) zou hierover duidelijkheid moeten bieden. Als wij kiezen om vast te houden aan sub H betekent dit dat wij er ambtelijk niet uit zijn gekomen.

Alternatief voorstel sub H
Om tegemoet te komen aan de partijen zou het volgende alternatieve tekstvoorstel voorgesteld kunnen worden:
Sub H: Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten GS zich in deze via een gebiedsproces te realiseren.

Voordeel van dit tekstvoorstel is dat wij de woorden 'geen garanties geven' weglaten maar de facto heeft deze tekst eigenlijk hetzelfde resultaat. De bepaling biedt meer zekerheid voor andere partijen met een inspanningsverplichting om een gebiedsproces te volgen om het foerageergebieden te realiseren. Als daaruit publiekrechtelijke obstructies blijken (bij de afweging van belangen), dan hebben wij voldaan aan de inspanning en/of via artikel 4 van de overeenkomst gelijk een exit. Immers je publiekrechtelijk handelen of nalaten van publiekrechtelijk handelen is nooit een tekortkoming. Of de partijen dit ver genoeg vinden gaan is zeer de vraag.

Risico's als wij het voorbehoud uit sub H schrappen

- Het zo maar schappen van sub h doorkruist een publiekrechtelijke proces. Je kan het publiekrechtelijke proces niet de das om doen door nu in een overeenkomst een andere afspraak te maken. Dat gaat in tegen (hogere) regelgeving en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.
- Sub H kan gezien worden als een inperking van de toezegging gedaan in sub G. Wij hebben dit punt opgenomen omdat het aanwijzen van foerageergebieden een uitgebreid proces is en onbekend of dit proces succes zal hebben. Zeker als wij willen blijven werken met het uitgangspunt "vrijwilligheid of anders niet" (lees: haalbaar) kunnen wij hierover geen garanties geven.
- Verder hebben wij als risico benoemd dat het aanwijzen van een foerageergebied betaalbaar moet zijn. Op dit moment hebben wij hiervoor geen budget binnen het programma PNP gereserveerd. In het geval dat blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is kan dit mogelijk op verschillende manieren gebeuren. De manier waarop bepaalt ook de hoogte van de kosten. Opgemerkt moet worden dat de kosten in dit overzicht met een dikke duim zijn bepaald en niet zijn besproken met de partijen. Hieronder schetsen wij enkele opties (maar dit is niet als een uitputtend overzicht bedoeld er zijn mogelijk ook goedkopere opties):
    - *Het instellen van een foerageergebied vergelijkbaar als dat rondom het Leekstermeergebied is gebeurd.* In dat geval geldt er geen absoluut verbod op verjaging maar wordt de schade voor 100% (i.p.v. 95%) vergoed van grasland/wintergraan en hoeft er geen 300 euro leges (statiegeld) te worden betaald. Het is maar de vraag of dit voor de groene partijen voldoende ver gaat omdat het een maatregel is o.g.v. vrijwilligheid en geen absoluut verbod op verjaging kent. O.b.v. het Flora en fauna beleidsplan is het gebied rondom het Fochteloerveen niet geschikt om aan te wijzen. Er is namelijk geen schadehistorie en het gebied bestaat niet overwegend uit grasland. Verder is deze maatregel (volgens het FFBP) o.b.v. vrijwilligheid.
    - *Het opkopen van landbouwgronden om deze te laten gebruiken voor natuurinclusieve landbouw.* Stel dat blijkt dat er een x aantal hectare landbouwgrond volledig omgezet moet worden naar natuurinclusieve landbouw t.b.v. het ganzenfoerageergebied. Dan dienen gronden worden voorzien van een lichte kwalitatieve verbintenis (KV), waarin beperkingen zijn opgenomen. Vrijwillig zal dit niet gebeuren en dan hebben we het snel over de aankoop van gronden (a 77.000 euro per hectare). In de passende beoordeling van de gemeente Assen is vastgesteld dat er in totaal 3312 hectare foerageergebied aanwezig is rondom het Fochteloerveen. Worst case geredeneerd zou 10% hiervan aangekocht kunnen worden hetgeen betekent dat hiervoor een budget vrijgemaakt zou moeten worden van meer dan 25 miljoen euro. Een deel van deze investering kan worden terugverdiend, wanneer de grond wordt verkocht met een KV. Verwachting is dat de waardevermindering zeker 20% van de grondprijs zal bedragen (hetgeen 5 miljoen euro zou gaan kosten).
    - *Het introduceren van een nieuw subsidieregeling t.b.v. een ganzenfoerageergebied*. Een optie is om een subsidieregeling te introduceren waarmee een ganzenfoerageer-

gebied gestimuleerd kan worden. De kosten hiervoor kunnen wij niet inschatten omdat het afhankelijk is van de maatregelen die nodig zijn. Aandachtpunt is dat zo'n regeling moet voldoen aan de eisen van staatsteun.
- *Zoals gezegd zijn er ook andere opties mogelijk (dit kunnen wij nu niet overzien)*.

Overige risico's
Indien wij tot elkaar komen is met de gemeente Assen afgesproken dat wij elk de helft van de kosten van het ecologische onderzoek zullen dragen (wij schatten de totale kosten tussen de 20.000 en 50.000 euro). Hiervoor is op dit moment nog geen budget gereserveerd. Binnen team VTH kan hiervoor mogelijk wel budget van € 25.000,- worden gereserveerd.

Verder zijn de kosten van het uitvoeren van de benodigde herstelmaatregelen nu nog onbekend. Als wij instemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst verplichten wij ons wel om die maatregelen die daaruit naar voren komen ook daadwerkelijk uit te gaan voeren en te bekostigen, vanuit het PNP hebben we hier op dit moment geen middelen voor geprogrammeerd. Indien u instemt met de privaatrechtelijke overeenkomst geeft u aan dat u er alles aan zult doen om hiervoor budget vrij te maken. Wij vragen overigens in het onderzoekvoorstel expliciet naar eventuele alternatieven rekening houdende met het financiële kostenaspect. Het is een risico dat wij hiervoor op dat moment geen budget voor kunnen vinden.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Op 18 mei om 15.00 uur hebben we een ambtelijke vervolgoverleg waarin de uitkomsten van het poho met de overige partijen wordt gedeeld.

Indien het alternatieve tekstvoorstel door de andere partijen wordt geaccepteerd (of als sub h wordt geschrapt) kunnen wij op korte termijn de privaatrechtelijke overeenkomst en de opdracht voorleggen aan GS ter vaststelling (zie bijlagen voor de huidige concepten). De overige partijen zullen dit dan ook doen. Daarna kan de opdracht uitgezet worden bij een ecologisch bureau.

Indien het alternatieve tekstvoorstel door de andere partijen niet wordt geaccepteerd zou er een bestuurlijk overleg georganiseerd kunnen worden. Wellicht kan daar nog ruimte gevonden worden door te benadrukken dat wij de intentie willen uitspreken maar ook hechten aan het aspect "vrijwilligheid" en dat daar een balans in gevonden moet worden.

De Rechtbank Noord-Nederland moet voor 1 juni 2020 geïnformeerd worden over de uitkomsten van het minnelijke traject. Als er geen overeenstemming wordt bereikt kan het beroep inhoudelijk door de rechtbank worden opgepakt.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorgdraagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.

en

De vogelbescherming

en

Natuur en milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben de Vogelbescherming, Natuur en milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1
a) De gemeente Assen zal een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof aanleveren voor de natuurvergunning voor Kloosterakker conform de beleidsregels intern en extern salderen of met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.

b) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen wanneer de gemeente Assen daarom verzoekt de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof aanpassen door middels van een 6:19 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) besluit hangende beroep.
c) De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen de overige partijen informeren over de wijze waarop “stikstof” zal worden aangepast conform wet en regelgeving en zullen de overige partijen de relevante documenten dan wel besluiten hierover zo spoedig mogelijk doorsturen.

Toelichting
Partijen zijn het er over eens dat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof geen stand kan houden bij een rechtelijke toets. In de huidige verleende natuurvergunning wordt voor de toename van stikstof namelijk verwezen naar de door de Raad van State vernietigde Programma Aanpak Stikstof. De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen daarom de huidige vergunningaanvraag gaan aanpassen waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke beleidsregels intern of extern salderen en/of (te nog ontwikkelen) Stikstofregistratiesysteem. Partijen zullen elkaar hierover blijven informeren.

Artikel 2 Procesvoorstel
a) Gedeputeerde staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven ten aanzien van het “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen. De kosten van eventueel meerwerk zullen ten laste komen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe komen.
d) De opdracht zal als streefdatum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe. De provincie Drenthe stemt daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door de gemeente Assen, Vogelbescherming, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal door Gedeputeerde staten van Drenthe duidelijkheid worden gegeven over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde staten van Drenthe de uit de opdracht naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van rustgebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht zal bij de volgende herziening van het beheerplan verwerkt worden in het beheerplan. Voorgaande is alleen anders indien Gedeputeerde Staten van Drenthe besluiten tot een verlenging van de termijn van het beheerplan zonder een inhoudelijke herziening. In dat geval zal bij de daaropvolgende inhoudelijke verlenging deze kennis verwerkt worden.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1, sub b en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming het door hun ingediende beroep tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5
In geval van onvoorzien omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

de vogelbescherming , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Bijlage 1: Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, @
Ons kenmerk @
Behandeld door [redacted] (0592) [redacted]
Onderwerp: natuurvergunning Kloosterveen / opdracht Fochteloërveen
Status: Ter informatie

Geachte voorzitter / leden,

Graag informeren wij u over de laatste stand van zaken aangaande de natuurvergunning afgegeven voor de realisatie van 500 woningen in Kloosterakker binnen de woonwijk Kloosterveen (hierna: Kloosterveen).

Door de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen zal er extra stikstofdepositie op de beschermde Natura 2000 gebieden neerkomen. Dit wordt veroorzaakt door extra vervoersbewegingen en de bouwfase. Hierom is er voor dit project een natuurvergunning nodig op grond van de Wet natuurbescherming.

Onder het PAS was het Kloosterveen aangemerkt als prioritair project. Dit betekent dat wij ontwikkelingsruimte voor dit project hadden gereserveerd. Met gebruikmaking van ontwikkelingsruimte hebben wij op 20 mei 2019 een natuurvergunning afgegeven.

In juli 2019 is er tegen de verleende vergunning beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie (hierna: natuurpartijen). Om een langlopend juridisch gevecht te voorkomen hebben de natuurpartijen en de gemeente Assen ingestemd met een minnelijk traject. De beroepsprocedure is hierom aangehouden. Na een jaar onderhandelen en enkele bestuurlijke overleggen verder ligt er nu een akkoord op tafel die de instemming van alle partijen kan dragen. Het akkoord komt in het kort neer op het volgende:

- Wij geven opdracht (mede gefinancierd door de gemeente) aan een onafhankelijk ecologisch bureau om te onderzoeken of er maatregelen nodig zijn en zo ja welke maatregelen dan vereist zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Fochteloërveen te halen.
- Deze opdracht wordt begeleid door een, door alle partijen samengestelde, begeleidingscommissie onder leiding van een onafhankelijke voorzitter.
- Als uit het onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn zullen Gedeputeerde Staten die maatregelen ook uitvoeren.
- Gedeputeerde Staten passen de natuurvergunning voor het Kloosterveen (500 woningen) voor het onderdeel stikstof aan.
- De natuurpartijen trekken hun beroep in nadat de opdracht door Gedeputeerde Staten is gegeven.

- De natuurpartijen spreken de intentie uit dat zij ook geen beroep in zullen dienen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor Kloosterveen als wij de eventueel noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk uitvoeren. Daadwerkelijke afspraken hierover moeten echter later worden gemaakt.

Op 10 augustus 2020 hebben wij de natuurvergunning al gewijzigd. In plaats van het PAS als onderbouwing dient thans het Stikstofregistratiesysteem als onderbouwing voor het onderdeel stikstof. Hiermee hebben wij al voldaan aan dit deel van de overeenkomst.

De uitkomst van de overeenkomst betekent dat de natuurvergunning voor het Kloosterveen onherroepelijk wordt. Hierdoor kunnen er op relatief korte termijn 500 woningen gebouwd worden. De gemeente Assen kan nu overgaan tot het definitief vaststellen van het bestemmingsplan (dat al in ontwerp is gepubliceerd) en zij kan daarna bouwvergunningen voor woningen afgeven waarna er gebouwd kan gaan worden.

Gezien de wettelijke verplichting van Gedeputeerde Staten om de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen te halen is het zinvol de opdracht uit te laten voeren en eventuele noodzakelijke maatregelen uit te voeren. Het onafhankelijk onderzoek naar de opdracht zal duidelijkheid geven of er aanvullende maatregelen nodig zijn of niet.

Wij zullen uw staten na afronding van het ecologische onderzoek nader over dit proces informeren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, voorzitter , secretaris

Gemeente Assen

Verslag bestuurlijk overleg Stikstof

Aanwezigen provincie Drenthe : Gedeputeerde Jumelet
Gedeputeerde Kuipers
[redacted]

Aanwezigen gemeente Assen : Wethouder Dekker
[redacted]

Datum overleg : 13 januari 2020

Datum akkoord provincie m.b.t. het verslag :

Op 13 januari 2020 is een bestuurlijk overleg over stikstof geweest tussen wethouder Dekker en gedeputeerden Kuipers en Jumelet. Hieronder wordt per geagendeerd onderwerp verslag gedaan.

Bieden maatregelen zoals de verlaging van de snelheid op snelwegen ruimte voor o.a. de woningbouw in Kloosterveen?
Op onze vraag of de woningbouw van Kloosterveen onderdeel uitmaakt van de 75.000 woningen die aanspraak kunnen maken op de vrijkomende stikstofruimte door landelijke maatregelen, werd door de gedeputeerden aangegeven dat het voor hun onduidelijk is voor welke maatregelen de stikstofruimte precies ingezet kan worden en dat zij dus ook niet weten of de woningbouw Kloosterveen er onder valt. Het is nog onduidelijk hoe de regeling precies in elkaar steekt. De provincies zijn hierover met het Rijk in gesprek. Er wordt verder aangegeven dat het op dit moment niet duidelijk is hoeveel stikstofruimte vrij komt door de landelijke maatregelen. Dit wordt nog berekend door het Rijk.

Op onze vraag of de ruimte ook voor andere projecten dan woningbouw ingezet kan worden (wanneer dit niet nodig is voor woningbouw of MIRT-projecten), geven de gedeputeerden aan dat zij hiervoor ook hebben gepleit. De provincies willen een goed gesprek voeren over de verdeling van de ruimte. Hebben inderdaad de woondeals en MIRT-projecten prioriteit en hoe hebben die dan onderling voorrang? Kunnen er ook provinciale projecten worden opgevoerd? De minister wil hier echter sneller mee, maar denkt er wel over om provincies de bevoegdheid te geven het eventuele restant van de stikstofruimte te verdelen voor andere projecten.

Wat is de rol van de gemeente bij de gebiedsgerichte aanpak stikstof?
Door de gedeputeerden wordt aangegeven dat er 28 januari een eerste bijeenkomst georganiseerd wordt met de partners in de provincie om met elkaar te verkennen hoe het gebiedsproces ingericht wordt. Het college van GS heeft hiervoor de VDG uitgenodigd. In dat proces zal o.a. bekeken worden welke aanvullende herstelmaatregelen getroffen moeten worden en welke maatregelen getroffen moeten worden om de stikstofbelasting verder te verminderen.

Hoe kijkt de provincie aan tegen het vraagstuk van stikstof bij evenementen?
De wethouder legt uit dat wij voor kleine evenementen een standaard AERIUS-berekening willen maken om aan te tonen wat de depositie van een klein evenement is. Wanneer dit geen problemen oplevert, wordt dit gebruikt als onderbouwing dat voor deze evenementen geen Natura 2000-vergunning nodig is. Voor de grotere evenementen wordt dat per evenement apart in beeld gebracht. Wanneer de depositie boven de 0,00 mol/ha/jaar uitkomt, zal afgewogen worden of het evenement door kan gaan of niet. De gedeputeerden geven aan de lijn voor kleine evenementen te kunnen volgen. Voor de grotere evenementen geven zij aan dat het bij een depositie boven de 0,00 mol/ha/jaar in hun ogen niet direct betekent dat een evenement geen doorgang kan vinden. Wanneer de evenementen al vele jaren georganiseerd worden, dan wordt dit mogelijk gezien als bestaand gebruik. Dit zal per geval bekeken moeten worden. Daarnaast zou per evenement bekeken kunnen worden of er maatregelen getroffen kunnen worden om de depositie te verminderen. Of er zou gekeken kunnen worden naar tijdelijke salderingsmogelijkheden, bijvoorbeeld het tijdelijk onderbreken van een andere activiteit (zoals een pluimveebedrijf dat iets langer geen dieren in de stal plaatst).

Spelen de duurzaamheidsambities van Kloosterveen en Werklandschap Assen-Zuid een rol bij extern salderen?
Met de verplaatsing van Burgerhout naar bedrijventerrein Werklandschap Assen-Zuid, gaat het bedrijf diverse duurzaamheidsmaatregelen nemen waardoor de stikstofdepositie die het bedrijf veroorzaakt sterk vermindert, naast het verminderen van transportbewegingen doordat bedrijfslocaties geclusterd worden op 1 locatie. Op de vraag of dit meeweegt en of Burgerhout de huidige emissierechten mee kan nemen, wordt door de provincie aangegeven dat bij deze verplaatsing sprake is van extern salderen en dat aan die voorwaarden voldaan moet worden.

Hoe kijkt de provincie tegen ons verzoek richting de minister om de snelheid op de A28 ook ‘s nachts te verlagen naar 100 km/uur aan?
De wethouder geeft aan dat wij mogelijk de minister willen vragen om de verlaging van de snelheid op de A28 bij Assen ook in de avond- en nachtperiode te verlagen naar 100 km/uur. Dit om de geluidsbelasting op o.a. Baggelhuizen te verminderen. Dit is ook gunstig voor de stikstofdepositie. Door de gedeputeerden wordt aangegeven dat dit met name met gedeputeerde Bijl besproken moet worden.

Gaan wij weer met de Vogelbescherming in overleg over Kloosterveen?
De Vogelbescherming heeft recentelijk weer contact gezocht met de provincie en gemeente en aangegeven dat zij weer in overleg willen om te kijken of we alsnog tot afspraken kunnen komen die voor alle partijen acceptabel zijn. Zowel de gedeputeerden als de wethouder staan hier positief tegenover.

[18-09-2019 17:27:16] [redacted]: Berichten en gesprekken worden end-to-end versleuteld. Niemand buiten deze chat kan ze lezen of beluisteren, zelfs WhatsApp niet.
[04-03-2020 10:19:05] [redacted]: Dit bericht is verwijderd.
[17-06-2020 21:00:52] [redacted]: Heb je zojuist een mail gestuurd. Onze wethouder wil gaan opschalen vwb positie natuurpartijen. Ik weet niet hoe snel ze dat gaat doen. Vandaar direct maar even een berichtje aan jou.
[17-06-2020 22:16:38] [redacted]: Dank voor je bericht.
[18-06-2020 14:05:42] [redacted]: Hoi [redacted], ik heb zojuist naar alle partijen gemaild. Hierbij ga ik niet in op het verzoek van wethouder Dekker, maar deze hangt dus nog wel boven ons.
[18-06-2020 14:43:35] [redacted]: Prima ik hoor het nog wel
[24-06-2020 14:37:07] [redacted]: Kan ik je misschien nog even bellen?
[24-06-2020 14:37:22] [redacted]: Zeker
[24-06-2020 14:37:39] [redacted]:
[07-09-2020 09:42:47] [redacted]: Hoi [redacted] kun je mij de naam van de wethouder doorgeven die morgen naar het BO gaat? Onze gedeputeerde Hans Kuipers wil graag met hem of haar even bellen vandaag.
[07-09-2020 15:25:06] [redacted]: Mirjam Pauwels gaat Hans Kuipers proberen te contacten. Nog even afstemming te heb[redacted]aand aan het bo vindt zij ook prettig.
[07-09-2020 15:48:18] [redacted]
[17-09-2020 09:19:57] [redacted] Visitekaartje weggelaten
[17-09-2020 09:20:19] [redacted] Een momentje met MSteams inplannen wellicht?
[17-09-2020 09:20:41] [redacted] Goed idee. Ik check moment en plan dan via teams in
[17-09-2020 10:07:47] [redacted] Gelukt! Reinder kan tussen 13.00-14.00 uur. Heb uitnodiging via teams gestuurd. [redacted] ook uitnodigd op verzoek van Reinder.
[17-09-2020 10:08:10] [redacted]
[18-09-2020 09:55:27] [redacted] Ik stuur je zo een voorzet
[18-09-2020 09:55:40] [redacted]
[18-09-2020 10:16:06] [redacted] Moet wel eerst even een inlogprobleem oplossen
[18-09-2020 10:44:03] [redacted] Klopt het dat jij de voorzet nog moet sturen?
[18-09-2020 10:44:15] [redacted] Net gedaan
[18-09-2020 10:44:22] [redacted]: Zie het!
[22-09-2020 10:51:53] [redacted]: Heb jij al wat van Reinder gehoord? Mijn wethouder wordt ongeduldig...
[29-09-2020 09:19:11] [redacted]: Volgens mij kunnen we wel instemmen met het voorstel zoals dat nu voorligt. Eens?
[29-09-2020 09:19:40] [redacted]: Eens. Het moet alleen wat leesbaarder worden
[29-09-2020 09:24:55] [redacted]: Als we zover zijn dat dat onze laatste uitdaging is dan ga ik daar voor
[30-09-2020 10:08:08] [redacted]: Moest de ondertekende overeenkomst nu naar het college van B&W of zou ik er ook nog een naam aan verbinden? Bijv iemand Van het secretariaat?
[30-09-2020 10:08:57] [redacted]: Ik heb zo om 10.30 uur overleg hierover. Dan neem ik deze vraag even mee
[30-09-2020 13:43:46] [redacted]: Hoi [redacted] uitkomst. Post richten aan gemeente Assen, college van B&W, t.a.v. burgemeester M. Out. Wellicht dat er met een bode gewerkt kan worden? [redacted] is bij ons bestuurssecretariaat hiervan op de hoogte en aanspreekpunt voor jullie bij vragen.
[30-09-2020 13:50:18] [redacted]: 5.1.2.e [redacted]. Vandaar even vraag aan jou. Leg jij geheimhouding op de overeenkomst?
[30-09-2020 13:51:15] [redacted]: Nee dat hebben we niet
[30-09-2020 13:53:57] [redacted]: Oke. We hebben het er niet expliciet over gehad. Maar het lijkt me in dit geval ook niet nodig. Bij ontwikkel- en bouwovereenkomsten doen we het eigenlijk wel altijd, maar daar zit ook een stevige financiële component in.
[06-10-2020 16:14:44] [redacted] De ondertekende overeenkomst ligt in Assen. Gr [redacted]
[06-10-2020 16:58:12] [redacted]: ik hoorde het van het bestuurssecretariaat. Heb net opgestart om jullie te mailen dat o[redacted]ge akkoord is!
[06-10-2020 17:05:12] [redacted] Top
[09-10-2020 12:15:16] [redacted] Collega van mij is nu onderweg naar Assen met de bijlagen. Sein jij [redacted] in?
[09-10-2020 12:19:27] [redacted]: [redacted] is er niet. Maar ik ga collega inseinen
[09-10-2020 12:24:08] [redacted]:

Date : 16-3-2020 13:13:47
From : "
To : "@drenthe.nl
Subject : 200227_CON_natuurvergunning Kloosterveen_verslag_overleg natuurpartijen en overheden.docx
Attachment : 200227_CON_natuurvergunning Kloosterveen_verslag_overleg natuurpartijen en overheden.docx;

Ho

Kun jij je vinden in dit verslag dat heeft gemaakt?

De laatste gele zinnen zou ik weghalen. Wil jij t.a.v. de eerste gele zinnen aangeven of dat klopt? Ik twijfel daaraan. Kun je evenuteel een alternatief geven?

Na jouw reactie zal ik het doorsturen naar de overlegpatijen.

G

Verslag op hoofdlijnen – overleg over natuurvergunning Kloosterveen

Datum: 27 februari 2020

Aanwezig: [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (wetlandwacht Fochteloerveen), [redacted] (Prolander), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Het overleg wordt begeleid door twee – niet bij de inhoud betrokken - procesbegeleiders van de provincie Drenthe.

Aanleiding

[redacted] schetst de aanleiding voor het overleg; het beroep van de aanwezige natuurpartijen tegen de natuurvergunning Kloosterveen en de gezamenlijke wens van partijen om te kijken of we in een minnelijk traject tot afspraken kunnen komen zodat de juridische procedure beëindigd kan worden.

Stikstof

De gemeente Assen licht toe dat ze de huidige vergunningaanvraag gaat repareren dan wel een nieuwe aanvraag gaat indienen, waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke spelregels en/of provinciale beleidsregels. De natuurpartijen worden hierin meegenomen.
Dit is in principe akkoord voor betrokken partijen, waarbij de NMF wel het voorbehoud maakt dat zij de regels rondom het landelijke “stikstofregistratiesysteem” nog niet kent en op zijn merites wil beoordelen. Als zij het niet eens zijn met die regels en de wijze waarop het stikstofregistratiesysteem gaat werken, dan zullen ze hun beroep niet intrekken (in het geval dat wij gebruik maken van het landelijke registratiesysteem).

Zorgen en wensen foerageergebieden

De natuurpartijen geven aan dat ze vinden dat de foerageergebieden rondom het Fochteloerveen beter beschermd moeten worden. Ze hebben zorgen over de vele ontwikkelingen die hier plaatsvinden: uitbreiding Kloosterveen, maar ook aanleg zonneparken en veranderend grondgebruik. Het is een glijdend proces en de partijen maken zich zorgen over de effecten daarvan voor de instandhoudingsdoelstellingen.

De natuurpartijen pleiten daarom voor een gedegen analyse voor het gehele gebied van en rondom het Fochteloerveen, waarbij zowel naar kwantiteit als kwaliteit van de foerageergebieden wordt gekeken. De partijen willen dit vastgelegd hebben in een juridische overeenkomst, waarbij ook afspraken worden gemaakt over de stikstofreparatie.

De Passende Beoordeling die gemaakt is voor de uitbreiding van Kloosterveen mist volgens natuurpartijen te veel het kwalitatieve aspect; er is onvoldoende aandacht voor de effecten van de verstoring die plaats vindt door activiteiten die formeel niet toegestaan zijn, zoals jacht en recreatie buiten de toegestane paden.

Deze analyse zou zich primair moeten richten op de vogels, inclusief kraanvogel. Mogelijke oplossingen voor water- en stikstofproblematiek worden gezien als meekoppelkansen.

Aanvullend op bovenstaande geeft de Vogelbescherming aan dat ze graag ziet er een x-aantal hectare wordt aangewezen als foerageergebied.
De provincie geeft aan dat ze hier niet op voorhand een toezegging in kan doen. Dit hangt af van de inzichten (knelpunten) die uit de analyse komen en welke mogelijkheden er zijn om deze knelpunten aan te pakken. Dit zou de aanwijzing van foerageergebieden kunnen zijn, maar mogelijk zijn andere maatregelen passender.

Vragen t.a.v. analyse

Tijdens het gesprek komt een aantal vragen op ten aanzien van de analyse, zoals:

- Hoe gaan we de analyse doen?
- Hoe gaan we de knelpunten in beeld brengen?
- Hoe gaan we de verstoring hierin meenemen? Hebben we een goed beeld van de verstoringen? Waar komen die voor en hoe vaak?
- Hoe worden we het eens over de knelpunten? Bijvoorbeeld ten aanzien van de ganzen. Hiervoor worden de gebiedsminimum gehaald, dus zou je kunnen zeggen dat daarvoor geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Of zijn de instandhoudingsdoelstellingen niet goed gekozen?

Partijen zijn het eens dat de trend voor alle beschermde vogels dalende is en dat dit in de basis voldoende aanleiding is om te onderzoeken waar dit door komt. Dit is in het beheerplan ook zo aangegeven.

Voorgesteld wordt om de opdrachtomschrijving voor de analyse onderdeel te laten worden van de intentieovereenkomst. De provincie neemt hierin de lead, doet een concept voorstel voor de analyse en legt deze aan de andere partijen voor.

Principe-afspraken – samenvattend

- Partijen willen afspraken vastleggen in een privaatrechtelijke overeenkomst. Essentieel hierbij is dat alle partijen meedoen/tekenen. In deze overeenkomst worden afspraken gemaakt over de volgende zaken.
- De wijze waarop de gemeente Assen het stikstofvraagstuk repareert. Uitgangspunt hierbij is dat aan de landelijke en/of provinciale beleidsregels wordt voldaan. Voor voorbehoud NMF Drenthe, zie hiervoor.
- Een procesvoorstel, waarvan het maken van een analyse waarin de knelpunten rondom het Fochteloërveen in kaart worden gebracht een eerste stap is. De exacte uitvraag voor de analyse maakt onderdeel uit van de nog af te sluiten privaatrechtelijke overeenkomst en moet nog uitgewerkt worden. Onderdelen waarover gesproken is zijn de volgende:
    - Bij deze analyse wordt gebruik gemaakt van de “best beschikbare kennis” (van o.m. [redacted]) en niet alleen een GIS benadering (zoals in de passende beoordeling van Kloosterveen is gebeurd).
    - Naast de beschermde soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen zal ook de kraanvogel meegenomen worden in de analyse. De verwachting is dat voor deze vogel in de toekomst ook instandhoudingsdoelstellingen worden opgenomen voor het Fochteloërveen.
    - De analyse strekt zich niet alleen uit tot het grondgebied van de gemeente Assen maar beslaat ook ander gemeenten en ook het grondgebied van de provincie Fryslan.
    - De analyse maakt de knelpunten inzichtelijk ten aanzien van de foerageergebieden van nu en in de toekomst (zoals bollenteelt, zonnepanelenvelden, verjaging e.d.).
    - De analyse geeft ook inzicht in oplossingen voor deze knelpunten waarbij het aanwijzen van een beschermd foerageergebied een optie is. Andere opties zijn: meer voorlichting over nut en noodzaak foerageergebieden (om verjaging te voorkomen), afsluiten fietspaden, afsluiten schouwpaden voor recreanten, intensivering handhaving, vrijwillig -financieel gestimuleerd- agrarisch natuurbeheer.
    - De analyse wordt gedaan door een extern bureau en moet voor het einde van dit jaar zijn afgerond.
- Dat partijen de intentie hebben om tot oplossingen te komen als uit de analyse blijkt dat er knelpunten zijn. Hierbij is de provincie vanuit haar verantwoordelijkheid voor het beheerplan / het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in de lead.
- De opgedane kennis van de analyse zal uiteindelijk een plek krijgen in het beheerplan.
- Partijen trekken beroep in tegen huidige natuurvergunning Kloosterakker, maar spreken ook af geen bewaar aan te tekenen tegen verdere, nu voorziene, uitbreiding van Kloosterveen (Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035).
  Noot: Dit laatste geldt specifiek voor bezwaar tegen de effecten op de foerageergebieden en niet voor het onderdeel stikstof. Voor de verdere uitbreiding moet nog bekeken worden hoe het stikstofvraagstuk wordt opgelost. Hier worden op dit moment geen concrete afspraken over gemaakt en dus zijn partijen vrij om daar t.z.t. hun zienswijze op te geven.

CONCEPT

Date : 2-10-2019 14:44:09
From : "
To : "@drenthe.nl
Cc : "@drenthe.nl
Subject : 20191002 Memo POHO VTH Kloosterveen.docx
Attachment : 20191002 Memo POHO VTH Kloosterveen.docx;

Hey,
Hierbij de memo voor maandag.
gr

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	2-10-2019
Poho datum	7-10-2019
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Gesprek vogelbescherming
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	-
Naar GS	nee

Advies/Vraag
Te besluiten of het zinvol is nu in gesprek te gaan met de vogelbescherming.

Inleiding
Vanuit de gemeente Assen is aan aangegeven dat wethouder Karin Dekker de vogelbescherming heeft gebeld en op bestuurlijk niveau een afspraak wil maken (in Zwolle). Zij wil graag dat de provincie ook op bestuurlijk niveau aanschuift. Het zal dan gaan over de vergunning Kloosterveen. Mevrouw Dekker is van mening dat we er toch wel uit moeten kunnen komen in een goed gesprek (met als doel dat er zo snel mogelijk 500 woningen gebouwd kunnen worden). Desgevraagd begreep ik dat ze dit wil zonder dat ze daarbij een alternatief voorstel voor ogen heeft. Zoals eerder in het poho aangegeven acht ik de kans dat we er uitkomen bijzonder klein gelet op de eisen die de vogelbescherming stelt. 5.2.3 . Ik denk dat we beter alle energie kunnen zetten op het opnieuw laten aanvragen van Kloosterveen voor het totale woningpakket (2500 woningen). Ambtelijk hebben en al overleg gehad met de gemeente Assen hoe we kunnen komen tot een nieuwe aanvraag voor 2500 woningen. Hierbij is inmiddels ook duidelijk geworden dat dit project hoe dan ook vertraging oploopt. Dit komt omdat AERIUS niet betrouwbaar is binnen 3 km van een Natura 2000 gebied. We zullen voor de aanpassing van de vergunning van 500 woningen of de nieuwe aanvraag van 2500 woningen hoe dan ook moeten wachten op de nieuwe versie van AERIUS 2019.1. Ambtelijk is dit al meegedeeld aan de gemeente Assen.

Argumenten
Als de woningen niet in één keer aangevraagd en vergund gaan worden moeten wij het namelijk zien als twee projecten en dat betekent dat een van die twee is aan te merken als extern salderen. In het huidige voorstel voor de beleidskaders betekent dit dat de wijk dan verkleind (minder woningen) moet worden gelet op het huidige voorstel van 30% afroming. Doorgaan met de huidige procedure van 500 woningen lijkt hierdoor niet slim.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Afhankelijk van hetgeen besloten wordt.

Date : 8-5-2020 14:38:42
From : "
To : " **@natuurmonumenten.nl,** **@nmfdrenthe.nl,** **@assen.nl"** **@assen.nl, "** **@assen.nl (extern)"** **@assen.nl,** **@vogelbescherming.nl"** **@vogelbescherming.nl, "** **@vogelbescherming.nl"** **@vogelbescherming.nl, "** **@drenthe.nl**
Cc : " **@drenthe.nl**
Subject : 20200506 Verslag concept ovk.docx
Attachment : 20200506 Verslag concept ovk.docx;image001.png;

Hallo allen,

Met alle dank aar hierbij het verslag van het overleg van afgelopen woensdag.

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592
E @drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

Verslag op hoofdlijnen – overleg concept privaatrechtelijke ovk en bijbehorende opdracht

Datum: 6 mei 2020

Aanwezig: [redacted] NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Inleiding
Omdat [redacted] nieuw is in het gezelschap, wordt gestart wordt met een voorstelrondje.

[redacted] leidt het overleg verder in. Vóór de coronacrisis is er met elkaar gesproken. Vervolgens is er een conceptovereenkomst en -opdracht opgesteld en gedeeld met elkaar. De natuurpartijen hebben daarop gezamenlijk gereageerd. De reactie was voor de beide overheden aanleiding voor dit gesprek. De opmerkingen worden langs gelopen.

Stikstof
De wijze waarop dit onderwerp is beschreven in de overeenkomst vinden de natuurpartijen te mager. Er is nog niet ingevuld hoe dit opgelost wordt.

[redacted] geeft aan dat de tijd ons heeft ingehaald; het stikstofregistratiesysteem (SRSS) is inmiddels in de lucht. Het SSRS zal als basis dienen voor de ontwikkeling van Kloosterveen. De gemeente Assen heeft al een aanvulling ingediend om gebruik te kunnen maken van het SRSS. De provincie Drenthe heeft de aanvulling doorgestuurd naar BIJ12. Op dit moment is nog geen definitief fiat of er voldoende stikstofruimte is of niet. Zodra die er is, stelt de provincie een concept artikel 6.19 Awb besluit op. Deze zal gedeeld worden met iedereen en onderdeel uitmaken van deze overeenkomst.

Afgesproken wordt het gehele pakket (aanvullingen en concept besluit) te delen als de beoordeling van BIJ12 binnen is. Als de beoordeling door BIJ12 langer duurt, dan wordt de aanvulling stikstof eerder gedeeld. De andere partijen zijn benieuwd naar de gewijzigde vergunning. Partijen zijn akkoord met het proces. Als de gewijzigde vergunning conform de SRSS-regels is ingediend en wordt verleend, dan kunnen zij hierachter staan. Zij geven aan de SRSS als systematiek niet ter discussie te stellen. De overeenkomst zal worden aangepast op basis van vorenstaande.

Privaatrechtelijke overeenkomst inzake maatregelen Fochteloërveen
De volgende opmerkingen worden gemaakt ten aanzien van de concept-privaatrechtelijke overeenkomst:

- De tekstuele opmerking bij de ondergetekenden wordt overgenomen. Instandhouding en de verplichting om verslechtering te voorkomen zijn 2 losse verplichtingen.
- Titel artikel 2 wordt conform de voorgestelde wijzigingen aangepast.
- Artikel 2a. de aanleiding voor deze overeenkomst is het beroep dat is ingediend door de natuurpartijen betreffende de verleende natuurvergunning aan de gemeente Assen voor realisatie van de woonwijk Kloosterveen. In het beroepschrift is niet gerept over broedvogels, uitgezonderd de kraanvogel. De kraanvogel heeft een status aparte en wordt wel meegenomen in het onderzoek, de overige broedvogels niet. Deze broedvogels maken ook geen gebruik van het foerageergebied. De Vogelbescherming bekijkt of ze hiermee kan instemmen en laat dit op korte termijn weten.

- Artikel 2d. Gevraagd wordt het woord ‘streefdatum’ te laten vervallen. Dit wordt overgenomen. Als einddatum voor de resultaten van het onderzoek wordt december aangehouden. Partijen hebben er geen problemen mee als dit door omstandigheden toch later wordt. Dat is dan geen reden om de overeenkomst direct te ontbinden. Het te selecteren bureau zal in het voortraject worden gevraagd of december haalbaar is als einddatum voor oplevering van het onderzoek.
- Artikel 2f. Er wordt voorgesteld een termijn van 3 jaar voor uitvoering te stellen om te voorkomen dat maatregelen niet uitgevoerd gaan worden. De bedoeling is om te formuleren dat uit het onderzoek voorgestelde maatregelen zo snel mogelijk uitgevoerd worden. Afgesproken wordt dat de zin wordt aangepast. Als uit het onderzoek voorgestelde maatregelen bekend zijn, dan worden deze zo snel mogelijk uitgevoerd. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
- Artikel 2h. De term ‘rustgebieden’ wordt gewijzigd in ‘foerageergebieden’ (= gebieden waar rust en voedsel gevonden wordt).
- Artikel 2h. De natuurpartijen hebben problemen met het 2e deel van dit artikel. Voor de provincie is het echter lastig om formeel foerageergebieden aan te wijzen als dit als maatregel uit het onderzoek blijkt. Dit heeft ermee te maken dat je met een gebiedsproces te maken hebben waarbij nog andere belangen ertoe kunnen leiden dat deze maatregelen lastig te behalen wordt. Dus absolute juridische zekerheid hierover kan de provincie niet geven. Partijen komen op dit punt niet bij elkaar. Afgesproken wordt dat dit punt wordt voorgelegd aan de gedeputeerden.
- Artikel 2i. Er speelt heel veel in en om het Fochteloërveen, daarom vinden de natuurpartijen wel dat actualisatie van het beheerplan zou moeten plaatsvinden. Dit stuit echter op problemen in de provinciale planning. Er wordt afgesproken dat alleen de eerste zin blijft staan. Herziening wordt gewijzigd in ‘actualisatie’. Het artikellid gaat concreet om de verwerking van de maatregelen in het beheerplan op enig moment. [redacted] komt nog met een tekstvoorstel om eerste zin beter vorm te geven.

Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen
Enkele opmerkingen overlappen met wat al besproken is bij de privaatrechtelijke overeenkomst. Die worden hier niet weer herhaald.

Overige opmerkingen:
- Het beheerplan mist als aandachtspunt en bron voor het uit te voeren onderzoek. Dit wordt aangevuld bij de lijst van bronnenlijst onderaan de opdracht.
- Alinea 2. Voorgestelde tekstuele wijzigingen worden overgenomen. ‘Op termijn’ in de laatste zin komt tussen aanhalingstekens te staan.
- Alinea 3:
    - 1e bullet: Wordt gewijzigd: We willen een zorgvuldige en goede beschrijving en analyse op basis van de huidige en historische data. Waaronder: eerste 3 bullets aanhalen. Op die manier komen we tot een reële inschatting.
    - 2e bullet: met instandhoudingsdoelen worden de soorten bedoeld.
    - 3e bullet: moet ook soorten zijn.
    - 6e bullet: hiermee wordt beoogd het in beeld brengen van het belang van het gebied voor de soorten (wat doet de soort in dit gebied en wat doet het landelijk). Zin wordt verduidelijkt in de opdracht.
    - 7e bullet: aanvulling: leefgebied van de soorten. Wordt verduidelijkt.
    - 8e bullet is als voorstel van de natuurpartijen ingebracht. NMF ziet heel veel toekomstige plannen om het Fochteloërveen heen. Het zou goed zijn dat dit in beeld gebracht wordt. Vanuit het onderzoek worden andere betrokken gemeenten geïnformeerd over de uitvoering van dit onderzoek en daarbij worden de gemeenten

er nogmaals op attent gemaakt dat voor ruimtelijke ontwikkelingen in en rond het Fochteloërveen een natuurvergunning nodig zijn. Ook wordt opgehaald welke plannen binnen het foerageergebied (10 km) er zijn binnen de andere gemeenten. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt. Onder 'plannen' wordt verstaan een ruimtelijke ontwikkeling waarvoor een aanvraag is ingediend die gerealiseerd wordt binnen het potentiële foerageergebied (10 km rond aangewezen het Natura 2000-gebied Fochteloërveen). Een analyse wat al die ontwikkelingen doen op het foerageergebied maakt geen onderdeel uit van het onderzoek.
    - 9e bullet: de tekstuele wijzigingen worden overgenomen.

- De kraanvogel heeft ook betekenis als niet-broedvogel. De provincie vraagt zich af hoeveel nemen we daarvan op in het onderzoek? [redacted] komt met een voorstel hiervoor.
- De opmerkingen bij 'voor- en nadelen' worden verwerkt in de definitieve opdracht.
- In de concept-opdracht staat nu een passage over het inzichtelijk maken van de kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit betreft enkel een overzicht van de te verwachten kosten/uren. Dit is akkoord.
- De natuurpartijen komen met een tekstvoorstel voor de scenario's. De provincie benadrukt dat bij alle scenario's geldt dat de instandhoudingsdoelen worden gewaarborgd/bereikt.
- Blz. 3, bovenaan. Het woordje 'afdoende' bij afronding opdracht wordt weggelaten.
- De tekstuele opmerkingen bij de kopjes 'governance' en 'bronnen' worden overgenomen.

Samenvattend:

- Bijna op alle punten zijn we er met elkaar uit.
- De Vogelbescherming komt terug op het punt broedvogels en kraanvogels.
- De provincie legt het voorstel om artikel 2h te laten vervallen bij de verantwoordelijke gedeputeerden neer. Waarschijnlijk zal dit 18 mei plaatsvinden. [redacted] zal de uitkomst terugkoppelen. Hiervoor wordt een videoconference call georganiseerd.
- Pas na akkoord van de gedeputeerden, worden de documenten aangepast en opnieuw rondgemaild. Daarna kunnen de aangepaste documenten aan de bestuurders van alle partijen voorgelegd worden.
- Als er geen akkoord komt van de gedeputeerden, dan wordt in de week van 18 mei tijdens de nog te plannen videoconference call besproken welke consequenties dit heeft voor het vervolg van het proces.

provincie Drenthe

Date : 16-6-2020 17:17:10
From : '[redacted]@assen.nl
To : '[redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200609 Privaatrechtelijk Overeenkomst eindversie 2.0_v[redacted]
Attachment : 20200609 Privaatrechtelijk Overeenkomst eindversie 2.0_v[redacted]docx;

Beste [redacted]

Zoals zojuist telefonisch al even toegelicht zou onze wethouder graag zien dat artikel 2 lid e van de overeenkomst aangepast wordt.
Zij ziet graag dat de natuurpartijen eenzelfde positie tav de opdracht krijgen als de provincie en de gemeente.
Ik heb hiervoor in de bijlage een tekstvoorstel gedaan.
Ik hoor graag of jij hier vanuit de provincie mee in kunt stemmen.

Vr. groet,
[redacted]

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk ~~Kloosterakker~~ Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze

CONCEPT

overeenkomst privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de "Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en de kraanvogel in het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief tijdspad) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Met opmerkingen [redacted]: Onze wethouder zou graag zien dat de natuurpartijen eenzelfde rol krijgen tav de opdracht als de provincie en gemeente. Voorstel: De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten, zoals omschreven in de opdracht (opdracht moet dan ook aangepast worden hierop).

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, de effecten op de foerageergebieden van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en de effecten van bestaande en toekomstige verstoring op rust- en slaapplaatsen op de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij ~~een~~ eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.~~;~~

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de

bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Date : 26-6-2020 13:36:41
From : "[redacted]"
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200626 opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen".docx
Attachment : 20200626 opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen".docx;20200626 Privaatrechtelijk Overeenkomst eindversie 3.0.docx;image001.png;

Hoi [redacted] ,

Om het voor jou en mij makkelijk te maken heb ik alle voorgestelde wijzigingen opgenomen in dit document: 20200626 opdracht "verstoring enz……
Je hoeft dus alleen dit document te bekijken vanmiddag.
De zaken die spannend zijn of een toelichting kregen heb ik met een tekstballon verduidelijkt.
Wil je daar ook kennis van nemen en eventueel op reageren?

Het liefst ontvang ik een reactie met zoveel mogelijk wijzigingen bijhouden zodat ik het snel kan afronden.

Als we tot de conclusie komen dat er nog wat knelpunten besproken moeten worden dan moeten we die even in de mail zetten.
Ik wil dan wel graag het definitieve voorstel (zoals wij dat graag zouden zien) meesturen.

TKN heb ik voor je ook de laatste versie van de privaatrechtelijke overeenkomst bijgevoegd. Alle opmerkingen daarover heb ik verwerkt en werpen geen vragen op m.i.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)[redacted]
E [redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen~~Verstoring van en oplossingen voor de niet broed Fochteloërveen~~

Van: [redacted] provincie Drenthe
Datum: ~~8~~ 526-6-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden ~~dan wel ontwikkeld worden~~ rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
  - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
  - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
  - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht ~~Vogelbescherming~~en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de ~~projectbegeleidingscommissie~~ begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De ~~commissie~~ begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit ~~in relatie tot het behalen van het landelijke doel.~~
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

Met opmerkingen [redacted] Opmerking VB:

Wij vinden deze zin onduidelijk. Suggestie voor verbetering: : "Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen"

Met opmerkingen [redacted] Verwijderd nav opm VB

Kun je hiermee instemmen [redacted]

CONCEPT

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring mede, maar niet alleen, vanwege de uitbreiding van de wijk Kloosterveen met 2500 woningen..
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de ~~begeleidingscommissie~~begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben ~~van~~ in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel ~~van~~ voor verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de

CONCEPT

provincie Drenthe

NATURA 2000

verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep~~commissie~~.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- ~~de correctheid van het instandhoudingsdoel;~~
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen~~.de oplossing~~.

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat ~~kan~~ zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen

Met opmerkingen [redacted]: Verwijders op verzoek van de VB. Kun je hiermee leven [redacted].

De toelichting van de VB is als volgt:

Toelichting: Zoals wij al aangaven in het concept van 10 maart en tijdens het overleg op 18 mei, de instandhoudingsdoelstellingen zijn een gegeven en moeten niet ter discussie staan in dit onderzoek. Dat werd toen beaamd. We stellen dan ook voor dit hier weg te laten. Op 18 mei ze[redacted] dat dit mogelijk uit een opmerking van [redacted] voortkomt. Ik heb hem gesproken. Hij heeft tijdens het overleg in februari slechts aangegeven dat z.i. trendgegevens uit tellingen op foerageergebieden betrouwbaarder zijn dan die uit tellingen op slaapplaatsen. Hij heeft niet gezegd dat de instandhoudingsdoelen niet correct zouden zijn.

Met opmerkingen [redacted] Ik heb hier het voorstel van de gemeente Assen overgenomen.

Het voorstel van de VB voor ditzelfde stukje is het volgende:

meerdere scenario's om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen

Ik persoonlijk heb de voorkeur voor die van Assen omdat we nu nog niet zeker weten dat de ISHD te breed is en juist de knelpunten opgelost moeten worden.

Met opmerkingen [redacted] toelichting VB:

Dit hebben wij verzocht tijdens het overleg op 18 mei. Daar was geen bezwaar tegen.

Reactie [redacted]: lijkt me geen probleem.

CONCEPT

Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- Leeswijzer ~~natura~~ Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief tijdspad) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval

van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 26 juni 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Date : 18-9-2020 11:59:09
From : "[redacted]@assen.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200918 Gespreksverslag BO met opm verwerkt_[redacted]
Attachment : 20200918 Gespreksverslag BO met opm verwerkt_[redacted].docx;

Hoi [redacted]

Bij deze een wijzigingsvoorstel voor het verslag.

Groet,
[redacted]

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

Reactie Gespreksverslag van het bestuurlijk overleg van 8 september 2020 (in geel de voorgestelde wijzigingen door groene partijen gemarkeerd)

Aanwezigen: Fred Wouters (VB), Jan Gorter (NM), Reinder Hoekstra (NMF), Mirjam Pauwels (Gemeente Assen), Henk Jumelet en Hans Kuipers (provincie Drenthe). Verder waren voor ambtelijke ondersteuning aanwezig: [redacted] (Assen), [redacted] (VB) en [redacted] (provincie).

Het overleg is geopend door Hans Kuipers. Alle partijen zijn in de gelegenheid gesteld om aan te geven wat hun kijk is op het proces tot nu toe.

Vervolgens is door dhr Wouters uitgelegd wat de uitkomsten waren van het vooroverleg tussen de natuurpartijen vanochtend. Dit heeft geleid tot een voorstel voor veranderingen t.o.v. de huidige concept overeenkomst. In hoofdlijnen komt dit voorstel erop neer dat het beroep tegen de natuurvergunning wordt ingetrokken nadat het ecologisch onderzoek is uitgevoerd, de daaruit voortvloeiende maatregelen in een plan van aanpak op tijd en geld zijn gezet en GS en PS hiermee hebben ingestemd. De benodigde maatregelen moeten binnen 4 jaar worden uitgevoerd.

Hierop is door de overheden aangegeven dat hun motivatie voor het aangaan van de private overeenkomst zit in de zekerstelling dat de woningbouw in Kloosterveen op korte termijn van start kan gaan. De overheden concluderen dat de beoogde tijdswinst (door direct intrekken beroep) met het voorstel van de natuurpartijen niet gehaald wordt.

Hierop is een alternatief voorstel neergelegd. In het kort komt dit erop neer dat er een knip wordt gemaakt tussen het intrekken van het beroep tegen de 500 woningen (de huidige vergunning) en de afspraak om geen beroep in te stellen tegen de 2000 in de toekomst nog te vergunnen woningen. De afspraak is dat er binnen nu en +/- 2 weken een overeenkomst wordt afgesloten tussen alle partijen waarin staat:

- Dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning van 500 woningen zullen intrekken als de overheden de opdracht hebben verleend aan een ecologisch bureau op basis van gezamenlijke opdrachtformulering en de provincie de natuurvergunning heeft aangepast (dit laatste is overigens al gebeurd).
- Dat de afspraak - dat er geen beroep wordt ingediend tegen de natuurvergunning van de overige 2000 woningen- nu nog niet wordt gemaakt, maar als intentie wordt opgenomen en gekoppeld aan het besluit van de provincie over het plan van aanpak dat op basis van het nader onderzoek wordt opgesteld. Met dit plan van aanpak wordt bedoeld een analyse van het probleem en een uiteenzetting van de maatregelen die op basis van het onderzoek van het ecologisch bureau geadviseerd en opgepakt gaan worden, inclusief begroting en tijdspad.
- ~~Als partijen het eens zijn over het plan van aanpak kan een nadere overeenkomst <> voor de overige 2000 woningen als de provincie het plan van aanpak uitvoert.~~
- Als basis voor de overeenkomst wordt de concept overeenkomst gebruikt die partijen al overeengekomen waren. De groene partijen krijgen de ruimte om binnen de termijn van 2 weken enkele veranderingen of aanscherpingen voor te stellen.

Alle partijen stonden positief tegenover dit alternatieve voorstel en zullen z.s.m. bij hun achterban nagaan of dit voor iedereen een acceptabel consensus is. Einde overleg.

Met opmerkingen [redacted] hier is weggehaald:

•Als partijen het eens zijn over het plan van aanpak zal een nadere overeenkomst worden afgesloten waarin bepaald wordt dat er ook geen beroep wordt ingediend tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen als de provincie het plan van aanpak uitvoert.

Met opmerkingen [redacted]**:** Als we dit nu helemaal weglaten zijn we er volgens mij ook! In het punt hiervoor staat de intentie volgens mij al juist verwoord.

Date : 18-9-2020 09:46:12
From : "[redacted]"
To : [redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200918 Overeenkomst na BO.docx
Attachment : 20200918 Overeenkomst na BO.docx;

Zou je hier even op kunnen schieten?

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).

b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.

c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.

d) De opdracht zal als datum voor de oplevering ~~december 2020~~maart 2021 krijgen.

e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door ~~de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de~~ een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter, ~~bijv. van het ecologisch bureau.~~ Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. Het doel van de onafhankelijk voorzitter is om in de begeleidingsgroep zoveel mogelijk consensus te zoeken voor de input.

f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, ~~-~~tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.

Met opmerkingen [redacted]: Is dit haalbaar? Evt. januari 2021.

Met opmerkinger [redacted]]: nee is niet haalbaar. We zullen nog bij A&W navragen of dit reel is. Het doel -kwaliteit en vaart erin houden- staan voorop!

Met opmerkinger [redacted] nemen we niet over. Zie voorstel voor uitleg onafhankelijk voorzitter hieronder. De onafhankelijk voorzitter moet echt onafhankelijk zijn.

Met opmerkinger [redacted] toegevoegd

heeft opmaak toegepast: Lettertype: (Standaard) Arial, 10 pt

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie garandeert een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.

i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning

a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken de intentie uit dat ook ten aanzien van de overig (+/- 2000) woningen voor het toekomstige uitbreidingsplan Kloosterveen niet gekozen wordt voor gerechtelijke procedures. ~~b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.~~

~~***Toelichting***~~

~~In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.~~

Artikel 4 Overige bevoegdheden

Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden

In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst

heeft opmaak toegepast: Markeren

Met opmerkingen [redacted] toegevoegd!

Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september ~~26 juni~~ 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Date : 18-9-2020 09:46:12
From : "[redacted]"
To : [redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200918 Overeenkomst na BO.docx
Attachment : 20200918 Overeenkomst na BO.docx;

Zou je hier even op kunnen schieten?

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).

b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.

c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.

d) De opdracht zal als datum voor de oplevering ~~december 2020~~maart 2021 krijgen.

e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door ~~de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de~~ een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter, ~~bijv. van het ecologisch bureau.~~ Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. Het doel van de onafhankelijk voorzitter is om in de begeleidingsgroep zoveel mogelijk consensus te zoeken voor de input.

f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, ~~-~~tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.

Met opmerkinger Is dit haalbaar? Evt. januari 2021.

Met opmerkingen **:** nee is niet haalbaar. We zullen nog bij A&W navragen of dit reel is. Het doel -kwaliteit en vaart erin houden- staan voorop!

Met opmerkingen nemen we niet over. Zie voorstel voor uitleg onafhankelijk voorzitter hieronder. De onafhankelijk voorzitter moet echt onafhankelijk zijn.

Met opmerkingen **:** toegevoegd

heeft opmaak toegepast: Lettertype: (Standaard) Arial, 10 pt

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie garandeert een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.

heeft opmaak toegepast: Markeren

i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning

a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken de intentie uit dat ook ten aanzien van de overig (+/- 2000) woningen voor het toekomstige uitbreidingsplan Kloosterveen niet gekozen wordt voor gerechtelijke procedures. ~~b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.~~

Met opmerkingen [redacted]: toegevoegd!

~~***Toelichting***~~

~~In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.~~

Artikel 4 Overige bevoegdheden

Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden

In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst

Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september ~~26 juni~~ 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Date : 18-9-2020 09:46:12
From : [redacted]"
To : [redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200918 Overeenkomst na BO.docx
Attachment : 20200918 Overeenkomst na BO.docx;

Zou je hier even op kunnen schieten?

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).

b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.

c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.

d) De opdracht zal als datum voor de oplevering ~~december 2020~~maart 2021 krijgen.

e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door ~~de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de~~ een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter, ~~bijv. van het ecologisch bureau.~~ Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. Het doel van de onafhankelijk voorzitter is om in de begeleidingsgroep zoveel mogelijk consensus te zoeken voor de input.

f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, ~~-~~tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.

Met opmerkinger [redacted] Is dit haalbaar? Evt. januari 2021.

Met opmerkingen [redacted] **]:** nee is niet haalbaar. We zullen nog bij A&W navragen of dit reel is. Het doel -kwaliteit en vaart erin houden- staan voorop!

Met opmerkingen [redacted] nemen we niet over. Zie voorstel voor uitleg onafhankelijk voorzitter hieronder. De onafhankelijk voorzitter moet echt onafhankelijk zijn.

Met opmerkingen [redacted] **:** toegevoegd

heeft opmaak toegepast: Lettertype: (Standaard) Arial, 10 pt

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie garandeert een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.

heeft opmaak toegepast: Markeren

i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning

a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken de intentie uit dat ook ten aanzien van de overig (+/- 2000) woningen voor het toekomstige uitbreidingsplan Kloosterveen niet gekozen wordt voor gerechtelijke procedures. ~~b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.~~

Met opmerkinger [redacted] toegevoegd!

~~***Toelichting***~~

~~In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.~~

Artikel 4 Overige bevoegdheden

Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden

In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst

Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september ~~26 juni~~ 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Date : 29-9-2020 14:48:06
From : "[redacted]"
To : "[redacted]@drenthe.nl
Cc : "Arnout Venekamp"[redacted]@drenthe.nl
Subject : 20200925 GS voorstel vaststellen overeenkomst Kloosterveen (def).docx
Attachment : 20200925 GS voorstel vaststellen overeenkomst Kloosterveen (def).docx;

Hallo,

Zouden jullie dit GS voorstel (dat ambtelijk al is afgestemd) willen controleren?
Ik hoor graag van jullie. De planning is om het in GS van 6 oktober a.s. te agenderen.

Mvg[redacted]

Agendapunt voor de vergadering van Gedeputeerde Staten van Drenthe

GS-stuk

Algemene gegevens	
Opsteller	[redacted] tst. [redacted]
Team	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
Datum	dindag 29 september 2020
Uiterste behandeldatum in GS: 6 oktober 2020 *Toelichting: alle partijen hebben aangegeven nu haast te willen maken met het afronden van dit traject. Vandaar dat gekozen wordt voor het eerst volgende haalbare GS vergadering.*	

Teammanager
Arnout Venekamp
Paraaf en advies *Akkoord:* *Bespreken:*

Verwijzing naar speerpunt coalitieakkoord/programma begroting
2. Stad en platteland: ruimte bieden en richting geven 3. Regionale economie en werkgelegenheid: kansen benutten

Akkoord portefeuillehouder
Hans Kuipers en Henk Jumelet

Intern voorbereid met
1. [redacted] (BC)
2. [redacted] LG)
3. [redacted] LG)

Akkoord provinciesecretaris
Wim Brenkman

Archivering	
Soort overeenkomst: *Looptijd overeenkomst:*	Privaatrechtelijke overeenkomst Datum van ondertekening totdat verplichtingen zijn gerealiseerd
Datum:	*Registratienummer:*
	nr.
	nr.

Communicatie
Openbaar: Ja, later. Openbaar vanaf het moment dat alle partijen hebben ondertekend
Persbericht: Nee
Bekendmaking: Niet van toepassing

Onderwerp

Privaatrechtelijke overeenkomst Kloosterveen/Fochteloërveen

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst (zie bijlage 1).
2. Gedeputeerde Hans Kuipers aan te wijzen de overeenkomst te ondertekenen.

Beslissing GS

Inleiding

a. Algemeen
Tegen de PAS-natuurvergunning die is afgegeven voor de realisatie van 500 woningen in de wijk Kloosterveen is in juli 2019 beroep ingediend door de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederatie (hierna: natuurpartijen). Om een langlopend juridisch gevecht te voorkomen hebben de natuurpartijen en de gemeente Assen ingestemd met een minnelijk traject. De beroepsprocedure is gelet hierop aangehouden. Op 28 augustus 2019 zijn de eerste ambtelijke gesprekken gestart met alle partijen. Na een jaar onderhandelen en enkele bestuurlijke overleggen verder ligt er nu een akkoord op tafel die de instemming van alle partijen kan dragen. Het akkoord komt in het kort neer op het volgende:

- Wij geven opdracht (mede gefinancierd door de gemeente) aan een onafhankelijk ecologisch bureau om te onderzoeken of er maatregelen nodig zijn en zo ja welke maatregelen dan vereist zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Fochteloërveen te halen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd overeenkomstig een gezamenlijk geformuleerde opdracht (hierna: opdracht).
- De opdracht wordt begeleidt door een (door alle partijen samengestelde) begeleidingscommissie. Wij huren een onafhankelijk voorzitter in die deze begeleidingscommissie gaat ondersteunen.
- Als uit het onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn zullen wij die maatregelen ook uitvoeren.
- Wij passen de natuurvergunning voor het Kloosterveen (500 woningen) voor het onderdeel stikstof aan. Dit is overigens op 10 augustus 2020 al gebeurd met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
- De natuurpartijen trekken hun beroep in nadat de opdracht door GS is gegeven. Hierdoor wordt de natuurvergunning voor het Kloosterveen onherroepelijk.
- De natuurpartijen spreken de intentie uit dat zij ook geen beroep in zullen dienen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor Kloosterveen als wij de eventueel noodzakelijke maatregelen ook daadwerkelijk uitvoeren. Daadwerkelijke afspraken hierover moeten echter later worden gemaakt.

b. Europese aspecten
Niet van toepassing.

c. Economie/werkgelegenheid
Niet van toepassing.

d. Participatie
De overeenkomst is tot stand gekomen na een minnelijk traject samen met de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en de gemeente Assen. Deze partijen zullen ook na het sluiten van de overeenkomst nauw betrokken blijven bij de uitwerking van hetgeen in de overeenkomst is afgesproken.

Advies

1. In te stemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst (zie bijlage 1).

2. Gedeputeerde Hans Kuipers aan te wijzen de overeenkomst te ondertekenen.

Doelstelling uit de begroting

• Uitvoering geven aan Wet natuurbescherming
• Toereikende spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen en aanbod voor wonen over het Drentse netwerk van steden en dorpen

Argumenten

1.1 De uitkomst van de overeenkomst is dat er op relatief korte termijn 500 woningen gebouwd kunnen gaan worden in de woonwijk Kloosterveen.
De overeenkomst leidt ertoe dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning intrekken. Daarna kan de gemeente Assen overgaan tot het vaststellen van het bestemmingsplan (dat al in ontwerp is geweest) en kan zij bouwvergunningen voor woningen afgeven.

1.2 Het is nooit met zekerheid te zeggen dat een beroepsprocedure gewonnen wordt.
Door de intrekking van de beroepen wordt de natuurvergunning direct onherroepelijk. Omdat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof reeds is aangepast is het echter niet langer juridisch wankel. Door middel van de aangepaste vergunning is het stikstof-deel gerepareerd. Ook het deel van de vergunning dat gaat over foerageergebieden is verbeterd. Hiervoor heeft de gemeente een aangepaste passende beoordeling aangeleverd, wat aantoont dat er met zekerheid voldoende foerageergebied voor de ganzen over blijft na de bouw van Kloosterveen.

1.3 Gezien de wettelijke verplichting van de provincie om de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen te halen is het zinvol de opdracht uit te laten voeren en eventuele noodzakelijke maatregelen uit te voeren.
Gelet op artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming moeten Gedeputeerde Staten zorg dragen dat in hun provincie de instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald. Het onafhankelijk onderzoek naar de opdracht zal duidelijkheid geven of er aanvullende maatregelen nodig zijn of niet. De vraag of er aanvullende maatregelen nodig zijn houdt de partijen nu nog verdeeld.

1.4 Meer dan een "intentie" om geen beroep aan te tekenen tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen bleek in de onderhandelingen niet haalbaar.
Als uit het ecologische onderzoek blijkt dat er maatregelen nodig zijn dan zal er in het vervolg daarop een plan van aanpak worden opgesteld. Dat plan van aanpak zal bestaat uit een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, een tijdspad en een begroting. Dit zal dan aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Pas als er definitief overeenstemming is over het plan van aanpak en dit plan van aanpak de natuurpartijen voldoende garantie biedt dat de maatregelen ook uitgevoerd gaan worden zullen er nadere afspraken worden gemaakt over het niet indienen van beroep tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen voor het uitbreidingsplan Kloosterveen.

Tijdsplanning

Op korte termijn de overeenkomst te ondertekenen zodat de verdere ontwikkeling van Kloosterveen kan starten.

Offertes vragen voor het uit te voeren onderzoek en gelijktijdig zoeken naar een onafhankelijk voorzitter.

Financiën

Het onderzoek door het ecologische bureau zal naar verwachting € 50.000,- gaan kosten. 50% hiervan zal door de gemeente Assen worden betaald.
De benodigde € 25.000,- beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.
De kosten van de onafhankelijke voorzitter beschikbaar te stellen ten laste van budget Projectnummer 68040005, Uitv. NBW aandeel VTH, 423288 Kst. uitv. natuurbescherming.

Bijlagen

1. Privaatrechtelijke overeenkomst
2. Opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen"

Risico's

1.1 De overeenkomst bindt GS aan onzekere toekomstige verplichtingen ten aanzien van de noodzakelijke maatregelen. Dat risico is zo veel mogelijk beperkt door daar waar mogelijk er een inspanningsverplichting van te maken. Het kan echter zo zijn dat er maatregelen moeten worden genomen die bestuurlijk onwenselijk worden geacht. Verder kunnen de financiële consequenties hiervan niet worden overzien. De dekking zal uiteindelijk gevonden moeten worden binnen de ontvangen middelen binnen het Programma Natuur.

1.2 Er bestaat de bestuurlijke wens om een fietspad aan te leggen aan de zuidzijde van het Fochteloërveen. Afhankelijk van de situering heeft dat fietspad mogelijk een aanvullende verstorende werking op de instandhoudingsdoelstellingen van het Fochteloërveen. Daarmee kan dat plan (als het doorgaat) mogelijk eventueel af te spreken maatregelen tegenwerken. Het heeft de voorkeur om te wachten met de ontwikkeling van het fietspad tot het ecologisch onderzoek voor het Kloosterveen is afgerond.

1.3 De privaatrechtelijke overeenkomst beperkt de natuurpartijen niet ten aanzien van de inzet van publiekrechtelijke rechtsmiddelen. Het levert slechts een contractbreuk op. Bij gebrek aan een boete clausule kunnen partijen ervoor kiezen dat risico te lopen.

Kanttekeningen vanuit de organisatie

Niet van toepassing.

Tekst openbare besluitenlijst

Onderwerp: Overeenkomst over bouw woningen Kloosterveen
Tekst: Gedeputeerde Staten hebben besloten om een akkoord te sluiten met de Vogelbescherming, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe en de gemeente Assen over de bouw van woningen in de woonwijk Kloosterveen. De overeenkomst garandeert dat de natuurpartijen hun beroep tegen de natuurvergunning zullen intrekken en dat de provincie onderzoek zal gaan doen en -als dat noodzakelijk blijkt- maatregelen zullen gaan uitvoeren voor het natura 2000 gebied Fochteloërveen.

Date : 28-2-2020 14:00:39
From : "[redacted]@assen.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Aantekeningen overleg natuurpartijen 27-02-2020

Hoi [redacted]

Hierbij mijn ruwe aantekeningen. Kijk maar of je er wat aan hebt.

Groet, [redacted]

Aanwezig: [redacted] (natuurmonumenten public affairs), [redacted] (provincie), [redacted] (wetlandwacht), [redacted] ([redacted] VBN), [redacted] (provincie Drenthe, [redacted] natura 2000), [redacted] (Prolander en provincie Friesland, betrokken bij beheerplan Fochteloerveen), [redacted] (gemeente), [redacted] (NMFD)

[redacted] doel - beter beschermen omringende foerageergebieden.

Stikstof aanvraag voor 500 woningen wordt door de provincie gezien als een aanvulling / wijziging van de huidige vergunning. Besluit artikel 6.xxx

[redacted]: analyses, waar ligt onze zorg. Accumulatie van ontwikkelingen rondom het Fochteloerveen. Realisatie zonneparken. Ook verandering grondgebruik. Is een glijdend proces en partijen maken zich zorgen over de effecten daarvan voor in stand houdingsdoelstellingen. Voldoende foerageergebied. Ook voor de lange termijn.

Verjaging van ganzen op landbouwgronden. Op het moment dat je foerageergebied aanstelt, concentreer je schade.
Boer zegt : ik moet verjagen omdat ik anders niet in aanmerking voor claimen landbouwschade.

-> zorgvuldige analyse en goed regelen voor lange termijn.

Partijen vinden het belangrijk dat naar het Fochteloerveen als geheel wordt gekeken.
Verzoek is : zorgvuldig proces waarbij zowel naar kwantiteit als kwaliteit te kijken. Zorgvuldig proces met de omgeving. Hierbij zou je ook stikstofvraagstuk meenemen, robuust watersysteem.
Analyse op vogels : water en stikstof worden gezien als meekoppelkansen.
Wat zijn de beste locaties voor foerageergebieden?
Waar zien we kansen?

Ook kraanvogel hierbij meenemen.

Passende beoordeling is kwantiteit in beeld gebracht.
[redacted] : daarbij is verstoring niet meegenomen.

[redacted]
Zouden graag zien dat x aantal hectare als foerageergebied wordt aangewezen. Vogels daar rust hebben. Geen jacht. Geen recreatie overlast.

Kun je als paden afsluiten?
Kun je met beplanting al verstoring verzachten.
Hier al wel wat ideeen bij, maar willen eerst graag de analyse doen.

Ook belangrijk dat er goede voorlichting moet komen.
Dat ook de foerageergebieden van groot belang zijn.

Schouwpaden van waterschap is winst te halen door af te sluiten voor recreatief gebruik.

Fietspaden, rondje Fochteloerveen dat het minder verstoring geeft.

Er ligt al een pad tussen Norgervaart en Meesterwijk. Dat zou VBN willen opheffen of anders via beplanting de verstoring opheffen.

Goede dingen doen op de goede plek.

VBN heeft idee dat handhaving te gering is en zouden graag zien dat dat geïntensiveerd wordt. Vanuit Friesland is wel iets van handhaving. Vanuit Drenthe nog nooit iets gezien. Gaat vooral om handhaving op akkers rondom.

Zouden graag zien dat de kraanvogel wordt meegenomen als beschermde vogel. Als broedvogel en evt niet broedvogel.

Natuurmonumenten moet handhaving alles zelf uit eigen portemonnee betalen. Krijgen onvoldoende middelen voor handhaving.

Ze hebben ideeën over voedsel. Stimuleren via agrarisch natuurbeheer.

[redacted]
Procesafspraken - toezeggingen : dat we met elkaar een goede analyse gaan maken en kijken wat daar uit moet komen. Doel is wat natuurpartijen betreft dat uitkomst daarvan is dat er foerageergebieden worden aangewezen.
Analyse moet uitwijzen waar die gebieden dan het beste kunnen komen te liggen.

Willen afspraken maken over hoe dat er in de tijd uit ziet.
Analyse eind dit jaar gereed.
Processtappen met elkaar vastleggen.
Haalbaar en realistisch, maar niet op lange termijn.
Welke elementen krijgen een plek in deze analyse.

Wilde en kleine zwaan gaat het slecht mee. Ze zijn afhankelijk van akkers.
Toendrarietgans blijven steeds korter.
Wordt in beeld van [redacted] vooral veroorzaakt door verstoring.

Toendrarietgans voldoet wel aan in stand houdings doelstelling.
Kleine en wilde zwaan voldoen niet.

[redacted] : wat zijn de uitgangspunten voor partijen.

Reactie
[redacted]

- Hoe gaan we analyse doen? Hoe gaan we het knelpunt in beeld brengen? Hoe worden we het eens over de knelpunten?
- Uitdaging is : hoe kun je de verstoring daarbij goed meenemen
- Hebben we een goed beeld van de verstoringen? Waar die zitten?

[redacted]
Provincie : dataset van Sovon - halen we de gebiedsminumum.
Ganzen halen we ze, zwanen niet.
Is in stand houdingsdoelstelling wel goed gekozen? Die vraag zou je kunnen stellen.

In beheerplan is gesteld dat als de trend dalend is dan gaan we onderzoeken wat er aan de hand is.

Ganzen is nog niets aan de hand.
Er zijn zoveel ontwikkelingen in foerageergebieden - > kunnen we in stand houdings doelen wel halen. In provinciehuis is deze vraag gesteld.

De slaapplaatsfuncties zijn soms extern - zandwingaten. Deze worden tijdens vorstperiode gebruikt.

Kraanvogel wordt waarschijnlijk op termijn aangewezen. Het Ministerie heeft de lead. Behoud doelstelling.

Gebiedsproces : provincie Drenthe is bevoegd gezag. Provincie wordt geacht de lead te nemen als er knelpunten worden gezien. Dan wordt Friesland ook meegenomen.

Aanstaande maandag is er een bestuurlijk overleg over het Fochteloerveen.

Juridisch gezien is het de vraag of we toe moeten naar het aanwijzen van foerageergebieden. Wens wordt begrepen.

In Drenthe zijn foerageergebieden aangewezen bij het Leekstermeer.
Waarom is het toen wel gedaan bij Leek?
Betreft bij Leek vooral grasland en bij Fochteloerveen vooral akkers.
Boeren kunnen schadeclaimen als ze niet verjagen.

Verstuurd vanaf mijn iPad

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

Date : 29-10-2020 14:13:51
From : post@drenthe.nl
To : [redacted]@anantis.nl"[redacted]@anantis.nl
Subject : Aanvraag offerte
Attachment : Offerteaanvraag_432.pdf;Algemene Inkoopvoorwaarden provincie Drenthe 2018.pdf;20200918 Projectvoorstel verstoringsinvloeden op vogels in het Fochteloërveen - versie na BO (1).docx;

Geachte heer/mevrouw,

Bijgaand ontvangt u onze aanvraag voor een offerte.

Met vriendelijke groet,

Provincie Drenthe

Tel. (0592) 36 55 55

provinciehuis Westerbrink 1, Assen
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen

www.drenthe.nl
0592 - 36 55 55

provincie Drenthe

Anantis
t.a.v. [redacted]
Brusslseweg 6
9321 TN Peize

Assen, 29 oktober 2020
Ons kenmerk: PI0000250-432
Behandeld door: [redacted]
Onderwerp: Offerte vraag begeleiding onderzoek minnelijk traject Fochteloerveen/ Kloosterveen

Geachte mevrouw [redacted], beste [redacted]

Hierbij verzoeken wij u een offerte uit te brengen voor het begeleiden van het onderzoek minnelijk traject Fochteloerveen Kloosterveen

U dient in uw offerte rekening te houden met het volgende:
In uw offerte geeft u inzicht in de benodigde inspanning voor het
- Organiseren en begeleiden van drie overleggen (Startbespreking, tussen bespreking, eindbespreking)
- Verslaglegging van de overleggen
- een stelpost voor aanvullende werkzaamheden voor het begeleiden van het proces

Uw offerte dient uiterlijk 6 november 2020 in ons bezit te zijn. Uw offerte kunt u sturen aan: post@drenthe.nl

Voor vragen kunt u contact opnemen via e-mailadres: [redacted]@drenthe.nl.

Onze reactie op uw offerte kunt u uiterlijk 11 november 2020 tegemoet zien.

Op deze opdracht zijn de Algemene inkoopvoorwaarden van de provincie Drenthe van toepassing, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel Noord-Nederland onder nummer 01179514.

Heeft u vragen of doen er zich knelpunten voor door corona(maatregelen) dan kunt u direct contact opnemen met uw
contactpersoon van de provincie. Samen zoeken we naar een redelijke en billijke oplossing.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
namens dezen,

A.W. Venekamp
teammanager Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving

Bijlage(n):
20200918 Projectvoorstel verstoringsinvloeden op vogels in het Fochteloërveen - versie na BO (1).docx

Algemene Inkoopvoorwaarden provincie Drenthe 2018.pdf

Algemene Inkoopvoorwaarden provincie Drenthe

Inhoud

Deel A. Algemeen deel 3
Artikel 1 Begripsbepalingen 3
Artikel 2 Overeenkomst 3
Artikel 3 Meerwerk en minderwerk 4
Artikel 4 Verplichtingen opdrachtnemer 4
Artikel 5 Geheimhouding en bekendmaking 5
Artikel 6 Toetsing 5
Artikel 7 Niet-tijdige nakoming 5
Artikel 8 Tekortkoming in de nakoming 5
Artikel 9 Aansprakelijkheid 6
Artikel 10 Ontbinding 7
Artikel 11 Prijzen en tarieven 8
Artikel 12 Betaling 8
Artikel 13 Zaken van de provincie 9
Artikel 14 Arbeidsvoorwaarden en arbeidsdiscriminatie 9
Artikel 15 Overdracht van rechten en/of verplichtingen 9
Artikel 16 Toepasselijk recht en geschillen 9
Deel B. Leveringen 10
Artikel 17 Specifieke garanties voor leveringen 10
Artikel 18 Aflevering van een zaak 10
Artikel 19 Risico- en eigendomsovergang 10
Artikel 20 Toepasselijk recht 10
Deel C. Diensten 11
Artikel 21 Verplichtingen van de opdrachtnemer 11
Artikel 22 Intellectuele en industriële eigendomsrechten 11

Deel A. Algemeen deel

De bepalingen van deel A zijn van toepassing zowel op leveringen als op diensten.

Artikel 1 Begripsbepalingen

De hierna volgende begrippen worden in deze algemene inkoopvoorwaarden in de hierna vermelde betekenis gebruikt:

a. provincie: provincie Drenthe;
b. opdrachtnemer: iedere (rechts)persoon alsmede diens vertegenwoordiger(s), gemachtigde(n) en rechtsverkrijgende(n), die met de provincie een overeenkomst sluit tot het verrichten van leveringen en/of diensten, waarop deze algemene inkoopvoorwaarden toepasselijk zijn, alsmede zijn werknemers en door hem bij de uitvoering van de overeenkomst ingeschakelde derden;
c. partij(en): de provincie en/of de opdrachtnemer;
d. overeenkomst: de overeenkomst van opdracht tussen de provincie en de opdrachtnemer op basis waarvan de opdrachtnemer leveringen en/of diensten verricht voor de provincie en de provincie een tegenprestatie voldoet aan de opdrachtnemer;
e. dag: kalenderdag;
f. schriftelijk: door middel van geschreven documenten, fax- of e-mailcommunicatie, alsmede andere door de wet daarmee gelijk gestelde vormen van communicatie;
g. prestatie: het door de opdrachtnemer op basis van een overeenkomst tot stand te brengen resultaat:
h. zaak: roerende zaak, waaronder mede begrepen energie en water:
i. resultaten: alle resultaten van een overeenkomst waaronder begrepen doch niet uitsluitend alle adviezen, ontwerpen, rapporten, rapportages, protocollen, modellen e.d. die een opdrachtnemer in het kader van een overeenkomst voor en in opdracht van de provincie worden opgesteld, samengesteld of vervaardigd.

Artikel 2 Overeenkomst

1. Afwijkingen van deze algemene inkoopvoorwaarden zijn uitsluitend geldig voor zover ze uitdrukkelijk schriftelijk door de provincie zijn aanvaard en gelden slechts voor de overeenkomst waarop ze betrekking hebben.
2. Een wijziging van de overeenkomst komt uitsluitend tot stand nadat een partij een voorstel van de andere partij schriftelijk heeft aanvaard.
3. Indien enige bepaling van deze algemene inkoopvoorwaarden nietig is of vernietigd wordt, blijven de overige bepalingen onverkort en volledig van kracht.
4. In geval van toepassing van het derde lid treden partijen in overleg teneinde nieuwe rechtsgeldige bepalingen ter vervanging van de nietige dan wel vernietigde bepalingen overeen te komen, waarbij zoveel mogelijk het doel en de strekking van laatstbedoelde bepalingen in acht worden genomen.
5. In geval van strijdigheid tussen een bepaling in een overeenkomst en een bepaling in deze algemene inkoopvoorwaarden, prevaleert de bepaling uit de overeenkomst.
6. Indien de provincie tekeningen, modellen, specificaties, instructies, planningen, keuringsvoorschriften en dergelijke voorschrijft, maken deze deel uit van de overeenkomst.

Artikel 3 Meerwerk en minderwerk

1. Indien door aanvullende wensen of door gewijzigde inzichten van de provincie of door wijziging van wettelijke voorschriften, de prestatie die de opdrachtnemer op grond van de overeenkomst moet verrichten, aantoonbaar wordt verzwaard dan wel uitgebreid, is sprake van meerwerk.
2. Tot meerwerk als bedoeld in het eerste lid worden niet gerekend essentiële werkzaamheden die de opdrachtnemer bij het sluiten van de overeenkomsthad behoren te voorzien.
3. Indien de prestatie die de opdrachtnemer op grond van de overeenkomst moet verrichten, aantoonbaar wordt verlicht dan wel verminderd, is sprake vanminderwerk.
4. Indien een partij meent dat van meer- en/of minderwerk sprake is, doet zij daarvan tijdig en schriftelijk mededeling aan de andere partij onder opgave van de financiële en andere gevolgen daarvan voor de uitvoering van de overeenkomst.
5. De opdrachtnemer vangt niet aan met de uitvoering van meerwerk dan na een schriftelijke opdracht daartoe van de provincie.
6. Meerwerk dat niet vooraf schriftelijk is overeengekomen, wordt niet door de provincie vergoed.
7. De opdrachtnemer zendt een aparte en gespecificeerde nota voor het meer- en/of minderwerk.

Artikel 4 Verplichtingen opdrachtnemer

1. De opdrachtnemer besteedt de uitvoering van de overeenkomst niet in zijn geheel uit aan een derde.
2. De opdrachtnemer besteedt de uitvoering van de overeenkomst niet gedeeltelijk uit aan een derde, tenzij hiermee voorafgaand schriftelijk is ingestemd door deprovincie.
3. De opdrachtnemer vervangt de personen die zijn belast met de uitvoering van de overeenkomst en die in de overeenkomst zijn benoemd, tijdelijk noch definitief, tenzij hiermee vooraf schriftelijk is ingestemd door de provincie.
4. De provincie onthoudt haar instemming als bedoeld in de vorige leden niet en verbindt daaraan geen voorwaarden, tenzij dit in het voorkomende geval redelijk kanworden geacht.
5. De opdrachtnemer levert zijn prestatie goed en zorgvuldig, naar beste weten en kunnen op een wijze die aan de overeenkomst beantwoordt en binnen de overeengekomen termijn. De opdrachtnemer maakt daarbij geen inbreuk op intellectuele of industriële eigendomsrechten van derden en leeft alle van toepassing zijnde wettelijke eisen en overige overheidsvoorschriften na.
6. De opdrachtnemer gebruikt de in het kader van de overeenkomst door de provincie aan de opdrachtnemer verstrekte informatie en documentatie, waaronder tekeningen en modellen, alleen indien en voor zover dat in het kader van de uitvoering van de overeenkomst noodzakelijk is.
7. De informatie en documentatie als bedoeld in het zesde lid, blijft te allen tijde eigendom van de provincie.
8. Verplichtingen die naar hun aard zijn bestemd om ook na uitvoering van de overeenkomst voort te duren, behouden hun werking ook nadat de overeenkomst is uitgevoerd.

Artikel 5 Geheimhouding en bekendmaking

1. Partijen zijn verplicht alle direct of indirect van de andere partij vertrouwelijk verkregen informatie en (persoons)gegevens vertrouwelijk te behandelen, ook na afloop van de overeenkomst.
2. Partijen maken de informatie en (persoons)gegevens als bedoeld in het eerste lid, niet aan derden openbaar, tenzij hiermee vooraf schriftelijk is ingestemd door de andere partij, of op grond van een wettelijke verplichting of een rechterlijk bevel. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.
3. De opdrachtnemer maakt in publicaties of reclame-uitingen geen melding van de overeenkomst en de resultaten hiervan en gebruikt de naam en/of het logo van de provincie niet als referentie, tenzij de provincie hiermee vooraf schriftelijk heeft ingestemd. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.
4. In geval van overtreding van de voorgaande leden door de opdrachtnemer, verbeurt de opdrachtnemer aan de provincie een onmiddellijk opeisbare boete van € 5.000, - per geval.
5. Voor de opeisbaarheid van deze boete(s) is geen ingebrekestelling vereist en deze geldt onverminderd enig ander aan de provincie toekomend recht, waaronder het recht op volledige schadevergoeding en nakoming.
6. De provincie kan persberichten en andere openbare mededelingen coördineren.

Artikel 6 Toetsing

1. De provincie heeft het recht de prestatie te (laten) toetsen.
2. De provincie kan de toets bedoeld in het eerste lid, zowel voor, tijdens als binnen een redelijke termijn na de levering van de prestatie (laten) uitvoeren.

Artikel 7 Niet-tijdige nakoming

1. De opdrachtnemer meldt een dreigende termijnoverschrijding zo spoedig mogelijk schriftelijk aan de provincie, waarbij hij de aard van de dreigende termijnoverschrijding, de te treffen maatregelen en de verwachte duur van de vertraging vermeldt.
2. De provincie bevestigt schriftelijk de ontvangst van de melding als bedoeld in het eerste lid en geeft daarbij aan of zij instemt met de voorgestelde handelwijze. Deze instemming houdt niet in dat provincie de oorzaak van de dreigende vertraging erkent en laat alle andere rechten of vorderingen die de provincie op grond van de overeenkomst toekomen, onverlet.

Artikel 8 Tekortkoming in de nakoming

1. Een tekortkoming in de nakoming tengevolge van de volgende omstandigheden is in ieder geval toerekenbaar aan de tekortschietende partij: gebrek aan personeel, ziekte of staking van personeel, verlate levering van zaken, files, liquiditeitsproblemen, toerekenbare tekortkoming in de nakoming van door de opdrachtnemer ingeschakelde derden en andere, voorzienbare omstandigheden waarop de opdrachtnemer had kunnen en moeten anticiperen.
2. De provincie heeft het recht om voor rekening van en na overleg met de opdrachtnemer herstel of vervanging zelf uit te voeren of door derden te laten uitvoeren, onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die haar toekomen, in de volgende gevallen:
   a. nakoming is blijvend onmogelijk;
   b. de in een schriftelijke ingebrekestelling gestelde termijn voor nakoming is ongebruikt verlopen;
   c. er is sprake van zodanige spoedeisendheid dat onmiddellijke actie is geboden.

Artikel 9 Aansprakelijkheid

1. Tenzij anders overeengekomen, is de partij die toerekenbaar tekortschiet in de nakoming van haar verplichtingen, tegenover de andere partij aansprakelijk voor de door de andere partij geleden dan wel te lijden schade, met dien verstande dat de aansprakelijkheid per contractsperiode beperkt is tot een bedrag van:
   – voor opdrachten waarvan de totale waarde kleiner is dan of gelijk aan € 50.000,–: € 150.000,– per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
   – voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 50.000,– maar kleiner dan of gelijk aan € 100.000,–: € 300.000,– per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
   – voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 100.000,– maar kleiner dan of gelijk aan € 150.000,–: € 500.000,– per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
   – voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 150.000,– maar kleiner dan of gelijk aan € 500.000,–: € 1.500.000,– per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
   – voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 500.000,–: € 3.000.000,– per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen.
2. Samenhangende gebeurtenissen als bedoeld in het eerste lid, worden aangemerkt als één gebeurtenis.
3. De beperking van de aansprakelijkheid als bedoeld in het eerste lid komt te vervallen:
   a. in geval van aanspraken van derden op schadevergoeding voor dood- en letselschade;
   b. indien sprake is van opzet of grove schuld aan de zijde van de tekortschietende partij;
   c. in geval van schending van intellectuele eigendomsrechten als bedoeld in artikel 4, vijfde lid.

   In deze gevallen zijn de bepalingen uit afdeling 6.1.10 BW onverkort van toepassing, wat betekent dat de aansprakelijkheid van partijen niet door deze algemene voorwaarden wordt beperkt maar door de regeling daarvan in de wet.
4. Onder derden als bedoeld in het derde lid, worden mede begrepen volksvertegenwoordigers, bestuurders, werknemers en andere voor de provincie werkzame personen.
5. Indien een derde de provincie aansprakelijk stelt voor handelen of nalaten waarvoor de opdrachtnemer aansprakelijk is op grond van het bepaalde in de wet, deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten, neemt de opdrachtnemer de behandeling van deze aanspraak op eerste verzoek van de provincie en voor eigen rekening en risico over en vrijwaart de provincie terzake, met inachtneming van de leden 1, 2 en 3 van dit artikel.
6. Alle kosten, waaronder begrepen schadevergoeding, boetes en rente, die de provincie heeft gemaakt in verband met de behandeling van een aanspraak als bedoeld in het vijfde lid, komen voor rekening van de opdrachtnemer.
7. In het geval de belastingdienst of instanties aan wie de uitvoering van de sociale verzekeringswetgeving is opgedragen de rechtsverhouding tussen partijen aanmerken als een fictieve dienstbetrekking, neemt de opdrachtnemer de behandeling van alle aanspraken, waaronder begrepen boetes, rente en kosten, op eerste verzoek van de provincie en voor eigen rekening en risico over.
8. De opdrachtnemer verklaart dat hij genoegzaam is verzekerd en zich genoegzaam verzekerd zal houden tegen de aansprakelijkheid zoals bedoeld in deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten.

Artikel 10 Ontbinding

1. Partijen hebben het recht, onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die hen toekomen, de overeenkomst tussen partijen buiten rechte te ontbinden, indien de andere partij enige verplichting uit de overeenkomst niet tijdig of niet behoorlijk nakomt en voor zover de tekortkoming vatbaar is voor herstel, nalaat zodanige tekortkoming te herstellen binnen de in een schriftelijke ingebrekestelling gestelde termijn voor nakoming.
2. Onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die haar toekomen, heeft de provincie het recht om de overeenkomst tussen partijen direct en zonder ingebrekestelling buiten rechte te ontbinden, indien:
    a. de opdrachtnemer in staat van faillissement of in surséance van betaling verkeert, of op een aanmerkelijk deel van haar vermogen beslag wordt gelegd;
    b. de opdrachtnemer overlijdt of anderszins in de (fysieke) onmogelijkheid komt te verkeren om de overeenkomst uit te voeren;
    c. de bedrijfsvoering van de opdrachtnemer (deels) is stilgelegd, hij zijn activiteiten (deels) heeft gestaakt of overgedragen of hij in liquidatie verkeert;
    d. de zeggenschap over of binnen de onderneming van de opdrachtnemer wijzigt bijvoorbeeld door wijziging van aandeelhouders of wisseling van bestuursleden;
    e. personeelsleden van of personen die werkzaam zijn bij de provincie, een al dan niet betaalde nevenfunctie bij de opdrachtnemer vervullen of ten tijde van de onderhandelingen hebben vervuld of die belangen hebben bij de opdrachtnemer of bij diens bedrijfsvoering, zonder dat de provincie daarvan voor de totstandkoming van de overeenkomst in kennis is gesteld;
    f. feiten of omstandigheden in relatie tot het bedrijf of de persoon van de opdrachtnemer bekend worden, die, waren deze bekend geweest vóór het tot stand komen van de overeenkomst, aanleiding zouden zijn geweest om geen overeenkomst met deze opdrachtnemer aan te gaan.
3. De opdrachtnemer is verplicht de provincie terstond te informeren over het optreden of redelijkerwijs voorzienbaar zijn van een van de omstandigheden als bedoeld in het tweede lid.
4. In geval van ontbinding van de overeenkomst heeft de opdrachtnemer geen recht op enige schadevergoeding.
5. In geval van ontbinding heeft de provincie het recht om de reeds door de opdrachtnemer geleverde en door de provincie betaalde prestatie te blijven gebruiken.
6. De provincie kan afgifte vorderen van hetgeen reeds op basis van de overeenkomst is ontwikkeld of gerealiseerd en van de gegevens die nodig zijn om een en ander te kunnen voltooien en gebruiken, tegen betaling van een corresponderend deel van de overeengekomen tegenprestatie.
7. Partijen kunnen overeenkomen dat de opdrachtnemer de prestatie zodanig afrondt, dat deze voldoet aan hetgeen is overeengekomen dan wel dat deze door een ander kan worden voltooid.

Artikel 11 Prijzen en tarieven

1. Prijzen en tarieven zijn vast voor de duur van de overeenkomst en in euro's en omvatten alle belastingen, maar exclusief BTW en betreffen de overeengekomen prestatie, alsmede alle overige kosten, zoals die van training of inwerking van personeel, reis- en verblijf- en voorrijkosten, administratiekosten en de kosten van de verpakking.
2. De in het eerste lid bedoelde prijzen gelden ook voor meer- en minderwerk als bedoeld in artikel 3.

Artikel 12 Betaling

1. Tenzij factureringsmomenten zijn overeengekomen, zendt de opdrachtnemer niet eerder een factuur aan de provincie dan nadat de prestatie is verricht en geaccepteerd. Opdrachtnemer is gerechtigd elektronisch te factureren via het Simpler invoicing-netwerk.
2. In een factuur is in ieder geval opgenomen:
   a. opgave van het aantal werkelijk en noodzakelijk bestede uren, alsmede de data waarop een en ander is verricht, of
   b. een korte omschrijving van de verrichte prestatie.
3. De provincie voldoet binnen dertig dagen na ontvangst en goedkeuring van de desbetreffende factuur de op grond van de overeenkomst verschuldigde bedragen, mits gefactureerd overeenkomstig de factureringsafspraken en na acceptatie van de prestatie en de bijbehorende documentatie.
4. In geval van te late betaling is de provincie de wettelijke rente verschuldigd.
5. In geval van vooruitbetaling door de provincie verstrekt de opdrachtnemer op eerste verzoek daartoe en voorafgaand aan de eerste vooruitbetaling, op zijn kosten voldoende zekerheid voor (terug)betaling, voor het geval de opdrachtnemer op enigerlei wijze tekort schiet in de nakoming van zijn verplichtingen waarop de vooruitbetaling ziet.
6. De zekerheid wordt verstrekt door middel van een originele verklaring (bankgarantie "op afroep") van een erkende kredietinstelling ter hoogte van het door de provincie vooruit te betalen of vooruitbetaalde bedrag, vermeerderd met eventuele rente en kosten, een en ander goed te keuren door de provincie.
7. Indien is overeengekomen dat betaling volgens nacalculatie plaatsvindt, specificeert de opdrachtnemer de factuur zoals overeengekomen.
8. Betaling door de provincie houdt op geen enkele wijze afstand van enig recht in.
9. Het is de opdrachtnemer niet toegestaan zijn prestatie te verrekenen met een vordering op de provincie, uit welken hoofde dan ook verschuldigd.
10. De provincie heeft het recht de voldoening van een factuur op te schorten in het geval van een dreigende vertraging als bedoeld in artikel 7, eerste lid, of een toerekenbare tekortkoming als bedoeld in artikel 8, eerste lid.
11. Overschrijding van een betalingstermijn door de provincie of niet-betaling van een factuur op grond van vermoedelijke inhoudelijke onjuistheid daarvan of in geval van ondeugdelijkheid van de prestatie, geeft de opdrachtnemer niet het recht zijn werkzaamheden op te schorten dan wel te beëindigen.
12. De provincie kan de factuur door een door haar aan te wijzen accountant als bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek op inhoudelijke juistheid laten controleren. De opdrachtnemer verleent de betrokken accountant inzage in boeken en bescheiden en verstrekt hem alle gegevens en informatie die deze verlangt.
13. De controle als bedoeld in het twaalfde lid, is vertrouwelijk en strekt zich niet verder uit dan voor het verifiëren van de facturen is vereist.
14. De accountant brengt zijn rapportage zo spoedig mogelijk aan partijen uit.
15. De kosten van het accountantsonderzoek als bedoeld in de vorige leden, komen voor rekening van de provincie, tenzij uit het onderzoek van de accountant blijkt dat de factuur niet juist dan wel onvolledig is, in welk geval bedoelde kosten voor rekening van de opdrachtnemer komen.

Artikel 13 Zaken van de provincie

1. In het geval de provincie aan de opdrachtnemer zaken, zoals grondstoffen, hulpstoffen, gereedschappen, tekeningen, specificaties en software, ter beschikking heeft gesteld ten behoeve van de uitvoering van de overeenkomst, blijven deze zaken eigendom van de provincie. Aan de terbeschikkingstelling kunnen voorwaarden worden verbonden.
2. De opdrachtnemer bewaart de ter beschikking gestelde zaken afgescheiden van soortgelijke zaken welke behoren aan hemzelf of aan derden.
3. De opdrachtnemer zal de ter beschikking gestelde zaken merken als eigendom van de provincie.
4. De opdrachtnemer retourneert al hetgeen hij in het kader van de uitvoering van de overeenkomst van de provincie onder zich heeft, binnen veertien dagen nadat de overeenkomst is uitgevoerd zonder kosten aan de provincie.
5. Het is de opdrachtnemer niet toegestaan een kopie van de in het eerste lid bedoelde zaken te bewaren of te gebruiken, anders dan in het kader van zijn archiveringsverplichtingen.

Artikel 14 Arbeidsvoorwaarden en arbeidsdiscriminatie

1. Opdrachtnemer houdt zich bij het verrichten van de werkzaamheden aan de geldende wet- en regelgeving op het gebied van arbeidsvoorwaarden en aan de CAO die op hem en zijn werknemers van toepassing is.
2. Opdrachtnemer legt alle arbeidsvoorwaardelijke afspraken ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden op een inzichtelijke en toegankelijke wijze vast.
3. Opdrachtnemer verschaft desgevraagd en onverwijld aan bevoegde instanties toegang tot deze arbeidsvoorwaardelijke afspraken en werkt mee aan controles, audits of loonvalidatie.
4. Opdrachtnemer verschaft desgevraagd en onverwijld aan provincie toegang tot de in lid 2 genoemde arbeidsvoorwaardelijke afspraken indien provincie dit noodzakelijk acht in verband met het voorkomen van of de behandeling van een loonvordering aangaande verrichte arbeid ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden.
5. Opdrachtnemer legt de verplichtingen voortvloeiend uit de vorige leden onverkort op aan alle partijen waarmee hij contracten aangaat ten behoeve van het verrichten van werkzaamheden en bedingt tevens dat deze partijen vervolgens bedoelde verplichtingen onverkort opleggen aan alle partijen met wie zij op hun beurt contracten aangaan ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden.
6. Ter voorkoming van het maken van ongeoorloofd onderscheid, in het bijzonder naar godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, geslacht, ras, nationaliteit, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, handicap, chronische ziekte, leeftijd of welke grond dan ook, zullen alleen functierelevante eisen betreffende de uitvoering van de overeenkomst door de opdrachtnemer aan haar personeel en/of onderaannemers kunnen worden gesteld en door de provincie worden meegewogen.

Artikel 15 Overdracht van rechten en/of verplichtingen

1. Het is partijen niet toegestaan hun rechten en verplichtingen op basis van de overeenkomst zonder voorafgaande schriftelijke instemming van de andere partij geheel of gedeeltelijk over te dragen aan een derde. Aan dit verbod komt goederenrechtelijke werking toe in de zin van artikel 3:83, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.
2. Het eerste lid geldt niet ten aanzien van het vestigen van een pandrecht.

Artikel 16 Toepasselijk recht en geschillen

1. Op de overeenkomst en alle overeenkomsten die daaruit voortvloeien is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.
2. Partijen lossen waar mogelijk hun geschillen op door middel van goed overleg.
3. Indien partijen niet tot een oplossing komen of in spoedeisende gevallen, zullen de geschillen worden voorgelegd aan de bevoegde rechter in het arrondissement van de hoofdstad van de provincie.

Deel B. Leveringen

De bepalingen van deel B zijn van toepassing op leveringen, naast de bepalingen van deel A.

Artikel 17 Specifieke garanties voor leveringen

1. Een geleverde zaak bezit tenminste de eigenschappen die zijn overeengekomen en welke de provincie op grond van de overeenkomst mag verwachten.
2. Voor een geleverde zaak geldt een garantietermijn van 24 maanden, tenzij uit wet of jurisprudentie een langere termijn volgt dan wel de opdrachtnemer of de branche van de opdrachtnemer een langere termijn hanteert, in welk geval de langste termijn geldt.
3. De opdrachtnemer herstelt voor eigen rekening alle fouten en gebreken die zich binnen de garantietermijn openbaren en die niet te wijten zijn aan normale slijtage of onoordeelkundig gebruik.
4. De opdrachtnemer garandeert dat gedurende de gebruikelijke levensduur van de geleverde zaak nieuwe onderdelen voorhanden zijn om fouten en gebreken aan deze zaak te kunnen herstellen.

Artikel 18 Aflevering van een zaak

1. Aflevering vindt plaats op de overeengekomen locatie en het overeengekomen tijdstip en geschiedt voor rekening en risico, waaronder transport en verzekeringen, van de opdrachtnemer.
2. De opdrachtnemer overhandigt alle documenten die betrekking hebben op of verband houden met een te leveren zaak, zoals certificaten, paklijsten, gebruiksaanwijzingen (in Nederlandse taal gesteld), uiterlijk ten tijde van de aflevering aan de provincie of zendt deze, zo mogelijk, op voorhand aan de provincie.
3. De opdrachtnemer voert alle gebruikte verpakkingsmaterialen voor zijn rekening en risico af en draagt zorg voor een milieuvriendelijke verwerking.

Artikel 19 Risico- en eigendomsovergang

De eigendom en het risico van een zaak gaat pas over op de provincie zodra de zaak is gemonteerd en/of geïnstalleerd, zich in de feitelijke macht van de provincie bevindt en na acceptatie van de levering.

Artikel 20 Toepasselijk recht

De toepasselijkheid van het Weens koopverdrag, en van eventuele andere, internationale regelingen inzake koop van roerende zaken, voor zover de werking hiervan door partijen kan worden uitgesloten, is uitgesloten.

Deel C. Diensten

De bepalingen van deel C zijn van toepassing op diensten, naast de bepalingen van deel A.

Artikel 21 Verplichtingen van de opdrachtnemer

1. De opdrachtnemer verricht de dienst met de zorgvuldigheid, deskundigheid en professionaliteit die gebruikelijk is binnen de branche of beroepsgroep van de opdrachtnemer.
2. De opdrachtnemer zet uitsluitend gekwalificeerde personen in voor het uitvoeren van de overeenkomst.
3. Indien nodig, zorgt de opdrachtnemer voor adequate vervanging van de in het tweede lid bedoelde personen.
4. De aan vervanging als bedoeld in het derde lid verbonden meerkosten zijn voor rekening van de opdrachtnemer.
5. De opdrachtnemer zet uitsluitend personen in die in Nederland arbeid mogen verrichten.

Artikel 22 Intellectuele en industriële eigendomsrechten

1. A) Alle intellectuele en industriële eigendomsrechten en databankrechten die zullen ontstaan of kunnen worden uitgeoefend ten aanzien van de resultaten van de overeenkomst berusten in beginsel te allen tijde bij de provincie.
   B) Dit uitgangspunt geldt niet:
   - inzake rechten op eventueel ten behoeve van de opdracht door de opdrachtnemer ontwikkelde software modellering en de daarvoor gebruikte softwareprogrammatuur,
   - op andere door de opdrachtnemer in het kader van de overeenkomst ontwikkelde kennis en knowhow die ten grondslag ligt aan het aan de provincie geleverde resultaat.
2. De opdrachtnemer draagt alle intellectuele en industriële rechten die mochten ontstaan ten aanzien van de prestatie – voor zover mogelijk – op het moment van het ontstaan daarvan bij voorbaat en om niet over aan de provincie, welke overdracht door de provincie reeds nu voor alsdan wordt aanvaard. Voor zover voor de overdracht van de genoemde rechten op enig moment een nadere akte zou zijn vereist, machtigt de opdrachtnemer de provincie reeds nu voor alsdan onherroepelijk om zodanige akte op te maken en mede namens de opdrachtnemer te ondertekenen, onverminderd de verplichting van de opdrachtnemer om op eerste verzoek van de provincie aan de overdracht van deze rechten medewerking te verlenen, zonder daarbij voorwaarden te kunnen stellen.
3. De opdrachtnemer doet met de totstandkoming van de overeenkomst afstand jegens de provincie van alle eventueel aan hem, opdrachtnemer, toekomende zogenoemde persoonlijkheidsrechten, in de mate als de toepasselijke regelgeving zodanige afstand toelaat. De opdrachtnemer doet, hiertoe gevolmachtigd, ook namens het aan zijn zijde betrokken personeel, afstand jegens de provincie van alle eventueel aan deze personeelsleden toekomende persoonlijkheidsrechten, in de mate waarin de toepasselijke regelgeving zodanige afstand toelaat.
4. De opdrachtnemer mag de resultaten van de overeenkomst waarop krachtens het eerste lid een eigendomsrecht ten behoeve van de provincie rust enkel voor zichzelf of ten behoeve van derden gebruiken zolang de belangen van de provincie hierdoor niet worden geschaad.
5. Indien de intellectuele eigendomsrechten niet berusten bij de provincie zoals gesteld in lid 1, verleent opdrachtnemer de provincie door het sluiten van de overeenkomst een eeuwigdurend gebruiksrecht ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde, uitgezonderde rechten.
6. De provincie geldt als ontwerper in de zin van artikel 6, tweede lid, van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen en modellen en heeft bij uitsluiting het recht om een eindproduct dat daarvoor in aanmerking komt te deponeren bij het in artikel 8 van die wet bedoelde bureau, al dan niet door tussenkomst van een nationale dienst.
7. Indien een derde de provincie aansprakelijk stelt ter zake van (gestelde) inbreuk op intellectuele of industriële eigendomsrechten van die derde, vergelijkbare aanspraken met betrekking tot kennis, ongeoorloofde mededinging en dergelijke daaronder begrepen, waarvoor de opdrachtnemer

aansprakelijk is op grond van het bepaalde in deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten, neemt de opdrachtnemer de behandeling van deze aanspraak op eerste verzoek van de provincie en voor eigen rekening en risico over. De opdrachtnemer verplicht zich tot het op zijn kosten treffen van alle maatregelen die kunnen bijdragen tot voorkoming van stagnatie en tot beperking van de te maken extra kosten en/of te lijden schade als gevolg van bedoelde inbreuken.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen~~Verstoring van en oplossingen voor de niet broed Fochteloërveen~~

Van: [redacted] provincie Drenthe

Datum: 15-09~~8-526-6-~~2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel..

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de

toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de

opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen..

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is, zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. De onafhankelijk voorzitter is ervoor verantwoordelijk dat alle deelnemers van de begeleidingsgroep hun input kunnen leveren en dat duidelijk wordt vastgelegd waar partijen consensus over hebben en waar eventueel verschillende opvattingen over bestaan. Om de begeleidingsgroep mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk.
- SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- Leeswijzer Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

Date : 10-5-2021 14:21:06
From : "[redacted]@anantis.nl
To : "[redacted]@vogelbescherming.nl, "[redacted]@hetnet.nl" [redacted]@hetnet.nl, "[redacted]@nmfdrenthe.nl, "[redacted]" [redacted]@natuurmonumenten.nl, "[redacted]@assen.nl, [redacted]@altwym.nl" [redacted]@altwym.nl, "[redacted]@altwym.nl, [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@altwym.nl, "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Achtste bijeenkomst Onderzoek Fochteloërveen, 18 mei, 13.00-14.30
Attachment : Verslag overleg Fochteloerveen 23 april 2021.pdf;

Beste allemaal

Op dinsdag 18 mei hebben we ons volgend overleg. We gaan dan bespreken

1. Verslag van de afspraken van 23 april over methodiek (bijgevoegd)
2. Presentatie van resultaten door A&W, voor zover dan gereed (ter vergadering)
3. Vooruitblik: wat is er nog te doen en hoe is de planning daarvan (ter vergadering)

Bij het laatste punt zullen we ook bespreken wat dit betekent voor de nog in te plannen bijeenkomst(en) van deze begeleidingsgroep.

Er is een verzoek van [redacted] om deze vergadering uit te stellen, omdat [redacted] en hij allebei verhinderd zijn. Gezien de moeilijkheden die ik had om ergens in deze weken een gelegenheid te vinden, wil ik voorstellen om de 18e door te laten gaan en op basis van de informatie over wat er nog moet gebeuren, nieuwe data (of datum) te gaan vastleggen.

Tot volgende week!

[redacted]

06[redacted]

VERSTORING EN DRAAGKRACHT FOCHTELOERVEEN –

AFSTEMMING METHODIEK 23 APRIL 2021

ONTVANGEN REACTIES

Aantallen en instandhoudingsdoelen

- Dataset SOVON/NDFF en 2016-2020

Verstoringsanalyse

- Overige verstoring: ook loslopende honden?)
- % benutting binnen verstoringsafstand van wegen en paden 33 of 50%?)
- Realiteit verstoring buiten verstoringszones van wegen en paden?)
- Foerageren na zonsondergang, effect op draagkracht? ( )
- Marges klassegrenzen verstoringsinventarisatie in kilometervakken? ( )
- Verstoringsinventarisatie voor en/of tijdens coronatijd? ( )

Draagkrachtbepaling

- Cumulatie verstoring: vermenigvuldigen verstoringspercentages realistisch? bandbreedte?), kaart cumulatieve verstoring voorleggen?)
- Detailinfo terreingebruik verzamelplaatsen, slaapplaatsen, broedlocaties, foerageergebied, ontwikkelingen verwerken)
- Verstoringsinventarisatie in relatie tot bestaand gebruik (vlieghoogte))

Gevoeligheidsanalyse

- Toelichting wenselijk)

BESPREKING VAN DISCUSSIEPUNTEN (antwoorden, aanpak)

1. AANTALLEN EN INSTANDHOUDINGSDOELEN

Overzicht dataset Fochteloerveen Sovon / NDFF

Soort	Meetnet	Aantal tellingen per seizoen	In	Aantal tellingen NDFF 2013-2018 (5 jaar, 35 telmaanden)	Jaren in NDFF	Trend sinds 07/08	t.o.v. instandhoudingsdoel
Kleine zwaan	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	2	2016, 2017	onzeker	negatief
Wilde zwaan	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	4	2013, 2016, 2017, 2018	onzeker	negatief
Kolgans	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	5	2013, 2016, 2016, 2017, 2018	onzeker	positief
Toendrarietgans	Slaapplaatsen	Maandelijks	seiz. Max	7	2013, 2013, 2016, 2016, 2017, 2018, 2018	sterke toename	positief
Slobeend	Watervogels	Maandelijks	seiz. Gem	3	2013, 2015, 2018	matige toename	negatief
Wintertaling	Watervogels	Maandelijks	seiz. Gem	5	2012/2013, 2013/2014, 2015/2016, 2018/2019, 2018/2019	sterke afname	negatief

Conclusies:

- Aantallen tellingen per seizoen gering: in principe 2 slaapplaatstellingen per seizoen (nov en jan; [redacted]
- Geen betrouwbare recente trend te berekenen (2016-2020)
- Huidige aantallen lijken voor 4 soorten lager dan ISD
- Tellingen zwanen en ganzen overdag rond Fochteloerveen NDFF: onvolledig; in enkele telgebieden trend te bepalen
- Dataset HF 7 tellingen per seizoen > betrouwbaar beeld huidige aantallen en recente trend

➢ Besluit: we betrekken de dataset van [redacted] in de analyse. Provincie en Vogelbescherming delen de kosten, elk EUR 2.000.

2. DRAAGKRACHTANALYSE

2.1. Detailinfo terreingebruik verzamelplaatsen, slaapplaatsen, broedlocaties, foerageergebied, ontwikkelingen verwerken

- We interpreteren de beschikbare informatie per soort in combinatie met draagkrachtanalyse; km-vakkaarten gebruiken we in combinatie met kaarten van slaapplaatsen e.d.

2.2. Onzekerheden en bandbreedte verstoringsinventarisatie

Overige verstoring: ook loslopende honden betrokken?

- We kijken de kaarten van crossers, metaaldetectie en honden na i.s.m. [redacted]

% benutting binnen verstoringsafstand van wegen en paden 33 of 50%?

- We kwantificeren de bandbreedte in de gevoeligheidsanalyse op basis van literatuur en onderzoek (ganzenaantallen en keutelraaien tov wegen)

Realiteit verstoring buiten verstoringszones van wegen en paden?

- Deze vraag betreft de gehanteerde klassegrenzen, zie volgende opmerking

Marges klassegrenzen verstoringsinventarisatie in kilometervakken

- We nemen 1-2 dagen bandbreedte mee in het effectpercentage in de berekening

Foerageren ganzen na zonsondergang, wat is het effect op de draagkracht?

- Ervaring van [redacted] is dat nachtelijk foerageren rond Fochteloerveen niet voorkomt, volgens [redacted] is dit incidenteel het geval
- We kwantificeren voor zover mogelijk het effect van avondfoerageren en een hogere voedselbehoefte (als gevolg van verstoring) op draagkracht op basis van literatuur en nemen dit op in de gevoeligheidsanalyse

Verstoringsinventarisatie voor en/of tijdens coronatijd?

- De inventarisatie betreft het beeld van de afgelopen 10 jaar, exclusief corona

2.3. Verstoringsinventarisatie in relatie tot bestaand gebruik (vlieghoogte)

- In draagkrachtanalyse worden nu alle vormen van huidig gebruik, 'bestaand gebruik' komt later aan de orde (ontwikkelingen in beeld, maatregelen dei nodig / wenselijk zijn)

2.4. Cumulatie van verstoringskansen

Is het vermenigvuldigen van verstoringspercentages realistisch? Hoe groot is de bandbreedte? Kan een kaart met cumulatieve verstoring voorgelegd worden?

- We brengen de gelijktijdigheid of onafhankelijkheid van verstoringsbronnen in beeld, rekening houdend met deelgebieden (langs wegen / op kavels / in luchtruim) en rekening houdend met weekend en doordeweekse dagen); voor zover mogelijk nemen we dit mee in de draagkrachtberekening
- We nemen kaarten op met het effect op draagkracht per verstoringsbron afzonderlijk en gecombineerd (cumulatie)

3. GEVOELIGHEIDSANALYSE

Toelichting op methode is wenselijk

- We presenteren de bandbreedte voor invoerparameters (zoals draagkrachtcijfers voor gewassen, benutting binnen verstoringsafstand, zie tabel) afzonderlijk en we berekenen de doorwerking in het eindresultaat van de draagkrachtberekening; belangrijk hierin is of blijkt dat één of meer factoren dominant zijn.
- Indien relevant combineren we bandbreedtes van invoerparameters. Dit kan modelmatig door rekening te houden met

Voorbeeld bandbreedte en doorwerking in rekenresultaat

Bandbreedte in de benutting binnen 100 m langs wegen en paden is 33-50%; dit leidt nauwelijks tot een verschil in het eindresultaat van de draagkrachtberekening, het verschil is slechts 1%.

Voorbeeld tabel met overzicht bandbreedte invoerparameters, nader uit te werken

parameter	**Bandbreedte parameter**			**% verschil in rekenresultaat opvangcapaciteit**		
	min	**gem**	**max**	**min**	**gem**	**max**
Basis verstoring						
Draagkracht / gewas – bieten, aardappelen, granen, maïs, cultuurgras, natuurlijk gras (kgd)				- 50	0	+50
Benutting binnen verstoringsafstand (%)	33		50	+0,5	0	-0,5
Foerageren in donker (uren)	0	1?	2?	0	+10?	+20?
Extra voedselbehoefte bij verstoring (%)	10?	13?	16?	-16?	-13?	-10?
Verstoringsbronnen						
Wandelaars klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Fietsers klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Jacht / verjaging klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Overige verstoring klassen (dagen / week)	0,5	1	1,5		0	
Vliegverkeer – verstoringsduur, hoogte, afstand, vliegpadlengte					0	

Opmerking: in de beoordeling van draagkracht per soort houden we rekening met de betekenis van grasland en bouwland als foerageergebied (kolganzen foerageren bv meer op grasland, toendrarietganzen meer op bouwland). We gebruiken cijfers uit de passende beoordeling van Buro Bakker en cijfers verzameld door [redacted].

Date : 9-7-2019 11:02:09
From : [redacted]@assen.nl
To : '[redacted]@drenthe.nl, '[redacted]@drenthe.nl
Subject : afspraak op vrijdag a.s.

Goedemorgen heren,

Gisteren hebben we het nog gehad om te proberen of de afspraak met de partijen ook verplaatst kan worden naar a.s. vrijdag, zodat [redacted] van de Vogelbescherming erbij kan zijn.

Nemen jullie nog actie richting jullie secretariaat om die vraag daar neer te leggen [redacted] geloof ik?)

[redacted]

[redacted]

[redacted]
tel. nr. 0592-[redacted]
E-mail [redacted]@assen.nl

Gemeente Assen
Team Ruimte
Postbus 30018
9400 RA Assen

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

Date : 31-1-2020 11:49:46
From : "[redacted] "
To : [redacted] @drenthe.nl, [redacted] @drenthe.nl, "[redacted] @drenthe.nl
Subject : afstemmen fochtelo

Even laatste zaken afstemmen voorafgaande aan het overleg

Date : 7-9-2020 12:46:23
From : '[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : '[redacted]@assen.nl
Cc : [redacted]@drenthe.nl
Subject : agenda bestuurlijk overleg
Attachment : agenda bestuurlijk overleg 8 september.docx;image001.png;image002.png;image003.png;image004.png;image005.png;image006.png;image007.png;image008.png;image009.png;image010.png;image399747.png;image304111.png;

Dag[redacted]

Dank voor je mailtje[redacted] Ik heb het agendapunt dat je voorstelde toegevoegd aan de agenda voor morgen (zij bijlage).

Wij hadden jullie graag al vooraf wat meer inhoudelijk willen informeren, maar afstemming met NM en NMFD daarover is eerst nodig. Die afstemming is vorige week, anders dan ik hoopte, niet meer gelukt, maar lukt pas morgenochtend.

Vriendelijk groet en tot dinsdag,
[redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]@Vogelbescherming.nl

Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
Tel: +31 (0)3[redacted]
Mob: +31 06[redacted]
Web: www.vogelbescherming.nl

Vogelbescherming
NEDERLAND

Consider the environment. Do you really need to print this email?
De inhoud van dit bericht en de eventueel daarbij behorende bijlagen zijn persoonlijk gericht aan en dienaar uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan zonder toestemming van de afzender. Heeft u dit bericht ontvangen en bent u niet de geadresseerde, noch bevoegd dit bericht namens geadresseerde te ontvangen, dan verzoeken wij u vriendelijk ons direct op de hoogte te stellen van de ontvangst en dit bericht, met inbegrip van eventuele bijlagen, uit uw systeem te wissen.

The information sent with this e-mail message is only for the strict use of the intended recipient. It is not permitted to publish, copy, circulate and/or disclose any of this information to third parties without the permission of the sender. If you are not the intended recipient or the authorised person to use these contents of this e-mail message, please notify us immediately, delete the e-mail message from your inbox, and do not use it for any purpose or disclose the contents of this message to third parties, or publish, copy or store this information on a information carrier.

Van:[redacted]@assen.nl>
Verzonden: vrijdag 4 september 2020 10:35
Aan:[redacted]@Vogelbescherming.nl>
CC:[redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agendavoorstel

Dag[redacted],

Ik ben vergeten (in mijn eerdere mail van vanochtend) nog te melden dat het mij goed lijkt om op de agenda ook het proces zoals dat tot nu toe gelopen is op te nemen. Ik kan me voorstellen dat je dit invoegt voor agendapunt 3.
Dus agendapunt 2: proces tot nu toe.
Agendapunt 3: stand van zaken.

Vr. groet,
[redacted]

Van:[redacted]
Verzonden: vrijdag 4 september 2020 10:03
Aan[redacted]@Vogelbescherming.nl>
CC:[redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agendavoorstel

Dag[redacted],

Dank voor het toesturen van het agendavoorstel. Voor wat betreft dit voorstel. Bij agendapunt 3 staat "Stand van zaken: waarom zitten we aan tafel (visie en toelichting overheden en groene organisaties)"
Ik ga ervan uit dat jullie vanuit de Vogelbescherming / natuurorganisaties hier eerst het woord nemen en nader toelichten waarom jullie niet in kunnen stemmen met de voorliggende conceptovereenkomst. Zoals het er nu staat lijkt het erop dat er eerst een visie en toelichting van de overheden wordt verwacht.

En in lijn met het voorgaande punt ga ik ervan uit dat jullie ideeën hebben over mogelijke oplossingsrichtingen, die dan bij agendapunt 4 aan de orde kunnen komen.
Eerlijk gezegd leefde ik in de verwachting dat we naast een voorstel voor de agenda, ook informatie zouden ontvangen over de mogelijke oplossingsrichtingen die jullie zien. Omdat we hier nu geen zicht op hebben, is het lastig voor mij om mijn bestuurder goed te "briefen" en voor te bereiden op het bestuurlijk overleg. Dat vind ik jammer.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Van:[redacted]@Vogelbescherming.nl]
Verzonden: donderdag 3 september 2020 17:02
Aan:[redacted]@drenthe.nl>
CC:[redacted]@assen.nl>
Onderwerp: agendavoorstel

Dag[redacted],

Hierbij het agendavoorstel namens de groene organisaties. Aanvullingen van jullie zijn uiteraard welkom.

Vriendelijke groet,

[redacted]

Tel: +31 (0)3[redacted]
Mob:+31 06[redacted]

Van:[redacted]
Verzonden: woensdag 2 september 2020 17:06

Aan: [redacted]@drenthe.nl>
CC: [redacted]@assen.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Ho[redacted]

Vandaag helaas nog niet. Morgen zal ik jullie een agendavoorstel sturen. Meer inhoudelijke info volgt ook zsm, maar daar zijn we nog op aan het puzzelen. Kan dus nog iets langer op zich laten wachten.
Sorry dat het wat langer duurt dan ik had gehoopt.

Vriendelijke groet en fijne avond,
[redacted]

[redacted]

Tel: +31 (0)3[redacted]
Mob: +31 06[redacted]

Van: [redacted]@drenthe.nl>
Verzonden: woensdag 2 september 2020 15:17
Aan: [redacted]@Vogelbescherming.nl>
CC: [redacted]@assen.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Ho[redacted]

Lukt het nog om vandaag onderstaande terug te koppelen?

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Van: [redacted]@Vogelbescherming.nl>
Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 17:19
Aan: [redacted]@drenthe.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>; [redacted]@assen.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Dag[redacted]

5.1.2e [redacted]

We streven ernaar dinsdag terug te komen op de vraag van [redacted]

Vriendelijk groet,
[redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]@Vogelbescherming.nl
Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
Tel: +31 (0)30[redacted]
Mob: +31 06[redacted]
Web: www.vogelbescherming.nl

Vogelbescherming
NEDERLAND

Consider the environment. Do you really need to print this email?

De inhoud van dit bericht en de eventueel daarbij behorende bijlagen zijn persoonlijk gericht aan en dienaive uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan zonder toestemming van de afzender. Heeft u dit bericht ontvangen en bent u niet de geadresseerde, noch bevoegd dit bericht namens geadresseerde te ontvangen, dan verzoeken wij u vriendelijk ons direct op de hoogte te stellen van de ontvangst en dit bericht, met inbegrip van eventuele bijlagen, uit uw systeem te wissen.

The information sent with this e-mail message is only for the strict use of the intended recipient. It is not permitted to publish, copy, circulate and/or disclose any of this information to third parties without the permission of the sender. If you are not the intended recipient or the authorised person to use these contents of this e-mail message, please notify us immediately, delete the e-mail message from your inbox, and do not use it for any purpose or disclose the contents of this message to third parties, or publish, copy or store this information on a information carrier.

Van: [redacted]@drenthe.nl>
Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 10:03
Aan: [redacted]@Vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Hallo[redacted]

5.1.2e [redacted]

Omdat ik intern het gesprek ook moet voorbereiden zou ik graag van je vernemen wanneer je verwacht ons te kunnen informeren? Kun je een indicatie geven?

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)[redacted]
E[redacted]**@drenthe.nl**

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

Van: [redacted]@Vogelbescherming.nl>
Verzonden: donderdag 27 augustus 2020 9:58
Aan: [redacted]@assen.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Dag [redacted]

5.1.2e [redacted] vandaar dat een reactie op je mailtje even uitbleef.
Op je vraag kom ik zsm terug. Daarvoor is nl. afstemming nodig met het MT, wat vanwege de vakanties nog niet gelukt is.

Vriendelijke groet,
[redacted]

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted]@Vogelbescherming.nl
Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
Tel: +31 (0)30[redacted]
Mob: +31 06[redacted]
Web: www.vogelbescherming.nl

Vogelbescherming
NEDERLAND

Consider the environment. Do you really need to print this email?
De inhoud van dit bericht en de eventueel daarbij behorende bijlagen zijn persoonlijk gericht aan en dienaar uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan zonder toestemming van de afzender. Heeft u dit bericht ontvangen en bent u niet de geadresseerde, noch bevoegd dit bericht namens geadresseerde te ontvangen, dan verzoeken wij u vriendelijk ons direct op de hoogte te stellen van de ontvangst en dit bericht, met inbegrip van eventuele bijlagen, uit uw systeem te wissen.

The information sent with this e-mail message is only for the strict use of the intended recipient. It is not permitted to publish, copy, circulate and/or disclose any of this information to third parties without the permission of the sender. If you are not the intended recipient or the authorised person to use these contents of this e-mail message, please notify us immediately, delete the e-mail message from your inbox, and do not use it for any purpose or disclose the contents of this message to third parties, or publish, copy or store this information on a information carrier.

Van: [redacted]@assen.nl>
Verzonden: woensdag 19 augustus 2020 15:54
Aan: [redacted]@Vogelbescherming.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Dag [redacted]

Ik heb begrepen dat er inmiddels een definitieve datum is voor het bestuurlijk overleg. Dat is fijn!
Hebben jullie nog nagedacht over de vraag welke mogelijkheden jullie zien om tot overeenstemming te komen en wat de agenda voor het overleg kan zijn?

We horen het graag.

Vriendelijke groet,
[redacted]

Van: [redacted]@Vogelbescherming.nl]
Verzonden: dinsdag 14 juli 2020 12:28
Aan: [redacted]@assen.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Dag [redacted]

Dank voor je mailtjes.

Wij nemen inderdaad initiatief voor het inplannen van een bestuurlijk overleg. Ons directiesecretariaat is daar mee bezig. Wethouder Dekker wordt uitgenodigd.

Voor je andere vraag (welke mogelijkheden we zien) is afstemming nodig met het MT5.1.2e [redacted]. We komen hier5.1.2e [redacted] op terug.

Vriendelijke groet en fijne vakantie,
[redacted]

[redacted]

Tel: +31 (0)30[redacted]
Mob:

Van: [redacted]@assen.nl>
Verzonden: dinsdag 14 juli 2020 10:36
Aan: [redacted]@Vogelbescherming.nl>; [redacted]@drenthe.nl>
CC: [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@drenthe.nl>; [redacted]@vogelbescherming.nl>; [redacted]@assen.nl>; [redacted]@natuurmonumenten.nl>; [redacted]@nmfdrenthe.nl>
Onderwerp: RE: Standpunt bestuur VBN

Dag [redacted]

Ondanks dat ik nog geen reactie op onderstaande mail heb ontvangen, wil ik je –5.1.2e [redacted] alvast meegeven dat de agenda van onze bestuurder voor na de vakantieperiode al snel vol loopt. Ik denk dan ook dat het goed is dat een bestuurlijk overleg z.s.m. wordt ingepland. Hiervoor kan vanuit de gemeente Assen wethouder Dekker worden uitgenodigd.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

Agendavoorstel bestuurlijk overleg Kloosterveen / Fochteloërveen 8 september 2020

1. Opening

2. Kort voorstelrondje

3. Proces tot nu toe

4. Stand van zaken: waarom zitten we aan tafel (visie en toelichting overheden en groene organisaties)

5. Verkennen oplossingsrichtingen

6. Hoe komen we tot overeenstemming over een privaatrechtelijke overeenkomst teneinde Natura 2000-gebied Fochteloërveen beter te beschermen bij het realiseren van de woonwijk Kloosterveen

7. Vervolgafspraken

8.

Date : 24-2-2020 15:40:25
From : "[redacted]"
To : "[redacted]@assen.nl" [redacted]@assen.nl, "[redacted]@assen.nl, "[redacted]@assen.nl, "[redacted]@nmfdrenthe.nl, [redacted]" [redacted]@vogelbescherming.nl, [redacted]@hetnet.nl" [redacted]@hetnet.nl, "[redacted]@prolander.nl, "[redacted] Buro Bakker" [redacted]@burobakker.nl, "[redacted]@hetnet.nl)" [redacted]@hetnet.nl
Cc : [redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]" [redacted]@Vogelbescherming.nl, "[redacted]@Natuurmonumenten.nl
Subject : agenda voor overleg donderdag
Attachment : image001.png;

Geachte mensen,

Hierbij stuur ik jullie een opzet voor een agenda voor het overleg dat we a.s. donderdag gaan hebben.
Mochten er nog op of aanmerkingen zijn op deze agenda dan horen wij het graag.
Ik hoop op een vruchtbaar overleg.

Agenda
9:15 Inloop
9:30 Intro en vaststelling agenda
9:45 Stikstof ontwikkelingen Assen

- Stand van zaken en ontwikkelingen over Stikstof gerelateerd aan Kloosterveen

10:00 Maatregelen voor Fochteloërveen – ideeën fase

- Voorstel van maatregelen om verjaging en verstoring tegen te gaan; door Vogelbescherming Nederland

- Welke aanvullingen of andere ideeën zijn er door deelnemers?

10:20 Draagvlak en haalbaarheid maatregelen voor Fochteloërveen

- Welke maatregelen worden kansrijk geacht, waarom wel/niet?

- Waar gaan we voor? Andere afspraken nodig?

10:45 Pauze
11:00 Foerageergebieden – wensbeeld Vogelbescherming

- Wat is het wensbeeld van foerageergebieden, wat is de meerwaarde, hoe ziet dat er concreet uit en hoe willen we dat bereiken; door Vogelbescherming Nederland.

11:20 Vragen om het beeld helder te krijgen en kansen te verkennen
11:45 Terugblik en vooruitblik naar het vervolg.

- Hoe is de bijeenkomst ervaren?

- Kunnen we zo verder, komen we hier uit met elkaar?

- Wat willen we voor het vervolg afspreken?

12:00 Afsluiting

Tot donderdag.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)[redacted]
E [redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

provincie Drenthe

Date : 7-5-2020 15:37:22
From : "[redacted]@drenthe.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : alstu (ganzen en zwanen)
Attachment : Projectvoorstel verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen - eindconcept.docx;

Groet,

[redacted]

Provincie Drenthe
Westerbrink 1
Postbus 122
9400 AC Assen
+31 (0)592 365555
werk: ma, di, do, vr

[redacted]

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: [redacted] provincie Drenthe

Datum: 10-03-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden dan wel ontwikkeld worden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht /Vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit in relatie tot het behalen van het landelijke doel.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingscommissie.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update (evt nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

Date : 23-6-2020 12:38:09
From : "[redacted]@drenthe.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : altenburg en wymenga

hoi [redacted]

A&W wil de opdracht graag uitvoeren.
Wel willen ze graag de PB van Kloosterveen hebben en het bezwaarschrift voor een goede offerte. Ze hebben op basis van eerste lezen wel het maximum bedrag van richting de 50k in gedachte, want het is een breedvoerige vraag.

Kan jij die achtergronddocumenten op de sharepoint zetten?

Groet,

[redacted] Natura 2000 en Monitoring natuurkwaliteit Drenthe
0592-365555

Date : 25-6-2020 11:30:33
From : "Arnout Venekamp" [redacted]@drenthe.nl
To : ' [redacted]@drenthe.nl
Subject : Arnout Venekamp heeft Memo VTH stavaza natuurvergunning Kloosterveen met u gedeeld.
Attachment : AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;

Arnout Venekamp heeft een bestand met u gedeeld

Hoi [redacted]

Ik heb mij zaken in het document opgenomen.

Arnout

Memo VTH stavaza natuurvergunning Kloosterveen

Deze koppeling werkt alleen voor de directe geadresseerden van dit bericht.

Openen

Microsoft

Privacyverklaring

provincie Drenthe

Date : 29-9-2020 15:50:03
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl,[redacted]@assen.nl
Subject : art. 3b opgeknipt

Hoi [redacted]

Ik stuur jullie straks de overeenkomst en de opdracht, maar ik laat jullie eerst nog even het opgeknipte art. 3b zien:

"3b) Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten spreken de intentie uit af te zien van een gerechtelijke procedure tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 voor het onderdeel foerageergebieden. Dit zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft conform de Structuurvisie en in de passende beoordeling(en) worden betrokken de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel:

- van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen;
- van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht);
- van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.

Definitieve afspraken worden gemaakt en gekoppeld aan de afronding van het onderzoek (zoals omschreven onder artikel 2 lid e) en nadat is voldaan aan hetgeen staat in artikel 2 lid f van deze overeenkomst en gekoppeld aan het besluit van Gedeputeerde Staten dat ze het plan van aanpak gaan uitvoeren. Na het tekenen van deze overeenkomst eind september/begin oktober kan de gemeente Assen direct de bouw van de 500 woningen in gang zetten."

Toelichting gele woorden: Vanwege de knip heb ik voor de duidelijkheid ook in de 2e zin een verwijzing naar de Structuurvisie toegevoegd. Zo is m.i. nog wat duidelijker dat met "die uitbreiding" is bedoeld de in de structuurvisie beschreven uitbreiding van in totaal 2.500 woningen, inclusief Kloosterakker (en niet 2.500 naast Kloosterakker). Kunnen jullie je hierin vinden?

Vriendelijke groet,
[redacted]

Date : 24-2-2020 15:40:33
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Automatisch antwoord: agenda voor overleg donderdag

Beste mailer,

5.1.2e [redacted]

Kan het zo lang niet wachten, dan kunt u contact opnemen met ons bureausecretariaat via het centrale nummer 030[redacted]

Met vriendelijke groeten,
[redacted]

Date : 9-6-2020 20:52:36
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Automatisch antwoord: alternatief?

Beste mailer,

5.1.2e [redacted]

Met vriendelijke groeten,
[redacted]

Date : 3-7-2020 13:21:21
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]drenthe.nl
Subject : Automatisch antwoord: de aanpassingen verwerkt

Beste mailer,

5.1.2.e

Met vriendelijke groeten,
[redacted]

Date : 14-1-2020 16:13:16
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Automatisch antwoord: Jullie voorstel

Beste mailer,

5.1.2.e

Met vriendelijke groeten,
[redacted]

Date : 18-9-2020 13:44:53
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : Automatisch antwoord: Vervolg Kloosterveen- Fochteloerveen

Beste mailer,

5.1.2e

Met vriendelijke groeten,
[redacted]

Date : 2-4-2021 11:23:09
From : "[redacted]@altwym.nl
To : "[redacted]@hetnet.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@vogelbescherming.nl, [redacted]@natuurmonumenten.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@nmfdrenthe.nl, "[redacted]@assen.nl, [redacted]@anantis.nl
Cc : [redacted]@altwym.nl
Subject : Beschrijving methodiek draagkrachtanalyse Fochteloerveen
Attachment : 20-252 Uitwerking methodiek draagkrachtanalyse Fochteloerveen AW 2 april 2020.pdf;

Beste allen,

Hierbij gaat, zoals afgesproken, de beschrijving van de methodiek die wij voor de draagkrachtanalyse van de omgeving van het Fochteloerveen hebben toegepast. Wij hebben de eerder besproken presentatie nader uitgewerkt, extra aandacht besteed aan de afstanden tot het veen en twee kaarten toegevoegd met slaapplaatsen en daarmee verbonden foerageergebieden van de Toendrarietgans in Drenthe.

Wij hopen dat de werkwijze helder beschreven is en wij ontvangen graag jullie reactie.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK

Uitwerking methodiek draagkrachtanalyse Fochteloerveen

1. Uitgangspunten

De methodiek voor het bepalen van de opvangcapaciteit voor herbivore watervogels (in het bijzonder ganzen en zwanen) in het winterseizoen rond het Fochteloërveen volgt de gebruikelijke methodiek. Deze methodiek is toegepast in een reeks passende beoordelingen van plannen en projecten binnen en/of in de omgeving van Natura 2000-gebieden, zoals uitgevoerd door Altenburg & Wymenga en andere adviesbureaus, waaronder het Fochteloërveen. De opvangcapaciteit die nodig is wordt uitgedrukt in kolgansdagen en bepaald op basis van de instandhoudingsdoelen. De opvangcapaciteit die aanwezig is wordt berekend op basis van:

- aanwezig foerageergebied rond de slaapplaatsen;
- de afstand die de betrokken soorten afleggen tussen slaapplaats en foerageergebied;
- de verstoringsafstand tot bebouwing, wegen, bospercelen en andere relevante verstoringsbronnen.

Binnen het aanwezige, bereikbare en geschikte foerageergebied wordt de opvangcapaciteit berekend op basis van draagkrachtcijfers, beschikbaar voor verschillende gewas- en graslandtypen uit gepubliceerd onderzoek.

De draagkrachtanalyse houdt zo veel mogelijk rekening met de lokale situatie, waar het gaat om de betrokken soorten, het landschap, grondgebruik e.d. met als doel een zo realistisch mogelijke uitkomst. In het resultaat wordt een bandbreedte opgenomen, die rekening houdt met de variatie in de bekende draagkrachtcijfers voor verschillende gewassen en graslandtypen.

In dit project is nadrukkelijk het doel het effect van verschillende verstoringsbronnen op de opvangcapaciteit in beeld te brengen. Dit onderdeel is voor zover bekend nog niet, of in beperkte mate gekwantificeerd en betrokken in draagkrachtanalyses voor herbivore watervogels. Dit onderdeel kan gezien worden als een extra laag in de draagkrachtanalyse. De methode sluit aan bij onderzoek naar recreatie en broedvogels, waarbij het effect van de intensiteit (het aantal bezoekers of het aantal passanten) op de vogeldichtheid wordt bepaald. Voor dit onderdeel maken we gebruik van beschikbare kwantitatieve gegevens (zoals registraties van passerende fietsers en auto's, en vliegverkeer) en ervaringscijfers van gebiedsdeskundigen.

2. Benodigde opvangcapaciteit

De methodiek voor de bepaling van de benodigde opvangcapaciteit van het gebied voor de ganzen en zwanen is gelijkgesteld aan de methodiek gehanteerd in de PB (Buro Bakker 2020):

Om voor de ganzen en zwanen op de benodigde vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het seizoensverloop te komen is per maand waarin een doelsoort is vastgesteld het gemiddelde aantal vogels bepaald. Hiervoor zijn de meest recente telgegevens van SOVON in de provincie Drenthe gebruikt voor de periode 2014/15 - 2016/17 (Hornman et al., 2016, 2018 en 2019). Vervolgens is de maand met het grootste aantal vogels als maximum gesteld (100%) en is voor de overige maanden het percentage ten opzichte van dit maximum bepaald. Dit percentage is vermenigvuldigd met het instandhoudingsdoel en het aantal dagen van de betreffende maand. Hieruit volgt het benodigde aantal vogeldagen op basis van het instandhoudingsdoel en het gemiddelde seizoensverloop. Op basis van correctiefactoren voor gewicht (Kolgansfactor) en het percentage grasland / bouwland in het dieet, zijn de vogeldagen vervolgens omgerekend naar kolgansdagen.

3. Huidige opvangcapaciteit: methode op hoofdlijnen en afbakening gebied

Voor de bepaling van de huidige opvangcapaciteit is gewerkt middels een stapsgewijze benadering:

1. Ten eerste is een *basisverstoringskaart* opgesteld gebaseerd op het landgebruik en de in het landschap aanwezige fysieke verstoringsbronnen met een verstoringscontour. Deze uitgangskaart vormt de basis in een situatie met rustig regulier gebruik.

2. Daarnaast is een inventarisatie gemaakt van verstoring per km hok, om de intensiteit en de verschillende vormen van *additionele verstoring* in het gebied in kaart te brengen.
3. Vervolgens is een *cumulatieve berekening* gemaakt van de verschillende verstoringsbronnen met als resultaat het totaal onverstoord oppervlakte potentieel foerageergebied omgerekend naar de beschikbare opvangcapaciteit (kolgansdagen) in het gebied.

In het plan van aanpak in de offerte is beschreven dat voor de draagkrachtanalyse een afstand tot maximaal 10 km tot het Fochteloërveen wordt aangehouden. In deze 'maximale afstand' is rekening gehouden met verschillen in vliegafstand tussen soorten en omstandigheden die van gebied tot gebied kunnen verschillen. Nagegaan is welke afstand voor ganzen en zwanen normaliter aangehouden worden in vergelijkbare draagkrachtstudies, welke keuzes gemaakt zijn in passende beoordelingen van Kloosterveen en welke vliegafstand blijkt uit veldstudies rond het Fochteloërveen. Een zone van 5 km rond slaapplaatsen wordt algemeen toegepast in draagkrachtanalyses voor ganzen; in een passende beoordeling voor Kloosterveen is uitgegaan van 5 km (Arcadis 2005). Uit veldonderzoek uitgevoerd in 2008/2009 door Buro Bakker bleek dat Rietganzen foerageren tot 2-7 km van de slaapplaatsen, wat neer komt op een zone van gemiddeld ca 4 km rond het Fochteloërveen. Tellingen van [redacted] wijzen uit dat de meeste ganzen foerageren binnen een zone van ca 2,5 km rond het veen en bij verstoring uitwijken tot een afstand van 3-8 km, gemiddeld ca 5 km rond het veen. De foerageergebieden van Wilde zwanen reiken eveneens tot een afstand van 5 km rond het Fochteloërveen (geg. [redacted]). Uit deze studies blijkt dat de zone van 5 km rond het Fochteloërveen realistisch is als gebied dat ganzen en zwanen afleggen; de buitengrens van deze zone ligt op 6,5-10 km van het centrum van het veen. Daarom is als uitgangssituatie voor de draagkrachtanalyse in de winterperiode uitgegaan van een omtrek van 5 km rondom de grens van het Fochteloërveen, maximaal 10 km vanaf het centrum (figuur 1). Deze zone is gemiddeld genomen groter dan die toegepast is in de draagkrachtstudie in 2020 (passende beoordeling Kloosterveen).

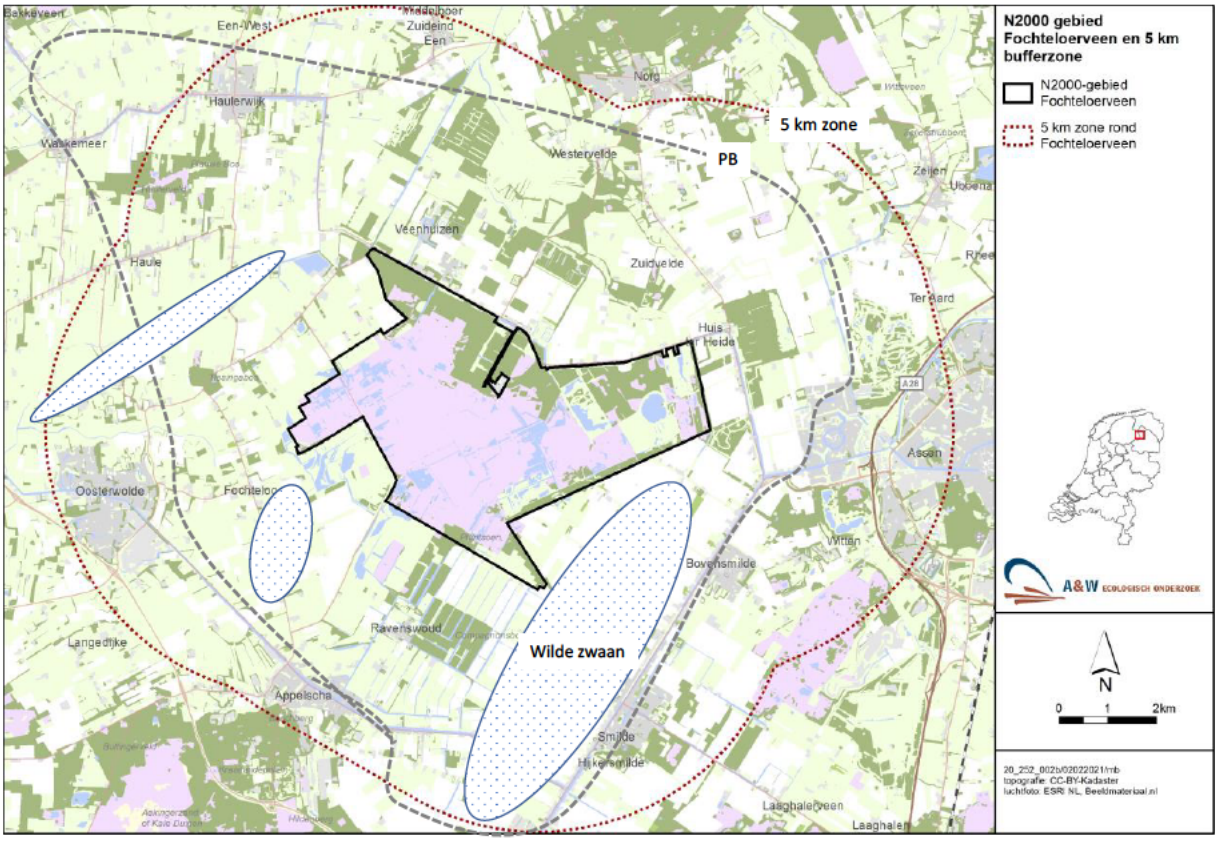

Figuur 1. Actieradius van zwanen (blauwe cirkels) op basis van gegevens van [redacted]; gehanteerde oppervlaktecontour voor huidige draagkrachtanalyse (rode stippellijn) en door Buro Bakker (passende beoordeling 2020, grijze onderbroken lijn).

Ganzen kunnen in principe 20-30 km vliegen van een slaapplaats naar foerageergebied, maar ze zoeken een optimale foerageerstrategie, die het minst energie kost. Als de ganzen verder moeten vliegen, stappen ze over op een andere slaapplaats en is de binding met het Fochteloërveen verloren. In Drenthe en aangrenzende delen

van Friesland, Groningen en Overijssel zijn voor de Rietgans een tiental ‘functionele eenheden’ aan te wijzen: slaapplaatsen en daarmee verbonden foerageergebieden. In de avifauna Vogels van Drenthe zijn slaapplaatsen en foerageergebieden in de jaren zeventig weergegeven (figuur 2). De afstand van slaapplaats tot foerageergebied varieert van ca 3 tot 8 km. De actuele situatie komt sterk overeen met die in de zeventig. Er zijn 8-10 concentratiegebieden te onderscheiden met foerageergebieden op 5-8 km afstand van de slaapplaatsen (figuur 3). De situatie rond het Fochteloërveen, met Rietganzen die foerageren tot ca 8 km van de slaapplaatsen (= maximaal 10 km vanaf het centrum en ca 5 km rond het veen) sluit aan bij het beeld elders in de provincie. Voor foerageergebieden van betekenis in de wijdere omgeving stappen de ganzen over op slaapplaatsen in het zandgat nabij Amerika, het Leekstermeer, Zuidlaardermeer, of Diependal / Dwingelderveld. Zij kunnen ook uitwijken naar slaapplaatsen op kortere afstand buiten het Fochteloërveen, zoals het zandgat nabij Veenhuizen en mogelijk ook de zandwinningsplas nabij Zeijen ten noorden van Assen.

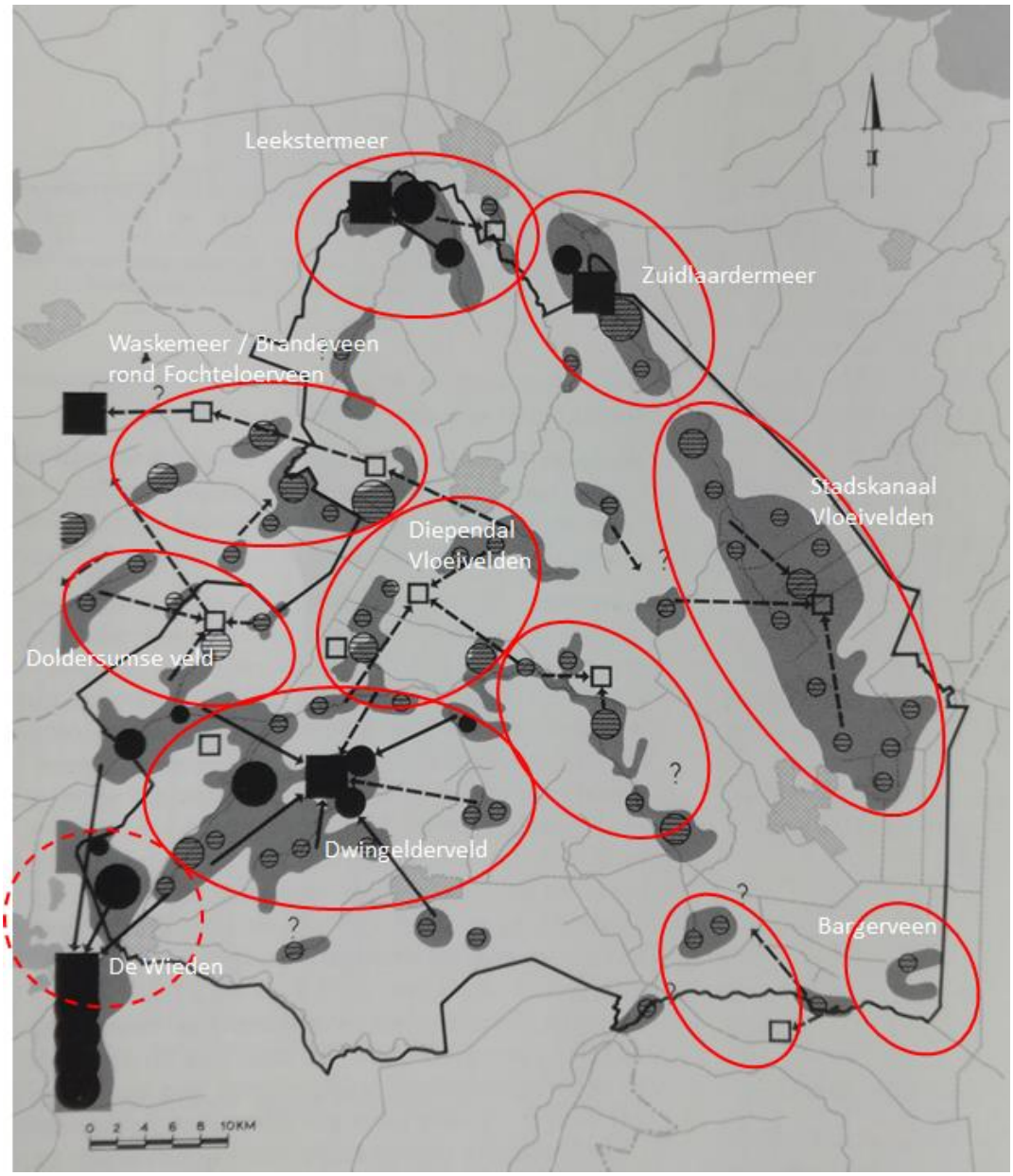

Figuur 2. Slaapplaatsen (vierkantjes) en foerageergebieden (rondjes) in Drenthe in de jaren zeventig. Met pijlen is de relatie tussen slaapplaatsen en foerageergebieden weergegeven (Van Dijk & Van Os 1982). De rode contouren zijn toegevoegd om functionele eenheden aan te geven.

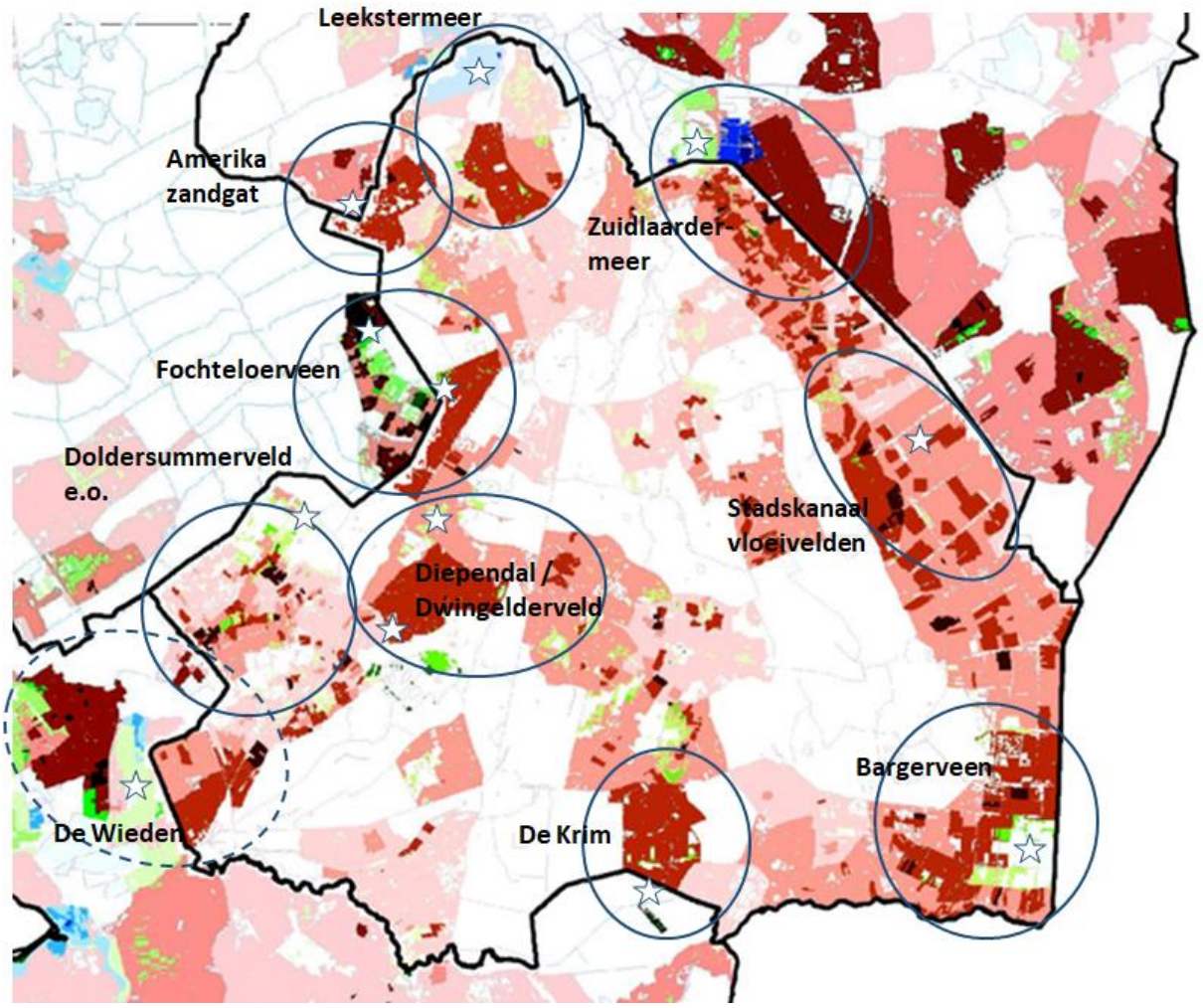

Figuur 3. Verspreiding van de Toendrarietgans in de jaren 2007-2011 in Drenthe. Weergegeven zijn dichtheden per telgebied (hogere dichtheden in donkerdere kleur; Atlas ganzen en zwanen, Hornman et al. 2013), belangrijke slaapplaatsen (sterren), de globale begrenzing van foerageergebied rond slaapplaatsen.

4. Basisverstoringskaart

De beschikbare opvangcapaciteit op basis van de basisverstoringskaart is bepaald in verschillende stappen die hieronder worden toegelicht.

1. <u>Bepaling van het landgebruik in 2020 en de kwaliteit van de landgebruiktypen</u>

Voor de bepaling van het landgebruik in het gebied zijn de kaarten van de vastgestelde natuurbeheertypen en Basisregistratie gewaspercelen 2020 gebruikt voor de wintersituatie (sept t/m maart). De laatste correcties en aanvullingen zijn doorgevoerd op basis van veldgegevens van Natuurmonumenten en de Wetland Wacht. De landgebruiktypen zijn als gecategoriseerd als:

- Cultuurgrasland
- Natuurgrasland
- Mais
- Aardappelen
- Granen
- Bieten

Voor de berekening van de beschikbare opvangcapaciteit zijn opgaven nodig van de voedingswaarde van het type gras- en bouwland, uitgedrukt in kolgansdagen per hectare. De draagkrachtcijfers per terreintype

gehanteerd in de huidige analyse zijn gebaseerd op de beschikbare data, inclusief de onderzoeken genoemd in de meest recente passende boordeling Kloosterveen (Buro Bakker 2020), waaronder veldonderzoek rond het Fochteloërveen in 2008/2009. Aangezien er een grote variatiebreedte in draagkrachtcijfers bestaat, is voor de berekening uitgegaan van het gemiddelde en een minimum en maximum draagkrachtwaarde (respectievelijk -50% en +50% van het gemiddelde).

2. Kwantificering van de opvangcapciteit

Geschikt foerageergebied bevindt zich bij voorkeur in open gebieden op enige afstand van menselijke verstoringsbronnen. Afhankelijk van de verstoringsbron kan de verstoringsafstand voor ganzen, eenden en zwanen variëren van enkele tientallen meters tot ca. 5 km (Krijgsveld *et al.* 2008). De verstoringsafstand is echter geen hard gegeven, maar is afhankelijk van verschillende factoren. De belangrijkste daarin zijn de aard van de verstoringsbron, de vogelsoort, de groepsgrootte en de omstandigheden.

De verstoringsbronnen in de basisverstoringskaart hebben betrekking op landschapselementen zoals wegen, gebouwen en bos. De locaties van deze elementen zijn afkomstig uit de Top10-kaart van Nederland voor het jaar 2020. Op basis van verschillende onderzoeken zijn de verstoringsafstanden vastgesteld. Voor deze evaluatie is voor wegen, losse gebouwen en bos- en bomenrijen 100 m gehanteerd en 250 m voor woonwijken (Van der Hut *et al.* 2003; 2005 2010). Vervolgens is in GIS berekend hoeveel hectare van de landgebruiktypen binnen verstoringsafstand valt en hoeveel daarbuiten. Voor de gehanteerde methode is aangesloten bij eerdere analyses van A&W. In de passende beoordeling Kloosterveen van 2020 is een verstoringsafstand van 150 m ten opzichte van wegen en paden gehanteerd. Deze is 'ruim' geïnterpreteerd, omdat hierin recreatief gebruik is meegewogen. Wij hebben landschap plus gangbaar gebruik (door bewoners en agrariërs) aan de ene kant en recreatief gebruik aan de andere kant uit elkaar gehaald en voor de basisverstoringskaart 100 m gekozen op basis van bovenvermeld onderzoek in rustige gebieden.

Op basis van een uitwerking van telgegevens in het buitengebied van Steenwijkerland is gebleken dat de dichtheid van ganzen en Smienten binnen een afstand van 100 m tot boerderijen en extensieve wegen globaal een derde is van die op 100-200 afstand en verder 2015). Voor de huidige berekening is daarom een afname in draagkracht van 33% binnen verstoringsafstand gehanteerd. Deze benadering sluit aan bij onderzoek naar benutting van rustige agrarische percelen grenzend aan wegen op basis van keuteltellingen nabij het Sneekermeer in Friesland (2008).

De opvangcapaciteit is berekend op basis van de oppervlakte geschikt foerageergebied en draagkrachtcijfers voor afzonderlijke gewassen en graslandtypen. Hierbij is 100% van de oppervlakte buiten verstoringsafstand en 33% van de oppervlakte binnen verstoringsafstand meegenomen (figuur 4).

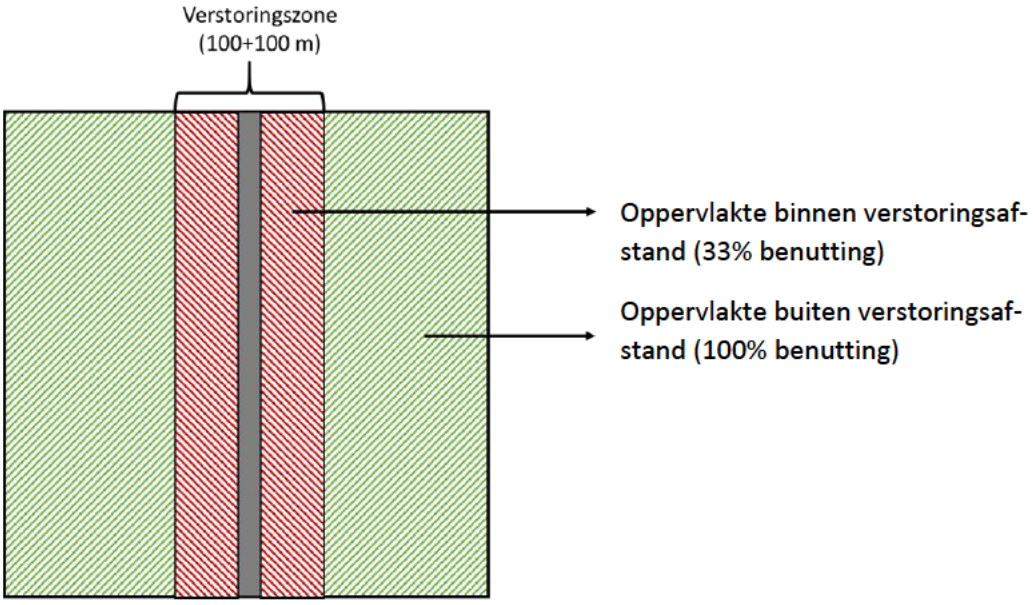

Figuur 4. Schematisch overzicht basisverstoringskaart

5. Additionele verstoring

De additionele verstoring is voor vliegverkeer binnen de zone van 5 km rond het Fochteloërveen als geheel geïnventariseerd, en voor de overige vormen per kilometerhok. Onderscheid is gemaakt in:

- Recreatief gebruik
  - Wandelaars
  - Fietsers
  - Overige recreatie (crossers / personen met metaaldetector)
- Jacht, verjaging en afschot
- Vliegverkeer

Omdat exacte gegevens voor verstoring door recreatie en jacht / verjaging / afschot ontbreken, is door gebiedsdeskundigen van Natuurmonumenten en de wetlandwacht per km hok de intensiteit van verstoring geschat. Hierbij is de mate van verstoring onderverdeeld in de volgende categorieën:

	effect door verstoringsincidenten	dagen verstoord	In %
geen	geen	0 dagen in de week	0%
klein	klein	1-2 dagen in de week ('weekendeffect')	25%
gemiddeld	gemiddeld	3-4 dagen in de week	50%
groot	groot	5-6 dagen in de week	75%
continu	continu	7 dagen in de week	100%

Kwantitatieve gegevens die beschikbaar zijn worden wel benut om de relatie tussen verstoringsfrequentie en intensiteit van gebruik te leggen. Het betreft registraties van het aantal bezoekers, fietsers en auto's op specifieke trajecten of locaties, en jacht- en afschotgegevens. Daarnaast worden kaarten met de relatieve intensiteit van landrecreatie van de app Strava gebruikt als basis voor de verstoringsdruk door wandelaars en fietsers. In de verstoringskaarten voor wandelaars en fietsers is rekening houden met de ligging en het aantal paden per kilometerhok en de intensiteit van het gebruik. Continue verstoring bevindt zich met name in de dichtbebouwde omgeving: hier ligt in de praktijk geen geschikt foerageergebied (zie figuur 5). De kaarten zijn nader beoordeeld door [redacted] (Prov. Drenthe) en [redacted] NM/SBB aan Friese kant); zij hebben met de kaartbeelden ingestemd.

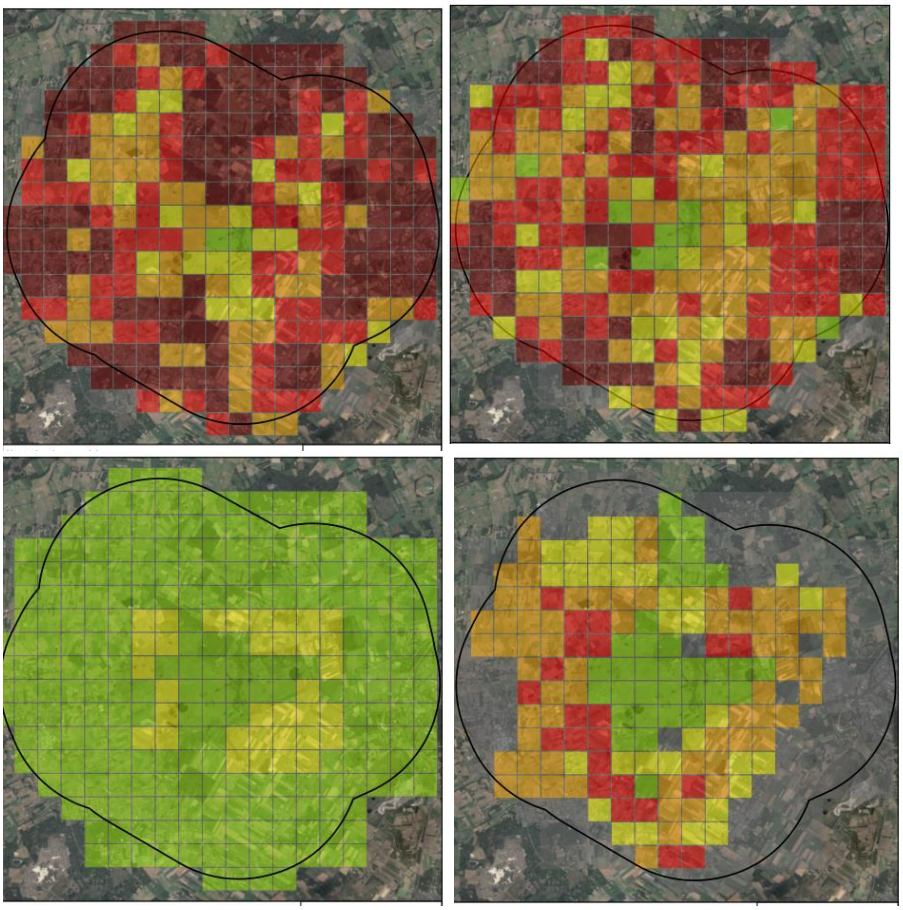

Figuur 5. Additionele verstoring in kilometer vakken. Met de klok mee: wandelaars, fietsers, verjaging en afschot, overige recreatie (crossers / metaaldetectie).

Vliegverkeer

Voor de analyse van vliegverkeer zijn gegevens binnen een straal van 5 km om het Fochteloërveen gebruikt van de Luchtverkeersleiding Nederland (NVNL). Deze dataset bevat informatie van het aantal vliegbewegingen met vliegtuigtype, tijdsduur, aantal motoren en vlieghoogte.

De vliegtuigtypen zijn samengenomen tot vier categorieën (tabel 1). Vervolgens is een selectie gemaakt op basis van vlieghoogte. Uitsluitend vliegtuigen met een gemiddelde vlieghoogte beneden *verstoringshoogte* zijn opgenomen. Deze hoogte is gebaseerd op literatuurgegevens (tabel 1). Daarnaast is per categorie de horizontale *verstoringsafstand* bepaald. Hierbij is uitgegaan van de opvliegafstand van ganzen en zwanen, zoals bekend uit de literatuur (o.a. Krijgsveld 2008). Vervolgens is het gemiddelde genomen van de in de literatuur gevonden waarden en de waarden uit het veld genoteerd door de wetlandwacht op basis van de app Flight Tracker (tabel 1). Eveneens op basis van literatuur is de *verstoringsduur* bepaald. Gezien het beperkt aantal onderzoeken, is gekozen voor een gemiddelde verstoringsduur gelijk voor alle categorieën.

Tabel 1. Indeling van vliegtuigen, verstoringshoogte en (horizontale) verstoringsafstand op basis van literatuurgegevens en gebiedsinformatie.

Type	Categorie
military fighter	Straaljager
ultralight plane	Klein vliegtuig
light plane	Klein vliegtuig
helicopter	Helikopter
private jet	Groot vliegtuig
medium plane	Groot vliegtuig
medium military plane	Groot vliegtuig
light airliner	Groot vliegtuig
heavy plane	Groot vliegtuig
heavy airliner	Groot vliegtuig
airliner	Groot vliegtuig

Type	Verstoringsafstand (horizontaal)
Vliegtuig (groot)	2000
Vliegtuig (klein)	1300
Helikopter	3000
Straaljager	3000
Type	**Verstoringshoogte**
Vliegtuig (groot)	1200
Vliegtuig (klein)	700
Helikopter	2000
Straaljager	1500

Het verstoringseffect (het extra effect, d.i. ten opzichte van de basisverstoringskaart) is het product van de oppervlakte foerageergebied dat op een dag verstoord wordt en de vliegduur boven het gebied per dag. De berekening is als volgt:

- De oppervlakte foerageergebied betreft geschikt foerageergebied volgens de basisverstoringskaart;
- De verstoringsoppervlakte is gelijk aan de het aantal vluchten per dag x gemiddelde vluchtpadlengte x verstoringsafstand x 2 (beide zijden van de vliegbaan); deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de totale oppervlakte binnen de 5 km zone;
- De verstoringsduur is gelijk aan het aantal vluchten per dag x gemiddelde verstoringsduur; deze wordt uitgedrukt in % ten opzichte van de gemiddelde daglengte;
- Het verstoringspercentage = % verstoringsoppervlakte x % verstoringsduur. Voorbeeld: verstoringsoppervlakte 40% en verstoringsduur 60% = verstoringseffect 24%.

6. Cumulatie

De additionele verstoringsbronnen zijn gecombineerd met de basisverstoringskaart (cumulatie).

In de berekening is onderscheid gemaakt in verstoring binnen de 100m-contour van de basisverstoringskaart en verstoring buiten deze contour (zie figuur 6). De reden hiervoor is verschillende soorten van verstoring optreden over het hele oppervlak en andere beperkt zijn tot de directe omgeving van wegen en paden.

Verjaging, afschot en jacht vindt plaats op de kavels. Ook crossers en personen met metaaldetectoren bewegen zich over de kavels en vliegtuigen komen breed over; overal in het agrarische gebied kan dit verstoring geven.

Wandelaars en fietsers zijn actief via de paden en wegen. In eerste instantie hebben we wandelaars en fietsers behandeld als verjaging en afschot, en meegenomen over het gehele oppervlakte. Echter, in dat geval bleef er geen draagkracht meer over volgens de berekening. Vervolgens is gezocht naar een realistischer aanpak: verstoring vindt vooral plaats langs wegen en paden, binnen een afstand van 100 m. De extra verstoring door fietsers en wandelaars is daarom berekend over de onverstoorde oppervlakte (33%) binnen de 100 m-zone van de basisverstoringskaart.

De verstoringsfactoren zijn vervolgens behandeld als onafhankelijk. Verstoringsbronnen kunnen tegelijkertijd optreden (bijvoorbeeld een passerende fietser en een overvliegend vliegtuig), maar ook na elkaar. Wij gaan er hier van uit dat tegelijkertijd of afzonderlijk optreden toeval is. De verstoringskansen worden daarom niet opgeteld, maar vermenigvuldigd. Wij bekijken nog of het mogelijk is om weekenddagen en doordeweekse dagen afzonderlijk te behandelen, omdat vliegtuigen vaker door de week overvliegen, en fietsers en wandelaars vaker actief zijn in het weekend.

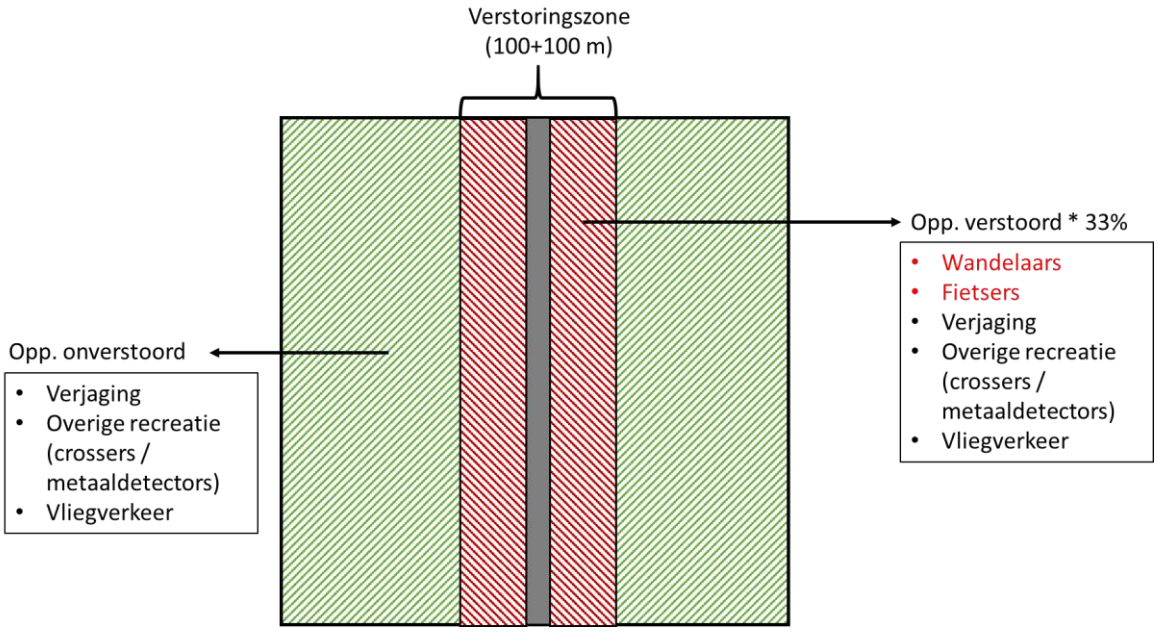

Figuur 6. Schematisch overzicht van een kilometerhok met de basisverstoringskaart (voorbeeld met één weg midden door het vak) en de verdeling van verstoringsbronnen voor de cumulatieve berekening. Wandelaars en fietsers worden alleen betrokken op het onverstoorde deel binnen 100 m van wegen en paden, andere vormen van verstoring over dit deel plus de gehele oppervlakte buiten de 100 m-zone.

Hieronder volgt een rekenvoorbeeld van de bepaling van het cumulatieve verstoringspercentage in een kilometervak. In de berekening worden de zones binnen en buiten 100 m afstand van wegen en paden afzonderlijk behandeld.

Binnen 100 m-zone
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- Wandelaars: onverstoord 25%
- Fietsers: onverstoord 50%
- **In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0.86 x 0,25 x 0,50 = 0,02; 2% is onverstoord, 98% verstoord**

Buiten 100 m-zone
- Verjaging: onverstoord 25%
- Overige recreatie: onverstoord 75%
- Vliegverkeer: onverstoord 86%
- **In cumulatie: 0,25 x 0,75 x 0.86 = 0,16; 16% is onverstoord, 84% verstoord**

Gecombineerd is in dit voorbeeld de totale (extra) oppervlakte die verstoord wordt: 98% van 33% van de oppervlakte binnen de 100 m-zone, plus 84% van de oppervlakte buiten de 100 m-zone. Deze oppervlakte wordt vergeleken met de totale beschikbare oppervlakte foerageergebied binnen het kilometervak volgens de basis verstoringskaart en uitgedrukt als % van het totaal.

De onverstoorde oppervlaktes foerageergebied van alle kilometervakken binnen de 5 km-zone worden gesommeerd en op basis van draagkrachtcijfers uitgedrukt in kolgansdagen; dit is de opvangcapaciteit, rekening houdend met alle verstoringsbronnen.

7. Gevoeligheidsanalyse

In de draagkrachtanalyse wordt een set variabelen gebruikt, die gebaseerd is op onderzoek en ervaringscijfers in verschillende gebieden, waaronder het Fochteloërveen en omgeving. In een gevoeligheidsanalyse wordt rekening gehouden met de variatie of bandbreedte in deze variabelen, zodat duidelijk wordt met welke marges

rekening gehouden moet worden in de berekende opvangcapaciteit. Het gaat om draagkrachtcijfers (ganzendichtheden in verschillende gewassen en graslandtypen), benutbaar gebied rond slaapplaatsen of broedplaatsen, verstoringsafstand, verstoringshoogte (m.b.t. vliegtuigen), vliegsnelheid en verstoringsduur (m.b.t. vliegtuigen) en de inschatting van verstoringspercentages door verschillende verstoringsbronnen. Een grote bron van variatie die doorwerkt in alle berekeningen is de bandbreedte in draagkrachtcijfers. Wij gebruiken daarom gemiddelde draagkrachtcijfers en maximumwaarde, die 50% hoger liggen. Ook voor andere factoren wordt de bandbreedte vermeld, en we maken zo veel mogelijk kwantitatief duidelijk welke marge in de berekende opvangcapaciteit deze bandbreedte tot gevolg heeft. Daarnaast gebruiken we – voor zover beschikbaar – recente telgegevens om de daadwerkelijke benutting te bepalen. Een vergelijking met de berekende draagkracht geeft goede aanwijzingen over het realiteitsgehalte van de berekeningen.

Date : 29-3-2021 08:24:09
From : @drenthe.nl
To : " @anantis.nl, " @vogelbescherming.nl, @hetnet.nl" @hetnet.nl, " " @nmfdrenthe.nl, @natuurmonumenten.nl, " @assen.nl, @altwym.nl" @altwym.nl, " @altwym.nl, @altwym.nl, " @drenthe.nl
Cc : " @assen.nl, " @drenthe.nl
Subject : Bestuurlijk besluit benodigd: Afstandgrens doorrekenen ganzenfoerageergebied en percentages verstoring.

Beste mensen,

Ik heb afgelopen vergadering nog even herkauwd.
Zoals aangegeven in de vergadering heb ik mijn twijfels bij het inkorten van de afstand van 10km naar 5km. Mede ook omdat deze afstand is besproken in de overleggen die tot de opdracht hebben geleid.
Ook heb ik mijn vragen gesteld over de methodiek over het bepalen van de verstoringspercentages.

Beiden hebben een dusdanige impact op het vervolgproces dat ik niet van mening ben dat ik het mandaat heb om daar een keuze in te maken, alvorens er een eindvoorstel van te maken. In Drenthe hebben we daarvoor een bestuurlijk besluit nodig.
Wbt de afstandgrens hebben we bestuurlijk afgesproken dat er 10 km wordt gehanteerd (de opdracht heeft bestuurlijk voorgelegen). Dus bij een wijziging moeten we dit iig bestuurlijk voorleggen. De andere is het voorstel voor de doorrekening, die echt anders is dan eerdere gepubliceerde methodes én gehanteerde methodes in de eerdere geldige PB. Voordat we daar gezamenlijk een klap op doen lijkt het me ook verstandig dit daarvoor bestuurlijk weer te geven en te laten besluiten.

Wat ik nodig heb om mijn bestuurder te kunnen informeren is een korte beschrijving van de keuzes, en de verwachte impact dit in relatie tot de eerdere methode van doorrekening, dan wel de standaard doorrekening van A&W.
Een methode beschrijving is ook wat ik vorig overleg gevraagd heb dat het op schrift beschikbaar komt hoe zaken worden doorgerekend. Een uitbreiding met andere doorrekeningen is wel van belang voor de impact bepaling.

Ik verneem graag de respons van op dit onderdeel.

Groet,

Provincie Drenthe
Westerbrink 1
Postbus 122
9400 AC Assen
+31 (0)592 365555
werk: ma, di, do, vr

Date : 11-8-2020 15:07:28
From : "Henk Jumelet"
To : "Henk Jumelet"[redacted]@drenthe.nl,[redacted]@drenthe.nl
Subject : Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen + Hans Kuipers +[redacted]
Attachment : RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen ;

Cp.[redacted]

- Fred Wouters
- [redacted]
- Jan Gorter
- [redacted]
- Reinder Hoekstra
- Wethouder K. Dekker
- Kuipers
- Jumelet

11/8[redacted] laten weten wie er aan zullen schuiven. 18/8 doorgegeven

Date : 11-8-2020 12:54:19
From :
To : "DirectieSecretariaat"
Cc :"
Subject : RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen
Attachment :
image001.png;image002.png;image003.png;image004.png;image005.png;image006.png;image007.png;image008.png;image009.png;image010.png;image011.png;image012.png;image013.png;image014.png;image015.png;

Beste ,

Zou je s.v.p. aar (zie cc) willen doorgeven wie er bij het gesprek aanwezig zijn?5.1.2.e . Alvast dank.

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

+31 592
@drenthe.nl

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl
Volg ons op

Van: @vogelbescherming.nl>
Verzonden: dinsdag 11 augustus 2020 14:51
Aan: @drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen

Beste

Dank voor de reactie en fijn dat het gelukt is om 8 september 2020 (14.00 – 15.30 uur) in te kunnen plannen. Ik zal zo spoedig mogelijk doorgeven wie er bij dit gesprek aanwezig zijn.

Hartelijke groet,

Tel: +31 (0)30
Mob:

Van: @drenthe.nl>
Verzonden: dinsdag 4 augustus 2020 14:11
Aan: @vogelbescherming.nl>
CC: @drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen

Hallo ,

Dinsdag 8 september 14.00 uur - 15.30 uur is toch mogelijk voor gedeputeerden Kuipers en Jumelet. Als besproken zal de afspraak plaatsvinden op het provinciehuis te Assen. Laten jullie weten wie er behalve mevrouw Dekker en bij aanwezig zijn (graag ook naar van de heer Jumelet)? Dan zal ik de bezoekers aanmelden.

We nemen volgende week nog even contact op.5.1.2e en is te bereiken op 0592 -

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

+31 592
@drenthe.nl

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl
Volg ons op

Van: @vogelbescherming.nl>
Verzonden: maandag 27 juli 2020 8:26
Aan: @drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen

Beste

Bedankt voor je reactie. Vriendelijk verzoek om te kijken of 8 september toch mogelijk zou kunnen zijn, i.v.m. de urgentie van het overleg.

5.1.2e . Mijn collega zal mij vervangen5.1.2e .
5.1.2e Ik zal haar vragen om die week meteen contact met je op te nemen.

Met vriendelijke groet,

Tel: +31 (0)30
Mob:

Van: @drenthe.nl>
Verzonden: donderdag 23 juli 2020 16:06
Aan: @vogelbescherming.nl>
CC: @drenthe.nl>
Onderwerp: RE: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen

Beste ,

Het lijkt er helaas op dat het niet gaat lukken op onderstaande opties, maar voor de agenda van gedeputeerde Jumelet wil ik dat graag nog even afstemmen met mijn collega. 5.1.2e . Ik stel voor dat we er in die week zo spoedig mogelijk op terugkomen en dan (zo nodig) in overleg een nieuwe datum prikken.

Mocht je hierover nog vragen hebben, dan hoor ik het uiteraard graag.

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

+31 592
@drenthe.nl

Westerbrink 1 | Postbus 122, 9400 AC Assen
+31 592 365555 | post@drenthe.nl
www.provincie.drenthe.nl
Volg ons op

Van: @vogelbescherming.nl>
Verzonden: dinsdag 21 juli 2020 9:56
Aan: @drenthe.nl>
Onderwerp: Bestuurlijk overleg Kloosterveen Assen/Fochtelooerveen

Geachte ,

Hieronder de mail, zoals vorige week verzonden. Mevrouw Dekker heeft aangegeven, dat zij beide middagen beschikbaar is.

Geachte mevrouw Dekker, heer Jumelet en heer Kuipers,

Op verzoek van Vogelbescherming Nederland, wil ik graag een bestuurlijk overleg inplannen.
Onderwerp van het overleg is het op gang krijgen van de bouw van de nieuwe woonwijk Kloosterveen in Assen, die een bedreiging vormt voor de bijzondere vogelsoorten en foerageergebieden in en rond het Fochtlooerveen. Omdat er momenteel een impasse is ontstan rond de conceptovereenkomst tussen de partijen en om de vertraging niet onnodig te laten oplopen wi graag dit bestuurlijk overleg.

Naast Vogelbescherming Nederland zullen ook Natuurmonumenten en Drentse Milieufederatie aan het overleg deelnemen.

Graag hoor ik of u zich vrij kunt maken op één van onderstaande middagen.
- 3 september 14.00 uur – 15.30 uur
- 8 september 14.00 uur - 15.30 uur

Met vriendelijke groet,

@vogelbescherming.nl
Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
Tel: +31 (0)30
Mob:
Web: www.vogelbescherming.nl

Vogelbescherming
NEDERLAND

🌲 Consider the environment. Do you really need to print this email?

De inhoud van dit bericht en de eventueel daarbij behorende bijlagen zijn persoonlijk gericht aan en derhalve uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan zonder toestemming van de afzender. Heeft u dit bericht ontvangen en bent u niet de geadresseerde, noch bevoegd dit bericht namens geadresseerde te ontvangen, dan verzoeken wij u vriendelijk ons direct op de hoogte te stellen van de ontvangst en dit bericht, met inbegrip van eventuele bijlagen, uit uw systeem te wissen.

The information sent with this e-mail message is only for the strict use of the intended recipient. It is not permitted to publish, copy, circulate and/or disclose any of this information to third parties without the permission of the sender. If you are not the intended recipient or the authorised person to use these contents of this e-mail message, please notify us immediately, delete the e-mail message from your inbox, and do not use it for any purpose or disclose the contents of this message to third parties, or publish, copy or store this information on a information carrier.

Disclaimer:
Aan de informatie in deze e-mail en ieder aangehecht databestand kunnen geen rechten worden ontleend. De e-mail is vertrouwelijk en is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. De gemeente Assen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden, gedateerde informatie of van een onjuiste en onvolledige verzending en ontvangst van informatie.

Date : 5-2-2020 10:47:28
From :
To : "@drenthe.nl, @drenthe.nl
Subject : c
Attachment : Memo POHO VTH voorbereiding gesprek.docx;

Hoi,

Zou je bijgaande memo voor mij willen tegenlezen? Ik heb gebruik gemaakt van de info uit zijn memo.
Er moeten m.i. zeker t.a.v. de oplossingrichtingen nog wel wat slagen worden gemaakt .
Zie daarvoor mijn opmerkingen in het document.

lukt het hier vanmiddag naar te kijken?

Mvg

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	5 februari 2020
Poho datum	5 februari 2020
Opsteller	
Afgestemd met	
Onderwerp	Maatregelen Fochteloerveen i.r.t. Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	
Naar GS	nee

Advies/Vraag
1. Kennis nemen van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen.
2. Te verkennen welke oplossingsrichtingen bestuurlijk gezien kans van slagen hebben.

Inleiding
In het kader van de ingestelde beroep tegen de natuurvergunning Kloosterveen is besloten om te onderzoeken of we in gezamenlijk overleg (met Vogelbescherming, Natuur- en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en de gemeente Assen) kunnen komen tot een akkoord. In dit akkoord zou, volgens de Vogelbescherming (VB) in ieder geval, concrete maatregelen moeten worden beschreven om de knelpunten voor de vogels waar VB met haar beroep voor opkomen (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kraanvogel) op te lossen. De VB ziet voor zich dat er uiteindelijk een juridisch afdwingbaar akkoord wordt vastgelegd (inclusief termijnen waarbinnen de maatregelen worden uitgevoerd). Een belangrijke wens van de VB is verder het aanwijzen van foerageergebied door de provincie. Hierover is eerder ambtelijk al aangegeven dat de provincie hierover geen resultaatverplichting op zich zal nemen zonder een voorafgaand gebiedsproces en dat maximaal een eventuele een intentieverklaring van de provincie in een akkoord kan worden opgenomen. De VB heeft aangegeven dat zo'n verklaring (over een inspanningsverplichting) voor hen van belang is.

Ook is er t.a.v. stikstof een aanpassing van de natuurvergunning nodig. Bekeken wordt of het stikstofregistratiesysteem voor de eerste 500 woningen van het Kloosterveen uitkomst biedt als dat niet het geval is zal de gemeente extern moeten salderen (met de door hen opgekochte boerderij).

Het ambtelijke overleg staat op 27 februari 2020 gepland. Deze memo dient om dit gesprek voor te bereiden. Het eerste deel van deze memo geeft een overzicht van de actuele problematiek inzake foerageergebieden rondom het Fochteloërveen. Uit het overzicht blijkt dat wat betreft de provinciale ecologen er eigenlijk niet veel hoeft te gebeuren om de instandhoudingsdoelstellingen voor aangewezen vogels van het Fochteloërveen te halen. Om tegemoet te komen aan de wensen van m.n. de VB is in het tweede deel van deze memo een overzicht gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen.

Overzicht actuele problematiek rondom het Fochteloërveen
Het Fochteloërveen is in het kader van Natura 2000 aangewezen voor ganzen en zwanen (niet-broedvogelsoorten toendrarietgans, kolgans, kleine zwaan, wilde zwaan). Deze winter- en trekvogels overnachten onder meer in de wateren van het Fochteloërveen en foerageren op aangrenzend landbouwgebied. In het N2000-beheerplan is geconstateerd dat het areaal geschikt foerageergebied afneemt door toename van storing en verdichting van het landschap en uitbreiding van bebouwing. Hierdoor zouden de instandhoudingsdoelen van de vogelsoorten onder druk kunnen komen te staan.
Voor uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen is recentelijk de draagkrachtberekening van het foerageergebied rond het gebied geactualiseerd (Buro Bakker 2019). Hieruit is gebleken dat, worst case geredeneerd, nog voldoende foerageergebied aanwezig is voor het behalen van de Natura 2000 doelstellingen na realisatie van het Kloosterveen. Voor onverstoord bouwland en de voorkeursgewassen daarbinnen komt het draagkrachtcijfer uit op 1.178.994 kolgansdagen. Dit is hoger dan het totale

benodigde aantal kolgansdagen (1.094.990) om alle op bouwland foeragerende ganzen en zwanen rondom het Fochteloërveen te kunnen huisvesten. Hierdoor heeft het gebied voldoende draagkracht om de instandhoudingsdoelen voor de doelsoorten Wilde Zwaan, Kleine Zwaan, Toendrarietgans en Kolgans voor het Natura 2000-gebied Fochteloërveen gezamenlijk te kunnen behalen. Voor graslanden is daarnaast een draagkracht van 594.822 kolgansdagen nodig om alle op gras foeragerende ganzen en zwanen te faciliteren en de relevante instandhoudingsdoelen te behalen. Dit komt neer op ca 350 hectare grasland. Momenteel is ten minste 1900 hectare aanwezig rond het Fochteloërveen. De draagkracht van graslanden rond het Fochteloërveen is dan ook ruim voldoende.
De kerngebieden van de foerageergebieden liggen aan de noord- en (zuid)westzijde van het Fochteloerveen en de draagkracht van het foerageergebied als geheel is voldoende. De instandhoudingsdoelen van Toendrarietgans en Kolgans worden de laatste jaren gehaald. De aantallen van Kleine en Wilde Zwaan niet. Het is echter onduidelijk in hoeverre de oorzaak hiervan in de situatie in en rond het Fochteloërveen ligt. De trend voor beide zwanen is sinds 1993 negatief, en sinds 2006/2007 onzeker. Het foerageren van zwanen gebeurt vaak in hetzelfde gebied als de ganzen. Zwanen zijn minder gevoelig voor verstoring dan ganzen. Maar wanneer de ganzen bij storing opvliegen, gaan de zwanen mee. De afname van de kleine zwaan kan te maken hebben met zachte winters waardoor de kleine zwanen in mindere mate in Nederland verschijnen. De algehele tendens is Nederland is dalend.
De Nederlandse tendens voor de wilde zwaan daarentegen is stijgend. De afname in het Fochteloërveen zou daarom ook te maken kunnen hebben met oorzaken in en rond het gebied zelf. Toename van storing in het foerageergebied kan een belangrijke oorzaak zijn. Of dit inderdaad het geval is, is lastig vast te stellen aangezien de grootte van de populatie door veel factoren wordt bepaald, ook door factoren buiten het Fochteloërveen en aangrenzende foerageergebied.

Mogelijke oplossingsrichtingen
In het beheerplan zijn enkele maatregelen opgenomen die ervoor kunnen zorgen dat het areaal geschikt foerageergebied niet onder druk komt te staan omdat hierin al is gesignaleerd dat in het gebied sprake is van een zekere mate van verstoring. Daarnaast kunnen deze maatregelen helpen met verbetering van het foerageergebied van de aangewezen doelsoorten.

Aan de volgende maatregelen kan worden gedacht:

- Aanleg struweel langs wegen en paden (beheerplan-maatregel)
- Tegengaan van storing door kleine luchtvaart (beheerplan-maatregel)
- Een handhavingsplan overeenkomen om beter te handhaven op verstoring. De VB stelt dat er veel overtredingen worden geconstateerd die verstoring tot gevolg hebben. Wellicht kan met de VB ( ) een betere manier van handhaving worden afgesproken (tussen BOA's van NM, NMF, Provincie en gemeente)?
- Aanwijzing van rustgebieden. Dit kan door:
    - foerageergebieden. Dit zijn gebieden waar ganzen en zwanen (en eventueel kraanvogels) kunnen foerageren zonder dat er verjaging (in de winter periode) plaats mag vinden. De schade die in die periode ontstaat wordt aan de eigenaren/gebruikers vergoed. In het Flora en fauna beleidsplan staat de opdracht om meer van dit soort rustgebieden in de provincie aan te wijzen. Er wordt echter bij gezegd dat dit graslandgebieden moet betreffen terwijl de gebieden die extra rust nodig hebben rondom het Fochteloërveen juist akkerbouwgebieden zijn. Bij akkerbouwgebieden is het niet logisch om schade in de winter te vergoeden omdat er daar geen schade geleden wordt. Aanwijzing van akkerbouwgebieden als rustgebied in de winter heeft dan meer een symbolische waarde. Het is namelijk ook niet logisch/aannemelijk dat ganzen in de winterperiode van een akkerbouwland zou worden verjaagd (VB stelt dit echter wel).
    - verkeer-/recreatieluw maken van gebieden. Paden afsluiten voor (bepaalde) recreatie/verkeer.

Aan beide eerstgenoemde opties wordt gewerkt. Het is echter de vraag of dit voldoende zal zijn. (Optie 1 kan alleen lokaal worden toegepast.). In de praktijk kan een combinatie plaats vinden van bovenstaande opties, en wellicht met de aanleg van akkers (agrarisch natuurbeheer) in de rustgebieden.

Geadviseerd wordt om te onderzoeken of het instellen van foerageergebieden voor zwanen en ganzen waarbinnen rust geborgd mogelijk is. Idealiter zal daarbij ook het Friese deel betrokken moeten.

Met opmerkingen , kun je nog aangeven wat hier al aan is gedaan?

Zijn dit alle maatregelen? Er was toch ook nog iets van een hondenbosje e.d.? Waarom staan deze hier niet?

Met opmerkingen : zou je de optie "gedooggebied" ook nog uit kunnen werken?

Met opmerkingen : of zou juist ook in de zomer bescherming moeten zijn?

Met opmerkingen [: wat bedoel je met eerste genoemde opties.

Met opmerkingen : welke?

Met opmerkingen : wat wordt bedoeld met aanleg van akkers? En waarom staat dit niet in het overzicht er boven als potentiele maatregel?

Met opmerkingen : adviseren wij dit? Of is dit een optie?

Voor de kraanvogel is er voor het Fochteloërveen geen instandhoudingsdoel. Het is niet uit te sluiten dat in de toekomst de kraanvogels alsnog opgenomen wordt in de instandhoudingsdoelen. De kraanvogel foerageert op landbouwgrond rondom het Fochteloërveen. Wanneer gekozen wordt voor het instellen van gedooggebieden kan dit dusdanig plaats vinden dat de kraanvogel hiervan profiteert. Voor de kraanvogels zijn aanvullende maatregelen wenselijk zoals het optimaal inrichten van het foerageergebied.

Knelpunt
Er bestaat de wens om een fietspad aan te leggen aan de zuidzijde van het Fochteloërveen. Dit kan (als dit plan doorgaat) eventuele af te spreken maatregelen tegenwerken.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
De bestuurlijke (denk)richtingen zullen meegenomen worden in het gesprek op 27 februari 2020.

Date : 26-2-2020 10:33:25
From : [redacted]@drenthe.nl
To : ' [redacted]drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl
Subject : [redacted] heeft Opzet 27-02-2020 ambtelijk overleg Fochtloerveen - Kloosterveen met u gedeeld.
Attachment : AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;

[redacted] heeft een bestand met u gedeeld

bespreek versie bij deze

Opzet 27-02-2020 ambtelijk overleg Fochtloerveen - Kloosterveen

Deze koppeling werkt alleen voor de directe geadresseerden van dit bericht.

Openen

Privacyverklaring

provincie Drenthe

Date : 17-2-2020 11:46:34
From : [redacted]**@drenthe.nl**
To : [redacted]**@drenthe.nl, "**[redacted]**@drenthe.nl,** [redacted]**@drenthe.nl,** [redacted]**@assen.nl"** [redacted]**@assen.nl**
Subject : [redacted] **heeft Opzet 27-02-2020 ambtelijk overleg Fochtloerveen - Kloosterveen met u gedeeld.**
Attachment : AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;

[redacted] **heeft een bestand met u gedeeld**

Hallo allemaal,
hierbij de eerste uitwerking van de opzet voor de bijeenkomst op 27 februari. Graag jullie reactie.
Wanneer deze opzet een goede weergave is van ons gesprek, dan werk ik het nog verder uit.
Je kunt in het document desgewenst aanvullingen en opmerkingen plaatsen.
Groe[redacted]

Opzet 27-02-2020 ambtelijk overleg Fochtloerveen - Kloosterveen

Deze koppeling werkt alleen voor de directe geadresseerden van dit bericht.

Openen

Microsoft
Privacyverklaring

provincie Drenthe

Date : 26-2-2020 12:28:42
From : "[redacted]@drenthe.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl, [redacted]@drenthe.nl
Subject : [redacted] heeft Opzet 27-02-2020 ambtelijk overleg Fochtloerveen - Kloosterveen met u gedeeld.
Attachment : AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;AttachedImage;

Date : 25-3-2020 13:33:27
From : "[redacted]
To : "[redacted]**@vogelbescherming.nl,** [redacted]**@nmfdrenthe.nl,** [redacted]**@assen.nl"** [redacted]**@assen.nl, "**[redacted]**@assen.nl, "**[redacted]**@assen.nl,** [redacted]**@hetnet.nl"** [redacted]**@hetnet.nl, "**[redacted]**@prolander.nl, "**[redacted]**Buro Bakker"** [redacted]**@burobakker.nl, "**[redacted]**@hetnet.nl)'"** [redacted]**@hetnet.nl,** [redacted]**@Vogelbescherming.nl,** [redacted]**@Natuurmonumenten.nl**
Cc : "[redacted]**@drenthe.nl, '**[redacted]**@drenthe.nl, "VTH" vth@drenthe.nl**
BCc : "Arnout Venekamp" [redacted]**@drenthe.nl**
Subject : concept OVK en concept opdracht
Attachment : 2020-03-25 Privaatrechtelijk Overeenkomst conceptversie.docx;Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen.docx;image001.png;

Hallo allen,

Hierbij zend ik jullie een concept privaatrechtelijke overeenkomst en de bijbehorende opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen.

Het betreft een tweetal conceptstukken als uitvloeisel van onze bijeenkomst van 27 februar[redacted]5.1.2e
Graag verzoek ik jullie om hierop te reageren namens jullie organisatie.
Lukt het om uiterlijk 8 april te reageren? Zo niet dan hoor ik het graag en spreken we een andere datum af.

Ik stel voor dat afhankelijk van jullie reacties we bepalen of het zinvol is om een tweede bijeenkomst te organiseren.
Dit zal dan gelet op de coronacrisis via een digitale weg moeten.

Graag zie ik jullie reactie tegemoet.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)[redacted]
[redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorgdraagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.

en

De Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben de Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

CONCEPT

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

a) De gemeente Assen zal, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof aanleveren voor de natuurvergunning voor Kloosterakker conform de beleidsregels intern en extern salderen van de provincie of met een beroep op het Stikstofregistratiesysteem.
b) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen wanneer de gemeente Assen daarom verzoekt de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof aanpassen door middel van een 6:19 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) besluit hangende beroep.
c) De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen de overige partijen informeren over de wijze waarop “stikstof” zal worden aangepast conform wet en regelgeving en zullen de overige partijen de relevante documenten dan wel besluiten hierover zo spoedig mogelijk doorsturen.

Toelichting

Partijen zijn het er over eens dat de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof geen stand kan houden bij een rechtelijke toets. In de huidige verleende natuurvergunning wordt voor de toename van stikstof namelijk verwezen naar de door de Raad van State vernietigde Programma Aanpak Stikstof. De gemeente Assen en de Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen daarom de huidige vergunningaanvraag gaan aanpassen waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke beleidsregels intern of extern salderen en/of het (nog te ontwikkelen) Stikstofregistratiesysteem. Partijen zullen elkaar hierover blijven informeren.

Artikel 2 Procesvoorstel

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen. De kosten van eventueel meerwerk zullen ten laste komen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe komen.
d) De opdracht zal als streefdatum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe de uit de opdracht naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen.

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van rustgebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht zal bij de volgende herziening van het beheerplan verwerkt worden in het beheerplan. Voorgaande is alleen anders indien Gedeputeerde Staten van Drenthe besluiten tot een verlenging van de termijn van het beheerplan zonder een inhoudelijke herziening. In dat geval zal bij de daaropvolgende inhoudelijke aanpassing deze kennis verwerkt worden.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1, sub b en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroep tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.

Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage: Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

de vogelbescherming , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor~~an~~ de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: [redacted] provincie Drenthe

Datum: 10-03-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (zou ze uitschrijven: Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans en kolgans rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaats vinden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaats vindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er op termijn niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel en de huidige reflectie op dat doel (getal) gebruik makend van dezelfde data.
- Een analyse van de trend van de instandhoudingsdoelen gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
- Een interpretatie van de trend van de instandhoudingsdoelen volgend uit de data van de wetlandwacht /vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden en de hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaald op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit en de interpretatie van het rijk in samenhang met de landelijke doelstelling.
- Een analyse van het landgebruik in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, overig gebruik van wegen en waar mogelijk actieve verstoring. (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data)
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, overig gebruik van wegen en waar mogelijk actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied

Met opmerkingen [redacted]**:** Legitiem punt van BB, Ik hoop hem zo te ondervangen, echter, hier zit een risico, wat als vb niet akkoord gaat met de data van SOVON. Dan laat het wel zien waar het knelpunt zit.

CONCEPT

aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van aanwijzing. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd.

Met opmerkingen [redacted], zullen we he zo proberen te definieren?

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de volgende opties beoordeeld:
- De voor- en nadelen van het aanwijzen van foerageergebieden voor niet-broedvogels
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden
- Het plaatsen van houtwallen langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving van de bijdrage van de foerageerfunctie

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die de opdrachtgever kan uitvoeren. Ten minste:
- Ecologisch beste scenario
  alle niet-broedvogelsoorten en de kraanvogel worden maximaal gefaciliteerd
- Maatschappelijk verantwoorde scenario (optimaal scenario),
  Instandhoudingsdoelen worden in voldoende mate gefaciliteerd
- Meest economisch voordelige scenario
  de Instandhoudingsdoelen worden afdoende gefaciliteerd met de minste kosten

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:
- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van afdoende foerageergebied en

CONCEPT

- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance
De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update (evt nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)
Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen

CONCEPT

Date : 18-5-2020 16:18:45
From : "
To : **@nmfdrenthe.nl,** **@natuurmonumenten.nl,** **@vogelbescherming.nl"** **@vogelbescherming.nl,** **@assen.nl (extern)"** **@assen.nl, "** **@Vogelbescherming.nl,** **@drenthe.nl, "** **@drenthe.nl,** **@assen.nl"** **@assen.nl**
BCc : "Arnout Venekamp" **@drenthe.nl**
Subject : Concept ovk en concept opdracht
Attachment : 20200508 Privaatrechtelijk Overeenkomst eindversie.docx;20200508 Projectvoorstel verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen - eindconcept (002).docx;image001.png;

Hallo,

Zoals besproken hierbij de concept private overeenkomst en concept opdracht (waarin de opmerkingen zoals de vorige keer en vandaag zijn besproken) zijn verwerkt.
Graag horen wij (zoals zojuist besproken) zo spoedig mogelijk van de Vogelbescherming of zij in hoofdlijnen akkoord zijn.
Daarna kunnen we afspraken maken over het vervolg (zoals de laatste tekstuele aanpassingen).

Ter info; de opmerking t.a.v. keuze van de opdrachtnemer heb ik nog niet verwerkt (omdat wij vastzitten aan een raamovereenkomst moet ik dit nog nader uitzoeken).

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592
E @drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door GS van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en de kraanvogel in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten GS zich in deze via een gebiedsproces te realiseren.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: [redacted] provincie Drenthe

Datum: 8-5-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden dan wel ontwikkeld worden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht /Vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit in relatie tot het behalen van het landelijke doel.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingscommissie.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen

CONCEPT

- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

Date : 8-5-2020 15:01:48
From : "[redacted]"
To : "[redacted] @drenthe.nl, "Arnout Venekamp"[redacted]@drenthe.nl,[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]" [redacted]@drenthe.nl
Subject : concept poho memo met bijlagen
Attachment : POHO memo vervolg minnelijk traject Kloosterveen.docx;20200508 Projectvoorstel verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen - eindconcept (002).docx;20200508 Privaatrechtelijk Overeenkomst eindversie.docx;20200506 Verslag concept ovk.docx;image001.png;

Hallo allen,

Zouden jullie de concept poho memo willen tegenlezen?
Omdat het voorstel nogal wat financiële consequenties kan hebben verzoek ik jullie hierin even kritisch mee te kijken.

Bijgevoegd zijn verder de aangepast privaatrechtelijke overeenkomst en het aangepaste projectvoorstel (en de notulen van afgelopen woensdag).

Lukt het jullie om uiterlijk dinsdag a.s. (einde van de dag) te reageren?

Dan kan ik woensdagochtend jullie opmerkingen verwerken.
Als er overleg nodig is (of een stukje achtergrond informatie) schroom dan niet om mij te bellen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592[redacted]
E [redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

Memo POHO VTH	provincie Drenthe
Gedeputeerde	Henk Jumelet en Hans Kuipers
Afschrift	
Datum	7 mei 2020
Poho datum	18 mei 2020
Opsteller	[redacted]
Afgestemd met	[redacted] en Arnout Venekamp
Onderwerp	Vervolg minnelijk traject Kloosterveen
Doel memo	☒Ter discussie ☐Ter informatie
Bijlage	1. Verslag bijeenkomst 6 mei 2020 2. Concept privaatrechtelijke overeenkomst 3. Concept opdracht
Naar GS	nee

Advies/Vraag
Een keuze te maken over het breekpunt zoals deze naar voren is gekomen in de onderhandelingen.

Inleiding
Op 6 mei 2020 heeft er een vervolggesprek plaatsgevonden inzake het minnelijke traject tussen de VB, NM, NMF, gemeente Assen en de provincie Drenthe. Doel van het gesprek was te kijken of wij ambtelijke overeenstemming kunnen krijgen over een concept privaatrechtelijke overeenkomst en bijbehorende opdracht. Voorafgaande aan het overleg hebben wij een tweetal concept documenten toegestuurd naar de partijen waar schriftelijk flink wat opmerkingen over zijn geplaatst. In het overleg bleek dat wij over bijna alle punten we wel tot elkaar kunnen komen. Er resteert echter nog één knelpunt waar ambtelijk is ingeschat dat dit bestuurlijk tot zorgen kan baren. Dit knelpunt is door de VB, NM en NMF als breekpunt benoemd. Het betreft onderdeel H van de overeenkomst (welke gelezen moet worden in combinatie met onderdeel G):

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.

De VB, NM en NMF willen graag sub H schrappen. Zij willen dat wij foerageergebieden aan gaan wijzen als uit het onderzoek blijkt dat dit noodzakelijk is om de ISHD van het Natura 2000 gebied Fochteloerveen te halen. De VB, NM en NMF stellen dat als uit het onderzoek blijkt dat het aanwijzen van een foerageergebied noodzakelijk is wij op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming verplicht zijn dit ook uit te voeren. Of dit uit het onderzoek zal blijken nodig te zijn is nu nog onzeker. Op basis van de passende beoordeling die nu gemaakt is voor het Kloosterveen blijkt dat er voldoende foerageergebieden zijn. Dit onderzoek wordt echter betwist door de VB, NM en NMF. Zij menen dat veel foerageergebieden niet kwalificeren als foerageergebied omdat er sprake is van verstoring (en de ganzen daar dus niet eten). Wij zijn van mening dat er voldoende draagkracht is en er zodoende voldoende foerageergebied is. Het onderzoek dat wij gaan starten (als iedereen instemt met de privaatrechtelijke overeenkomst) zou hierover duidelijkheid moeten bieden. Als wij kiezen om vast te houden aan sub H betekent dit dat wij er ambtelijk niet uit zijn gekomen.

Risico's als wij sub H schrappen
- Sub H kan gezien worden als een inperking van de toezegging gedaan in sub G. Wij hebben dit punt opgenomen omdat het aanwijzen van foerageergebieden een uitgebreid proces is en onbekend of dit proces succes zal hebben. Zeker als wij willen blijven werken met het

uitgangspunt "vrijwilligheid of anders niet" (lees: haalbaar) kunnen wij hierover geen garanties geven.

- Verder hebben wij als risico benoemd dat het aanwijzen van een foerageergebied betaalbaar moet zijn. Op dit moment hebben wij hiervoor geen budget binnen het programma PNP gereserveerd. In het geval dat blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is kan dit mogelijk op verschillende manieren gebeuren. De manier waarop bepaald ook de hoogte van de kosten. Opgemerkt moet worden dat de kosten in dit overzicht met een dikke duim zijn bepaald en niet zijn besproken met de partijen. Hieronder schetsen wij enkele opties (maar dit is niet als een uitputtend overzicht bedoeld er zijn mogelijk ook goedkopere opties):
    - *Het instellen van een foerageergebied vergelijkbaar als dat rondom het Leekstermeergebied is gebeurd.* In dat geval geldt er geen absoluut verbod op verjaging maar wordt de schade voor 100% (i.p.v. 95%) vergoedt van grasland/wintergraan en hoeft er geen 300 euro leges (statiegeld) te worden betaald. Het is maar de vraag of dit voldoende ver gaat omdat het een maatregel is o.g.v. vrijwilligheid en geen verbod op verjaging kent. O.b.v. het Flora en fauna beleidsplan is het gebied rondom het Fochteloerveen niet geschikt om aan te wijzen. Er is namelijk geen schadehistorie en het gebied bestaat niet overwegend uit grasland. Verder is deze maatregel (volgens het FFBP) o.b.v. vrijwilligheid.
    - *Het opkopen van landbouwgronden om deze te laten gebruiken voor agrarisch natuurbeheer.* Stel dat blijkt dat er een x aantal hectare landbouwgrond volledig omgezet moet worden naar agrarisch natuurbeheer (korrelmais) dan hebben we het snel over de aankoop van gronden (a 77.000 euro per hectare). In de passende beoordeling van de gemeente Assen is vastgesteld dat er in totaal 3312 hectare foerageergebied aanwezig is rondom het Fochteloerveen. Worst case geredeneerd zou 10% hiervan aangekocht kunnen worden hetgeen betekent dat hiervoor een budget vrijgemaakt zou moeten worden van meer dan 25 miljoen euro. Een andere optie die onderzocht zou kunnen worden is om een collectieve verplichting op te leggen aan bijvoorbeeld 10% van de totale aantal hectare foerageergebied. In dat geval is er sprake van een waardevermindering van zeker 20% van de grondprijs welke vergoed moet worden (hetgeen 5 miljoen euro zou gaan kosten).
    - *Het introduceren van een nieuw subsidieregeling t.b.v. een Ganzenfoerageergebied*. In het verleden bestond er ook een subsidieregeling (A01.03 Ganzenfoerageergebied). Die subsidieregeling gaf landbouwers zowel de mogelijkheid om een beheersubsidie te krijgen. Die subsidie was dan bijvoorbeeld voor het vanaf 1 oktober gedurende (het grootste deel van) de winterperiode voedsel aanbieden voor overwinterende ganzen (01.03.01). De hoogte van de subsidie bedroeg tussen de € 73,- en 756,80 per hectare. Worst case geredeneerd zouden wij dan 2,5 miljoen per jaar aan kosten kwijt kunnen zijn (3312 hec x 756,80). Omdat deze regeling nu niet meer bestaat zou hiervoor een compleet nieuwe subsidieregeling gemaakt worden. Verder zouden er afspraken gemaakt moeten worden met RVO over de uitvoering van zo'n regeling. Het kostenaspect speelt ook hier een prominente rol.

Met opmerkingen [redacted] kun je hier nog iets meer over zeggen? Het liefst met wijzigingen bijhouden in dit document?

Overige risico's
Indien wij tot elkaar komen is met de gemeente Assen afgesproken dat wij elk de helft van de kosten van het ecologische onderzoek zullen dragen (wij schatten tussen de 20.000 en 50.000 euro). Hiervoor is op dit moment nog geen budget gereserveerd.

Verder zijn de kosten van het uitvoeren van de benodigde herstelmaatregelen nu nog onbekend. Als wij instemmen met de privaatrechtelijke overeenkomst verplichten wij ons wel om die maatregelen die daaruit naar voren komen ook daadwerkelijk uit te gaan voeren en te bekostigen. Indien u instemt met de privaatrechtelijke overeenkomst geeft u aan dat u er alles aan zult doen om hiervoor budget vrij te maken. Wij vragen overigens in het onderzoekvoorstel expliciet naar eventuele alternatieven rekening houdende met het financiële kostenaspect. Het is een risico dat wij hiervoor op dat moment geen budget voor kunnen vinden.

Vervolgstappen (aanpak/uitvoering)
Indien wordt gekozen om sub H te schrappen kunnen wij op korte termijn de privaatrechtelijke overeenkomst en de opdracht voorleggen aan GS ter vaststelling (zie bijlagen voor de huidige concepten). De overige partijen zullen dit dan ook doen. Daarna kan de opdracht uitgezet worden bij een ecologisch bureau.

Indien wordt gekozen om aan sub H vast te houden kan ervoor gekozen worden om de partijen (middels een video conference) en de rechtbank te informeren dat wij er niet in zijn geslaagd om er minnelijk uit te komen. Als alternatief zou nog gekozen kunnen worden voor een bestuurlijk overleg met de verschillende partijen. Mogelijk kan in een bestuurlijk overleg over het aspect “vrijwilligheid” ruimte worden gevonden. Het risico t.a.v. de kosten blijft dan aanwezig.

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet broedvogels van het Fochteloërveen

Van: [redacted] provincie Drenthe

Datum: 8-5-2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden dan wel ontwikkeld worden rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. De (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige data
    - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
    - Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.
    - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht /Vogelbescherming
- Een inschatting van de verwachte effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de projectbegeleidingscommissie plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De commissie bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit in relatie tot het behalen van het landelijke doel.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten.
- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.

CONCEPT

- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de begeleidingscommissie, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen welke met succes gebroed hebben van 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel van verstoring-werende maatregelen inclusief een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:

- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

CONCEPT

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingscommissie.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- de correctheid van het instandhoudingsdoel,
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed en begeleid door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding en begeleiding met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. Om deze partijen mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update (evt nog een 2e update van het onderzoek)
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat kan eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
  Wijze van citeren: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof
De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door GS van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels
a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven zoals afgesproken met partijen conform de “Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor niet-broedvogels en de kraanvogel in het Fochteloërveen” (hierna: de opdracht).
b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.
c) De kosten van de opdracht worden voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen. De kosten van eventueel meerwerk zullen ten laste komen van de Gedeputeerde Staten van Drenthe.
d) De opdracht zal als datum voor de oplevering december 2020 krijgen.
e) De opdracht zal begeleid worden door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de begeleidingsgroep samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht.
f) Na de afronding van de opdracht (het ecologisch onderzoek) komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.
g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, spreken Gedeputeerde Staten de intentie uit deze rustgebieden te realiseren. Hierover kunnen geen garanties worden gegeven omdat de eventuele vastlegging van rustgebieden pas kan geschieden na een uitgebreid gebiedsproces waarbij de belangen van verschillende stakeholders tegenover elkaar moeten worden afgewogen.
i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning
a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland het door hun ingediende beroep tegen de natuurvergunning bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.
b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft.

Toelichting
In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij een eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.

Artikel 4 Overige bevoegdheden
Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen;

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden
In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst
Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloerveen
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

Verslag op hoofdlijnen – overleg concept privaatrechtelijke ovk en bijbehorende opdracht

Datum: 6 mei 2020

Aanwezig: [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Inleiding
Omdat [redacted] nieuw is in het gezelschap, wordt gestart wordt met een voorstelrondje.

[redacted] leidt het overleg verder in. Vóór de coronacrisis is er met elkaar gesproken. Vervolgens is er een conceptovereenkomst en -opdracht opgesteld en gedeeld met elkaar. De natuurpartijen hebben daarop gezamenlijk gereageerd. De reactie was voor de beide overheden aanleiding voor dit gesprek. De opmerkingen worden langs gelopen.

Stikstof
De wijze waarop dit onderwerp is beschreven in de overeenkomst vinden de natuurpartijen te mager. Er is nog niet ingevuld hoe dit opgelost wordt.

[redacted] geeft aan dat de tijd ons heeft ingehaald; het stikstofregistratiesysteem (SRSS) is inmiddels in de lucht. Het SSRS zal als basis dienen voor de ontwikkeling van Kloosterveen. De gemeente Assen heeft al een aanvulling ingediend om gebruik te kunnen maken van het SRSS. De provincie Drenthe heeft de aanvulling doorgestuurd naar BIJ12. Op dit moment is nog geen definitief fiat of er voldoende stikstofruimte is of niet. Zodra die er is, stelt de provincie een concept artikel 6.19 Awb besluit op. Deze zal gedeeld worden met iedereen en onderdeel uitmaken van deze overeenkomst.

Afgesproken wordt het gehele pakket (aanvullingen en concept besluit) te delen als de beoordeling van BIJ12 binnen is. Als de beoordeling door BIJ12 langer duurt, dan wordt de aanvulling stikstof eerder gedeeld. De andere partijen zijn benieuwd naar de gewijzigde vergunning. Partijen zijn akkoord met het proces. Als de gewijzigde vergunning conform de SRSS-regels is ingediend en wordt verleend, dan kunnen zij hierachter staan. Zij geven aan de SRSS als systematiek niet ter discussie te stellen. De overeenkomst zal worden aangepast op basis van vorenstaande.

Privaatrechtelijke overeenkomst inzake maatregelen Fochteloërveen
De volgende opmerkingen worden gemaakt ten aanzien van de concept-privaatrechtelijke overeenkomst:

- De tekstuele opmerking bij de ondergetekenden wordt overgenomen. Instandhouding en de verplichting om verslechtering te voorkomen zijn 2 losse verplichtingen.
- Titel artikel 2 wordt conform de voorgestelde wijzigingen aangepast.
- Artikel 2a. de aanleiding voor deze overeenkomst is het beroep dat is ingediend door de natuurpartijen betreffende de verleende natuurvergunning aan de gemeente Assen voor realisatie van de woonwijk Kloosterveen. In het beroepschrift is niet gerept over broedvogels, uitgezonderd de kraanvogel. De kraanvogel heeft een status aparte en wordt wel meegenomen in het onderzoek, de overige broedvogels niet. Deze broedvogels maken ook geen gebruik van het foerageergebied. De Vogelbescherming bekijkt of ze hiermee kan instemmen en laat dit op korte termijn weten.

- Artikel 2d. Gevraagd wordt het woord ‘streefdatum’ te laten vervallen. Dit wordt overgenomen. Als einddatum voor de resultaten van het onderzoek wordt december aangehouden. Partijen hebben er geen problemen mee als dit door omstandigheden toch later wordt. Dat is dan geen reden om de overeenkomst direct te ontbinden. Het te selecteren bureau zal in het voortraject worden gevraagd of december haalbaar is als einddatum voor oplevering van het onderzoek.
- Artikel 2f. Er wordt voorgesteld een termijn van 3 jaar voor uitvoering te stellen om te voorkomen dat maatregelen niet uitgevoerd gaan worden. De bedoeling is om te formuleren dat uit het onderzoek voorgestelde maatregelen zo snel mogelijk uitgevoerd worden. Afgesproken wordt dat de zin wordt aangepast. Als uit het onderzoek voorgestelde maatregelen bekend zijn, dan worden deze zo snel mogelijk uitgevoerd. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.
- Artikel 2h. De term ‘rustgebieden’ wordt gewijzigd in ‘foerageergebieden’ (= gebieden waar rust en voedsel gevonden wordt).
- Artikel 2h. De natuurpartijen hebben problemen met het 2e deel van dit artikel. Voor de provincie is het echter lastig om formeel foerageergebieden aan te wijzen als dit als maatregel uit het onderzoek blijkt. Dit heeft ermee te maken dat je met een gebiedsproces te maken hebben waarbij nog andere belangen ertoe kunnen leiden dat deze maatregelen lastig te behalen wordt. Dus absolute juridische zekerheid hierover kan de provincie niet geven. Partijen komen op dit punt niet bij elkaar. Afgesproken wordt dat dit punt wordt voorgelegd aan de gedeputeerden.
- Artikel 2i. Er speelt heel veel in en om het Fochteloërveen, daarom vinden de natuurpartijen wel dat actualisatie van het beheerplan zou moeten plaatsvinden. Dit stuit echter op problemen in de provinciale planning. Er wordt afgesproken dat alleen de eerste zin blijft staan. Herziening wordt gewijzigd in ‘actualisatie’. Het artikellid gaat concreet om de verwerking van de maatregelen in het beheerplan op enig moment. De heer Dotinga komt nog met een tekstvoorstel om eerste zin beter vorm te geven.

Opdracht verstoringsinvloeden en oplossingen voor ganzen en zwanen in het Fochteloërveen
Enkele opmerkingen overlappen met wat al besproken is bij de privaatrechtelijke overeenkomst. Die worden hier niet weer herhaald.

Overige opmerkingen:
- Het beheerplan mist als aandachtspunt en bron voor het uit te voeren onderzoek. Dit wordt aangevuld bij de lijst van bronnenlijst onderaan de opdracht.
- Alinea 2. Voorgestelde tekstuele wijzigingen worden overgenomen. ‘Op termijn’ in de laatste zin komt tussen aanhalingstekens te staan.
- Alinea 3:
    - 1e bullet: Wordt gewijzigd: We willen een zorgvuldige en goede beschrijving en analyse op basis van de huidige en historische data. Waaronder: eerste 3 bullets aanhalen. Op die manier komen we tot een reële inschatting.
    - 2e bullet: met instandhoudingsdoelen worden de soorten bedoeld.
    - 3e bullet: moet ook soorten zijn.
    - 6e bullet: hiermee wordt beoogd het in beeld brengen van het belang van het gebied voor de soorten (wat doet de soort in dit gebied en wat doet het landelijk). Zin wordt verduidelijkt in de opdracht.
    - 7e bullet: aanvulling: leefgebied van de soorten. Wordt verduidelijkt.
    - 8e bullet is als voorstel van de natuurpartijen ingebracht. NMF ziet heel veel toekomstige plannen om het Fochteloërveen heen. Het zou goed zijn dat dit in beeld gebracht wordt. Vanuit het onderzoek worden andere betrokken gemeenten geïnformeerd over de uitvoering van dit onderzoek en daarbij worden de gemeenten

er nogmaals op attent gemaakt dat voor ruimtelijke ontwikkelingen in en rond het Fochteloërveen een natuurvergunning nodig zijn. Ook wordt opgehaald welke plannen binnen het foerageergebied (10 km) er zijn binnen de andere gemeenten. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt. Onder 'plannen' wordt verstaan een ruimtelijke ontwikkeling waarvoor een aanvraag is ingediend die gerealiseerd wordt binnen het potentiële foerageergebied (10 km rond aangewezen het Natura 2000-gebied Fochteloërveen). Een analyse wat al die ontwikkelingen doen op het foerageergebied maakt geen onderdeel uit van het onderzoek.
    - 9e bullet: de tekstuele wijzigingen worden overgenomen.

- De kraanvogel heeft ook betekenis als niet-broedvogel. De provincie vraagt zich af hoeveel nemen we daarvan op in het onderzoek? [redacted] komt met een voorstel hiervoor.
- De opmerkingen bij 'voor- en nadelen' worden verwerkt in de definitieve opdracht.
- In de concept-opdracht staat nu een passage over het inzichtelijk maken van de kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit betreft enkel een overzicht van de te verwachten kosten/uren. Dit is akkoord.
- De natuurpartijen komen met een tekstvoorstel voor de scenario's. De provincie benadrukt dat bij alle scenario's geldt dat de instandhoudingsdoelen worden gewaarborgd/bereikt.
- Blz. 3, bovenaan. Het woordje 'afdoende' bij afronding opdracht wordt weggelaten.
- De tekstuele opmerkingen bij de kopjes 'governance' en 'bronnen' worden overgenomen.

Samenvattend:

- Bijna op alle punten zijn we er met elkaar uit.
- De Vogelbescherming komt terug op het punt broedvogels en kraanvogels.
- De provincie legt het voorstel om artikel 2h te laten vervallen bij de verantwoordelijke gedeputeerden neer. Waarschijnlijk zal dit 18 mei plaatsvinden. [redacted] zal de uitkomst terugkoppelen. Hiervoor wordt een videoconference call georganiseerd.
- Pas na akkoord van de gedeputeerden, worden de documenten aangepast en opnieuw rondgemaild. Daarna kunnen de aangepaste documenten aan de bestuurders van alle partijen voorgelegd worden.
- Als er geen akkoord komt van de gedeputeerden, dan wordt in de week van 18 mei tijdens de nog te plannen videoconference call besproken welke consequenties dit heeft voor het vervolg van het proces.

Date : 18-9-2020 10:43:48
From : "
To : @assen.nl
Subject : concept reactie
Attachment : 20200918 Gespreksverslag BO met opm verwerkt.docx;20200918 Overeenkomst na BO.docx;20200918 opdracht na BO.docx;

Ho

Zie mijn wijzigingsvoorstellen.
Moeten we nog wat met het verslag? Het lijkt me van wel. Er is immers over gesproken.

Met vriendelijke groet,

Reactie Gespreksverslag van het bestuurlijk overleg van 8 september 2020 (in geel de voorgestelde wijzigingen door groene partijen gemarkeerd)

Aanwezigen: Fred Wouters (VB), Jan Gorter (NM), Reinder Hoekstra (NMF), Mirjam Pauwels (Gemeente Assen), Henk Jumelet en Hans Kuipers (provincie Drenthe). Verder waren voor ambtelijke ondersteuning aanwezig: [redacted] (Assen), [redacted] (VB) en [redacted] (provincie).

Het overleg is geopend door Hans Kuipers. Alle partijen zijn in de gelegenheid gesteld om aan te geven wat hun kijk is op het proces tot nu toe.

Vervolgens is door dhr Wouters uitgelegd wat de uitkomsten waren van het vooroverleg tussen de natuurpartijen vanochtend. Dit heeft geleid tot een voorstel voor veranderingen t.o.v. de huidige concept overeenkomst. In hoofdlijnen komt dit voorstel erop neer dat het beroep tegen de natuurvergunning wordt ingetrokken nadat het ecologisch onderzoek is uitgevoerd, de daaruit voortvloeiende maatregelen in een plan van aanpak op tijd en geld zijn gezet en GS en PS hiermee hebben ingestemd. De benodigde maatregelen moeten binnen 4 jaar worden uitgevoerd.

Hierop is door de overheden aangegeven dat hun motivatie voor het aangaan van de private overeenkomst zit in de zekerstelling dat de woningbouw in Kloosterveen op korte termijn van start kan gaan. De overheden concluderen dat de beoogde tijdswinst (door direct intrekken beroep) met het voorstel van de natuurpartijen niet gehaald wordt.

Hierop is een alternatief voorstel neergelegd. In het kort komt dit erop neer dat er een knip wordt gemaakt tussen het intrekken van het beroep tegen de 500 woningen (de huidige vergunning) en de afspraak om geen beroep in te stellen tegen de 2000 in de toekomst nog te vergunnen woningen. De afspraak is dat er binnen nu en +/- 2 weken een overeenkomst wordt afgesloten tussen alle partijen waarin staat:

- Dat de natuurpartijen het beroep tegen de natuurvergunning van 500 woningen zullen intrekken als de overheden de opdracht hebben verleend aan een ecologisch bureau op basis van gezamenlijke opdrachtformulering en de provincie de natuurvergunning heeft aangepast (dit laatste is overigens al gebeurd).
- Dat de afspraak - dat er geen beroep wordt ingediend tegen de natuurvergunning van de overige 2000 woningen- nu nog niet wordt gemaakt, maar als intentie wordt opgenomen en gekoppeld aan het besluit van de provincie over het plan van aanpak dat op basis van het nader onderzoek wordt opgesteld. Met dit plan van aanpak wordt bedoeld een analyse van het probleem en een uiteenzetting van de maatregelen die op basis van het onderzoek van het ecologisch bureau geadviseerd en opgepakt gaan worden, inclusief begroting en tijdspad.
- Als partijen het eens zijn over het plan van aanpak kan een nadere overeenkomst <> voor de overige 2000 woningen als de provincie het plan van aanpak uitvoert.
- Als basis voor de overeenkomst wordt de concept overeenkomst gebruikt die partijen al overeengekomen waren. De groene partijen krijgen de ruimte om binnen de termijn van 2 weken enkele veranderingen of aanscherpingen voor te stellen.

Alle partijen stonden positief tegenover dit alternatieve voorstel en zullen z.s.m. bij hun achterban nagaan of dit voor iedereen een acceptabel consensus is. Einde overleg.

Met opmerkingen [redacted]: hier is weggehaald:

•Als partijen het eens zijn over het plan van aanpak zal een nadere overeenkomst worden afgesloten waarin bepaald wordt dat er ook geen beroep wordt ingediend tegen de natuurvergunning voor de overige 2000 woningen als de provincie het plan van aanpak uitvoert.

PRIVAATRECHTELIJKE OVEREENKOMST
Inzake maatregelen Fochteloërveen.

Ondergetekenden,
Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe handelend ter uitvoering van de artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming waarbij zij ervoor zorg draagt dat in hun provincie de instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen om verslechtering te voorkomen *worden getroffen die nodig zijn voor Natura 2000-gebieden.*

en

Vogelbescherming Nederland

en

Natuur en Milieufederatie Drenthe

en

Natuurmonumenten

en

De gemeente Assen,
Gemeente Assen, te dezen krachtens artikel 171 van de Gemeentewet rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer M.L.J. Out, burgemeester, handelende ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders van ……, nummer ……, hierna te noemen "de gemeente

tezamen te noemen 'partijen';

overwegende:

Aanleiding
Gedeputeerde Staten van Drenthe (GS) hebben vanuit hun rol als vergunningverlener op grond van de Wet natuurbescherming een natuurvergunning verleend aan de gemeente Assen voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen (deelgebied Kloosterakker) met 500 woningen. Tegen deze natuurvergunning hebben Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten beroep aangetekend bij de Rechtbank Noord-Nederland. De beroepsschriften hebben betrekking op de onderwerpen "stikstof" en "foerageergebieden". Ten aanzien van het aspect stikstof zijn partijen het erover eens dat de natuurvergunning voor dit onderdeel moet worden aangepast. De vergunning was immers gebaseerd op de PAS welke op 29 mei 2019 is vernietigd. Partijen zijn verdeeld over de vraag "welk effect de uitbreiding van het Kloosterveen heeft op de foerageergebieden". De behandeling van de beroepsschriften is aangehouden omdat partijen een minnelijk traject gestart zijn. Deze gesprekken hebben geleid tot afspraken tussen de partijen. Deze afspraken worden middels deze overeenkomst

CONCEPT

privaatrechtelijk vastgelegd. Dit biedt iedere partij de zekerheid dat invulling en uitvoering wordt gegeven aan datgene wat is afgesproken.

Partijen komen het volgende overeen:

Artikel 1 Stikstof

De gemeente Assen heeft, vanwege het wegvallen van de PAS systematiek en daarmee de huidige onderbouwing, een nadere onderbouwing voor het onderdeel stikstof bij de provincie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de provincie een concept 6:19 Awb besluit geschreven waarmee de natuurvergunning voor het onderdeel stikstof wordt aangepast (zie bijlage 2). Ten aanzien van stikstof wordt door Gedeputeerde Staten van Drenthe depositieruimte toegedeeld vanuit het Stikstofregistratiesysteem waarmee verzekerd is dat er geen toename van stikstof ontstaat als gevolg van de uitbreiding van de woonwijk Kloosterveen met 500 woningen. Dit besluit zal na ondertekening van deze overeenkomst definitief worden gemaakt en worden verzonden naar de rechtbank Noord-Nederland en de overige partijen.

Artikel 2 Maatregelen voor vogels

a) Gedeputeerde Staten van Drenthe zullen een ecologisch bureau opdracht geven, zoals afgesproken met partijen, conform de opdracht "Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen" (hierna: de opdracht).

b) De opdracht maakt onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst. Voor de inhoud daarvan wordt kortheidshalve verwezen naar bijlage 1.

c) De kosten van de opdracht (de eindafrekening) wordt voor 50% gedragen door de Gedeputeerde Staten van Drenthe en voor 50% door de gemeente Assen.

d) De opdracht zal als datum voor de oplevering ~~december 2020~~maart 2021 krijgen.

e) De opdracht behelst een onafhankelijk onderzoek en zal begeleid worden door ~~de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af met de~~ een begeleidingsgroep samengesteld door de provincie Drenthe, de gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten zoals omschreven in de opdracht. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter, ~~bijv. van het ecologisch bureau.~~ Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. Het doel van de onafhankelijk voorzitter is om in de begeleidingsgroep zoveel mogelijk consensus te zoeken voor de input.

f) Na de afronding van de opdracht komen partijen ambtelijk bijeen om de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen door te spreken en zal een voorstel (met een concreet plan van aanpak inclusief een analyse van het probleem, een uiteenzetting van de maatregelen die zijn voorgesteld en die uitgevoerd gaan worden, ~~-~~tijdspad en begroting) aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd inclusief een advies van de betrokken partijen. Gedeputeerde Staten van Drenthe zal op basis hiervan besluiten over het vervolgproces.

g) Op grond van artikel 2.2 van de Wet natuurbescherming zullen Gedeputeerde Staten van Drenthe zo snel mogelijk de uit het onderzoek naar voren komende maatregelen uitvoeren die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en verslechtering te voorkomen. De uit te voeren maatregelen worden na het onderzoek op termijn gezet.

Met opmerkingen [redacted] Is dit haalbaar? Evt. januari 2021.

Met opmerkingen [redacted] nee is niet haalbaar. We zullen nog bij A&W navragen of dit reel is. Het doel -kwaliteit en vaart erin houden- staan voorop!

Met opmerkingen [redacted] nemen we niet over. Zie voorstel voor uitleg onafhankelijk voorzitter hieronder. De onafhankelijk voorzitter moet echt onafhankelijk zijn.

Met opmerkingen [redacted]**:** toegevoegd

heeft opmaak toegepast: Lettertype: (Standaard) Arial, 10 pt

h) Als uit de uitwerking van de opdracht blijkt dat het aanwijzen van foerageergebieden noodzakelijk is, zetten Gedeputeerde Staten van Drenthe zich in deze via een gebiedsproces te realiseren en duurzaam te borgen, zo nodig in besluiten en beleid. In dat geval stellen Gedeputeerde Staten van Drenthe hiervoor voldoende middelen beschikbaar en zorgen voor voldoende communicatie over het proces en inhoud ten behoeve van belanghebbenden. De provincie garandeert een strakke regie en tijdbewaking van het gebiedsproces.

heeft opmaak toegepast: Markeren

i) De opgedane kennis uit de uitwerking van de opdracht en de daaruit voortvloeiende maatregelen zullen worden verwerkt in het beheerplan bij de eerstvolgende herziening.

Artikel 3 Natuurvergunning

a) Nadat uitvoering is gegeven aan artikel 1 en artikel 2, sub a van deze overeenkomst zullen Natuur en Milieufederatie Drenthe, Natuurmonumenten en Vogelbescherming Nederland de door hun ingediende beroepen tegen de natuurvergunning voor de uitbreiding van de woonwijk Kloosterakker met 500 woningen bij de Rechtbank Noord-Nederland intrekken.

b) Partijen spreken de intentie uit dat ook ten aanzien van de overig (+/- 2000) woningen voor het toekomstige uitbreidingsplan Kloosterveen niet gekozen wordt voor gerechtelijke procedures. ~~b) Partijen spreken met elkaar af dat ook tegen toekomstige natuurvergunningen voor de uitbreiding van Kloosterveen binnen het plangebied van de Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035 geen beroep wordt ingediend voor het onderdeel foerageergebieden, zolang die uitbreiding binnen de 2500 woningen blijft en in de passende beoordeling(en) de volgende onderwerpen worden betrokken: de effecten op de foerageergebieden en de rust- en slaapplaatsen van de kwalificerende niet broedvogelsoorten en de kraanvogel van toename van recreatie door de uitbreiding van Kloosterveen, van bestaande verstoringsbronnen waaronder die zijn genoemd in het Natura 2000-beheerplan (recreatie, laagvliegende (les)vliegtuigen en helikopters, faunabeheer en jacht) en van verstoring zoals die op basis van andere plannen of projecten die vergund zijn of waarvoor bij de provincie reeds een vergunning is aangevraagd, kunnen worden verwacht.~~

Met opmerkingen [redacted]: toegevoegd!

~~***Toelichting***~~

~~In de huidige passende beoordeling is ten aanzien van het aspect stikstof uitgegaan van de realisatie van 500 woningen, maar ten aanzien van het aspect foerageergebieden is uitgegaan van de uitbreiding van de woonwijk van 2500 woningen. Partijen spreken met elkaar af dat zij eventuele toekomstige natuurvergunningen voor het Kloosterveen, als dit binnen het maximum past van 2500 woningen, niet nogmaals aan zullen vechten bij de rechtbank voor het onderdeel foerageergebieden.~~

Artikel 4 Overige bevoegdheden

Het in deze overeenkomst bepaalde laat de publiekrechtelijke positie en bevoegdheden van de gemeente en provincie onverlet. Publiekrechtelijk handelen dan wel het nalaten van publiekrechtelijk handelen door de gemeente en provincie zal derhalve nimmer een tekortkoming bij de uitvoering van de overeenkomst kunnen vormen.

Artikel 5 Onvoorziene omstandigheden

In geval van onvoorziene omstandigheden treden partijen in overleg om tot een oplossing te komen.

Artikel 6 Einde overeenkomst

Deze overeenkomst eindigt zodra aan alle rechten en verplichtingen over en weer uit deze overeenkomst is voldaan.

Artikel 7
Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.

Bijlagen
De volgende bijlagen maken onlosmakelijk deel uit van deze overeenkomst of worden dat na gereedkomen daarvan. Zij worden daartoe mede door partijen geparafeerd voor zover dat nog niet is geschied en voor zover de bijlagen bij het aangaan van deze overeenkomst al gereed zijn.
Deze overeenkomst en de daarbij behorende bijlagen worden geacht elkaar aan te vullen. In geval van strijdigheid tussen de bepalingen van deze overeenkomst en de bijlagen, prevaleren de bepalingen van de overeenkomst.

Bijlage:
1) opdracht: “Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen” d.d. 15 september ~~26 juni~~ 2020
2) concept 6:19 Awb besluit (aangepast natuurvergunning Kloosterveen)

Opgemaakt in meervoud,

de Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

Vogelbescherming Nederland , *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuur en Milieufederatie Drenthe, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de Natuurmonumenten, *vertegenwoordigd door*
plaats :
datum :
handtekening :

de gemeente Assen, *vertegenwoordigd door*

plaats :
datum :
handtekening :

provincie Drenthe

Verstoring van en oplossingen voor de niet-broedvogels en de kraanvoge van het Fochteloërveen~~Verstoring van en oplossingen voor de niet broed Fochteloërveen~~

Van: [redacted] provincie Drenthe
Datum: 15-098 ~~526-6~~ 2020

Inleiding

De provincie Drenthe wil in samenwerking met de gemeente Assen en partners (Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Natuur- en Milieufederatie Drenthe) inzicht hebben in de (toekomstige) verstoringsbronnen die zich voordoen in en direct rondom de foerageergebieden, de effecten hiervan op de instandhoudingsdoelen en de mogelijke mitigerende maatregelen voor de niet broedvogels (kleine zwaan, wilde zwaan, toendrarietgans, kolgans, slobeend en wintertaling) rondom het Fochteloërveen. De ondertussen kenmerkende kraanvogel wordt eveneens meegenomen in het onderzoek als broedvogel en niet-broedvogel.

Aanleiding voor het gevraagde onderzoek is het niet halen van aantallen van de gestelde instandhoudingsdoelen voor de kleine zwaan en wilde zwaan, het gegeven dat er verschillende ontwikkelingen plaatsvinden ~~dan wel ontwikkeld worden~~ rondom het Fochteloërveen, de indicatie dat er in de afgelopen jaren meer verstoring plaatsvindt van foerageergebieden van de zwanen en dat het klimaat verandert. Deze (nieuwe) ontwikkelingen leiden tot de hypothese dat er (op termijn) niet afdoende foerageergebied beschikbaar is om de gestelde aantallen te faciliteren.

De opdrachtgever vraagt voor de niet-broedvogels en de kraanvogel als broedvogel van het Fochteloërveen:

- Een beschrijving en analyse op basis van de huidige beschikbare data
  - Een analyse van het tot stand komen van het instandhoudingsdoel
  - Een analyse van de trend van de soorten in het licht van de instandhoudingsdoelen, waarbij gebruik wordt gemaakt van dezelfde gegevens als gebruikt tijdens het aanwijzen van het gebied
  - ~~Een analyse van de trend van de soorten gebruikmakend van dezelfde soort getallen als gebruikt voor de aanwijzing van het gebied.~~
  - Een interpretatie van de trend van de soorten volgend uit de data van de WetlandWacht ~~Vogelbescherming~~en Sovon.
- Een inschatting op basis van wetenschappelijke bronnen van de (verwachte) effecten van klimaatverandering op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
- Een discussie over de verschillende methoden voor het berekenen van foerageergebied en de te hanteren data in het uit te voeren onderzoek. Deze discussie vindt in de ~~projectbegeleidingscommissie~~ begeleidingsgroep plaats onder leiding van de opdrachtnemer op basis van de bovengenoemde analyses. De ~~commissie~~ begeleidingsgroep bepaalt op basis van de discussie de basis waarop de rest van de studie wordt gerapporteerd.
- De uiteenzetting van de verplichting voor de provincie Drenthe voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het aanwijzingsbesluit ~~in relatie tot het behalen van het landelijke doel~~.
- Een analyse van het landgebruik (gespecificeerd in leefgebied (foerageergebied)) in de afgelopen jaren vanaf het moment van aanwijzen van het gebied aan de hand van bijvoorbeeld de gegevens van bestand bodemgebruik, landgebruik Nederland en registratie gewassen. Dit zowel voor binnen het Natura 2000 gebied als erbuiten tot 10 kilometer omtrek.

Met opmerkingen [redacted]: voorstel VB

Met opmerkingen [redacted]: toegevoegd door de provincies, waarmee het voorstel wat ons betreft akkoord is.

Met opmerkingen [redacted]: Wat ons betreft ook akkoord.

CONCEPT

provincie Drenthe

NATURA 2000

- Een overzicht van ruimtelijke ontwikkelingen vanaf het moment van aanwijzen van het gebied en trend van (vermeende) toekomstige ontwikkelingen. Hiertoe worden vanuit het onderzoek aan de partnergemeenten een vraag uitgedaan. Op basis hiervan wordt een prognose voor de toekomst gemaakt van liggende aanvragen op potentiele foerageergebieden. De reikwijdte van de vraag gaat tot 10 kilometer omtrek.
- Een analyse van de ontwikkeling van verschillende objectief te analyseren verstoringsfactoren door vliegverkeer, recreatie, jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring (op basis van gegevens van de luchthaven, vervoersbewegingen en andere historisch aantoonbare data).
- Een doorzicht van de ontwikkeling van (mogelijke) verstoringsfactoren vliegverkeer, recreatie, woningbouw (in ieder geval de 2500 woningen Kloosterveen) jacht en/of schadebestrijding, overig gebruik van wegen & percelen en andere vormen van mogelijke actieve verstoring.
- Een analyse van de hoeveelheid foerageergebied i.r.t. het instandhoudingsdoel op basis van een aangepaste methode voor het bepalen van de beschikbare hoeveelheid foerageergebied aangepast op de verstoringsfactoren (dit kan een weging zijn). Hiervoor komt de opdrachtnemer met een voorstel aan de ~~begeleidingscommissie~~begeleidingsgroep, waar deze na discussie (evt gewijzigd) vastgesteld wordt en in de verdere studie wordt gehanteerd.

  Noot kraanvogel: Voor de kraanvogel geldt als broedvogel nog geen instandhoudingsdoel. Naar verwachting zal er voor de soort een behoudsdoelstelling worden vastgesteld voor het leefgebied voor het aantal paar op het moment van toevoegen van het doel. Voor deze studie kan het aantal broedparen ~~welke met succes gebroed hebben van~~ in 2019 worden gehanteerd. Voor de soort als niet-broedvogel wordt ook uitgegaan van een behoudsdoelstelling. Voor deze studie kan daarbij het gemiddelde seizoen maximum (gemiddelde van de maximale aantallen die in de afgelopen vijf jaren zijn geteld in het gebied) worden gehanteerd.

Volgend op de verschillende analyses ontvangt de opdrachtgever een voorstel ~~van~~ voor verstoring-werende maatregelen inclusief een begroting en een indicatie van de impact van het te behalen effect, en de kosten van het realiseren van de borging.

Ten minste worden de voor- en nadelen van de volgende opties beoordeeld:
- Het aanwijzen van foerageergebieden
- Een intensivering en verschillende mogelijkheden van de handhaving
- Het (tijdelijk) afsluiten van schouwpaden, fietspaden, wegen, weilanden/akkers
- Het plaatsen van houtwallen of -singels langs meerdere ontsluitingen
- Het actief inrichten van agrarisch natuurbeheer ten behoeve van de foerageerfunctie van de soorten
- Het actief voorlichten van eigenaren en omgeving over de bijdrage aan verbetering van de foerageermogelijkheden.

In uw projectvoorstel geeft u aanvullend aan welke kansen/analyses u nog meer ziet en afgewogen dienen te worden in dit project om tot een goede keuze te komen.

Met opmerkingen [redacted] Deze formulering hebben we gekozen in plaats van het voorstel van de VB dat luidde: toevoegen:
mede, maar niet alleen, vanwege de uitbreiding van de wijk Kloosterveen met 2500 woningen.

Met opmerkingen [redacted]]: akkoord

Met opmerkingen [redacted]]: gewoon het aantal broedparen nemen, want juist door de optelling van de drukfactoren op het gebied, die onderzocht worden in deze gebiedsanalyse, is het broedsucces ver beneden peil.

CONCEPT

provincie Drenthe

NATURA 2000

In het overzicht van verstoring werende maatregelen staat de ecologische effectiviteit van de verstoring werende maatregelen centraal. Daarnaast wordt ook ingegaan op de verwachte kosten/uren die gemoeid gaan met de verschillende oplossingen. Dit zowel voor de opdrachtgever als mogelijke kosten die in de omgeving gemaakt moeten worden (bijv. inkomstenderving/ maatschappelijke impact).

Aan het einde van dit onderzoek worden meerdere scenario's geschetst die het bevoegd gezag kan uitvoeren om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen. Daarbij zijn deze zo opgesteld dat bij de keuze tussen de scenario's rekening kan worden gehouden met de verwachte kosten en maatschappelijke acceptatie. Voorafgaande aan het bepalen van de scenario's wordt afgestemd met de begeleidingsgroep~~commissie~~.
Gedacht kan worden aan:

- Ecologisch beste scenario,
- Maatschappelijk verantwoorde scenario,
- Meest economisch voordelige scenario.

Bij afronding van de opdracht heeft de opdrachtgever ten minste inzicht in:

- ~~de correctheid van het instandhoudingsdoel,~~
- de trend van de verschillende soorten,
- de trend van verstoring,
- de trend van het foerageergebied en
- meerdere scenario's voor de oplossing van eventuele knelpunten die uit het onderzoek naar voren komen~~ de oplossing~~.

Governance

De opdracht zal worden aanbesteed ~~en begeleid~~ door de provincie Drenthe en de gemeente Assen. Deze partijen stemmen daarbij af voor de aanbesteding ~~en begeleiding~~ met de rest van de begeleidingsgroep ~~(samengesteld door Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten)~~. De opdracht zal worden begeleid door de begeleidingsgroep bestaande uit de provincie Drenthe, gemeente Assen, Vogelbescherming Nederland, Natuur en Milieufederatie en Natuurmonumenten. De begeleidingsgroep staat onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Omdat het onderzoek door het ecologisch bureau onafhankelijk is zal het doel van de begeleidingsgroep zijn om voor input te zorgen. Het doel van de onafhankelijk voorzitter is om in de begeleidingsgroep zoveel mogelijk consensus te zoeken voor de input. Om de begeleidingsgroep ~~ze partijen~~ mee te nemen in het onderzoek worden ten minste drie besprekingen gehouden. Te weten:

- een startbespreking
- tussentijdse update waarbij eventueel bijsturing mogelijk is (evt. nog een 2e update van het onderzoek)
- de begeleidingsgroep wordt in de gelegenheid gesteld om op het 1e conceptrapport en het definitieve conceptrapport te reageren.
- eindbespreking voorafgaande aan de definitieve oplevering.
- Het onderzoeksvoorstel en het resultaat ~~kan~~ zal eveneens worden gedeeld met de adviesgroep Natura 2000 van de provincie Drenthe en met de provincie Friesland en

Met opmerkingen [redacted]: De VB ziet deze graag verwijderd. De toelichting van de VB is als volgt:

Toelichting: Zoals wij al aangaven in het concept van 10 maart en tijdens het overleg op 18 mei, de instandhoudingsdoelstellingen zijn een gegeven en moeten niet ter discussie staan in dit onderzoek. Dat werd toen beaamd. We stellen dan ook voor dit hier weg te laten.
Op 18 mei zei [redacted] dat dit mogelijk uit een opmerking van [redacted] voortkomt. Ik heb hem gesproken. Hij heeft tijdens het overleg in februari slechts aangegeven dat z.i. trendgegevens uit tellingen op foerageergebieden betrouwbaarder zijn dan die uit tellingen op slaapplaatsen. Hij heeft niet gezegd dat de instandhoudingsdoelen niet correct zouden zijn.

Met opmerkingen [redacted]: Reactie provincie:

Wij hechten eraan om deze te laten staan.

Wij willen weten of het ISHD goed is. Dit betekent niet per definitie dat de ISHD niet correct zijn omdat ze te hoog zijn ingeschat. Het kan ook betekenen dat deze onderschat zijn of ontbreken (denk aan de kraanvogel).

Met opmerkingen [redacted]: Niet akkoord voor de besturen van de groene organisaties.

Met opmerkingen [redacted]: Ik heb hier het voorstel van de gemeente Assen overgenomen.

Het voorstel van de VB voor ditzelfde stukje is het volgende:

meerdere scenario's om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren en/of verslechtering te voorkomen

Onze voorkeur is het voorstel van Assen omdat we nu nog niet zeker weten dat de ISHD niet gerealiseerd zijn en juist de knelpunten opgelost moeten worden.

Met opmerkingen [redacted]: Akkoord met tekstvoorstel

CONCEPT

gemeenten Midden-Drenthe, Noordenveld en Ooststellingwerf. Daarmee worden alle betrokken organisaties geïnformeerd.

Bronnen (richtinggevend)

Er wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- Beheerplan Natura 2000 Fochteloërveen
- het aanwijzingsbesluit Fochteloërveen
- *Wijze van citeren*: SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Leeswijzer ~~natura~~ Natura 2000 profielen
- Notitie Zwanen Fochteloërveen, Verstoring kleine en wilde zwaan in het Natura 2000-gebied Fochteloërveen, Prolander 2019
- Bestand Bodemgebruik Nederland
- Landgebruik Nederland
- Basisregistratie gewassen
- Ruimtelijkeplannen.nl en gegevens gemeenten over aanvragen

CONCEPT

Date : 16-3-2020 13:39:19
From : "[redacted]@drenthe.nl
To : [redacted]@nmfdrenthe.nl[redacted]@assen.nl"[redacted]@assen.nl, "[redacted]@assen.nl, "[redacted]@assen.nl,[redacted]" [redacted]@vogelbescherming.nl,[redacted]@hetnet.nl"[redacted]@hetnet.nl, "[redacted]@prolander.nl, "[redacted]Buro Bakker" [redacted]@burobakker.nl, "[redacted]@hetnet.nl)'"[redacted]@hetnet.nl, "[redacted]@Vogelbescherming.nl,[redacted]" [redacted]@Natuurmonumenten.nl, "[redacted]@drenthe.nl, "[redacted]@drenthe.nl
Subject : concept verslag overleg 27-2-2020
Attachment : 20200227 Verslag_overleg natuurpartijen en overheden.docx;image001.png;image002.jpg;image003.png;image004.png;image433584.png;

Hallo allen,

Met dank aan[redacted] hierbij alsnog een concept verslag van de bijeenkomst van 27 februari 2020.

In afwachting van een (hopelijk een positief) bericht van de Vogelbescherming verblijf ik.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)[redacted]
E [redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

75 JAAR VRIJHEID
75 jaar vrijheid in Drenthe, dat vieren we samen.

Van:[redacted]@nmfdrenthe.nl>
Verzonden: vrijdag 13 maart 2020 13:34
Aan:[redacted]@drenthe.nl>;[redacted]@assen.nl;[redacted]@assen.nl>[redacted]@assen.nl>[redacted]@vogelbescherming.nl>;[redacted]@hetnet.nl;[redacted]@prolander.nl>;[redacted]Buro Bakker[redacted]@burobakker.nl>;[redacted]@hetnet.nl)' <[redacted]@hetnet.nl>;[redacted]@Vogelbescherming.nl>;[redacted]@Natuurmonumenten.nl>;[redacted]@drenthe.nl>[redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agenda voor overleg donderdag

Hallo[redacted]

Het is jammer dat er geen verslag is gemaakt. Vorig jaar augustus heb ik ook al eens aangegeven dat het wenselijk is om na afloop van een overleg een verslag te maken, waarin op zijn minst de afspraken zijn opgenomen. We hebben er deze keer niet expliciet om gevraagd, maar ik was er eigenlijk vanuit gegaan dat dit wel zou gebeuren. Uiteraard moeten de afspraken straks worden opgenomen in de privaatrechtelijke overeenkomst, maar een verslag helpt om te checken of we het eens zijn wat over wat er in het overleg is afgesproken over het vervolg. Nu er geen verslag is, lijkt het me goed om op zijn minst de aantekeningen van de gesprekspartners te delen, al heeft iedereen geloof ik wel foto's van de flappen gemaakt.

Met vriendelijke groet,

[redacted] Voedzaam, Mooi en Natuurlijk Drenthe

Natuur en Milieufederatie Drenthe
Hertenkamp 6
9401 HL Assen
Tel: 0592[redacted]
www.nmfdrenthe.nl

werkdagen ma, di, do en vr

natuur en milieu drenthe federatie

Van:[redacted]@drenthe.nl>
Verzonden: donderdag 12 maart 2020 12:15
Aan:[redacted]@nmfdrenthe.nl>[redacted]@assen.nl;[redacted]@assen.nl>;[redacted]@assen.nl>;[redacted]@vogelbescherming.nl>;[redacted]@hetnet.nl;[redacted]@prolander.nl>;[redacted]@burobakker.nl>;[redacted]@hetnet.nl)'[redacted]@hetnet.nl>;[redacted]@Vogelbescherming.nl>;[redacted]@Natuurmonumenten.nl>;[redacted]@drenthe.nl>;[redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agenda voor overleg donderdag

Ho[redacted]

Een verslag van het gesprek heb ik niet gemaakt. We zouden wel de aantekeningen van de gespreksbegeleiders kunnen delen. Daar zijn foto's van.
Wat mij betreft zullen in de privaatrechtelijke overeenkomst de afspraken zoals besproken tijdens het overleg opgenomen worden en is dat voldoende.

Van de gemeente Assen, NM en NMF heb ik inmiddels groen licht ontvangen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

provincie Drenthe

[redacted]
Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592[redacted]
E [redacted]@drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

75 JAAR VRIJHEID
75 jaar vrijheid in Drenthe, dat vieren we samen.

Van:[redacted]@nmfdrenthe.nl>
Verzonden: donderdag 12 maart 2020 10:14
Aan:[redacted]@drenthe.nl>;[redacted]@assen.nl;[redacted]@assen.nl>[redacted]@assen.nl>;[redacted]@vogelbescherming.nl>;[redacted]@hetnet.nl;[redacted]@prolander.nl>; - Buro Bakker[redacted]@burobakker.nl>;[redacted]@hetnet.nl)'[redacted]@hetnet.nl>;[redacted]@Vogelbescherming.nl>;[redacted]@Natuurmonumenten.nl>;[redacted]@drenthe.nl>;[redacted]@drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agenda voor overleg donderdag

Hallo

Ik heb het overleg teruggekoppeld aan mijn directeur Reinder Hoekstra en hij staat positief tegenover het traject zoals we dat besproken hebben. Volgt er nog wel een verslag met onder meer de afspraken van het overleg?

Met vriendelijke groet,

r Voedzaam, Mooi en Natuurlijk Drenthe

Natuur en Milieufederatie Drenthe
Hertenkamp 6
9401 HL Assen
Tel: 0592
www.nmfdrenthe.nl

werkdagen ma, di, do en vr

Van: @drenthe.nl>
Verzonden: woensdag 11 maart 2020 8:31
Aan: @assen.nl @assen.nl>; @assen.nl>; @nmfdrenthe.nl>; @vogelbescherming.nl>; @hetnet.nl; @prolander.nl>; Buro Bakker @burobakker.nl>; @hetnet.nl)' < @hetnet.nl>; @Vogelbescherming.nl>; @Natuurmonumenten.nl>; @drenthe.nl>; @drenthe.nl>
Onderwerp: RE: agenda voor overleg donderdag

Beste mensen,

De uitkomsten van het overleg hebben wij voorgelegd aan de verantwoordelijke bestuurders.
Zij staan positief tegenover dit traject en het verder uitwerken van een opdracht voor een analyse met het idee om dit vast te leggen in een privaatrechtelijke overeenkomst (zoals besproken bij ons overleg).
Bij ons dus groen licht om de zaken verder uit te werken.

Hoe is het bij jullie bestuurders ontvangen?

Als jullie ook groen licht hebben ontvangen zullen wij een voorzet maken voor de uitvraag van de analyse en de privaatrechtelijke overeenkomst.

Met vriendelijke groet,

provincie Drenthe

Team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
T (0592)
E @drenthe.nl

Bezoekadres: provinciehuis, Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
Postadres: provinciehuis, Postbus 122, 9400 AC Assen

75 JAAR VRIJHEID
75 jaar vrijheid in Drenthe, dat vieren we samen.

Verslag op hoofdlijnen – overleg over natuurvergunning Kloosterveen

Datum: 27 februari 2020

Aanwezig: [redacted] (NMF Drenthe), [redacted] (Natuurmonumenten), [redacted] (Vogelbescherming Nederland), [redacted] (wetlandwacht Fochteloerveen), [redacted] (Prolander), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (provincie Drenthe), [redacted] (gemeente Assen), [redacted] (gemeente Assen)

Het overleg wordt begeleid door twee – niet bij de inhoud betrokken - procesbegeleiders van de provincie Drenthe.

Aanleiding

[redacted] schetst de aanleiding voor het overleg; het beroep van de aanwezige natuurpartijen tegen de natuurvergunning Kloosterveen en de gezamenlijke wens van partijen om te kijken of we in een minnelijk traject tot afspraken kunnen komen zodat de juridische procedure beëindigd kan worden.

Stikstof

De gemeente Assen licht toe dat ze de huidige vergunningaanvraag gaat repareren dan wel een nieuwe aanvraag gaat indienen, waarbij voor het onderdeel stikstof voldaan wordt aan de landelijke spelregels en/of provinciale beleidsregels. De natuurpartijen worden hierin meegenomen.
Dit is in principe akkoord voor betrokken partijen, waarbij de NMF wel het voorbehoud maakt dat zij de regels rondom het landelijke “stikstofregistratiesysteem” nog niet kent en op zijn merites wil beoordelen. Als zij het niet eens zijn met die regels en de wijze waarop het stikstofregistratiesysteem gaat werken, dan zullen ze hun beroep niet intrekken (in het geval dat wij gebruik maken van het landelijke registratiesysteem).

Zorgen en wensen foerageergebieden

De natuurpartijen geven aan dat ze vinden dat de foerageergebieden rondom het Fochteloerveen beter beschermd moeten worden. Ze hebben zorgen over de vele ontwikkelingen die hier plaatsvinden: uitbreiding Kloosterveen, maar ook aanleg zonneparken en veranderend grondgebruik. Het beeld is dat de cumulatie van de initiatieven zorgt voor negatieve effecten voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

De natuurpartijen pleiten daarom voor een gedegen analyse voor het gehele gebied van en rondom het Fochteloerveen, waarbij zowel naar kwantiteit als kwaliteit van de foerageergebieden wordt gekeken. De partijen willen dit vastgelegd hebben in een juridische overeenkomst, waarbij ook afspraken worden gemaakt over de stikstofreparatie.

De Passende Beoordeling die gemaakt is voor de uitbreiding van Kloosterveen mist volgens natuurpartijen te veel het kwalitatieve aspect; er is onvoldoende aandacht voor de effecten van de verstoring die plaats vindt door activiteiten die formeel niet toegestaan zijn, zoals jacht en recreatie buiten de toegestane paden.

Deze analyse zou zich primair moeten richten op de niet-broedvogels, inclusief kraanvogel. Mogelijke oplossingen voor water- en stikstofproblematiek worden gezien als meekoppelkansen.

Aanvullend op bovenstaande geeft de Vogelbescherming aan dat ze graag ziet dat er een x-aantal hectare wordt aangewezen als ganzenfoerageergebied.
De provincie geeft aan dat ze hier niet op voorhand een toezegging in kan doen. Dit hangt af van de inzichten (knelpunten) die uit de analyse komen en welke mogelijkheden er zijn om deze knelpunten aan te pakken. Dit zou de aanwijzing van foerageergebieden kunnen zijn, maar mogelijk zijn andere maatregelen passender en effectiever.

Vragen t.a.v. analyse

Tijdens het gesprek komt een aantal vragen op ten aanzien van de analyse, zoals:

- Hoe gaan we de analyse doen?
- Hoe gaan we de knelpunten in beeld brengen?
- Hoe gaan we de verstoring hierin meenemen? Hebben we een goed beeld van de verstoringen? Waar komen die voor en hoe vaak?
- Hoe worden we het eens over de knelpunten? Bijvoorbeeld ten aanzien van de ganzen. Hiervoor worden de gebiedsminimum gehaald, dus zou je kunnen zeggen dat daarvoor geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Of zijn de instandhoudingsdoelstellingen niet goed gekozen?

Partijen zijn het eens dat voor de kleine zwaan en wilde zwaan de trend niet overeen komt met het instandhoudingsdoel. Dit is in het beheerplan ook zo aangegeven.

Voorgesteld wordt om de opdrachtomschrijving voor de analyse onderdeel te laten worden van de intentieovereenkomst. De provincie neemt hierin de lead, doet een concept voorstel voor de analyse en legt deze aan de andere partijen voor.

Principe-afspraken – samenvattend

- Partijen willen afspraken vastleggen in een privaatrechtelijke overeenkomst. Essentieel hierbij is dat alle partijen meedoen/tekenen. In deze overeenkomst worden afspraken gemaakt over de volgende zaken.
- De wijze waarop de gemeente Assen het stikstofvraagstuk repareert. Uitgangspunt hierbij is dat aan de landelijke en/of provinciale beleidsregels wordt voldaan. Voor voorbehoud NMF Drenthe, zie hiervoor.
- Een procesvoorstel, waarvan het maken van een analyse waarin de knelpunten rondom het Fochteloërveen in kaart worden gebracht een eerste stap is. De exacte uitvraag voor de analyse maakt onderdeel uit van de nog af te sluiten privaatrechtelijke overeenkomst en moet nog uitgewerkt worden. Onderdelen waarover gesproken is zijn de volgende:
    - Bij deze analyse wordt gebruik gemaakt van de “best beschikbare kennis” (van o.m. [redacted]) en niet alleen een GIS benadering (zoals in de passende beoordeling van Kloosterveen is gebeurd).
    - Naast de beschermde soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen zal ook de kraanvogel meegenomen worden in de analyse. De verwachting is dat voor deze vogel in de toekomst ook instandhoudingsdoelstellingen worden opgenomen voor het Fochteloërveen.
    - De analyse strekt zich niet alleen uit tot het grondgebied van de gemeente Assen maar beslaat ook ander gemeenten en ook het grondgebied van de provincie Fryslan.
    - De analyse maakt de knelpunten inzichtelijk ten aanzien van de foerageergebieden van nu en in de toekomst (zoals bollenteelt, zonnepanelenvelden, verjaging e.d.).
    - De analyse geeft ook inzicht in oplossingen voor deze knelpunten waarbij het aanwijzen van een beschermd foerageergebied een optie is. Andere opties zijn: meer voorlichting over nut en noodzaak foerageergebieden (om verjaging te voorkomen), afsluiten fietspaden, afsluiten schouwpaden voor recreanten, intensivering handhaving, vrijwillig -financieel gestimuleerd- agrarisch natuurbeheer.
    - De analyse wordt gedaan door een extern bureau en moet voor het einde van dit jaar zijn afgerond.
- Dat partijen de intentie hebben om tot oplossingen te komen als uit de analyse blijkt dat er knelpunten zijn. Hierbij is de provincie vanuit haar verantwoordelijkheid voor het beheerplan / het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in de lead.
- De opgedane kennis van de analyse zal uiteindelijk een plek krijgen in het beheerplan.
- Partijen trekken beroep in tegen huidige natuurvergunning Kloosterakker, maar spreken ook af geen bezwaar aan te tekenen tegen verdere, nu voorziene, uitbreiding van Kloosterveen (Structuurvisie Kloosterveen 2017-2035).

Date : 10-12-2020 13:44:28
From : "[redacted]@hetnet.nl
To : "[redacted]@altwym.nl, "[redacted]@drenthe.nl
Subject : data
Attachment : KraanvogelFV20112020AWPD.xlsx;kwalificerendenietbroedvogel20152020AWPD.xlsx;

Hoi[redacted],
Iets eerder dan gedacht want ik had even wat ruimte deze week. In de bijlage staat de reeks data van de niet-broedvogels in het Fochteloërveen die eerder zijn geleverd aan de Provincie Drenthe voor het beheerplan van 2016. Ik heb de gegevens nog een keer gecheckt en ook het beheerplan nagekeken. Er zitten fouten in de reeks van de zwanen die waarschijnlijk door het langdradige proces zijn ontstaan, en door de wisseling van de wacht tijdens het schrijven van het beheerplan. Het concept beheerplan is van juni 2009!! en het eindresultaat, in aangepaste vorm van november 2016. In de concept fase duurde het allemaal erg lang, dus heb ik me aan het eind tijdelijk terug getrokken. Ik heb de basisgegevens er op na geslagen en die kloppen.

Van de kraanvogel heb ik een apart bestandje gemaakt en die zijn alleen beschikbaar voor dit onderzoek. Deze gegevens zijn in opdracht van NM verzameld.

Ik hoop dat je hier eerst mee uit de voeten kunt.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
territoriumpaar	1	1	1	2	1	1	1			
broedpaar met nest	3	4	4	7	8	7	7	8	9	10

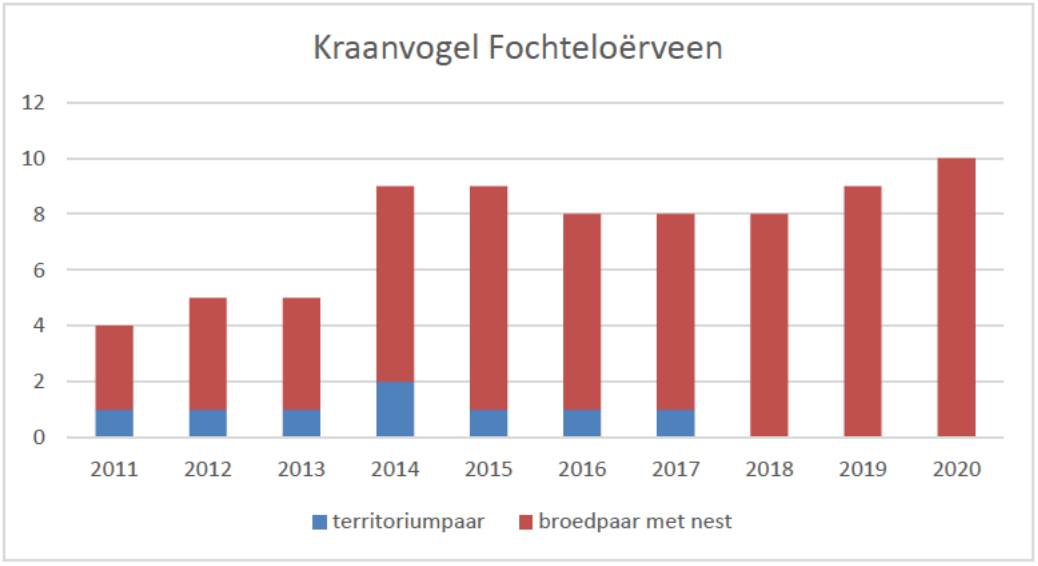

	2011	2012	2013	2014	2015
januari		**71**	23	**20**	18
februari		30	**42**	17	**51**
maart		0	14	0	0
april		0	0	0	0
mei		0	0	0	0
juni		0	0	0	0
juli		0	0	0	0
augustus		0	0	0	0
september	0	0	0	0	0
oktober	0	0	0	0	0
november	0	0	9	0	5
december	4	2	5	10	13

	seizoenmax
2011/2012	**71**
2012/2013	**42**
2013/2014	**20**
2014/2015	**51**
2015/2016	**13**
2016/2017	
2017/2018	
2018/2019	
2019/2020	

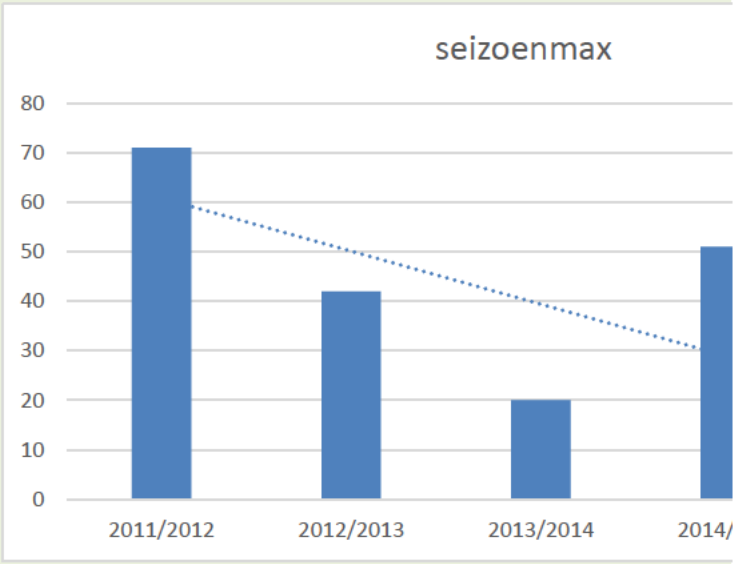

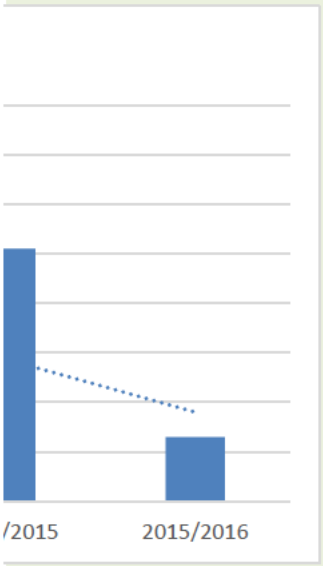
/2015
2015/2016

	2011	2012	2013	2014	2015
januari		68	35	**85**	48
februari		**150**	**96**	52	**67**
maart		0	14	0	7
april		0	0	1	0
mei		0	0	1	0
juni		0	0	0	0
juli		0	0	0	0
augustus		0	0	0	0
september	0	0	0	0	0
oktober	0	0	0	2	0
november	11	10	38	8	6
december	34	25	55	34	33

	seizoenmax
2011/2012	**150**
2012/2013	**96**
2013/2014	**85**
2014/2015	**67**
2015/2016	**63**
2016/2017	
2017/2018	
2018/2019	
2019/2020	

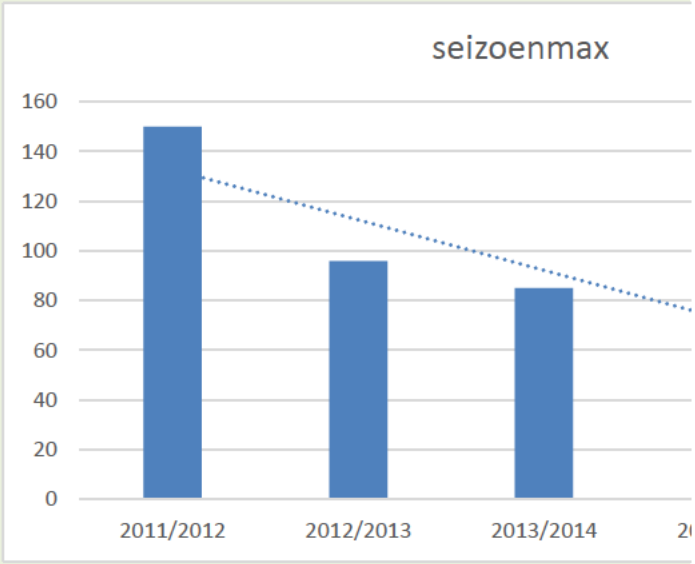

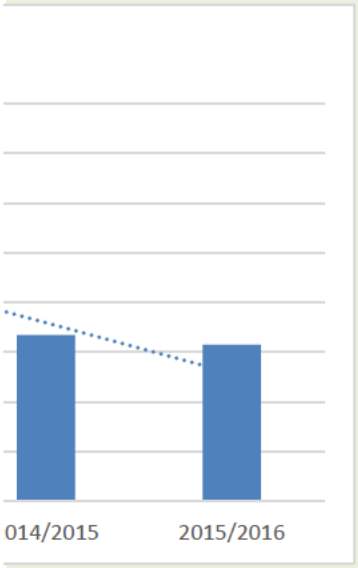
014/2015
2015/2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
januari		9600	8010	11000	5000	11100	7000	9000
februari		9000	**11340**	7500	**15350**	7000	3500	6800
maart		2000	1900	160	0	20	450	6600
april		0	0	0				0
mei		0	0	0				0
juni		0	0	0				0
juli		0	0	0				0
augustus		0	0	0				0
september	190	60	5200	0	3050	500	350	0
oktober	7350	5000	7850	6950	8000	4400	2900	4900
november	**10500**	7500	**18800**	9600	10500	6000	13000	**12100**
december	6000	9600	12500	13150	**11700**	**7020**	**20700**	9600

	seizoenmax
2011/2012	**10500**
2012/2013	**11340**
2013/2014	**18800**
2014/2015	**15350**
2015/2016	**11700**
2016/2017	**7020**
2017/2018	**20700**
2018/2019	12100
2019/2020	8900

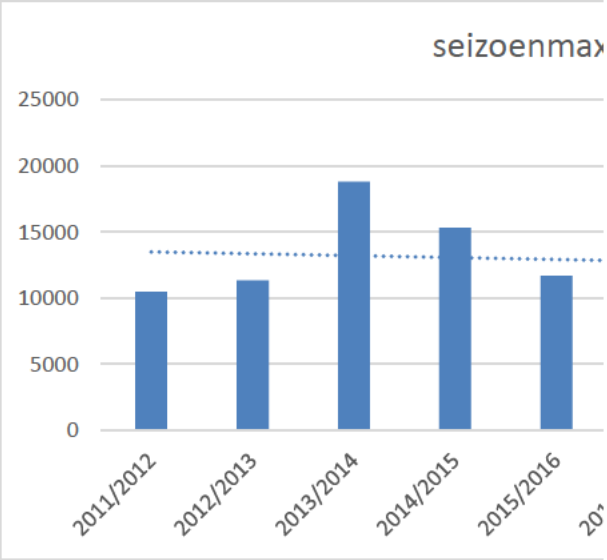

2019	2020	gem max
8350	8900	8662
6500	2250	7693
60	100	1254
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
0	0	0
300		1183
7050		5881
7900		10675
8900		11646

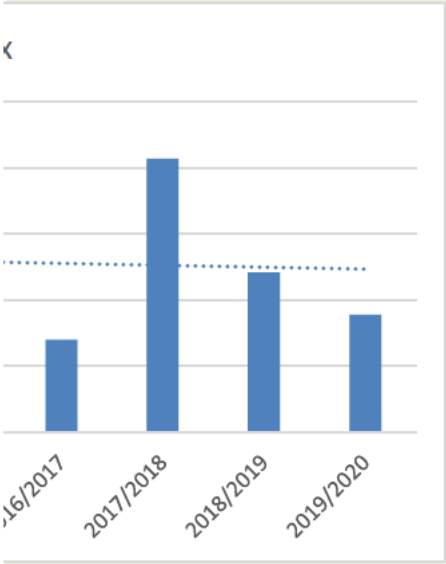

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
januari		**7000**	1910	10000	5300	9200	7200	4300
februari		1500	4200	6600	**8000**	3000	6000	2300
maart		170	1400	300	700	1030	1250	3000
april		0	0	2				
mei		0	0	2				
juni		0	0	0				
juli		0	0	0				
augustus		0	0	0				
september	5	0	2775	boekje	7050	340	550	
oktober	6000	**10000**	**13100**	5700	**25000**	**9700**	6060	4200
november	5500	6200	7650	7000	23000	9300	4000	6000
december	6700	7370	9300	5000	4700	7400	**7900**	**6250**

	seizoenmax
2011/2012	**7000**
2012/2013	**10000**
2013/2014	**13100**
2014/2015	**8000**
2015/2016	**25000**
2016/2017	**9700**
2017/2018	**7900**
2018/2019	6250
2019/2020	4030

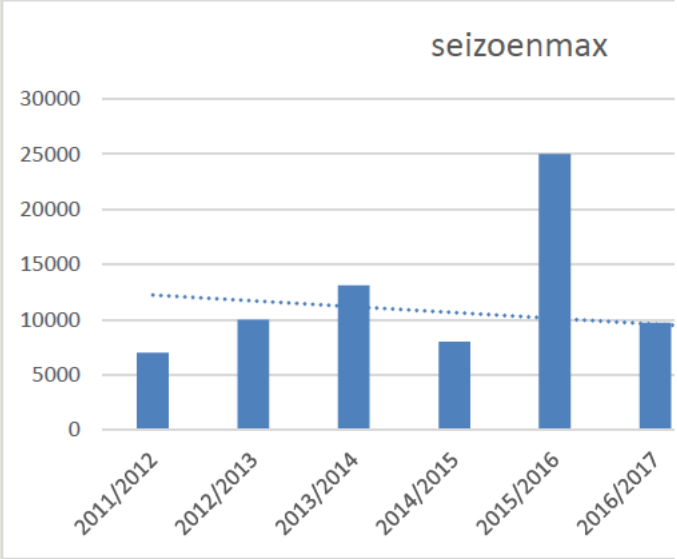

2019	2020
4250	3900
2500	3600
2400	1000

30	
3650	
4030	
3900	

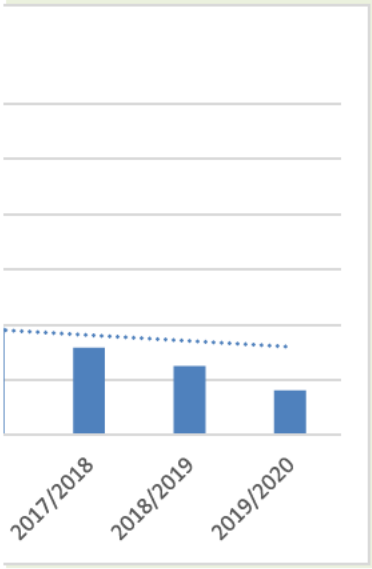

	2011	2012	2013		2014		2015	
januari		?	?		500	309		
februari		?	?			245		
maart		?	?		250			
april		?	?					
mei		?	?					
juni		?	500					
juli		?	?					
augustus		?	?					
september	700	?	?				900	
oktober	300	650	?	20	500			
november	300	1400	400	127	600		2400	
december	350	800	1050	222	600		500	
=Esmeer								
maximum	700	1400	1050	222	600	309	2400	0

	max per jaar
2011	700
2012	1400
2013	1272
2014	809
2015	2400

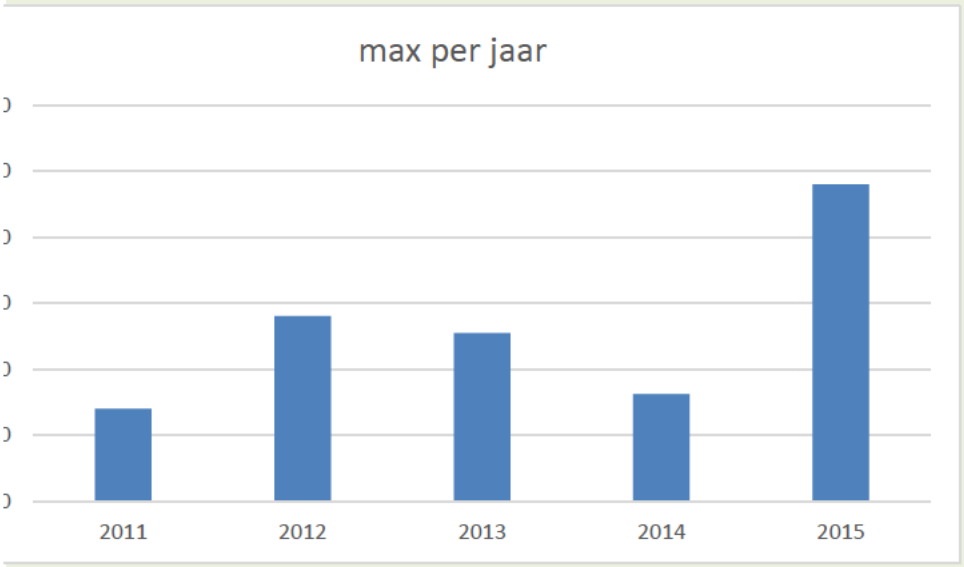
max per jaar
2011
2012
2013
2014
2015

	2011		2012		2013		2014		2015
januari		2	10	20	?		?	75	
februari			?		?		?	77	
maart			?		?		250		
april			?		?				
mei			?		?				
juni			?		?				
juli			?		?				
augustus			?		?				
september	?		?		?				
oktober	?		?		?		260		
november	?		?		?	14	50		300
december	?		?		?	33			6

=Esmeer

gegevens	januari 2011/12	gegevens

opmerking: heeft waarschijnlijk meer gegevens van maart en april van het Esmeer
Hij telt daar de broedvogels en noteert waarschijnlijk ook de slobeenden in het voorjaar

	max per jaar*
2011*	2
2012*	20
2013*	33
2014	260
2015	300

* gegevens zijn onvolledig

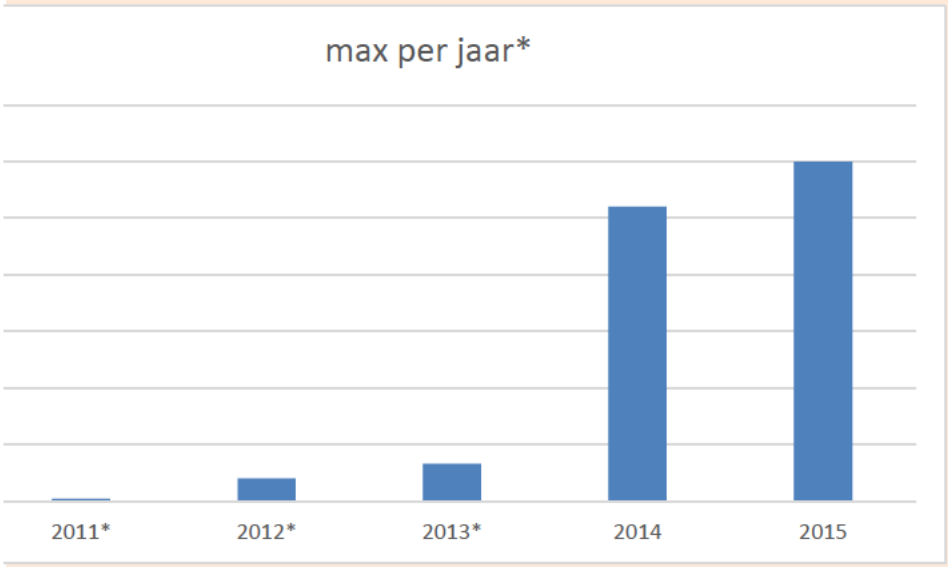
max per jaar*
2011*
2012*
2013*
2014
2015

Date : 27-1-2020 11:00:30
From : "[redacted]@Vogelbescherming.nl
To : "[redacted]@drenthe.nl
Subject : datumprikker
Attachment : image001.png;image002.png;

Dag[redacted],

Voor zover ik kan nagaan heb ik nog geen datumprikker voor het overleg langs gehad. Wanneer kunnen we die verwachten?

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted]@Vogelbescherming.nl
Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12, 3707 BM Zeist
Tel: +31 (0)30[redacted]
Mob:
Web: www.vogelbescherming.nl

Vogelbescherming
NEDERLAND

Consider the environment. Do you really need to print this email?
De inhoud van dit bericht en de eventueel daarbij behorende bijlagen zijn persoonlijk gericht aan en derhalve uitsluitend bedoeld voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan zonder toestemming van de afzender. Heeft u dit bericht ontvangen en bent u niet de geadresseerde, noch bevoegd dit bericht namens geadresseerde te ontvangen, dan verzoeken wij u vriendelijk ons direct op de hoogte te stellen van de ontvangst en dit bericht, met inbegrip van eventuele bijlagen, uit uw systeem te wissen.

The information sent with this e-mail message is only for the strict use of the intended recipient. It is not permitted to publish, copy, circulate and/or disclose any of this information to third parties without the permission of the sender. If you are not the intended recipient or the authorised person to use these contents of this e-mail message, please notify us immediately, delete the e-mail message from your inbox, and do not use it for any purpose or disclose the contents of this message to third parties, or publish, copy or store this information on a information carrier.